DET KONGELIGE
UTENRIKSDEPARTEMENT

St.prp. nr. 1

(2004–2005)

FOR BUDSJETTERMINEN 2005

Utgiftskapitler: 100–197

Inntektskapittel: 3101

Innhold

Del I

Hovedinnledning 9

1 Innledning 11

2 Tabelloversikter over budsjettforslaget 13

3 Generelle merknader til budsjettforslaget 15

4 Overføring til neste budsjettermin – bruk av stikkordet «kan overføres» 17

5 Årsverksoversikt Utenriksdepartementet 18

6 Miljøomtale 19

7 Likestilling internt i utenrikstjenesten 24

Del II

Nærmere om budsjettforslaget 27

Programområde 02 Utenriksforvaltning . 29

Programkategori 02.00 Administrasjon av utenrikstjenesten 32

Kap. 100 Utenriksdepartementet 33
Kap. 101 Utenriksstasjonene (jf. kap. 3101) . 35
Kap. 3101 Utenriksstasjonene, (jf. kap. 101) .. 36
Kap. 102 Særavtale i utenrikstjenesten 36
Kap. 103 Regjeringens fellesbevilgning for representasjon 37
Kap. 104 Kongefamiliens offisielle reiser til utlandet 37

Programkategori 02.10 Utenriksformål 38

Kap. 115 Presse-, kultur- og informasjonsformål 38
Kap. 116 Deltaking i internasjonale organisasjoner 40

Programområde 03 Internasjonal bistand 58

Programkategori 03.00 Administrasjon av utviklingshjelpen 80

Kap. 140 Utenriksdepartementets administrasjon av utviklingshjelpen 81
Kap. 141 Direktoratet for utviklingssamarbeid (NORAD) 81
Kap. 142 NORADs administrasjon av utenriksstasjonene 81
Kap. 143 Utenriksstasjonene 82

Programkategori 03.10 Bilateral bistand 83

Kap. 150 Bistand til Afrika 84
Kap. 151 Bistand til Asia 117
Kap. 152 Bistand til Midtøsten 140
Kap. 153 Bistand til Mellom-Amerika 145

Programkategori 03.20 Globale ordninger 151

Kap. 160 Sivilt samfunn og demokratiutvikling 152
Kap. 161 Næringsutvikling 166
Kap. 3161 Tilbakeføringer i samarbeid med næringslivet, (jf. kap. 161) 176
Kap. 162 Overgangsbistand (gap) 176
Kap. 163 Nødhjelp, humanitær bistand og menneskerettigheter 180
Kap. 164 Fred, forsoning og demokrati 185
Kap. 165 Forskning, kompetanseheving og evaluering 190
Kap. 166 Tilskudd til ymse tiltak 197
Kap. 167 Flyktningetiltak i Norge, godkjent som utviklingshjelp (ODA) 199

Programkategori 03.30 Multilateral bistand ... 200

Kap. 170 FN-organisasjoner mv. 203
Kap. 171 Multilaterale finansinstitusjoner 226
Kap. 172 Gjeldslette 238

Programkategori 03.50 Øvrig bistand 244

Kap. 197 Bistand til ikke-ODA-godkjente land og internasjonale miljøtiltak .. 244
Kap. 198 Frivillige bidrag, FNs fredsarbeid . 249

Forslag til vedtak om bevilgning for budsjetterminen 2005, kapitlene 100-197 og kapittel 3101 251

Vedlegg 1
Stillinger ved utenriksstasjonene 260

Vedlegg 2
Hovedsamarbeidsland 2003 263

Vedlegg 3
Tusenårsmålene og status for måloppnåelse . 277

Vedlegg 4
Oversikt over støtte til frivillige organisasjoner 282

Figuroversikt

Figur 8.1 Viser bistandsforbruket i 2003, budsjett 2004 og budsjettforslag 2005 (i mill. kroner). 59
Figur 8.2 Forbruk 2003 over kap. 160, post 70 Sivilt samfunn fordelt på tema. 157
Figur 8.3 Viser geografisk fordeling av forbruket i 2003 (i 1000 kr). 182
Figur 8.4 Viser geografisk fordeling av forbruket i 2003 (i mill. kroner). 183
Figur 8.5 Forbruk 2003 sammenliknet med plantall for 2005 211
Figur 8.6 Fem største mottakerorganisasjoner i 2003. 217
Figur 8.7 Tematisk fordeling 2004 og forslag 2005 234

Vedlegg 4
Figur 4.1 Oversikt over støtte til frivillige organisasjoner i 2003 282

Tabelloversikt

Tabell 8.1 GAP-bevilgningen fordelt på regioner, land og kanal i 2003 (i 1 000 kr) 179
Tabell 8.2 Ettergivelse av bilateral gjeld 1998-2003 (i 1000 kr, fordelt per land, per 31. desember 2003) 240
Tabell 8.3 Norske avtaleregulerte fordringer i 1000 kr, pr. 31. desember 2003 . 242

Oversikt over bokser

Boks 8.1 Nye Stortingsmeldinger, handlingsplaner og strategier 60
Boks 8.2 Stortingsmeldinger, handlingsplaner og strategier som videreføres 60
Boks 8.3 Norsk-svensk samarbeid med Malawi 86
Boks 8.4 Småskalafiske i Mosambik 89
Boks 8.5 HASHI-prosjektet 95
Boks 8.6 Fødsels-og dødsregistrering 96
Boks 8.7 Nye bistandsformer 99
Boks 8.8 Project Support Group 103
Boks 8.9 Barns rettigheter 116
Boks 8.10 Valgåret 2004 117
Boks 8.11 Miljøproblemer 118
Boks 8.12 Grunnutdanning 121
Boks 8.13 Bedriftsutvikling 121
Boks 8.14 Grunnutdanning 124
Boks 8.15 Støtte i konfliktområder 126
Boks 8.16 Jenters utdanning 128
Boks 8.17 Utdanningsprogrammet 133
Boks 8.18 Institusjonsutvikling for maritimt forurensingstilsyn 135
Boks 8.19 Landsbygdutvikling 137
Boks 8.20 Fiskeri 138

Boks 8.21 Forvaltning av vannressurser 140
Boks 8.22 Flergiverfondet TSP 140
Boks 8.23 Tusenårsmålene 144
Boks 8.24 Styrking av rettsstaten 147
Boks 8.25 Tusenårsmålene 149
Boks 8.26 Bærekraftig bruk av naturressurser 149
Boks 8.27 Forbruk 2003 over kap. 160, post 70 Sivilt samfunn fordelt på hovedmålgrupper 157
Boks 8.28 Evaluering av Bistandstorgets evalueringsnettverk 158
Boks 8.29 Evaluering av paraplyorganisasjoner 158
Boks 8.30 Frivillige organisasjoner og andre aktører i sivilt samfunn som kanal for norsk bistand 159
Boks 8.31 Redd Barna og utdanning i Etiopia 160
Boks 8.32 Samarbeid mellom frivillige organisasjoner og næringslivet knyttet til hiv/aids 161
Boks 8.33 Eksempel på urfolksstøtte: Jordrettigheter 161
Boks 8.34 Kultursamarbeid i konfliktområder 163
Boks 8.35 Institusjonsutvikling på kultursektoren 164
Boks 8.36 Women Living Under Muslim Laws – WLUML 165
Boks 8.37 Kvalitetsheving gir ugandisk fisk adgang til EU-markedet 168
Boks 8.38 Samarbeidsavtalen med Næringslivets hovedorganisasjon (NHO) 170
Boks 8.39 NORADs stipendprogram 196
Boks 8.40 Norsk forskningssamarbeid med Nepal gir bedre helse for barn i utviklingsland 196
Boks 8.41 FNs initiativ for jenters utdanning 212
Boks 8.42 FNs bosettingsprogram (UN-HABITAT) 215
Boks 8.43 Verdenskommisjonen om den sosiale dimensjon ved globaliseringen 216
Boks 8.44 Gjeldsfondet – aktuelle formål 241

DET KONGELIGE
UTENRIKSDEPARTEMENT

St.prp. nr. 1

(2004–2005)

FOR BUDSJETTERMINEN 2005

Utgiftskapitler: 100–197

Inntektskapittel: 3101

Tilråding fra Utenriksdepartementet av 10. september 2004, godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Bondevik II)

Del I
Hovedinnledning

1 Innledning

Globaliseringen skaper en verden av muligheter. Samtidig medfører globaliseringen internasjonale utfordringer som krever økt samarbeid på tvers av landegrensene. Landegrenser blir en stadig mindre viktig ramme for menneskelig samhandling. For å sikre enkeltmenneskers muligheter og trygghet i en globalisert verden må Norge føre en aktiv utenriks- og utviklingspolitikk. For å ivareta våre interesser må vi føre en politikk basert på internasjonalt samarbeid. Stadig flere sentrale rammebetingelser fastsettes på den internasjonale arena.

Regjeringen bygger sin utenrikspolitikk på menneskers behov for frihet og rettferdighet, fred og sikkerhet og demokrati og menneskerettigheter. Vi har et moralsk ansvar for å hjelpe mennesker ut av nød og fattigdom. Vårt verdigrunnlag reflekteres i vår sterke støtte til FN, vårt engasjement i fredsprosesser, vårt arbeid for menneskerettighetene, vår omfattende humanitære innsats og vår betydelige bistand til fattige land.

Utvidelsen av EU med ti nye medlemsland 1. mai 2004 var en milepæl i Europas historie. EU overskred øst-vest-skillet som tidligere splittet det kommunistiske og det demokratiske Europa. Norge har støttet utvidelsesprosessen fullt ut og Norge vil gjennom EØS-finaniseringsordningene bidra til sosial og økonomisk utjevning i EU i årene fremover. EU-utvidelsen gjør det mer krevende å ivareta norske interesser i forhold til EU. Regjeringen vil derfor prioritere å styrke samarbeidet med EUs organer og de enkelte medlemsland.

Norsk forsvar og sikkerhet vil også i fremtiden være fast forankret i NATO. Norsk og europeisk sikkerhet er fortsatt avhengig av et nært samarbeid med USA, og NATO er den organisasjonen som representerer det transatlantiske fellesskap. Det må føres en aktiv dialog i NATO om nye sikkerhetsutfordringer for å skape grunnlag for et fortsatt godt og nært samarbeid.

NATOs utvidelse med 7 nye medlemsland representerer en styrking av alliansen. Det gjør også det økende samarbeidet med Russland i NATO-Russlandrådet, et samarbeid Norge tillegger vekt.

Internasjonal terrorisme og spredningen av masseødeleggelsesvåpen fremstår som de to viktigste truslene mot den internasjonale fred og sikkerhet. Kampen mot disse truslene må baseres på et aktivt internasjonalt samarbeid. Regjeringen vil bidra aktivt til det arbeidet som gjøres i FN, NATO, EU og OSSE. Internasjonal terrorisme må bekjempes med et bredt spekter av virkemidler. Både humanitær, militær og politisk innsats er nødvendig for å bekjempe terrorismen og dens årsaker.

Innsats for fredelig konfliktløsning har i de senere år fått en viktig plass i norsk utenrikspolitikk. Dette arbeidet er høyt prioritert av regjeringen. Norge har høstet internasjonal anerkjennelse for vår innsats og de resultater vi har oppnådd på dette området. Blant annet i rollen som tilrettelegger for fredsprosessen mellom Sri Lankas regjering og Tamil-tigrene (LTTE) og for vår medvirkning i Sudan, Midt-Østen og andre konfliktområder. Fredelig konfliktløsning er også et bidrag til å bedre levevilkår for mennesker i de områdene som er berørt av konflikten. Dette er i seg selv god nok grunn til å engasjere seg. Fjerntliggende konflikter har også i økende grad direkte virkninger for vår egen sikkerhet, blant annet i form av flyktningestrømmer, organisert kriminell aktivitet og internasjonal terrorisme. Arbeidet med konfliktløsning er derfor sentralt også i et sikkerhetspolitisk perspektiv.

Respekten for menneskeverdet ligger til grunn for regjeringens sterke engasjement for internasjonale menneskerettigheter. Norge vil være en sterk pådriver for at FN skal rette søkelyset mot situasjonen i land der brudd på menneskerettighetene er særlig alvorlige. Europarådet og OSSE er viktige arenaer for Norges innsats for menneskerettighetene i vår egen region. Norges bilaterale dialoger om menneskerettigheter er et sentralt virkemiddel i vårt arbeid for å styrke menneskerettighetenes stilling, og vi har nå strukturerte dialoger med Kina, Indonesia og Vietnam.

Handel har til alle tider vært en viktig drivkraft for økonomisk utvikling og velferd. Norge er som et lite land med en åpen økonomi svært avhengig av forutsigbare og gode rammebetingelser for internasjonal handel med varer og tjenester. Samarbeidet i Verdens Handelsorganisasjon (WTO) er derfor helt sentralt for Norge. Etter at det ble inngått en rammeavtale for de videre forhandlingene i Genève 31. juli 2004, vil det nå bli forhandlinger frem mot ministermøtet i Hong Kong i desember 2005. Norge vil være en aktiv deltaker i forhandlin-

gene for å sikre viktige nasjonale interesser, samtidig som utviklingsland gis større mulighet til å delta i verdenshandelen.

Den globale politiske agenda har de senere årene endret seg betydelig. Ulike politikkområder med internasjonale dimensjoner knyttes stadig tettere sammen. Globale fattigdomsrelaterte spørsmål står nå også i sentrum av internasjonal finanspolitikk og sikkerhetspolitikk. Dette er avgjørende for muligheten til gjennomgripende resultater for arbeidet med fattigdomsbekjempelse. Dette en utfordring også for Norge. Derfor har Regjeringen lagt fram en ny Stortingsmelding om norsk utviklingspolitikk, og derfor legger Regjeringen også i år fram forslag om en betydelig økning av norsk bistand.

Gjennom Stortingsmelding nr. 35 (2003-2004) «Felles kamp mot fattigdom» presenterer Regjeringen en helhetlig utviklingspolitikk der perspektivet dreier seg om å legge forholdene til rette, nasjonalt og internasjonalt, for muligheten til å realisere de rettigheter som alle mennesker er gitt.

Regjeringen bygger sin utviklingspolitikk på FNs menneskerettighetserklæring og konvensjonene om sivile og politiske og økonomiske, sosiale og kulturelle menneskerettigheter. Det voksende gapet mellom vår velstand og den globale fattigdommen som særlig gjør seg gjeldende i Afrika sør for Sahara, Sør-Asia og Latin-Amerika er en grunnleggende moralsk utfordring og en kilde til ustabilitet. Norsk utviklingspolitikk skal bidra til å møte disse utfordringene gjennom både bilateralt og multilateralt samarbeid.

I denne budsjettproposisjonen forsterkes de senere års satsing på utdanning, hiv/aidsbekjempelse og oppfølging av Johannesburg-toppmøtet om miljø og utvikling. Rapportering på norsk innsats i forhold til tusenårsmålene samt gjennomføringen av moderniseringsreformen for utviklingsforvaltningen er andre sentrale momenter i denne proposisjonen. Regjeringen prioriterer særlig de fattigste land og befolkningsgrupper gjennom en betydelig økning av bistanden til Afrika. I tillegg er den særskilte budsjettlinjen til overgangsbistand økt. Dette som følge av blant annet store behov knyttet til utviklingen i Sudan. Fattigdomsrettingen kommer også til uttrykk ved en sterk økning av bevilgningene til de fattigste landene gjennom FN-systemet og Verdensbankens utviklingsfond (IDA). Samarbeidet med privat sektor og frivillige organisasjoner vektlegges også sterkt.

Med utgangspunkt i enigheten om FNs tusenårsmål er det skapt et viktig grunnlag for felles kamp mot fattigdom. De åtte tusenårsmålene er derfor de overordnede målsettingene for utviklingssamarbeidet. For å nå målene vil det være avgjørende å kunne påvirke de store pengestrømmene i verden. Regjeringen ser strategiske allianser med likesinnede land som et viktig verktøy for dette arbeidet. Aktiv deltakelse i internasjonale fora, gjennom kontinuerlig og tydelig dialog, er blant de mest sentrale virkemidler til å påvirke utviklingen i den retning vi ønsker.

Regjeringen legger vekt på fokusering av innsatsen både geografisk og tematisk. Derfor tar en denne i proposisjonen et første steg i den konsentrasjon av utviklingssamarbeidet som Stortingsmelding nr. 35 (2003-2004) legger opp til. Slik kan Norges innsats bedre harmoniseres med øvrige, likesinnede giverland og aktører. Slik vil en også bidra sterkere til å underbygge det nasjonale eierskap til utviklingslandenes egen utvikling.

Tusenårsmål nr. 8 legger særlig vekt på den rike verdens bidrag til global fattigdomsbekjempelse. Dette målet krever oppfølging i form av mer rettferdige, internasjonale rammevilkår og gjeldslette samt bedre sammenheng i politikken og mer og bedre bistand. På linje med Danmark, Nederland og Sverige har Norge satt seg fore å legge fram egne nasjonale rapporter i forhold til oppfølgingen av det åttende tusenårsmålet. Den norske rapporten vil bli presentert i tilknytning til FNs generalforsamling. 2005 vil være det første året hvor man internasjonalt rapporterer status for oppfølgingen av alle tusenårsmålene fram mot 2015.

Samtidig som det skjer positive endringer i internasjonal politikk i retning av økt oppmerksomhet om utviklingsspørsmål finnes det store hinder for kampen mot fattigdom. De viktigste blant disse er voldelige konflikter, korrupsjon, hiv/aids-epidemien og miljøødeleggelser. Fredsbygging, bekjempelse av korrupsjon og hiv/aids, samt samarbeid om bærekraftig utvikling, er derfor prioritert i norsk utviklingspolitikk.

16. august 2004 ble et eget strategisk rammeverk for utviklingspolitikkens bidrag til fredsbygging lansert. Dette rammeverket dreier seg om tiltak for å forebygge konflikt, tiltak for å støtte opp under pågående fredsprosesser og gjenoppbyggingsinnsats etter at en konflikt er avsluttet. I alle disse fasene er det behov for bistand og andre utviklingspolitiske virkemidler. Rammeverket vektlegger derfor særlig hvordan man mer strategisk kan utnytte de utviklingspolitiske virkemidler i de enkelte land for å forebygge konflikt og fremme fred. Gjennom dette budsjettet stilles det midler til disposisjon for å følge opp dette rammeverket.

2 Tabelloversikter over budsjettforslaget

Utgifter fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2003	Saldert budsjett 2004	Forslag 2005	Pst. endr. 04/05
	Administrasjon av utenrikstjenesten				
0100	Utenriksdepartementet	400 773	378 312	385 308	1,8
0101	Utenriksstasjonene (jf. kap. 3101)	828 690	779 588	841 744	8,0
0102	Særavtale i utenrikstjenesten	139 816	135 224	155 343	14,9
0103	Regjeringens fellesbevilgning for representasjon	9 194	7 145	11 133	55,8
0104	Kongefamiliens offisielle reiser til utlandet	4 993	8 525	13 757	61,4
	Sum kategori 02.00	1 383 465	1 308 794	1 407 285	7,5
0115	Presse-, kultur- og informasjons-formål	54 986	57 840	59 085	2,2
0116	Deltaking i internasjonale organisasjoner	622 360	1 119 093	1 832 566	63,8
	Sum kategori 02.10	677 346	1 176 933	1 891 651	60,7
	Sum programområde 02	2 060 811	2 485 727	3 298 936	32,7
	Administrasjon av utviklingshjelpen				
0140	Utenriksdepartementets administrasjon av utviklingshjelpen	152 425	204 441	234 841	14,9
0141	Direktoratet for utviklingssamarbeid (NORAD)	180 760	147 527	143 527	-2,7
0142	NORADs administrasjon av utenriksstasjonene	223 891			
0143	Utenriksstasjonene	116 973	378 532	436 632	15,3
	Sum kategori 03.00	674 049	730 500	815 000	11,6
	Bilateral bistand				
0150	Bistand til Afrika	1 816 355	1 853 000	2 028 000	9,4
0151	Bistand til Asia	504 020	524 000	604 000	15,3
0152	Bistand til Midtøsten	151 163	140 500	140 500	0,0
0153	Bistand til Mellom-Amerika	125 988	137 000	157 000	14,6
	Sum kategori 03.10	2 597 527	2 654 500	2 929 500	10,4
	Globale ordninger				
0160	Sivilt samfunn og demokratiutvikling	1 311 191	1 322 500	1 477 500	11,7
0161	Næringsutvikling	388 005	747 000	760 000	1,7

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2003	Saldert budsjett 2004	Forslag 2005	Pst. endr. 04/05
0162	Overgangsbistand (gap)	366 235	450 000	471 500	4,8
0163	Nødhjelp, humanitær bistand og menneskerettigheter	1 473 238	1 416 500	1 647 052	16,3
0164	Fred, forsoning og demokrati	1 192 675	1 222 100	1 402 750	14,8
0165	Forskning, kompetanseheving og evaluering	324 112	357 500	400 500	12,0
0166	Tilskudd til ymse tiltak	60 563	78 300	73 700	-5,9
0167	Flyktningetiltak i Norge, godkjent som utviklingshjelp (ODA)	1 249 236	805 800	713 991	-11,4
	Sum kategori 03.20	6 365 255	6 399 700	6 643 434	8,6
	Multilateral bistand				
0170	FN-organisasjoner mv.	3 212 694	3 427 400	3 687 961	7,6
0171	Multilaterale finansinstitusjoner	1 372 683	1 463 500	1 891 400	29,2
0172	Gjeldslette	315 619	350 000	353 200	0,9
	Sum kategori 03.30	4 900 996	5 240 900	5 932 561	13,2
	Øvrig bistand				
0197	Bistand til ikke-ODA-godkjente land og internasjonale miljøtiltak	359 277	267 908	244 963	-8,6
0198	Frivillige bidrag, FNs fredsarbeid	1 983			
	Sum kategori 03.50	361 260	267 908	244 963	-8,6
	Sum programområde 03	14 899 087	15 293 508	16 869 017	10,3
	Sum utgifter	17 312 206	17 779 235	20 167 953	13,4

Inntekter fordelt på kapitler

	Administrasjon av utenrikstjenesten				
3100	Utenriksdepartementet, jf. kap. 100	13 556	9 200		
3101	Utenriksstasjonene, jf. kap. 101	55 242	28 281	41 653	47,3
	Sum kategori 02.00	68 799	37 481	41 653	11,1
	Sum programområde 02	68 799	37 481	41 653	11,1
	Administrasjon av utviklingshjelpen				
3140	Utenriksdepartementets administrasjon av utviklingshjelpen, jf. kap. 140	2 494			
3141	Direktoratet for utviklingssamarbeid (NORAD), jf. kap. 141				
	Sum kategori 03.00	2 494			
3161	Næringsutvikling, jf. kap. 161		50		
	Sum kategori 03.20		50		
	Sum programområde 03	2 494	50		
	Sum inntekter	71 293	37 531	41 653	11,1

3 Generelle merknader til budsjettforslaget

Utenriksministeren og Statsråden for utviklingssaker har det konstitusjonelle ansvar for følgende kapitler på Utenriksdepartementets budsjett:

Utenriksministeren

Programområde 02

–	Kap. 100	Utenriksdepartementet
–	Kap. 101/3101	Utenriksstasjonene
–	Kap. 102	Særavtale i utenrikstjenesten
–	Kap. 103	Regjeringens fellesbevilgning for representasjon
–	Kap. 104	Kongefamiliens offisielle reiser til utlandet
–	Kap. 115	Presse-, kultur- og informasjonsformål
–	Kap. 116	Deltaking i internasjonale organisasjoner

Programområde 03

–	Kap. 140	Utenriksdepartementets administrasjon av utviklingshjelpen
–	Kap. 143	Utenriksstasjonene
–	Kap. 163	Nødhjelp, humanitær bistand og menneskerettigheter (post 71)
–	Kap. 164	Fred, forsoning og demokrati
–	Kap. 170	FN-organisasjoner mv., post 74 FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR) og post 75 FNs organisasjon for palestinske flyktninger (UNRWA)
–	Kap. 197	Bistand til ikke-ODA-godkjente land og internasjonale miljøtiltak

Statsråden for utviklingssaker

Programområde 03

–	Kap. 141	Direktoratet for utviklingssamarbeid (NORAD)
–	Kap. 150	Bistand til Afrika
–	Kap. 151	Bistand til Asia
–	Kap. 152	Bistand til Midtøsten
–	Kap. 153	Bistand til Mellom-Amerika
–	Kap. 160	Sivilt samfunn og demokratiutvikling
–	Kap. 161	Næringsutvikling
–	Kap. 162	Overgangsbistand (gap)
–	Kap. 163	Nødhjelp, humanitær bistand og menneskerettigheter (post 70)
–	Kap. 165	Forskning, kompetanseheving og evaluering

–	Kap. 166	Tilskudd til ymse tiltak
–	Kap. 167	Flyktningetiltak i Norge, godkjent som utviklingshjelp (ODA)
–	Kap. 170	FN-organisasjoner mv. (postene 70-73 og 76-81)
–	Kap. 171	Multilaterale finansinstitusjoner
–	Kap. 172	Gjeldslette

4 Overføring til neste budsjettermin – bruk av stikkordet «kan overføres»

Utbetalinger til prosjekter og tiltak kan avvike fra vedtatt årsbudsjett. Ubrukte bevilgninger ett år overføres følgelig til neste budsjettermin. Overføringene er i hovedsak knyttet til 70-poster og gjelder tilskudd til tiltak i utviklingsland, EØS-området samt tiltak i Russland/SUS.

I samsvar med Bevilgningsreglementet § 7 gis følgende oversikt over poster utenom postgruppe 30 – 49 som har stikkordet «kan overføres» knyttet til seg (poster med overførbare bevilgninger fra en budsjettermin til neste – beløp i mill. kroner):

(i mill. kr)

Kap.	Betegnelse	Overført til 2004	Forslag 2005
100-116	Utenriksforvaltningen	413,3	1 034
140-173	Utviklingshjelp (ODA-godkjent)	117,4	12 671
197-198	Øvrig bistand (ikke ODA-godkjent)	49,3	245

5 Årsverksoversikt Utenriksdepartementet

Programområde/kapittel	Årsverk pr. mars 2004[1]
Programområde 02:	
100 Utenriksdepartementet	456
101 Utenriksstasjonene	390
Sum programområde 02	846
Programområde 03:	
140 Utenriksdepartementets administrasjon av utviklingshjelpen	193
141 Direktoratet for utviklingssamarbeid (NORAD)	280
143 Utenriksstasjonene (03-området)	158
Sum programområde 03	631
Sum Utenriksdepartementet	1477

[1] Antall årsverk er angitt ifølge tall fra Statens Sentrale Tjenestemannsregister (SST) pr mars 2004. Personell ansatt på lokale kontrakter ved utenriksstasjonene inngår ikke i SSTs materiale. Det vises for øvrig til eget vedlegg i proposisjonen med oversikt over ansatte ved de ulike utenriksstasjonene, herunder også lokalt ansatte.

6 Miljøomtale

Mål for virksomheten

Miljøvern og tiltak for å sikre en bærekraftig utvikling er en viktig del av norsk utenrikspolitikk, herunder utviklingspolitikken. Utenriksdepartementets hovedmål på miljøområdet er å bidra til å forebygge og løse globale og regionale miljøproblemer gjennom internasjonalt samarbeid og ved å integrere miljøhensyn i norsk utenrikspolitikk. Innen utviklingssamarbeidet baseres samarbeidet på strategiske satsinger innen utviklingslandenes egne miljøhandlingsplaner og prioriteringer. I tillegg til spesifikke tiltak innen miljø- og ressursforvaltning, skal miljøhensyn være en integrert del av det generelle norske utviklingssamarbeidet. Det vil også være viktig fremover å satse på ulike typer aktører som frivillige organisasjoner og multilaterale organisasjoner når det gjelder miljørettet bistand.

Internasjonalt samarbeid

Støtte til gjennomføring av FNs miljørelaterte tusenårsmål, handlingsplanen fra toppmøtet om bærekraftig utvikling i Johannesburg og de multilaterale miljøavtalene vektlegges. Regjeringens handlingsplan for bekjempelse av fattigdom, St.meld. nr. 35 (2003-2004) om en helhetlig utviklingspolitikk og Norges handlingsplan for bærekraftig utvikling er retningsgivende for arbeidet fra norsk side.

Internasjonale prosesser

FNs miljø- og utviklingskonferanse i Rio de Janeiro i 1992 utløste et omfattende internasjonalt miljøsamarbeid, både innenfor rammen av de tre Riokonvensjonene (klimakonvensjonen, forørkningskonvensjonen og konvensjonen om biologisk mangfold) og gjennom oppfølging av Agenda 21 – den globale handlingsplanen for bærekraftig utvikling som ble vedtatt i Rio.

FNs toppmøte om bærekraftig utvikling i Johannesburg i 2002 (Rio + 10) bidro til å løfte frem fattigdomsbekjempelse som et gjennomgripende mål i arbeidet for bærekraftig utvikling. I handlingsplanen fra toppmøtet ble det gitt spesiell oppmerksomhet til de såkalte «WEHAB»-områdene; vann, energi, helse, landbruk og biologisk mangfold. For å sikre systematisk og koordinert oppfølging av vedtakene fra toppmøtet i Johannesburg vil Norge fortsatt bidra til å styrke FN-systemets rolle i det internasjonale samarbeidet innen miljø og bærekraftig utvikling.

På vannområdet har Norge bidratt aktivt til oppfølging av Johannesburgmålene gjennom formannskapet i FNs Kommisjon for bærekraftig utvikling (CSD). Vann, sanitære forhold og bosettingsspørsmål var hovedtema for kommisjonens 12. sesjon i april 2004. Fra norsk side bidro en også i gjennomføringen av konferansen «Water for the Poorest» i Stavanger i november 2003 som ble arrangert av Det internasjonale vannakademiet.

Engasjementet på vannområdet vil forsterkes i 2005. Gjennom bi- og multilateral bistand vil det legges vekt på støtte til integrert vannressursforvaltning i utviklingslandene. Norge vil også delta aktivt i forberedelsene av CSD 13 som skal resultere i politiske anbefalinger om hva som må gjøres for å nå internasjonale målsettinger på områdene vann, sanitære tjenester og bosettinger.

På energiområdet har en fra norsk side bidratt gjennom tilslutningen til Johannesburgkoalisjonen av land som skal fremme energieffektivitet og økt bruk av fornybare energikilder. Norge deltok aktivt på konferansen om fornybare energikilder i Tyskland i juni 2004. Konferansen fokuserte blant annet på arbeidet med å styrke introduksjon av fornybar energi særlig i rurale områder og tiltak for energieffektivisering der det er relevant. Norge støtter dette arbeidet gjennom UNDP og Verdensbanken. Dette vil gis prioritet også i 2005.

Overkapasitet i mange lands fiskeflåte fører til overfiske som vanskeliggjør en langsiktig og bærekraftig forvaltning av fiskeriene. Havforurensing fra landbaserte kilder er et annet hovedproblem. Det er viktig å skape forståelse for prinsippene for en helhetlig forvaltning av havets levende ressurser. Norge har i denne sammenheng vært en aktiv pådriver for å fremme en mer økosystembasert forvaltning av kyst- og havområdene bl.a. gjennom Konvensjonen om biologisk mangfold og ved oppslutning om FAOs Retningslinjer for ansvarlig fiske. Norge deltar også aktivt i arbeidet under Havrettskonvensjonen.

Videre vil Norge fortsatt støtte programmer for

bærekraftig utnyttelse av skog og fiskeriressurser i FAO. En vil også videreføre støtten til institutter underlagt Den konsultative gruppen for landbruksforskning for å utvikle en bedre forvaltning av naturressurser.

Regjeringen vil fortsatt bidra til oppfølgingen av den internasjonale overenskomsten om bruk av plantegenetiske ressurser for mat og landbruk. Avtalen som sikrer fri utveksling av genressurser innen viktige nyttevekster, vil være av stor betydning for forskning og utvikling i landbruket og dermed for den globale matvaresikkerheten. Avtalen er også viktig for å ta vare på det biologiske mangfoldet. Videre vil regjeringen støtte opp om arbeidet vedrørende tilgjengelighet til genressurser og rettferdig fordeling av utbyttet ved bruk av disse ressursene.

Internasjonale avtaler

Norge er part til en rekke internasjonale avtaler på miljøområdet. Oppfølgingen av de tre Rio-konvensjonene er omtalt nedenfor.

Klimakonvensjonen av 1994 forplikter partene til å innføre utslippsreduserende tiltak. Disse ble konkretisert i Kyotoprotokollen fra 1997, som pålegger industrilandene differensierte, kvantitative utslippsforpliktelser. Ikrafttredelse avhenger i praksis av russisk tiltredelse.

Konvensjonen om biologisk mangfold av 1992 er ratifisert av Norge. Norge har også ratifisert protokollen om handel med og håndtering av levende genmodifiserte organismer. Regjeringen vil fortsette å støtte utviklingsland i deres implementering av konvensjonen.

Konvensjonen om forørkning og tørke har som hovedmålsetting å opprettholde produktiviteten i de tørre og halvtørre økosystemene som grunnlag for fattigdomsreduksjon og bedre levekår. Det legges særlig vekt på forsvarlig forvaltning av jord-, vann- og energiressurser. En viktig målsetting er også å forebygge og redusere effekten av tørke og klimaendring. Gjennomføring av konvensjonen gis høy prioritet fra mange av de fattigste landene, særlig i Afrika, hvor landforringelse, forørkning og tørke utgjør en alvorlig trussel mot både fred og sikkerhet samt sosial og økonomisk utvikling. Støtte til gjennomføring av konvensjonen vil gis prioritet i det norske utviklingssamarbeidet både på nasjonalt og regionalt nivå, bl.a. i tilknytning til den økte satsningen innen landbruk.

Industrilandene har gjennom ratifikasjon av de multilaterale miljøavtalene og det internasjonale miljøsamarbeidet forpliktet seg til å bistå utviklingslandene i deres gjennomføring av de globale miljøavtalene. Det er opprettet flere finansieringsmekanismer. Den viktigste er Den globale miljøfasiliteten (GEF), som støtter tiltak med globale miljøfordeler. I 2005 vil det bli igangsatt påfyllingsforhandlinger for perioden 2006-2009. Arbeidet fortsetter i 2005 med å operasjonalisere/finansiere de to nye fondene under Klimakonvensjonen, MUL-fondet for klima og Det spesielle klimafondet. Fondene, som administreres av GEF, skal finansiere klimatiltak i utviklingsland. Norge støtter også Ozonfondet under Montrealprotokollen. Fondet støtter prosjekter for utfasing av ozon-ødeleggende stoffer i utviklingsland. Også her vil det bli ført påfyllingsforhandlinger i 2005. Videre støtter Norge Den globale finansieringsmekanismen for forørkningskonvensjonen.

Andre initiativ

Det gis støtte til Verdensbankens innsats på miljøområdet, bl.a. via et tematisk fond for miljø og sosial utvikling, som forvaltes av Verdensbanken i samråd med Norge. Fondet innen miljø og sosial utvikling skal demonstrere hvordan miljøtiltak på en mer effektiv måte kan bidra til fattigdomsbekjempelse. Aktivitetene omfatter rurale bygdeprosjekter som kopler strategier for fattigdomsbekjempelse med bærekraftig forvaltning av naturressursene og tiltak for å redusere forurensing særlig i byområder.

For å sikre at handelssystemet bidrar til å fremme bærekraftig utvikling har Norge gått inn for at miljøhensyn ivaretas på alle relevante områder i WTO. I de pågående WTO-forhandlingene vil Norge videreføre sitt arbeid for at handelsregelverket og multilaterale miljøavtaler forblir likestilte og sammen bygger opp om bærekraftig utvikling. Norge går bl.a. inn for avskaffelse av handelshindre på miljøvennlige varer og tjenester.

Regjeringens handlingsplan for bærekraftig utvikling følges opp i regi av statssekretærutvalget for Nasjonal Agenda 21. Dette sikrer politisk forankring i forhold til å gjennomføre de tiltak handlingsplanen angir, og det bidrar til å øke integrasjonen av arbeidet for bærekraftig utvikling på tvers av sektorer. I tråd med handlingsplanen arbeides det med å komme frem til et sett av konkrete og målbare indikatorer på området bærekraftig utvikling.

De nordiske land har hatt en felles nordisk strategi for bærekraftig utvikling siden 2001. Strategien har en tidsramme på 20 år og er inndelt i fireårsperioder med gjennomføring av konkrete aktiviteter. Strategien revideres hvert fjerde år, og det er nå utarbeidet en revidert strategi for perioden 2005-08 med nye mål og innsatser. Ansvaret for gjennomføringen av strategien tilligger først og fremst det enkelte nordiske land.

Regjeringen arbeider for økt sammenheng mellom ulike deler av egen politikk, bl.a. gjennom aktiv deltakelse i internasjonale prosesser i OECD og andre fora som er satt i gang på dette emnet.

Regionalt og bilateralt samarbeid

EU

Gjennom regjeringens Handlingsplan for økt kontakt med de nye EU-medlemslandene er det bygget opp et tettere miljøsamarbeid med disse landene, særlig landene i Østersjøregionen. Fokus for prosjektsamarbeidet har vært implementering av relevante miljøstandarder og kompetanseoverføring, renere produksjon og energieffektivisering. Under samarbeidsstrukturer i Østersjørådet er det satt fokus på maritim sikkerhet og vern av særlig utsatte naturområder.

Under de nye EØS-finansieringsordningene (2004-2009) er miljø og bærekraftig utvikling to av hovedinnsatsområdene. I forbindelse med inngåelsen av styringsdokumenter for de enkelte landene, vil de enkelte landenes prioriteringer innen miljøfeltet bli avklart. For 2005 vil de to nye finansieringsordningene innebære en vesentlig opptrapping av norsk innsats på miljøområdet i flere av de 10 nye medlemslandene i EU.

Russland

Norge har en betydelig egeninteresse av å bidra til å løse de store miljøproblemene i Nordvest-Russland. I tillegg til atomhandlingsplanen, deltar Norge aktivt i det multilaterale atomsikkerhetssamarbeidet, også gjennom tilskudd til internasjonale atomsikkerhetsfond.

Gjennom bevilgningen til atomhandlingsplanen legges det vekt på konkrete prosjekter med god miljøgevinst. Prioriteringer de siste to årene har vært opphugging av atomubåter, fjerning av strontiumbatterier fra russiske fyrlykter og ytterligere infrastrukturtiltak ved Nordflåtens nedlagte lager for atomavfall i Andrejevbukta. Et flertall av de norske prosjektene bidrar også til arbeidet med å hindre at radioaktivt materiale kommer på avveie og blir brukt til terrorformål. For å bidra til at det utvikles en god og bærekraftig russisk atomforvaltning prioriteres også samarbeidet mellom norske og russiske tilsyns- og forvaltningsmyndigheter høyt.

I den norske støtten til miljøprosjekter og miljørelaterte energiprosjekter i Nordvest-Russland er innsatsområdene knyttet til utvikling av mindre forurensende industriproduksjon, enøk og utvikling av fornybare energikilder, miljøovervåking og beskyttelse av nordlige havområder, kulturminnevern og vern av biologisk mangfold. Samarbeidet er hovedsakelig innrettet mot kunnskapsoverføring og kompetanseutvikling.

Vest-Balkan

Den norske støtten til de ODA-godkjente landene på Vest-Balkan går i hovedsak til støtte for fredsprosesser og viktige reform- og utviklingsprosesser i regionen, og til tiltak av kapasitet- og institusjonsbyggende karakter. Av miljørelaterte tiltak gis det støtte til vann- og avløpsprosjekter, avfallshåndtering, skogbruksforvaltning og akvakultur. Det gis også støtte til prosjekter innen landbrukssektoren for å bidra til å fremme et mer rasjonelt og miljøvennlig landbruk.

På energisektoren gis det støtte til tiltak for å utbedre elektrisitetsnettverkene i landene på Vest-Balkan. Det er gitt støtte til spesifikke ENØK-tiltak for å forbedre energieffektiviseringen og omlegging av energiforbruket i miljøvennlig retning. Det gis også støtte til prosjekter som søker å bidra til bevisstgjøring av lokale myndigheter når det gjelder miljøvern og forurensing. I samarbeid med Miljøverndepartementet gis støtte til miljøprosjekter bl.a. gjennom det regionale programmet for gjenoppbygging på miljøområdet, REReP, under Stabilitetspakten for Sørøst-Europa.

Moldova, Kaukasus og Sentral-Asia

Støtten til miljøtiltak i Moldova, Kaukasus og Sentral-Asia kanaliseres gjennom norske og internasjonale organisasjoner, herunder FN og OECD. Det er gitt støtte til energieffektivitet og renere energiproduksjon, biogassprosjekter, opplæring og kompetanseoverføring av miljøtiltak generelt og tiltak i forbindelse med olje- og gassproduksjon. Videre er det gitt støtte til iverksettelse av internasjonale miljøkonvensjoner. Iverksettelsen av konvensjonen om kjemiske våpen i Sentral-Asia har mottatt betydelig støtte. De fleste av de prosjekter som får støtte i 2004 vil videreføres i 2005. Det antas at satsingen på miljøtiltak vil øke noe i 2005. Det er spesielt satsingen på tiltak for å få rent vann som tilsier en slik økning da det har vært en stigning i slike tiltak i 2004.

Nære havområder

Miljø- og ressursforvaltning i havområdene rundt Norge og i Østersjøen er underlagt en rekke regionale og bilaterale avtaler og samarbeidsordninger. Av de regionale kan særlig nevnes OSPAR-konvensjonen om beskyttelse av det marine miljø i det nordøstlige Atlanterhav, Bonn-avtalen om forhind-

ring av oljesøl i Nordsjøen og Fiskerikommisjonen for det nordøstlige Atlanterhav (NEAFC). På bilateralt plan er det i første rekke de forskjellige fiskeriavtalene som skal sikre bærekraftig utnyttelse av havets fornybare ressurser, og Norge har et nært samarbeid med Russland, EU og de øvrige randstatene om forvaltnings- og kontrolltiltak i så vel Barentshavet som Nordsjøen.

Utskipning av olje fra de russiske nordområdene øker i omfang med tankskip som passerer nær norskekysten. Regjeringen har tatt initiativ til et nærmere samarbeid med russiske myndigheter om varsling og oljevernberedskap, og vil følge opp dette.

Polare områder

I regi av Arktisk Råd drives et aktivt arbeid for miljøvern og bærekraftig utvikling i Nordområdene. Overvåkning av og tiltak mot langtransporterte og regionale miljøforurensninger har til nå vært gitt høyest prioritet. En omfattende studie av klimaendring i Arktis (Arctic Climate Impact Assessment) legges fram på ministermøtet i Arktisk Råd i Reykjavik i november 2004. Klimaendring antas både å komme raskt og få store utslag i nordområdene. De åtte arktiske land står for til sammen ca. 40 pst. av verdens utslipp av klimagasser. Dette sammen med de store virkningene av klimaendringene i nord, gjør det viktig at de arktiske land klarer å enes om felles tiltak for oppfølging av Arktisk Råds klimastudie. Tiltakene bør omfatte avbøtende tiltak, tilpasningsstrategier og fortsatt forskning og overvåkning.

Afrika

Støtte til regionale og subregionale miljøtiltak i Afrika er også gitt prioritet. Gjennom SADC (Southern African Development Community) støttes bl.a. programmer for biologisk mangfold og våtmarker.

For å styrke det regionale miljøsamarbeidet i Afrika, har Norge også bidratt med støtte til African Ministerial Conference on the Environment (AMCEN). AMCEN har tatt initiativ til en miljøhandlingsplan som senere er godkjent av NEPAD (New Partnership For African Development) som en plan for oppfølging av toppmøtet i Johannesburg. Dette er et viktig initiativ for å styrke det regionale samarbeidet på miljøområdet i Afrika. Norge har gjennom tilleggsmidler øremerket oppfølgingen av toppmøtet i Johannesburg bl.a. bidratt til oppfølging av handlingsplanen innen kyst- og havforvaltning (Nairobi og Abidjan-konvensjonene) og innen kapasitetsbygging .

Store deler av Afrika har opplevd matvarekrise de siste årene. Bærekraftig naturressursforvaltning er viktig for å øke matvaresikkerheten. Dette står derfor sentralt i mange av samarbeidsprogrammene både innen fiske (Mosambik, Angola, Sør-Afrika), skogbruk (Uganda) og landbruk (Malawi, Zambia, Etiopia, Mali).

Asia

Norge bidrar videre med samfinansieringsmidler til to miljørelaterte fond i Den asiatiske utviklingsbanken (AsDB) for henholdsvis vannsektoren og miljø og fattigdom. Vannfondet omfatter aktiviteter innen policydialog og utvikling av nasjonale aksjonsplaner, styrking av partnerskap på land og regionnivå, kapasitetsbygging i regionen og internt i AsDB innen vannsektorspørsmål, støtte til regionalt samarbeid om felles vannressurser samt informasjon/bevisstgjøring. Formålet med fondet for miljø og fattigdom er å vise hvordan miljøtiltak på en mer effektiv måte kan bidra til fattigdomsbekjempelse. Aktivitetene omfatter rurale bygdeprosjekter som kopler strategier for fattigdomsbekjempelse med bærekraftig forvaltning av naturressursene og tiltak for å redusere forurensing, særlig i byområder.

I Asia har stor økonomisk vekst, urbanisering og industrialisering medført betydelig miljøbelastning, herunder forurensing av luft og grunnvann. I flere av samarbeidslandene er det lagt planer for økonomisk utvikling som vil kunne øke miljøproblemene ytterligere. Miljøhensyn er gjennomgående svakt integrert i fattigdomsstrategiene.

Gjennom «UNEP Environmental Assessment Programme for Asia and the Pasific» blir det gitt støtte til et program som hjelper asiatiske land med å utarbeide tiltaksplaner til nasjonale og regionale miljøstatusrapporter. En ny avtale om støtte til Asia Forest Law Enforcement and Governance-prosessen ble inngått i mai 2004. Målet er å styrke samarbeidet mellom produsent- og konsumentland for å bekjempe ulovlig hogst og handel med tropisk tømmer.

Mellom-Amerika

Retningslinjene for bruk av regionbevilgningen for Mellom-Amerika består av tre hovedsatsningsområder, og ett av disse er å bidra til en bærekraftig bruk av naturressurser. I forhold til sin størrelse er Mellom-Amerika ett av de biogisk sett rikeste områdene i verden. Samtidig er store områder utsatt for økologisk uforsvarlig skogbruk, landbruk og kvegdrift som fører til omfattende økologiske, økonomiske og sosiale konsekvenser, her-

under økt sårbarhet ved naturkatastrofer. Regionale tiltak som støttes ivaretar biologisk mangfold og økologisk og økonomisk bærekraft i landbruket. Likeledes støttes tiltak som kan øke og spre kunnskap om metoder for å begrense erosjon og annen forringelse av jorden. I Nicaragua støttes samarbeid om bærekraftig utvikling av naturressurser som grunnlag for økonomisk vekst. Tiltak for å støtte urfolks livsgrunnlag og rettigheter i forhold til tradisjonell bruk av naturressurser har også vært prioritert.

7 Likestilling internt i utenrikstjenesten

Likestilling er en integrert del av departementets personalpolitikk, med siktemålet å gi kvinner og menn like reelle muligheter til faglig og karrieremessig utvikling og til å bruke sin kompetanse. Departementet arbeider planmessig både i forhold til gjeldende norsk lovverk, relevante reglementer og personalpolitisk gjennom en egen handlingsplan for likestilling, for å oppnå dette. Gjennom aspirantopptaket, som er hovedrekrutteringsveien inn i utenrikstjenesten, legges det opp til lik rekruttering av kvinner og menn. Søkergrunnlaget er stort sett 50/50 kvinner og menn, og aspirantopptaket har de siste 10-15 år vist en tilnærmet lik fordeling mellom kjønnene.

Organisering

Likestillingsarbeidet i departementet er forankret i Administrativ avdeling. I overensstemmelse med bestemmelsene i tilpasningsavtalen for Utenriksdepartementet til Hovedavtalen er det opprettet et Likestillingsutvalg med representanter fra departementets administrasjon og tjenestemannsorganisasjonene. Lederfunksjonen ivaretas annet hvert år av representanter fra hhv. administrasjonen og tjenestemannsorganisasjonene.

Handlingsplan for likestilling

Gjeldende handlingsplan for likestilling i utenrikstjenesten ble vedtatt våren 2002. Handlingsplanen løper for femårsperioden 1.1.2002-31.12.2006 og avløser forrige handlingsplan for perioden 1996-2001. I tillegg til å fastsette de langsiktige likestillingsmålene som forventes oppfylt i perioden, har handlingsplanen en liste med tiltak som skal gjennomføres på kortere sikt. Denne delen av planen er gjenstand for en årlig evaluering i Utenriksdepartementets likestillingsutvalg, som ser på hvor langt man er kommet i å gjennomføre likestillingstiltakene og samtidig setter opp en liste med tiltak for det påfølgende året. Handlingsplanen og den årlige tiltakslisten vedtas i departementets forhandlingsutvalg.

Handlingsplanen angir følgende langsiktige likestillingsmål:
Mål 1: Øke kvinneandelen blant ledere i departementet og ved utenriksstasjonene.

- stasjonssjefer til minst 25 prosent
- ambassaderåder og ministerråder til 40 prosent
- seksjonsledere og over til minst 35 prosent

Mål 2: Bedre karrieremulighetene og satse bevisst på kompetanseheving for administrativt personale.
Mål 3: Øke andelen menn i den administrative tjenestegruppen.

Statistikk fordelt på kvinner og menn

Kjønnsfordeling i Utenrikstjenesten

Basert på statistikk av desember 2003 er kjønnsfordelingen i UD 52 pst. kvinner og 48 pst. menn. Ved inndeling av de ansatte i tjenestegruppene «Lederstillinger og høyere tjenestemannsstillinger», «Saksbehandlerstillinger» og «Teknisk personell og stillinger i administrative støttefunksjoner» avdekkes imidlertid store forskjeller i kjønnsfordeling innen de enkelte grupper . Gruppen «Teknisk personell og stillinger i administrative støttefunksjoner» domineres av kvinner med kun 13 pst. menn. «Saksbehandlerstillinger» fordeler seg med 64 pst. kvinner og 36 pst. menn.

I gruppen «Lederstillinger og høyere tjenestemannsstillinger» er 28 pst. kvinner og 72 pst. menn. Dette fordeler seg på de ulike underkategorier i denne stillingsgruppen som følger: 16 pst. av stasjonssjefene og 37 pst. av ambassaderådene/ministerrådene er kvinne. Kvinneandelen blant seksjonsledere og over ligger på 27 pst. Det er imidlertid tilnærmet kjønnsbalanse i underdirektørgruppen. Dette gir godt håp om at andelen kvinner i seksjonsledergruppen vil fortsette å vokse relativt raskt, rotasjonshastigheten mellom departementstjeneste og tjenestegjøring ved utenriksstasjon tatt i betraktning.

En hovedutfordring er å få opp kvinneandelen i stasjonssjefsgruppen og mellomledergruppen på utestasjonene. 16 pst. av stasjonssjefene er kvinner, mens 37 pst. av ambassaderådene og ministerrådene er kvinner.

Antallet kvinnelige søkere til disse stillingene er imidlertid lavt. I en spørreundersøkelse som ble gjennomført i 2002 oppgav 93 pst. av de kvinnene som svarte at de ser positivt på muligheten til å tjenestegjøre som stasjonssjef, men at familiehensyn står sentralt og vil være bestemmende for om de vil

søke. 70 pst. legger vekt på generell kompetanseheving, herunder lederkompetanse. Mange ønsker dialog med administrasjonen om fremtidig karriere og mener personlig oppfordring vil være positivt når man vurderer å søke en stasjonssjefsstilling.

Når det gjelder tiltak som er iverksatt for å øke kvinneandelen kan nevnes at det er utviklet en modell for å «drive frem» gode kvinnelige lederkandidater til hjemme- og utestillinger. Modellen omfatter følgende elementer: Karriereutviklingssamtaler, kompetanseutvikling, mentorordning, coaching og regelmessige oppfølgingssamtaler. Videre oppfordres kvinner via personlige samtaler til aktivt å søke lederstillinger samtidig som det tilstrebes god deltakelse av kvinner på lederutviklingstiltak. Ved tilsetting i høyere stillinger videreføres moderate kjønnskvoteringstiltak der det legges vekt på at kvinner – ved ellers tilnærmet like kvalifikasjoner – skal foretrekkes.

En systematisk utvikling av kompetansebyggende tiltak for den administrative tjenestegruppen er et prioritert satsningsområde. Tiltak for å øke andelen kvinner som får opprykk innen den administrative tjenestegruppen og fra den administrative tjenestegruppen til saksbehandlergruppen, er iverksatt. Bl.a. er det i samarbeid mellom Utenrikstjenestens kompetansesenter (UKS), Partnerforum og Universitetet i Oslo v/institutt for kulturstudier etablert en administrative skole. Kurset er rettet mot medarbeidere som ønsker kompetanseheving i administrative saksbehandlerstillinger eller som ønsker å kvalifisere seg til utenrikstjenestegjøring i administrative stillinger.

Ved nyrekruttering til den administrative tjenestegruppen vil det bli lagt vekt på å rekruttere flere menn for å forbedre kjønnsbalansen i gruppen. Når det gjelder rekruttering til stillinger ved utenriksstasjonene skjer dette i det vesentlige ved intern rekruttering. For å bedre karrieremuligheter for administrative saksbehandlere er det opprettet avansementstillinger ved utenriksstasjonene øremerket den administrative gruppen.

Lønn

Det er ikke vesentlige forskjeller i avlønning av kvinner og menn i de ulike tjenestegruppene.

Del II
Nærmere om budsjettforslaget

Programområde 02 Utenriksforvaltning

Utgifter fordelt på programkategorier

(i 1 000 kr)

Kat.	Betegnelse	Regnskap 2003	Saldert budsjett 2004	Forslag 2005
02.00	Administrasjon av utenrikstjenesten	1 383 465	1 308 794	1 407 285
02.10	Utenriksformål	677 346	1 176 933	1 891 651
	Sum programområde 02	2 060 811	2 485 727	3 298 936

Utenrikstjenesten har til oppgave å ivareta og fremme Norges interesser i forhold til utlandet og yte nordmenn råd, hjelp og bistand overfor utenlandske myndigheter, personer og institusjoner.

Styrking av det multilaterale samarbeidet

Økende globalisering forsterker behovet for effektivt multilateralt samarbeid for å sikre bærekraftig utvikling og gjøre det mulig for alle land å utnytte globaliseringens potensiale.

Sikkerhetsutfordringene har fått et globalt omfang. Internasjonal innsats må derfor forankres i multilaterale institusjoner. Utfordringene stiller store krav til det internasjonale samfunns evne, vilje og mot til å utvikle politikk på basis av folkeretten som kan bidra til varig fred og forhindre at nye konflikter oppstår.

Det internasjonale samarbeidet for å hindre spredning av masseødeleggelsesvåpen og deres leveringsmidler må utbygges og styrkes. Samtidig vil global nedrustning være blant Regjeringens høyest prioriterte målsetninger. I denne sammenheng er det viktig å påse at allerede vedtatte nedrustningsforpliktelser overholdes.

FN

De forente nasjoner (FN) er en hjørnesten i norsk utenrikspolitikk. FNs globale mandat og medlemsmasse gir organisasjonen en legitimitet som er enda viktigere i dagens globaliserte konfliktbilde enn hva som var tilfelle under den kalde krigen.

Regjeringen vil videreføre sitt arbeid for et sterkt og effektivt FN for å bidra til at organisasjonen kan oppfylle sitt grunnleggende mandat og på en hensiktsmessig måte fylle sin rolle i møte med de nye utfordringene. Norge vil fortsatt arbeide aktivt for å bidra til medlemslandenes overholdelse og utvikling av FNs felles normsystem, som grunnlag for organisasjonens fortsatte legitimitet for nye generasjoner.

Et eget høynivåpanel om trusler, utfordringer og endring ble nedsatt av generalsekretær Kofi Annan i 2003. Panelet skal legge fram sine anbefalinger i løpet av 2004. Regjeringen har støttet etableringen av panelet og ønsker å bidra til at Generalforsamlingen fokuserer på grunnleggende utfordringer for internasjonalt samarbeid og FNs framtidige rolle.

Regjeringen ønsker å bidra til at høynivåmøtet som skal arrangeres ved åpningen av FNs 60. generalforsamling i 2005, fem år etter Tusenårstoppmøtet, skaper ny kraft i FNs og det internasjonale samfunns arbeid for å sikre fred og utvikling. Tusenårstoppmøtet bidro til å identifisere de store utfordringene verden står overfor i det nye årtusen og definerte hva som skal til for å møte dem. Norge ønsker at toppmøtet i 2005 både skal bidra til å gjøre opp status og til så konkret som mulig stake ut veien videre, både for å sikre fred og sikkerhet og for å nå Tusenårsmålene.

De transatlantiske bånd – NATO

Norges forsvar og sikkerhet vil også i fremtiden være forankret i NATO. Alliansen er grunnlaget for europeisk sikkerhet og stabilitet. De allierte er i ferd med å tilpasse NATO til utfordringene fra internasjonal terrorisme og spredning av masseødeleggelsesvåpen. I Afghanistan er NATO i ferd med å utvide sitt nærvær til distriktene gjennom oppretting av nye regionale stabiliseringslag. Alliansen vil bistå med trening av irakiske sikkerhetsstyrker. Norge vil delta aktivt i NATOs innsats for å effektivt møte felles sikkerhetsutfordringer.

Norge har hatt et nært forhold til USA. Forholdet har sin bakgrunn i et økonomisk, politisk og sikkerhetspolitisk fellesskap. Samarbeidet bygger på et felles sett av verdier som også ligger til grunn for NATO, basert på demokrati og respekt for menneskerettigheter. Regjeringen vil arbeide for at de transatlantiske båndene skal forbli sterke.

Norsk og europeisk sikkerhet er fortsatt avhengig av et nært samarbeid med USA. Det er

viktig for Norge at USA og Europa trekker sammen mot felles grunnleggende mål. Transatlantiske meningsforskjeller har oppstått på en rekke politiske områder de siste årene. Det er derfor viktig å styrke den transatlantiske dialogen om sikkerhetspolitiske utfordringer.

Regjeringen støtter utviklingen av en egen sikkerhets- og utenrikspolitikk i EU, i nært samarbeid med NATO. Fra norsk side er vi opptatt av at alliansen forblir det sentrale sikkerhetspolitiske instrument i det euroatlantiske område. EUs intensiverte utenriks- og sikkerhetspolitiske samarbeid bidrar imidlertid til en styrking av det internasjonale samfunns samlede evne til å håndtere konflikt- og krisesituasjoner.

En aktiv europapolitikk

2004 var et historisk år for Europa: NATO ble utvidet med syv land 2. april, og EU med ti land 1. mai. Det stiller Norge overfor nye utfordringer. For Norge er forholdet til EU og forholdet mellom EU og USA av særlig betydning. Russlands plass i det nye Europa, kampen mot terrorisme, OSSEs og Europarådets fremtidige oppgaver, stabilitetsbygging og reform i det vestlige Balkan, regionale samarbeidsordningers rolle i Europa, herunder Østersjørådet, er også viktige spørsmål for Norge.

EU-utvidelsen gjør det mer krevende å ivareta norske interesser i forhold til EU. EU-samarbeidet utvikles også på områder som ikke dekkes av EØS-avtalen. Regjeringen vil derfor ytterligere styrke innsatsen overfor EU-landene og EU-institusjonene for å utnytte de påvirkningsmuligheter EØS-avtalen, Schengen-avtalen og Norges andre avtaler og samarbeidsordninger med EU gir. Regjeringen ønsker å arbeide aktivt bilateralt og i alle europeiske, transatlantiske og regionale samarbeidsfora. Gjennom de nye EØS-finansieringsordningene vil Norge bidra til sosial og økonomisk utjevning i det utvidede EØS og til at de nye medlemslandene raskt blir i stand til å gjennomføre EUs regelverk, blant annet på områder som miljø og ytre grensekontroll. Gjennom bl.a. Schengen-avtalen vil Norge styrke det justispolitiske samarbeidet med EU for å bekjempe internasjonal terrorisme. Regjeringen ser det som positivt at EU har vedtatt en sikkerhetsstrategi som understreker betydningen av multilaterale og gode transatlantiske relasjoner for å bekjempe eksisterende og nye sikkerhetstrusler.

Arbeidet med oppfølgingen av Regjeringens europapolitiske plattform av 21. februar 2002 vil fortsette. Regjeringen vil legge vekt på samordningen og informasjonsutvekslingen i forvaltningen av EØS-saker. Samtidig vil dialogen om EU- og EØS-saker med berørte interesser og det norske publikum bli ytterligere utvidet.

Russland

Regjeringen legger vekt på betydningen av et godt forhold til Russland. En positiv og samarbeidsorientert holdning gjør seg gjeldende på viktige områder i den bilaterale dialogen. Viktige samarbeidsområder er energi, atomsikkerhet i nordområdene, helse- og miljøspørsmål, fiskeressurser og annen næringsvirksomhet.

Et multilateralt rammeverk for atomprosjekter (MNEPR-avtalen), G8-landenes sterke satsning på ikke-spredningsarbeidet og etableringen av Den nordlige dimensjons miljøfond (NDEP-fondet) har lagt grunnlaget for et internasjonalt krafttak for å løse de mange atomsikkerhetsproblemer i Nordvest-Russland. Norge har vært en pådriver og viktig bidragsyter i dette arbeidet. Regjeringen vil fortsatt prioritere arbeidet med atomutfordringene i våre nordlige nærområder.

Gjennom det regionale samarbeidet i Barents- og Østersjøregionen bidrar Norge til den fortsatte integreringen av Russland i europeiske samarbeidsstrukturer, samtidig som det utvikles gjensidig, mellommenneskelig tillit over grensene og et bredt anlagt samarbeid på områder av felles interesse. Norge vil aktivt utvikle og videreføre dette samarbeidet gjennom sitt formannskap i Barentsrådet i perioden 2003-2005.

Nordområdene

En endret sikkerhetspolitisk situasjon, økte muligheter for ressursutnyttelse og ny kunnskap om klimaendringer gjør det nødvendig med en aktiv og fokusert norsk nordområdepolitikk. Regjeringen legger vekt på langsiktighet i politikkutformingen og balanse mellom ulike sektorinteresser. Løsning av de mange nye utfordringer i nordområdene forutsetter også et nært samarbeid med andre arktiske stater og aktiv deltakelse i internasjonale samarbeidsordninger.

WTO

Som et lite land med en svært åpen økonomi har Norge en sterk interesse i å delta i et bredt og forpliktende multilateralt handelssystem. Forpliktende multilaterale avtaler vil bidra til å gi norsk næringsliv stabile og forutsigbare rammevilkår. Regjeringen vil derfor understreke betydningen av å videreføre Norges aktive deltakelse i WTO.

På WTOs ministerkonferanse i Doha 2001 ble det enighet om å igangsette en ny bred forhand-

lingsrunde. De fleste medlemmer i WTO er utviklingsland, og mandatet fra Doha har en sterk utviklingsprofil.

Regjeringen mener rammeavtalen for de videre forhandlingene som ble inngått i Genève i 2004 gjør det mulig å ivareta de norske offensive og defensive hovedprioriteringene i sluttfasen av forhandlingene. WTOs sjette ministerkonferanse vil bli holdt i Hong Kong i desember 2005. Regjeringen vil arbeide for å sikre bedre markedsadgang for norsk vare- og tjenesteeksport og ivareta norske landbruksinteresser.

Menneskerettighetene

En sentral målsetting for norsk utenrikspolitikk er å styrke respekten for menneskerettighetene. Respekten for menneskeverdet og ønsket om at mennesker verden over skal få et bedre liv er grunnsteinen i dette arbeidet. Samtidig er respekt for menneskerettigheter grunnlaget for fred, stabilitet og demokratisk utvikling.

Sammen med andre likesinnede land arbeider Norge for å styrke FN og for at alle menneskerettslige tema skal kunne tas opp. Norge mener at det er FNs oppgave å rette søkelyset mot situasjonen i land der brudd på menneskerettighetene er særlig alvorlige. Forsøk på å svekke FNs mandat på menneskerettighetsfeltet må derfor avvises. I FNs organer vil derfor Norge fortsatt ta opp aktuelle tema og konkrete situasjoner i enkeltland med sikte på å sette FN bedre i stand til å reagere effektivt på menneskerettighetsbrudd. Norge vil fortsatt være en støttespiller og viktig bidragsyter til FNs Høykommissær for menneskerettigheter.

I tillegg til et bredt menneskerettighetsengasjement i FN vil Norge spesielt arbeide for å bedre situasjonen for enkeltindivider og organisasjoner som forsvarer menneskerettighetene, ofte med eget liv og helse som innsats. Andre prioriterte temaer er situasjonen for internflykninger, kampen mot tortur, behovet for å respektere menneskerettighetene i konfliktsituasjoner og arbeidet med å beskytte menneskerettighetene i kampen mot terrorisme. Europarådet og OSSE vil fortsatt være viktige arenaer for Norges innsats for menneskerettighetene i vår egen region.

Norges bilaterale dialoger om menneskerettigheter er også et sentralt virkemiddel i vårt arbeid for å oppnå økt respekt for menneskerettighetene internasjonalt. Dette er en form for samarbeid som forutsetter et langsiktig perspektiv, stor tillit og kunnskap. Et av formålene er å bygge opp fungerende nettverk på ulike nivåer. Norge har nå menneskerettighetsdialoger med Kina, Indonesia og Vietnam.

Innsats for fredelig konfliktløsing

Arbeidet for internasjonal fred og sikkerhet er en oppgave som angår alle land.

FN og FNs Sikkerhetsråd har et særlig ansvar her, men kan av ulike grunner ikke løse alle typer oppgaver alene. I slike situasjoner kan enkeltland, som Norge, bidra positivt. Fjerntliggende konflikter har også i økende grad direkte virkninger for vår egen sikkerhet, bl.a. i form av flyktningestrømmer, organisert kriminell aktivitet og internasjonal terrorisme.

Norge har i de siste årene bidratt i en rekke fred- og forsoningsprosesser, bl.a som tilrettelegger av fredsforhandlinger mellom stridende parter i interne konflikter. Den pågående fredsprosessen på Sri Lanka er et eksempel på dette. Norske tilretteleggere har bistått den srilankesiske regjeringen og tamiltigrene (LTTE) i å forhandle frem en våpenhvile og i arbeidet for å komme frem til en helhetlig fredsløsning. Dette viktige arbeidet fortsetter.

Presse-, kultur- og informasjonsformål

Regjeringen vil legge vekt på å styrke Norges omdømme i utlandet. Et positivt og nyansert bilde av det moderne Norge bidrar til forståelse for norske verdier og politiske prioriteringer, og vil styrke mulighetene for norsk nærings- og turistliv internasjonalt. Dette fordrer nært samarbeid med norsk nærings-, kultur- og samfunnsliv. Målrettet informasjonsarbeid, profileringstiltak og kultursamarbeid er effektive virkemidler. Norgesportalen – en bredt anlagt informasjonskanal til bruk ved utestasjonene vil være et viktig instrument for formidling av Norges-informasjon til det internasjonale samfunn.

Hundreårsmarkeringen i 2005 vil være en viktig milepæl i omdømmearbeidet. 2005-markeringen skal synliggjøre Norge som en engasjert deltaker i det internasjonale samfunn, både i 2005 og i årene fremover. Hundre års nære forbindelser med sentrale land skal markeres, og Norge skal presenteres som et land som aktivt møter dagens globale utfordringer.

Programkategori 02.00 Administrasjon av utenrikstjenesten

Utgifter under programkategori 02.00 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2003	Saldert budsjett 2004	Forslag 2005	Pst. endr. 04/05
100	Utenriksdepartementet (jf. kap. 3100)	400 773	378 312	385 308	1,8
101	Utenriksstasjonene (jf. kap. 3101)	828 689	779 588	841 744	8,0
102	Særavtale i utenrikstjenesten	139 816	135 224	155 343	14,9
103	Regjeringens fellesbevilgning for representasjon	9 194	7 145	11 133	55,8
104	Kongefamiliens offisielle reiser til utlandet	4 993	8 525	13 757	61,4
	Sum kategori 02.00	1 383 465	1 308 794	1 407 285	7,5

Utgiftene til administrasjon av utviklingshjelpen er omtalt under programkategori 03.00.

Mål

- Effektiv ivaretakelse av norske interesser i det internasjonale samfunn gjennom bilaterale forbindelser med andre stater og medlemskap i multilaterale organisasjoner
- Hensiktsmessig organisering av virksomheten i de faglige og administrative enheter
- Bistand til norske borgere og norsk næringsliv i deres kontakt med og forhold til utenlandske myndigheter, institusjoner og personer
- Hensiktsmessig personalforvaltning og kompetanseutvikling i utenrikstjenesten for å sikre en målrettet og kostnadseffektiv utnyttelse av tjenestens samlede ressurser
- Bruk av moderne informasjonsteknologi som et redskap i den daglige ledelse av departementet og i saks- og informasjonsbehandling.

Situasjonsbeskrivelse

Utenriksdepartementet er ansvarlig for sekretariatsfunksjonene for utenriksminister og utviklingsminister, den samlede utenrikspolitikk og utviklingspolitikk hjemme og ute, etatsstyringen overfor Direktoratet for utviklingssamarbeid (NORAD) samt en rekke forvaltningsoppgaver og ulike støttefunksjoner for hele utenrikstjenesten.

Det er åpnet ambassade i Antananarivo og i Bratislava våren 2004.

Som følge av behandlingen av St.prp. nr. 51 (2002-2003) Om virkemidler for et innovativt og nyskapende næringsliv og Ot.prp. nr. 14 (2003-2004) Om lov om Innovasjon Norge, vedtok Stortinget opprettelse av et nytt særlovselskap med et uteapparat som skulle integreres i utenrikstjenesten. I den forbindelse ble det 30. januar 2004 inngått en særskilt samarbeidsavtale mellom Innovasjon Norge og Utenriksdepartementet. På grunnlag av avtalen ble INs utsendte personell ved relevante stasjoner fra høsten 2004 ansatt som spesialutsendinger i Utenriksdepartementet og dermed integrert i utenrikstjenesten. Arbeidet med å integrere øvrig lokalansatt IN personell er innledet og forventes avsluttet i løpet av 2005. Det vises for øvrig til omtale i St.prp. nr. 63 (2003-2004) Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet medregnet folketrygden.

Målsettingen med integreringen er å sikre et tilgjengelig og best mulig samordnet tilbud til bedrifter og samarbeidsparnere både nasjonalt og internasjonalt.

Satsingsområder 2005

Det vil bli innført et samlet elektronisk saksbehandlingssystem med etablering av ett felles elektronisk arkiv for departementet og utenriksstasjo-

nene. Etter en testfase har prosjektet fått en ny start gjennom ny prosjektorganisering. Prosjektet forventes avsluttet ved utgangen av 2005.

Utenriksdepartementet har besluttet å være pilotvirksomhet for Skattedirektoratets prosjekt for utvelgelse og gjennomføring av et nytt lønns- og personaldatasystem. Prosjektet er fra 2004 overført fra skatteetaten til Senter for statlig økonomistyring (SSØ), underlagt Finansdepartementet. Departementet har deltatt i planleggingsarbeid og forprosjekt siden 2000. Målsettingen er å knytte seg til SSØs sentrale løsning for behandling av lønn samt å utvikle tjenestens personalforvaltning basert på samme system, datagrunnlag og infrastruktur. F.o.m. oktober 2003 har avlønning av samtlige ansatte hjemme og i utlandet vært foretatt over det nye lønns- og personaldatasystemet. I tillegg er systemet utprøvet på pilotavdelinger i departementet og enkelte utenriksstasjoner. Systemet ventes tatt i bruk i hele utenrikstjenesten høsten 2005.

Overføring av arbeidsoppgaver fra hjemmemyndigheter til utenriksstasjonene på utlendingsfeltet fortsetter. Målsettingen er å flytte beslutningsmyndighet nærmere den det gjelder i utlendingssaker og å redusere tilstrømningen av åpenbart grunnløse asylsøkere. Utenriksdepartementet samarbeider nært med Kommunal- og regionaldepartementet og Utlendingsdirektoratet om tiltakene.

Som ledd i en grundigere kontroll av personer som reiser over landegrensene har EU/Schengen vedtatt å innføre nye, sikrere visumetiketter med biometriske kjennetegn. Videre er det vedtatt å opprette et felles dataregister for alle visumutstedelser foretatt av EU/Schengen-landene. Samtidig pågår et arbeide for å innføre biometri i norske pass. Utenrikstjenesten vil bli stilt overfor utfordringer når nye systemer og rutiner for visum og pass skal tas i bruk i 2005.

Departementet søker å videreutvikle og satse mer på nettbaserte informasjonstjenester. Gjennom Norgesportalen er generell og nyhetsbasert informasjon om Norge så langt gjort tilgjengelig på 18 språk.

Kap. 100 Utenriksdepartementet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2003	Saldert budsjett 2004	Forslag 2005
01	Driftsutgifter	349 486	338 564	357 115
21	Spesielle driftsutgifter, *kan overføres*	11 378	6 772	4 095
70	Erstatning av skader på utenlandske ambassader	20	725	750
71	Diverse tilskudd	39 889	32 251	23 348
	Sum kap. 100	400 773	378 312	385 308

Post 01 Driftsutgifter

Posten dekker lønns- og driftsutgifter for departementet. For 2005 foreslås bevilget kr 357 115 000. Den foreslåtte økningen i bevilgningen har bl.a. sammenheng med arbeidet med innføring av biometri i visum og pass, lønnsoppgjøret og prisjustering av budsjettet.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overføres

Bevilgningsforslaget omfatter midler til utredning, opplæring og kompetansebygging, diverse EØS-tiltak mv. Det foreslås avsatt kr 400.000 til ordinære skjøtselsarbeider på grensen mot Sverige, Finland og Russland.

For 2005 foreslås bevilget kr 4 095 000.

Post 70 Erstatning av skader på utenlandske ambassader

Posten dekker erstatning av skadeverk påført utenlandske representasjoner i Norge, i henhold til de forpliktelser Norge har ifølge Wien-konvensjonene om diplomatisk og konsulært samkvem.

For 2005 foreslås bevilget kr 750 000.

Post 71 Diverse tilskudd

For å kunne øke bevilgningsforslagene på andre prioriterte områder, foreslås bevilgningen under denne posten redusert med 8,9 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett 2004. Dette vil innebære lavere tilskudd til opplysningsarbeid for freden, informasjon om europeisk samarbeid, tilskudd til nedrustningsformål og utenrikspolitisk forskning og utvikling. Det foreslås ingen særskilt bevilgning til tilskudd til internasjonale folkerettsinstitutter.

(i 1 000 kr)

Betegnelse	Regnskap 2003	Saldert budsjett 2004	Forslag 2005
Opplysningsarbeid for fred	2 347	2 350	850
Nordisk administrativt forbund	120	120	120
Informasjon m.v. – europeisk samarbeid	7 796	8 836	5 136
Nordmannsforbundet	475	475	475
Tilskudd til nedrustningsformål	18 873	12 095	12 067
Utenrikspolitisk forskning og utvikling (FoU)	8 088	8 200	4 700
Internasjonale folkerettsinstitutter	175	175	
Ettergivelse av hjelpekreditt	2 015		
Sum post 71	39 889	32 251	23 348

Det foreslås bevilget kr 23 348 000 til formålene spesifisert nedenfor:

Opplysningsarbeid for fred

Tilskuddet går til frivillige organisasjoner og ikke-kommersielle aktørers opplysningsarbeid for fred overfor norske målgrupper. Tilskuddet er også ment å gå til driftsstøtte til ulike organisasjoner som arbeider for fred og forsoning.

Nordisk administrativt forbund

Forbundet er et tverrfaglig forum til drøfting av spørsmål som gjelder offentlig forvaltning.

Informasjon om europeisk samarbeid

Tilskuddet går til ulike organisasjoner og ikke-kommersielle aktørers informasjonsvirksomhet overfor norske målgrupper vedrørende europeisk samarbeid. Bevilgningen kan også benyttes til nettverksbygging i Europa og reisevirksomhet m.v. for deltakelse i arbeid med saksfelt som Norge samarbeider med EU om. Ved tildeling legges vekt på en rimelig fordeling mellom ulike interessegrupper.

Nordmannsforbundet

Posten dekker tilskudd til Nordmannsforbundets arbeid for opprettholdelse og styrking av forbindelsene mellom USA og Norge.

Tilskudd til nedrustningsformål

Norges tekniske verifikasjonsoppgaver under traktaten om totalforbud mot kjernefysiske prøvesprengninger (CTBT) ivaretas av NORSAR.

Det foreslås at refusjonsbeløpet fra Det tekniske sekretariatet i den forberedende kommisjon for prøvestansavtalens organisasjon (PTS), som årlig er gjenstand for forhandlinger, benyttes til å styrke NORSARs budsjett. Dette for å legge bedre til rette for at NORSAR kan gjennomføre Norges verifikasjonsoppgaver i tilknytning til prøvestansavtalen i samsvar med de pålegg som ble gitt av Stortinget i forbindelse med behandlingen av St.prp. nr. 41 (1998-1999) om ratifikasjon av prøvestansavtalen, jf. forslag til romertallsvedtak.

For øvrig foreslås bevilgningen benyttet til å støtte norske frivillige organisasjoner og andre institusjoners arbeid innenfor feltet sikkerhet og nedrustning.

Utenrikspolitisk forskning og utvikling (FoU)

Midlene benyttes til forskning, utvikling og formidling av forskningsbasert kunnskap knyttet til utenrikspolitiske og utenriksøkonomiske spørsmål. Midlene skal bidra til kunnskapsutvikling som grunnlag for samfunnsdebatt og utforming av utenrikspolitikken og utenriksøkonomien. Bevilgningen i 2004 gikk til europaforskning, herunder til strategiske instituttprogrammer i regi av Norges Forskningsråd og som grunnbevilgning til forskningsprogrammet ARENA ved Universitetet i Oslo. Det vil også i 2005 bli lagt opp til å prioritere forskning om europeiske samarbeidsspørsmål.

Kap. 101 Utenriksstasjonene (jf. kap. 3101)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2003	Saldert budsjett 2004	Forslag 2005
01	Driftsutgifter	818 376	764 224	825 751
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, *kan overføres*	10 104	14 880	15 505
70	Hjelp til norske borgere i utlandet som ikke er sjømenn	102	124	128
89	Agio	8		
90	Lån til norske borgere i utlandet som ikke er sjømenn	99	360	360
	Sum kap. 101	828 689	779 588	841 744

Post 01 Driftsutgifter

Posten dekker lønn og drift av utenriksstasjonene, herunder flytteutgifter, innkjøp/drift/vedlikehold av stasjonenes bilpark, vakthold og sikring, leie, drift, inventar, utstyr og mindre vedlikehold knyttet til kontorer og boliger, samt kontorbidrag og embetsutgifter ved de honorære konsulatene og generalkonsulatene. Økningen har bl.a. sammenheng med rammeoverføringer fra Utdannings- og forskningsdepartementet, Kommunal- og regionaldepartementet, Finansdepartementet og Justisdepartementet til finansiering av spesialutsendinger, herunder politi- og tollsambandsmenn, tilknyttet utenrikstjenesten, pris-/kursjustering samt arbeidet med innføring av biometri i visum og pass.

For 2005 foreslås bevilget kr 825 751 000.

Post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, kan overføres

Bevilgningsforslaget under denne posten dekker utgifter til større utstyrsanskaffelser og innvendig vedlikeholdsarbeider ved utenriksstasjonene.

For 2005 foreslås bevilget kr 15 505 000.

Post 70 Hjelp til norske borgere i utlandet som ikke er sjømenn

Posten dekker bl.a. dekning av uforutsette utgifter i forbindelse med bistand til nordmenn i utlandet.

For 2005 foreslås bevilget kr 128 000.

Post 89 Agio/disagio

Utenriksstasjonenes regnskap blir ført i ulike lokale valutaer. Ved årets slutt blir beholdningene ved hver enkelt utenriksstasjon justert i samsvar med Norges Banks kurser pr. 31. desember. På grunn av kursdifferansene vil det oppstå kurstap eller kursgevinst.

Utenriksdepartementet ber om samtykke fra Stortinget til å føre eventuelt kurstap på kap. 101 Utenriksstasjonene, post 89 Agio. Eventuell kursgevinst foreslås ført på kap. 3101, post 89 Disagio, jf. forslag til romertallsvedtak.

Post 90 Lån til norske borgere i utlandet som ikke er sjømenn

Posten dekker lån til nordmenn i utlandet forutsatt at kriteriene for nødlidenhetslån er til stede.

For 2005 foreslås bevilget kr 360 000.

Det fremmes forslag om at Stortinget samtykker i at Utenriksdepartementet i 2004 kan overskride bevilgningen ved behov for bistand fra aktuelle transportselskaper ved evakuering av norske borgere i kriserammede land. Fullmakten gjelder i de tilfeller og på de betingelser som gjelder for denne typen bistand, jf. forslag til romertallsvedtak.

Kap. 3101 Utenriksstasjonene, (jf. kap. 101)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2003	Saldert budsjett 2004	Forslag 2005
01	Gebyrer	22 973	9 220	22 220
02	Gebyrer – utlendingssaker	584	14 300	14 300
04	Leieinntekter	2 272	1 743	1 743
05	Refusjon spesialutsendinger m.v.	22 874	2 700	3 072
16	Refusjon av fødselspenger/adopsjonspenger	2 312		
18	Refusjon av sykepenger	1 553		
89	Agio	2 623		
90	Tilbakebetaling av nødlån i utlandet	51	318	318
	Sum kap. 3101	55 242	28 281	41 653

Post 01 Gebyrer

Inntektsforslaget omfatter i hovedsak gebyrer for konsulære tjenester og bistand til enkeltpersoner ved utenriksstasjonene.

Post 02 Gebyrer – utlendingssaker

Inntektsforslaget omfatter behandlingsgebyrer på søknader om statsborgerskap, oppholds-, arbeids- og bosettingstillatelser, samt fornyelse av tillatelser.

Det foreslås fullmakt til å overskride bevilgningen under kap 100, post 01 med tilsvarende merinntekter under kap. 3101, post 02.

Post 05 Refusjon spesialutsendinger m.m.

Utenriksdepartementet mottar refusjon fra institusjoner til dekning av enkelte utgifter ved utenriksstasjonene der rammeoverføring av forskjellige grunner ikke er aktuelt. Dette gjelder blant annet oppgjør fra Innovasjon Norge for selskapets utsendinger og øvrige driftskostnader som følger av avtale om selskapets integrering i utenrikstjenesten. Posten benyttes videre til oppgjør fra Statsbygg til dekning av utenrikstjenestens utlegg for huseiers regning.

Det foreslås derfor fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 101 Utenriksstasjonene, post 01 Driftsutgifter og kap. 102 Særavtale i utenrikstjenesten, post 01 Driftsutgifter mot tilsvarende merinntekt under post 05 Refusjon spesialutsendinger m.m., jf. forslag til romertallsvedtak.

Kap. 102 Særavtale i utenrikstjenesten

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2003	Saldert budsjett 2004	Forslag 2005
01	Driftsutgifter	139 816	135 224	155 343
	Sum kap. 102	139 816	135 224	155 343

Særavtalen omfatter de økonomiske betingelser som det utsendte personalet ved utenriksstasjonene har i tillegg til regulativlønnen. De forskjellige ytelsene i avtalen er fastlagt i forhandlinger mellom Utenriksdepartementet/NORAD og de lokale arbeidstakerorganisasjonene. Ytelsene er ment å kompensere for merutgifter som følger av tjenestegjøring i utlandet. Bevilgningsforslaget er justert for prisutviklingen i et antall land Norge har utenriksstasjoner, samt utviklingen av kronekursen i forhold til de samme land.

Under henvisning til omtalen under kap. 3101 Utenriksstasjonene, post 05 Refusjon spesialutsendinger m.m. foreslås merinntektsfullmakt under kapitlet til dekning av utgifter for andre statsinstitusjoner ved utenriksstasjonene, jf. forslag til romertallsfullmakt.

Økningen i bevilgningen i forhold til 2004 har i hovedsak sammenheng med pris-/kursjustering. For øvrig vises til kommentarer om rammeoverføringer under kap 101 post 01, som også berører kap 102.

For 2005 foreslås bevilget kr 155 343 000.

Kap. 103 Regjeringens fellesbevilgning for representasjon

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2003	Saldert budsjett 2004	Forslag 2005
01	Driftsutgifter	9 194	7 145	11 133
	Sum kap. 103	9 194	7 145	11 133

Post 01 Driftsutgifter

Ansvaret for budsjett og retningslinjer når det gjelder Regjeringens fellesrepresentasjon, er tillagt Utenriksdepartementet. Forvaltning av bevilgningen skjer etter behandling i Regjeringens representasjonsutvalg.

Utenriksdepartementet har en sentral rolle ved planlegging og gjennomføring av offisielle besøk fra utlandet. Departementet har budsjettansvaret for de utgiftene som ikke faller på Slottet ved statsbesøk til Norge, og for besøk på stats- og regjeringssjefsnivå. Utgifter i forbindelse med fagministerbesøk o.l. dekkes som regel av det enkelte fagdepartement.

Bevilgningen skal også dekke utgifter til bl.a. renhold av Regjeringens representasjonsbolig.

Budsjett 2005

For 2005 foreslås bevilget kr 11 133 000. Økningen har i hovedsak sammenheng med 100 års-markeringen.

Kap. 104 Kongefamiliens offisielle reiser til utlandet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2003	Saldert budsjett 2004	Forslag 2005
01	Driftsutgifter	4 993	8 525	13 757
	Sum kap. 104	4 993	8 525	13 757

Post 01 Driftsutgifter

Kapitlet dekker utgifter ved DDMM Kongen og Dronningens statsbesøk og offisielle reiser til utlandet. Utgifter knyttet til HKH Kronprinsen og HKH Kronprinsessens samt Prinsesse Märtha Louises offisielle reiser i utlandet dekkes også over denne posten.

Rapport 2003

I 2003 ble det avlagt statsbesøk til Belgia og Brasil. HM Dronningen besøkte også Wien og Venezia i forbindelse med offisielle oppdrag, mens DDKKHH Kronprinsen og Kronprinsessen besøkte Russland og HKH Kronprinsen New York, også dette i forbindelse med offisielle oppdrag.

Budsjett 2005

For 2005 er det planlagt flere reiser til utlandet for DDMM Kongen og Dronningen. Disse omfatter både statsbesøk og offisielle besøk. Kronprinsparets besøksvirksomhet antas å bli betydelig i 2005. Aktivitetsøkningen har i hovedsak sammenheng med 100 års-markeringen.

For å dekke det økte aktivitetsnivå i 2005 foreslås bevilget kr 13 757 000.

Programkategori 02.10 Utenriksformål

Denne programkategorien omfatter tilskudd til presse-, kultur- og informasjonsformål, samt pliktige bidrag/kontingenter til internasjonale organisasjoner som Norge er medlem av.

Utgifter under programkategori 02.10 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2003	Saldert budsjett 2004	Forslag 2005	Pst. endr. 04/05
115	Presse-, kultur- og informasjonsformål	54 986	57 840	59 085	2,2
116	Deltaking i internasjonale organisasjoner	622 360	1 119 093	1 832 566	63,8
	Sum kategori 02.10	677 346	1 176 933	1 891 651	60,7

Kap. 115 Presse-, kultur- og informasjonsformål

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2003	Saldert budsjett 2004	Forslag 2005
01	Driftsutgifter	18 875	20 271	25 085
70	Tilskudd til presse, kultur- og informasjonsformål, *kan overføres*	36 112	37 569	34 000
	Sum kap. 115	54 986	57 840	59 085

Situasjonsbeskrivelse

Presse-, kultur- og informasjonsarbeidet bidrar til økt kunnskap om Norge og styrker Norges omdømme i utlandet. Et positivt omdømme gir gunstige effekter politisk, økonomisk og kulturelt. Arbeidet prioriteres i forhold til sentrale land i Europa, herunder Russland, samt Nord-Amerika, Japan og utvalgte land i Sør.

Støtten til internasjonaliseringen av norsk kulturliv gir muligheter for norske kunstnere til å eksponere seg i utlandet, og bidrar til impulsutveksling og nettverksbygging. Kvalitet, nyskaping og langsiktighet vektlegges. Det samarbeides nært med kulturlivets egne organisasjoner og med regionale myndigheter.

Utenrikstjenesten ivaretar informasjonen til det norske samfunn og til sentrale målgrupper i utlandet om utenrikspolitiske spørsmål.

Oppgaver og ansvar er i økende grad delegert til utenriksstasjonene.

Mål

- støtte opp under de bilaterale forbindelsene med viktige samarbeidsland,
- bidra til et positivt omdømme for Norge – politisk, økonomisk og kulturelt,
- legge forholdene til rette for kultursamarbeid og internasjonalisering av norsk kunst- og kulturliv gjennom støtte til enkeltprosjekter i utlandet og nettverksbygging,
- bidra til kunnskap om og interesse for Norge og norske synspunkter gjennom målrettede informasjons- og profileringstiltak.

Rapport 2003

Regnskapstallet for 2003 viste et forbruk på om lag 55 mill. kroner.

Kultursamarbeid som virkemiddel i bilaterale forbindelser

Virksomheten var i all hovedsak rettet mot viktige samarbeidsland. I 2003 stod bl.a. Russland i fremste rekke, der St. Petersburgs 300-års jubileum var arena for norsk-russiske fellesprosjekter. Betydelige ressurser ble lagt inn i forberedelsene av den kulturhistoriske utstillingen «Norge-Russland. Naboer gjennom 1000 år», for ferdigstillelse i 2004/05.

På Vest-Balkan ble det gjennomført en rekke kultursamarbeidsprosjekter, særlig rettet mot yngre målgrupper, innen rammen av arbeidet for økt stabilitet og godt styresett. I tråd med målsettingene i Handlingsplanen for søkerlandene til EU, og for å styrke Østersjøsamarbeidet, ble det gjennomført kulturprosjekter, spesielt i de baltiske landene og Polen.

Norges omdømme i utlandet

Det ble samarbeidet nært med Foreign Policy Center i London, Institutt for medier og kommunikasjon ved UiO og NHO, for å utarbeide en overordnet nasjonal omdømmestrategi.

Det ble gjennomført fellesprosjekter med turistnæringen og andre næringslivsaktører, bl.a. for profilering av norsk mat.

Planleggingen av utenlandsprogrammet for Hundreårsmarkeringen i 2005 som en milepæl i omdømmearbeidet, samt forberedelsene av utenrikstjenestens egen 2005-markering, ble intensivert.

Internasjonalisering av norsk kunst- og kulturliv

Nye tilskuddsordninger for prosjekter i utlandet ble som en prøveordning etablert i samarbeid med Musikkinformasjonssenteret, Danse- og Teatersentrum, Norske Kunsthåndtverkere og NORLA. Støtten til internasjonalt samarbeid på samtidskunstområdet ble kanalisert gjennom OCA (Office for Contemporary Art, Norway). Departementet gav også støtte til utenlandsprosjekter direkte til enkeltorkestre, og til institusjoner innenfor de øvrige kunstarter. Utenlandske kulturaktører og media ble invitert til norske festivaler m.m. for å få økt innsikt og utvidet kontaktnett.

Informasjons- og profileringstiltak for å styrke kunnskapen om Norge

Utviklingen av elektronisk informasjonsverktøy ble styrket for å øke åpenheten om norsk utenrikspolitikk og det norske samfunn. Utestasjonenes hjemmesider på internett ble vesentlig oppgradert ved utviklingen og iverksettelse av den nye Norgesportalen.

Europaportalen ble påbegynt som ledd i regjeringens europapolitiske plattform. Det ble også opprettet en EØS-notatbase for departementenes informasjon om utviklingen i EU, og rettigheter og regelverk innenfor rammen av EØS-avtalen.

Utvalgte representanter for utenlandsk media, samt yngre politikere og beslutningstakere fra viktige samarbeidsland, ble invitert til Norge. Deltakere i besøksprogrammet blir ofte «varige» Norgeskontakter i de ulike land.

Statsbesøkene til Belgia og Brasil ble utnyttet aktivt for å profilere Norge, med kulturmarkeringer, støtte til næringslivsarrangementer og mediaarbeid.

Departementets vandreutstillinger om ulike sider ved det norske kultur- og samfunnsliv ble brukt, sammen med seminar m.m. om relevante politiske og/eller næringsmessige tema. Utstillingen «Norge som kystnasjon» ble ferdigstilt i 2003.

Samarbeidet med de ca. 140 universiteter og høyskoler i utlandet med norskundervisning ble videreført. Høyskoler og universiteter er en viktig arena for formidling av Norgeskunnskap, og det ble således også gitt støtte til norske forskere for å forelese over aktuelle utenrikspolitske tema i akademiske fora.

Satsingsområder 2005

Hundreårsmarkeringen

Hundreårsmarkeringen for unionsoppløsningen vil være et høyt prioritert satsingsområde i 2005. Markeringen vil for Utenriksdepartementets del omfatte to hovedelementer: Utenlandsprogrammet, og Utenrikstjenestens egen markering.

Utenlandsprogrammet er en integrert del av det langsiktige arbeidet for å fremme Norges internasjonale omdømme. Det samarbeides nært med Selskapet Norge 2005 AS, som har koordineringsansvaret for 2005-markeringen.

I Utenlandsprogrammet prioriteres følgende land i tillegg til Sverige: Danmark, Storbritannia, Russland, USA, Tyskland, Frankrike, Japan, Kina, Sør-Afrika og India. Målet er å gjøre Norge mer synlig internasjonalt, oppdatere norgesbildene, markere 100 års nære forbindelser med sentrale

samarbeidsland, og fremheve Norge som en engasjert deltaker i det internasjonale samfunn, både i 2005 og i årene fremover. Temaer for programmet er Norges rolle innen fredsmekling og konfliktløsning, Norges forvaltning av naturressursene, og Norge som en moderne kultur- og kunnskapsnasjon. Det planlegges offisielle besøk, seminarer, utstillinger, konserter, skoleprosjekter, medietiltak m.v.

Utenrikstjenestens egen Hundreårsmarkering vil bl.a. omfatte en permanent utstilling på Victoria Terrasse, en bok om utenrikstjenestens historie, samt konferanser om aktuelle internasjonale spørsmål.

Ibsen-året 2006

Planleggingen av Ibsen-året i utlandet vil bli intensivert. Det samarbeides nært med «Nasjonalkomiteen for Ibsensatsingen» og med Ibsen-miljøer i inn- og utland om ulike tiltak for å markere Ibsen, hans verker og hans hjemland.

Web-basert informasjonsarbeid

Norgesportalen vil bli videreutviklet som et dynamisk informasjonsverktøy for utestasjonene.

Som ledd i regjeringens Europapolitiske plattform vil det bli gitt prioritet til videreutvikling av oppfølgingen av Europaportalen og etablering av en ny EØS-notatbase.

Post 01 Driftsutgifter

Budsjett 2005

Posten dekker utgifter til departementets egen informasjonsvirksomhet i inn- og utland, departementets pressearbeid og besøksprogram samt kulturprosjekter og profileringsfremstøt i utlandet. Videre dekker posten nyhetsbasert informasjon om Norge, samt enkelte utgifter til honorar/godtgjørelse til kunstnere, konsulenter, oversettere m.m. Posten dekker også utvikling og vedlikehold av prosjekter på departementets intra- og internett samt ambassadenes hjemmesider under Norgesportalen.

For 2005 foreslås bevilget kr 25 085 000.

Post 70 Tilskudd til presse-, kultur- og informasjonsformål

Budsjett 2005

Posten dekker tilskudd til informasjons- og profileringsprosjekter samt presentasjon av norsk kunst og kultur i utlandet, herunder støtteordninger som forvaltes av kulturlivets egne organisasjoner. Videre dekkes tilskudd til informasjonstiltak om norske utenriks- og handelspolitiske spørsmål i Norge, og støtte til universitetssamarbeid i utlandet. Gjennom omprioriteringer vil prosjekter knyttet til 2005-markeringen utgjøre en betydelig andel av denne posten.

For 2005 foreslås bevilget kr 34 000 000.

Forsikring av norske kunstutstillinger i utlandet

Det foreslås fullmakt fra Stortinget om at Kongen i 2005 kan inngå avtaler om forsikringsansvar for utstillinger med visningsinstitusjoner i utlandet innenfor en totalramme på inntil 4 500 mill kroner, jf. forslag til romertallsvedtak. Forskningsansvaret omfatter tap og skade under transport, lagring og i visningsperioden.

Kap. 116 Deltaking i internasjonale organisasjoner

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2003	Saldert budsjett 2004	Forslag 2005
70	Tilskudd til internasjonale organisasjoner	622 360	741 093	852 566
71	Finansieringsordningen under EØS-avtalen, *kan overføres*		278 000	280 000
72	Finansieringsordningen i det utvidede EØS, *kan overføres*		50 000	350 000
73	Norsk finansieringsordning i det utvidede EØS, *kan overføres*		50 000	350 000
	Sum kap. 116	622 360	1 119 093	1 832 566

Kapitlet omfatter pliktige bidrag/kontingenter til internasjonale organisasjoner hvor Norge er medlem, samt finansieringsordningene under EØS-avtalen.

Post 70 Tilskudd til internasjonale organisasjoner

(i 1 000 kr)

Underpost	Betegnelse	Regnskap 2003	Saldert budsjett 2004	Forslag 2005
70.10	De forente nasjoner	137 861	187 328	233 909
70.15	FNs særorganisasjoner	20 043	23 417	25 361
70.20	Atlanterhavspaktens organisasjon (NATO)	16 796	18 939	20 166
70.25	Internasjonale nedrustningsforhandlinger	11 905	10 243	11 677
70.30	Europarådet	23 133	22 418	24 207
70.35	Internasjonale råvareavtaler	200	223	340
70.40	Ymse organisasjoner	11 769	17 564	23 731
70.50	Organisasjon for sikkerhet og samarbeid i Europa (OSSE)	31 169	38 711	37 000
70.55	Tilskudd til EFTA og EFTA-organer	140 741	158 800	175 000
70.60	Tilskudd til Nordisk ministerråds virksomhet	187 510	216 684	246 170
70.65	Den internasjonale organisasjon for sivil luftfart (ICAO)	1 984	2 503	2 368
70.70	Organisasjonen for økonomisk samarbeid og utvikling (OECD)	13 662	16 333	25 174
70.75	Verdens handelsorganisasjon (WTO)	6 268	6 939	7 740
70.80	Internasjonalt energisamarbeid	18 126	19 556	18 243
70.85	Multilaterale eksportkontrollfora	55	212	77
70.90	Marine ressurser	1 138	1 223	1 403
	Sum post 70	622 360	741 093	852 566

De forente nasjoner (FN)

Situasjonsbeskrivelse

De forente nasjoner (FN) er en hjørnesten i norsk utenrikspolitikk og Norge har deltatt som medlem av verdensorganisasjonen siden opprettelsen i 1945.

Mål

Målet er en sterk og handlekraftig organisasjon som hovedgrunnlag for en internasjonale rettsorden og et verdensomspennende sikkerhetssystem. Regjeringen går inn for å styrke organisasjonens rolle når det gjelder internasjonal krisehåndtering, videreutvikling av internasjonale normer og standarder, arbeid for demokrati, menneskerettigheter og en bærekraftig utvikling. Regjeringen vil aktivt støtte opp under den videre reformprosessen i FN for å gjøre organisasjonen best mulig i stand til å oppfylle målsetningene i Tusenårserklæringen.

Budsjett 2005

Fra denne underposten bevilges det fastsatte bidraget til FNs regulære budsjett og til de fredsbevarende styrker.

For 2005 foreslås avsatt kr 233 909 088 fordelt med kr 61 909 088 til FNs regulære budsjett og kr 172 000 000 til FNs fredsbevarende operasjoner.

1. FNs regulære budsjett

Situasjonsbeskrivelse

FNs regulære budsjett for perioden 2004-2005 er fastsatt til om lag USD 2,9 mrd. Det regulære budsjettet omfatter blant annet arbeidet med politiske spørsmål, internasjonal lov og rett, menneskerettigheter og humanitære saker.

Rapport 2003

Generalforsamlingen høsten 2003 ble sterkt preget av det voldsomme angrepet mot FNs hovedkvarter i Bagdad 19. august. Generalforsamlingen bidro til å sette fokus på FNs plass og rolle i møte med de globale sikkerhetsutfordringene. Generaldebatten begynte dagen etter at Terrorismekonferansen, som ble ledet av statsminister Bondevik, var avviklet. Konferansen la et godt grunnlag for debatten om terrorisme og for videre oppfølging av temaet. Flere viktige utviklingsspørsmål sto på dagsorden. Blant annet ble oppfølgingen av FN-konferansen om finansiering for utvikling i 2002 videreført i form av en høynivådialog om finansiering for utvikling. Lederne i Verdensbanken og Det internasjonale valutafondet (IMF) holdt for første gang innlegg i plenum på generalforsamlingen.

Budsjett 2005

Norges andel av bidragsskalaen for 2005 vil være på 0,679 prosent. Hovedkriteriet for fastsettelse av andelene er medlemslandenes BNI. Av det regulære bidraget fra det enkelte land beregnes 12 prosent som offisiell utviklingshjelp (ODA) som budsjetteres på kap. 170, post 78 under programområde 03.

For 2005 foreslås avsatt kr 61 909 088.

2. FNs fredsbevarende operasjoner

Mål

Trygge norsk og internasjonal fred, stabilitet og sikkerhet gjennom å bidra til å styrke FNs evne til å planlegge og gjennomføre fredsoperasjoner.

Rapport 2003

Totalbudsjettet for FNs fredsbevarende operasjoner var om lag USD 2,7 mrd. i 2003. Ved utgangen av 2003 deltok rundt 45.000 personer i tilsammen 15 FN-ledede fredsoperasjoner. Norge legger vekt på å bidra positivt til FNs fredsoperasjoner, både når det gjelder planlegging og gjennomføring. Rundt 55.000 norske kvinner og menn har tjenestegjort under FNs flagg verden over. Norsk deltakelse i FN-ledede operasjoner har blitt betydelig redusert siden midten av 1990-tallet grunnet tungt engasjement i operasjoner som har FN-mandat, men som er ledet av NATO. Dette er i dag situasjonen på Balkan og i Afghanistan. Ved utgangen av 2003 deltok Norge med tilsammen 47 personer i FN-ledede operasjoner, 19 militære og 28 sivilt politi.

Budsjett 2005

Norges andel tilsvarer 0,68 pst. av totalbudsjettet.

For 2005 foreslås avsatt kr 172 000 000.

FNs særorganisasjoner

1. Verdens helseorganisasjon (WHO)

Situasjonsbeskrivelse

Det er de siste årene oppstått en bekymringsfull ubalanse mellom grunnfinansieringen og tilleggsbidrag som nå utgjør den største delen av de totale ressurser. Dette gjør WHOs finansiering mer usikker og uforutsigbar. Norge vil sammen med andre likesinnede givere styrke arbeidet med å harmonisere bidragene til WHO på grunnlag av organisasjonenes programbudsjetter. WHOs årlige helseforsamling, hvor alle 192 medlemsland deltar, vedtok i mai 2004 at landene i størst nød og spesielt de minst utviklede landene skal ha høyest prioritert når ressurser skal allokeres.

Mål

WHO har som mandat å bidra til bedre helse for alle. I likhet med de øvrige særorganisasjoner har WHO et globalt mandat knyttet til utvikling av standarder, retningslinjer og normer på helseområdet. Hoveddelen av WHOs totale ressurser er rettet mot utviklingslandenes behov.

Rapport 2003

Gro Harlem Brundtland fikk sommeren 2003 avløsning som generaldirektør av sørkoreaneren Jong Wook Lee som har arbeidet i WHO i 20 år.

Fra arbeidet i 2003 kan nevnes forsterket innsats innenfor hiv/aids bl.a. gjennom utforming av retningslinjer for medlemslandenes etablering av en bred strategi for helsesektorens rolle i bekjempelse av hiv/aids og retningslinjer for medisinering i ressursfattige omgivelser. WHO har også deltatt aktivt i arbeidet med å utforme prinsipper for koordinering av hiv/aids innsatsene på landnivå. WHO har også fokusert på behovet for internasjonal enighet om ordninger som sikrer utviklingslandene tilgang til livreddende medisiner av god kvalitet til priser de kan betale. Etter fire års harde forhandlinger vedtok helseforsamlingen i 2003 den internasjonale rammekonvensjonen for å forebygge tobakkskader som er den første helserelaterte globale konvensjon, og en milepæl i internasjonalt folkehelsearbeid. Norge var aktiv i forhandlingene, og var det første landet som ratifiserte konvensjonen.

Budsjett 2005

Norges faste andel av WHOs regulære budsjett for 2005 er fastsatt til 0,679 pst. av det regulære budsjettet. Av denne andelen forutsettes 70 pst. beregnet som offisiell utviklingshjelp (ODA) som budsjetteres over kap. 170 post 78 under programområde 03.

For 2005 foreslås avsatt kr 6 348 104 under programområde 02.

2. Den internasjonale arbeidsorganisasjon (ILO)

Situasjonsbeskrivelse

ILO er FNs særorganisasjon for arbeidslivet etablert for å bedre levekår, arbeidsforhold og -muligheter for arbeidstakere verden over. ILO gjennomfører sitt mandat gjennom vedtak av internasjonale konvensjoner og rekommandasjoner om organisasjonsfrihet, arbeidsforhold, diskriminering i arbeidslivet og sosial sikkerhet. I tillegg til den utbredte normative virksomheten driver ILO et omfattende globalt bistandssamarbeid for å fremme demokrati og menneskerettigheter, bekjempe arbeidsledighet og fattigdom og styrke arbeidsvernet.

ILO er en trepartsorganisasjon, der styrende organer er sammensatt av arbeidstakere, arbeidsgivere og regjeringer. Norge innehar i perioden 2002-2005 den nordiske styreplassen. Det er Arbeids- og sosialdepartementet som har det faglige hovedansvaret for ILO.

Mål

ILOs overordnede målsetting er å fremme anstendige arbeidsforhold verden over. Dette følges opp gjennom fire strategiske målsettinger: (1) fremme og iverksette internasjonale arbeidsstandarder og grunnleggende arbeidstakerrettigheter, (2) øke mulighetene for kvinner og menn til å få anstendig arbeid, (3) utvide adgangen til og effekten av sosial beskyttelse, (4) styrke trepartssamarbeidet og den sosiale dialogen.

Rapport 2003

Verdenskommisjon for den sosiale dimensjon ved globalisering, opprettet av ILO, fortsatte sitt arbeid. Kommisjonens mandat går ut på å beskrive hva slags politikk som kreves for at globaliseringen skal bidra til å redusere fattigdom og arbeidsledighet, samt skape vekst og utvikling for alle. Norge støtter Verdenskommisjonens arbeid politisk og økonomisk. ILO fokuserte i 2003 i større grad enn tidligere på den uformelle økonomi.

Budsjett 2005

Norges faste andel av ILOs budsjett er fastsatt til 0,680 pst. Av det regulære bidraget klassifiseres 15 prosent som offisiell utviklingshjelp (ODA) som budsjetteres på kap. 170, post 78 på programområde 03.

For 2005 foreslås avsatt kr 10 578 202 under programområde 02.

3. FNs organisasjon for ernæring og landbruk (FAO)

Situasjonsbeskrivelse

De forente nasjoners organisasjon for ernæring og landbruk (FAO) arbeider for å bedre ernæring og levestandard, bedre jordbruksproduksjonen, bærekraftige fiskerier og for å bidra til bedrede levekår for folk på landsbygda og ved kysten. FAO er en av de største særorganisasjonene i FN-systemet, og er den viktigste organisasjonen for utarbeidelse av internasjonale retningslinjer for primærnæringene.

Mål

FAO har 187 medlemsland og er FNs organisasjon for ernæring og landbruk. Å oppnå matsikkerhet for alle er kjernen i FAOs mandat. Organisasjonen jobber for å øke ernæringsnivået, bedre produktiviteten i primærnæringene, forbedre livsvilkårene til befolkningen på landsbyga og bidra til vekst i verdensøkonomien.

Rapport 2003

FAO har programmer i nærmere hundre av de fattigere medlemslandene, og bidrar med informasjon, kapasitetsbygging og faglig veiledning til landsbruksdepartementer og andre sentrale institusjoner. FAO er også sekretariat for utviklingen av frivillige retningslinjer for retten til mat i nasjonal sammenheng, et arbeid som begynte i 2003. Handel med landbruksvarer over landegrenser utgjør en økende andel av verdensøkonomien. FAO i samarbeid med WHO arbeidet for å bedre mattrygghet blant annet gjennom spredning av informasjon internasjonalt og konkrete tiltak på landnivå, og i tilsvarende kampanjer knyttet til forflytning av dyr eller mat.

Budsjett 2005

Norges faste andel av FAOs regulære budsjett er fastsatt til 0,64915 pst. Av det regulære bidraget forutsettes 51 pst. beregnet som offisiell utviklingshjelp (ODA) som budsjetteres under kap. 170 post 78 under programområde 03.

For 2005 foreslås bevilget kr 8 434 198 under programområde 02.

NATO

Situasjonsbeskrivelse

Den sentrale utfordringen for NATO de kommende årene er å sette alliansen i stand til å møte nye sikkerhetsutfordringer, med særlig vekt på kampen mot internasjonal terrorisme og spredning av masseødeleggelsesvåpen. Et bedre samsvar mellom alliansens politiske målsettinger og de ressursene de allierte er villig til å stille til disposisjon vil være viktig. Arbeidet med å modernisere NATO er også viktig for å styrke de transatlantiske forbindelser.

Det strategiske samarbeidet mellom EU og NATO vil bli videreutviklet i 2005. Som følge av dette er NATO i ferd med å bygge ned sin tilstedeværelse i Bosnia-Hercegovina. Situasjonen i Kosovo og i Afghanistan tilsier imidlertid et fortsatt sterkt alliert engasjement der.

Mål

NATOs hovedmål er å trygge medlemslandenes frihet og sikkerhet ved politiske og militære midler, i henhold til Atlanterhavspakten og FN-pakten og på grunnlag av felles verdier som demokrati, menneskerettigheter og rettssikkerhet. Hovedmålet for Norges deltakelse i NATO er å trygge norsk sikkerhet og frihet. Viktige oppgaver i 2005 vil være å styrke kampen mot internasjonal terrorisme, videreutvikle partnersamarbeidet og dialogen med andre land og videreutvikle NATO som det sentrale forum for sikkerhets- og forsvarspolitiske konsultasjoner mellom Europa og Nord-Amerika.

Rapport 2003

Det sikkerhetspolitiske bildet i 2003 var fremfor alt preget av den vidtgående uenigheten over Atlanterhavet og innenfor NATO i forbindelse med håndteringen av Irak-krisen. Det var i første rekke i FNs Sikkerhetsråd at Irak-spørsmålet ble drøftet, og Sikkerhetsrådet var dermed også hovedarena for den transatlantiske uenigheten vi var vitne til. Men uenigheten preget også arbeidet i NATO. Dette kom blant annet til uttrykk under drøftingene av allierte defensive tiltak til støtte for Tyrkia. Etter norsk syn var denne striden alvorlig nettopp fordi enkelte av medlemslandene ikke fant å ville støtte opp om en alliert som ba om hjelp.

NATO leder i dag internasjonale operasjoner i Afghanistan, Bosnia-Hercegovina og Kosovo. Alliansen tok i august 2003 over kommandoen for den internasjonale stabiliseringsstyrken i Kabul, ISAF. Denne beslutningen vitnet om de alliertes vilje til å påta seg et ansvar i den globale kampen mot terrorisme. Det vil nå være viktig at alliansen utvider sitt nærvær utenfor Kabul for å understøtte den afghanske regjeringen og FN i gjennomføringen av valgene i september.

Dette er krevende engasjementer, der alliansen har et stort ansvar for stabilitet og trygghet som igjen vil legge grunnlaget for en fredelig politisk utvikling. I alle disse operasjonene deltar store styrker fra partnerland og andre tredjeland, noe som i seg selv viser verdien av partnersamarbeidet for alliansen. I tillegg til disse NATO-ledede operasjonene yter alliansen støtte til den polske sektoren i Irak, i hovedsak innenfor kommunikasjon og logistikk. NATO leder også en maritim patruljeringsoperasjon i Middelhavet, som ledd i forebygging av internasjonal terrorisme.

Forholdet mellom NATO og EU er viktig for europeisk sikkerhets- og forsvarspolitikk. Utvidelsen av NATO og EU er en markering av den rolle begge organisasjoner har spilt i å spre demokratiske verdier til hele Europa. Et tett samarbeid mellom EU og NATO er viktig for å sluttføre arbeidet med stabilisering og reform på Balkan. Begge organisasjoner har også interesse av et nært samarbeid med nabolandene enda lengre øst og sør. EU har et mye bredere sett av virkemidler å spille på en NATO. Samtidig representerer NATO en viktig transatlantisk dimensjon, som EU mangler.

Samarbeidet mellom NATO og EU om krisehåndtering tok et langt skritt framover i 2003 da man i mars ble enige om et rammeverk for krisehåndtering som åpner for at NATO kan gi støtte til militære operasjoner som planlegges og ledes av EU. Dette rammeverket ble testet da NATO overførte ledelsen av den fredsbevarende operasjonen i Makedonia til EU i slutten av mars. For å styrke koordineringen ble EU gitt anledning til å stasjonere offiserer i SHAPE og i det sydlige NATO-hovedkvarteret i Napoli. En NATO-offiser ble likeledes sendt til den militære staben i EU.

Samarbeidet med Russland, Ukraina, partnerlandene i Europa, Sentral-Asia og Kaukasus og landene rundt Middelhavet er en viktig del av alliansens politikk for å spre stabilitet og sikkerhet i det euroatlantiske området. Særlig legges det stor vekt på forholdet til Russland. Samarbeidet er til nytte både for NATO og for samarbeidslandene. En rekke tidligere partnerland er nå medlemmer av Alliansen. De fleste partnerland bidrar til NATO-ledede internasjonale operasjoner. Det er også i NATOs egen interesse å bidra til politiske, økonomiske og militære reformer i partnerlandene.

Budsjett 2005

For 2005 foreslås avsatt kr 20 166 000.

Internasjonale nedrustningsforhandlinger

Mål

Bidra aktivt i internasjonalt samarbeid med sikte på å hindre spredning av masseødeleggelsesvåpen, og fremme rustningskontroll og nedrustning både når det gjelder konvensjonelle våpen og masseødeleggelsesvåpen.

Rapport 2003

Etter at Konvensjonen om forbud mot utvikling, produksjon, lagring og bruk av kjemiske våpen og om destruksjon av disse, trådte i kraft i 1997, har Norge deltatt aktivt i Organisasjonen for forbud mot kjemiske våpen (OPCW). Pr. juni 2004 hadde 162 land ratifisert konvensjonen. Norge ble medlem av eksekutivrådet for OPCW i mai 2004, for en periode på to år.

Oppbyggingen av et midlertidig sekretariat for Prøvestansavtalen fortsetter. Avtalen trer i kraft når 44 stater navngitt i traktaten har ratifisert. Pr. juni 2004 hadde 32 av disse 44 stater ratifisert avtalen. Fra norsk side legger vi betydelig vekt på å bidra til arbeidet for en snarlig ikrafttreden og gjennomføring av avtalens bestemmelser.

I november 2003 vedtok Statspartsmøtet til FN-konvensjonen om inhumane våpen (CCW) av 1980, en ny protokoll (den femte for konvensjonen) om krigens eksplosive etterlatenskaper. Norge har vært en aktiv pådriver for protokollen, som bl.a. vil medvirke til å redusere de humanitære lidelsene knyttet til bruken av klaseammunisjon i væpnede konflikter.

Forhandlingene om et verifikasjonsregime for Biologivåpenkonvensjonen har så langt ikke ført frem. Fra norsk side vil vi sammen med likesinnede land fortsette arbeidet for å komme frem til tiltak som kan styrke denne konvensjonen.

Konvensjonen om totalforbud mot antipersonellminer trådte i kraft i 1999. Norge har videreført sitt engasjement i oppfølgingen av konvensjonens bestemmelser om økt samarbeid og assistanse til minerydding og bistand til mineofre.

Budsjett 2005

Underposten dekker pliktig bidrag til møter og forhandlinger om global og regional nedrustning og rustningskontroll, herunder Avtalen om konvensjonelle våpen i Europa (CFE), forhandlinger om sikkerhets- og tillitsskapende tiltak, Prøvestansavtalen (CTBTO) i Wien, Antipersonellminekonvensjonen og Organisasjonen for forbud mot kjemiske våpen (OPCW) i Haag.

For 2005 foreslås avsatt kr 11 677 000.

Europarådet

Mål

- Fremme menneskerettigheter, demokrati og rettsstatsprinsipper
- Følge opp arbeidet igangsatt under norsk formannskap i 2004 med reform av Den europeiske menneskerettsdomstolen for å løse dens kapasitetsproblemer
- Videreutvikle Europarådets forhold til OSSE og EU og tilpasse organisasjonen til nye utfordringer i lys av endringene i Europa
- Bidra til demokratisk stabilitet i Europa ved å støtte opp under politiske, juridiske og konstitusjonelle reformer, spesielt overfor landene i Øst-Europa og Russland.

Rapport 2003

Serbia og Montenegro ble tatt opp som medlem av Europarådet i april 2003 som Europarådets 45. medlemsland.

Det ble i 2003 vedtatt å redusere antall ministerkomitémøter fra to til ett. Det første møtet i dette formatet fant sted i mai 2004. Norge har vært

positiv til en slik utvikling for å sikre politisk oppmerksomhet om Europarådet.

Konflikten i Tsjetsjenia sto også i 2003 sentralt i arbeidet i Parlamentarikerforsamlingen. Forsamlingen har jevnlig utarbeidet rapporter om den politiske situasjonen i Tsjetsjenia.

Situasjonen i Den europeiske menneskerettsdomstolen er kritisk da mengden av saker som mottas langt overgår domstolens kapasitet. En reformpakke bestående av en rekke tiltak for å redusere antall klager, effektivisere Domstolens arbeid og bedre fullbyrdelsen av Domstolens dommer ble vedtatt på Ministerkomitémøtet i mai 2004.

Norge har formannskapet i Europarådets Ministerkomité fra mai til november 2004. Fra norsk side ser vi et omfattende all-europeisk samarbeid som et viktig bidrag til en positiv utvikling i Europa. Norge vil særlig sette fokus på Europarådets rolle i et Europa i endring og en styrking av den politiske dialog. Tema knyttet til forebygging av internasjonale konflikter og samarbeid om rettsstats- og demokratiutvikling på dette området vil stå sentralt.

Budsjett 2005

Underposten dekker Norges pliktige bidrag til Europarådets ordinære budsjett, pensjonsbudsjett og ekstraordinære budsjett, samt budsjett for delavtalene om Europarådets utviklingsbank, Veneziakommisjonen og Nord/Sør-senteret.

For 2005 foreslås avsatt kr 24 207 000.

Internasjonale råvareavtaler

Mål

Bevilgningen dekker Norges forpliktelser til Den internasjonale kaffeorganisasjonen. Midlene skal sette organisasjonen i stand til å bidra med statistikk- og informasjonsarbeid samt noe faglig bistand.

Budsjett 2005

For 2005 foreslås avsatt kr 340 000.

Ymse organisasjoner

For 2005 foreslås avsatt kr 23 731 000 til følgende 7 internasjonale institusjoner: Østersjørådet, Det europeiske institutt, Den internasjonale havrettsdomstol, FNs internasjonale strafferettsdomstoler, FNs internasjonale havbunnsmyndighet, Den internasjonale straffedomstol (ICC) og urfolks deltakelse i Arktisk Råd mv.:

1. Østersjørådet

Mål

Hovedmålsettingen for norsk deltakelse i Østersjørådet er gjennom dialog og praktisk samarbeid å bidra til å styrke europeisk sikkerhet og politisk stabilitet i Norges østlige nærområder og å styrke samarbeidet mellom Russland og vestlige naboer.

Rapport 2003

Østersjørådet har utviklet seg til å bli et koordinerende og samlende organ for det brede samarbeidet som foregår i Østersjøregionen. Midlene på posten ble benyttet til Norges pliktige bidrag til driften av Østersjørådets sekretariat. Under finsk og estisk formannskap var Østersjørådet i 2003 rammen rundt praktisk samarbeid og for politisk dialog mellom medlemslandene. Norske hovedprioriteringer har vært kampen mot spredning av smittsomme sykdommer. Andre viktige innsatsområder med norsk deltakelse er utdanning, miljøsamarbeid, atomsikkerhetstiltak, demokratiseringstiltak, økonomisk utvikling og samarbeid, energisamarbeid, kamp mot organisert kriminalitet og terrorisme, innsatser rettet mot barn i fare, bekjempelse av menneskehandel, og subregionalt samarbeid.

Budsjett 2005

Norges pliktige andel til Østersjørådets arbeid er 12 pst. av driftsutgiftene for rådets sekretariat i Stockholm, for 2005 foreslås avsatt kr 1 167 000.

2. Det europeiske institutt

Det europeiske institutt i Washington arbeider for å fremme transatlantisk samarbeid. Virksomheten omfatter konferanser og seminarer om blant annet sikkerhets- og utenrikspolitikk, miljøvern, økonomiske spørsmål og samferdselsspørsmål. Instituttet er en uavhengig stiftelse, og trekker til seg politikere og embetsmenn både fra europeisk og amerikansk side, i tillegg til representanter fra næringsliv og akademiske miljøer.

For 2005 foreslås avsatt kr 108 000.

3. Den internasjonale havrettsdomstol

Mål

FNs havrettskonvensjon av 1982, som ble ratifisert av Norge 24. juni 1996, forutsetter i del XV om tvisteløsning at det opprettes en internasjonal havrettsdomstol. Partene i konvensjonen kan ved skriftlig erklæring akseptere denne domstolen og/eller en eller flere av de andre tvisteløsningsorga-

nene som er listet opp for å løse tvister på en bindende måte. Hovedregelen er imidlertid at partene selv, i tråd med prinsippet om avtalefrihet, løser sine tvister. Havrettsdomstolen har allerede hatt og ventes å få en sentral rettsskapende funksjon innen deler av den moderne havretten. Havrettsdomstolen avholdt sitt første møte i 1996 og har siden den gang avsagt dom i en rekke saker.

Rapport 2003

Havrettsdomstolen behandlet i 2003 et saksanlegg fra Malaysia mot Singapore knyttet til Johor-stredet og påla gjennom sin avgjørelse av 8. oktober 2003 bl.a. partene å etablere en gruppe uavhengige eksperter for å bidra til tvisteløsningen og Singapore å avstå fra visse tiltak som kunne gjøre ubøtelig skade på Malaysias rettigheter eller medføre alvorlig skade på det marine miljøet. For øvrig har domstolens saker den senere tid i hovedsak dreid seg om omgående frigivelse av tilbakeholdte skip.

Budsjett 2005

Havrettsdomstolens budsjett for 2005 ble vedtatt i juni 2004 under Statspartsmøtet til FNs havrettskonvensjon av 1982. Budsjettet for 2005/06 er på 15,5 mill. euro. For 2005 foreslås avsatt kr 604 000 til dekning av pliktig bidrag.

4. FNs internasjonale straffedomstoler

Jugoslaviadomstolen

Mål

Jugoslaviadomstolen (ICTY) ble etablert av Sikkerhetsrådet i 1993 (resolusjon nr. 827). Domstolens mandat er å straffeforfølge personer som er ansvarlige for folkemord, forbrytelser mot menneskeheten og krigsforbrytelser begått i det tidligere Jugoslavia etter 1. januar 1991. Domstolen har sete i Haag, Nederland, og dens hovedanklager er Carla del Ponte fra Sveits. Amerikaneren Theodor Meron er domstolens president.

Rapport 2003

Gjennom en gradvis innføring av vedtatte reformer har domstolens aktivitet økt. I 2003 fikk de ni tilleggsdommerne (dommere som tilkalles ved behov) også adgang til å sitte i forundersøkelseskammeret i sin utnevnelsesperiode. Domstolens sluttføringsstrategi, som bl.a. innebærer overføring av saker som involverer mellomledere til nasjonale domstoler, skal bidra til at ICTY kan konsentrere seg om de hovedansvarlige. Slik overføring forutsetter oppbygging av nasjonale rettssystemer bygd på demokratiske prinsipper. Domstolen vil kunne fullføre rettssakene for alle personer i dens varetekt innen 2008. Norge har aktivt støttet etableringen av og arbeidet i Jugoslaviadomstolen, som spiller en viktig rolle for det langsiktige forsonings- og gjenoppbyggingsarbeidet i det tidligere Jugoslavia. Norge er en av ti stater som har inngått soningsavtale med domstolen, og man har gjennomført lovgivning som fullt ut gjør Norge i stand til å samarbeide med og yte assistanse til domstolen. Fra norsk side vil man fortsatt arbeide aktivt for at domstolen sikres tilstrekkelige ressurser og gode arbeidsforhold slik at den kan få fullført sitt mandat innen rimelig tid.

Rwandadomstolen

Mål

Den internasjonale domstol for Rwanda (ICTR) ble etablert av FNs Sikkerhetsråd i 1994 (resolusjon nr. 955). Domstolens mandat er å straffeforfølge alvorlige brudd på internasjonal humanitærrett i Rwanda, samt rwandiske borgere ansvarlige for slike brudd i nabolandene, i perioden mellom 1. januar og 31. desember 1994. Hassan Bubacar Jallow fra Gambia er domstolens hovedanklager. Domstolen har sitt sete i Arusha, Tanzania. Den norske lagdommer Erik Møse har vært dommer ved domstolen siden 1999 og domstolens president siden mai 2003.

Rapport 2003

Valg av nye faste dommere ble avholdt i FNs Generalforsamling i januar 2003. Erik Møse ble gjenvalgt for nye fire år. Rettssaker gjennomføres i de tre domskamrene parallelt, mye takket være tilførsel av tilleggsdommere (dommere som tilkalles ved behov). Som følge av en vedtektsendring i 2003 kan totalt ni tilleggsdommere sitte i domskamrene til enhver tid og kan også sitte i forundersøkelseskammeret i sin utnevnelsesperiode. Domstolen møter fremdeles samarbeidsproblemer med rwandiske myndigheter, særlig når det gjelder utlevering av tiltalte.

Norge har aktivt støttet etableringen av og arbeidet i Rwandadomstolen, som spiller en viktig rolle for det langsiktige forsonings- og gjenoppbyggingsarbeidet i regionen. Norge har tilbudt seg å ta imot domfelte til soning her i landet, og har gjennomført lovgivning som fullt ut gjør oss i stand til å samarbeide med og yte assistanse til domstolen.

Budsjett 2005

Domstolene har toårige budsjetter. Budsjettet 2004-2005 ble vedtatt på FNs 58. generalforsamling høsten 2003. De endelige budsjettallene for 2005 vil først vedtas på FNs 59. Generalforsamling høsten 2005. Basert på tallene for 2004 foreslås det avsatt kr 13 767 000 for å dekke Norges pliktige bidrag til de to domstolene for 2005.

5. Havbunnsmyndigheten

Mål

Den internasjonale havbunnsmyndigheten er en av institusjonene etablert under FNs havrettskonvensjon av 1982. Norge ratifiserte konvensjonen i 1996. Havbunnsmyndigheten har til oppgave å forvalte ressursene på havbunnen på de store havdyp utenfor nasjonal jurisdiksjon til gagn for hele menneskeheten. Den kan tildele rettigheter til å søke etter og utnytte forekomster på det internasjonale havbunnsområdet, og kan selv delta i slik virksomhet gjennom et særskilt foretak. Virksomheten sikter mot utvinning av mineralressurser, særlig de flermetalliske noduler. Det påhviler Havbunnsmyndigheten å vedta regler, forskrifter og prosedyrer for undersøkelse og utnyttelse av forekomster, og å føre tilsyn med at de vedtatte regler, forskrifter og prosedyrer overholdes.

Rapport 2003

Havbunnsmyndigheten vedtok i 2000 den såkalte «Mining Code», med regler for utvinning av mangannoduler. Dette åpnet muligheten for lete- og utvinningstillatelser. Det er inngått kontrakter mellom Havbunnsmyndigheten og flere såkalte pionerinvestorer hvor det innvilges letetillatelser for 15 år framover. Selskapene avgir årsrapporter til Havsbunnsmyndigheten. Under det årlige møtet for Havbunnsmydighetens øverste organer i 2003 ble det ikke fattet beslutninger av større betydning. Forberedelsene til kommersiell mineralutvinning fortsatte, bl.a. gjennom videre arbeid med et regelverk for utvinning av koboltrike skorper og flermetalliske noduler.

Budsjett 2005

Havbunnsmyndighetens budsjett vedtas for to-års perioder. For perioden 2003-04 er totalbudsjettet på USD 10,5 mill. Budsjettet for 2005-06 ble vedtatt under Havbunnsmyndighetens 10. sesjon i mai/juni 2004, på totalt USD 10,8 mill. (kr 74,7 mill.). De siste års budsjett har basert seg på et nullvekstprinsipp. For 2005 foreslås avsatt kr 360 000 for dekning av pliktig bidrag.

6. Den internasjonale straffedomstol

Mål

Den internasjonale straffedomstol (ICC) er en fast, internasjonal domstol med myndighet til å straffeforfølge og dømme enkeltindivider for folkemord, forbrytelser mot menneskeheten og krigsforbrytelser. Domstolen er opprettet gjennom en traktat (Roma-vedtektene) av 17. juli 1998. Norge ratifiserte traktaten 16. februar 2000. Roma-vedtektene trådte i kraft den 1. juli 2002. Domstolen har jurisdiksjon dersom forbrytelsen har funnet sted på territoriet til en statspart eller dersom forbryteren er borger av en statspart. Videre vil både enkeltstater og Sikkerhetsrådet kunne bringe situasjoner inn for domstolen, og hovedanklageren kan på gitte vilkår iverksette etterforskning på eget initiativ. Domstolens sete ligger i Haag, Nederland. Philippe Kirsch (Canada) er Domstolens president og hovedanklager er Luis Moreno-Ocampo (Argentina).

Rapport 2003

Domstolen er nå fullt operativ. Domstolens 18 dommere, hvorav sju kvinner, ble valgt i februar 2003. Hovedanklager ble enstemmig valgt i april 2003. Det tredje statspartsmøte avholdes i Haag i september 2004. Domstolen har p.t. fått henvist to situasjoner fra statsparter, hhv. situasjonen i Uganda vedrørende The Lord's Resistance Army og situasjonen i Ituri i DR Kongo. Hovedanklageren har slått fast at det er grunnlag for å starte etterforskning knyttet til DR Kongo og Uganda. Dette er ICCs første etterforskninger.

Norge har hele tiden tilhørt pådrivergruppen i straffedomstolspørsmålet. Norge ser Domstolen som et viktig bidrag til demokratisering, rettsstatsbygging og fredsbygging etter væpnede konflikter. Fra norsk side vil man fortsatt bidra aktivt til å verne om ICCs integritet. Samtidig vil man arbeide for å integrere Domstolen i systemet for beskyttelse av internasjonal fred og sikkerhet. Norge vil fortsette dialogen med de statene som har uttrykt betenkeligheter med Domstolen, med sikte på å fremme bredest mulig oppslutning om ICC og dens målsettinger.

Budsjett 2005

Domstolens budsjett for 2005 vil bli vedtatt på Domstolens tredje statspartsmøte i september 2004. Basert på tallene for 2004 foreslås det avsatt kr 7 125 000 for å dekke Norges pliktige bidrag for 2005.

7. Urfolksdeltakelse Arktisk råd, Barentsrådet m.v.

Mål

Samarbeidet i Arktisk Råd omfatter alle de åtte arktiske statene; Canada, Danmark, Finland, Island, Norge, Sverige, Russland og USA. Formålet er å utvikle miljøsamarbeid og fremme bærekraftig utvikling i de arktiske områdene. Samarbeidet innen Arktisk Råd er nå i betydelig vekst. Det legges fra norsk side stor vekt på betydningen av de arktiske urfolkenes aktive deltakelse i Rådet der seks urfolksorganisasjoner, deriblant Samerådet, har status som permanente deltakere.

Barentsrådet omfatter Norge, Sverige, Finland, Russland, Island, Danmark og EU-kommisjonen. Formålet er, gjennom samarbeid over grensene, å bedre økonomi og levevilkår i Barentsregionen. Det eksisterer en arbeidsgruppe for urfolk som bl.a. rapporterer til Barentsrådet, i tillegg til at urfolkenes representanter alltid inviteres til Barentsrådets møter.

Formålet med bevilgningen er å gi tilskudd til urfolksrepresentanters deltakelse i internasjonalt samarbeid i nordområdene på områder der deres interesse er særlig berørt, samt å styrke deres forutsetninger for å delta i denne type samarbeid. Bevilgningen vil i første rekke nyttes til tilskudd til samer og russiske urfolk.

Rapport 2003

Midlene gikk i 2003 i all hovedsak til dekning av Samerådets og russiske urfolksrepresentanters deltakelse på Arktisk Råds møter.

Budsjett 2005

For 2005 foreslås avsatt kr 600 000.

Organisasjon for sikkerhet og samarbeid i Europa (OSSE)

Mål

- Bidra i arbeidet for å forebygge utbrudd av nye konflikter, dempe spenningen i eksisterende konfliktområder og fremme demokrati og menneskerettigheter i byggingen av et fungerende sivilt samfunn
- Vedlikeholde rustningskontrollansvaret som OSSE forvalter
- Styrke OSSEs kriseforebyggende diplomati
- Delta aktivt i forsoningsarbeidet og gjenoppbyggingen i krigsrammede OSSE-land
- Forbedre OSSEs innsats i felten
- Støtte sendelagene og OSSEs kontor for demokratiske institusjoner og menneskerettigheter (ODIHR) med prosjektmidler der dette er hensiktsmessig
- Sørge for å ivareta det regionale perspektivet når det gjelder OSSEs og sendelagenes aktiviteter, både på Balkan, i Kaukasus og Sentral-Asia;
- Bidra til økt koordinering med andre internasjonale organisasjoner

Rapport 2003

Norge opprettholdt i 2003 rollen som en aktiv støttespiller i OSSE. Organisasjonen fortsatte sin aktivitet på Balkan og i økende grad i Kaukasus og Sentral-Asia, der det internasjonale nærværet er mer begrenset. Arbeidet er de siste årene gradvis blitt utvidet til å omfatte terrorismebekjempelse, kamp mot menneskehandel og ulovlig handel med narkotika og våpen. Dette ble ytterligere stadfestet i 2003. OSSEs årlige sikkerhetskonferanse ble holdt for første gang med terrorismebekjempelse som hovedtema. En strategi for å møte trusler mot sikkerhet og stabilitet i det 21. århundre ble vedtatt av ministermøtet i Maastricht i desember. Det samme gjaldt en handlingsplan om tiltak for bekjempelse av menneskehandel og en plan for å bedre situasjonen for roma- og sinti-befolkningen. Antisemittisme stod på dagsorden for en konferanse i Wien i juni 2003, og en egen konferanse om rasisme, diskriminering og fremmedfrykt ble holdt i september. Drøftelser av behovet for reformer har i lengre tid stått på dagsordenen, men dette arbeidet står langt på vei i stampe.

Mye arbeid gjenstår for å avklare OSSEs plass i dagens sikkerhetspolitiske arkitektur i Europa. Flere større deltakerland og grupper av land ser ut til å ha et nokså uavklart forhold til hva de ønsker med organisasjonen, og det er fortsatt behov for en tydeligere politisk retningsangivelse for arbeidet. Russland og andre land i Samveldet av uavhengige stater (SUS) har i økende grad hevdet at OSSEs arbeid preges av geografisk og tematisk ubalanse. Disse land hevder ofte at det opereres med doble standarder, der utviklingen for demokrati og grunnleggende menneskerettigheter vurderes på bakgrunn av to sett kriterier: ett til bruk for landene «øst for Wien» og et annet for landene i vest. I 2003 skjerpet Russland tonen overfor USA og EU, som ble beskyldt for å bruke OSSE til fremme av kortsiktige politiske mål. Dersom de russiske signalene om å legge mindre vekt på arbeidet i OSSE forsterkes, kan organisasjonen komme inn i en alvorlig krise. I en slik situasjon er det nødvendig med dialog, og det er norsk linje å arbeide for dette.

Ministermøtet i Maastricht ble vellykket i den forstand at det la til rette for en rekke viktige vedtak og anvisninger for OSSEs arbeid i årene som kom-

mer. Samtidig var det ikke mulig å bli enige om en erklæring fra møtet pga. uenighet i spørsmålet om russisk oppfølging av forpliktelsene fra toppmøtet i Istanbul i 1999 om Georgia og Moldova.

Feltoperasjonene utgjør fortsatt en helt sentral del av OSSEs virksomhet. Gjennom disse bidrar OSSE med hjelp til utvikling av demokratiske institusjoner, rettsstaten og respekt for menneskerettigheter. Sendelagene samarbeider tett med OSSEs ulike institusjoner. Tyngdepunktet i organisasjonens arbeid lå i 2003 fortsatt i Sørøst-Europa. Samtidig ble det viet økt oppmerksomhet til landene i Kaukasus og Sentral-Asia.

Budsjett 2005

Norges andel av OSSEs regulære budsjett er 2,25 pst., mens andelen av den såkalte Wien-skalaen for større sendelag er 2,36 pst. For 2005 foreslås avsatt totalt kr 37 000 000.

Tilskudd til EFTA og EFTA-organer

Situasjonsbeskrivelse

EFTA ble opprettet i 1960 for å bygge ned handelshindringene medlemslandene imellom. De nåværende medlemsland er Norge, Island, Liechtenstein og Sveits. EFTAs virksomhet er delt mellom EØS, der Norge, Island og Liechtenstein er medlemmer, og utviklingen av frihandelsavtaler med tredjeland. EFTA-konvensjonen ble revidert i 2001.

Mål

EFTA-familien består av tre separate organisasjoner: Det europeiske frihandelsforbund (EFTA), EFTAs overvåkningsorgan (ESA) og EFTA-domstolen. EFTA er en mellomstatlig organisasjon, mens ESA og EFTA-domstolen er uavhengige institusjoner. Alle bidrar på hver sin måte til en riktig og effektiv gjennomføring av EØS-avtalen (jf. nedenfor). Denne avtalen sikrer de tre EØS/EFTA-landene deltakelse i EUs indre marked med fri bevegelse av varer, personer, tjenester og kapital samt samarbeid om områder som forbrukerpolitikk, sosialpolitikk, arbeidslivsspørsmål, miljøvern og forskningssamarbeid. Avtalen og de institusjonene som forvalter denne skal bidra til å sikre like konkurranseforhold på basis av et felles, enhetlig regelverk. Regjeringen legger stor vekt på å opprettholde et enhetlig regelverk også i fremtiden. EFTA skal også fremme det økonomiske samarbeidet mellom medlemslandene, Island, Liechtenstein, Norge og Sveits, på grunnlag av den reviderte EFTA-konvensjonen, samt ivareta EFTA-landenes behov for frihandelsavtaler med land utenom EU og EFTA.

1. EFTA-sekretariatet

Mål

Sekretariatets hovedoppgave er å fremme EFTAs samlede interesser så vel i en EØS-sammenheng som overfor tredjeland, herunder å sikre en effektiv beslutningsprosess og en parallell regelutvikling i EU og EØS.

Sekretariatet har et viktig koordineringsansvar for gjennomføringen av EØS-avtalen i forhold til EU, i første rekke Kommisjonen. EFTA-sekretariatet betjener komitéstrukturen i EØS og i EFTA sidens arbeid med utvikling av nytt EØS-regelverk.

I EFTAs arbeid i forhold til tredjeland skal sekretariatet bistå medlemslandene med den nødvendige ekspertise i forhandlinger og gjennomføring av frihandelsavtaler med land utenfor EU.

Rapport 2003

EFTA/EØS-samarbeidet ble ivaretatt på en tilfredsstillende måte i 2003. Arbeidet var konsentrert om utvidelsen av EØS med ti nye medlemmer og om den løpende oppdatering av EØS-avtalens vedlegg, samt drøftelser med Kommisjonen om utestående saker. Totalt ble det innlemmet 179 beslutninger som inkluderte 298 rettsakter.

Frihandelsavtalen med Chile ble undertegnet på EFTAs ministermøte 26. juni 2003 i Kristiansand. Forhandlingene med Canada, Egypt, Tunisia, Libanon og Sør-Afrika (SACU) ble videreført. Det ble arbeidet med å utvide kretsen av frihandelspartnere.

2. Overvåkingsorganet (ESA)

Mål

Overvåkingsorganets hovedoppgave er å føre tilsyn med at EFTA/EØS-landene gjennomfører og anvender reglene i EØS-avtalen i samsvar med avtalens forpliktelser. En viktig oppgave for overvåkingsorganet er å påse at regelverket følges innenfor områdene offentlig innkjøp, statsstøtte og konkurranse.

Rapport 2003

Hovedoppgaven i 2003 var knyttet til en omfattende generell overvåking av landenes gjennomføring i nasjonal rett av de rettsakter som inngår i EØS-avtalen. Ved utgangen av 2003 var antall bindende EØS-rettsakter i overkant av 4550. Norge hadde pr. januar 2004 gjennomført 99,5 pst. av direktivene for det indre marked, ifølge ESAs halvårlige resultattavle.

3. EFTA-domstolen

Mål

Domstolens hovedoppgave er å avgi rådgivende uttalelser om fortolkning av EØS-avtalen på anmodning fra nasjonale domstoler og å dømme i de saker som reises mot et EFTA/EØS-land av Overvåkingsorganet, eventuelt av et annet EFTA/EØS-land. Domstolen behandler også anker mot avgjørelser tatt av Overvåkingsorganet i konkurransesaker, herunder statsstøtte.

Rapport 2003

Domstolen ferdigbehandlet 5 saker i 2003.

Budsjett 2005 for EFTA og EFTA-organene

Bevilgningen dekker de norske bidrag til EFTAs organer: EFTA-sekretariatet, Overvåkingsorganet (ESA) og EFTA-domstolen. I tillegg kommer Norges tilskudd til den gamle finansieringordningen under EØS-avtalen og den nye finansieringsordningen, jf. nedenfor. EFTA-organenes budsjett går i hovedsak til personell og drift. I tillegg finansieres tilskudd til faglig bistand og andre støtteprosjekter overfor tredjeland over EFTA-sekretariatets budsjett. Bevilgningsforslaget for 2005 tar i første rekke hensyn til forventet lønns- og prisstigning. I tillegg er det lagt inn midler for å dekke ekstrakostnader som følge av at ESA og EFTA-sekretariatet tidlig i 2005 må flytte til nye lokaler i Brussel. Endelig tas det sikte på å øke EFTAs tekniske bistand til tredjeland i forbindelse med inngåelse av frihandelsavtaler. I 2004 er Norges budsjettandel for EFTA-sekretariatet 49,57 pst. For EØS-organene ESA og Domstolen, der Sveits ikke er bidragsyter, er budsjettandelen 94,98 pst.

For 2005 foreslås avsatt totalt kr 175 000 000 til EFTA og EFTA-organer.

Tilskudd til Nordisk Ministerråds virksomhet

Mål

Målet er å bidra til samarbeid på områder der de nordiske land har felles interesser og som gir en nordisk nytte. Norge ønsker å bidra til at det nordiske samarbeidet er relevant og interessant for alle de nordiske land. Målet er at det skal tjene alle som bor i Norden og våre nærområder.

Rapport 2003

Det formelle nordiske regjeringssamarbeidet blir forvaltet av Nordisk Ministerråd. Statsministrene har det overordnete ansvar for samarbeidet. Samarbeidet og Ministerrådets budsjett har fem prioriterte hovedområder: Teknologisk utvikling, velferd, det indre nordiske markedet, samarbeid med naboland og naboregioner og miljø og bærekraftig utvikling. I 2003 hadde Sverige formannskapet i det nordiske regjeringssamarbeidet, og la særlig vekt på arbeidet med å fjerne grensehindringer mellom de nordiske land.

Det ble i løpet av året gjennomført en rekke konkrete tiltak for å styrke informasjonen til Nordens innbyggere, sektorene startet et både konkret og langsiktig arbeid for å fjerne grensehindringer og sekretariatet i København etablerte et grensepolitisk sekretariat for å institusjonalisere dette arbeidet. Regjeringen gjorde et eget vedtak om betydningen av nasjonal oppfølging av grensehindersamarbeidet.

Etter initiativ fra det norske formannskapet i 2002 ble det i 2003 avgitt en rapport om muligheter for å styrke det nordiske samarbeidet i Vest-Norden. Denne rapporten tillegges betydelig vekt av det islandske formannskapet i 2004.

I utdannings- og forskningssektoren legges det stor vekt på spissforskningsprogram, og det ble i 2003 fremlagt en hvitbok om nordisk forskning og innovasjon som et innspill til arbeidet for å gjøre Norden til en ledende internasjonal region på disse områdene.

Innen likestilling ble det lagt særlig vekt på handel med kvinner, integrering av kjønns- og likestillingsperspektivet i nordisk økonomisk politikk, menn og likestilling, samt vold mot kvinner.

De overordnete målsettinger for nærområdesamarbeidet (Baltikum, Nordvest-Russland, Kaliningrad) er å bidra til en demokratisk utvikling, markedsøkonomi, bærekraftig utvikling og utvikle et verdifellesskap i dette området. Samarbeidet er langt på vei et fellesnordisk bidrag til EUs nordlige dimensjon (ND). Samarbeidet med de baltiske land ble i økende grad lagt om til et regulært og stadig mer politisk samarbeid, mens dreiningen i retning av en økt innsats på Nordvest-Russland ble videreført. Det ble i 2003 påbegynt en evaluering av nærområdesamarbeidet som et innspill til utarbeidelsen av nye retningslinjer for nærområdesamarbeidet.

I 2003 startet arbeidet med å revidere den nordiske strategien for bærekraftig utvikling for å etablere nye resultatkrav for perioden 2005-08. Det ble i 2003 bevilget midler til en rekke konkrete oppfølgingsaktiviteter under strategien.

I det nordiske samarbeidet om EU-spørsmål ble det lagt vekt på å bidra til ND, særlig til utarbeidelsen av den andre handlingsplanen for gjennomføringen av ND. Nordisk Ministerråds forhold til Nordisk Råd er meget konstruktivt.

Budsjett 2005

Budsjettet videreføres i 2005 på samme nivå som i 2004. Norges andel øker imidlertid noe i 2005 i henhold til den BNI-baserte nordiske fordelingsnøkkelen.

Også i 2005 finansieres 10 mill. DKK av landenes bidrag ved å redusere Ministerrådets likviditet med et tilsvarende beløp. De 10 mill DKK skal ikke innbetales fra landene i budsjettårene, men vil fremgå som en rentefri fordring på landene i samsvar med fordelingsnøkkelen.

Ministerrådets budsjett for 2005 innebærer ingen omprioriteringer i forhold til 2004-budsjettet med unntak av en bevilgning til den fellesnordisk deltakelsen på verdensutstillingen EXPO 2005 i Japan og enkelte omdisponeringer innenfor fagministerrådenes budsjettposter.

For 2005 foreslås avsatt kr 246 170 000.

Den internasjonale organisasjon for sivil luftfart (ICAO)

Mål

ICAOs mål er å fremme en effektiv og sikker internasjonal luftfart gjennom harmonisert utvikling på nasjonal og regional basis, global planlegging og felles standarder og normer.

Rapport 2003

I mars ble det kalt inn til en ekstraordinær generalforsamling, der antall medlemmer i ICAOs råd ble utvidet fra 33 til 36. Chile, Singapore og Sør Afrika var de nye statene som ble valgt inn. I mars ble også den femte lufttransportkonferansen avholdt. En ble her enig om et sett av globale prinsipper for liberalisering av internasjonal sivil luftfart. ICAO fikk ny generalsekretær fra Algerie. IFFAS (International Financial Facility for Aviation Safety) ble godkjent av Rådet i juni. Formålet er å bedre flysikkerheten i de land som ikke har tilstrekkelige ressurser til å oppfylle de minimumskrav ICAO stiller til sikkerhet. I forbindelse med SARS-epidemien utviklet ICAO i 2003 tiltak til anvendelse ved internasjonale flyplasser for å hindre spredning av SARS. Den 11. Luftnavigasjonskonferansen ble avholdt i september/oktober. Formålet var å planlegge gjennomføringen av et globalt navigasjonssystem for det 21. århundre. Montreal-konvensjonen trådte i kraft 4. november til erstatning for det 70 år gamle Warszawa-konvensjons-systemet om kompensasjon ved ulykker i internasjonal sivil luftfart. Sekretariatet presenterte sitt første forslag til budsjett for perioden 2005-07, som innebærer en økning av kostnadsrammen med opp til 25 pst. for medlemsstatenes bidrag. De store bidragsyterne, som USA, Japan, Tyskland og Canada, signaliserte at de ikke ville akseptere en slik kostnadsøkning. Budsjettet vil bli fastsatt ved neste generalforsamling i 2004.

Budsjett 2005

For 2005 foreslås det på denne bakgrunn avsatt kr 2 095 000 til ICAO. I tillegg kommer et pliktig bidrag til den europeiske luftfartsorganisasjonen (ECAC) på kr 273 000.

Organisasjonen for økonomisk samarbeid og utvikling (OECD)

Mål

OECD består av 30 medlemsland og er et forum hvor Norge møter de største aktørene i verdensøkonomien inklusive alle G-7 landene. OECD har unike forutsetninger for å håndtere felles problemstillinger innenfor økonomi, miljø, handel, utvikling, utdanning, sosiale spørsmål og en rekke andre områder. OECDs analyser er viktige innspill til den nasjonale politikkutformingen og de fleste norske departementer er involvert i arbeidet. Organisasjonen har de senere år styrket sitt samarbeid med en bred gruppe ikke-medlemsland, herunder Kina og Russland. Norge arbeider for at OECD skal befeste sin posisjon som et sentralt samarbeidsforum i møtet med globaliseringens utfordringer i det 21. århundre.

Rapport 2003

Et hovedtema på OECDs Ministerrådsmøte 2003 var hvordan utviklingslandene, særlig de afrikanske, i større grad kan høste fordeler av globaliseringsprosessen. Ministerne besluttet å utarbeide en strategi for fremme av investeringer i utviklingsland. Forhandlingene om en ny avtale for å avskaffe støtten til verftsindustrien fortsatte i 2003. Disse forhandlingene er forutsatt avsluttet innen utgangen av 2005. Høynivåmøtene mellom verdens stålprodusenter fokuserer på å oppnå enighet om elementer i en avtale som disiplinerer bruken av statsstøtte.

I 2003 intensiverte medlemslandene arbeidet med å reformere og effektivisere organisasjonens virkemåte, bl.a. ved å forbedre budsjettrutinene, endre komitestrukturen og innføre nye beslutningsregler på begrensede områder, samt å utvikle en strategi for opptak av nye medlemmer og samarbeid med ikke-medlemsland. Det tas sikte på å legge fram en reformpakke for godkjennelse på Ministerrådsmøtet i 2004. Medlemslandene har

blitt enige om en endring av bidragskalaen, og som en følge av dette øker Norges andel av budsjettet fra 0.784% til 0.933% (basert på 2003-budsjettet). Ny skala vil gjelde fra 2005.

Budsjett 2005

For 2005 foreslås det på denne bakgrunn avsatt kr 21 600 000. I tillegg er det avsatt kr 3 574 000 til byggeprosjektet Site project. Det fremmes i tillegg forslag om at Stortinget som i foregående år samtykker i at Norge slutter seg til toårig budsjettvedtak i OECD, jf. forslag til romertallsvedtak.

Verdens Handelsorganisasjon (WTO)

Situasjonsbeskrivelse

WTO administrerer et omfattende regelverk for internasjonal handel, og gir medlemmene tilgang til en juridisk bindende tvisteløsningsmekansime. WTO er også forum for forhandlinger om økt markedsadgang og nye regler for handel. I den pågående runden («the Doha Development Agenda«) forhandles det bl.a. om markedsadgang for industrivarer, inkludert fisk og fiskeprodukter, tjenester og landbruk, samt endringer i regelverket bl.a. for antidumping.

Etter sammenbruddet i forhandlingene under ministerkonferansen i Cancun, Mexico, i september 2003, synes det klart at man ikke vil kunne avslutte forhandlingsrunden innen den opprinnelige sluttdatoen 1. januar 2005. Etter en omfattende prosess vedtok WTOs hovedråd i juli 2004 et rammeverk med retningslinjer for de videre forhandlingene. Resultatet er klart bedre for Norge enn det utkastet som ble forkastet i Cancun, og vil gjøre det mulig å ivareta de norske offensive og defensive hovedprioriteringene i sluttfasen av forhandlingene.

Mål

Det er medlemmenes målsetting at et forpliktende, åpent og ikke-diskriminerende multilateralt handelssystem i WTO fortsatt skal bidra til økonomisk vekst og bærekraftig utvikling, økt levestandard og full sysselsetting. Det legges i denne sammenheng bl.a. vekt på at utviklingslandene, og særlig de minst utviklede blant dem, kan få en del av veksten i internasjonal handel som står i forhold til deres behov for økonomisk utvikling.

Som et lite land med en svært åpen økonomi har Norge en sterk interesse i å delta i et bredt og forpliktende multilateralt handelssystem som bidrar til å gi norsk næringsliv stabile og forutsigbare rammevilkår. Regjeringen vil derfor videreføre Norges aktive deltakelse i WTO. Regjeringen legger vekt på at utviklingslandenes, og spesielt de minst utviklede landenes, interesser må ivaretas i forhandlingene.

Rapport 2003

I tråd med mandatet for den pågående forhandlingsrunden har WTOs medlemsland i 2003 vært aktivt engasjert i forhandlinger om markedsadgang for industriprodukter, tjenester, landbruk, regelverket blant annet for antidumping, visse sider ved avtalen om immaterielle rettigheter (TRIPS), samt handel og miljø. Man hadde en rekke drøftelser om både landbruk og markedsadgang for industrivarer med sikte på å legge grunnlaget for å oppnå enighet om nærmere retningslinjer for nye reduksjonsforpliktelser. Hva angår forhandlingene om å styrke og operasjonalisere bestemmelsene om spesiell og differensiert behandling av utviklingsland (positiv særbehandling), var det kun begrenset fremgang i 2003.

Ministerkonferansen i Cancun, Mexico, i september 2003, skulle være en konferanse hvor man traff en del nøkkelbeslutninger frem mot avslutningen av forhandlingsrunden. Dette lyktes ikke, og sammenbruddet i konferansen medførte praktisk talt en stillstand i forhandlingene ut året. Av særlig betydning i forbindelse med Ministerkonferansen i Cancun var at ledende utviklingsland gjennom den såkalte G20-gruppen lyktes i å samordne sine interesser på landbruksområdet. G20 krever at industrilandene åpner sine markeder for landbruksvarer samtidig som at utviklingsland skal kunne beskytte sine egne markeder. Norge er under sterkt press i landbruksforhandlingene, samtidig som vi har sterke offensive interesser når det gjelder markedsadgang for industrivarer inklusiv sjømat, tjenester og regelverket for antidumping. I tjenesteforhandlingene har man hatt jevn fremgang, men også her koples et gjennombrudd i forhandlingene til fremgang på andre forhandlingsområder, og da særlig landbruk.

Når det gjelder TRIPS og helse, vedtok WTOs Hovedråd 30. august 2003 en ordning for hvordan utviklingsland uten egen kapasitet til å produsere legemidler skal kunne nyttiggjøre seg TRIPS-avtalens bestemmelser om tvangslisensering. Ordningen er et betydelig bidrag til arbeidet med å gi tilgang til hiv/aids medisiner i de fattigste landene.

I 2003 videreførte Norge sin aktive deltakelse i tiltredelsesforhandlinger med søkerland til WTO, med særlig vekt på Russland. Armenia og Den tidligere jugoslaviske republikk Makedonia ble tatt opp som nye medlemmer i 2003. Antall WTO-medlemmer var ved årets slutt 146.

Budsjett 2005

For 2005 foreslås avsatt kr 7 740 000 til WTO. Det fremmes i tillegg forslag om at Stortinget som i foregående år samtykker i at Norge slutter seg til toårig budsjettvedtak i WTO, jf. forslag til romertallsvedtak.

Internasjonalt energisamarbeid

For 2005 foreslås det avsatt kr 18 243 000 til internasjonalt energisamarbeid gjennom OECDs atomenergibyrå (NEA), Det internasjonale atomenergibyrå (IAEA), Det internasjonale energibyrå (IEA) og Det europeiske energicharter (ECT), jf. omtale nedenfor:

1. OECDs atomenergibyrå (NEA)

Mål

NEAs oppgave er å fremme bruk av atomenergi for fredelige formål. Norge deltar i NEA bl.a. for å styrke byråets innsats innen forskning, informasjonsutveksling og faglig bistand om driftssikkerhet og atomavfallsbehandling/-lagring ved bl.a. atominstallasjoner i Russland, Sentral- og Øst-Europa. Det er en målsetting å videreutvikle det internasjonale regelverk for erstatningsansvar og erstatningsplikt ved atomskade.

Rapport 2003

Utvikling av god sikkerhetskultur står sentralt i NEAs bistand til land i Sentral- og Øst-Europa. De viktigste virkemidlene er samarbeidsprogrammer, utveksling av informasjon, seminarer og opphold for eksperter ved anlegg i NEAs medlemsland, inkludert ved Institutt for energiteknikk på Kjeller og i Halden. NEA bistår land i Sentral- og Øst-Europa med å styrke og harmonisere egne lovverk i henhold til internasjonalt aksepterte prisnipper. Norge støtter dette arbeidet. Videre deltar NEA i utvikling, fortolkning og fornyelse av internasjonale konvensjoner. NEAs juridiske engasjement omfatter også den multilaterale rammeavtalen for prosjektbistand til Russland (MNEPR-avtalen) som ble undertegnet i Stockholm i 21. mai 2003. Sekretariatet for MNEPR-komiteen er lagt til NEA. NEA samarbeider med Det internasjonale atomenergibyrået IAEA angående juridiske spørsmål i forbindelse med ansvar og erstatningsplikt ved atomskader.

Budsjett 2005

For 2005 foreslås avsatt kr 1 061 000.

2. Det internasjonale atomenergibyrå (IAEA)

Mål

IAEAs hovedmålsetting er å arbeide for at bruk av atomenergi skal fremme fredelige formål, helse og velstand. Norge deltar i IAEA for å styrke organisasjonens arbeid med sikkerhet og kontroll for å hindre spredning av spaltbart materiale, bedre og utvidede rutiner for varsling og assistanse ved atomulykker, bedret sikkerhet ved usikre kjernekraftverk i første rekke i Øst-Europa og SUS-landene, og utvidet internasjonalt samarbeid vedrørende forsvarlig behandling, transport, lagring og deponering av brukt kjernebrensel og radioaktivt avfall.

Rapport 2003

Situasjonen i Irak, Iran og Nord-Korea har preget IAEAs arbeid dette året. Nord-Korea utviste IAEA-inspektører i desember 2002, og meddelte IAEA like etter at landet ønsket å trekke seg fra Ikke-spredningsavtalen for kjernevåpen (NPT) og oppheve sitt moratorium på testing av raketter. Saken ble rapportert til FNs sikkerhetsråd. I tillegg til arbeidet med å kartlegge Iran og Libyas kjernefysiske aktiviteter, har IAEA arbeidet aktivt for å avdekke ulovlige nettverk for spredning av kjernefysisk teknologi og materiale. IAEA har også arbeidet for å sikre etterlevelse av landenes folkerettslige forpliktelser i forhold til Ikke-spredningsavtalen (NPT), gjennom IAEA verifikasjonsavtaler (comprehensive safeguards). Et økende antall land har undertegnet og ratifisert tilleggsprotokollen om forsterkede verifikasjonsordninger (tilleggsprotokollen). Norge har likevel uttrykt misnøye med at fremdriften med å få alle land med på tilleggsprotokollen går for sakte.

Norge har vært opptatt av å styrke IAEAs verifikasjonsregime ved at man i større utstrekning bruker midler over IAEAs regulære budsjett til slike formål. Det har vært en positiv utvikling på dette området. Norge undertegnet tilleggsprotokollen med IAEA i september 1999, som trådte i kraft i mai 2000. Norge har videre kvalifisert seg til et enda mer avansert inspeksjonsregime (Integrated Safeguards). Pr. april 2004 har 86 land inngått slike avtaler, hvorav 55 er trådt i kraft. Norge deltar også i arbeidet for en revisjon og styrking av IAEA konvensjonen om fysisk sikring av nukleært materiale, og støtter IAEAs beredskapsarbeid mot nukleær terrorisme.

Budsjett 2005

For 2005 foreslås avsatt kr 15 200 000.

3. Det internasjonale energibyrå (IEA)

Mål

IEA er OECD-landenes samarbeidsorganisasjon på energisektoren. Hovedmålsettingen er å sikre medlemslandene energiforsyninger gjennom en beredskapsplan for olje og et langsiktig energiprogram. Datainnsamling, analyse og utarbeidelse av energistatistikk utgjør en sentral del av IEAs arbeide. Norge deltar i samarbeidet ved en særavtale som ivaretar vår stilling som betydelig eksportør av olje og gass. IEAs definisjon av energiforsyningssikkerhet omfatter miljøspørsmål og samarbeid med ikke-medlemsland.

Rapport 2003

Energiforsyningssikkerhet og energipolitikk som sikrer nasjonal og internasjonal økonomisk og sosial utvikling, samt globale miljøhensyn, har vært hovedinnsatsområdene i IEA-samarbeidet i 2003. Det har vært økt oppmerksomhet rettet mot energiforsyningssikkerhet og gass. IEA fulgte opp arbeidet med WSSD i 2003. Et internasjonalt initiativ for innsamling av oljedata ble videreført i 2003. Tilfredsstillende statistikkmateriale på energiområdet er helt avgjørende for å få iverksatt internasjonale energi- og miljøtiltak. Initiativet støttes av Norge, og 70 land som representerer 90 prosent av verdens totale oljeproduksjon og oljekonsum bidrar i dag med datamateriale. Den norske støtten omfattet i 2003 også IEA-publikasjonen World Energy Outlook, som skisserer forskjellige energi- og utviklingsscenarier.

Budsjett 2005

For 2005 foreslås avsatt 1 509 000. Som følge av OECDs overgang til toårige budsjettsykluser, vedtok IEAs styre april 2002 samme prosedyre for godkjenning av budsjettet som OECD, jf. forslag til romertallsvedtak.

4. Det europeiske energicharter (ECT)

Mål

ECT gjenspeiler ønsket om større sikkerhet i energileveranser, økt effektivitet i produksjon, bearbeidelse, distribusjon og bruk av energi, reduksjon av miljøproblemer knyttet til energiaktiviteter og økte investeringer i energiaktiviteter i området som dekkes av chartersamarbeidet. Med charteret er det også avgitt en politisk erklæring som bl.a. henviser til statenes suverene rettigheter over energikildene basert på ikke-diskriminerende og markedsorientert prisdannelse. Det er senere inngått et juridisk bindende chartertraktat for langsiktig samarbeid, et liberalisert energimarked og beskyttelse av investeringer.

Rapport 2003

Av de 51 land som hadde undertegnet traktaten ved utgangen av 2002, hadde 46 land ratifisert. Norge har undertegnet, men ikke ratifisert, da traktatens tvisteløsningsmekanisme i investor-statforhold kan reise rettslige problemer. Russland har heller ikke ratifisert.

Budsjett 2005

I 2004 foreslås avsatt kr 473 000.

Multilaterale eksportkontrollfora

Mål

De multilaterale eksportkontroll og ikke-spredningsregimene har som formål å hindre spredning av varer, materialer, substanser og teknologi som kan bidra til utvikling og produksjon av masseødeleggelsesvåpen, samt levering av slike våpen. Australia-gruppen retter seg mot spredning av kjemiske og biologiske våpen, Nuclear Suppliers Group og Zangger-komiteen mot kjernefysiske våpen og Regimet mot spredning av missilteknologi søker å hindre spredning av missiler for levering av slike våpen. Wassenaar-samarbeidet har som mål å samordne eksportkontrolltiltak for konvensjonelle våpen og høyteknologiske flerbruksvarer. Dette gjøres ved regelmessige rapporteringer om faktisk eksport og lisensnektelser til særskilte land eller regioner, samt gjennom større harmonisering av den nasjonale eksportkontrollpraksisen om konvensjonelle våpen og sensitiv høyteknologi

Rapport 2003

Etter terroranslagene mot amerikanske mål har de multilaterale eksportkontrollregimene intensivert sine aktiviteter betydelig. Basisdokumenter og retningslinjer er blant annet endret til å omfatte leveranser til ikke-statlige aktører av våpen, militært utstyr, flerbruksteknologi og varer som kan være relevante i terrorsammenheng. Samtidig legges det betydelig vekt på å styrke dialogen med land som ikke deltar i regimene, men som kan være potensielle leverandører eller transittpunkt for sensitive varer.

Budsjett 2005

For 2005 foreslås avsatt kr 76 000 til Wassenaarsamarbeidet, som er eneste eksportkontrollregime med pliktig bidrag.

Marine ressurser

Den internasjonale hvalfangstkommisjon og Kommisjonen for bevaring av levende marine ressurser i Antarktis.

Mål

Den internasjonale hvalfangstkommisjon (IWC) har som formål å sikre bærekraftig forvaltning globalt av de store hvalartene.

Kommisjonen for bevaring av levende ressurser (CCAMLR) har som formål å sikre bærekraftig forvaltning av de levende marine ressurser i området rundt Antarktis. Arbeidet baseres på prinsipper for økosystemforvaltning.

Rapport 2003

IWCs årsmøte i 2003 frembrakte lite nytt i arbeidet med å komme frem til et nytt forvaltningsregime, som er avgjørende for å få organisasjonen til igjen å fungere i samsvar med sitt folkerettslige grunnlag, nedfelt i den internasjonale konvensjonen for regulering av hvalfangst. Land som er mot hvalfangst presset derimot gjennom en resolusjon som vil forskyve IWCs fokus vekk fra forvaltning over mot vern av hval. Norge vil likevel fortsette sine anstrengelser for å få organisasjonen inn på et mer produktivt spor.

CCAMLR-konvensjonen trådte i kraft i 1982. De seneste årene har CCAMLR arbeidet for å hindre uregulert og ulovlig fiske innen konvensjonsområdet med særlig vekt på håndhevelse og kontrolltiltak, og det er innført et eget opplegg for fangstdokumentasjon. Norge deltar aktivt i dette arbeidet og har fått gjennomslag for å innføre lisensnektelse som tiltak mot fartøyer som bryter regelverket. Forslag om innføring av et sentralisert satellittovervåkingssystem støttes av Norge, men har foreløpig ikke oppnådd tilstrekkelig tilslutning.

Budsjett 2005

For 2005 foreslås avsatt kr 850 000 til Den internasjonale hvalfangstkommisjon og kr 553 000 til Kommisjonen for bevaring av levende marine ressurser i Antarktis (CCAMLR).

Post 71 Finansieringsordningen under EØS-avtalen, kan overføres

Situasjonsbeskrivelse

Det ble i 2000 opprettet en ordning for økonomiske overføringer rettet mot sosial og økonomisk utjevning i EU. Ordningen trådte i kraft 1. januar 2001, jfr. Innst. S. nr. 19 (2000-2001). Fristen for å gi tilsagn om støtte under ordningen løp ut 31. desember 2003, men utbetalingene vil fortsette utover denne dato.

Rammen for finansieringsordningen var på totalt 119 mill. euro. Den norske andelen ble beregnet til om lag 113,5 mill. euro, d.v.s. ca. 885 mill. kroner.

Mål

Finansieringsordningen ble opprettet med det formål å bidra til reduksjon av de økonomiske og sosiale forskjellene mellom regionene i EØS-området med sikte på å fremme en vedvarende og balansert utvikling av handelen og de økonomiske forbindelsene mellom avtalepartene. Mottakerland var Portugal, Spania, Hellas og Irland. Målsettingen var at to tredeler av tilskuddene skulle gå til miljøprosjekter, herunder byfornyelse, tiltak mot forurensning i byområder og bevaring av europeisk kulturarv. Videre kunne prosjekter innen transport, herunder infrastruktur, og utdanning og opplæring, herunder akademisk forskning, motta støtte under ordningen.

Rapport 2003

Etter at finansieringsordningen kom i gang i 2001, tok det tid før sekretariatet for ordningen begynte å motta prosjektsøknader. De fleste søknadene måtte gjennom en konsultasjonsfase og var klare for behandling først i 2003, da samtlige 25 tilsagn under ordningen ble gitt. Det ble gitt tilsagn for totalt 113,6 mill. euro, d.v.s. 95 prosent av rammen. Av den samlede tilsagnsmassen svarer Norge for 95 prosent som utgjør 107,9 mill euro eller 841,6 mill. kroner. Av de samlede tilsagn gikk 93 pst. til miljøtiltak og resten til de øvrige prioriterte formål.

Det var ingen utbetalinger over denne posten i 2003.

Budsjett 2005

For 2005 foreslås det bevilget 280 mill. kroner.

Post 72 Finansieringsordningen i det utvidete EØS, kan overføres

Situasjonsbeskrivelse

Den utvidete EØS-avtalen som ble inngått 14. oktober 2003 omfatter bl.a. to nye finansieringsordninger, en EØS/EFTA-ordning på 120 mill. euro per år der Norges andel utgjør 94,59 pst., og en bilateral norsk ordning på 113,4 mill. euro per år. Begge ordningene gjelder for perioden 01.05.04 – 30.04.09. Formålet med ordningene er å bidra til reduksjon av de økonomiske og sosiale forskjeller i EØS. Avtalen fastlegger formålet med støtten, hvilke land som skal motta støtte, fordeling av støtten mellom landene, hvilke innsatsområder midlene skal gå til samt visse retningslinjer for støtten. Finansieringsordningene vil også være viktig for å styrke de bilaterale forbindelsene mellom Norge og de respektive landene.

I henhold til utvidelsesavtalen vil mottakerlandene under denne ordningen være Estland, Latvia, Litauen, Polen, Den Tsjekkiske republikk, Slovakia, Ungarn, Slovenia, Malta, Kypros, Hellas, Portugal og Spania. Søknadsbehandlingen av de første prosjektforslagene begynner høsten 2004. Norge er forpliktet til å stille til rådighet 113,4 mill. euro, tilsvarende 963 mill. kroner per år til den multilaterale ordningen, i henhold til dagens BNP-nøkkel for kostnader i EØS-relaterte aktiviteter.

Mål

Utvidelsesavtalen fastsetter at midlene skal stilles til rådighet for prosjekter innen vern av miljøet, fremme bærekraftig utvikling, bevaring av den europeiske kulturarv, utvikling av menneskelige ressurser, helse og barneomsorg og forskning innen de nevnte områdene.

Budsjett 2005

Det forslås bevilget 350 mill. kroner. Det foreslås videre at Utenriksdepartementet gis tilsagnsfullmakt på 960 mill. kroner, jf. forslag til romertallsvedtak.

Post 73 Norsk finansieringsordning i det utvidete EØS, kan overføres

Situasjonsbeskrivelse

Formålet med den norske ordningen er bl.a. å bidra til å redusere de sosiale og økonomiske forskjellene i EØS gjennom å styrke de nye medlemslandenes evne til å delta fullt ut i det indre marked i et utvidet EØS. Mottakerne under den norske ordningen er de nye medlemslandene Estland, Latvia, Litauen, Polen, Den tsjekkiske repubikk, Slovakia, Ungarn, Slovenia, Malta og Kypros.

Mål

I tillegg til de samme sektorene som for EØS-ordningen, kan støtte også gis til gjennomføring av Schengen-samarbeidet og styrking av rettsvesenet, regionalpolitikk, regionalt samarbeid over landegrensene og faglig bistand til å gjennomføre EUs fellesskapsregelverk.

Budsjett 2005

Det foreslås bevilget 350 mill. kroner. Det foreslås videre at Utenriksdepartementet gis tilsagnsfullmakt på 960 mill. kroner, jf. forslag til romertallsvedtak.

Forvaltning av ordningene under post 72 og 73

For EFTA/EØS-ordningen er det opprettet en styringskomite med medlemmer fra de tre landene. Det er opprettet et felles kontor for de to finansieringsordningene, administrativt lagt under EFTA-sekretariatet i Brussel. Det er tilsatt direktør og fire nye saksbehandlere. Ytterligere saksbehandlere kan bli rekruttert hvis behovet tilsier dette. Sammen med Island og Liechstenstein er det utformet et regelverk for den multilaterale ordningen, og på norsk side tilsvarende regelverk for den norske ordningen. I dette arbeidet ble det trukket på erfaringene fra de tidligere EFTA/EØS-ordningene, fra EUs førtiltredelsesstøtte til de nye EU-landene, fra Handlingsplanen for søkerlandene til EU og fra norsk bistandsvirksomhet. I henhold til avtalen vil alle administrative kostnader forbundet med forvaltning av ordningene dekkes innenfor de avtalefestede rammer for ordningene.

Parallelt med å etablere strukturen for ordningene i Brussel er det fra norsk side gjennomført konsultasjoner med alle 13 mottakerland for å utforme og undertegne et styringsdokument for hver av ordningene. Styringsdokumentet fastlegger ansvars- og rollefordeling mellom partene i gjennomføringen av ordningene, samt presiserer nasjonale prioriteringer for den økonomiske støtten innenfor avtalens innsatsområder. I flere av landene er det fortsatt risiko forbundet med å gi finansiell støtte. Det er derfor lagt vekt på krav til kontroll og revisjon i styringsdokumentene og retningslinjene.

For å legge til rette for at norske aktører kan delta i finansieringsordningene, har Utenriksdepartementet tett kontakt med andre departementer, lokale myndigheter og nærings- og samfunnsorganisasjoner i arbeidet med styringsdokumentene og regelverket.

Programområde 03 Internasjonal bistand

Utgifter fordelt på programkategorier

(i 1 000 kr)

Kat.	Betegnelse	Regnskap 2003	Saldert budsjett 2004	Budsjettets stilling pr 1. halvår	Forslag 2005
03.00	Administrasjon av utviklingshjelpen	674 049	730 500	730 500	815 000
03.10	Bilateral bistand	2 597 527	2 654 500	2 654 500	2 929 500
03.20	Globale ordninger	6 365 255	6 399 700	6 444 700	6 946 993
03.30	Multilateral bistand	4 900 996	5 240 900	5 240 900	5 932 561
03.50	Øvrig bistand (ikke ODA-bistand)	361 260	267 908	265 908	244 963
	Sum programområde 03	14 899 087	15 293 508	15 336 508	16 869 017

Utviklingspolitikk og kamp mot fattigdom er de siste årene blitt satt stadig høyere på den internasjonale dagsorden. I sentrale fora som FN, de internasjonale finansinstitusjonene (IMF og Verdensbanken), Verdens handelsorganisasjon (WTO) og G8-gruppen av de største industrialiserte landene er det i dag løpende drøfting av de politiske og finansielle utfordringene for å nå de åtte tusenårsmålene innen 2015. I motsetning til tidligere er det etablert en stor grad av internasjonal enighet både om de sentrale målene og virkemidler for å nå dem. Dette har blant annet medført at kampen mot fattigdom er etablert som en sentral målsetting for de globale finansinstitusjonene. Også den pågående handelsrunden i WTO har satt utvikling som et sentralt mål. Regjeringen har i hele denne Stortingsperioden sett det som en høyt prioritert oppgave at Norge skal være en pådriver for økt internasjonal satsing for å bekjempe fattigdommen. Dette har gitt seg utslag i aktiv internasjonal alliansebygging for å få gjennomslag på områder som gjeldslette i finansinstitusjonene, bærekraftig utvikling etter verdenstoppmøtet om bærekraftig utvikling i Johannesburg i 2002, økt satsing på utdanning innen internasjonal bistand, og omlegging og effektivisering av utviklingssamarbeidet gjennom koordinering og avbinding av bistanden. I tillegg har Regjeringen hatt som sentral målsetting å øke vår egen bistand betydelig. Mens bistandsbudsjettet i 2001 lå på 12 345,5 mill. kroner vil det med dette forslaget i 2005 ligge på 16 624,1 mill. kroner. Gitt den betydelige satsingen på internasjonal fattigdomsbekjempelse de siste årene, er det i årets programomtale tatt inn en nærmere omtale av særskilte politiske prioriteringer under denne Regjeringen. Formålet med denne sterke satsingen er dobbelt: For det første ønsker Regjeringen at Norge skal gi et betydelig bidrag til kampen mot fattigdom og en mer stabil og rettferdig verden. For det andre ønsker vi med dette å gå foran og oppmuntre andre giverland til også å øke bistanden. Dette er helt nødvendig for å nå målet om halvering av andelen fattige i verden innen 2015.

ODA-godkjent bistand – opptrapping av bistanden

For 2005 foreslås bevilget 16 624,1 mill. kroner til ODA-godkjent bistand, en økning på 1 598,5 mill. kroner fra 2004. Bevilgningsforslaget tilsvarer 0,95 pst. av bruttonasjonalinntekten (BNI), en opptrapping fra 0,94 pst. av BNI i 2004. Fattigdom er vår tids største utfordring. Over en milliard mennesker lever i ekstrem fattigdom. Regjeringen har derfor som mål å øke bistandens andel av BNI til 1 pst, jf. St.meld. nr. 35 (2003-2004).

Regjeringens handlingsplan for bekjempelse av fattigdom i sør som ble lagt fram våren 2002, legger grunnlaget for en helhetlig norsk utviklingspolitikk med kamp mot fattigdommen i sentrum. Arbeidet med en helhetlig utviklingspolitikk er videreført i St.meld. nr. 35 (2003-2004) Felles kamp mot fattigdom.

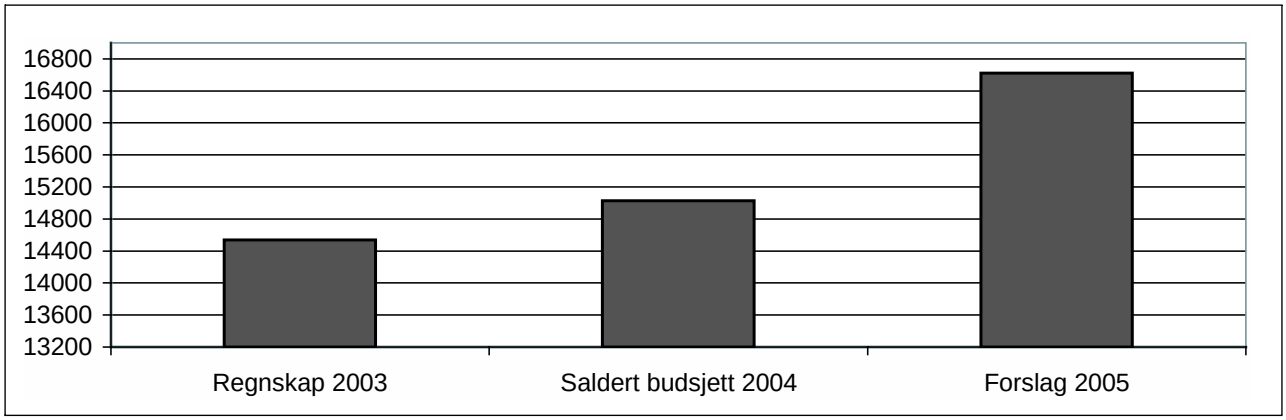

Figur 8.1 Viser bistandsforbruket i 2003, budsjett 2004 og budsjettforslag 2005 (i mill. kroner).

Kampen mot fattigdom dreier seg om å bidra til at menneskerettighetene kan innfris for alle. Utgangspunktet for samarbeidet er at utviklingslandene selv skal lede an i samordningen av egne ressurser og bistand innenfor rammen av nasjonale planer og prioriteringer og at giverne i størst mulig grad tilpasser seg og gjør bruk av samarbeidslandenes systemer og prosedyrer. Dette må også ligge til grunn for midler som kanaliseres gjennom multilaterale organisasjoner og globale fond.

Sosial nød og urett er uløselig knyttet til utfordringer på områder som fred og sikkerhet, demokrati og godt styresett, menneskerettigheter, økonomisk vekst og miljø. Bistand alene kan ikke løse fattigdomsproblemene. Kampen mot fattigdom dreier seg også om grunnleggende rammebetingelser som fred og sikkerhet, handel, gjeld og investeringer. Endring i internasjonale rammebetingelser krever innsats gjennom arbeid i internasjonale fora for globale reformer. Kampen mot fattigdom krever også betydelige politiske, økonomiske og sosiale reformer i utviklingslandene.

Bistanden er bare ett av flere virkemidler. For å bidra til en mer rettferdig verden, må Norge arbeide på flere fronter samtidig, og vi må arbeide sammen med andre. Bistand, i form av langsiktig utviklingssamarbeid så vel som humanitær bistand og støtte til freds- og forsoningsprosesser, er derfor en del av en helhetlig norsk utenrikspolitikk.

Internasjonalt foregår det betydelig arbeid som også Norge deltar i for å gjøre utviklingssamarbeidet mer effektivt og resultatorientert. Regjeringen ønsker å fremme et sterkere resultatfokus innenfor norsk utviklingssamarbeid. Dette innebærer også en ytterligere vektlegging av kvalitetssikring i alle faser av utviklingssamarbeidet og uavhengig av samarbeidsform eller kanal. Samtidig må utviklingssamarbeidet effektiviseres gjennom mer samarbeid med andre givere, herunder bl.a. gjennom ulike former for samfinansiering. Innenfor det bilaterale samarbeidet, primært innenfor stat-til-stat samarbeidet, har Regjeringen startet et arbeid med å redusere antall sektorer og enkelttiltak i det enkelte hovedsamarbeidsland og andre samarbeidsland.

Vi skal fortsatt være villige til å ta risiko i utviklingssamarbeidet, men identifisering av risikofaktorer og tiltak for å håndtere identifisert risiko skal utgjøre en viktig del av kvalitetssikringsarbeidet.

Særskilte satsinger under Regjeringen Bondevik

Under denne Regjering har det så langt i perioden vært en sterk prioritering av internasjonal fattigdomsbekjempelse. Dette kommer til uttrykk gjennom blant annet en ny Stortingsmelding (St.meld.nr. 35 (2003-2005)) samt flere nye handlingsplaner og strategier på en rekke områder innenfor utviklingspolitikken. Særlig prioritet har blitt gitt til å fremme økt bistandseffektivitet gjennom giverkoordinering og harmonisering og mer effektive samarbeidsformer. Regjering har også vektlagt å øke andelen av den bilaterale bistanden som går til de minst utviklede landene. Tematisk har områdene utdanning, helse og hiv/aidsbekjempelse og næringsutvikling blitt særlig prioritert. For satsingen på helse og hiv/aidsbekjempelse innbærer dette for denne Regjering en videreføring av en betydelige opptrapping som ble gjort av Regjeringen Stoltenberg (2000-2001), hvor ikke minst prioriteringen av bidrag til globale fond (GFATM og GAVI) sto sentralt. I tillegg til de særskilte satsingsområdene som omtales nedenunder har Regjeringen i sin utviklingspolitikk lagt stor vekt på fredsbygging, med vekt på overgangsbistand, samt på korrupsjonsbekjempelse.

Boks 8.1 Nye Stortingsmeldinger, handlingsplaner og strategier

St.meld.nr. 35 (2003-2004) Felles kamp mot fattigdom

Regjeringens handlingsplan for bekjempelse av fattigdom i sør mot 2015 (2002)

Regjeringens handlingsplan om gjeldslette for utvikling (2004)

Utdanning – Jobb nr. 1 (2003)

Landbruk mot fattigdom. Regjeringens handlingsplan for landbruk i utviklingspolitikken (2004)

Plan for Regjeringens internasjonale arbeid mot kjønnslemlestelse av jenter (2003)

Strategisk rammeverk. Utviklingspolitikkens bidrag til fredsbygging (2004)

En ny strategi for barn og ungdom i utviklingssamarbeidet er i tillegg under utarbeidelse og forventes ferdigstilt oktober 2004. En strategi for kultur og idrett forventes ferdigstilt på nyåret 2005. I St.meld.nr. 35 (2003-2004) varsles det at man vil oppdatere Strategi for kvinne- og likestillingsrettet utviklingssamarbeid samt Strategi for miljørettet utviklingssamarbeid.

Boks 8.2 Stortingsmeldinger, handlingsplaner og strategier som videreføres

St.meld.nr. 21 (1999-2000) Menneskeverd i sentrum

Strategi for næringsutvikling i sør (1999)

Strategi for styrking av forskning og høyere utdanning i forhold til utviklingslandene (1999)

Plan for Regjeringen arbeidet med funksjonshemming i bistanden (1999)

Økt bistandseffektivitet gjennom giverkoordinering og –harmonisering og nye samarbeidsformer

Regjeringen har arbeidet aktivt i ulike internasjonale fora så vel som på landnivå for å fremme økt koordinering mellom bilaterale givere og mellom bilaterale og multilaterale givere med sikte på å øke effektiviteten i utviklingssamarbeidet. OECDs utviklingskomité (DAC) har vært et viktig forum i denne forbindelse. Under regjeringen Bondevik I (1997-2000) ble det bl.a. arbeidet aktivt for at OECDs avbindingsanbefaling, som etter flere års arbeid ble vedtatt i 2001, skulle bli så omfattende som mulig. Med virkning fra 1. januar 2002 ble all norsk bistand som omfattes av OECDs avbindingsanbefaling avbundet, i tillegg til at man gikk utover OECD-anbefalingen ved å avbinde bistanden til alle utviklingsland, ikke bare de minst utviklede land, og uten beløpsgrenser slik OECD-anbefalingen inneholder. Det er senere fattet prinsippbeslutning om at all norsk matvarehjelp skal være avbundet fra 2007. Det er erkjent internasjonalt at avbinding er en viktig forutsetning for å sikre utviklingslandene nasjonalt eierskap og for å bedre kostnadseffektiviteten i bistanden.

Under den nåværende regjering har Norge deltatt aktivt i forbindelse med FN-toppmøter som har vært viktige for å bekrefte internasjonal enighet om nødvendigheten av at de rike landene øker sin bistand, herunder om finansiering for utvikling i Monterrey (2002) og om bærekraftig utvikling i Johannesburg (2002). Norge har også videreført sitt aktive engasjement i OECDs utviklingskomité, bl.a. innenfor prosessen som førte fram til Romaerklæringen (2003) som innebærer en gjensidig forpliktelse mellom givere og utviklingsland til å effektivisere og harmonisere utviklingssamarbeidet. De mest sentrale elementene er økt koordinering og samarbeid giverne i mellom (harmonisering) og ikke minst tilpasning av utviklingssamarbeidet til samarbeidslandenes planer, prioriteringer, systemer og prosedyrer. Innenfor rammen av OECDs utviklingskomité og i samarbeid med multilaterale institusjoner og organisasjoner så vel som utviklingsland, arbeides det nå med å konkretisere og operasjonalisere Romaerklæringen. Norge deltar aktivt i dette arbeidet som i første omgang vil munne ut i et høynivåforum med bred deltakelse som skal holdes i Paris i mars 2005.

Arbeidet for å fremme bistandseffektiviteten gjennom økt giversamarbeid har også blitt fulgt opp ved å kanalisere en økende del av den bilaterale bistanden til sektorprogrammer og som budsjettstøtte. Eksempelvis økte bruken av disse bistandsformene fra 7,3 pst. av de midler som ble forvaltet av Direktoratet for utviklingssamarbeid (Norad) i 2000 til 16,2 pst. i 2003.

Det internasjonale arbeidet med koordinering og harmonisering er også fulgt opp på landnivå, bl.a. gjennom et felles harmoniseringsinitiativ fra åtte likesinnede land i Zambia og gjennom avtalen mellom Norge og Sverige om at Norge skal forvalte den svenske bistanden til Malawi. Det er også inngått en rekke partnerskapsavtaler i ulike land med Nederland, Storbritannia og Sverige for å redusere den administrative belastningen på sam-

arbeidslandene. Denne type samarbeid ønsker Regjeringen å prioritere.

Man har også vært opptatt av å fremme koordinering og samarbeid mellom likesinnede givere utover formelle multilaterale fora. Utviklingsministrene fra Nederland, Norge, Storbritannia og Tyskland etablerte således i 1999 det såkalte Utsteinsamarbeidet. Også under denne Regjeringen har dette samarbeidet med likesinnede blitt prioritert. Fra 2002 har også Sverige og Canada kommet med i Utsteingruppen. Samarbeidet i denne likesinnetgruppen har gitt Norge en mulighet til å påvirke dagsorden i fora der vi selv ikke deltar, som G8 og EU. Utsteinsamarbeidet har gitt en rekke konkrete resultater: Eksempelvis er et omfattende forslag til styrking av FNs utviklingssamarbeid blitt utarbeidet og overlevert FNs generalsekretær i juni 2004. Det er videre etablert et nettverk som samarbeider om å vurdere multilaterale organisasjoners arbeider på landnivå. Det er også opprettet et ressurssenter mot korrupsjon, som har tilhold på Chr. Michelsens Institutt (CMI). En utvidet nordisk gruppe, hvor også Irland og Storbritannia deltar, arbeider med tilstøtende spørsmål med særlig vekt på harmonisering.

Økt bistand til de minst utviklede land

Bistanden til de minst utviklede landene som andel av samlet norsk bilateral bistand sank i flere år. Denne andelen har likevel holdt seg meget høy sammenlignet med de fleste andre OECD-land. For å styrke fattigdomsprofilen i utviklingssamarbeidet, ble det innarbeidet et mål i Regjeringens handlingsplan for bekjempelse av fattigdom i sør mot 2015, som ble lagt fram i mars 2002, om at minst 40 pst. av den bilaterale bistanden skal gå til de minst utviklede landene, jf. også St.prp. nr. 1 (2002-2003). Dette målet ble nådd allerede i 2002, og andelen økte fra 35,3 pst. i 2001 til 41,6 pst. i 2002 og ytterligere til 42,4 pst. i 2003. Én viktig grunn til økningen er en omfattende dialog med norske frivillige organisasjoner om å vektlegge de minst utviklede landene sterkere i sitt langsiktige utviklingssamarbeid. Gjennom aktiv innsats i styrende organer har Norge også bidratt til en enda sterkere prioritering av de minst utviklede land i flere FN-organisasjoner.

Utdanning

Utdanningens betydning for utvikling og fattigdomsreduksjon slås fast i St.meld. nr. 35 (2003-2004) Felles kamp mot fattigdom så vel som i strategien Utdanning – jobb nr. 1 som ble lagt fram i januar 2003. De hovedmål som ble vedtatt under toppmøtet om utdanning for alle i Dakar i 2000, er nedfelt i de norske retningslinjene. Regjeringen følger også opp strategien for styrking av forskning og høyere utdanning som ble lagt fram under Regjeringen Bondevik I i 1999.

Den norske bistanden til utdanning har økt betydelig de senere årene. Den bilaterale bistanden til utdanning økte fra 691,7 mill. kroner i 1999 til 941,8 mill. kroner i 2003. Utdanningsstrategien med en treårig opptrappingsplan ligger nå til grunn for arbeidet på dette feltet. Regjeringen har i budsjettet for 2005 lagt opp til en fordobling av bistanden til utdanning sammenlignet med 2002. Med dette er det nominelle nivå på opptrappingen nådd.

Norge har hatt en lederrolle i det internasjonale arbeidet med å mobilisere mer ressurser til grunnutdanning i de fattige landene. Norge har således hatt medformannskapet i det globale Fast Track Initiative hvor de viktigste internasjonale organisasjoner om arbeider med utdanning, herunder Verdensbanken og UNESCO, inngår. Målsettingen er at land som har på plass et bærekraftig sektorprogram og en fattigdomsstrategi (PRSP), skal sikres finansiering til å gjennomføre disse planene. Alle giverne er nå blitt enige om et rammeverk for hvordan en skal samarbeide om dette, og en ser også en klar økning i finansieringen til enkelte av landene.

Gjeldspolitikk

I 1998 ble Gjeldsplan mot år 2000 lagt fram av Regjeringen Bondevik. Dette var Norges første helhetlige handlingsplan for å bidra til å løse utviklingslandenes gjeldsproblemer. Det ble lagt opp til å bruke norsk gjeldslette på en strategisk måte, herunder ved ensidige norske tiltak i tillegg til internasjonale forpliktelser. Ved utgangen av 2003 har Norge ettergitt 1,6 mrd. kroner av utviklingslandenes gjeld til Norge.

Handlingsplanen bidro til å påvirke den internasjonale dagsorden. Norge var i 2000 det første kreditorlandet som åpnet for 100 pst. gjeldsettergivelse av alle typer fordringer på de fattigste landene. I tiden som fulgte, kom en rekke land etter. De fleste prioriteringer i Gjeldsplan mot år 2000 er det i dag bred internasjonal enighet om. Norge har bidratt til dette gjennom aktiv innsats i alle relevante multilaterale fora. Under gjeldsletteordningen Heavily Indebted Poor Countries Initiative (HIPC-initiativet), har mekanismen blitt mer fleksibel og gjeldsletten er blitt raskere, dypere og bredere. Parisklubben har introdusert bedre betingelser for HIPC-land og gir nå som hovedregel 90 pst. gjeldslette – såkalte Køln-vilkår – til disse landene.

Fleksible budsjettmidler, i første rekke gjennom Gjeldsfondet, har vært viktig for Norges høye profil på det gjeldspolitiske området, herunder som pådriver i viktige enkeltsaker.

Regjeringen Stoltenberg besluttet sommeren 2001 å utvide gjeldsplanen. Regjeringen og et samlet Storting har senere sluttet seg til at en slik utvidelse skulle skje. Dette har nå skjedd gjennom den oppdaterte gjeldsplanen Handlingsplan for gjeldslette og utvikling som ble lansert i mai 2004 og presentert i St.meld.nr. 35 (2003-2004).

Næringsutvikling og handel, herunder landbruk

Økt fokus på næringsutvikling og bærekraftig økonomisk vekst i utviklingslandene er avgjørende for å få til varig fattigdomsreduksjon. Med dette utgangspunktet la Regjeringen Bondevik I i 1998 frem den første helhetlige strategien for støtte til næringsutvikling i utviklingslandene, jfr. St.prp. nr. 1 (1998-1999). Strategien for støtte til næringsutvikling i Sør (NIS-strategien) som er forankret i Stortinget, legger grunnlaget for norsk satsing på dette området.

Regjeringen har lagt stor vekt på oppfølgning av denne NIS-strategien og har styrket innsatsen på dette området i land- og regionprogrammer innenfor utviklingssamarbeidet. I alle hovedsamarbeidsland og i utvalgte samarbeidsland er det gjennomført studier av muligheter og begrensinger for styrket næringsutvikling. I pilotland som Sri Lanka og Uganda har strategien ledet frem til et bredt spekter av ulike samarbeidstiltak og mulige samarbeidsprosjekter mellom lokalt næringsliv i disse landene og norske bedrifter.

Regjeringen har også økt bistanden til handelsrelatert faglig bistand, særlig via multiaterale kanaler som UNCTAD, Det internasjonale handelssenter (ITC) og WTO, men også innenfor det bilaterale samarbeidet.

Landbrukssektoren har en sentral plass i arbeidet for næringsutvikling, handel og fattigdomsbekjempelse i de fleste fattige utviklingsland. Dette er bakgrunnen for at Regjeringen våren 2004 fremla en handlingsplan for å øke den strategiske satsingen på landbruksutvikling, som en del av en bredere næringsøkonomisk satsing i samarbeidsland.

Den bilaterale bistanden til økonomisk utvikling og handel har i inneværende regjeringsperiode økt fra 1,4 mrd. kroner (tilsvarende 17,9 pst. av samlet bilateral bistand) i 2001 til nærmere 1,9 mrd. kroner (19,4 pst. av samlet bilateral bistand) i 2003.

Bekjempelse av fattigdom – globale utfordringer, rammebetingelser og virkemidler

FNs medlemsland sluttet seg høsten 2000 til åtte globale utviklingsmål, de såkalte tusenårsmålene. Utfordringene under de syv første tusenårsmålene dreier seg hovedsakelig om utviklingen i fattige land, mens det åttende tusenårsmålet omhandler et globalt partnerskap for utvikling med forpliktelser både for rike og fattige land. Indikatorene som foreløpig er utviklet under dette tusenårsmålet, måler de rike landenes bidrag til arbeidet for å redusere verdens fattigdomsproblemer, i form av bistand såvel som innsats innen andre politikkområder. I erklæringen fra FNs tusenårsforsamling ble det også vist til utfordringer knyttet til fred og nedrustning, menneskerettigheter og godt styresett. Tusenårsmålene og tusenårsforsamlingens vurdering av rammebetingelser for utvikling ligger til grunn for norsk utviklingspolitikk, og Norges bidrag er en integrert del av felles internasjonale bestrebelser på å nå målene.

Tusenårsmålene og status for måloppnåelse

FNs tusenårsmål er referanserammen for en felles vurdering av resultatoppnåelse på verdensbasis, i ulike regioner og enkeltland og for utviklingslandene som gruppe. For hvert av de åtte tusenårsmålene er det definert en eller flere målsettinger som skal nås innen 2015. Året 1990 danner grunnlaget for å måle framgangen. For hver målsetting er det definert et felles sett av indikatorer som angir utviklingen. For enkelte indikatorer er tilgangen på data ikke fullstendige eller mangler. FN arbeider imidlertid med å forbedre indikatorene så vel som datagrunnlaget. Det vil likevel være begrenset hva man kan rapportere med hensyn til endring fra ett år til det neste. Utvikling tar tid, og et flerårig perspektiv må legges til grunn.

FNs generalsekretær la i 2002 fram den første globale rapporten om tusenårsmålene. Generalsekretæren vil i årene framover rapportere om utvalgte tema. Det er lagt opp til at rapporten som legges fram i 2004 vil fokusere på Afrika samt på det åttende tusenårsmålet om et globalt partnerskap. I 2005 vil det ha gått fem år etter FNs tusenårsforsamling, og da er det lagt opp til en omfattende rapport som vil omhandle status for alle tusenårsmålene. Verdensbanken foretar også jevnlige vurderinger av måloppnåelse, herunder hva som kreves av ressurser for å nå tusenårsmålene. Det er en arbeidsdeling mellom FN og Verdensbanken m.h.t. overvåkning av tusenårsmålene. Den første rapporten ble lagt fram fra Verdensbankens side våren 2004[1]. Regjeringen vil gjøre bruk

av de ulike rapportene i budsjettproposisjonene for de enkelte år.

Det skal i tillegg utarbeidets nasjonale rapporter. UNDP har hittil spilt en viktig rolle i dette arbeidet, men målet er at myndighetene i hvert enkelt utviklingsland skal ha ansvaret for slik rapportering. Landene skal selv bestemme hvor ofte slike rapporter vil bli utarbeidet. Det vanlige vil være intervaller på fra tre til fem år. Seks land har laget sin andre rapport. De fleste utviklingsland vil ha utarbeidet nasjonale rapporter før toppmøtet i 2005. Pr. juli 2004 var det til sammen utarbeidet 77 slike landrapporter. Elleve av disse omhandler norske hovedsamarbeidsland (Mosambik, Nepal, Tanzania, Zambia) og samarbeidsland (Afghanistan, Det palestinske området, Kenya, Kina, Madagaskar, Nicaragua og Vietnam). Rapportene for flere av disse landene ble omtalt i St.prp. nr. 1 (2003-2004). For omtale av rapportene fra Det palestinske området og Nicaragua, vises til programkategori 03.10 Bilateral bistand.

Utviklingen fra 1990 til i dag viser at erfaringene såvel som utsiktene til å nå målsettingene for 2015 under de ulike tusenårsmålene er blandede. Prognoser fra Verdensbanken, UNDP og andre viser at på global basis vil flere av målene kunne nås med dagens politikk og ressursinnsats. Andre mål vil bare kunne nås med større innsats, ikke minst økt og mer effektiv bistand. Resultatene viser for øvrig stor geografisk variasjon, særlig mellom regioner, men også mellom land i samme region. Framgangen har generelt vært størst i Øst-Asia og deler av Sør-Asia. Særlig i Øst-Asia er det berettiget håp om at de fleste tusenårsmålene kan nås. I Afrika sør for Sahara og til dels også i deler av Sentral-Asia er det derimot liten eller ingen framgang å spore. Også i deler av Latin-Amerika har framgangen vært liten. Denne variasjonen er nærmere beskrevet under programkategori 03.10 Bilateral bistand.

Sett under ett ligger utviklingslandene godt an til å nå målsettingen om å redusere andelen av befolkningen som lever på mindre enn én dollar dagen. Fra 1990 til 1999 ble denne andelen redusert fra 29 til 23 pst. Reduksjonen skyldes imidlertid særlig en kraftig reduksjon i Øst-Asia (en halvering fra 28 pst. til 14 pst.). Alle andre regioner og sub-regioner ligger etter, og i Afrika sør for Sahara økte andelen ekstremt fattige fra 47 til 49 pst. i samme periode.

Utsiktene til å nå flere av målsettingene under tusenårsmålene er forholdsvis dårlige. Utviklingen har f.eks. ikke vært tilstrekkelig til at det er sannsynlig at målsettingen om å sikre full grunnskoleutdanning for alle barn innen 2015 vil kunne nås. Likestillingsindikatorene viser framgang, spesielt innen utdanning, men det er fortsatt langt fram til lik deltakelse for kvinner og menn i samfunnslivet slik det aktuelle målet forutsetter.

De beskjedne resultatene når det gjelder reduksjon i dødeligheten blant barn gir særlig grunn til bekymring. Dersom det ikke gjøres en kraftinnsats, ligger dødeligheten blant barn an til å bli redusert med bare en firedel i perioden 1990-2015, noe som er langt under målsettingen om en reduksjon med to tredeler. Barnedødeligheten i Afrika gikk praktisk talt ikke ned i perioden 1990-99, noe som også har sammenheng med fortsatt høy dødelighet for sykdommer som malaria og tuberkulose og framveksten av hiv/aids-epidemien.

De utilstrekkelige resultatene i utviklingslandene sett under ett så langt, har blant annet sammenheng med at de rike landenes innsats ikke har vært i tråd med forutsetningene. Selv om indikatorene som FN har utarbeidet for det åttende tusenårsmålet viser et sammensatt bilde, er hovedtendensen klar: De rike landene må snarest trå til med innsats på bred front og følge opp de forpliktelser som følger av toppmøtene som ble holdt i Monterrey og Johannesburg. Særlig i forhold til de minst utviklede landene må innsatsen økes kraftig, dersom tusenårsmålene skal kunne nås.

Bistand fra OECD-landene som andel av medlemslandenes samlede bruttonasjonalinntekt (BNI) er en viktig indikator under det åttende tusenårsmålet. Denne andelen gikk ned fra 0,33 pst. i 1990 til 0,22 pst. i 2001. Fra 2001 til 2003 har riktignok denne andelen økt til 0,25 pst, men det er langt igjen til FNs mål om at bistanden skal utgjøre 0,7 pst. av giverlandenes BNI. Bare fem land oppfyller denne målsettingen. Nominelt var den samlede bistanden fra OECD-landene omtrent den samme i 2001 (52,3 mrd. dollar) som i 1990 (53 mrd. dollar). Det er derfor positivt at man fra 2001 til 2003 kunne registrere en kraftig nominell økning til 68,5 mrd. dollar. Økningen har imidlertid en viss sammenheng med svingninger i valutamarkedet.

De minst utviklede landene har fått en særskilt status av FN. Det åttende tusenårsmålet innebærer også at det skal tas hensyn til de særlige behovene til disse 49 landene. FN har lenge hatt som mål at de rike landene skal gi 0,15 pst. av sin bruttonasjonalinntekt som bistand til de minst utviklede landene. For land som ligger over 0,20 pst. av BNI i bistand til de minst utviklede landene (som Danmark, Nederland, Norge, og Sverige), er målet at denne andelen skal opprettholdes. Bistanden til de minst utviklede landene fra de fleste OECD-land

[1] Global Monitoring Report, World Bank 2004

har imidlertid aldri nådd 0,15-målet. Bistanden til denne gruppen land som andel av OECD-landenes samlede BNI ble derimot redusert fra 0,09 pst. i 1990 til 0,05 pst. i 2001. Andelen gikk noe opp i 2002, til 0,06 pst., men det gjenstår å se om denne økningen er begynnelsen på en ny utviklingstendens.

De minst utviklede landene kommer også dårlig ut når det gjelder andelen av industrilandenes totale import fra utviklingsland som importeres tollfritt. Mens andelen for utviklingslandene som helhet økte fra 49 pst. i 1996 til 65 pst. i 2000, falt andelen for de minst utviklede land fra 77 pst. til 66 pst. i samme periode. Dette til tross for at flertallet av industriland har foretatt betydelige forbedringer i markedsadgangen fra disse landene.

For de andre indikatorene under det åttende tusenårsmålet er situasjonen mer positiv. Dette gjelder ikke minst andelen av den bilaterale bistanden som er ubundet. Denne andelen økte fra 59,4 pst. i 1990 til 81,1 pst. i 2000. Også andelen av den bilaterale bistanden som går til grunnleggende sosiale tjenester har økt, fra 8,1 pst. i 1995/1996 til 13,8 pst. i 1999/2000, selv om det fortsatt er langt igjen til FNs mål om at 20 pst. av bistanden skal gå til disse formål.

For en detaljert oversikt over hvordan utviklingslandene som gruppe ligger an til å nå tusenårsmålene, vises til vedlegg 3.

Bedring i rammebetingelsene er en forutsetning for å nå tusenårsmålene

Fremgangen i forhold til å nå tusenårsmålene er så langt ikke tilstrekkelig. For å ha mulighet til å nå målsettingene er bistandsvolumet viktig, men langt fra nok. Internasjonale rammebetingelser så vel som forhold og rammebetingelser innad i utviklingslandene er viktige forutsetninger.

Finanskrisen i Asia mot slutten av 1990-tallet førte til en reduksjon av den økonomiske veksten både i Asia og globalt og hadde negative konsekvenser for millioner av fattige, både gjennom tapte inntekter og redusert bistand. Det er en fare for at lav økonomisk vekst i sentrale og store giverland kan ha lignende effekt og at dette kan bidra til at det tar lenger tid å oppfylle tusenårsmålenes målsettinger enn det har vært lagt opp til. Den økte terrrortrusselen etter 11. september 2001 har forsterket denne usikkerheten. Vedvarende høy oljepris vil også kunne få store konsekvenser i utviklingsland som er avhengige av oljeimport.

Internasjonale rammebetingelser

Gjeld

De fleste fattige land med store gjeldsproblemer finner vi i Afrika. For mange av disse landene utgjør gjelden fortsatt et alvorlig hinder for økonomisk og sosial utvikling. Det er likevel bred enighet om at betingelsesløs og øyeblikkelig gjeldslette ikke er noen farbar vei. Gjeldslette, gitt dagens gjeldshåndteringsmekanismer, som ikke bidrar til fattigdomsbekjempelse har liten hensikt. Under de eksisterende internasjonale gjeldsletteordningene, med *Heavily Indebted Poor Countries Initiative* (HIPC-initiativet) som den mest omfattende, gis gjeldslette på grunnlag av en troverdig nasjonal politikk for fattigdomsbekjempelse og utvikling. Land som har vært utsatt for økonomiske sjokk, f.eks. sterke råvareprisfall, får ekstra gjeldslette. Under HIPC-initiativet reduseres landenes stat-til-stat gjeld med 90 til 100 pst.

I tillegg får landene gjeldslette fra multilaterale finansinstitusjoner og utviklingsbanker. Så langt har 27 fattige land kvalifisert seg for HIPC-initiativet, hvorav 13 land er ferdigbehandlet. Med noen få mulige unntak antas disse nå å ha en håndterbar restgjeld. 11 konfliktrammede land vil fortsatt kunne kvalifisere seg for HIPC, der tidsfristen for å kvalifisere seg er utsatt fra utgangen av 2004 til utgangen av 2006. Verdensbanken og Det internasjonale valutafondet (IMF) arbeider med et nytt rammeverk for å sikre at utviklingsland ikke låner over evne, samt at de land som nå får massiv gjeldslette ikke skal pådra seg nye gjeldsproblemer. Det er internasjonalt økende forståelse for at også enkelte mellominntektsland har behov for gjeldsreduksjon, ikke bare betalingsutsettelser. Det knytter seg særskilt interesse til iverksettelse av Parisklubbens såkalte Evian-tilnærming, der langsiktige bærekraftshensyn skal veie tungt i utformingen av gjeldslette for slike land. Det kommende gjeldsoppgjøret for Irak vil kunne bli prinsipielt viktig, både i forhold til bærekraftsdebatten og den internasjonale diskusjonen om «illegitim gjeld» og «diktatorgjeld». Likeledes vil håndteringen av Sudans formidable gjeldsmengde kunne danne et mønster for behandling av gjeldsproblemer til postkonfliktland. Det vises for øvrig til nærmere omtale av Regjeringens handlingsplan om gjeldslette for utvikling under kap. 172.

Internasjonale investeringer

Flertallet av utviklingslandene har i liten grad nytt godt av økningen i internasjonale investeringer som har funnet sted det siste ti-året. Bare 21 pst. av de samlede utenlandske investeringene i 2003 på

USD 690 mrd., tilsvarende om lag 5500 mrd. kroner, gikk til utviklingsland. Størstedelen av disse investeringene har gått til mellominntektsland, med Kina som den klart største mottaker av direkte investeringer fra utlandet. De ti mellominntektslandene med høyest inntekt mottok i 2003 69 pst. av de samlede internasjonale investeringene i utviklingsland. Bare 0,8 pst. av totale utenlandske investeringer gikk til de minst utviklede landene. Samlede direkte investeringer fra utlandet til utviklingsland er likevel omlag tre ganger høyere enn ODA-overføringene.

Internasjonale investeringer går gjerne til de mest attraktive markedene først. Viktige årsaker til det lave nivået på private investeringer i mange utviklingsland er også manglende tillit til landenes økonomi, utilstrekkelige lovverk og finansinstitusjoner, et svakt rettsvesen, svak infrastruktur, et betydelig byråkrati som forsinker investeringer, uforutsigbarhet i skattesystemet, korrupsjon, samt utilstrekkelig informasjon om markedsmulighetene. Alle disse risikofaktorene innebærer at selv om det kan være betydelige avkastningsmuligheter i utviklingsland velger investorer å investere i andre land. Å skape gode rammebetingelser er først og fremst utviklingslandenes eget ansvar, men også det internasjonale samfunn har en viktig rolle å spille.

Handel

Utviklingslandenes deltakelse i internasjonal handel har økt betydelig de siste ti årene. Dette gjelder imidlertid ikke de minst utviklede landene, og deres andel av verdenshandelen utgjør bare 0,5 pst. Disse landene baserer fremdeles i stor grad sin handel på råvarer. Dette er et marked preget av ustabilitet og lave priser. Erfaringene viser at utviklingsland som i stor grad har deltatt i internasjonal handel, har opplevd størst økonomisk vekst. Det er derfor viktig at utviklingslandene utvikler et mer variert næringsliv som gir mulighet for en mer variert eksport og større deltakelse i internasjonal handel. Utviklingslandene opplever imidlertid fortsatt en rekke handelshindringer. Bedre markedsadgang er derfor utvilsomt det mest sentrale for utviklingslandene, men det forhandles også om hvordan utviklingslandenes spesielle behov bedre kan ivaretas innenfor ulike deler av WTO-regelverket, se nærmere omtale under programkategori 02 Utenriksforvaltning. Ulike grupper av utviklingsland fremmer etter hvert sine interesser på en mer organisert og effektiv måte enn tidligere. Dette styrker sjansene for at utviklingslandene kan bli bedre integrert i og høste gevinster av å delta i internasjonal handel.

Krig og konflikt

Krig og voldelige konflikter hindrer utvikling og har vidtrekkende negative konsekvenser langt ut over de geografiske områdene hvor de utkjempes. Millioner av menneskeliv går tapt eller får skader for livstid, livsgrunnlaget ødelegges, økonomien undergraves, institusjoner og demokratiske prosesser forvitrer. Krig og voldelige konflikter i og mellom land fører til økende flyktningestrømmer, menneskesmugling, økende narkotikaproduksjon og -handel, illegal utnyttelse av og handel med verdifulle naturressurser og legger forholdene til rette for korrupsjon. Krig og voldelige konflikter i fattige deler av verden er ikke bare en trussel mot deres egen utvikling, men er også en trussel mot sikkerhet og stabilitet i de industrialiserte landene. Store utfordringer er knyttet til å håndtere disse problemene. Ikke minst har sentrale utviklingsaktører, som for eksempel Verdensbanken og UNDP, viktige fredsbyggende roller.

Også internasjonal terrorisme representerer en trussel mot utvikling. Terrorisme skaper frykt og bidrar til å bygge barrierer. Politiske konflikter står i fare for å bli mer fastlåste, og terrorisme har en negativ innvirkning på økonomien, ikke bare i landene som rammes, men også internasjonalt. Et forpliktende internasjonalt samarbeid er viktig for å forebygge terrorisme.

I mange land utgjør også interne konflikter en barriere mot utvikling.

Internasjonale konflikter og terrorfinansiering må også ses i sammenheng med kampen mot internasjonal økonomisk kriminalitet og hvitvasking. Økonomisk kriminalitet utgjør en betydelig finansieringskilde for terrorisme og krigføring.

Nasjonale rammebetingelser

Det er utviklingslandenes eget ansvar å skape nasjonale forutsetninger som legger til rette for økonomisk vekst og utvikling og å gjennomføre en målrettet politikk for bekjempelse av fattigdom. Godt styresett og en målrettet økonomisk polititikk er helt avgjørende for å holde på nasjonal kapital og stimulere til næringsutvikling, samt for å tiltrekke seg utenlandske direkte investeringer og utnytte den teknologi og kunnskap som følger slike investeringer. En målrettet økonomisk politikk er også en forutsetning for at utviklingslandene kan dra nytte av økt adgang på verdensmarkedet.

Styresett og korrupsjon

Kvaliteten på et lands styresett har stor betydning for befolkningens mulighet til medbestemmelse, og også for myndighetenes evne til å gjennomføre

vedtatte fattigdomsstrategier på en effektiv måte og for næringslivets vilje til investeringer. Demokratiske institusjoner, åpenhet rundt beslutninger i politiske organer og i forvaltningen, effektive og uavhengige kontrollinstitusjoner, et fungerende rettsvesen og frie og uavhengige medier er viktige aspekter ved et godt styresett.

I mange land er korrupsjon et omfattende samfunnsproblem som legger betydelige hindre i veien for økonomisk og sosial utvikling, herunder et effektivt utviklingssamarbeid. Korrupsjon i offentlig sektor innebærer at fellesskapets ressurser havner på avveie i stedet for å brukes til utbygging av fellesgoder og til å gi befolkningen et godt tilbud av tjenester eller at befolkningen og bedrifter må betale for tjenester som er ment å være gratis. Effektiv styring og utnyttelse av statens midler vanskeliggjøres. Korrupsjon undergraver også rettsstatens prinsipper og dermed også den enkelte borgers rettigheter, i tillegg til at .grunnleggende verdier i samfunnet undergraves ved at tilliten til politikere og forvaltningen svekkes.

En vesentlig bedring av kvaliteten på et lands styresett vil oftest kreve omfattende reformer og vil måtte ta tid. Endringer vil i første rekke avhenge av vilje hos landets politiske ledelse, men også på ulike nivåer i forvaltningen. Godt styresett som forutsetning for utvikling og effektiv bekjempelse av fattigdom er et sentralt tema i dialogen og samarbeidet mellom utviklingsland og bilaterale og multilaterale givere.

Hiv/aids

Aidsepidemien representerer en global katastrofe som truer med å undergrave resultatene av mange års utviklingsbestrebelser. Tall fra FN indikerer at bruttonasjonalproduktet i de hardest rammede landene i 2020 vil være redusert med 20 pst. FNs aidsprogram (UNAIDS) har beregnet at 38 millioner mennesker nå er smittet, en økning fra 35 millioner i 2001. FN har anslått at over 15 millioner barn har blitt foreldreløse på grunn av aids. Kvinner utgjør nesten halvparten av de smittede, nesten 60 pst. i Afrika sør for Sahara. I denne regionen dør i overkant av 6000 hver dag av sykdommen. Epidemien er på raskest fremmarsj i Asia, men også Øst-Europa og andre deler av verden rammes med økende kraft. UNAIDS tegner et dystert bilde av situasjonen globalt. Man regner med at situasjonen fremdeles vil forverres før den eventuelt kan forbedres. De samfunnsmessige konsekvensene i landene som er hardest rammet, er enorme. Utgiftene til forebygging og behandling er store samtidig som en stor andel av arbeidskraften, inkludert utdannet arbeidskraft, faller fra. En mye større internasjonal innsats er derfor påkrevd dersom man skal kunne klare å stoppe og reversere epidemien. Et viktig skritt i riktig retning er tatt gjennom at man nå er i stand til å tilby behandling i stadig flere land. Likevel hadde bare syv pst. av hivsmittede i lav- og mellominntektsland tilgang til medisiner ved utgangen av 2003.

Det internasjonale utviklingssamarbeidet – bistand som virkemiddel

Tusenårsmålene kan bare nås gjennom et utstrakt samarbeid mellom utviklingsland, industrialiserte land og multilaterale organisasjoner, samt ved å utnytte potensialet i det sivile samfunn og næringslivet bedre. Multilaterale organisasjoners og bilaterale giveres rolle er å støtte opp om utviklingslandenes egne bestrebelser i form av finansielle og faglige ressurser, men også ved å delta i en aktiv dialog med myndighetene i de ulike land om rammebetingelser, prioriteringer og strategier og ved å ha et kritisk blikk på oppnådde resultater og ressursbruk. Utvikling og bekjempelse av fattigdom forutsetter også at de rike landene står ved sine internasjonale forpliktelser til å øke bistandsvolumet og koordinere innsatsen, samt til å sørge for at egen politikk innenfor ulike sektorer i økende grad tjener til å bedre de internasjonale rammebetingelsene som utviklingslandene må forholde seg til.

Nasjonalt eierskap og giverkoordinering

Det har skjedd en betydelig framgang de siste årene med hensyn til utsiktene til å bedre effekten av bistanden. Det er bred enighet om utviklingslandenes egne styringsdokumenter og prosedyrer må tjene som et felles rammeverk også for givernes bistand, og giverne samordner sine krav og samfinansierer utviklingstiltak i større grad enn tidligere.

Stadig flere utviklingsland utarbeider fattigdomsstrategier som innbefatter tusenårsmålene, slik de er vedtatt av FN eller modifisert ut fra egne forutsetninger, så vel som nasjonale mål innenfor sektorer og tematiske områder som ikke direkte omfattes av tusenårsmålene. I tillegg har landene ofte også mer detaljerte sektorstrategier og -planer. Fattigdomsstrategiene og andre nasjonale strategier nedfelles og operasjonaliseres i stigende grad gjennom treårige rullerende planer for statens utgifter og inntekter og gjennom de årlige statsbudsjettene. De nasjonale plandokumentene angir således prioriteringer av statens utgifter så vel som tiltak for å øke statens inntekter bl.a. gjennom skatte- og avgiftspolitikken, noe som er en forutsetning for at utviklingslandene på sikt kan bli mindre avhengige av utenlandsk bistand.

Første betingelse for å sikre nasjonalt eierskap til utviklingsprosessen og effektiv innsats for å bekjempe fattigdom er at multilaterale organisasjoner og bilaterale givere legger utviklingslandenes fattigdomsstrategier og andre plandokumenter til grunn for sitt samarbeid. Det er dårlig ressursbruk dersom giverne insisterer på andre prioriteringer eller på å arbeide på en annen måte enn hva som er nedfelt i utviklingslandenes egne planer. En annen viktig betingelse for å sikre utviklingslandenes eierskap, er at giverne bidrar til å styrke forvaltningen og samtidig legger til grunn at utviklingslandene selv skal ha ansvar for planlegging, gjennomføring, oppfølging samt rapportering om de tiltakene som støttes. Dette er en erkjennelse i den såkalte Roma-erklæringen fra 2003 og i OECD-landenes tilslutning i 2004 til et sett av grunnprinsipper for resultatrapportering, som det er bred enighet om internasjonalt.

Nasjonalt eierskap innebærer også at giverne i større grad må ha et kritisk forhold til egen rolle innenfor utviklingssamarbeidet. Et stort antall enkeltprosjekter, samt særskilte og til dels motstridende krav fra ulike givere, setter utviklingslandenes forvaltningsapparat i en vanskelig situasjon og bidrar til lite effektiv ressursbruk. Givernes villighet og evne til å koordinere sin innsats har bedret seg betydelig de senere år, særlig i dialogen med myndighetene om rammebetingelser for utvikling og i dialogen innenfor viktige sektorer.

Giverkoordinering i praksis innebærer også mer utstrakt bruk av effektive samarbeidsformer gjennom ulike former for samfinansiering med felles dialog og felles krav til rapportering. Giverkoordinering innebærer ofte også større grad av arbeidsdeling giverne imellom, særlig gjennom delegert samarbeid. Mottakerstyrte sektorprogrammer gir langt bedre muligheter for målrettet innsats og effektiv ressursbruk enn hva som er tilfelle ved en samling av mange enkeltprosjekter. Budsjettstøtte som gis innenfor rammen av en nasjonal fattigdomsstrategi, anses å være den mest effektive samarbeidsformen når forholdene ligger til rette for dette. Dette er blant annet knyttet til de økonomiske og politiske rammebetingelsene og landenes finansforvaltning.

De multilaterale organisasjonenes spesielle rolle

Gjennom deltakelse i multilaterale fora har utviklingslandene mulighet til å påvirke internasjonale mål og prioriteringer. FN-systemet, inkludert Verdensbanken og utviklingsbankene, er sentrale bidragsytere i utviklingsprosessen på landnivå. Deres betydning går langt utover de store ressursoverføringene. De multilaterale organisasjonene gir i tillegg viktige bidrag i dialogen om politikkutforming og i form av rådgivning og faglig bistand. FN og Verdensbanken spiller også ofte en viktig rolle i å bidra til samordnet giverinnsats rundt nasjonale programmer.

Det unike med FN-systemet er dets universelle tilstedeværelse og brede mandat, som spenner fra fred, konfliktløsning og menneskerettigheter, via humanitær bistand til langsiktig utvikling. Flere deler av FN-systemet, bl.a. Verdensbanken og UNDP, er i front av internasjonal utviklingsforskning og fattigdomsanalyse. FN-systemet er permanent representert i alle utviklingsland og oppfattes som relativt nøytrale rådgivere og partnere. Dette gjør det mulig for FN å ta opp spørsmål det ofte er vanskelig for bilaterale og andre organisasjoner å fremme. De multilaterale utviklingsorganisasjonene bistår alle fattige land, også de som ikke er populære blant bilaterale givere.

Omfanget av internasjonal bistand må økes

En betydelig økning i den internasjonale bistanden er en forutsetning for at målsettingene under tusenårsmålene skal kunne nås innen 2015. Selv med mer effektive samarbeidsformer, er det anslått at omfanget av bistanden må dobles i forhold til nivået ved årtusenskiftet. Store giverland forpliktet seg under konferansen om finansiering for utvikling i Monterrey i Mexico i mars 2002 til å øke sin bistand. Denne forpliktelsen ble ytterligere konkretisert på toppmøtet om bærekraftig utvikling i Johannesburg, blant annet ved at EUs og USAs tilsagn om økt bistand ble nedfelt som forpliktelser i handlingsplanen fra Johannesburg. Etter som samarbeidslandene bedrer sin kapasitet og sitt styresett, regner man med at de årlig vil kunne absorbere USD 50 mrd. dollar i tilleggsmidler.

Mens det er fem land som ligger over 0,7 pst. i andel av BNI til bistand, hvorav to har planer for å nå 1 pst. (Norge og Sverige), har seks nye land nå utarbeidet forpliktende opptrappingsplaner for å nå målet om 0,7 pst. Det er således i alt 11 land med ambisiøse bistandsforpliktelser. De nye er Belgia, Finland, Frankrike, Irland, Spania og Storbritannia. Dette viser at det er et positivt momentum internasjonalt for økt innsats for å redusere fattigdommen. Dette kommer også til uttrykk i at for første gang på flere år økte den samlede bistanden fra OECD-landene i 2002 og 2003. Samtidig illustrerer det viktigheten av at enkeltland, som Norge, går foran når det gjelder opptrapping av bistanden og fokus på fattigdomsreduksjon.

Samsvar mellom ulike politikkområder

Samsvar (koherens) mellom politikkområder for å bidra til bekjempelse av fattigdom er et sentralt element i den internasjonale utviklingsdebatten, noe som også reflekteres i St.meld. nr. 35 (2003-2004) og i Regjeringens handlingsplan for bekjempelse av fattigdom i sør. Det åttende tusenårsmålet, samt slutterklæringen fra FNs konferanse om finansiering for utvikling i Monterrey i 2002, har bidratt til det sterke fokuset på at de rike landene fører en enhetlig politikk som bidrar til fattigdomsbekjempelse. OECD har gjort dette til et sentralt element i sitt arbeid og inkluderer temaet i sine eksaminasjoner av medlemslandene. I tillegg har ulike institusjoner gjort beregninger og laget indekser for å vise hvordan rike lands politikk kan virke inn på levekårene i fattige land. Det mangler imidlertid på mange områder gode data om hvordan denne politikken faktisk virker, og Norge går inn for at det utføres mer forskning omkring dette.

Norge og tre andre OECD-land[2] legger i 2004 fram rapporter om hvordan man bidrar til å oppfylle det åttende tusenårsmålet. Den norske rapporten vil bli presentert i tilknytning til FNs generalforsamling. Hensikten er at utviklingslandene skal få et klarere bilde av hvordan deres utviklingspartnere oppfyller forpliktelsene som ligger i tusenårsmålene og slutterklæringen fra Monterrey. Man håper at flest mulig rike land vil følge opp med egne årlige rapporter slik at bildet blir mer komplett. EU planlegger å produsere årlige samlerapporter for hele EU-området. Fra norsk side mener man at OECD bør publisere årsrapporter som omfatter alle medlemslandene som i praksis er alle de største giverland. På den måten kan informasjonen bli mer komplett og sammenlignbar og bedre illustrere potensialet som eksisterer for forbedringer i bidrag til fattigdomsbekjempelse mange land har.

Prioriteringer i 2005

Satsingsområder

Norsk utviklingssamarbeid skal videreføre fattigdomsorienteringen, med utgangspunkt i tusenårsmålene, og skal også støtte opp om utviklingslandenes bestrebelser for å bedre nasjonale rammebetingelser. Regjeringen legger også vekt på at Norge skal bidra til å bedre internasjonale rammebetingelser som er av stor betydning for utviklingslandene. Regjeringen ønsker i 2005 å styrke satsingen på de seks områdene som er omtalt nedenfor. Vektlegging og prioritering vil kunne variere både hva angår tema, geografisk tilnærming og bruk av kanaler for bistand. Dette innebærer blant annet at ikke alle satsningsområder vil være aktuelle i alle samarbeidsland, jf. målsettingen om et mer konsentrert utviklingssamarbeid som er omtalt i St. meld.nr. 35 (2003-2004) og under programkategori 03.10 Bilateral bistand.

1. Utdanning

Det er klart påvist at utdanning har avgjørende betydning for et lands økonomiske utvikling og evnen til å arbeide seg ut av fattigdom.

Regjeringen har gjort utdanning til det fremste satsingsområdet i utviklingspolitikken. Dette ble slått fast allerede i Semerklæringen og er blitt fulgt opp i Regjeringens handlingsplan for fattigdomsbekjempelse og senere i St.meld. nr. 35 (2003-2004). Utenriksdepartementet utarbeidet i 2003 en egen, offensiv utdanningsstrategi «Utdanning – jobb nr. 1».

Bistanden til utdanning er under opptrapping, og Regjeringen vil med budsjettforslaget for 2005 nå målsettingen om en dobling nominelt i forhold til 2002. Dette er ved dette budsjettforslaget innfridd. I tillegg til bilateral bistand til grunnutdanning samt videregående og høyere utdanning, medregnes også bilateral bistand til yrkesutdanning samt øremerkede bidrag til utdanningsprogrammer i regi av multilaterale organisasjoner. Fra 2004 til 2005 er det lagt opp til en nominell økning på om lag 350 mill. kroner. Økningen vil i særlig grad skje via multilaterale kanaler. Regjeringen vil videreføre opptrappingen med sikte på å nå den endelige målsettingen om 15 pst. av bistandsbudsjettet til utdanning. Med utgangspunkt i den relativt store økningen i bistandsbudsjettet for 2005, samt hensynet til en forsvarlig opptrapping, må denne målsettingen nås over noe lenger tid.

Regjeringen vil videreføre følgende strategiske satsing i 2005:

- trappe opp støtten til jenters utdanning gjennom UNICEF, som ledd i et internasjonalt krafttak for å nå tusenårsmålet om at like mange jenter som gutter skal gå på skolen i 2005
- øke støtten til utdanning for alle, særlig gjennom Verdensbanken
- videreføre og fortrinnsvis øke støtten til sektorprogrammer i våre samarbeidsland.

Økningen i utdanningsbistanden i 2005 vil i hovedsak bli kanalisert til UNICEF og Verdensbanken, over henholdsvis kap. 170, post 76 Tilleggsmidler via FN-systemet m.v. og kap. 171, post 72 Samfinansiering via finansinstitusjonene. Regjeringen vil også øke satsingen på utdanning over programkategori 03.10, spesielt kap. 150 Bistand til Afrika og

[2] Danmark, Nederland og Sverige.

kap. 151 Bistand til Asia. Utdanning støttes også under programkategori 03.20, bl.a. over kap. 160 Sivilt samfunn og demokratiutvikling, kap. 162 Overgangsbistand og kap. 165 Forskning, kompetanseheving og evaluering.

2. Hiv/aids

Hiv/aidsepidemien er en av de alvorligste trusler mot utvikling som verden står overfor. Å stoppe og reversere spredningen av hiv/aids er et av tusenårsmålene. Samtidig er dette en forutsetning for at andre sentrale tusenårsmål nås. Epidemien truer svake stater økonomisk, sosialt og sikkerhetsmessig. Det er fortsatt landene sør for Sahara som er verst rammet av epidemien, men smitteutbredelsen er på rask frammarsj i de folkerike landene i Asia, spesielt i India og Kina. Også i Øst-Europa og Sentral-Asia er det en urovekkende rask økning i antall hiv-smittede.

Hiv/aidsepidemien forsterker fattigdommen, og den rammer særlig utsatte og sårbare grupper som kvinner og barn. Regjeringen er opptatt av at jenter og kvinner gis muligheter til å beskytte seg mot hiv-smitte, både gjennom arbeid for kvinners rettigheter og ved å utvikle beskyttelsesmidler som kvinnene selv har kontroll over.

I den norske innsatsen mot hiv/aids legges det vekt på forebygging så vel som omsorg og behandling. Medisin som holder sykdommen i sjakk, har blitt rimeligere og mer tilgjengelig. Den norske støtten til omsorg og behandling gis blant annet gjennom tilskudd til WHO som har viktige funksjoner overfor de rammede land om hvordan de bør organisere sine helsesystemer til å håndtere økte belastninger. I Tanzania og Mosambik har Norge dessuten et strategisk partnerskap med The William J. Clinton Presidential Foundation (Clinton-stiftelsen). I disse landene gis det norsk støtte for å gjennomføre de nasjonale planene for omsorg og behandling av aidssyke, som er utviklet med faglig bistand fra Clinton-stiftelsen som bidrar med medisiner.

Kampen mot hiv/aids står sentralt i norsk utviklingspolitikk. Regjeringen legger i 2005 opp til følgende strategiske satsning:

- fortsatt ta aktivt del i det internasjonale arbeidet for å bekjempe hiv/aids og bidra til at den internasjonale innsatsen gjennom ulike kanaler blir best mulig koordinert
- øke Norges bidrag til FNs aidsprogram (UNAIDS) og til FNs befolkningsfond (UNFPA)
- videreføre støtten til Det globale fondet for bekjempelse av aids, tuberkulose og malaria (GFATM)
- støtte WHOs nye satsing på forberedelse av medisinsk behandling til aidssyke i de fattigste landene
- øke bidraget til Det internasjonale aidsvaksineinitiativet (IAVI)
- øke bidraget til Det internasjonale partnerskapet for mikrobisider (IPM)
- øke støtten til særskilte tiltak gjennom stat-til-stat-bistand og videreføre samarbeidet med frivillige organisasjoner
- legge vekt på at hiv/aids hensyn integreres i tiltak innenfor ulike sektorer, særlig i Afrika sør for Sahara.

Den styrkede innsatsen som vil beløpe seg til omlag 100 mill. kroner i økt støtte vil bli finansiert over kap. 170, post 71 FNs befolkningsprogram (UNFPA) post 76 Tilleggsmidler via FN-systemet, post 77 FNs aidsprogram (UNAIDS) og post 80 Bidrag til globale fond, samt over kap. 150 Bistand til Afrika. Også kap. 160, post 70 Sivilt samfunn vil bli benyttet til tiltak for å bekjempe spredningen av hiv/aids.

3. Bærekraftig utvikling og oppfølging av toppmøtet i Johannesburg

Toppmøtet om bærekraftig utvikling i Johannesburg understreket behovet for en helhetlig tilnærming til bærekraftig utvikling ved at fattigdomsbekjempelse, miljø og forvaltning av naturressurser sees i sammenheng. Oppfølgingen av toppmøtet er en viktig del av innsatsen på området bærekraftig utvikling. Sentralt i dette arbeidet er styrking av kapasiteten i den nasjonale miljøforvaltningen i utviklingslandene. Det vil også være en viktig oppgave å bidra til å styrke det regionale samarbeidet innen miljø og bærekraftig utvikling samt å sikre en bedre internasjonal organisering og styring på dette området. I den forbindelse er det av stor betydning å støtte deltagelse fra utviklingslandene i det internasjonale samarbeidet.

I oppfølgingen av toppmøtet i Johannesburg innenfor utviklingssamarbeidet vil prioritet bli gitt til områdene vann, energi, landbruk og biologisk mangfold, som sammen med helse benevnes som WEHAB. Helse er et eget innsatsområde i norsk utviklingspolitikk og inngår derfor ikke i den særskilte norske WEHAB-satsningen. Innenfor energisatsingen er det særlig fokus på fornybar og ny fornybar energi. Med ny fornybar energi menes blant annet solenergi og vindkraft. Den samlede tilleggssatsningen på WEHAB-områdene som ble lansert av statsministeren, omfatter til sammen 375 mill kroner for perioden 2003-2005. Med budsjettframlegget for 2005 er denne treårige satsingen oppfylt.

Regjeringen vil fortsatt øke innsatsen innenfor disse områdene.

Gjennom tilleggsmidlene legger Regjeringen i 2005 opp til å videreføre den strategiske satsningen innen følgende områder:

- prioritere Afrika, og dessuten støtte nye tiltak i Asia og Latin-Amerika i nær dialog med mottakerlandene
- trappe opp bistanden til biologisk mangfold, vann og landbruk
- videreføre satsningen på energi, herunder øke andelen til fornybar og ny fornybar energi
- fremme effektivt vern av biologisk mangfold gjennom tiltak og tilnærminger der lokale befolkningsgrupper (blant annet urfolk) har en sentral rolle i forvaltningen av ressursene.

Tilleggssatsningen vil i hovedsak bli finansiert over land- og regionbevilgningene under programkategori 03.10 og kap. 170 post 81 Tilskudd til internasjonal landbruksforskning. Det vil også bli gitt støtte over posten for sivilt samfunn, kap. 160, post 70, og via NORFUND over kap. 161, post 95, samt over kap. 170, post 76 Tilleggsmidler gjennom FN-systemet.

4. Næringsutvikling og handel, herunder landbruk

Næringsutvikling og handel er avgjørende for å skape den nødvendige verdiskapning og økonomiske vekst som skal til for å bekjempe fattigdommen i utviklingslandene.

I løpet av 2002 og 2003 ble det på grunnlag av Regjeringens strategi for næringsutvikling i utviklingsland gjennomført landstudier i hovedsamarbeidslandene og utvalgte samarbeidsland for å identifisere muligheter og hindringer for næringsutvikling. Gjennomgangene fremhever et behov for å styrke innsatsen innen fire hovedområder: institusjonelle og makroøkonomiske rammebetingelser for næringsutvikling og handel, eksport- og handelssamarbeid, tilrettelegging for investeringer samt oppbygging av produktiv næringsvirksomhet og infrastruktur. Oppfølgning av disse gjennomgangene er omtalt for det enkelte land under programkategori 03.10 samt i kap. 161 Næringsutvikling.

Det legges økende vekt på handel innen utviklingspolitikken. For nærmere omtale av Norges deltakelse i den pågående forhandlingsrunden i WTO, se omtale under programområde 02 Utenriksforvaltning. Det vil også bli foretatt en gjennomgang av den norske tollpreferanseordningen for import fra utviklingsland med sikte på forenkling samt å forbedre markedsadgangen under ordningen. Bistanden for å bygge opp utviklingslandenes kapasitet til å øke sin eksport, samt deltakelse i regionale og multilaterale handelsforhandlinger, vil bli videreført.

Ved å tilby risikovillig kapital via NORFUND ønsker Regjeringen å stimulere til økte direkte investeringer og etableringer på kommersielle vilkår i utviklingsland.

Gjennom handlingsplanen for landbruk i utviklingspolitikken som ble fremlagt våren 2004, vil Regjeringen øke den strategiske innsatsen for utvikling av landbruket i utviklingsland. Handlingsplanen har en bred tilnærming med vekt på bærekraftig utvikling av landbrukssektoren som en del av en bredere næringsøkonomisk satsing i samarbeidsland. Det legges vekt på politiske reformer, utdanning og kompetansebygging, produktivitetsutvikling og videreforedling, utvikling av lokale markeder, handel og eksport, samt matvaresikkerhet. Styrking av kvinners rettigheter i og muligheter for deltakelse i landbruket, samt sikring av bruks- og eiendomsrettigheter for fattige brukere til jord og vann tillegges stor vekt. Det legges opp til en opptrapping av bistanden til landbruksutvikling over flere år. Fokus vil være på primærproduksjon med sikte på styrket matvaresikkerhet, produktivitetsøkning og videreforedling. Fra 2004 til 2005 planlegges landbruksbistanden økt med om lag 85 mill. kroner. Dette innebærer at Regjeringens økte satsing i første fase ligger på om lag 110 mill. kroner.

Mangelen på dokumenterte rettigheter til økonomiske verdier som bolig, jord og næringsvirksomhet er et grunnleggende problem innenfor den uformelle sektor i de fleste utviklingsland. Formalisering av slike rettigheter kan gi økt rettssikkerhet, bedre muligheter til å ta opp lån og utvide virksomheten, forbedre egen livssituasjon og bidra til å skape arbeidsplasser samt styrke vekstdynamikken i økonomien. Slik formalisering kan også styrke myndighetenes muligheter til å forbedre makroøkonomisk styring og bekjempe korrupsjon og annen kriminalitet. Dette fremheves bl.a. i en FN-rapport om privat sektor og utvikling som ble fremlagt i 2004. «Formalisering» av den uformelle økonomien gis nå økende prioritet i norsk utviklingspolitikk, blant annet gjennom støtte til formaliseringsprogrammer i enkelte samarbeidsland.

Regjeringen legger i 2005 opp til følgende strategiske satsning:

- styrke bistanden for oppbygging av nasjonale institusjonelle rammeverk og infrastruktur som legger til rette for næringsutvikling, investeringer og handel
- styrke støtten til formalisering av bruks- og eiendomsrettigheter
- videreføre innsatsen for å bygge opp produktiv næringsvirksomhet og kompetanse, med særlig vekt på områder der Norge har spesielle forutsetninger for å bidra, inkl. energi

- videreutvikle samarbeidet med norsk næringsliv (inkl. gjennom NORFUND, NHO og Innovasjon Norge) for å stimulere til investering og verdiskapning i våre samarbeidsland
- trappe opp bistanden til landbruksutvikling, landbruksforskning og plantegenetiske ressurser
- videreføre støtten til investeringer i de minst utviklede land og satsingen på fornybar energi via NORFUND
- bidra til å bygge opp utviklingslandenes kompetanse og kapasitet til å delta i pågående internasjonale handelsforhandlinger samt øke sin eksport.

Styrket innsats på disse områdene vil bli fulgt opp over bevilgninger hovedsakelig under kap. 150 og 151, kap. 170 post 81 Tilskudd til internasjonal landbruksforskning og kap. 166 post 71 Internasjonale prosesser og konvensjoner. I tillegg finansieres støtte til næringsutvikling og handel, herunder NORFUND, over kap. 161 Næringsutvikling. Støtte til næringsutvikling, handel og landbruk via multilaterale kanaler gis over kap. 170, post 76 Tilleggsmidler via FN-systemet m.v. og kap. 171 Multilaterale finansinstitusjoner. Bistand til disse formål ytes i noen grad også over kap 160, post 70 Sivilt samfunn.

5. Godt styresett, herunder korrupsjonsbekjempelse

Styresettet påvirker utviklingslandenes evne og mulighet til å bekjempe fattigdom og til fullt ut å gjøre seg nytte av utviklingssamarbeidet. Svake demokratiske tradisjoner og institusjoner, svak forvaltning, blant annet som følge av korrupsjon, samt dårlig utbygde kontrollmekanismer er alle begrensende faktorer i denne sammenheng. Godt styresett er også en forutsetning for realisering av den enkeltes grunnleggende menneskerettigheter.

Regjeringen vil styrke arbeidet med å fremme godt styresett i samarbeidslandene, gjennom samarbeid med statlige organer, multilaterale organisasjoner og frivillige organisasjoner. Vektleggingen av institusjonsbygging og styrking av forvaltningsrutiner som en integrert del av tiltakene som mottar norsk støtte vil bli styrket. Dialogen om styresett med samarbeidslandene vil bli utvidet og konkretisert. I saker av politisk sensitiv karakter, herunder spørsmål knyttet til demokratiske institusjoners virkeområde, blir det viktig å arbeide sammen med andre givere for å bringe tyngde inn i dialogen.

Regjeringens sterke vektlegging av korrupsjonsbekjempelse er fulgt opp gjennom St.meld. nr. 35 (2003-2004) og Regjeringens handlingsplan mot økonomisk kriminalitet. En bred tilnærming legges til grunn. Regjeringen legger vekt på å bidra til at korrupsjonsbekjempelse står høyt på dagsordenen bilateralt og i ulike internasjonale fora. Antikorrupsjonsprosjektet ledet av Eva Joly vil i 2005 prioritere innsats innen utviklingssamarbeidet.

Regjeringen vil i 2005:

- styrke vektleggingen av institusjonsutvikling og forvaltningsrutiner som en integrert del av tiltakene som støttes
- bidra ytterligere til å styrke de uavhengige statlige kontrollfunksjonene, som f.eks. riksrevisjonsembetet, anti-korrupsjonskontorer og ombudsmannsordninger, samt relevante deler av justissektoren
- styrke engasjementet i forhold til forvaltningsreformer og økonomiforvaltning
- videreføre støtten til demokratiutvikling, blant annet ved å bidra til gjennomføring og overvåkning av valg, styrking av folkevalgte organer og uavhengige medier
- styrke arbeidet med korrupsjonsbekjempelse i internasjonale fora, blant annet gjennom aktiv oppfølging av FN-konvensjonen, samarbeid med multilaterale institusjoner, herunder FN og Bretton Woods institusjonene, samt organisasjoner og nettverk som bidrar effektivt til å få myndigheter og bedrifter til å ta korrupsjonsbekjempelse på alvor
- videreføre støtten til korrupsjonsbekjempelse på landnivå, herunder påse at korrupsjonsbekjempelse settes høyt på dagsorden i policydialogen med samarbeidsland og i samarbeidet med andre givere
- bidra til mer effektiv internasjonal bekjempelse av korrupsjon og hvitvasking knyttet til utvinning av naturressurser, særlig i områder der slik virksomhet i stor grad finansierer voldelige konflikter.

Tiltakene vil bli finansiert over land- og regionbevilgningene under programkategori 03.10, ulike poster under kap. 160 Sivilt samfunn og demokratiutvikling og poster under programkategori 03.30, herunder via UNDP over kap.170, postene 70 og 76, samt via Verdensbanken og øvrige multilaterale finansinstitusjoner over kap. 171. Også kap. 162 Overgangsbistand, kap. 163 Nødhjelp, humanitær bistand og menneskerettigheter og kap. 164 Fred, forsoning og demokrati vil bli benyttet.

6. Fredsbygging og utvikling

Svært mange utviklingsland er rammet av interne, voldelige konflikter og/eller konflikter i regionen.

Slike konflikter utgjør en vedvarende trussel mot arbeidet for utvikling og fattigdomsbekjempelse.

Utenriksdepartementet har i 2004 ferdigstilt «Utviklingspolitikkens bidrag til fredsbygging. Strategisk rammeverk for Norges rolle».

Arbeidet med fredsprosesser må suppleres med fredsbyggende innsats. Fredsbygging kan innebære å bidra til å forebygge voldelig konflikt hvor slik konflikt truer, å legge forholdene til rette for og støtte opp under fredsskapende prosesser i land hvor konflikt pågår, samt å bidra til å bygge opp samfunn etter fredsslutning på en slik måte at voldelig konflikt ikke blusser opp igjen. Sammensetningen av støtten vil være avhengig av situasjonen i det enkelte land, men vil oftest omfatte et bredt spekter av aktiviteter for å fremme sikkerhet, politisk, sosial og økonomisk utvikling.

Regjeringen legger vekt på en helhetlig tilnærming til fredsbygging og på internasjonal koordinering og samarbeid og vil fremme dette i bilaterale sammenhenger samt i regionale og multilaterale fora. Også nasjonalt eierskap og viktigheten av at giverne gjennom fredsbyggingsprosessene bidrar til å styrke dette, vil bli vektlagt.

Regjeringen legger stor vekt på å bidra til å styrke det internasjonale samfunnets kapasitet og kompetanse til å arbeide for varig og stabil fred. Dette gjelder særlig FN, med vekt på UNDP og UNHCR, Verdensbanken og OECD. Regjeringen vil også videreføre dialogen og samarbeidet med ikke-statlige aktører i Norge om deres fredsbyggende innsats.

Fredsbygging skal være en integrert del av Norges utviklingssamarbeid. Det vil legges særlig vekt på å sikre rask og fleksibel støtte til fredsbygging i land som arbeider seg ut av interne, voldelige konflikter. Samtidig må vi legge økt vekt på å få til en styrket strategisk og målrettet innsats. Norge skal være en kompetent, pålitelig og utholdende aktør i fredsbygging. Kvinner og barns rolle i konflikt og fred skal vies større oppmerksomhet.

Med utgangspunkt i det strategiske rammeverket vil Regjeringen i 2005 legge særlig vekt på å:

- fremme en bred og sammenhengende tilnærming til fredsbygging gjennom støtte til tiltak som bidrar til sikkerhet, politisk, sosial og økonomisk utvikling i land rammet av konflikt
- fremme god giverpraksis i fredsbygging med vekt på nasjonalt eierskap, internasjonal koordinering og harmonisering
- samstemme vår innsats i fredsprosesser og i fredsbygging
- styrke arbeidet med konfliktforebygging og fredsbygging i relevante hovedsamarbeidsland, samarbeidsland og i enkelte andre land, blant annet Sudan, samt trappe opp arbeidet med å vurdere helheten i samarbeidsprogrammene ut fra et slikt perspektiv
- støtte arbeidet i Den afrikanske union og andre regionale samarbeidsorganisasjoner for å utvikle sikkerhetsstrukturer og fredsbyggende kapasitet
- gi politisk og økonomisk støtte til reformprosessen i FN for å styrke organisasjonens innsats i fredsbygging
- arbeide for at utviklingsbankene og andre givere integrerer fredsbyggingsperspektivet i samarbeidet med land rammet av voldelig konflikt
- bidra til mer effektiv internasjonal bekjempelse av korrupsjon og hvitvasking knyttet til utvinning av naturressurser, særlig i områder hvor slik virksomhet i stor grad forårsaker og/eller finansierer voldelige konflikter
- legge økt vekt på opplæring i og bruk av konfliktanalyse og freds- og konfliktkonsekvensanalyse
- styrke kompetansen i utenrikstjenesten om fredsbygging.

Kap. 162 Overgangsbistand, som økes med 21,5 mill. kroner, er et viktig virkemiddel for å bidra til fredsbygging. Fredsbygging kan også finansieres med midler fra andre globale ordninger under programkategori 03.20 og over land- og regionbevilgninger under programkategori 03.10 Bilateral bistand. Bistanden til fredsbygging og utvikling må ses i sammenheng med midler til fred og forsoning, jf. kap. 164 Fred, forsoning og demokrati og øvrige humanitære bevilgninger, jf. kap. 163 post 71 Nødhjelp, humanitær bistand og menneskerettigheter.

Andre prioriteringer

Ut fra prinsippet om en helhetlig tilnærming, legger St.meld. nr. 35 (2003-2004) og Regjeringens handlingsplan for bekjempelse av fattigdom opp til innsats på en rekke felt. Regjeringen vil i 2005 videreføre støtten til viktige innsatsområder som f.eks. helse. Institusjonsutvikling vil fortsatt være et viktig sektorovergripende hensyn, og det vil videre fortsatt være en sentral oppgave å integrere miljø- og likestillingshensyn i utviklingssamarbeidet. Det vil videre være prioritert å opprettholde et høyt nivå på den bilaterale bistanden til de minst utviklede landene.

Helse

Helse har lenge vært et prioritert område for norsk utviklingssamarbeid, og Regjeringen vil videreføre et sterkt engasjement på helsesektoren og det høye nivået på bistanden til helse, inkludert reproduktiv helse. Dårlig helse er like mye en årsak til

fattigdom som en konsekvens av fattigdom. Mesteparten av sykdom og død i utviklingslandene er forårsaket av noen få sykdommer. Flere av dem, som hiv/aids, tuberkulose, malaria, seksuelt overførbare sykdommer og sykdommer knyttet til svangerskap og fødsel, er reflektert i tusenårsmålene. Prioriterte områder innen helse er derfor forebygging og behandling av de nevnte sykdommene, styrking av helsesystemer på landnivå (tilgang på kvalifisert personell, velfungerende infrastruktur og informasjonssystemer, og bedre planlegging, styring og ledelse). Videre er det prioritert å yte støtte til seksuell og reproduktiv helse samt reproduktive rettigheter, med særlig fokus på kvinner og ungdom og redusering av barne- og mødredødelighet. Når det gjelder arbeidet mot barnedødelighet vil støtten til det globale vaksineintiativet (GAVI) bli videreført med 300 mill. kroner i 2005, jf. Innst.S. nr. 3 (2003-2004).

Bistanden vil bli gitt over land- og regionbevilgninger under programkategori 03.10, særlig til helsesektorprogrammene i Malawi og Mosambik, over kap. 160, post 70 Sivilt samfunn samt via multilaterale kanaler bl.a. under kap. 170, post 71 FNs befolkningsprogram (UNFPA), post 76 Tilleggsmidler via FN-systemet mv. (til WHO) og post 80 Bidrag til globale fond (GAVI og GFATM). Også kap. 160, post 75 Internasjonale organisasjoner og nettverk vil bli benyttet.

De minst utviklede land

Land med BNI pr. capita under USD 745 dollar, eller ca. 5 200 kroner omtales som lavinntektsland. Av disse utgjør de 49 fattigste gruppen av minst utviklede land (MUL). I Regjeringens handlingsplan for bekjempelse av fattigdom fra 2002 var det et sentralt mål å øke andelen av den bilaterale bistanden som går til de minst utviklede landene til 40 pst. innen 2005, fra et nivå på 35,3 pst. i 2001. Jf. også St.prp. nr. 1 (2002-2003). Stortingsmelding nr. 35 (2003-2004) fastholder dette målet. Målet ble nådd allerede i 2002 da 41,6 pst. av den samlede bilaterale bistanden gikk til disse landene. Andelen økte ytterligere til 42,4 pst. i 2003. Regjeringen vil i 2005 sørge for å befeste de resultatene som allerede er oppnådd. Fattigdommen er stor også i andre lavinntektsland. Den samlede bistanden til lavinntektsland utgjorde 50 pst. av den totale bilaterale bistanden i 2003. Regjeringen ønsker å øke andelen av bistanden til Afrika og til lavinntektsland som henger etter i arbeidet med å nå tusenårsmålene. Regjeringen tar derfor sikte på å sikre et høyere nivå på bistanden til lavinntektsland, jf. St.meld. nr. 35 (2003-2004), og ønsker å komme tilbake til Stortinget med et konkret måltall etter behandlingen av stortingsmeldingen.

Det er beregnet at de minst utviklede landene mottar mer enn halvparten av de samlede midlene Norge bidrar med til FN-systemet og de internasjonale finansinstitusjonene. Multilateral bistand har derfor klar fattigdomsprofil. Regjeringen vil videreføre arbeidet med å øke vektleggingen av de minst utviklede landene i de styrende organer i multilaterale utviklingsorganisasjoner. Fattigdomsprofilen varierer imidlertid mellom organisasjonene. FNs fond og programmer støtter hovedsaklig lavinntektslandene og Verdensbankens IDA støtter utelukkende denne gruppen av fattige land. FNs særorganisasjoner har et globalt mandat og har derfor noe mindre vektlegging av de fattigste landene.

Sektorovergripende hensyn

Bidrag til kompetansebygging og institusjonsutvikling i utviklingslandene vil fortsatt være et sentralt aspekt innenfor det langsiktige utviklingssamarbeidet, uavhengig av kanaler og budsjettposter som benyttes. Dette omfatter utvikling av kompetanse og kapasitet til å planlegge, gjennomføre og følge opp utviklingstiltak og rapportere om resultater. Institusjonsutvikling er ofte også en måte å redusere risiko på, og behovet for institusjonsutvikling forutsettes vurdert før det fattes vedtak om norsk støtte.

Det er en viktig målsetning i utviklingspolitikken å styrke kvinners, barns og ungdoms rettigheter og deltakelse, og hensynet til disse gruppene inngår derfor som et viktig tema i dialogen med ulike samarbeidspartnere. Likestillingshensyn og ivaretakelse av barns rettigheter forutsettes innarbeidet i alle relevante tiltak som støttes gjennom multilaterale og ulike bilaterale samarbeidspartnere. I tillegg vil det fortsatt bli gitt støtte til spesifikke tiltak som tar sikte på å fremme kvinners rettigheter. Det samme vil gjelde for barn, urfolk og funksjonshemmedes rettigheter.

Regjeringen vil fortsatt legge vekt på at miljøhensyn skal vurderes og integreres i alle relevante tiltak som støttes gjennom det multilaterale og bilaterale utviklingssamarbeidet.

Samarbeidspartnere og samarbeidsformer

Regjeringen vil videreføre det langsiktige bilaterale samarbeidet med de nåværende syv hovedsamarbeidsland. Stat-til-stat-bistanden er bærebjelken i dette samarbeidet. Regjeringen vil fortsette arbeidet for at en økende andel av stat-til-stat-bistanden ytes i form av støtte til sektorprogrammer og budsjettstøtte når forholdene ligger til rette for det, jf. omtale under programkategori 03.10

Bilateral bistand. Regjeringen vil også arbeide for større grad av delegert samarbeid i forhold til likesinnede givere og for økt samfinansiering av prosjekter når forholdene ikke ligger til rette for støtte gjennom sektorprogrammer.

De norske frivillige organisasjonene har en viktig rolle innenfor det langsiktige utviklingssamarbeidet så vel som innenfor den humanitære bistanden. Støtten til norske frivillige organisasjoner og andre sivile samfunnsaktører i Norge vil bli økt i budsjettet for 2005, og ligger på et meget høyt nivå. Herunder foreslås det å øke bevilgningen til Fredskorpset, jf. kap. 160, post 50. Den direkte støtten til sivile samfunnsaktører i hovedsamarbeidslandene og samarbeidslandene vil bli videreført. Det samme gjelder støtten til internasjonale frivillige og flerstatlige organisasjoner som får økt støtte.

Utviklingssamarbeidet gjennom det multilaterale systemet tillegges stor vekt i Regjeringens utenrikspolitikk. Det er gjennom internasjonalt samarbeid Norge kan bidra til å løse internasjonale utfordringer. Regjeringen opprettholder derfor målet om at bistanden som kanaliseres gjennom multilaterale kanaler skal utgjøre en høy andel av utviklingsbudsjettet, jf. St.meld. nr. 35 (2003-2004) Felles kamp mot fattigdom.

Humanitært arbeid og innsats for fredelig løsning av konflikter

Størstedelen av den humanitære bistanden går til områder med væpnede konflikter. For å oppnå en mest mulig effektiv bruk av ressursene, må man i tillegg til å gi ren humanitær bistand, søke å bidra til politiske løsninger på konflikter som skaper humanitære lidelser.

Menneskerettighets-, freds- og forsoningstiltak henger nært sammen med den humanitære innsatsen. Norge har i de siste årene bidratt i en rekke freds- og forsoningsprosesser. Dette arbeidet er en sentral del av norsk utenrikspolitikk.

Regjeringen vil videreføre det nære samarbeidet med FN-systemet og de norske frivillige organisasjonene med sikte på rask, fleksibel og effektiv innsats i humanitære kriser. Regjeringen vil bidra til å styrke FNs koordinerende rolle. I tråd med dette legges det vekt på de konsoliderte FN-appellene som virkemidler for effektiv og godt koordinert internasjonal humanitær bistand. Det legges også opp til tettere samordning blant giverlandene om den humanitære innsatsen.

Regjeringen vil legge særlig vekt på å:

– lindre nød i tråd med de humanitære prinsippene og å videreføre Norges rolle som en viktig internasjonal humanitær aktør
– videreføre en aktiv norsk innsats i arbeidet med å bidra til fred og forsoning.

Tiltakene vil finansieres under kap. 163 Nødhjelp, humanitær bistand og menneskerettigheter og kap. 164, post 70 Fred, forsoning og demokratitiltak.

Deltakelse i internasjonale fora og prosesser

Norges deltakelse i internasjonale fora og prosesser er et viktig virkemiddel i arbeidet for å bidra til å bedre internasjonale rammebetingelser som er av betydning for utviklingslandene. Som en del av Regjeringens vektlegging av internasjonale fora og prosesser, er det videre ønskelig at Norge også i 2005 yter faglig og finansiell bistand til utviklingslandene slik at disse kan delta aktivt i utformingen av internasjonale regelverk og retningslinjer. Norges hovedsamarbeidsland og andre land i gruppen minst utviklede land vil bli gitt prioritet.

Regjeringen søker å være en pådriver i arbeidet for bedre sammenheng i industrilandenes politikk overfor utviklingslandene. Her spiller OECD en viktig rolle. Regjeringen legger også i 2005 vekt på deltakelsen i det pågående arbeidet i OECD om harmonisering av giverpraksis og tilpasning av denne til utviklingslandenes fattigdomsstrategier, systemer og prosedyrer. Norge deltar aktivt i forberedelsene til høynivåforumet som skal finne sted i mars 2005 med deltakelse fra OECDs medlemmer, multilaterale organisasjoner, utviklingsland og andre aktører. Arbeidet i OECD innbefatter også arbeid for å følge opp OECDs anbefaling om avbinding av bistanden til de minst utviklede landene og arbeid med sikte å styrke og harmonisere anbuds- og innkjøpsprosedyrene samt å bidra til bygge slik kompetanse i utviklingsland.

Regjeringen vil fortsatt arbeide for å styrke FN gjennom reform av FNs institusjoner og effektivisering av FN-systemet, jf. omtale under programområde 02 Utenriksforvaltning. Kofi Annans høynivåpanel har et bredt mandat og omfatter også de såkalte «myke trusler» som kan påvirke fred og sikkerhet. Fattigdomskløften, smittsomme sykdommer som hiv/aids, klimaendringer og miljøforringelse er eksempler på slike trusler. Norge har sammen med nærstående land utviklet et felles posisjonspapir for å videreutvikle og styrke de utviklingsrelaterte reformene. Posisjonspapiret ble overlevert FNs generalsekretær i juni 2004. Dette omfatter forslag om styrking av FN på landnivå gjennom bedret koordinering, blant annet gjennom mer myndighet og økte ressurser til FNs stedlige koordinator, økt harmonisering innad i FN-systemet og mellom FN-systemet og andre

givere, styrking av de felles styremøter for FNs fond og programmer samt samarbeid mellom giverland for å sikre bedre finansiering av FNs fond og programmer.

Norge legger stor vekt på forberedelsene til markeringen i FN i 2005, fem år etter tusenårsforsamlingen. Tusenårsforsamlingen bidro til å identifisere de store utfordringene verden står overfor i det nye årtusen og definerte hva som skal til for å møte dem. Norge ønsker at toppmøtet i 2005 både skal bidra til å gjøre opp status og til så konkret som mulig å stake ut veien videre, både for å sikre fred og sikkerhet og for å nå tusenårsmålene. Møtet må også bli en oppfølging av andre store konferanser de senere år, slik som Monterrey-toppmøtet om finansiering for utvikling og Johannesburg-toppmøtet om bærekraftig utvikling.

Regjeringen vil styrke dialogen med norske ambassader om de multilaterale organisasjoners arbeid på landnivå. Sammen med andre giverland vil en gjennomgå virksomheten til enkelte multilaterale organisasjoner i utvalgte utviklingsland. 1 2004 fokuseres det spesielt på FN-systemets og utviklingsbankenes bidrag til harmonisering og koordinering rundt nasjonale fattigdomsstrategier. Det legges opp til å inkludere nye multilaterale organisasjoner og utviklingsland i 2005. Resultatene av gjennomgangene følges opp i de respektive organisasjonenes styre.

Regjeringen vil aktivt følge opp handlingsprogrammet vedtatt på UNCTADs ellevte generalkonferanse, som ble avholdt i juni 2004. Viktige oppgaver vil være å styrke og effektivisere organisasjonen med sikte på å sikre større samsvar mellom UNCTADs ulike aktiviteter samt i forhold til virksomhet i andre FN-organisasjoner og multilaterale institusjoner. Reformer og sterkere prioritering i UNCTADs virksomhet vil være viktig for å styrke organisasjonens rolle i arbeidet med å øke utviklingslandenes deltakelse i det multilaterale handelssystem og i internasjonal handel, og derved bidra til økonomisk vekst og utvikling i utviklingslandene.

Norge deltok aktivt under Verdenstoppmøtet om informasjonsamfunnet i Geneve 2003 og er nå medlem av byrået for neste fase av toppmøtet som skal finne sted i Tunis i 2005. Fra norsk side har en lagt til grunn at toppmøtet ikke kan begrenses til teknologiske spørsmål. Informasjon er i økende grad en forutsetning for utvikling, pluralisme og sosialt stabile samfunn. Regjeringen vil legge særlig vekt på menneskerettigheter og ytringsfrihet, herunder medias rolle, kvinners muligheter og urfolks spesielle utfordringer. Norge vil i tillegg understreke at IKT er et redskap for økonomisk og sosial utvikling og fremme partnerskap mellom offentlig og privat sektor.

Regionalt vil Afrika også i 2005 ha høyest prioritet. Her er behovet størst for et ekstra løft for å nå tusenårsmålene. Gjennom samarbeid med enkeltland, et forsterket samarbeid med regionale organisasjoner, og fokus på Afrikas utviklingsproblemer i internasjonale fora, vil Regjeringen bidra til en forsterket internasjonal innsats. Norges rolle i forhold til de enkelte land og regioner er nærmere omtalt under programkategori 03.10.

Rapportering om norsk utviklingssamarbeid i 2003

Den norske bistanden ytes gjennom en rekke kanaler og samarbeidspartnere og finansieres over mange budsjettkapitler og poster. Selv om Norge er et betydelig giverland, utgjør norsk offisiell bistand bare om lag 2,5 pst. av OECD-landenes samlede bistand.

OECDs utviklingskomité har foreløpig ikke lagt fram endelige tall for samlet multilateral og bilateral bistand til enkeltland i 2003. Det er imidlertid anslått at Norges bilaterale bistand til hovedsamarbeidslandene i gjennomsnitt utgjorde 3-4 pst. av den samlede bistanden til disse landene.

Til tross for at norsk bistand gjennomgående utgjør en liten del av den samlede bistand, kan Norge gjennom målrettet bruk av ressursene bidra til at samarbeidslandene blir satt bedre i stand til å bekjempe fattigdommen og ta viktige steg på veien mot å oppfylle tusenårsmålene og andre nasjonale mål. Resultater på nasjonalt nivå i utviklingslandene kan imidlertid vanskelig tilskrives spesifikke tiltak som støttes fra Norge eller andre givere alene. Det er felles innsats, fra utviklingslandene selv og fra ulike bilaterale og multilaterale givere, som gir resultater.

Vurderinger av hvorvidt norsk utviklingssamarbeid bidrar effektivt til fattigdomsbekjempelse, må derfor gjøres på basis av gjennomganger og evalueringer knyttet til enkeltland, organisasjoner og sektorer. Dette må ta utgangspunkt i at norsk utviklingssamarbeid skal bidra til å styrke samarbeidspartnernes evne og vilje til å bekjempe fattigdom basert på egne planer. Vurderingen må i stor grad fokusere på samarbeidspartnernes politikk, hvorvidt denne er innrettet med sikte på å nå tusenårsmålene og nedfelt i nasjonale plandokumenter og i hvilken grad en slik politikk er gjennomført. Viktige indikatorer på om norsk utviklingspolitikk bidrar til en positiv utvikling vil dermed kunne være hvorvidt Norges samarbeidspartnere har gode strategier for bekjempelse av fattigdom, om de i samarbeid med

sine partnere har gjort en aktiv innsats for å nå målene for sitt arbeid, hvilke resultater de har oppnådd innenfor områder hvor Norge bidrar med bistand og hvor godt norske myndigheter og andre relevante aktører i fellesskap har bidratt til at strategiene blir gjennomført på en effektiv måte.

Det vises til kap. 150-153 hvor resultater i hovedsamarbeidsland og samarbeidsland innenfor sektorer Norge deltar i, er beskrevet. Under disse kapitlene er det også redegjort for hvor mye midler under de respektive postene som har gått til ulike formål i de ulike land. Det er gitt eksempler på hva Norge støtter. Det er henvist til evalueringer, gjennomganger og studier for å belyse resultatoppnåelse, kvalitet og virkninger av tiltak Norge bidrar til.

Norges rolle innenfor viktige internasjonale fora og prosesser

Under FNs generalforsamling i 2003 ble det forut for generaldebatten holdt et høynivåmøte om oppfølgingen av FNs spesialsesjon om hiv/aids i 2001. I resolusjonen fra høynivåmøtet ble menneskerettighetene til de smittede fremhevet, blant annet ikke-diskriminering og likestillingsaspektet. Det ble også fastslått at det skal arrangeres et nytt høynivåmøte om oppfølging av spesialsesjonen i 2005. Norge deltok også aktivt i den internasjonale politikkutviklingen for innsatsen mot hiv/aids og for harmonisering på landnivå, særlig gjennom arbeidet i UNAIDS og Det globale fondet for bekjempelse av hiv/aids, tuberkulose og malaria (GFATM).

Norge ledet i 2003 et samarbeid med andre giverland for å gjennomgå enkelte multilaterale organisasjoner i utvalgte utviklingsland. Det var første gang et slikt samarbeid ble etablert. Temaet i 2003 var helsesektoren.

Norge tok initiativ til en konferanse om terrorisme, som fant sted i New York rett før åpningen av FNs generalforsamling i september 2003. I oppsummeringen av konferansen pekte statsminister Bondevik særlig på viktigheten av å ivareta vernet av menneskerettigheter, behovet for utdanning og den interreligiøse dialogen.

Norge deltok aktivt i forhandlingen av FN-konvensjonen om korrupsjon som ble vedtatt av Generalforsamlingen i oktober 2003. Norge var i arbeidet en sterk pådriver for å få en best mulig oppfølgingsmekanisme. Konvensjonen har imidlertid bare noen føringer på dette punkt, og man vil på norsk side fortsette arbeidet med å få til en robust oppfølgingsmekanisme. Fra norsk side var det videre viktig sikre at utviklingslandene kom med i arbeidet med konvensjonen, og det ble gitt økonomisk støtte til deltakelse fra enkelte hovedsamarbeidsland og andre samarbeidsland i ulike fora knyttet til forhandlingene, herunder Mosambik, Nepal, Tanzania, Uganda samt Angola.

Verdenskommisjonen om den sosiale dimensjon ved globaliseringen leverte sin rapport i 2003. ILO tok initiativ til kommisjonen, som ble ledet av Finlands og Tanzanias presidenter. Rapporten har en positiv grunnholdning til globaliseringen og de muligheter den representerer, men fokuserer samtidig på behovet for politiske tiltak både på nasjonalt og internasjonalt nivå, for å realisere disse mulighetene. Et hovedbudskap er behovet for dialog og større grad av samsvar mellom ulike internasjonale fora, et ansvar som først og fremst hviler på nasjonale myndigheter som jo er eierne av de mellomstatlige organisasjonene. Norge har støttet kommisjonens arbeid både politisk og finansielt og arrangerte blant annet et fagseminar i Oslo for å bidra med innspill til kommisjonens rapport.

Norge deltok i 2003 aktivt i forberedelsene av UNCTADs ellevte generalkonferanse som fant sted i juni 2004 med det formål å styrke organisasjonen både organisatorisk og faglig, samt å bidra til et sterkere fattigdomsfokus i organisasjonens arbeid.

Et Verdenstoppmøte om informasjonssamfunnet ble arrangert av Den internasjonale telekommunikasjonsunionen (ITU) i Geneve desember 2003. Informasjons- og kommunikasjonsteknologi spiller en stadig viktigere rolle i ethvert lands utvikling, både økonomisk, kulturelt og sosialt. Norge har deltatt aktivt i hele prosessen

Etter vedtaket av Roma-erklæringen i februar 2003 ble det nedsatt en arbeidsgruppe med deltakelse av OECDs utviklingskomités medlemsland såvel som multilaterale organisasjoner og utviklingsland for å konkretisere og operasjonalisere prinsippene nedfelt i Romaerklæringen. Dette er et bredt anlagt arbeid som omfatter harmonisering og tilpasning til samarbeidslandenes prioriteringer, systemer og prosedyrer, offentlig finansforvaltning, innkjøpsregelverk og –rutiner, resultatbasert styring samt avbinding av bistand. Norge deltok aktivt i alle disse prosessene. Norge deltok også i en rekke andre arbeidsgrupper innenfor rammen av OECDs utviklingskomité.

I de halvårlige ministermøtene i Verdensbankens og IMFs utviklingskomité har diskusjonene de senere år særlig fokusert på spørsmål knyttet til mottakerlandenes egne strategier for fattigdomsreduksjon (PRSP) og hvordan disse kan videreutvikles og inngå som kjernen i samarbeidet mellom de fattige land og givere. Norge har understreket at Verdensbanken og IMF ikke må overstyre landenes arbeid med PRSP og at de nasjonale myndigheter må gis

handlingsrom. Videre har Norge særlig fremhevet at Verdensbanken må bidra sterkere til giverkoordinering og harmonisering på landnivå. Fra norsk side arbeidet man aktivt for at Verdensbankens mangeårige sosiale profil skulle nedfelles i en helhetlig strategi for sosial utvikling der fremme av menneskerettigheter vil ha en naturlig plass.

Norge hadde i 2003 sammen med Frankrike formannskapet i Education for All – Fast Track Initiative, som er et partnerskap mellom alle givere og partnerland med formål å styrke finansiering av grunnutdanning i fattige land, slik at disse land kan nå målet om utdanning for alle. Fra norsk side har en arbeidet for å gjøre denne prosessen mer åpen og inkluderende og lyktes med dette gjennom å arrangere et partnermøte i Oslo i november 2003 der også representanter fra åtte utviklingsland og to internasjonale frivillige organisasjoner var til stede. Selv om det nå er blitt enighet om et rammeverk for hvordan en skal sikre at land som har på plass en troverdig sektorplan og en nasjonal fattigdomsstrategi (PRSP) mottar støtte, er det fortsatt langt frem til at giverne har kommet opp med den nødvendige finansieringen for å iverksette disse planene.

Norge har vært en pådriver for gjennomføring av Minekonvensjonens forpliktelser med hensyn til lagerdestruksjon, minerydding og bistand til mineofre. Norge har i den sammenheng tatt initiativ til at nødvendige ressurser stilles til rådighet og til en effektiv bruk av slike ressurser.

For Norges bidrag til prosesser på landnivå vises til landomtalene under programkategori 03.10.

ODA-godkjent bistand 2003

OECDs utviklingskomité (DAC) har retningslinjer for hvilke land og formål som kan godkjennes om offisiell utviklingsbistand. Det er bare bilateral bistand, inkludert øremerkede tilskudd gjennom multilaterale organisasjoner (såkalt multi-bi) som kan fordeles på land og regioner og på tema. Norge har vært med på å utvikle dette regelverket, og den norske bistandsstatistikken er basert på DACs regelverk.

I 2003 ble det utbetalt 14 506 mill. kroner i offisiell bistand, en økning på 921 mill. kroner (6,8 pst. nominelt) fra 2002. Forbruket i 2003 tilsvarte 0,92 pst. av bruttonasjonalinntekten. Til sammenlikning utgjorde den ODA-godkjente bistanden 0,89 pst. av bruttonasjonalinntekten i 2002.

Bistanden fordelt på kanaler

I henhold til OECDs utviklingskomités retningslinjer klassifiseres i hovedsak bare Norges generelle bidrag til de multilaterale organisasjonene som multilateral bistand. Den multilaterale bistanden utgjorde 4,1 mrd. kroner (28,3 pst. av den samlede ODA-godkjente bistanden) i 2003, en reduksjon på 292 mill. kroner i forhold til 2002 da den multilaterale bistanden var på om lag 4,4 mrd. kroner (tilsvarende 32,4 pst.). Øremerkede tilskudd til multilaterale organisasjoner (såkalt multi-bi) over ulike budsjettkapitler klassifiseres i henhold til DAC som bilateral bistand. Den øremerkede støtten utgjorde 2,4 mrd. kroner (16,7 pst.) i 2003, en økning i forhold til 2002 da den øremerkede støtten var på rundt 2 mrd. kroner (14,7 pst.). Den samlede bistanden gjennom multilaterale kanaler utgjorde dermed 6,5 mrd. kroner (tilsvarende 45 pst. av den ODA-godkjente bistanden), mot 6,4 mrd. kroner (47,1 pst.) i 2002. Den samlede bilaterale bistanden, iberegnet øremerkede tilskudd gjennom multilaterale organisasjoner, utgjorde 9,7 mrd. kroner i 2003, tilsvarende 66,8 pst. av den totale ODA-godkjente bistanden på 14,5 mrd. kroner. Til sammenligning utgjorde den bilaterale bistanden 8,5 mrd. kroner (62,8 pst.) i 2002.

Den bilaterale bistanden inkluderer også utgifter til flyktningers første års opphold i Norge. Disse utgiftene fordeles i bistandsstatistikken ut fra flyktningenes opprinnelsesland. I 2003 utgjorde disse utgiftene 1 249 mill. kroner (omlag 8,6 pst. av samlet ODA-godkjent bistand), en økning på 246 mill. kroner i forhold til 2002.

Bilateral bistand fordelt på regioner og land

Det er bare den bilaterale bistanden, inkludert multi-bi, som kan fordeles på land og regioner.

Av den samlede bilaterale bistanden på i overkant av 9,6 mrd. kroner i 2003 gikk 43 pst. (4,1 mrd. kroner) til Afrika. Dette innebærer at Afrika var sterkere vektlagt enn i det foregående år da andelen av bistanden som gikk til denne regionen var på 41 pst. (3,6 mrd. kroner). Hele 78,2 pst. av bistanden til Afrika gikk til de minst utviklede land. Sett i forhold til situasjonen tidlig på 1990-tallet, har imidlertid den relative andel av total bilateral bistand til Afrika gått ned.

Andelen av den ODA-godkjente bistanden til Europa gikk ned fra i underkant av 1,2 mrd. kroner (14 pst.) i 2002 til 1 mrd. kroner (10 pst.) i 2003. Andelen av bistanden som gikk til Asia og Oceania var på 18 pst. (tilsvarende i underkant av 1,8 mrd. kroner), noe som er på omlag samme nivå som i 2002. Andelen av bistanden som gikk til Latin-Amerika var på samme nivå, rundt 6 pst., mens andelen som gikk til Midtøsten økte med til sammen 276 mill. kroner til 940,5 mill. kroner. Bistand som ikke lar seg fordele på regioner eller land utgjorde vel

13 pst. (1 285,1 mill. kroner) i 2003, en økning fra vel 10 pst. året før.

De fem største mottakerne av norsk bistand når en regner med både langsiktig bistand, overgangsbistand og humanitære bevilgninger var i 2003 Afghanistan (487 mill. kroner), Tanzania (477 mill. kroner), Irak (415 mill. kroner), Mosambik (383 mill. kroner) og Det palestinske området (379 mill. kroner). Det vises for øvrig til vedlegg 2 som gir oversikt over hvor mye bistand som gikk over ulike poster til hovedsamarbeidslandene og utvalgte andre land som får mye bistand.

Bilateral bistand fordelt på innsatsområder

Basert på OECD/DACs sektorkoder utgjorde utdanning, helse og andre tiltak innen sosial sektor også i 2003 det største innsatsområdet med 2,7 mrd. kroner, tilsvarende 28 pst. av samlet bilateral bistand. Til sammenlikning utgjorde dette innsatsområdet vel 2,4 mrd. kroner (28,4 pst.) i 2002.

Den bilaterale støtten til utdanning etter OECD/DACs sektorkoder gikk opp fra 792,4 mill. kroner (9,3 pst av samlet bilateral bistand) i 2002 til 941,7 mill. kroner (9,8 pst.) i 2003. I tillegg gikk omlag 117 mill. kroner av den bilaterale bistanden i 2003 til yrkesutdanning innen ulike sektorer. Bistanden til helse, inkludert reproduktiv helse, økte fra 522,8 mill. kroner (6,2 pst.) i 2002 til 789,2 mill. kroner (8,1 pst.) i 2003. Andre tiltak innenfor sosial sektor var i 2003 omlag på samme nivå som i 2002 med 1 059,1 mill. kroner (11 pst. av samlet bilateral bistand) i forhold 1 098,8 mill. kroner (13 pst av samlet bilateral bistand) i 2002. I tillegg kommer hiv/aidstiltak som var et eget satsingsområde i 2003. Støtten til hiv/aidstiltak var i 2003 166,3 mill. kroner (1,7 pst. av den samlede bilaterale bistanden), en liten reduksjon i forhold til 2002 da støtten var på 180,3 mill. kroner (2,1 pst). Den samlede bilaterale innsatsen i 2003 for å bekjempe hiv/aids var imidlertid langt høyere ettersom hiv/aidshensyn er integrert i en rekke tiltak innenfor ulike sektorer. Vel 977,7 mill. kroner gikk til tiltak som hadde hiv/aids som hoved- eller delmål.

Humanitær bistand, herunder støtte til flyktninger, var i 2003 nest største innsatsområde med i underkant av 2,5 mrd. kroner, tilsvarende 25,7 pst. av den samlede bilaterale bistanden. Dette er en økning i forhold til det foregående år da den humanitære bistanden utgjorde omlag 2 mrd. kroner (23,7 pst.). Økningen skyldes blant annet at utgiftene til flyktninger i Norge som dekkes over bistandsbudsjettet gikk opp med nærmere 246 mill. kroner.

Omfanget av den bilaterale bistanden som gikk til å bedre styresettet i utviklingslandene var i 2003 på 1 601,3 mill. kroner (16,6 pst), noe som er på samme nivå som i 2002. Støtten til næringsutvikling og handel økte fra 1 439,2 mill. kroner (16,9 pst.) i 2002 til 1 866,9 mill (19,4 pst.) i 2003. Vel 707, 6 mill. kroner (7,3 pst.) gikk til energi samt til miljøtiltak som ikke faller innenfor øvrige sektorer, en liten økning fra 665,5 mill. kroner i 2002.

Tverrgående hensyn og målgrupper

Den samlede miljørettede bistanden var i 2003 på 1 299,5 mill. kroner, en økning fra 1 128,7 mill. kroner året før. Av den bilaterale støtten til miljørettede tiltak på 1 055,3 mill. kroner i 2003 utgjorde 494,1 mill. kroner støtte til tiltak med miljø som hovedmål, mens 561,2 mill. kroner gikk til tiltak hvor miljø er delmål. Det vises for øvrig til avsnittet Diverse informasjon og tilbakerapportering til Stortinget nedenfor.

For integrering av hiv/aids-hensyn, se omtalen under bilateral bistand fordelt på satsingsområder ovenfor.

Den bilaterale støtten til tiltak som har kvinner og likestilling som hovedmål eller delmål utgjorde i 2003 1 568,3 mill. kroner (16,3 pst.), en svak reduksjon i forhold til 2002 da denne støtten utgjorde 1 626,1 mill. kroner.

Støtten til tiltak hvor flyktninger er målgruppe økte noe, fra 2 001,3 mill. kroner i 2002 til 2 087,3 mill. kroner. Tilsvarende var det en økning i omfanget av støtten til barn, fra 1 461,9 mill. kroner til 1 719,1 mill. kroner. Den bilaterale bistanden til funksjonshemmede gikk noe ned fra 315,4 mill. kroner i 2002 til 274,0 mill kroner, mens omfanget av støtten til urfolk gikk derimot noe opp, fra 212,4 mill. kroner i 2002 til vel 245,0 mill. kroner.

Diverse informasjon og tilbakerapportering til Stortinget

Retningslinjer for budsjettstøtte

Med henvisning til Innst. S. nr. 214 (2003-2004) Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Riksrevisjonens undersøkelse av effektiviteten av norsk bistand til Mosambik og Riksrevisjonens Dokument nr. 3:6 (2003-2004), opplyses at Utenriksdepartementet i august 2004 har godkjent retningslinjer for budsjettstøtte. Retningslinjene har til hensikt å sikre at man har et best mulig beslutningsgrunnlag for å vurdere beslutninger om inngåelse og eventuelt opphør av avtaler om budsjettstøtte. Det utdypes hvilke forvaltningsmessige prosedyrer som skal følges og hvilke tema som må trekkes inn i vurderingene. Kriterier for risikovurdering samt risikohåndtering er sentrale elementer. Retningslinjene omtaler også kriterier for å vurdere resultater og virkninger av budsjettstøtten.

Rapportering om miljørettet bistand

Den kritikk som ble reist i forbindelse med Stortingets behandling av Riksrevisjonens rapport 3:4 (2002-2003), jf. Innst.S.nr. 100 (2002-2003), om miljørettet bistand er tatt til følge. Utenriksdepartementet utarbeidet – slik det også er omtalt i St.prp.nr. 1 (2003-2004) – i 2003 et opplegg for å rapportere på bruken av midler opp mot målene for den miljørettede bistanden som kan anvendes hvert år framover. I tillegg til de fire spesifikke målene for miljørettet bistand som ble definert gjennom Stortingets behandling av St. meld. nr. 19 (1995-96), jf. Innst. S. nr. 229 (1995-96), inngår også miljøvernpolitikk og –forvaltning som et femte mål. For øvrig er det i opplegget lagt til grunn at integrasjon av miljøhensyn i den øvrige virksomheten er et viktig aspekt ved norsk miljørettet bistand samt at det ytes generell støtte til multilaterale organisasjoner som f.eks. FNs miljøprogram og Den globale miljøfasiliteten som ikke kan brytes ned i forhold til spesifikke norske mål.

Den samlede miljørettede bistanden på 1 299,5 mill. kroner i 2003 var fordelt på utvikling av bærekraftige produksjonssystemer (hovedmål 1) 228,6 mill. kroner; vern og bærekraftig bruk av biologisk mangfold (hovedmål 2) 51,1 mill. kroner, redusert forurensing av jord, luft og vann (hovedmål 3) 8,2 mill. kroner kulturminnevern og forvaltning av naturmiljøets kulturelle verdier (hovedmål 4) 23,2 mill kroner og miljøvernpolitikk og -forvaltning (hovedmål 5) 259,9 mill. kroner. Den resterende delen av den miljørettede bistanden, 684,6 mill. kroner, omfattet integrering av miljøhensyn i tiltak som ikke faller inn under ovennevnte hovedmål (441,1 mill. kroner) og miljøspesifikke tiltak, herunder bl.a. støtte til FNs miljøprogram (UNEP) og ODA-godkjent støtte til Den globale miljøfasiliteten GEF (til sammen 243,4 mill. kroner).

Vurdering av spørsmålet om norsk bistand til Cook Islands

I budsjettinnstilling S. nr. 3 (2003-2004) ba utenrikskomiteen om en videre vurdering av spørsmålet om norsk støtte til et prosjekt på Cook Islands for regelutvikling i tilknytning til mineralutvinning på havbunnen. Utenriksdepartementet har gjennomgått saken på ny i tråd med Stortingets anmodning.

Cook Islands mottar i dag betydelig internasjonal bistand, særlig fra New Zealand. I 2002 utgjorde samlet bistand 1500-2000 kroner pr. innbygger. Dette er svært betydelig i internasjonal sammenheng, tatt i betraktning at landet ligger i høyere middelinntektsgruppen. En norsk støtte som foreslått ville alene representere en økning i samlet bistand på 15 pst. og gjøre Norge til en betydelig bistandsyter til et land Norge verken har, eller har hatt, noe annet bistandssamarbeid med.

Cook Islands er ett av seks land på OECDs liste over «ikke samarbeidsvillige stater og territorier», dvs. land som ikke i tilstrekkelig grad tar del i det internasjonale samarbeidet med sikte på å bekjempe av hvitvasking av penger. I 2000 var hele 1200 selskaper registrert der. Landet har bare ca. 15.000 fastboende innbyggere. I samarbeid med OECD er myndighetene i ferd med å revidere lovverket som regulerer disse selskapenes virksomhet. Med den vekt Regjeringen legger på kampen mot korrupsjon, internasjonal kriminalitet og hvitvasking ville bistand til Cook Islands på dette stadiet gi et uheldig signal.

Myndighetene på Cook Islands har gjort det klart at de ikke anser mineralutvinning på store havdyp – i dette tilfellet forekomster på rundt 5000 m dyp – for aktuelt før koboltprisene når et stabilt nivå som kan sikre lønnsom drift. Koboltprisene har fluktuert kraftig de siste 12 år og har, med unntak av noen få topper, ligget langt under dette nivået. Store gjenværende reserver over havet gjør det lite trolig at utvinning fra store havdyp vil bli lønnsom med det første.

Utenriksdepartementet deler denne vurderingen. Det er lite hensiktsmessig å bidra med betydelig bistand til et prosjekt dersom en ikke har rimelig trygghet for at det vil bli lønnsomt.

På denne bakgrunn er Regjeringen fremdeles av den oppfatning at det ikke bør gis norsk støtte til det aktuelle prosjektet på Cook Islands.

Oppfølging av bistandsmidler som kanaliseres gjennom multilaterale organisasjoner og andre samarbeidstiltak – Kontroll og revisjon

Det vises til omtale i St.prp. nr. 1 (2003-2004) for Utenriksdepartementet samt til St.meld. nr. 35 (2003-2004) Felles kamp mot fattigdom hvor resultatfokus, kontroll og revisjon ble utfyllende omtalt.

Programkategori 03.00 Administrasjon av utviklingshjelpen

Utgifter under programkategori 03.00 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2003	Saldert budsjett 2004	Forslag 2005	Pst. endr. 04/05
140	Utenriksdepartementets administrasjon av utviklingshjelpen	152 425	204 441	234 841	14,9
141	Direktoratet for utviklingssamarbeid (NORAD)	180 760	147 527	143 527	-2,7
142	NORADs administrasjon av utenriksstasjonene	223 891			
143	Utenriksstasjonene	116 973	378 532	436 632	15,3
	Sum kategori 03.00	674 049	730 500	815 000	11,6

Bevilgningene under denne programkategorien omfatter bevilgninger relatert til administrasjon av offisiell utviklingsbistand (ODA) i Utenriksdepartementet, NORAD og ved utenriksstasjonene.

Mål

- Sikre at bistandsforvaltningen til enhver tid har det nødvendige personale og andre ressurser for en resultatorientert og effektiv drift av departementets og NORADs virksomhet.
- Sikre at tilskuddsmidlene forvaltes innenfor rammene av de retningslinjene som til enhver tid gjelder, og at bistandsinnsatsen er i tråd med politiske prioriteringer og føringer.

Rapport 2003

Utgiftene til administrasjon av utviklingshjelpen utgjorde i 2003 til sammen 673 mill. kroner, tilsvarende 4,5 pst. av bistandsutbetalingene. Administrasjonsutgiftene fordelte seg med 333 mill. kroner for ansatt personale i Utenriksdepartementet og i NORAD og 340 mill. kroner for utsendt og lokalt ansatt personale ved utenriksstasjonene.

Satsingsområder 2005

Det er i 2004 gjennomført en omfattende omlegging av utviklingsforvaltningen. For å bedre den politiske styringen av utviklingssamarbeidet og for å legge et bedre grunnlag for en helhetlig norsk utviklingspolitikk, er resultat- og gjennomføringsansvaret samlet i Utenriksdepartementet. Betydelig ansvar og oppgaver delegeres til utenriksstasjonene slik at konkrete beslutninger knyttet til det bilaterale utviklingssamarbeidet fattes nærmest mulig mottakerne av norsk bistand. Hjemmeapparatet skal konsentere seg mer om de overordnede rammene for samarbeidet. NORAD har fått ny organisering og et nytt mandat og bistår Utenriksdepartementet og utenriksstasjonene med faglige råd, kvalitetssikring og dokumentasjon av resultater. Forvaltning av bistand gjennom frivillige organisasjoner og næringslivstøtte vil fortsatt ligge i NORAD.

Kap. 140 Utenriksdepartementets administrasjon av utviklingshjelpen

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2003	Saldert budsjett 2004	Forslag 2005
01	Driftsutgifter	152 425	204 441	234 841
	Sum kap. 140	152 425	204 441	234 841

Kapitlet dekker Utenriksdepartementets bistandsadministrasjon i Oslo. Post 01 dekker 03-områdets andel av lønns- og driftskostnader i Oslo. Økningen har i hovedsak sammenheng med opptrappingen av bistanden samt helårsvirkning av omorganiseringen i utviklingsadministrasjonen som ble foretatt i 2004, jf. omtalen under kap 141 og 143.

For 2005 foreslås bevilget kr 234 841 000.

Kap. 141 Direktoratet for utviklingssamarbeid (NORAD)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2003	Saldert budsjett 2004	Forslag 2005
01	Driftsutgifter	180 760	147 527	143 527
	Sum kap. 141	180 760	147 527	143 527

Kapitlet dekker administrasjonen av fagetaten NORAD. Reduksjonen av post 01 har sammenheng med omorganiseringen av NORAD, gjennomført i 2004 som ledd i modernisering av utviklingsforvaltningen.

For 2005 foreslås bevilget kr 143 527 000.

Kap. 142 NORADs administrasjon av utenriksstasjonene

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2003	Saldert budsjett 2004	Forslag 2005
01	Driftsutgifter	212 077		
42	Krise- og evakueringstiltak, *kan overføres*	667		
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, *kan overføres*	3 511		
89	Agio	7 636		
	Sum kap. 142	223 891		

Kap. 143 Utenriksstasjonene

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2003	Saldert budsjett 2004	Forslag 2005
01	Driftsutgifter	116 973	365 032	423 132
45	Større utstyrsanskafelser og vedlikehold, *kan overføres*		13 500	13 500
	Sum kap. 143	116 973	378 532	436 632

Kapitlet dekker Utenriksdepartementets bistandsadministrasjon ved utenriksstasjonene. Post 01 dekker 03-områdets andel av lønns- og driftskostnader. Økningen gjelder helårsvirkning av styrkingen av utenriksstasjonene som ledd i modernisering av utviklingsforvaltningen.

Post 01 Driftsutgifter

For 2005 foreslås bevilget kr 423 132 000.

Post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, kan overføres

Bevilgningsforslaget under denne posten dekker utgifter til større anskaffelser og ombygginger samt krise- og evakueringstiltak ved norske utenriksstasjoner i utviklingsland.

For 2005 foreslås bevilget kr 13 500 000.

Programkategori 03.10 Bilateral bistand

Utgifter under programkategori 03.10 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2003	Saldert budsjett 2004	Forslag 2005	Pst. endr. 04/05
150	Bistand til Afrika	1 816 355	1 853 000	2 028 000	9,4
151	Bistand til Asia	504 020	524 000	604 000	15,3
152	Bistand til Midtøsten	151 163	140 500	140 500	0,0
153	Bistand til Mellom-Amerika	125 989	137 000	157 000	14,6
	Sum kategori 03.10	2 597 527	2 654 500	2 929 500	10,4

Bevilgningene under programkategori 03.10 kan anvendes til langsiktig utviklingssamarbeid med de syv hovedsamarbeidslandene Bangladesh, Malawi, Mosambik, Nepal, Tanzania, Uganda og Zambia, og de 18 andre samarbeidslandene, Angola, Eritrea, Etiopia, Kenya, Madagaskar, Mali, Nigeria og Sør Afrika i Afrika, Afghanistan, Indonesia, Kina, Pakistan, Sri Lanka, Vietnam og Øst Timor i Asia, Guatemala og Nicaragua i Mellom-Amerika samt Det palestinske området. Det foreslås ingen endringer i gruppen av hovedsamarbeidsland eller samarbeidsland for 2005. Støtte til regionalt samarbeid og særskilte regionale satsinger kan også omfatte andre land innenfor regionene. Programkategorien omfatter også videreføring og avslutning av det bilaterale samarbeidet med tidligere samarbeidsland.

Rammene for samarbeidet med hovedsamarbeidslandene er gjennomføringen av landenes egne strategier for fattigdomsreduksjon. Samarbeidet baserer seg på en bred utviklingspolitisk dialog der landenes ansvar for egen utvikling, betydningen av godt styresett og behovet for mer effektiv bistand er viktige elementer. I disse landene tar Norge sikte på å være en viktig, langsiktig partner med et relativt bredt engasjement. Norge vil være en aktiv partner i arbeidet med å effektivisere utviklingssamarbeidet med det enkelte land. Både samarbeid med myndighetene, frivillige organisasjoner, næringsliv og multilaterale organisasjoner på landnivå inngår i dette brede partnerskapet. Samarbeidet har et langsiktig perspektiv og skal også bidra til å etablere relasjoner som peker ut over tradisjonell bistand. Derfor er engasjement fra norske frivillige organisasjoner, næringsliv, offentlige institusjoner, kommuner og kulturinstitusjoner, viktige deler av dette partnerskapet.

I de andre samarbeidslandene er utgangspunktet for Norges engasjement mer forskjellig, og Norges rolle varierer sterkt. I mange av landene er gjennomføringen av landenes strategier for fattigdomsreduksjon rammene for samarbeidet, og i noen land er det norske engasjementet nært knyttet til stabilisering og fredsbygging. I noen land er tidsperspektivet langsiktig, mens det i andre land er mer begrenset. Norges rolle er ofte mer begrenset, og vår innsats og den utviklingspolitiske dialogen mer fokusert på noen utvalgte, strategiske områder. Virkemidlene vil være det samme som for hovedsamarbeidslandene, men utvalget av virkemidler i det enkelte land vil variere. Stat-til-stat samarbeid vil ofte utgjøre en relativt mindre del.

Mange problemer – som forvaltning av felles naturressurser, handel, hiv/aids og regionale konflikter – krever løsninger som går ut over det enkelte land. Støtte til regionalt samarbeid, gjennom regionale organisasjoner og gjennom samarbeid mellom to eller flere land, utgjør derfor en viktig del av den bilaterale bistanden i alle de fire regionene.

Norge er en aktiv pådriver for en mer effektiv bistand. Arbeidet med å redusere forvaltningskostnadene ved å motta bistand, bl.a. gjennom harmonisering og samordning, vil bli videreført. En klarere rolle- og arbeidsdeling mellom givere er en viktig del av en slik effektivisering. For å bidra til dette tar en sikte på at norsk bistand over denne programkategori normalt skal konsentreres om to-tre sektorer i hvert land. Med utgangspunkt i en dialog med myn-

dighetene i landene, og i tett samarbeid med andre givere, vil en slik konsentrasjon bli gjennomført etterhvert som løpende forpliktelser utløper. Norge vil foreslå at Sverige forvalter den norske støtten til Mali, på samme måte som Norge forvalter den svenske støtten til Malawi. Også på sektornivå blir slik samfinansiering og arbeidsdeling stadig mer vanlig. På denne måten reduseres belastningen på samarbeidslandet, samtidig som givernes samlede administrasjonskostnader reduseres.

Etter hvert som landene får på plass bedre systemer for budsjettering og finansforvaltning, tar en sikte på at en økende del av stat-til-stat samarbeidet skal gis som generell budsjettstøtte eller som programstøtte til prioriterte sektorer. Slik støtte vil normalt bli gitt i nært samarbeid med andre givere. På enkelte områder, som f.eks. styresett, vil imidlertid prosjektstøtte fortsatt være vanlig.

En andel av regionbevilgningene har vært benyttet til å finansiere tiltak gjennom norske frivillige organisasjoner. For 2005 tar en sikte på å tydeliggjøre skillet mellom tiltak finansiert over den egne støtteordningen for sivilt samfunn, jf. kap 160 post 70 Sivilt samfunn, og bruk av norske organisasjoner som partnere i gjennomføringen av prioriterte tiltak i samarbeidslandene og regionene finansiert over denne programkategori.

For å få til en mer samlet og helhetlig satsing på norsk støtte til frie media i samarbeidslandene, vil støtte til frie media over kap. 160, post 72, bli innlemmet i regionbevilgningene fra 2005.

Gjennom tusenårsmålene og landenes fattigdomsstrategier er det etablert et grunnlag for en sterkere resultatorientering i utviklingssamarbeidet med landene. I dialogen med landene og oppfølgingen av det konkrete samarbeidet vil det bli lagt økende vekt på å dokumentere resultatene av samarbeidet.

I 2005 vil økt satsing på utdanning, landbruk, hiv/aids og oppfølgingen av forpliktelsene fra toppmøtet i Johannesburg bli spesielt prioritert.

Ved omfattende og akutte krisesituasjoner vil det kunne være aktuelt å benytte budsjettmidler over denne programkategori til humanitære formål.

Kap. 150 Bistand til Afrika

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2003	Saldert budsjett 2004	Forslag 2005
70	Malawi, *kan overføres*	76 669	100 000	120 000
71	Mosambik, *kan overføres*	234 796	210 000	210 000
72	Tanzania, *kan overføres*	210 000	250 000	280 000
73	Uganda, *kan overføres*	140 021	140 000	140 000
74	Zambia, *kan overføres*	130 005	150 000	180 000
78	Regionbevilgning for Afrika, *kan overføres*	980 017	978 000	1 078 000
79	Tiltak i tidligere samarbeidsland, *kan overføres*	44 847	25 000	20 000
	Sum kap. 150	1 816 355	1 853 000	2 028 000

Afrika sør for Sahara er den regionen som står dårligst rustet til å nå tusenårsmålene. På UNDPs levekårsindeks opptar afrikanske land 23 av de 25 siste plassene. Dette henger delvis sammen med krig og konflikt, dårlig styresett og svak økonomisk utvikling i noen land. Samtidig bidrar aidsepidemien og det faktum at bistanden til Afrika har sunket til dette negative bildet.

Men samtidig er bildet mer nyansert. Gjennom initiativet The New Partnership for Africa's Development (NEPAD) har afrikanske ledere signalisert en vilje til selv å ta ansvar for løsningen av egne problemer og utfordret det internasjonale samfunn til å støtte dette initiativet. Gjennom etableringen av African Peer Review Mechanism har mange land åpnet for en uavhengig vurdering av eget styresett og egen økonomisk politikk. Den afrikanske union (AU) har i 2004 lansert det panafrikanske parlament, samt et eget freds- og sikkerhetsråd etter modell fra FNs sikkerhetsråd. AUs nye organer innebærer at organisasjonen kan arbeide mer aktivt for fred og sikkerhet i Afrika. Regionale organisasjoner som Economic Community For West African States (ECOWAS) i Vest-Afrika og Intergovernmental Authority on Government (IGAD) i Øst-Afrika spiller en viktig rolle i forsøkene på å løse konfliktene.

I Mosambik er borgerkrigen i ferd med å bli historie, i Angola er freden i ferd med å stabilisere seg og i Sør-Sudan er det håp om at freden skal

komme. I mange land er demokratiske valg og flerpartisystem i ferd med å befeste seg som politisk system. Valgene i Sør-Afrika og Malawi samt lokalvalget i Mosambik det siste året føyde seg inn i rekken av flerpartivalg uten store problemer. I Zambia, Madagaskar og Kenya har de nye regjeringene vist at de ønsker å ta fatt i korrupsjonskulturen som preget de tidligere regimene, selv om utfordringene fortsatt er store.

I Uganda er det tegn på at den positive utviklingen de siste årene stanser noe opp, og brudd på menneskerettigheter, øking av forsvarsutgifter og konsentrasjon av makt er urovekkende trekk i bildet. Situasjonen i hele Great Lakes området er spent, med stadige utbrudd av uroligheter. Konflikten mellom Etiopia og Eritrea er fortsatt uløst, og den politiske utviklingen i Eritrea gir grunn til bekymring. Krisen i Zimbabwe er også uløst, selv om det nå er kontakt mellom partene og landene i regionen har tatt en mer aktiv rolle for å finne en løsning. I Sudan overskygger krisen i Darfur de positive resultatene av fredsforhandlingene mellom partene i nord og sør.

16 land i Afrika har hatt en gjennomsnittlig økonomisk vekst på mer enn fire prosent de siste ti årene, men for kontinentet som helhet er den økonomiske veksten altfor lav til å legge det nødvendige grunnlaget for fattigdomsreduksjon. Halvparten av befolkningen lever på under 1 dollar om dagen. Den svake økonomiske veksten og befolkningsveksten på 2,2 pst. fører til at antallet fattige øker, selv om det er en prosentvis nedgang i andelen fattige. Uten en vesentlig forbedring av den økonomiske utviklingen blir det derfor en stor utfordring å nå målet om å halvere andelen fattige innen 2015.

For at landene skal oppnå en sterkere økonomisk vekst, må rammebetingelsene for næringsutvikling forbedres. Dette gjelder ikke minst landbruk og landbruksrelaterte aktiviteter. Landbruksproduksjonen både til internt konsum og til eksport må økes. Størsteparten av befolkningen i Afrika bor på landsbygda og er avhengig av landbruket for å kunne fø seg selv og sin familie. I tråd med Regjeringens handlingsplan for landbruksutvikling legges det på denne bakgrunn opp til en sterkere norsk satsing på landbrukssektoren i utviklingssamarbeidet. Malawi og Etiopia er valgt ut som pilotland for dette samarbeidet. Satsingen på næringsutvikling videreføres som en integrert del av det norske utviklingssamarbeidet. Her vil reformer for å sikre de fattiges bruks- og eiendomsrettigheter gis økende vekt.

Et økende antall land, spesielt i Vest-Afrika, har betydelige inntekter fra oljesektoren. Disse inntektene kommer i liten grad de fattige til gode. Flere av landene er interesserte i å lære av de norske erfaringene med å forvalte oljeressursene og oljeinntektene. I denne sammenheng vises det til vårt eksisterende samarbeid med Nigeria og Angola og økende oppmerksomhet rundt denne problematikken, også i multilaterale organisasjoner som Det internasjonale valutafond (IMF) og Verdensbanken.

Flertallet av landene ligger an til å nå tusenårsmålet om likestilling i grunnutdanning, og en tredjedel kan oppnå målet om universell grunnutdanning. Nesten halvparten kan klare å halvere sult innen 2015. Tilgangen til rent vann er bedret i en rekke områder. Barnedødelighet og mødredødelighet er derimot ikke redusert. Dette skyldes i første rekke aids-epidemien, som i tillegg til å forårsake alvorlige sosioøkonomiske konsekvenser også utgjør en enorm belastning på helsevesenet, noe som rammer svangerskaps- og barselomsorgen hardt. 30 millioner mennesker er nå smittet av hiv i Afrika, og antallet øker.

Afrika er det kontinentet der bistand er viktigst som finansieringskilde for utviklingen, samtidig som offentlig forvaltning er svak. Derfor må også arbeidet med å effektivisere utviklingssamarbeidet og redusere belastningen ved å motta bistand tillegges spesiell vekt. Støtten til hovedsamarbeidslandene over landrammene vil i hovedsak bli brukt til å støtte myndighetenes gjennomføring av deres fattigdomsplaner. Samarbeidet i det enkelte land vil bli konsentrert om færre sektorer, og en økende andel vil bli gitt som budsjett- og sektorstøtte.

En betydelig del av regionbevilgningen vil bli brukt til samarbeid med myndighetene om gjennomføringen av deres fattigdomsplaner, men samarbeid med andre aktører vil også spille en viktig rolle. Som ledd i moderniseringsprosessen er det foretatt en klarere grensedragning mellom støtten til norske organisasjoner over regionbevilgningen (som har utgjort ca 20% av denne bevilgningen), og støtte til disse organisasjonene over Kap. 160 post 70 Sivilt samfunn.

Styresett vil fortsette å være et hovedtema i utviklingssamarbeidet med Afrika, både i dialogen med landene, i form av særskilte styresettprogrammer i en rekke land og i oppfølgingen av den norske bistanden generelt. Styrking av demokrati og menneskerettigheter og bekjempelse av korrupsjon står sentralt. En betydelig del av denne støtten vil også gå til ikke-statlige aktører. Støtten til uavhengige media vil bli styrket. Økningen i støtten til landrammene for Malawi, Tanzania og Zambia vil gå til økt satsing på landbruk, utdanning, hiv/aids og oppfølging av Johannesburgkonferansen om bærekraftig utvikling (WEHAB – som inkluderer vann, energi, helse, landbruk og biodiversitet). Satsingen på utdanning og helse vil i hovedsak foregå gjennom nasjonale programmer, men også i samar-

beid med frivillige organisasjoner. I støtten til arbeidet for å bekjempe aids, er det viktig at Norge er en fleksibel partner som raskt kan støtte innovative tiltak, mens en større del av de nasjonale programmer vil bli finansiert gjennom andre mekanismer. Arbeidet med å gjennomføre WEHAB-satsingen vil fokusere spesielt på landbruk, naturressursforvaltning og fornybar energi. Formalisering av bruks- og eiendomsrettigheter vil være relevant både i forhold til styresett og naturressursforvaltning. Fredsbygging og konflikthåndtering vil være sentralt i samarbeidet, både i den politiske dialogen, samarbeidet med regionale organisasjoner og enkelte land.

Post 70 Malawi, kan overføres

I henhold til intensjonsavtalen fra 2001 er samarbeidet mellom Norge og Malawi konsentrert om økonomiske reformer, helse, hiv/aids og styresett. Norge administrerer Sveriges bistand på de samme hovedområdene. Norge gir i tillegg budsjettstøtte. Etter matvarekrisen i 2002 ble det i tillegg besluttet å trappe opp den norske støtten til landbruk. Malawi vil være pilotland for økt norsk innsats innen landbrukssektoren. FN er en viktig kanal for deler av den norsk-svenske bistanden i tillegg til bilaterale kanaler og frivillige organisasjoner. Engasjementet fra norske organisasjoner og Fredskorpset er økende. Total norsk bistand var på 199 mill. kroner i 2003, hvorav 77 mill. over denne post. Den gjeldende intensjonsavtalen revideres i 2004, og i den forbindelse tas det sikte på en fokusering av samarbeidet og en betydelig reduksjon av antall enkelttiltak.

Boks 8.3 Norsk-svensk samarbeid med Malawi

Norge og Sverige foretok en felles gjennomgang av samarbeidet med Malawi i 2004, der relevansen av den norsk-svenske innsatsen ble fremhevet. Hovedkonklusjonene var at

- samarbeidet med Sverige fungerer tilfredsstillende og er et godt eksempel på harmonisering i praksis – samarbeidet har ført til lavere transaksjonskostnader for Malawi
- støtten fra Norge og Sverige bidrar til fattigdomsreduksjon
- det er et behov for å styrke fokus på resultater og institusjonsstyrking hos samarbeidsinstitusjonene.

Situasjonsbeskrivelse

Etter et langvarig diktatur ble flerpartisystem etablert i 1994. Landet har gjort betydelige demokratiske fremskritt siden dette. Viktige kontrollfunksjoner er grunnlovsfestet og institusjonalisert. Det ble holdt president- og parlamentsvalg i mai 2004, og den nye regjeringen har som erklært mål å øke den økonomiske veksten, styrke menneskerettighetene, arbeide for godt styresett og bekjempe korrupsjon. Den nye regjeringen har allerede vist handlekraft på disse områdene. Malawi er et av verdens fattigste land. Forventet levealder er sunket fra 48 år i 1990 til ca. 38 år, og 14 pst. av den voksne befolkningen antas å være hiv-smittet. Anslagsvis 65 pst. lever under den malawiske fattigdomsgrensen på omlag en halv dollar om dagen. Den økonomiske utviklingen er fortsatt svak, men tok seg noe opp i 2003 til 4,4 pst. mot 2,8 pst. i 2002. Hovedårsaken til den svake veksten har vært svak styring av den økonomiske politikken og svikt i jordbruket. Omtrent en tredjedel av driftsutgiftene på statsbudsjettet går til rentebetaling på den innenlandske gjelden, og budsjettsituasjonen er svært vanskelig. Gjeldsbetjeningsraten ligger på 8 pst. Anslag antyder at bistanden utgjorde ca. 20 pst. av BNI i 2002. Malawi har utarbeidet en fattigdomsstrategi, men tusenårsmålene vil bli umulige å oppfylle uten vesentlig bedret økonomisk utvikling. Malawi er rangert som nr. 165 av 177 land på UNDPs levekårsindeks. Budsjettet for 2003/2004 har imidlertid en bedret fattigdomsprofil i forhold til tidligere år. Det er iverksatt tiltak for å styrke kontrollen med offentlige utgifter og for å bedre skatteinntektene. Den umiddelbare matkrisen som fulgte av svikten i jordbruksproduksjonen, ser nå ut til å være over for størsteparten av befolkningen, men fattige har fortsatt lav matvaresikkerhet. Giverkoordineringen har kommet langt i enkelte sektorer som helse, hiv/aids og budsjettstøtte, men det er et stykke fram til en generelt god koordinering på alle viktige sektorer.

Mål

Malawi har følgende mål innenfor samarbeidsprogrammets områder:

Styresett:

- videreføring av desentraliseringsprosessen og overføring av finansielle ressurser og ansvar til distriktsforvaltningene
- gjennomføring av frie lokalvalg
- styrke uavhengigheten til konstitusjonelle organer for styresett og menneskerettigheter gjen-

nom økte tilskudd over Malawis statsbudsjett og fravær av innblanding fra myndighetenes side i organenes operative virksomhet
- økt uavhengighet av massemedia ved at den statlige kringkasting øker dekningen av aktiviteter og saker relatert til den politiske opposisjonen, MR-organisasjoner og styresettspørsmål
- nedgang i økonomisk og seksuell utnyttelse av barn gjennom styrking og reformering av relevant lovverk, opprettelse av barnevennlige mottak på politistasjoner og gjennomføring av utstrakt veilednings- og bevisstgjøringskampanjer.

Økonomiske reformer/Budsjettstøtte:
- økonomisk vekst på 6 pst. i henhold til ny vekststrategi
- andel av befolkningen under Malawis fattigdomsgrense skal reduseres fra 65 pst. i 2003 til 59 pst. i 2005.

Helse, hiv/aids:
- grunnleggende helsetjenester skal bli tilgjengelige for alle
- spedbarnsdødeligheten skal reduseres til 90 per 1000 spedbarn innen 2007
- forhindre at nye generasjoner smittes med hiv/aids.

Landbruk:
- øke matvaresikkerheten for befolkningen
- redusere avhengigheten av tobakk som eksportvare og mais som matvare.

Bevilgningen skal i 2005 brukes til å støtte:

Styresett:
- arbeidet med å styrke distriktsråd og lokalforvaltning gjennom støtte til Desentraliseringssekretariatet
- sentrale konstitusjonelle organer som menneskerettskommisjonen, ombudsmannen og antikorrupsjonsbyrået
- UNDPs program for konsolidering av demokratiet
- UNICEFs arbeid for barns rettigheter.

Økonomiske reformer/Budsjettstøtte:
- gjennomføring av fattigdomsstrategien gjennom budsjettstøtte og økonomiske reformer, inkludert bedret budsjettstyring
- malawisk riksrevisjon, statistisk sentralbyrå, planleggingsdepartement og finansdepartementet, bl.a. ved samarbeid med norsk statistisk sentralbyrå og Sveriges riksrevisjon.

Helse, hiv/aids:
- Malawis sektorprogram for helse, gjennomføringen av distriktenes helseplaner og utdanning av leger gjennom «Malawi college of Medicine»
- vaksinasjonsprogrammer gjennom UNICEF og det nasjonale tuberkuloseprogrammet
- det nasjonale aidsprogrammet og samarbeid med FN-organisasjoner om aidsarbeid blant barn og unge.

Landbruk:
- Malawis landbruksuniversitet og praktisk orientert forskning og landbruksveiledning, bl.a. i samarbeid med norske institusjoner
- utviklingen av et bredere samarbeidsprogram i lys av at Malawi vil være et pilotland for norsk landbrukssatsing.

Med den nye intensjonsavtalen med myndighetene, som en er i ferd med å utarbeide, tas det sikte på at bistandssamarbeidet vil bli konsentrert og innsatsen fokusert på tre sektorer og budsjettstøtte. En vil også redusere antall enkelttiltak.

Rapport 2003

Rapportering på nasjonale mål

Styresett:

Distriktsforsamlinger er opprettet, og distriktene har utarbeidet prioriterte investeringsplaner selv om desentraliseringen fortsatt går sakte. Antikorrupsjonsbyråets arbeid med korrupsjonsforebygging er intensivert, og 464 etterforskningssaker er ferdigstilt siden oppstarten i 1998, hvorav 59 saker med 159 mistenkte har havnet i retten. 15 saker har gått igjennom rettssystemet, med syv domfelte. Saksmengden i de konstitusjonelle «vaktbikkjeinstitusjonene» Ombudsmannen, Menneskerettighetskommisjonen og Antikorrupsjonsbyrået har økt. Dette tyder på at befolkningens kunnskap i forhold til korrupsjon og grunnleggende menneskerettighetsarbeid er bedret. Malawi har gjennomgått lovverket for å styrke kvinner og barns rettig-

heter, og to lovforslag som bedrer kvinner og barns eiendoms- og arverett ble ferdigstilt for framlegging for parlamentet.

Økonomiske reformer/Budsjettstøtte:

Malawi har ikke klart å komme opp til den årlig veksten på 6 pst. som anses nødvendig for å få bukt med fattigdommen, selv om det var en økning i 2003. Den positive utviklingen i de sosiale sektorene i 1990-årene har stagnert. Myndighetenes arbeid med overvåking av gjennomføringen av fattigdomsstrategien har kommet i gang, men systemet har foreløpig begrenset kapasitet, og reduserte budsjetter har gitt regjeringen lite handlingsrom. Det har vært en viss fremgang i offentlig finansforvaltning, og sentrale lover er vedtatt. Den finanspolitiske kontrollen er bedret, og fattigdomsorienterte poster på budsjettet er skjermet. Regjeringens innstramming har bidratt til å redusere inflasjonen til ca. 10 pst. og rentenivået fra 45 pst. til 25 pst. Skatteinngangen økte betydelig til omlag 20 pst. av bruttonasjonalproduktet. Dette er høyt i afrikansk sammenheng. Regjeringen har imidlertid hatt problemer med å overholde forpliktelsene i IMF-programmet. Dette har også ført til forsinkelser i utbetaling av budsjettstøtten og problemer med budsjettbalansen.

Helse og hiv/aids:

Malawi kan vise til gode resultater på flere områder innen helse, og landets vaksinasjonsprogram ble kåret til verdens beste i 2003. Personellkrisen innen helsevesenet er imidlertid enorm og skyldes dels at medisinsk personell, særlig sykepleierne, blir rekruttert til privat sektor eller til utlandet og dels at mange dør av aids. Til tross for de sterke økningen i tuberkulosepasienter som en følge av hiv/aids, har det nasjonale TB-programmet vært vellykket. Dødeligheten er kraftig redusert og 70 pst. blir friske. I de senere år er det tegn som tyder på at hiv-smitte blant ungdom er i ferd med å flate ut. Antall personer som tar hiv-test har økt, men det er kun en svak økning i kondombruk. Hiv/aids-problematikken er meget sterkt fremme i offentlig debatt, og landets politiske ledelse har vist åpenhet om og engasjement for bekjempelse av epidemien.

Landbruk:

Myndighetene har startet arbeidet med å utvikle en realistisk ernæringspolitikk som grunnlag for økt matvaresikkerhet. Malawi har videre utviklet en politikk for diversifisering av landbruksproduksjonen for å gjøre landet mindre avhengig av tobakk som eksportvare og mais som matvare. Produksjonen av cassava økte med 200 tonn fra 2002 til 2003, og økt produksjon av bomull ble stimulert gjennom veiledning og økt tilgjengelighet til innsatsfaktorer.

Rapportering på forvaltningsmål

Styresett:

Innenfor styresettområdet ble det anvendt 21 mill. kroner over denne bevilgningen. Norge var en av fire givere til det nasjonale desentraliseringsprogrammet som ble startet i 2002 med Kommunenes Sentralforbund som faglig samarbeidspartner. I de fleste av 36 lokaladministrasjoner kom infrastruktur og personell på plass, og kapasiteten styrkes gradvis. En tredjedel av den norske støtten gikk til gjennomføring av prioriterte investeringsplaner for distriktene. Støtten til Sivilombudsmannen, Menneskerettighetskommisjonen og Antikorrupsjonsbyrået bidro til at disse er blitt mer kjent og har mottatt flere henvendelser fra befolkningen. Lovkommisjonen gjennomgikk deler av lovverket for å styrke likestilling og barns rettigheter. Lov om vold i hjemmet ble utarbeidet, men er ikke vedtatt av parlamentet. Politistasjoner bedret rutiner for mottak av ofre, og viktig arbeid knyttet til håndheving av lover relatert til barns rettigheter igangsatt. Norsk støtte bidro videre til bedret nasjonal kunnskap og informasjon om barnearbeid, samt overvåking av omfanget. Den norske støtten bidro også til økt folkelig deltakelse i styre og politikk gjennom UNDP's program for konsolidering av demokratiet.

Økonomiske reformer/Budsjettstøtte:

EU, Norge, Storbritannia, Sverige og Verdensbanken samarbeidet om betingelsene for å yte budsjettstøtte til Malawi. Støtten fokuserte særlig på kvaliteten på offentlig finansforvaltning og gjennomføring av et fattigdomsreduserende statsbudsjett og bidro således til at fattigdomsorienterte poster på budsjettet ble skjermet. Norge utbetalte 40 mill. kroner i 2003, men utbetalingene ble forsinket på grunn av Malawis problemer med å følge IMF-programmet.

Helse og hiv/aids:

Det ble brukt 35 mill. kroner til å støtte nasjonale programmer for helse og bekjempelse av hiv/aids. I påvente av et sektorprogram ga Norge øremerket støtte til distriktshelsetjenesten. Den norske støtten har bidratt direkte til bedring av kvalitet og kvantitet når det gjelder helsetjenester på lokal-

nivå. Norsk støtte via UNICEF har bidratt til bedrede vann- og sanitærforhold på landsbygda. Norge har også spilt en viktig rolle i forhold til vaksineprogrammet, GAVI, og det nasjonale tuberkuloseprogrammet. Norges støtte til innsatsen mot kolera har bidratt til at forekomsten av sykdommen ble redusert. Norge har videre bidratt med støtte til utdanning av leger, og legestudentinntaket økte fra 20 til 60 i 2003. Det ble knyttet gode faglige kontakter med norske medisinske miljøer, bl.a. Universitetet i Oslo. Norge bidro med støtte til Malawis aidssekretariat og til et fond hvor frivillige organisasjoner kan søke om midler til forebyggende hiv/aids-arbeid på lokalplan. Norge samarbeider særlig nært med Storbritannia om forvaltningen av bistanden innen helse og hiv/aids.

Landbruk:
Det ble gitt støtte til landbruksuniversitetet Bunda med Norges Landbrukshøgskole/Noragric som faglig partner.

Budsjett 2005

For 2005 foreslås det bevilget 120 mill. kroner.

Post 71 Mosambik, kan overføres

I tråd med intensjonsavalen fra 2000 er samarbeidet konsentrert om fire satsingsområder; helse, energi, fiskeri og desentralisering/reformer i offentlig sektor. Det gis også budsjettstøtte. I 2003 ble det gjennomført en midtveisgjennomgang av intensjonsavtalen. I tråd med anbefalingene derfra er man i gang med å fokusere innsatsen på færre sektorer med klarere programtilnærming og redusere antall enkelttiltak. Flere norske statlige institusjoner samarbeider med tilsvarende institusjoner i Mosambik, i hovedsak med fokus på institusjonsbygging. Norsk næringslivs engasjement er i første rekke innen energisektoren. Flere norske frivillige organisasjoner er representert i Mosambik. Den samlede norske bistand var i 2003 på 383 mill. kroner, hvorav 235 mill. kroner over denne posten.

Situasjonsbeskrivelse

Mosambik fremstår i dag, 12 år etter fredsslutningen, som relativt stabilt. I november 2003 ble det avholdt lokalvalg. Valget foregikk i fredelige former, og regjeringspartiet FRELIMO gjorde et bra valg. Statsadministrasjonen er svak, og reformarbeid pågår i flere sektorer. Korrupsjon i offentlig sektor er et problem. En ny anti-korrupsjonslov er under utarbeidelse og forventes vedtatt i 2004. Media er relativt uavhengig, utfordringen er å nå ut til det brede lag av befolkningen. Grunnloven ivaretar mange av de grunnleggende menneskerettighetene, men i praksis skjer det stadig overtramp. Kvinner og barn er særlig utsatt. De siste 15 årene har FRELIMO endret den økonomiske politikken i markedsøkonomisk retning. Den økonomiske veksten har vært høy og har stabilt ligget på rundt 8 pst. Den var i 2003 på 7,1 pst. Mosambiks fattigdomsstrategi (PARPA) ble vedtatt i 2001, og landet ble godkjent for gjeldslette under HIPC-initiativet samme år. Fortsatt høy økonomisk vekst og bedre fordeling vil være viktig for å oppnå så vel målene i PARPA som tusenårsmålene. Med den veksten landet har opplevd de siste årene kan det være mulig å nå målet om å halvere andelen fattige innen 2015. Resultater fra en undersøkelse publisert av Statistikkbyrået viser at andelen av befolkningen som lever i ekstrem fattigdom er redusert fra 69 pst. i 1995/1996 til 54 pst. i 2002/2003. Men fattigdommen er fremdeles omfattende, og landet rangerte i 2003 som nr. 170 av 175 land på UNDPs indeks for levekår. 14 pst. i aldersgruppen 15-49 år er hiv/aids smittet. Bistanden finansierer omlag halvparten av statsbudsjettet, tilsvarende 14 pst. av BNI. Gjeldsbetjeningsraten er på 7 pst. Regjeringen og giverne har tatt viktige skritt når det gjelder harmonisering av bistanden. Et felles rammeverk for resultatrapportering og harmonisering basert på den nasjonale fattigdomsstrategien ligger nå til grunn for samarbeidet. Giverkoordineringen fungerer meget godt i Mosambik, og Norge er en aktiv bidragsyter til dette. Nesten halvparten av bilateral bistand til Mosambik ytes i form av generell budsjettstøtte sammen med 13 andre givere. Samtidig blir finansforvaltningen forbedret. Givernes samarbeid omkring reformarbeidet har blitt styrket gjennom opprettelse av fellesfond med felles finansiering og rapporteringsmekanismer.

Boks 8.4 Småskalafiske i Mosambik

Norsk bistand til prosjektet «Sofala Bank Artisanal Fishery Programme» er en del av den større satsingen på fiskerisektoren i Mosambik. Programmet ble igangsatt i 2002 og fikk en positiv første evaluering i 2003. Gjennomgangen peker spesielt på Fiskeridepartementets gode styring og implementering gjennom Institutt for småskalafiske, en inkluderende planleggingsprosess i lokalsamfunnene og betydningen av en integrert tilnærming med fiske, kreditt, veier, helse og utdanning som sentrale komponenter. Småskalafiske har gitt positive resultater for levestandarden i lokale fiskesamfunn.

Mål

Følgende mål i regjeringens fattigdomsstrategi og rammeverket for gjennomføringen av strategien (PAF) er sentrale for norsk utviklingssamarbeid:

Styresett, forvaltningsreform og desentralisering:

- reform av statens finansforvaltning og oppretting av et offentlig innkjøpssystem basert på internasjonale anerkjente prinsipper og regler for offentlige innkjøp
- utarbeide, godkjenne og gjennomføre en handlingsplan mot korrupsjon
- restrukturere, profesjonalisere og desentralisere forvaltningen, herunder utarbeide forskrifter til ny lov om lokalforvaltning
- styrke lokale myndigheters evne til å utarbeide sosiale og økonomiske planer og levere infrastruktur i samråd med lokalbefolkningen.

Helse:

- redusert mødredødelighet og spedbarnsdødelighet
- økt tilgang til grunnleggende helsetjenester
- redusert infeksjonsrate og dødelighet relatert til hiv/aids.

Energi:

- økt tilgang til strøm med 30 000 nye tilknytninger i 2005
- styrke myndighetenes kapasitet til å regulere og ivareta nasjonale økonomiske og miljømessige hensyn innen sektoren.

Fiskeri:

- øke nasjonale inntekter gjennom eksport, primært av reker
- økt tilflyt av fisk for nasjonal matforsyning gjennom økt produksjon innen småskalasektoren og bedre tilgang til markeder i større befolkningssentra.

Budsjettstøtte:

- prioritere offentlige tjenesteytende aktiviteter som bidrar til fattigdomsreduksjon, f.eks. primærhelse, grunnutdanning, vannforsyning og landbruksveiledning.

Bevilgningen skal i 2005 brukes til å:

Styresett, forvaltningsreform og desentralisering:

- bidra til gjennomføring av reformene i offentlig sektor gjennom et fellesfond
- bidra til styrking av antikorrupsjonsenheten under riksadvokatens kontor
- bidra til deltakende distriktsplanlegging og infrastrukturbygging i 24 distrikter gjennom FNs Kapitalutviklingsfond (UNCDF)
- bidra til en desentralisert statsforvaltning gjennom myndighetenes statlige reformprogram
- bidra til styrking av Mosambiks statistikkinstitutt gjennom et felles skandinavisk program.

Helse:

- bidra til oppfølgingen av Mosambiks helsestrategi gjennom et ubundet felles fond, herunder gjennomføring av den nasjonale hiv/aidsplanen
- bidra til bedre reproduktive helsetjenester for ungdom og hiv/aids-forebygging gjennom FNs befolkningsprogram (UNFPA).

Energi:

- bidra til økt tilgang til strøm gjennom utbygging av linjenettet på landsbygda
- bidra til institusjonell styrking i sektoren gjennom institusjonssamarbeid med norske institusjoner.

Fiskeri:

- bidra til kompetansebygging innen politikkutforming, forvaltning og forskning gjennom institusjonssamarbeid med norske institusjoner
- bidra til utbedrede rammebetingelser i privat sektor (industrifiske, småskalafiske, akvakultur) gjennom IFAD og norske institusjoner.

Budsjettstøtte:

- bidra til gjennomføringen av Mosambiks fattigdomsstrategi (PARPA) med de årlige framdriftsindikatorene i PAF og finansforvaltningsreformen.

I tråd med anbefalinger fra midtveisgjennomgangen av intensjonsavtalen vil arbeidet med fokusering av innsatsen til tre hovedsektorer og budsjettstøtte videreføres.

Rapport 2003

Rapportering på nasjonale mål

Styresett, forvaltningsreform og desentralisering:

Utvikling og introduksjon av et nytt system for finansforvaltning ble igangsatt, men er forsinket. Utkast til en ny forskrift, som skal definere regler og rutiner for et nytt innkjøpssystem, ble påbegynt. En korrupsjonsstudie ble påbegynt som en første del av prosessen med handlingsplanen mot korrupsjon. En ny lov om lokalforvaltning ble godkjent av nasjonalforsamlingen i 2003. 21 av 128 distrikter utarbeidet økonomiske og sosiale planer og bygget infrastruktur i samråd med lokalbefolkningen. To regionale opplæringsinstitusjoner for utdanning av offentlige funksjonærer har startet sin virksomhet.

Helse:

Tilgangen til medisiner og generelle helsetjenester økte, og det etablerte fellesfondet for medisinimport lyktes i en økonomisering av innkjøp og mer effektiv import og distribusjon. Antall fødsler som skjer på helseinstitusjoner økte fra 43 pst. i 2002 til 45 pst. i 2003. En helsedemografisk studie viser god framdrift i vaksinasjonen av barn i perioden 1997-2003, men de oppsatte målene ble ikke nådd. Vaksineringsprogrammet har økt dekningen fra 93 pst. i 2002 til 95 pst. i 2003. Selv om dødeligheten for barn under fem år sank fra 262.6 pr. 1000 levende fødte i 1997 til 178 pr. 1000 levende fødte i 2003, viser husholdsundersøkelsen at 41 pst. av alle barn under fem år er kronisk underernærte. En nasjonal hiv/aidsplan for helsesektoren, som inkluderer oppstart av behandling med ARV-medisiner, ble godkjent av myndighetene.

Energi:

25 000 nye tilknytninger til linjenettet mot planlagte 17 000 ble installert. Bare åtte av totalt 128 distriktshovedsteder gjenstår å elektrifisere. Et juridisk rammeverk for regulering, konsesjoner og lisensprosedyrer for elektrisitetssektoren ble utarbeidet. En gradvis økning av strømtariffer ble påbegynt. Tilknytting av Pemba og Lichinga til linjenettet ble startet. Regionalt samarbeid ble fremmet gjennom økt handel på den regionale kraftbørsen. Leting etter gass ble utført under privat konsesjon og ytterlige konsesjoner tildelt.

Fiskeri:

Det ble registret en økning i fangstvolumet av fisk og reker på 12,7 pst., men en mindre nedgang i eksportinntektene tilsvarende 1,1 pst. grunnet lavere priser på reker. Økt satsing på småskalafiske har gitt positive resultater på levestandarden i lokale fiskesamfunn.

Budsjettstøtte:

64 pst. av budsjettmidlene ble brukt på utgiftsområder prioritert i fattigdomsstrategien. Den årlige, felles gjennomgangen av budsjettstøtten viste stor grad av måloppnåelse innenfor helse, utdanning, jordbruk og infrastruktur. Skatte- og avgiftsinngang økte og tilsvarte i 2003 14,2 pst. av bruttonasjonalprodukt. Som et ledd i å øke innenlandsk verdiskapning ble det tatt initiativ til forenkling av regelverket for næringsvirksomhet, men dette arbeidet går sakte. Et ineffektivt byråkrati vurderes som en av de alvorligste hindre for vekst i den private sektor.

Rapportering på forvaltningsmål

Styresett, forvaltningsreform og desentralisering:

Utbetaling over denne bevilgningen utgjorde i 2003 18 mill. kroner.

En institusjons- og finansforvaltningsanalyse utarbeidet av Riksadvokatens kontor ble ferdigstilt.

Finansiell støtte via FNs Kapitalutviklingsfond bidro til at tre nye distrikter utarbeidet planer og bygget infrastruktur i 2003. Avtalen inkluderer finansiell støtte til restrukturering og desentralisering, nytt lønnssystem og utforming av en handlingsplan mot korrupsjon. Innledende fase av programmet for å bygge lokal forvaltningskapasitet for bygdeveier ble ferdigstilt. Programmet inkluderer bl.a. en samarbeidsavtale mellom Det norske veidirektoratet og Mosambik.

Helse:

Norsk støtte til helsesektoren over denne bevilgningen utgjorde i 2003 104 mill. kroner. Hoveddelen av støtten ble kanalisert ubundet til et fellesfond for å finansiere oppfølgingen av Mosambiks helsestrategi og den nasjonale fattigdomsstrategien. En intensjonsavtale med Helsedepartementet for finansiering av sektorprogrammet ble undertegnet av ni givere. Avtalen bidrar til å harmonisere ekstern finansiering og styrke nasjonale systemer og prosesser. Kapasitetsbygging og institusjonell styrking av helsedepartementet ble gitt fokus. Av den norske støtten utgjorde omlag 50 pst. bidrag til innkjøp av medisiner og medisinske forbruksvarer. Gjennom UNFPA støttet Norge et program for ungdommers reproduktive helse og bekjempelse av hiv/aids.

Energi:

Samlet norsk støtte til energisektoren utgjorde i 2003 84 mill. kroner. Støtten omfattet videreføring av institusjonssamarbeidet med Oljedirektoratet og Norges vassdrags- og energidirektorat og tilsvarende institusjoner i Mosambik. Utbygging av en transmisjonslinje ble startet opp. Forberedelser til utvikling av et distribusjonsnett samt promovering av utbyggingen av et vannkraftverk ble gjennomført. Med faglig bistand fra Norge tildelte Mosambik konsesjoner for utvikling av gassfelt og til privat deltakelse i strømforsyningen. Norge støttet også utviklingen av det juridiske rammeverk for regulering av gass- og elektrisitetssektoren, samt tilrettelegging for økt elektrifisering på landsbygda. Framdriften er noe forsinket grunnet svak mottakerkapasitet. En gruppe ble nedsatt i 2003 for å fremme programtilnærming og giverkoordinering innen sektoren.

Fiskeri:

Programmet for forbedring av fiskeriforvaltning og kartlegging av fiskeressurser, som er et samarbeid med Fiskeridirektoratet og Havforskningsinstituttet, ble gjennomgått. Gjennomgangen pekte på positive resultater for Fiskeriministeriets forskningsbaserte forvaltningskompetanse, inkludert forbedret kapasitet for innsamling og bearbeiding av data, regulering av de marine rekefiskeriene og kvalitetskontroll, samt bedre rammevilkår for private aktører. Utbetalingen i 2003 var på 4 mill. kroner.

Budsjettstøtte:

I 2003 ble det gitt 76 mill. kroner i form av direkte budsjettstøtte. Dialogen fokuserte på å synliggjøre bruken av budsjettmidlene samt utbedrede systemer for intern og ekstern revisjon. Norge tok sammen med Danmark og Sverige initiativ til en systematisk og helhetlig vurdering av risiko knyttet til budsjettstøtte.

Budsjett 2005

For 2005 foreslås det bevilget 210 mill. kroner.

Post 72 Tanzania, kan overføres

I henhold til intensjonsavtalen fra 2002 er samarbeidet konsentrert om styresett med vekt på offentlige reformer og kamp mot korrupsjon, utvikling av landsbygda med vekt på forvaltning av naturressurser og veier, sosial utvikling med vekt på utdanning og bekjempelse av hiv/aids. Samlet norsk støtte utgjorde i 2003 477 mill. kroner, hvorav 210 mill. kroner over denne post. Av samlet støtte på 477 mill. kroner ble 44 mill. kroner kanalisert gjennom norske frivillige organisasjoner. Intensjonsavtalen vil bli gjennomgått i 2004 med sikte på ytterligere å konsentrere stat-til-stat samarbeidet. Rundt 40 pst. av den totale bistanden til Tanzania var budsjett- eller sektorprogramstøtte.

Situasjonsbeskrivelse

Tanzania har en stabil politisk situasjon. Opposisjonen er svak og splittet. Spenningen i unionsdannelsen mellom fastlandet med omlag 33 millioner innbyggere og Zanzibar med knapt 1 million innbyggere er en potensiell kilde til politisk uro. Til tross for den pågående tilbakevendingen av flyktninger har Tanzania fremdeles et stort antall flyktninger – ca. 450 000 – fra nabolandene. Menneskerettighetssituasjonen i Tanzania er sammensatt, og arven fra tiår med ettpartisystem er ennå ikke helt borte. På fastlandet er det relativt stor grad av pressefrihet, men stengingen av den eneste uavhengige avisen på Zanzibar høsten 2003 gir grunn til bekymring. Myndighetene gjennomfører en rekke reformer innen offentlig forvaltning, noe som er en stor utfordring gitt den begrensede kapasiteten til gjennomføring som finnes. Regjeringen har vist vilje til å etablere institusjoner og strategier for å bekjempe korrupsjon. Imidlertid opererer disse institusjonene ennå ikke effektivt, bl. a. grunnet begrenset kapasitet.

Tanzania er rangert som nr. 162 av 177 land på UNDPs levekårsindeks. Fattigdomsutviklingen i Tanzania har hatt en svak forbedring de siste ti årene. Tall fra 2001 viser at 18 pst. av befolkningen lever i ekstrem fattigdom, mot 21,6 pst. i 1991/1992. For å nå tusenårsmålet om halvering av andelen fattige innen 2015 kreves en økonomisk vekst på 8 pst. mot 5 pst. i 2003. I den kommende revisjonen av Tanzanias strategi for fattigdomsreduksjon (PRS) ønsker myndighetene å fokusere på områder som sikrer fortsatt økonomisk vekst og fattigdomsreduksjon, herunder landbruk, infrastruktur og privat sektor. I tillegg ønsker myndighetene økt innsats for å formalisere eiendomsregistrering i uformell sektor.

Tanzania har de siste årene bedret sin makroøkonomiske situasjon. Inflasjonen er om lag 4 pst. Gjeldsbetjeningsraten viser en positiv trend og er nede på 7 pst. Budsjettunderskuddet er redusert som følge av bedret budsjettdisiplin. Innenlands ressursmobilisering er økende. Total bistand til Tanzania utgjorde i 2003 13,4 pst. av bruttonasjonalinntekt. Norge yter omfattende budsjettstøtte i samarbeid med andre givere. Samarbeidet mellom

givere og myndigheter er godt, og giverne viser stor vilje til harmonisering. «Tanzania Assistance Strategy» (TAS) er et rammeverk for utviklingssamarbeidet der målet er å redusere transaksjonskostnader og bidra til en mer effektiv bruk av bistandsmidler.

Mål

Tanzanias mål for hovedsatsingsområdene er å:

Styresett:

- gjennomføre reformer i offentlig sektor, herunder lokalforvaltning, finansforvaltning og offentlig tjenesteyting
- styrke selvstyret til distriktene for å bedre sosiale tjenester og styrke deltagelse i planleggingsprosesser gjennom økt tilgang til midler og fullmakter gjennom programmet for reformer i lokalforvaltningen
- redusere korrupsjon i offentlig sektor ved å styrke offentlig finansforvaltning, riksrevisjonen, statlige innkjøpsprosedyrer og nasjonalt statsregnskapssystem gjennom pågående reformprogrammer. Nasjonal antikorrupsjonsstrategi og -handlingsplan følges opp gjennom bedret rapportering fra nasjonalt og lokalt nivå.
- gjennomføre frie og rettferdige valg.

Miljø og naturressursforvaltning:

- bedre offentlig sektors innsats for bærekraftig utvikling ved at innsatsen innen miljø samles til ett formelt sektorprogram
- øke folkelige deltakelse i forvaltningen av naturressursene, skape nye inntektskilder og bidra til fattigdomsreduksjon ved økt samhandling mellom nasjonale og regionale myndigheter og lokalbefolkningen gjennom lokalforvaltningsprogrammet.

Veisektoren:

- bedre adgang til markedene og tilflyt av innsatsfaktorer til landbruket gjennom distriktsutviklingstiltak, bl.a. utbedring av veinettet.

Utdanning:

- eliminere analfabetismen innen 2010
- sikre lik tilgang til utdanning for gutter og jenter innen 2005.

Hiv/aids:

- gjennom medisinering reversere smitteraten av hiv/aids innen 2015.

Budsjettstøtte:

- redusere fattigdom ved at midler sikres til prioriterte sektorer.

Bevilgningen skal i 2005 brukes til å:

Styresett:

- bidra til reformer innen offentlig finansforvaltning og lokalforvaltning gjennom støtte til aktuelle sektorprogrammer
- styrke offentlige institusjoner som er etablert for å bekjempe korrupsjon, samt frivillige organisasjoner, gjennom samfinansiering med UNDP
- bidra til frie og rettferdige valg i 2005 gjennom støtte til opprettelsen av et velgerregister og til gjennomføringen av valget.

Miljø og naturressursforvaltning:

- styrke arbeidet med bærekraftig utvikling og øke folkelig deltakelse i forvaltning av inntekter fra naturressurser gjennom støtte til miljøsektoren.

Veisektoren

- støtte utvikling av nasjonalt langtidsprogram for transportutvikling på landsbygda, veiutbedringer i utvalgte områder samt institusjonsbygging i Tanzanias veiadministrasjon.

Utdanning:

- bidra til bestrebelsene med å redusere analfabetisme og bedre muligheten for lik tilgang til utdanning for gutter og jenter gjennom støtte til sektorprogrammet for utdanning og til institusjonssamarbeid mellom norske og tanzaniske utdanningsinstitusjoner.

Hiv/aids:

- støtte tiltak rettet mot mor/barn og foreldreløse
- bidra til gjennomføring av den nasjonale planen for pleie og behandling av aids-syke.

Budsjettstøtte:

– bidra til redusert fattigdom ved at midler sikres til prioriterte sektorer.

Arbeidet med sterkere fokusering og konsentrasjon av den norske innsatsen i Tanzania vil gjennomføres parallelt med utviklingen av budsjettstøttesamarbeidet med andre sentrale giverland.

Rapport 2003

Rapportering på nasjonale mål

Styresett:

Reformer i lokalforvaltningen ble gjennomført i en rekke distrikter, opplæring igangsatt i samtlige distrikter og finansielle overføringsmekanismer etablert. Myndighetene startet opp en rekke tiltak innen reform av finansforvaltningen, men arbeidet med å integrere dette i et større program er forsinket.

Miljø- og naturressursforvaltning:

Rapporter fra Miljødepartementet og uavhengige evalueringer viser gode resultater når det gjelder å bedre forvaltningen innen fiske, skog og erosjonsbekjempelse. Bedre kapasitet innen lokalforvaltningen har ført til økt folkelig deltakelse og organisering omkring forvaltningen. Flere nye inntektskilder er skapt som et resultat av den bedrede forvaltningen innen jordbruk, skog, fiske og honningproduksjon.

Veisektoren:

Bygdeveiene er gitt høyere politisk prioritet, og tildelinger til utbedringer har økt. Standarden på bygdeveinettet er hevet, hvilket har ført til økt markedstilgang og reduserte transportkostnader. Forvaltningskapasiteten hos lokale myndigheter er bedret, både innen finansforvaltning, mer effektiv saksbehandling og økt bruk av lokale entreprenører.

Utdanning:

Det var en stor økning i antall barn som startet i grunnskolen, og målet om at 85 pst. av alle barn i skolepliktig alder skal starte i grunnskolen er oppnådd. Overgang fra grunnskolen til videregående opplæring er imidlertid svært lav, ca. 15 pst. og målene i PRS vil ikke bli oppfylt på dette punktet.

Hiv/aids:

Anslaget for hiv-forekomsten gikk ned fra 11 pst. i 2001 til 9,7 pst. i 2002.

Budsjettstøtte:

Den makroøkonomiske styringen bedret seg. Reformer innen finansforvaltning, offentlige tjenester, lokale myndigheter, utdanning og helse er satt i gang.

Rapportering på forvaltningsmål

Styresett:

Norsk støtte bidro til at tanzaniske myndigheter kunne etablere reformprogrammet innen offentlig finansforvaltning. Dette reformprogrammet er sentralt for å redusere offentlig korrupsjon. Annen norsk støtte for å bekjempe korrupsjon gikk til styrking av offentlige anti-korrupsjonsinstitusjoner. Norsk støtte på dette området var på om lag 25,5 mill. kroner.

Miljø og ressursforvaltning:

Gjennom miljøprogrammets satsing på bedret forvaltning og en sterkere lokal forankring av virksomheten, har norsk støtte bidratt til økt matvaresikkerhet og økte inntekter for småbønder, særlig kvinner. Samlet norsk støtte på området var 12 mill. kroner.

Veisektoren:

Den norske innsatsen på veisektoren resulterte i utarbeidelsen av et nasjonalt langtidsprogram for bygdeveier. Norge bidro også til utvikling av nasjonal entreprenørindustri, spesielt innen vedlikehold av hovedveinettet og utvikling av entreprenører med spesialisering innen arbeidsintensive metoder for bygdeveiene. Norge bidro til at arbeidsintensive metoder nå blir offisiell politikk. I tillegg bidro Norge til rehabilitering av hovedveiforbindelsen til Zambia. Total norsk støtte til veisektoren var i 2003 på 77 mill. kroner.

Utdanning:

Støtten gikk til programmet for grunnutdanning og til rammeavtaler med tre universiteter.

Den norske støtten til grunnutdanningen inngår i samfinansieringen med åtte land. Giverne og myndighetene gjennomførte i 2003 den første gjennomgangen av programmet. Den viste at relativt gode resultater var oppnådd når det gjelder antall barn i skolepliktig alder som starter i skolen, kjønnsdimensjonen og bygging av nye skoler. Det arbeides nå bevisst for å gi utdanningsprogrammet et motsvarende kvalitativt løft. Den norske støtten til universitetet i Dar es Salaam gikk i hovedsak til univer-

sitetets omstillingsprosess for å gjøre universitetet til en moderne, effektiv og relevant institusjon. Sluttgjennomgang av samarbeidet med Mzumbe Universitet slo fast at den norske støtten hadde bidratt til å gjøre universitetet til en mer bærekraftig institusjon. Støtten til jordbruksuniversitetet Sokoine viste at anvendt forskning er relevant for bøndene, og støtten har ledet til en tydeligere kobling til fattigdomsreduksjon. Total norsk støtte til utdanningssektoren var i 2003 på 78 mill. kroner.

Hiv/aids:

Norsk støtte gikk i hovedsak gjennom frivillige organisasjoner via det nasjonale aidsprogrammet og den nasjonale kommisjonen for aidsbekjempelse. Norge støttet også Haydom Hospital i arbeidet med hiv/aids. Støtten bidro bl.a. til introduksjon av metoder for pleie og behandling og erfaringsbaserte tiltak. Støtten sikret også større deltagelse fra det sivile samfunn. Norge bidro med 7,5 mill. kroner til arbeidet mot hiv/aids.

Budsjettstøtte:

Rundt 30 pst. av Norges bistand til Tanzania ble gitt som budsjettstøtte gjennom programmet for fattigdomsreduksjon og bidro til de positive makroøkonomiske resultatene. Dette er kombinert med støtte til styrket finansforvaltning. Programmet ble også støttet av Canada, Danmark, Irland, Nederland, Norge, Sveits, Sverige og i fellesskap og var kombinert med Verdensbankens låneprogram.

Boks 8.5 HASHI-prosjektet

I Shinyanga-regionen i Tanzania har gjennom flere tiår vært foretatt omfattende skoghogst. Dette resulterte i at store deler av regionen ble til halvørken. I 1986 ble HASHI-prosjektet startet. Det hadde som formål å bruke tradisjonelle skogforvaltningssystemer for å gjenvinne tapte skogområder. Lokalbefolkningen i området ble mobilisert, og landarealet dekket med skog økte fra 5 000 hektar til 350 000 hektar i løpet av 15 år. Kvaliteten på jorden er bedre, det er mindre erosjon og langt flere kilder til inntekter for lokalbefolkningen fra skogen. HASHI vant UNDP's Ekvatorpris i Johannesburg i 2002 og er et viktig eksempel for andre naturressursprogrammer. HASHI lyktes fordi en greide å samordne forskning, folkelig deltagelse og ekspansjon. HASHI prosjektet er nå organisert som et nasjonalt senter slik at erfaringene kan spres til hele Tanzania. Norge har støttet HASHI siden 1991.

Budsjett 2005

For 2005 foreslås det bevilget 280 mill. kroner.

Post 73 Uganda, kan overføres

I henhold til intensjonsavtalen fra 2001 er samarbeidet konsentrert om tre hovedområder: styresett, demokrati og menneskerettigheter, økonomisk vekst og næringsutvikling og sosial utvikling. Den norske støtten bidrar til gjennomføringen av landets fattigdomsplan (Poverty Eradication Action Plan – PEAP). I den politiske dialogen vektlegges internkonflikten i nordområdene, demokratisk utvikling og landets rolle i en konfliktfylt region. Det foregår et utstrakt samarbeid mellom norske og ugandiske forskningsmiljøer, samt norske og ugandiske frivillige organisasjoner. Uganda er ett av pilotlandene under næringsutviklingsstrategien, og det er et økende engasjement fra norsk næringsliv i Uganda. En gjennomgang av intensjonsavtalen mellom Norge og Uganda gjennomføres i 2004, og det tas sikte på en konsentrasjon av samarbeidet og reduksjon av antall enkelttiltak. Samlet bilateral bistand var i 2003 på 271 mill. kroner, hvorav 140 mill. kroner over landrammen. Av samlet støtte ble 67 mill. kroner kanalisert gjennom norske frivillige organisasjoner.

Situasjonsbeskrivelse

Uganda hadde en imponerende økonomisk utvikling i 1990-årene med en gjennomsnittlig vekst på over 6 pst. i året. De senere årene har veksten stagnert og var på 4,4 pst. i 2003. Målsettingen i PEAP om at andelen fattige skal ned til 10 pst. innen 2017 vil kreve en økonomisk vekst på minst 7 pst. Dette blant annet for å holde tritt med den høye befolkningsveksten som ligger på 3,4 pst.

Uganda rangeres som nr. 146 av 177 land på UNDPs indeks for levekår, og kampen mot fattigdom står i sentrum for den ugandiske regjeringens politikk. Andelen innbyggere som lever under fattigdomsgrensen gikk ned fra 56 pst. i 1992 til 35 pst. i 2000. Siste husholdsundersøkelse viste imidlertid at andelen fattige har økt til 39 pst. i 2003, samtidig som regionale ulikheter og velstandsforskjeller mellom grupper i samfunnet er økende. Det er sannsynlig at Uganda vil nå tusenårsmålet om en halvering av andelen fattige innen 2015, det vil si at andelen fattige kommer under 28 pst. Giverne finansierer omtrent

halve statsbudsjettet. På tross av omfattende gjeldslette gjennom HIPC-initiativet utgjør nåverdien av Ugandas gjeld over 300 pst. av årlig eksport. Gjeldsbetjeningsraten er på 7 pst. I budsjettåret 2002/03 ble forsvarsutgiftene økt på bekostning av andre, ikke beskyttede budsjettposter. Fattigdomsfondet (Poverty Action Fund – PAF) er beskyttet mot utgiftskutt og ble ikke rammet.

Uganda er inne i en kritisk fase hva angår den økonomiske så vel som den politiske utviklingen. Regjeringen har erklært at den ønsker overgang til flerpartisystem. Samtidig har viljen til å endre på lover som begrenser partipolitisk aktivitet og legger til rette for flerpartivalg vært begrenset. Initiativ rettet mot å endre grunnlovens bestemmelse om at presidenten kun kan sitte i to perioder, tyder på at overgangen ikke vil foregå uten komplikasjoner. President- og parlamentsvalg skal holdes i 2006. Det rapporteres om brudd på menneskerettighetene. Media er relativt frie, men er også utsatt for ulike former for kontroll og sensur. Myndighetene viser ikke tilstrekkelig vilje til å følge opp sin politikk for bekjempelse av korrupsjon og styrking av rettsvesenet.

Konflikten i Nord-Uganda har bredt om seg. Den humanitære situasjonen er dramatisk forverret, og antallet internt fordrevne er nå oppe i 1,8 millioner. En løsning på konflikten er en forutsetning både for fattigdomsbekjempelse og videreutvikling av demokrati og politisk stabilitet i Uganda. Den regionale situasjonen er forbedret med en revitalisering av samarbeidet innen East African Community og forbedring av forholdet til Den Demokratiske Republikken Kongo og Rwanda.

Samarbeid med giverne er preget av stor grad av nasjonalt eierskap, og Uganda har kommet langt med hensyn til giverkoordinering, harmonisering og effektiv bruk av bistandsmidler. Det er utarbeidet et sett med prinsipper for partnerskap mellom myndighetene og giverne som blant annet angir budsjettstøtte som den foretrukne bistandsform.

Mål

Følgende mål i Ugandas fattigdomsstrategi og tilhørende sektorstrategier er relevante for norsk utviklingssamarbeid:

Godt styresett, demokrati og menneskerettigheter:

- bedre rettssikkerheten gjennom styrking av justissektoren (straffe- og forretningsrettspleie)
- bedre menneskerettighetssituasjonen med hensyn til tortur, tilfeldige arrestasjoner, rettsikkerhet og ytringsfrihet
- mer effektiv og transparent bekjempelse av korrupsjon gjennom finansforvaltning, etterforskning og straffeforfølgning
- demokratisering ved styrking av nasjonalforsamlingen og valgkommisjonen.

Økonomisk vekst og næringsutvikling:

- øke økonomisk vekst fra 5 pst. til 6,5 pst. og redusere inflasjonen fra 5,7 pst. til 3,5 pst.
- øke skatteinntektene fra 12,1 pst. av BNP i 2002/2003 til 16,3 pst. i 2013/2014
- øke private investeringer fra 17 pst. av BNP i 2002/2003 til 21,1 pst. i 2013/2014
- bedret infrastruktur, herunder økt produksjon og forbruk samt stabil forsyning av elektrisitet.

Sosial utvikling:

- bedring av fattiges livskvalitet gjennom allmenn grunnutdanning og bedre kvalitet og tilgang på utdanning på alle nivåer, blant annet:
  - 100 pst. netto innskrivningstall i grunnskolen innen 2017
  - 100 pst. av elevene fullfører 4 års grunnutdanning innen 2017
  - økning i antall studenter som tar høyere utdanning fra 75 000 til 126 000 i 2015
- bedring av fattiges livskvalitet, særlig redusere sykelighet og dødelighet, gjennom en tilgjengelig og velfungerende primærhelsetjeneste, basert på 1999/2000 nivå:

Boks 8.6 Fødsels-og dødsregistrering

Gjennom UNICEF har Norge bidratt til revitalisering og harmonisering av det nasjonale programmet for fødsels- og dødsregistrering i Uganda. I henhold til Barnekonvensjonen har alle barn rett til et navn og nasjonalitet. Fødselsregistrering er en viktig forutsetning for å sikre barn andre rettigheter, som skolegang og helsetjenester, og er et viktig bidrag til forbedring av nasjonale statistikker og planer. Ved å desentralisere ansvaret for fødselsregistrering til landsbyene, som er det laveste forvaltningsnivået i Uganda, er det lagt grunnlag for et bærekraftig system. Under programmet har 4,7 millioner fødselsattester blitt trykket og distribuert til 20 av landets 56 distrikter. En gjennomgang fra 2003 viser at man er på god vei til å nå målet om at 70 pst. av barna i disse pilotdistriktene skal være registrert innen 2005.

– reduksjon av barnedødelighet fra 97 til 68 per 1000 i 2005
– reduksjon av mødredødelighet fra 506 til 354 per 100 000 i 2005
– reduksjon i hiv/aids forekomst fra ca. 10 pst. til 6 pst. i 2005.

Budsjettstøtte:

– redusere andelen av befolkningen som lever under fattigdomsgrensen til under 10 pst. innen 2017.

Bevilgningen skal i 2005 brukes til å:

Godt styresett, demokrati og menneskerettigheter:

– bidra til at sentrale offentlige institusjoner knyttet til godt styresett, som Nasjonalforsamlingen og Menneskerettighetskommisjonen, settes i stand til å etterleve sitt mandat ved direkte støtte til deres arbeid
– bidra til oppfølging av myndighetenes antikorrupsjonsstrategi ved støtte til direktoratet for etikk og integritet
– styrke rettsvesenet gjennom støtte til justissektorprogrammet
– bidra til demokratiutvikling gjennom folkeopplysning og velgeropplæring, menneskerettighets- og valgovervåking, hovedsakelig i samarbeid med andre givere og i regi av sivilt samfunn
– videreføre tiltak som styrker barns rettigheter.

Økonomisk vekst og næringsutvikling:

– bidra til god forvaltning av elektrisitetssektoren og økt tilgang på elektrisitet ved støtte til institusjonelle reformer og investeringer, inkludert utbedring av elektristetsnettverket
– bidra til omstrukturering og effektivisering av skogsektoren gjennom institusjonelt samarbeid
– bidra til etablering av et bedre rammeverk for privat sektor investeringer og bedriftsutvikling ved støtte til bl.a. en policy-enhet i Finansdepartementet og Africa Enterprise Fund
– videreføre innsatsen for å bidra til økt samarbeid mellom ugandisk og norsk næringsliv.

Sosial utvikling:

– styrke nasjonal kapasitet og mekanismer for koordinering av hiv/aids-innsatsen
– bidra til nasjonal kompetanse- og kapasitetsbygging samt styrking av utdanningssystemet gjennom videreføring av støtte til Makerere universitetet.

Budsjettstøtte:

– støtte gjennomføringen av landets fattigdomsplan, PEAP, gjennom budsjettstøtte til fattigdomsfondet PAF
– bidra til makroøkonomisk stabilitet.

I forbindelse med midtveisgjennomgangen av samarbeidet med Uganda tas det sikte på å redusere antall sektorer og antall enkelttiltak.

Rapport 2003

Rapportering på nasjonale mål
Godt styresett, demokrati og menneskerettigheter:

Nasjonalforsamlingen, menneskerettighetskommisjonen og media har en tiltakende aktiv rolle og bidrar til kritisk offentlig debatt. Samtidig rapporteres det jevnlig om brudd på menneskerettighetene. Store investeringer er imidlertid foretatt under et program for justissektoren med sikte på økt kapasitet og kvalitet i politiet, fengselsvesenet og domstolene. Det er lagt frem rapporter fra offentlige granskningsutvalg om involvering i plyndring av naturressurser i DR Kongo fra ugandiske aktørers side og korrupsjon i forbindelse med innkjøp av helikoptre til militæret. Personene implisert i rapportene er ikke blitt straffeforfulgt. Innenfor hæren ble det igangsatt en omfattende opprulling av korrupsjon knyttet til utbetaling av lønninger til fiktive soldater. En ny lov for offentlig innkjøp er i ferd med å innføres på sentralnivået. I 2003 ble for første gang politikere og offentlige toppledere forpliktet til å oppgi og offentliggjøre eiendeler og inntekter.

Økonomisk vekst og næringsutvikling:

Den økonomiske veksten flatet i 2003 ut til 4,4 pst. På grunn av tørke i første halvdel av året, var gjennomsnittlig inflasjonsrate på hele 7,8 pst. Skatteinntektene begrenset seg til 12,1 pst. av BNP i 2002/03. Investeringer økte fra 19 til 21 pst. av BNP fra 1998/1999 til 2002/2003 i all hovedsak økning i private investeringer. Uganda sliter med å få privat sektor til å investere i ny infrastruktur for energi, bl.a. trakk investoren seg fra det neste store planlagte vannkraftprosjektet (Bujagali Falls). Myndighetene lyktes imidlertid med å overføre produksjonsvirksomheten fra det statlige elektrisitetsselskapet (UEB) til private operatører i 2003. Fra 2000 til 2003 er andelen av befolkningen tilknyttet elektrisitetsnettet økt fra 5 til 9 pst. nasjonalt, og fra 2 til 3 pst. på landsbygda.

Sosial utvikling:

Innen helsevesenet ble arbeidet med å bekjempe mødre- og barnedødelighet og fattigdomsrelaterte sykdommer som malaria intensivert, men det er for tidlig å måle resultater av innsatsen. Vaksinedekningen økte fra 68 pst. i 2001/02 til 84 pst. i 2003.

Uganda blir sett på som et foregangsland når det gjelder bekjempelse av hiv/aids. Forekomsten har ligget stabilt i overkant av 6 pst. de siste årene. Det gjenstår fortsatt store utfordringer, særlig knyttet til foreldreløse barn, konfliktområder og et svakt helsesystem.

Uganda innførte allmenn grunnskoleutdanning i 1997. Dette har ført til at nær 80 pst. av barna nå begynner på skolen, men bare omlag 40 pst. av elevene fullfører 4-årig grunnskole. Særlig er frafallet blant jenter stort. Det er derfor neppe lenger realistisk at Uganda kan nå tusenårsmålet om full grunnskoledekning i 2015.

Budsjettstøtte:

Uganda økte i 2003 offentlige utgifter til området som dekkes av fattigdomsfondet (PAF) fra 35,2 til 36,6 pst. av statsbudsjettet.

Rapportering på forvaltningsmål

Godt styresett, demokrati og menneskerettigheter :

Norge ledet en givergruppe som var i kontinuerlig dialog med myndighetene om spørsmål knyttet til demokratisk utvikling, menneskerettigheter og antikorrupsjon. Gruppen har etablert et felles fond for finansiering av tiltak som støtter opp om demokratisering og et åpnere politisk rom. Fondet støtter et flerårig program for velgeropplæring samt tiltak rettet mot å styrke sivilt samfunns evne til å overvåke den demokratiske utviklingen. Norsk støtte til justissektorprogrammet har bidratt til etablering av egne domstoler for næringslivssaker. Bedring av offentlig finansforvaltning er norsk hovedfokus i oppfølging av budsjettstøtten. På dette området anses Uganda for å være relativt avansert.

Økonomisk vekst og næringsutvikling:

Som oppfølging av næringslivsstrategien besøkte en ugandisk næringslivsdelegasjon Norge i november 2003, og åtte intensjonsavtaler om samarbeid mellom ugandiske og norske bedrifter om investerings- og handelssamarbeid ble undertegnet. Norsk støtte til institusjonelle reformer og investeringer i elektrisitetssektoren på 36 mill. kroner bidro blant annet til å dekke økt etterspørsel etter kraft, redusert behov for rasjonering, økt forsyningssikkerhet og reduksjon/fjerning av statlige subsidier. Andelen av befolkningen som er knyttet til elektrisitetsnettet er på de tre siste årene økt fra 5 til 6-7 pst. Den norske støtten bidro også til at det nå iverksettes omfattende tiltak for å omstrukturere og effektivisere skogsektoren.

Sosial utvikling:

Gjennom en samfinansieringsavtale med Sverige ble 30 mill. kroner tilført helsesektorprogrammet. Støtten til Makerereuniversitet bidro til betydelig styrking av nasjonal og regional kompetanse og kapasitet innen informasjons- og kommunikasjonsteknologi.

Budsjettstøtte.

Budsjettstøtten på omlag 61,8 mill. kroner ble øremerket til fattigdomsfondet PAF, og Norge bidro slik til økt fokus på fattigdomsrelaterte sektorer som helse, utdanning m.fl.

Budsjett 2005

For 2005 foreslås bevilget 140 mill. kroner.

Post 74 Zambia, kan overføres

I intensjonsavtalen fra 2002 valgte Zambia og Norge å konsentrere samarbeidet om områdene utdanning, styresett, vei og naturressursforvaltning. I 2002, bl.a. på grunn av matvarekrisen det året, ble det enighet om å øke den norske støtten til landbruk. Norge har arbeidet aktivt med å få til en ytterligere konsentrasjon av bistanden det siste halvannet året, og antallet avtaler er redusert fra 142 til 55. Total norsk bistand til Zambia var 252 mill. kroner i 2003, hvorav 130 mill. kroner over denne posten. Den nåværende intensjonsavtalen utløper i 2005, og en tar sikte på at en ny samarbeidsavtale mellom Norge og Zambia vil være resultatet av et tett samarbeid med så vel nasjonale myndigheter som andre givere. Målsettingen er et ytterligere fokusert og konsentrert samarbeid.

Situasjonsbeskrivelse

Regjeringspartiet MMD har styrket sin posisjon gjennom suppleringsvalg det siste året og har nå rent flertall i nasjonalforsamlingen. President Mwanawasa har gjort kampen mot korrupsjon til sin fanesak, og det er tatt ut tiltale mot tidligere president Chiluba og en rekke av hans medarbei-

dere. Rettssaken mot den tidligere presidenten har startet, men noen fellende dom er ikke ventet før tidligst mot slutten av 2004.

Manglende budsjettdisiplin førte til at Zambia i juni 2003 kom ut av kurs i forhold til avtalen med IMF og dermed spolerte muligheten til å nå gjennomføringspunktet for gjeldslette i desember 2003. Siden den gang har den politiske debatten i stor grad fokusert på behovet for å komme til ny enighet med IMF. Enighet ble oppnådd våren 2004 og godkjent av IMF i juni samme år. Forholdene burde dermed ligge til rette for at Zambia når gjennomføringspunktet for gjeldslette i løpet av første kvartal 2005, og med dette får nedskrevet USD 3,8 mrd. av en samlet utenlandsgjeld på USD 6,5 mrd., tilsvarende 160 pst. av bruttonasjonalprodukt. Zambiske myndigheter vedtok i juni 2004 et omfattende reformprogram innenfor offentlig finansforvaltning. Implementering av dette programmet vil forhåpentligvis redusere risikoen for at problemene som oppstod i 2003 gjentar seg. Korrupsjon fortsetter å være et stort problem. Zambia ble i 2003 nr. 92 av 113 land på Transparency International's (TI) Global Corruption Report, omlag på samme nivå som tidligere.

Etter mange år med økonomisk nedgang har veksten i Zambia tatt seg opp de siste fem årene. Kombinasjonen av en god jordbruksproduksjon, satsing på turisme og økt eksport bidro til en vekst i BNP på over 5 pst. i 2003. Utsiktene for 2004 er også gode. Eksport av ikke-tradisjonelle varer som bl.a. blomster, grønnsaker, bomull og tobakk, utgjør en voksende andel av eksportinntektene. Det anses som positivt at Zambia nå klarer å redusere den ensidige avhengigheten landet har hatt av kopper. Statsbudsjettet i Zambia for 2004 er basert på en forutsetning om at 37 pst. av budsjettet finansieres av eksterne midler. Dette er noe mindre enn før, men det reelle tallet kan være noe høyere. Zambia er et MUL-land, og den økonomiske veksten er lavere enn hva som er nødvendig for å få til en vesentlig reduksjon i fattigdommen. Zambia er rangert som nr. 164 av 177 land på UNDPs levekårsindeks. Andelen av befolkningen som lever i ekstrem fattigdom har ikke gått vesentlig ned de siste årene, og Zambia er derfor ikke ventet å nå tusenårsmålet om en halvering av denne andelen innen 2015 (fra 58,2 pst. i 1991 til 29,1 pst.). Manglende kontroll i finanspolitikken har bidratt til at implementeringen av Zambias fattigdomsstrategi fra 2002 (PRSP) har gått langsomt, men det ser nå ut til at dette bedrer seg.

Menneskerettighetssituasjonen er relativt god, men overfylte fengsler er et problem. Presidenten har uttalt at han er prinsipiell motstander av dødsstraff, og ingen dødsdommer er fullbyrdet etter at han ble president i januar 2002. Ifølge en landsomfattende undersøkelse var andelen hiv/aids-smittede i Zambia 16 pst. i 2003. Dette er noe lavere enn indikert i tidligere undersøkelser. Implementeringen av den nasjonale hiv/aids-planen er kommet i gang, og regjeringens mål er at 100 000 skal ha tilgang på ARV-medisin innen utgangen av 2005.

Giversamarbeidet har utviklet seg positivt og Harmonisering i Praksis (HIP) initiativet, hvor Norge har vært en ledende aktør, har bidratt til at stadig flere givere slutter seg til harmoniseringsagendaen.

Boks 8.7 Nye bistandsformer

Landbrukssektoren er identifisert som en prioritert sektor i Zambias fattigdomsstrategi. Videre vekst innenfor denne sektoren er en nødvendig forutsetning dersom en skal lykkes i arbeidet med å få redusert fattigdommen i Zambia. Norge og Nederland har etablert et formelt samarbeid hvor Norge vil bidra med 70 millioner kroner over en femårsperiode til utvikling av landbruket i Zambia. Nederland vil bidra med tilsvarende beløp, og den nederlandske ambassaden i Lusaka vil ha det daglige ansvaret for forvaltningen av bistanden. Støtten vil i første rekke rette seg mot utvikling av en mer kommersiell, miljøvennlig og bærekraftig landbrukssektor og inkluderer aktiviteter som tidligere ble støttet direkte av Norge. Ved å redusere antallet partnere bidrar Norge på denne måten til å lette byrdene på zambisk side knyttet til det å motta bistand. Landbruksstøtten er finansiert over regionbevilgningen.

Mål

Zambia har satt følgende mål for hovedsektorene Norge er inne i:

Styresett:

- kostnadseffektiv og transparent forvaltning av knappe offentlig ressurser, bl.a. gjennom en styrking av kontrollinstitusjoner som riksrevisjonen
- rettssikkerhet for alle gjennom å øke antallet rettssaler og redusere antallet som venter på straffesak.

Utdanning:

- full tilgang til grunnskoleutdanning for begge kjønn innen 2015
- ingen forskjell i skoledeltakelse mellom kjønnene i grunn- og videregående skole innen 2007
- bedre kvalitet på undervisningen slik at både eksamensresultater og andelen som gjør ferdig grunnskolen øker.

Veisektoren:

- øke den vedlikeholdbare veimassen (veier som holder en standard det er mulig å bibeholde kun ved løpende vedlikehold) til 40 113 km for den kommende 10-års perioden.

Naturressurs- og viltforvaltning:

- forbedre forvaltningen av naturressursene, blant annet ved aktivt å trekke inn lokalsamfunn.

Bevilgningen skal i 2005 brukes til å:

Styresett:

- bidra til en mer effektiv bruk av knappe offentlige ressurser gjennom støtte til et sektorprogram innen offentlig finansforvaltning, inkludert samarbeidet mellom den norske og zambiske riksrevisjonen
- styrke rettssikkerheten ved å bidra til bygging av et rettskompleks i Lusaka som bl.a. er ventet å bidra til at antallet varetektsfanger reduseres til 4000 i løpet av 2005
- bidra til bekjempelse av korrupsjon gjennom støtte til myndighetenes anti-korrupsjonsprogram.

Utdanning:

- støtte opp om det nasjonale sektorprogrammet for utdanning, inkludert samarbeidet mellom utdanningsdepartementene i Norge og Zambia.

Veisektoren:

- støtte gjennomføring av et program for kontroll av aksellasten som vil bidra til å redusere slitasjen på veinettet med støtte fra det norske Veidirektoratet
- støtte igangsettelse av et rehabiliteringsprosjekter for veinettet knyttet til Kafue nasjonalpark, jf. satsingen innenfor viltforvaltning.

Naturressurs- og viltforvaltning:

- bidra med støtte til Zambias viltdirektorat, bl.a. til viltforvaltning i flere nasjonalparker, herunder Kafue og South Luangwa.

En vil i 2005 starte arbeidet med å fokusere bistandssamarbeidet på maksimum tre sektorer. En vil også fortsette arbeidet med å redusere antall tiltak.

Rapport 2003

Rapportering på nasjonale mål

Styresett:

Myndighetene i Zambia la høsten 2003 frem det første rammeverket for et flerårig budsjett (Medium Term Expenditure Framework). Dette skal bidra til å bedre arbeidet med overordnet planlegging og styring. Køen av saker som venter på å bli behandlet av rettssystemet er økende. Gjennomsnittlig ventetid var i 2003 om lag tre år, mot to år for noen år siden.

Utdanning:

Netto grunnskoledeltakelse økte fra 72 pst. i 2002 til 76 pst. i 2003. 77 pst. av gutter og 75 pst. av jenter i skolepliktig alder går på skole. Zambia ligger dermed godt an til å nå FNs tusenårsmål om lik rett til utdanning. Andelen som fullførte grunnskolen er økt fra 66 pst. til 73 pst. i samme tidsrom. En større andel gutter, 80 pst., enn jenter, 60 pst., fullfører grunnskolen. Fra 2002 til 2003 var det en nedgang i antallet lærere fra 40 488 til 38 891, bl.a. pga hiv/aids-epidemien. Arbeidsledigheten blant lærere er stigende. Dette skyldes ansettelsesstopp i offentlig sektor på grunn av stramme budsjettrammer.

Veisektoren:

Ved utgangen av 2003 var 15 500 km vei, hvorav nær 100 pst. av stamveinettet, oppgradert til en standard som det er mulig å bibeholde kun ved løpende vedlikehold.

Naturressurs- og viltforvaltning:

Redusert krypskyting har ført til en vesentlig økning i bl.a. elefantbestanden i South Luangwa Nationale Park hvor Norge har vært aktiv i 15 år. South Luangwa Nationale Park er i dag den mest veldrevne parken i Zambia. Med 400 observerte fuglearter og 50 ulike pattedyr utgjør parken med

jaktreservatene på utsiden av denne et av de viktigste områdene for biologisk mangfold i det sørlige Afrika. Antallet turister har økt fra 6000 i 1993 til 20 000 i 2003, bl.a. pga. en betydelig forbedring av infrastrukturen. Omsetningen fra turismen i området er anslått til om lag 50 mill. kroner. I dette beløpet inngår inntekter fra kommersiell jakt i jaktreservatene på utsiden av nasjonalparken som delvis tilføres lokalbefolkningen.

Rapportering på forvaltningsmålene

Styresett:

Støtte til styresett over denne bevilgningen utgjorde i 2003 16 mill. kroner. Dette omfattet støtte til finansforvaltning, myndighetenes antikorrupsjonsarbeid, media og rettsvesenet. I løpet av året ble institusjonssamarbeidet mellom riksrevisjonene i Norge og Zambia styrket som del av et større kapasitetsoppbygningsprogram finansiert av Norge og Nederland. Dette samarbeidet bidro til at årsrapporten fra den zambiske riksrevisjonen for første gang ble lagt frem innen tidsfristen nedfelt i grunnloven.

Utdanning:

Samlet støtte til utdanning over denne bevilgningen utgjorde i 2003 78 mill. kroner. Norges støtte kanaliseres inn i et felles fond. Sektorsamarbeidet preges av en god dialog mellom departementet og samtlige givere. Gjennomføringen av en strategisk plan har gått tregere enn planlagt p.g.a. begrenset kapasitet i departementet.

Veisektoren:

Samlet norsk støtte til veisektoren finansiert over denne bevilgningen utgjorde i 2003 12 mill. kroner. Støtten gikk i hovedsak til reparasjoner på Chipata-Mfuwe veien, utprøving og opplæring i veibygging, en bakgrunnsstudie for aksellast – programmet og etablering av samarbeid mellom veimyndighetene i Zambia og Norge.

Naturressurs- og viltforvaltning:

Samlet norsk støtte til viltforvaltning finansiert over denne bevilgningen var i 2003 17 mill. kroner. Støtten gikk i hovedsak til et større nasjonalt program for å sikre ressursgrunnlaget i de viktigste parkene i landet samt en spesifikk støtte til South Luangwa parken. Den norske støtten har bl.a. bidratt til at elefantbestanden i denne parken har blitt fordoblet siden 1992 og til reduksjon i ulovlig jakt, noe som har ført til økte inntekter for viltforvaltningen. Som en oppfølging av toppmøtet i Johannesburg har Norge gitt bistand til vannressursforvaltning, forvaltning av farlig avfall og et program for utbredelse av renere teknologi. Støtten utgjorde 4.8 mill. kroner. For det to siste programmene har henholdsvis Statens forurensningstilsyn (SFT) og Det Norske Veritas vært faglige samarbeidspartnere.

Budsjett 2005

For 2005 foreslås det bevilget 180 mill. kroner.

Post 78 Regionbevilgning for Afrika, kan overføres

Bevilgningen omfatter støtte til samarbeid med hovedsamarbeidslandene Malawi, Mosambik, Tanzania, Uganda og Zambia, samarbeidslandene Angola, Etiopia, Eritrea, Kenya, Madagaskar, Mali, Nigeria og Sør-Afrika, samt til regionalt samarbeid. Økningen i støtten over regionbevilgningen for 2005 vil bli brukt til økt satsing på utdanning, landbruk og tiltak for oppfølging av Johannesburgkonferansen samt støtte til frie media.

Tiltak for totalt 80 mill. kroner som i 2004 ble finansiert over regionbevilgningen, vil i 2005 bli finansiert over kap/post 160.70 Sivilt samfunn. Det vil imidlertid fortsatt bli gitt støtte over regionbevilgningen til norske frivillige organisasjoner for regionale tiltak innen satsningsområdene, samt for tiltak innen prioriterte sektorer i samarbeidsland.

Hovedsamarbeidsland

Mål

I hovedsamarbeidslandene vil bevilgningen primært bli anvendt til tiltak som kan styrke gjennomføringen av intensjonsavtalene med myndighetene. Bevilgningen vil også brukes til å støtte komplementerende tiltak gjennom andre kanaler, i første rekke nasjonale frivillige organisasjoner. Dette er spesielt aktuelt i forhold til arbeidet for bedre styresett, demokrati og menneskerettigheter, inkludert mediastøtte, samt oppfølging av WEHAB-satsingen. En vil også støtte gjennomføringen av en nasjonal plan for behandling av aids-syke i Mosambik og Tanzania, i samarbeid med The William J. Clinton Foundation. Regionbevilgningen har videre en viktig funksjon i forhold til å sikre Norge den nødvendige fleksibilitet til å møte nye utfordringer i partnerskapet med samarbeidslandene.

Rapport 2003

Malawi mottok 73 mill. kroner over regionbevilgningen i 2003. Budsjettstøtten på 40 mill. kroner ble finansiert fra både regionbevilgningen og fra landrammen. 12,5 mill. kroner ble brukt til å støtte landbruk gjennom småbondeorganisasjonen NASFAM. 5 mill. kroner ble brukt til miljøtiltak, hovedsakelig til to regionale programmer i samarbeid med SADC. Norge støttet også et samarbeid mellom norske og malawiske universiteter. Tiltak for styrking av menneskerettighetene og forebygging av hiv/aids gjennom lokale frivillige organisasjoner ble støttet med 3 mill. kroner. I tillegg ble 22 mill. kroner gitt til prosjekter i regi av Kirkens Nødhjelp som samarbeider med lokale frivillige organisasjoner.

Mosambik mottok 52 mill. kroner over regionbevilgningen i 2003. Tiltak som bidrar til godt styresett ble prioritert. I samarbeid med andre givere ble det gitt støtte til UNESCO som koordinerer et medieprosjekt som har som målsetning å gi opplæring til journalister med sikte på å utvikle en mer kritisk presse i Mosambik. En annen komponent av dette tiltaket er informasjonsspredning og folkeopplysning ved å støtte oppstart av nærradioer. Liga dos Direitos Humanos, Mosambiks ledende menneskerettighetsorganisasjon, mottar støtte til sitt arbeid som i hovedsak er knyttet til holdningsskapende arbeid, juridisk assistanse og opplæring. Antikorrupsjonsorganisasjonen ETICA mottok finansiell støtte for sitt korrupsjonsarbeid gjennom en samfinansieringsavtale med andre givere, blant annet for utvikling av en anti-korrupsjonskampanje. Gjennom organisasjonen av europeiske parlamentarikere for Afrika, AWEPA, ble det gitt støtte til opplæring av politiske partier.

Tanzania mottok 130 mill. kroner over regionbevilgningen. Midlene ble disponert som et strategisk komplement til landprogrammet i de prioriterte satsingsområdene i intensjonsavtalen. Godt styresetttiltak ble prioritert, herunder en bred revitalisering av antikorrupsjonsarbeidet og støtte til reformer innen lokalforvaltningen, samt økt støtte til den offentlige finansforvaltningen pga. dens sentrale rolle for utviklingen av budsjettstøtten. Et samarbeid mellom de to landenes finansdepartement om styrking av finansforvaltningen ble igangsatt, med vekt på økt nasjonal ressursmobilisering. Videre ble støtte til bekjempelse av hiv/aids med særlig vekt på å utvikle et nasjonalt program for behandling prioritert. Myndighetenes program for formalisering av fattiges eiendomsrettigheter ble støttet over denne bevilgningen. Det ble også gitt en pilotstøtte til utvikling av privat sektor, delvis i samarbeid med UNIDO og Tanzania Investment Center. En avsluttende støtte ble gitt til mikrofinansorganisasjonen PRIDE som fra 2004 drives kommersiellt.

Uganda mottok 40 mill. kroner fra regionbevilgningen. Et viktig innsatsområde var støtte til næringsutvikling, blant annet ved policyutvikling for små og mellomstore bedrifter i Finansdepartementet, utvikling av landbruksindustri og små og mellomstore bedrifter gjennom et UNIDO-program og støtte til mikrofinansorganisasjonen PRIDE-Uganda. UNIDO-programmet har bidratt til at småbedrifter kan imøtekomme matvarestandarder for sine eksportprodukter i vestlige markeder. Et annet innsatsområde var godt styresett og menneskerettigheter, blant annet ved støtte til fødselsregistrering under UNICEFs landprogram (styrking av barns rettigheter), etablering av en kapasitetsbyggingsplan for nasjonalforsamlingen, menneskerettighetskommisjonens arbeid med retten til mat og kapasitetsbygging rettet mot sivilt samfunn. I tillegg er støtten til grunnutdanning i Nord-Uganda videreført ved et prosjekt i Gulu. 2100 lærere ble gitt etterutdanning, over 850 klasserom bygget og skolegangen økte i det konfliktrammede distriktet.

Zambia mottok 91 mill. kroner over regionbevilgningen. Midlene gikk i hovedsak til tiltak innen hiv/aids, godt styresett, landbruk og veisektoren. Norge har vært aktiv i bruken av alternative kanaler for formidling av bistanden og støttet utviklingen av strategiske nettverk innenfor hiv/aids, likestilling, kultur og media. Etableringen av slike nettverk har bidratt til å fremme giversamarbeid. I kampen mot hiv/aids har norsk støtte vært fokusert på behovet for å få til en koordinering og systematisering av arbeidet innen sektoren. Innenfor godt styresett har Norge også støttet bl.a. Transparency International's arbeid i Zambia, et kvinnenettverk og Media Trust Fund som støtter nye og svake medieforetak. Norge fortsatte arbeidet med menneskerettigheter med vekt på de svakeste gruppers adgang til rettshjelp og likestilling. Innenfor landbrukssektoren har fokus vært på å fortsette arbeidet med å øke antall småbønder som praktiserer miljøvennlige dyrkingsmetoder som de siste årene har gitt betydelige meravlinger og viser seg å være langt mer robust enn tradisjonelle dyrkingsmetoder. Eksportinntektene fra landbruket har økt. Norsk bistand til veiledning og utdanning har i den sammenheng vist at det for grupperinger av småbønder er mulig å få tilgang til et internasjonalt marked. Innenfor veisektoren ble det i samarbeid med Verdensbanken gitt støtte til rehabilitering av veier i områder rammet av tørken i 2002.

Regionalt samarbeid

Bevilgningen skal brukes til å støtte regionalt samarbeid og regionale initiativ, gjennom regionale organisasjoner og institusjoner, andre internasjonale partnere og samarbeid mellom to eller flere land i regionen. En vil også støtte regionale initiativ gjennom norske frivillige organisasjoner. Prioriterte satsingsområder vil være konfliktforebygging, godt styresett og demokrati, herunder støtte til frie medier, oppfølging av Johannesburgkonferansen (WEHAB), herunder naturressursforvaltning og energi, samt tiltak som bidrar til å redusere spredningen og konsekvensene av hiv/aids. Økningen i 2005 er primært relatert til økt satsing på WEHAB, støtte til AUs arbeid og til samarbeid med norske frivillige organisasjoner. Som ledd i det generelle arbeidet med å fokusere utviklingssamarbeidet, vil den omfattende regionale porteføljen bli gjennomgått med sikte på en mer strategisk og fokusert innretning. Tiltak utenfor de prioriterte satsingsområdene vil bli utfaset når løpende avtaler utløper.

Bevilgningen kan brukes til å støtte blant annet:

- styrking av regionale og subregionale samarbeidsorganisasjoners kapasitet og kompetanse, samt enkeltprogram (spesielt AU, NEPAD, SADC, IGAD, EAC, COMESA, ECOWAS og ECA)
- regionale organisasjoners arbeid med konfliktforebygging og konflikthåndtering (herunder spesielt AU og IGAD)
- opplæring av sivile til deltakelse i fredsbevarende operasjoner gjennom Training for Peace, og kompetanseutvikling i regionen innenfor fred og sikkerhet, bl.a. gjennom samarbeidet med Institute for Security Studies, Sør Afrika
- regionale styresett-tiltak, herunder støtte til uavhengige media gjennom Media Institute of Southern Africa, parlamentssamarbeid gjennom SADC Parlamentary Forum og kompetanse- og kapasitetsbygging
- støtte til kampen mot handel med kvinner og barn i det sørlige Afrika, i samarbeid med IOM
- regionalt samarbeid om forvaltning av naturressurser, herunder fiskeriressurser gjennom Nansen-programmet og regionale opplæringstiltak, vannressurser i Zambezi- og Nil-bassenget, samt andre tiltak knyttet til oppfølgingen av toppmøtet i Johannesburg, bl.a. i samarbeid med UNEP
- regionalt energisamarbeid gjennom South African Power Pool og innenfor rammen av Nil-initiativet, samt initiativ for samarbeid om kompetanseutvikling innen forvaltning av oljeressurser og -inntekter
- tiltak for begrensing og mestring av aids-epidemien.

Rapport 2003

I 2003 utgjorde den samlede støtten til regionale tiltak 196 mill. kroner. Det ble videreført flere større regionale initiativ med vekt på aktivt samarbeid med flere givere og i tråd med de involverte lands egne utviklingsplaner og -strategier.

Norsk støtte til AU har bidratt til å muliggjøre opprettelsen av AUs freds- og sikkerhetsråd, samt et eget freds- og sikkerhetsdirektorat. På det operative området har Norge særlig støttet AUs fredsfond hvorunder AUs fredsoperasjon i Burundi er gjennomført. Støtte ble også gitt til NEPAD-sekretariatet og Institute for Security Studies til ulike tiltak for å øke sikkerheten i regionen. Norsk støtte til ECA har gjort det mulig for kommisjonen å engasjere seg i et bredere sett av aktiviteter, særlig innen godt styresett, likestilling, informasjonsspredning og privat sektor.

Sammen med Nederland fortsatte Norge sin støtte til Project Support Group som arbeider med forebygging og lindring av aids-epidemien i det sørlige Afrika, kombinert med følgeforskning og dokumentasjon av effekten av ulike virkemidler. Den norske støtten utgjorde 24 mill. kroner i 2003.

Boks 8.8 Project Support Group

I sitt forebyggingsarbeid jobber Project Support Group (PSG) gjennom grupper av sex-arbeidere og bar-ansatte i hele det sørlige Afrika. I 2003 sto disse for distribusjon av 26 millioner kondomer. Følgeforskningen viser at i utvalgte områder gikk kondombruken opp fra 44 til 92 pst. ved tilfeldig sex. Frekvensen av kjønnssykdommer, som er den beste indikatoren for å måle reduksjon av hiv-smitte, gikk ned med opp til 27 pst.

I lindrings-og mestringsarbeidet jobber PSG primært gjennom kirkelige organisasjoner. Disse fulgte i 2003 opp 117 000 aidspasienter, som i gjennomsnitt fikk 10 hjemmebesøk hver. Under besøket får pasientene mat, hygieneartikler og lindrende medikamenter. I tillegg er besøkstjenesten trent opp til å gjennomføre samtaler med både pasienter og de pårørende.

Norge har avsatt 100 mill. kroner til Nile Basin Initiativ (NBI). Midlene kanaliseres gjennom Nile Basin Trust Fund (NBTF), som Norge signerte i 2003. Det ble utbetalt 20 mill. kroner til fondet i 2003. Det ble i 2003 også utbetalt støtte til Universitetet i Bergen for planlegging og opprettelse av

Nilenstudier. Studiene er planlagt faset inn under programmet «Applied Training» i NBI. I tillegg støtter Norge finansiering av forundersøkelser for kraftutbygging i Baro- og Karadobi-vassdragene i Etiopia, som må ses i sammenheng med NBI.

Southern African Power Pool (SAPP) ble etablert i 1995 gjennom SADCs energiprotokoll for å optimalisere bruken av tilgjengelige energiressurser blant medlemslandene, og for å kunne tilby gjensidig støtte i nødssituasjoner. Norge bidro i 2003 med 5 mill. kroner. SAPP har gradvis beveget seg fra en samarbeidende sammenslutning til samarbeid med mer fokus på konkurranse. SAPP ønsker å utvikle en kraftbørs i tråd med den nordiske modellen, og det ble derfor etablert et samarbeid mellom SAPP og NordPool, fasilitert av NVE.

African Capacity Building Foundation (ACBF) har som hovedformål å respondere på de alvorlige kapasitetsmangler i Afrika, spesielt gjennom kompetansebygging innen finansforvaltning og makroøkonomisk analyse. Norsk støtte var på 15 mill. kroner i 2003.

Norge støttet ressurskartlegging og fiskeriforvaltning langs Afrikas vestkyst gjennom Nansenprogrammet med 50 mill. kroner. Gjennom denne støtten, som inkluderer en betydelig komponent med norsk forskning- og forvaltningskompetanse, har man bidratt til forbedring av overvåking og forvaltning av fiskeressursene i regionen. Det arbeides med en gradvis overføring av Nansenprogrammet til FAO.

Norge har i samarbeid med andre nordiske givere støttet SADCs arbeid med å bygge opp en regional genbank med 3 mill. kroner. Denne skal, sammen med de nasjonale genbankene, samle inn, bevare og studere lokale plantesorter som er viktige for blant annet landbruket. SADCs genbank har et nært samarbeid med Den Nordiske Genbanken. Støtten til en helhetlig forvaltning av Zambezielven fortsatte i 2003. Det har i denne perioden vært et spesielt fokus på etableringen av Zambezi Water Course Commission.

Angola

I henhold til det strategiske rammeverket for samarbeidet fra 2003 er målet for samarbeidet å bidra til varig og stabil fred tuftet på nasjonal og regional sikkerhet, demokratisk utvikling og en ressursforvaltning som fremmer bekjempelse av fattigdom og bærekraftig utvikling. Den norske støtten er rettet inn mot områdene styresett, fredsbygging og forsoning, utdanning og naturressursforvaltning. Det legges opp til en gjennomgang av samarbeidet ved utgangen av 2005. Prosessen med å fokusere innsatsen på færre sektorer og redusere antall tiltak vil bli videreført og forsterket. Angola er meget interessant som næringslivspartner innen olje, vannkraft og tilgrensende sektorer, og flere norske selskaper har foretatt store investeringer. Samlet bistand var på 172 mill. kroner i 2003, hvorav 98 mill. kroner over denne posten.

Situasjonsbeskrivelse

Våpenhvileavtalen mellom myndighetene og UNITA fra april 2002 respekteres, og det tyder på at freden vil vare. Etter flere tiår med krig og konflikt ligger imidlertid landet i ruiner, og fattigdommen er stor til tross for landets betydelige oljeinntekter. Angola er et MUL-land og 2/3 av befolkningen lever under fattigdomsgrensen (USD 1,7), herav 27,5 pst, i ekstrem fattigdom (under USD 0,76). Angola er rangert som nr. 166 av 177 land på UNDPs levekårsindeks. Den politiske situasjonen er relativt stabil, men med understrømmer av utålmodighet i befolkningen som forventer raskere bedring i sine levekår. Korrupsjon i offentlig forvaltning er fortsatt svært omfattende. Angola har påbegynt en rekke reformer, særlig knyttet til finansforvaltning og budsjettprosesser. Dette har bidratt til større åpenhet om statens finanser. Reformarbeidet er av særlig betydning for forvaltningen av oljeinntektene. Forhandlinger er i gang med IMF om en ny samarbeidsavtale. Det forhandles om ny grunnlov, og en omfattende reform av lovverk og rettsapparatet er påbegynt. I begynnelsen av 2004 ble en rullerende strategi for fattigdomsbekjempelse vedtatt. En hovedprioritering er gjenbosetting av internt fordrevne. Desentralisering og styrking av lokal forvaltning står sentralt. En svak administrasjon på lokalt og regionalt nivå vanskeliggjør så vel effektiv styring, som demokratisk kontroll og arbeidet for varig fred. Oljesektoren er dominerende i angolansk økonomi og utgjør 90 pst. av landets eksport og 53,6 pst. av bruttonasjonalprodukt (2001). Gjeldsbetjeningen utgjør 30 pst av eksportinntektene. Den økonomiske veksten var i 2003 på 2,1 pst. Fordelingen av ressursene er svært skjev. Inflasjonen ble i løpet av 2003 redusert fra 123 til 76 pst., og valutaen har vært stabil fra august 2003.

Mål

Følgende nasjonale mål er sentrale for norsk utviklingssamarbeid:

Styresett:

- styrke kapasitet og effektivitet i rettssystemet
- desentralisering og en mer serviceorientert offentlig sektor

– stabilitet i makroøkonomien og reform av finansforvaltning med økt offentlighet.

Fredsbygging og forsoning:

– reintegrering av alle internt fordrevne, flyktninger og tidligere soldater og deres familier
– miner og andre eksplosiver fjernes fra jordbruks- og boligområder.

Utdanning:

– seks års obligatorisk grunnskole for alle innen 2015
– opplæringstilbud for ungdom som ikke har fått skolegang, alfabetisering og utjevning av ulikheter basert på geografi og kjønn.

Naturressursforvaltning:

– bærekraftig landbruk, fiske og gjenoppbygging av grunnleggende infrastruktur .

Bevilgningen skal i 2005 brukes til å:

Styresett:

– bidra til demokratiseringsprosessen ved å styrke sivilt samfunns rolle og styrke menneskerettigheter gjennom samarbeid med FN og frivillige organisasjoner
– bidra til gjennomføringen av reformen i offentlig administrasjon gjennom institusjonssamarbeid og kapasitetsbygging.

Fredsbygging og forsoning:

– bidra til reintegrering gjennom humanitære minetiltak i tidligere konfliktområder
– støtte fredsbyggende tiltak gjennom frivillige organisasjoner.

Utdanning:

– støtte tiltak som bidrar til at alle kan få tilbud om minimum seks års grunnutdanning, med hovedvekt på læreropplæring.

Naturressursforvaltning:

– bidra til institusjons- og kapasitetsbygging innen olje-/energisektoren, bl.a. gjennom videreutvikling av organisasjons- og ledelsesprogrammet i elektrisitetsforsyningen. En begrenset videreføring av innsatsen på fiskerisektoren vil også bli vurdert.

Arbeidet med å konsentrere utviklingssamarbeidet om færre sektorer og å redusere antall tiltak vil bli videreført.

Rapport 2003

Rapportering på nasjonale mål

Styresett:

Riksrevisjonen er gradvis kommet i funksjon og er nå involvert i både kontroll av forbruk og godkjenning av større investeringer. Dialogen med IMF er gjenopptatt, og innsyn i statens finanser er blitt bedre. Arbeidet med justisreform ble igangsatt. Plan for desentralisering er vedtatt. Angola har undertegnet FN-konvensjonen mot korrupsjon.

Fredsbygging og forsoning:

Tiltak er iverksatt for å reintegrere tidligere UNITA-soldater og deres familier, samt de vel 3 millioner internt fordrevne som har vendt tilbake til sine hjemsteder. Repatriering av flyktninger fra nabolandene er i gang. Et nasjonalt program for tiltak mot miner ble etablert.

Utdanning:

28 000 nye lærerstillinger ble etablert i 2003. Dette muliggjorde et økt inntak av ca. 1 million nye elever fra januar 2004. Kurs for nyrekrutterte lærere ble gjennomført.

Naturressursforvaltning:

Den nye nasjonalplanen for fiskeriutvikling ble utarbeidet i 2003. Det ble gjort betydelig framskritt i utviklingen av nye forskrifter på helse, miljø- og sikkerhet innen energisektoren, en rekke vannforsyningsprosjekter ble igangsatt og nasjonal handlingsplan for miljøet ble ferdigstilt.

Rapportering på forvaltningsmål

Styresett:

Norge bidro til en faglig styrking av riksrevisjonen. Gjennom institusjonsstøtte til sivilt samfunn har en bidratt til å styrke dets kapasitet til å delta i sentrale nasjonale prosesser. Norges støtte til reformarbeid gjennom UNDP var med på å legge grunnlag for den vedtatte desentraliseringsplanen og igangsetting av reform i justissektoren.

Fredsbygging og forsoning:

Norsk støtte til etablering av grunnleggende sosiale tjenester i tidligere krigsherjede områder bidro til gjenbosetning og reintegrering av internt fordrevne og flyktninger. Støtten til sivilt samfunn bidro til å sette menneskerettigheter på den nasjonale agendaen og har ført til bredere samhandling i lokalsamfunn. Minerydding bidro til å åpne veier og frigjøre jord for produksjon og har kommet ca. 300 000 mennesker til gode. I tillegg bidro Norge til oppbygging av et nasjonalt institusjonelt rammeverk for aksjon mot miner.

Utdanning:

Det norske bidraget til utdanningssektoren gjennom UNICEF, Flyktningerådet, Redd Barna og det sosiale fondet (FAS) var et viktig bidrag til at 1 million nye elever kunne tas inn i skolen.

Naturressursforvaltning:

Innen områdene vann, energi, fiskeri og statistikk bidro støtten til faglig styrking, bedre kartlegging av ressurser og tjenesteyting på vannsektoren og utvikling av regelverk på oljesektoren. På elektrisitetsområdet bidro støtten i 2003 i første rekke til å sikre løpende tjenester.

Eritrea

Situasjonen i Eritrea virker inn på stabiliteten i hele regionen. Fra norsk side ser en det som viktig å bidra positivt inn i en situasjon preget av den uavklarte fredsprosessen med Etiopia, brudd på menneskerettigheter og svakt demokrati. Utviklingssamarbeidet er betydelig redusert. Utviklingssamarbeidet med landet er derfor konsentrert om to hovedsøyler – fred, forsoning og stabilitet, samt demokrati, menneskerettigheter og godt styresett. Norge er engasjert i en omfattende dialog med myndighetene om fredsprosessen og ferdigstillelsen av denne. En vil i 2005 foreta en samlet gjennomgang av innretningen på utviklingssamarbeidet med Eritrea. Samlet norsk bistand var 153 mill. kroner i 2003, hvorav 45 mill. kroner over regionbevilgningen, og 66 mill. kroner over bevilgning for humanitær bistand. Bare en mindre del av den samlede bistanden til Eritrea er i form at stat-til-stat-samarbeid.

Situasjonsbeskrivelse

Fredsprosessen og forholdet til Etiopia synes helt fastlåst. Eritrea ønsker ikke å normalisere forbindelsene til nabolandet før Etiopia har oppfylt forpliktelsene i fredsavtalen og grensen er fastsatt i henhold til Grensekommisjonens kjennelse fra 2002. Etiopia har delvis forkastet kjennelsen, men FNs Sikkerhetsråd har gjentatte ganger, i tråd med fredsavtalen fra desember 2000, slått fast at den er endelig og bindende. Fengsling av politiske motstandere og journalister samt manglende religiøs toleranse kjennetegner menneskerettighetssituasjonen. Det foreligger ingen positive tegn til bedring av situasjonen for menneskerettighetene, ytringsfrihet og demokrati. Eritrea har innført begrensninger i bevegelsesfriheten til diplomater og ansatte i internasjonale organisasjoner. Landet er utsatt for tørke. Sammen med erosjonsproblemer, fortsatt militær mobilisering, miner og manglende gjennomføring av grensekjennelsen, bidrar dette til et nærmest kronisk matvareunderskudd.

Landet er svært bistandsavhengig. Hele 24 pst. av BNP kommer fra bistand eller utviklingslån. Valutareserven er meget begrenset. IMF oppgir en økonomisk vekst på 3 pst. for 2003. Gjeldsbetjeningsraten er på 6 pst. og inflasjonsraten var på 23 pst. i 2003. Det er god kontakt mellom det begrensede antall givere, men det er bare giverkoordinering på et uformelt nivå. Landet tilhører de minst utviklede land og ligger som nr. 156 av 177 land på UNDPs levekårsindeks. I følge FNs tall levde 53 pst. av befolkningen i 2002 under den nasjonale fattigdomsgrensen. BNP per innbygger er USD 130, mot USD 200 før krigen med Etiopia. Eritrea har utarbeidet planer for fattigdomsreduksjon, matvaresikkerhet og tusenårsmål.

Mål

Følgende nasjonale mål er relevant for det norske utviklingssamarbeidet:

Utdanning:

– sikre innen 2015 at både gutter og jenter på lik linje kan fullføre grunnskole.

Styresett:

– sikre deltakelse fra befolkningen i politiske, økonomiske og sosiale prosesser for nasjonsbygging.

Hiv/aids:

– innen 2015 skal forekomsten av hiv/aids være i tilbakegang.

Bevilgningen skal i 2005 brukes til å:

Demokrati, menneskerettigheter og godt styresett:

- støtte kapasitetsutvikling og pensumutvikling i lærerutdanningen for bidra til å heve utdanningsnivået i landet
- støtte utvikling av menneskelige ressurser i landbruket
- bidra til større åpenhet og debatt i samfunnet gjennom støtten til heving av utdanningsnivået samt bedring av statistikkgrunnlaget
- støtte UNFPA og UNICEFs opplysningsarbeid om hiv/aids
- støtte bekjempelse av kjønnslemlestelse
- støtte det sivile samfunn.

Fred, forsoning og stabilitet:

- støtte oppbygging av kompetanse til å administrere og gjennomføre mineprogrammer og assistere ofrene for mineskader
- støtte reetablering av internt fordrevne til deres lokalsamfunn
- føre en aktiv dialog med myndighetene om hvordan normalisering kan oppnås.

Rapport 2003

Rapport i forhold til de nasjonale målene

Utdanning:

Program for lærerutdanning og den nasjonale undervisningsplanen er i startfasen, og konkrete resultater vil først kunne registreres om noen år. Gjennomføring av aktiviteter går i hovedsak som planlagt.

Styresett:

Desentralisering av myndighet til laveste forvaltningsnivå er under utprøving. Utviklingen av bedre statistikkgrunnlag danner utgangspunkt for større åpenhet om nasjonaløkonomiske spørsmål.

Hiv/aids:

Ca. 2,5 pst. av befolkningen antas å være hiv-positive, men datagrunnlaget for slike anslag er mangelfullt. Forebyggende tiltak er omfattende.

Rapportering i forhold til forvaltningsmålene

Utdanning:

Norge dekket 50 pst. av kostnadene til infrastruktur og faglig utvikling til lærerutdanning ved et høgskolesenter ved Mai Nefhi som tok inn over 5000 studenter ved oppstart i januar 2004. Norge finansierte også stipend for høyere utdanning til 33 lærerstudenter.

Landbruk:

Norge finansierte mastergradsstipend for 70 ansatte i landbruksdepartementet.

Styresett:

Bygningen til statistikkontoret ble ferdigstilt.

Hiv/aids

Norsk støtte til UNFPAs hiv/aids-program resulterte i at 225 000 militære fikk regelmessig opplæring i forebygging. Den norske støtten til UNICEF bidro til opplæring av personell i opplysningsarbeid om hiv/aids og detaljerte planer for hiv/aids- undervisning for hjemvendte flyktninger og i skoleverket. Ca. 350 har fått opplæring i holdningsskapende arbeid som endringsagenter.

Etiopia

Situasjonen i Etiopia virker inn på stabiliteten i hele regionen. Fra norsk side ser en det som viktig å bidra positivt inn i en situasjon preget av den uavklarte fredsprosessen med Eritrea og de store utfordringene innen menneskerettigheter og demokrati. Utviklingssamarbeidet med landet derfor konsentrert om to hovedsøyler – fred, forsoning og stabilitet, samt demokrati, menneskerettigheter og godt styresett. Kampen mot hiv/aids og for landbruksutvikling og matvaresikkerhet er også viktige komponenter i samarbeidet. Etiopia vil være pilotland for økt norsk innsats innen landbrukssektoren. Det legges opp til en gjennomgang av innretningen på samarbeidet i løpet av 2005, bl.a. med sikte på å fokusere innsatsen. Samlet norsk bistand utgjorde 263 mill. kroner i 2003, hvorav 115 mill. kroner over regionbevilgningen.

Situasjonsbeskrivelse

13 år etter Mengistu-regimets fall står Etiopia ved et veiskille vedrørende fred og demokratiutvikling eller fortsatt konflikt. Regjeringskoalisjonen EPRDF er preget av interne motsetninger. Den politiske opposisjonen er svak og splittet. Det er store utfordringer knyttet til situasjonen for menneskerettighetene og demokrati. Valget i 2005 blir en viktig prøvesten for demokratiutviklingen. Fredsprosessen og forholdet til Eritrea synes helt fastlåst. Etiopia har delvis forkastet Grensekommi-

sjonens kjennelse fra april 2002, men er åpen for politisk dialog med Eritrea. Eritrea mener at en normalisering av forbindelsene forutsetter oppmerking av grensen i tråd med kjennelsen. Den fastlåste situasjonen svekker utsiktene til økonomisk utvikling og varig fred i regionen. Norge har forsøkt å bidra konstruktivt til fredsprosessen, gjennom politiske kontakter.

I følge UNDPs levekårsindeks er Etiopia nr. 170 av 177 land. Om lag 80 pst. av befolkningen lever på under to dollar om dagen. Det anslås at rundt seks millioner mennesker er avhengig av matvarehjelp til enhver tid, selv i år med gode avlinger. Årlig økonomisk vekst ligger i gjennomsnitt under den forutsatte vekstraten i regjeringens fattigdomsstrategi, og det var i 2003 en nedgang på nesten 4 pst. Betydelig gjeldsbyrde kombinert med lave råvarepriser og manglende internasjonale investeringer, skaper en svært sårbar makroøkonomisk situasjon. Gjeldsbetjeningsraten er på 10 pst. Tilbakevendende tørke og en alvorlig hiv/aids-situasjon undergraver ytterligere landets muligheter til å nå FNs tusenårsmål.

Giverharmoniseringen er kommet langt i Etiopia, men dialogen om utviklingssamarbeidet preges av den uløste konflikten med Eritrea.

Mål

Følgende nasjonale mål er definert innenfor områder som er sentrale for norsk bistand:

Menneskerettigheter, demokrati og godt styresett:

- videreføre desentralisering av forvaltningen for å styrke lokal deltakelse
- økt kapasitet i rettsapparatet for raskere saksbehandling og bedre rettssikkerhet.

Matvaresikkerhet/landbruk:

- øke produksjonen og veksten i landbrukssektoren til 7,5 pst.
- forbedre matvaresikkerhet for befolkningen på landsbygda.

Hiv/aids:

- redusere utbredelsen av hiv/aids ved å redusere smitteraten med 25 pst.

Bevilgningen skal i 2005 brukes til å:

Fred, forsoning og stabilitet

- støtte tiltak som kan bidra til å skape forsoning og en varig løsning på grensekonflikten mellom Etiopia og Eritrea, herunder støtte til et program for fjerning av landminer som i 2004 vil rydde over 7 250 000 kvadratmeter. I 2005 planlegger man å rydde 10 millioner kvadratmeter.
- bidra til regional stabilitet gjennom å videreføre støtten til nasjonal gjennomføring av Nilen-initiativet.

Menneskerettigheter, demokrati og godt styresett:

- støtte forberedelse og avvikling av valget i 2005, styrking av justissektoren, støtte til utvikling av media, støtte den nasjonale MR-kommisjon, Ombudsmannsembetet samt lokale organisasjoner og institusjoner som arbeider med rettighetsspørsmål, herunder kjønnslemlestelse.

Matvaresikkerhet/landbruk:

- videreføre støtten til myndighetenes arbeid med å etablere bærekraftige systemer for produksjon og distribusjon av såfrø i områder med kronisk matunderskudd
- bidra til å styrke nasjonale kunnskapssystemer innen landbruk/vann- og matvaresikkerhet ved å videreføre samarbeidet mellom norske og etiopiske kompetansemiljøer
- videreføre støtten til matvaresikkerhet/ landbruk gjennom frivillige organisasjoner.
- gjennom utvelgelsen av Etiopia som pilotland etablere støtte til myndighetenes program for landbruksutvikling
- lede arbeidet med oppfølging av FNs forørkningskonvensjon
- videreutvikle den kritiske dialogen med myndighetene i samarbeid med andre givere om rammebetingelser og strukturelle problemer knyttet til matvaresikkerhet i Etiopia.

Hiv/aids:

- videreføre støtten til hiv/aids tiltak gjennom UNFPA og UNICEF med fokus på styrking av tjenester levert gjennom lokale organisasjoner.

I lys av det store antall enkelttiltak vil en ved gjennomgangen av innretningen på samarbeidet søke økt konsentrasjon og fokus på hovedmålene i samarbeidet med Etiopia.

Rapport 2003

Nasjonale mål

Menneskerettigheter, demokrati og godt styresett:

Rapportering fra myndighetene på dette området var mangelfull. Menneskerettighetskommisjonen og ombudsmannsordningen er ikke etablert som planlagt.

Landbruk og matvaresikkerhet:

Omfattende tørke bidro til en nedgang i landbruksproduksjonen på 12 pst.

Fattigdomsreduksjon:

Den første årlige gjennomgangen av fattigdomsstrategien i 2003 var preget av mangelfull rapportering på resultatoppnåelse og fremdrift.

Hiv/aids:

Hiv/aids-raten var i 2002 6,6 pst. av den voksne befolkning.

Forvaltningsmål

Fred, forsoning, stabilitet:

Norsk støtte til det nasjonale mineprogrammet i Etiopia gjennom UNDP bidro til at 28 minefelt og i alt 4,3 millioner kvadratmeter landareal ble ryddet i 2003. En undersøkelse gjennomført av Norsk Folkehjelp kartla omfanget av landminer i Etiopia og la dermed grunnlaget for bidrag til å frigjøre ytterligere områder til jordbruk og til å redusere antallet ofre for landminer.

Menneskerettigheter, demokrati og godt styresett:

Norge støttet myndighetenes reformarbeid innenfor justissektoren med vektlegging på utdanning av dommere og fengselspersonell i menneskerettigheter. Over 400 ansatte i justissektoren fikk opplæring i internasjonale menneskerettighetsstandarder i 2003. Norge støttet en rekke frivillige organisasjoners arbeid innen demokrati og menneskerettigheter. Målgruppene for dette var også offentlige myndigheter, politi og domstoler. 1700 mennesker fikk fri rettshjelp gjennom organisasjoner Norge støtter. Over 100 påstander om brudd på menneskerettighetene ble behandlet av Ethiopian Human Rights Council. Gjennom støtten til Forum for Social Studies bidro Norge til viktige publikasjoner om bl.a. miljø, konflikt, kjønn og fattigdom.

Matvaresikkerhet/landbruk:

Samarbeidet med FAO om støtte til myndighetenes arbeid med å etablere bærekraftige systemer for produksjon og distribusjon av såfrø i områder med vedvarende matunderskudd ble videreført. Gode modeller for dette ble utviklet gjennom et pilotprosjekt med deltakelse fra småbønder i flere lokalsamfunn. Fra norsk side støttet en også tørkerammede grupper i Afar-regionen, med fokus på innsatser innen dyrehelse og dyrefôr. Dette var en viktig innsats i lys av tørken som hadde rammet denne regionen svært hardt. Omfattende støtte ble gitt til norske frivillige organisasjoner og deres arbeid for bærekraftig bruk av naturressurser. Det langsiktige samarbeidet mellom norske og etiopiske forsknings- og utdanningsinstitusjoner innen landbruk ble videreført.

Hiv/aids:

Norge støttet UNICEFs hiv/aids program der gjennomgangen viste at Norges bidrag er viktig for ungdomsrettede tiltak og for etablering av frivillig testing og rådgivning for ungdom. Gjennom samarbeidet med UNICEF støttet Norge et initiativ der religiøse ledere og organisasjoner forpliktet seg til økt innsats i kampen mot aids. Norge støttet gjennom FNs befolkningsfond også 10 lokale organisasjoner som arbeider mot hiv/aids i lokalsamfunn.

Kenya

Kenya er et nytt samarbeidsland, og det ble undertegnet en intensjonsavtale om samarbeidet i juli 2004. Hovedinnsatsområdet vil være styresett og kamp mot korrupsjon. Samlet norsk bistand til Kenya i 2003 var 73 mill. kroner.

Situasjonsbeskrivelse

President Mwai Kibaki som ble innsatt etter valget i desember 2002, overtok en statsadministrasjon preget av korrupsjon og vanstyre fra det tidligere KANU-regimet under tidligere president Daniel Arap Moi. Kibaki-regjeringen igangsatte en rekke reformprosesser, og landet har innen flere områder utviklet seg i en mer demokratisk retning. Kontrollinstitusjoner og forvaltningsapparat er fortsatt svakt. Kampen mot korrupsjon er en av hovedmålsettingene for regjeringen, selv om det synes klart at regjeringens tiltak til nå ikke har gitt de ønskede resultater. Intern politisk drakamp innen regjeringskoalisjonen har gjort at flere lovede reformer har blitt forsinket eller utsatt, bl.a. vedtakelsen av en ny og mer demokratisk grunnlov. Det er likevel

ingen tvil om at regjeringsskiftet har skapt grunnlag for en langt mer åpen og fri politisk debatt i Kenya, og til at tidligere autoritære og korrupte maktstrukturer nå i større grad blir avdekket og personer blir stilt til ansvar for sine handlinger.

Kenya spiller fortsatt en aktiv rolle som fredsmegler i regionen, ikke minst i forhold til konfliktene i Sudan og Somalia.

Kibaki-regjeringen overtok en økonomi i langvarig nedgang. Anslaget for økonomisk vekst for 2003/2004 ligger på 2,5 pst. Denne er svært ujevnt fordelt både sosialt og geografisk, og kløften mellom fattig og rik er stadig økende. I 2003 gikk 11 pst. av eksportinntektene til gjeldsbetjening. Kenya er ikke definert som et MUL-land, men andelen av befolkningen som lever under den nasjonale fattigdomsgrensen har vært stadig økende og er nå anslått til 52 pst. Muligheten for at Kenya skal kunne nå det første tusenårsmålet om en halvering av andelen som lever under fattigdomsgrensen innen 2015, anses som liten og vil være betinget av en vesentlig forbedring av den økonomiske situasjonen.

Den kenyanske regjering har utarbeidet en «Economic Recovery Strategy for Wealth and Employment Creation» (ERS), som er knyttet opp mot realiseringen av FNs tusenårsmål. Denne er godkjent av IMF og Verdensbankens styre og vil danne grunnlaget for utviklingssamarbeidet med giverne. For å skape økonomisk vekst satses det på streng offentlig finansdisiplin, stimulering av privat engasjement og investeringer. Samtidig søkes fattigdommen i landet redusert bl.a. ved å styrke tilgangen på utdanning og helsetjenester, økt produktivitet i landbruket, utvikling av de marginale områder av landet samt utbedring av infrastruktur og sosiale tjenester i byene.

Mekanismer for giverharmonisering under kenyansk lederskap er dårlig utbygget, men er i den siste tiden blitt satt høyt på dagsordenen både på myndighetssiden og blant giverne. Man ser nå konturene av et fullverdig sektorprogram innen rettssektoren og tilløp til dette innenfor sektorer som helse, jordbruk, vann og utdanning.

Mål

Nasjonale mål som er relevante for Norges bistand:

Justis- og sikkerhetssektoren:

- bekjempe korrupsjon gjennom institusjoner som er opprettet for dette formål
- reformere lovverk, styrke rettsapparatet og retssikkerheten gjennom blant annet sektorprogram for rettssektoren.

Offentlig finansforvaltning:

- bedret planlegging, budsjettering og kontroll med bruk av offentlige midler.

Bevilgningen skal i 2005 brukes til å:

Justis og sikkerhetssektoren

- bekjempe korrupsjon ved støtte til et sektorprogram for bedret styresett, rettsvesen, lov og orden
- støtte aktører i det sivile samfunn.

Offentlig finansforvaltning:

- støtte finansforvaltningsprogram utarbeidet av myndighetene, og slik bidra til korrupsjonsbekjempelse.

Rapport 2003

Det ble ikke gitt bistand til Kenya over denne posten i 2003.

Madagaskar

Madagaskar ble fra 2004 inkludert på listen over samarbeidsland, og det ble opprettet en ambassade i Antananarivo i mai 2004. Utviklingssamarbeidet vil konsentreres om utdanning og godt styresett i henhold til intensjonsavtalen undertegnet under det offisielle besøket av president Ravalomanana til Norge i mars 2004. Samlet norsk støtte utgjorde i 2003 43,5 mill. kroner, hvorav 24,9 mill. kroner over bevilgningen for tiltak under utfasing.

Situasjonsbeskrivelse

President Ravalomanana har fremdeles en meget sterk posisjon. Opposisjonen er svak og splittet. Det sivile samfunn er også relativt svakt utviklet. Madagaskar gjeninntrådte i 2003 i AU-arbeidet etter å ha stått utenfor siden den politiske krisen i 2001-2002.

Madagaskar tilhører gruppen av de minst utviklede land (MUL). Den gassiske regjeringen ferdigstilte sommeren 2003 sin fattigdomsstrategi, og Verdensbanken ga sin tilslutning til denne i november samme år. Målet er å redusere andelen fattige fra 70 til 35 pst. innen 2013. I fattigdomsstrategien vektlegges særlig infrastruktur og utdanning. Det ambisiøse programmet for reform av finansforvaltningen ble videreført i 2004, særlig støttet av Verdensbanken. Et interim-anti-korrupsjonsråd arbeidet med å utmeisle en helhetlig strategi for korrupsjonsbekjempelse. Det er begrenset giverkoordinering på

Madagaskar, blant annet fordi de sentrale giverlandene innen harmoniseringsarbeid ikke er viktige aktører. Madagaskars økonomiske vekst i 2003 var på 9,6 pst. Gjeldsbetjeningsraten er på 7 pst.

Mål

Følgende mål i Madagaskars fattigdomsstrategi er relevante for norsk utviklingssamarbeid i 2005:

Utdanning:

– grunnutdanning for alle barn innen 2015.

Godt styresett:

– velfungerende rettsstat, åpenhet og effektivitet i forvaltningen, korrupsjonsbekjempelse, desentralisering og respekt for demokratiet.

Det vil i 2005 bli arbeidet med å operasjonalisere intensjonsavtalen. Det vil utvikles samarbeidsprogrammer som bygger opp om målet innen utdanningssektoren og bistår Madagaskar i å styrke offentlig forvaltning. Samarbeidet under den nye intensjonsavtalen innebærer en økning i nivået for bistand til Madagaskar. Den eksisterende støtten til landbruk videreføres. Regjeringen vil arbeide aktivt for å bidra til sterkere giverkoordinering, spesielt innen utdanning, gjennom å arbeide for utvikling av sektorprogram.

Rapport 2003

Støtten ble i 2003 gitt over post 79 «Tiltak under utfasing» da Madagaskar først ble et samarbeidsland i 2004. Støtten har bidratt positivt til en videreutvikling av menneskelige ressurser gjennom fagopplæring og kvalitetsforbedring av grunnskolen og landbruksutdanning, samt landbruksforskning og -veiledning. Bygdeveger, vanningskanaler, latriner, skoler og andre bygninger er rehabilitert. Det ble rehabilitert 600 offentlige og private skoler.

Madagaskar har anerkjent arbeidsintensive metoder utviklet av ILO og Norge for å skape sysselsetting og profesjonalisere små entreprenører. Metodene har satt myndighetene i stand til å levere etterspurte tjenester. Sammen med opplæring, forskning og veiledning innen jordbruk bidro dette til vekst på landsbygda og til fattigdomsreduksjon.

Mali

I tråd med intensjonsavtalen av 1998 er formålet med samarbeidet å støtte opp om Malis egen innsats for å oppnå en bærekraftig sosial og økonomisk utvikling, samt styrke demokratiske institusjoner. Prioriterte innsatsområder er: styresett, utdanning og landbruk/naturressursforvaltning. Hovedtyngden av norsk bistand er konsentrert om de tidligere konfliktområdene i nord samt vestlige deler av landet. Det tas sikte på å fornye intensjonsavtalen i løpet av 2004. Det vil i denne sammenheng bli innledet forhandlinger med Sverige med sikte på å la den svenske ambassaden i landet forvalte den norske bilaterale bistanden til Mali, slik den norske ambassaden i Malawi forvalter den svenske bistanden. Samlet bistand i 2003 var 53 mill. kroner, hvorav 28 mill. kroner over denne posten.

Situasjonsbeskrivelse

Mali har hatt en positiv utvikling innen demokrati og respekt for menneskerettigheter. Den politiske situasjonen er stabil og preget av konsensus. Presidents- og parlamentsvalg ble gjennomført i 2002, og lokalvalg i mai 2004. Presidenten har ingen partipolitisk tilknytning, og regjeringen består av representanter for alle partier. Menneskerettighetene respekteres i stor grad, men kulturelle faktorer gjør ivaretakelse av kvinners rettigheter til en særlig utfordring. Mali er et MUL-land, og 2/3 av befolkningen lever under fattigdomsgrensen. Landet har som mål å redusere andelen av befolkningen som lever under fattigdomsgrensen til 47,5 pst. i 2006. Landet er nr. 172 av 175 på UNDPs levekårsindeks, og har store utviklingsbehov innenfor de fleste sektorer. Total bistand utgjør 13,9 pst. av bruttonasjonalinntekt og gjeldsbetjeningsraten er på 9 pst. Økonomien er basert på produksjon av bomull, gull og kveg, og er svært sårbar for eksterne forhold. Den økonomiske veksten i 2003 på 3,3 pst. var lavere enn forventet. Den lave vekstraten forklares hovedsakelig ut fra krisen i Elfenbenskysten, den lave bomullsprisen på verdensmarkedet og klimatiske forhold. Inflasjonen er redusert fra 5 pst. i 2002 til 1,5 pst. i 2003. Malis makroøkonomiske styring har vært stram, og landet har fulgt opp gjeldende strukturtilpasningsprogrammer. Mali nådde gjennomføringstidspunktet for HIPC-initiativet i mars 2003 og har fått innvilget betydelig gjeldslette. Mali vedtok i 2002 en nasjonal strategi for bekjempelse av fattigdom, og fattigdomsbekjempelse og utvikling av sosial sektor står høyest på den politiske agenda. En relativt svak forvaltning og utbredt korrupsjon påvirker dessuten myndighetenes evne til å gjennomføre sin politikk og oppnå ønskede resultater.

Mål

Følgende mål er sentrale for norsk utviklingssamarbeid i henhold til den gjeldende intensjonsavtalen:

Styresett:

- effektivisering av offentlig sektor med økt desentralisering av myndighet og ressurser til kommunene
- bekjempelse av korrupsjon.

Utdanning:

- økt inntak i grunnskolen til 83 pst. i 2006, med særlig fokus på å sikre skolegang for jenter
- økt andel voksne som kan lese og skrive.

Landbruk og naturressursforvaltning:

- bedret matvaresikkerhet for befolkningen; 50.000 hektar dyrket mark skal utvikles i perioden 2003-2007.

Bruken av bevilgningen i 2005 vil være avhengig av innholdet i den nye intensjonsavtalen og forhandlingene med Sverige om forvaltningen av midlene, men tiltak innen styresett, utdanning og naturressursforvaltning vil fortsatt søkes gitt prioritet fra norsk side.

Rapport 2003

Rapportering på nasjonale mål

FN-systemet og norske frivillige organisasjoner har vært de viktigste kanalene for den norske bistanden i 2003.

Styresett:

Det ble igangsatt en rekke tiltak for å modernisere og effektivisere statsforvaltningen. For å bekjempe korrupsjon ble det opprettet særskilte kontrollorganer.

Utdanning:

Inntaket i grunnskolen økte fra 55,6 pst. i 2001 til 67 pst. i 2003. Blant guttene økte andelen fra 56 pst. til 77,9 pst., mens andel jenter økte fra 46 pst. til 56,4 pst. Videre ble det i 2003 rekruttert 3 500 nye lærere og bygget en rekke nye skoler og klasserom.

Landbruk og naturressursforvaltning:

Tiltak er iverksatt for å bedre grunnleggende infrastruktur som vei, jernbane, elektrisitet og telekommunikasjon og for å støtte de produktive sektorer.

Rapportering på forvaltningsmål

Styresett:

Norge støttet via UNDP forberedelsene til lokalvalget i mai 2004. Støtten knyttet seg både til tekniske forberedelser og tiltak for å høyne forståelsen for demokrati og valgprosesser. Kvinner var en særlig målgruppe. Det ble også gitt støtte til opplæring av ledere på kommunenivå i nordområdene i lokalforvaltning og administrasjon.

Utdanning:

Malis tiårsplan for utdanning mottok norsk støtte via UNDP. Støtten gikk til utdanning for jenter og alfabetisering av kvinner, og hadde et særskilt fokus på nordområdene. Deler av støtten bidro til å bygge til sammen 55 skolehus i Tombouctou, Gao og Kidal. Mer enn 2 000 kvinner deltok i alfabetiseringsprogrammet, og til sammen 1 500 jenter deltok i fransk- og matematikkundervisning.

Landbruk og naturressursforvaltning:

Gjennom UNDP støttet Norge økt bruk av maskinelt utstyr for å bedre produktivitet og matvaresikkerhet i berørte landsbyer, med kvinner som hovedmålgruppe. I samarbeid med ILO, UNDP og maliske myndigheter ble det gitt støtte til bærekraftig forvaltning av skogressurser. Evalueringer så langt viser at prosjektet har bidratt til å heve levestandarden for landsbyboerne i prosjektområdene og til en bedre forståelse av hvordan naturressursene best kan forvaltes. Småkreditt og yrkesutdanning stimulerte til sysselsetting for tidligere soldater i nordområdene, noe som hadde en positiv effekt på sikkerhetssituasjonen.

Nigeria

I tråd med intensjonsavtalen fra 2000 er bistanden konsentrert om menneskerettigheter, styresett og energi (petroleum). Samlet bistand i 2003 var på 32 mill. kroner, herav 6 mill. kroner over denne posten.

Situasjonsbeskrivelse

I 2003 ble president Obasanjo gjenvalgt for en ny fireårsperiode.

Et omfattende reform- og moderniseringsprogram for offentlig sektor med vekt på privatisering, rasjonalisering og bekjempelse av korrupsjon, er satt i gang etter disse valgene. Det ble holdt lokalvalg i 2004 som var preget av uregelmessigheter og liten oppslutning. Motsetninger mellom etniske og religiøse grupper, ofte med utgangspunkt i kamp om ressurser, fører til uroligheter og tap av menneskeliv. Menneskerettighetssituasjonen er vanskelig, men har bedret seg de siste årene. Nigeria har en fri og kritisk presse. Sivile organisasjoner spiller en aktiv rolle i demokratiseringsprosessen. Nigeria har sluttet seg til FNs konvensjon mot korrupsjon, men rangeres fortsatt som verdens nest mest korrupte land. Det pågår et betydelig arbeid for å få bukt med korrupsjon og økonomisk svindel på alle nivåer.

Myndighetene arbeider med å få bedre kontroll med forvaltningen av olje- og gassinntektene og har erklært at landet aktivt vil delta under «Extractive Industries Transparency Initiative», som er et internasjonalt initiativ for større åpenhet i utvinningsindustriene. Det er økende interesse for utenlandske investeringer i Nigeria på bakgrunn av stort innenlandsk marked og betydelige olje- og gassforekomster. En ny nasjonal fattigdomsstrategi skal iverksettes sommeren 2004. Det er fremdeles svak styring med den økonomiske politikken. Inflasjonen ligger på ca. 15 pst. og den økonomiske veksten ble for 2003 beregnet til 5 pst. Gjeldsbetjeningsraten er på 7 pst. Avhengigheten av inntektene fra olje- og gassektoren er svært høy. Olje og gass utgjør rundt 90 pst. av budsjettinntektene. Bistand utgjør kun ca. 0,5 pst. av bruttonasjonalinntekten. Anslagsvis lever fremdeles 3/4 deler av befolkningen under fattigdomsgrensen på USD 1 pr. dag. Ytelsesnivået i sosial sektor er svært dårlig, særlig innen helse. Det er lite sannsynlig at Nigeria vil nå tusenårsmålene, kanskje med unntak av utdanningssektoren. Landet spiller en betydelig regional rolle både sikkerhetspolitisk og økonomisk.

Mål

Nasjonale mål som er relevante for norsk bistand:

Styresett:

– få på plass funksjonsdyktige demokratiske institusjoner.

Energi (petroleumssektoren):

– øke bruken av nigerianske varer og tjenester til 45 pst. innen 2007 for å bedre økonomien og redusere arbeidsløsheten
– styrke forvaltningskapasiteten på sektoren.

Bevilgningen skal i 2005 brukes til å:

Styresett:

– bidra til å fremme demokratiseringsprosessen, menneskerettigheter og godt styresett gjennom det nasjonale styresettprogrammet og gjennom enkelte sentrale menneskerettighetsorganisasjoner.

Energi (petroleumssektoren):

– bidra til bedret forvaltning gjennom opplæringstiltak og kompetansebygging innen forvaltning og utvinning av olje- og gassressursene.

Rapport 2003

Rapportering på nasjonale mål

Styresett:

Det ble gjennomført valg for annen gang siden militærregimets fall i 1998, av president, nasjonalforsamling og delstatsforsamlinger. Gjennomføringen av valget ble anerkjent internasjonalt, men flere uregelmessigheter ble påpekt.

Energi (petroleumssektoren):

Nigerianske myndigheter begynte arbeidet med en gjennomgang av sektoren, herunder organiseringen av den offentlige forvaltningen og rammebetingelsene for nasjonale og internasjonale selskaper.

Rapportering på forvaltningsmål

Styresett:

Støtten gjennom Det norske menneskerettighetsfondet har gitt en del mindre menneskerettighetsorganisasjoner muligheter til økt engasjement og derigjennom bidratt til å styrke det sivile samfunn. Den norske støtten har bl.a. bidratt til beskyttelse og rettshjelp for fattige kvinner som rammes av shariadomstolene i Nord-Nigeria, til velgeropplæring og valgdeltakelse i forbindelse med valgene i 2003, og til fremme av kvinners rettigheter og deltakelse i politikk og samfunnsliv.

Energi (petroleumssektoren):

Det ble gitt støtte til opplæring og ulike seminaropplegg innen oljeteknologi, forvaltning og utvikling av oljesektoren. Det ble inngått en treårig samarbeidsavtale med Oljedirektoratet med sikte på institusjonsamarbeid mellom Norge og Nigeria på områdene ressurshåndtering, forvaltning, sikkerhet og miljø.

Sør-Afrika

I mars 2004 undertegnet Sør-Afrika og Norge en ny intensjonserklæring om politiske konsultasjoner og utviklingssamarbeid for perioden 2005-2009. Utviklingssamarbeidet vil omfatte demokrati, menneskerettigheter, fred og sikkerhet, forskning og høyere utdanning, miljø og naturressursforvaltning samt energi i en utfasingsperiode. Det skal fokuseres på områder hvor samarbeidet kan resultere i langsiktige forbindelser mellom institusjoner i de to land, støtte konsolidering av demokratiet, samt styrke regionalt samarbeid og integrasjon. Den totale bistanden til Sør-Afrika i 2003 var på 110 mill. kroner, hvorav 82 mill. kroner over regionbevilgningen.

Situasjonsbeskrivelse

ANC fikk nær 70 pst. av stemmene ved valgene i april 2004, og har nå mer enn 2/3 flertall i parlamentet. Fraværet av en reell opposisjon innebærer at diskusjoner innad i ANC, en sterk fagbevegelse, et aktivt sivilt samfunn og uavhengige medier er viktige for demokratiutvikling og offentlig debatt. Sør-Afrika er et mellominntektsland, og bistand utgjør bare ca. 1,5 pst av bruttonasjonalprodukt. Økonomien er stabil, men en vekst i 2003 på vel 2 pst. er ikke høy nok til å redusere den høye arbeidsløsheten. Gjeldsbetjeningsraten ligger på 12 pst. Regjeringen kan vise til gode resultater innen sosial boligbygging, bedret tilgang til vann, elektrisitet, utdanning og helse for store grupper av befolkningen. Utenlandske investeringer har vært lavere enn forventet, og styrking av valutaen har skapt problemer for eksportnæringen. Regjeringen satser på en mer ekspansiv økonomisk politikk for å skape økt sysselsetting. Landet er en pådriver når det gjelder regionalt og multilateralt samarbeid. Sør-Afrika har en sentral rolle i fredsarbeidet i Sentral-Afrika og er også engasjert i fredsbestrebelsene i Sudan, på Afrikas Horn, samt i Midtøsten og på Sri Lanka. Frihandelsforhandlinger mellom SACU og EFTA forventes sluttført innen utgangen av 2004. Sør-Afrika er fra 1. januar 2004 blant de landene som omfattes av Petroleumsfondets investeringer.

Mål

Nasjonale mål som er viktige for norsk utviklingssamarbeid med Sør-Afrika:

Menneskerettigheter og demokrati:

- oppfylle FN-konvensjonen om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter som ledd i arbeidet med å redusere de store sosiale og økonomiske ulikhetene mellom grupper og regioner
- oppfylle regionale avtaler og konvensjoner om menneskerettigheter.

Miljø og naturressursforvaltning:

- fremme vern av natur- og kulturressurser for bærekraftig utvikling
- beskytte miljøet mot forurensninger, samt bedre miljøkvaliteten.

Forskning og høyere utdanning:

- sikre etnisk og kjønnsmessig balanse blant studenter og ansatte
- styrke internasjonalt universitetssamarbeid
- restrukturere universitets- og høyskolesektoren for å gjøre utdanningsinstitusjonene mer effektive og relevante.

Energi:

- etablere lovgivning knyttet til olje, gass og elektrisitet
- deregulere elektrisitetssektoren.

Bevilgningen i 2005 skal brukes til:

Menneskerettigheter og demokrati:

Bidra til å styrke respekten for politisk mangfold og demokrati og Sør-Afrikas etterlevelse av internasjonale rettighetskonvensjoner. Støtte det sivile samfunn og institusjoner som arbeider for å utvikle og styrke befolkningens mulighet til å få sine rettigheter oppfylt, og følge og vurdere myndighetenes arbeid for å oppfylle disse. Bruk av sørafrikansk kompetanse til å bidra til fred og demokratisering i regionen vil være et sentralt virkemiddel.

Miljø og naturressursforvaltning:

Bidra til arbeidet med styrket natur- og kulturvern samt arbeidet mot forurensning og forringet miljøkvalitet gjennom støtte til de nasjonale mål for bærekraftig forvaltning av naturressurser, inkludert levende marine ressurser, og tiltak mot forurensing. Støtte til informasjon og økt bevisstgjøring om miljøutfordringer nasjonalt og regionalt vil stå sentralt.

Forskning og høyere utdanning:

Støtte myndighetenes planer for omstruktureringen av høyskole- og universitetssektoren, innsats for å øke antall tidligere underpriviligerte studenter som fullfører høyere utdanning, samt fremme internasjonalt forsknings- og universitetssamarbeid, herunder samarbeidet mellom Sør-Afrika og Norge, inkludert studentutveksling.

Energi:

Sluttføre arbeidet med å etablere energilovgivning og deregulering av elektrisitetssektoren gjennom støtte til kapasitetsutvikling og institusjonsoppbygging hos myndighetene og den nye energiregulatoren. Innsats på sektoren skal videre bidra til regionalt energisamarbeid. Samarbeidet på sektoren skal fases ut raskere enn på de tre øvrige sektorene, slik at det totale samarbeidet fokuseres på tre sektorer.

Rapport 2003

Rapportering på nasjonale mål

Menneskerettigheter og demokrati:

Det ble gjort gode fremskritt med å sikre borgernes rettigheter, men lav kapasitet på lokalnivå er en begrensing i dette arbeidet.

Miljø og naturressurser:

Det ble vedtatt lover om forurensning og forvaltning av biologisk mangfold. To særdomstoler for miljø ble etablert. Fiskerimyndighetene har fått økt kapasitet og kompetanse innen forskning og forvaltning.

Forskning og høyere utdanning:

Tidligere underpriviligerte ungdommers adgang til høyere utdanning og deres akademiske resultater ble bedret. Omstruktureringen av to universiteter har startet. Det er en positiv utvikling i det regionale universitetssamarbeidet.

Energi:

Tilgangen til elektrisitet for tidligere underpriviligerte grupper ble bedret. En uavhengig regulator bidro til å opprettholde relativt stabile strømpriser.

Rapportering på forvaltningsmål

Menneskerettigheter og demokrati:

Norsk støtte ble i hovedsak kanalisert via det sivile samfunn og bidro til regjeringens arbeid for landreform samt rettshjelp til barn og kvinner. Videre bidro støtten til tiltak for økt forståelse i Sør-Afrika og i regionen for standarder for avholdelse av valg. Lokale partnere bisto lokalsamfunn med volds- og konflikthåndtering, samt opplæring om menneskerettigheter innen journalistutdanning. Hiv/aids var et tverrgående tema i de fleste av prosjektene.

Miljø og naturressurser:

Norge bidro til gjennomføring av landets miljøpolitikk innen forurensning, kulturminnevern, biologisk mangfold og miljørapportering. Norsk støtte til fiskerisektoren bidro til at Sør-Afrika tok i bruk systemer for en mer bærekraftig og rettferdig fordeling av fiskekvoter.

Forskning og høyere utdanning:

Norsk støtte bidro til at Sør-Afrika oppnådde gode resultater når det gjaldt tidligere underpriviligerte ungdommers adgang til høyere utdanning og til å bedre deres akademiske resultater. Omstruktureringen av to universiteter startet opp i tråd med planer. Det ble gitt støtte til 49 felles forskningsprosjekter innen helse, miljø og styresett.

Energi:

Norsk støtte til energisektoren gikk til opplæring og faglig støtte til myndighetene og elektrisitetsregulatoren (NER), bl.a. i forhold til ramme- og reguleringsverk. Innen olje og gass bidro Norge til kapasitetsutvikling hos myndighetene og bisto på områder innen politikkutvikling og forskning,

I 2003 omfattet samarbeidet også lokalforvaltning, boligbygging og kultur. Innen lokalforvaltning var støtten knyttet til kapasitetsoppbygging og institusjonsutvikling, samt opplæring av administrasjonsansatte og lokalpolitikere. Samarbeidet innen boligbygging resulterte i planlegging og organisering av boligsamvirke i tre provinser og til å utforme lovgivning som regulerer boligkooperativer i Sør-Afrika. Det ble gitt støtte til 31 kulturprosjekter.

Boks 8.9 Barns rettigheter

Sør-Afrikas grunnlov forplikter myndighetene til å fremme og beskytte barns rettigheter. Domstolene har imidlertid begrensede ressurser å tilby barn som er utsatt for overgrep den støtten de trenger. Organisasjonen RAPCAN (Resources Aimed at the Prevention of Child Abuse and Neglect) tok derfor initiativet til et prosjekt for å støtte voldtektsrammede barn. RAPCAN bidrar i forberedelsene til rettssaken. Organisasjonen støtter barna mens de venter på å avgi sin forklaring, gjennom blant annet å sørge for barnevennlige vente- og intervjurom. De tilbyr gruppe- og enesamtaler med barna og støtte til omsorgspersoner for å gi dem en forståelse av hva barna går igjennom. I tillegg følger de opp barn og foresatte etter rettssaken.

Prosjektet har ført til at barna og omsorgspersonene deres står sterkere i slike rettssaker, noe som har bidratt til flere fellende dommer. Omsorgspersonene gir videre uttrykk for at de har blitt mer kompetente til å håndtere barnas følelser og reaksjoner i forbindelse med overgrepet.

Budsjett 2005

For 2005 foreslås bevilget 1 078 mill. kroner. Det legges opp til følgende indikative plantall for fordeling av bevilgningen: hovedsamarbeidsland 335 mill. kroner, regionale tiltak 308 mill. kroner, Angola 95 mill. kroner, Eritrea 42 mill. kroner, Etiopia 80 mill. kroner, Kenya 40 mill. kroner, Madagaskar 60 mill. kroner, Mali 45 mill. kroner, Nigeria 13 mill. kroner og Sør Afrika 60 mill. kroner.

Post 79 Tiltak i tidligere samarbeidsland

Bevilgningen på denne posten omfatter forpliktelser i samarbeidet med land som ikke lenger inngår i gruppen av samarbeidsland. I Botswana er man i startfasen av et samarbeid i kampen mot den meget alvorlige hiv/aids-situasjonen gjennom rekruttering av norsk helsepersonell. Det har tidligere gått midler til et begrenset samarbeid med Namibia. Disse tiltakene er nå avsluttet, og det foreslås ikke bevilget midler til Namibia i 2005. Zimbabwe ble i 2003 tatt ut av gruppen andre samarbeidsland. Tiltak gjennomført av ikke-statlige aktører, herunder engasjement for å bidra til utvikling mot et mer demokratisk samfunn, bidra til dialog og nasjonal forsoning, avhjelpe den humanitære krisesituasjonen samt bidra til bekjempelse av hiv/aids, vil bli støttet over denne posten. Ny vurdering av Zimbabwes status som samarbeidsland vil bli foretatt dersom situasjonen utvikler seg mot en politisk løsning på konflikten.

Rapport

Total støtte over denne bevilgningen var i 2003 på 44,9 mill. kroner, fordelt med 24,9 mill. kroner til Madagaskar (omtalt under post 78), 4,2 mill. kroner til Botswana og 15,8 mill. kroner til Namibia. Støtten til Botswana gikk til samarbeidstiltak innen helsesektoren rettet inn mot å bekjempe hiv/aidsepidemien. Støtten til Namibia gikk til utfasing av samarbeidet på fiskerisektoren, energi, miljø, maritim sektor samt til utdanning. Alle bilaterale tiltak vil avsluttes senest ved utgangen av det namibiske budsjettåret 2004/2005.

Samlet bistand til Zimbabwe i 2003 var 49,5 mill. kroner hvorav 43 mill. kroner over kap/post 0150.78 Regionbevilgning for Afrika, da Zimbabwe da fortsatt var et samarbeidsland. All norsk innsats i Zimbabwe kanaliseres gjennom ikke-statlige partnere. Støtten til sivilt samfunn har vært med på å holde liv i sentrale endringsagenter, noe som har vært viktig for å kunne nå folk på landsbygda med informasjon om rettigheter og demokrati. En sentral del av denne støtten har gått til prosjekter som overvåker og rapporterer om situasjonen for menneskerettighetene i landet. Samarbeidet med nasjonale partnere som overvåker og arbeider for å bevare de uavhengige mediene har bidratt til å opprettholde plattformer og kanaler for kritisk informasjon og debatt samt forsvare presse- og ytringsfriheten. Det har vært gitt støtte til partnere som fremmer dialog mellom regjeringsparti og opposisjon. Det har videre vært en kontinuerlig oppfølging av den humanitære krisen gjennom støtte til ulike organisasjoner samt FN-systemet.

Budsjett 2005

For 2005 foreslås bevilget 20 mill. kroner.

Kap. 151 Bistand til Asia

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2003	Saldert budsjett 2004	Forslag 2005
70	Bangladesh, *kan overføres*	100 014	60 000	60 000
71	Nepal, *kan overføres*	65 003	65 000	65 000
78	Regionbevilgning for Asia, *kan overføres*	323 132	365 000	460 000
79	Tiltak i tidligere samarbeidsland, *kan overføres*	15 871	34 000	19 000
	Sum kap. 151	504 020	524 000	604 000

Asia er en motsetningsfylt verdensdel med to tredjedeler av verdens fattige og på samme tid flere av verdens raskest voksende økonomier. Ulikhetene mellom subregioner og land er store. Det norske utviklingssamarbeidet reflekterer dette og har varierende innretning. Det legges imidlertid generelt vekt på støtte til utdanning, godt styresett og menneskerettigheter, samt næringsutvikling, energi og miljø.

Land som Sri Lanka, Burma, Indonesia, Filippinene, Nepal og Afghanistan, er fortsatt gjenstand for interne politiske og militære konflikter. Situasjonen i Nepal har forverret seg etter bruddet på våpenhvilen i august 2003, med demokratiproblemer og økte brudd på menneskerettigheter. I Afghanistan framstår den voksende narkotikaøkonomien som en trussel mot stabiliteten i landet og i regionen. Det har vært noen lysglimt i den pågående konflikten mellom India og Pakistan om Kashmir. I Øst-Timor er situasjonen stabil og gjenoppbyggingen av samfunnet videreføres. Irak-konflikten har påvirket regionen i betydelig grad, og har medført økt generell spenning og terrorfrykt. Norge har lenge støttet fredsprosessen i Sri Lanka og har en rolle som tilrettelegger i fredsforhandlinger mellom myndighetene og kommunistbevegelsen i Filippinene. Innsats for utvikling vurderes fra norsk side som et viktig bidrag for å fremme og sikre fred. Dette nødvendiggjør fleksibel bruk av bistandsmidlene. Asia har stort sosiokulturelt mangfold, og flere land tilgodeser i liten grad minoritetsgrupper, f.eks. Vietnam. I en del land i regionen er overgrep mot enkeltindividet en del av hverdagen, forståelsen for demokratiske verdier er begrenset og svakt styresett hemmer utviklingen. Det er imidlertid gjennomført reformer for å forbedre styresett i en del land. Dette har ført til større økonomisk og politisk åpenhet, og flere land har fått en mer demokratisk styreform. Økt levestandard og økt internasjonal kontakt har medført at innbyggerne kommer med krav om demokrati og rettferdig rettsvesen. Innsats for menneskerettigheter i utviklingssamarbeidet skjer i stor grad gjennom støtte til sivile samfunnsaktører.

Boks 8.10 Valgåret 2004

Året 2004 var det store valgåret i Asia og noen av verdens mest folkerike demokratier gikk til valg. Gjennomføringen av valgene i Indonesia og India har gått relativt rolig for seg tross store praktiske utfordringer. I India kom Kongresspartiet tilbake i posisjon i regjeringsalliansen etter 8 år. Det er håp om at dette medfører en nedtoning av religiøse og sosiale motsetninger. Valg ble også avholdt i Taiwan, Sør-Korea, Sri Lanka, Malaysia, Filippinene, Mongolia og Afghanistan. I valget på Sri Lanka var det stort oppmøte og presidentens koalisjon med marxistpartiet vant 105 av de 225 setene. Selv om det er skepsis til fredsprosessen blant valgvinnerne, så har de signalisert at de vil fortsette prosessen.

I Asia var den økonomiske veksten i 2003 i snitt på omlag 6 pst. Særlig utmerket India, Kina, Thailand og Vietnam seg med sterk vekst. De fleste asiatiske økonomiene har fått flere ben å stå på og er nå mindre avhengige av det japanske markedet. Veksten i den kinesiske økonomien, som i fjor endte på over 9 pst., påvirker hele subregionen ved at Kina har blitt et stort marked. Selv Nepal, som er svært preget av konflikt, gikk fra negativ til positiv vekst. Dette gjelder også Afghanistan hvor det primært skyldes vekst i landbruksproduksjonen og den internasjonale tilstedeværelsen. I India har inflasjonen lenge vært lav, men økt oljepris har medført at den nå er oppe i 7,5 pst. Aksjemarkedet er på et høyt nivå og økningen i bruttonasjonalproduktet i India var på 6 pst. for 2003. Den nye regje-

ringen i India vektlegger sosial og økonomisk utjevningspolitikk, samt utenlandske investeringer. I noen land som for eksempel Kina, Bangladesh og Vietnam, er den økonomiske veksten ledsaget av økende inntektsforskjeller. Pengeoverføringene til gjenværende familie i hjemlandet har fått betydelig omfang, i f.eks. Bangladesh, Sri Lanka og Nepal overstiger midler fra emigrerte borgere langt den offisielle utviklingshjelpen.

Asia har totalt mellom 750 og 800 millioner ekstremt fattige. I løpet av 90-tallet har det vært en nedgang i andel fattige fra 34 pst. til 24 pst., og dersom trenden fortsetter til 2015 vil en da være nede på 17 pst., enkelte land vil ha nådd 10 pst. I Øst-Asia har andelen av befolkningen som lever på under 1 dollar om dagen falt fra 28 pst. i 1990 til 14 pst. i 2000, mens i Sør-Asia er tilsvarende tall 44 pst. og 37 pst. Sør-Asia ligger slik ikke an til å nå tusenårsmålet om halvering av fattigdommen før 2015. I deler av det østlige og sørøstlige Asia skjer fattigdomsreduksjonen raskere enn i noen annen del av verden. Asia som helhet har en mulighet for å nå tusenårsmål nr. 1. I løpet av siste 30 år har f.eks. Indonesia hatt en nedgang i andel fattige fra 60 til 27 pst., Sør-Korea fra 23 til 12 pst. og Thailand fra 26 til 14 pst. Vietnam har hatt en reduksjon av andel fattige fra 58% til 29% over det siste tiåret. Afghanistan framstår som en særlig utfordring hvor 53 pst. av befolkningen på landsbygda er fattige. Betydningen av å bringe fattige befolkningsgrupper inn i den formelle økonomien er satt på dagsorden i en rekke asiatiske land. Land som Kina og Vietnam gjennomfører reformer for å etablere former for privat bruks- og eiendomsrett til jord og virksomhet. Folkekongressen i Kina ga prinsipielt sett sin tilslutning til å åpne for privat eiendomsrett i vår. Det vil imidlertid ta lang tid før dette er en realitet, spesielt innenfor landbruket.

Det har imidlertid ikke vært samme tempo i framgangen når det gjelder kampen mot sult. Gjennom 90-tallet har antall som ikke får nok mat daglig kun falt fra 20 til 16 pst. Tallene tyder på en tendens mot økt ulikhet.

Flertallet av de asiatiske landene ligger imidlertid an til å oppnå tusenårsmålet om allmenn og likestilt grunnutdanning innen 2015. I Øst-Asia er det en særskilt positiv utvikling i deltagelse på grunnskolen og jenters skolegang. Det er også en positiv utvikling i Sør-Asia, med unntak for jenter. I Afghanistan ble ca. 4 mill. barn tatt opp i grunnskolen i 2003. Jenters deltakelse er i dag høyere enn før Taliban-regimet kom til makten, men gutters deltakelse er fortsatt dobbelt så høy.

Det er et mål å redusere barnedødeligheten med to tredjedeler, tre fjerdedeler av landene ligger an til å klare å oppnå målet. Selv om hiv/aids-situasjonen i Asia er bedre enn i for eksempel Afrika sør for Sahara, utgjør hiv/aids og andre epidemier en alvorlig trussel. Hiv/aids har spredd seg over hele kontinentet de siste 15 årene, ved utgangen av 2001 var om lag 7 millioner smittet.

Sør-Asia ligger bedre an enn Øst-Asia når det gjelder mulighet for å nå tusenårsmålet om tilgangen til rent vann. Den manglende framgangen når det gjelder tilgang på rent drikkevann i øst, reflekterer til dels miljøproblemer forbundet med rask økonomisk vekst.

Boks 8.11 Miljøproblemer

Økonomisk vekst, urbanisering og industrialisering medfører stor belastning på miljøet. Luftforurensningen er i områder av Kina ekstrem og tilgang til rent drikkevann er et økende problem på grunn av forurenset grunnvann. I flere av samarbeidslandene er det lagt planer for økonomisk utvikling som vil kunne øke de store miljøproblemene ytterligere og miljøhensyn er gjennomgående svakt integrert i fattigdomsstrategiene. Norge støtter en rekke regionale miljøprogram i Asia, i tillegg til landspesifikke tiltak i blant annet Kina og Indonesia.

I Asia vil Regjeringen i 2005 fortsatt styrke satsingen på utdanning og særlig bidra til å fremme likestilling mellom jenter og gutter, samt mellom ulike sosiale grupper. En vil i økt grad vektlegge arbeidet mot handel med barn og kvinner. Utdanning vil vektlegges i Afghanistan, Pakistan, Bangladesh, Nepal og Vietnam. En vil fortsette med et begrenset samarbeid med Kina om hiv/aids i lys av epidemiens potensial for utbredelse. Miljø vil fortsatt stå sentralt i samarbeidet med Indonesia og Kina. I Indonesia vil ulovlig hogst og urfolks rettigheter stå sentralt. Det anses forsatt som viktig å støtte Øst-Timor innen energisektoren.

Den norske støtten til demokrati og menneskerettigheter i Asia vil fortsette, også gjennom frivillige organisasjoner og uavhengige institusjoner. Sosial mobilisering og bedring av landbygdbefolkningens levekår vil bli støttet gjennom frivillige organisasjoner som bl.a. Aga Khan Foundation. I Bangladesh vil en bruke ulike bevilgninger fleksibelt for å bidra til bedre styresett, mens en i Nepal i økt grad forsøker å rette støtten inn mot å redusere årsaken til konflikten og bygge opp om en fredelig løsning. Næringsutvikling er en viktig del av samarbeidet med flere land, inkludert Sri Lanka, Viet-

nam og Bangladesh. Formalisering av den uformelle sektor settes på dagsorden, i første omgang gjennom den politiske dialogen.

Post 70 Bangladesh, kan overføres

I henhold til intensjonsavtalen fra 2003 er hovedmålet for samarbeidet med Bangladesh å støtte landets arbeid for å redusere fattigdommen. Hovedsatsingsområder er utdanning og næringsutvikling. Godt styresett og respekt for menneskerettighetene er overordnede hensyn. Utvikling av institusjoner for godt styresett står sentralt i dialogen med myndighetene i utviklingssamarbeidet. Samlet norsk støtte til Bangladesh er blitt redusert de siste årene på grunn av svak framdrift i programmer og vanskelig styresettsituasjon. Støtten utgjorde i 2003 brutto 128 mill. kroner, hvorav 60 mill. kroner over denne posten. En tapsavsetning til Norfund på 41,6 mill. kroner gjorde at netto støtte til Bangladesh ble på 86 mill. kroner i 2003. En økende del av støtten går gjennom lokale frivillige organisasjoner. Det vil bli lagt økt vekt på å fokusere samarbeidet om prioriterte sektorer blant annet gjennom et tettere samarbeid med andre givere. Antall enkelttiltak vil bli redusert.

Situasjonsbeskrivelse

Bangladesh er preget av sterke motsetninger mellom de to største partiene Bangladesh Nationalist Party og Awami League. Landet gjennomfører demokratiske valg, men reelle demokratiske verdier og rettigheter har dårlige vekstvilkår. Dette kommer blant annet til uttrykk i at opposisjonen har boikottet parlamentet i lange perioder og at politisk motivert vold er utbredt. Lov- og ordensituasjonen har over lengre tid utviklet seg i feil retning. Retten til trygghet for liv og helse er derfor ikke oppfylt. Uavhengige medier har blitt styrket i de siste årene. Trusler og vold mot journalister er et tiltagende problem og bidrar til selvsensur blant landets journalister. Korrupsjonsproblemet i Bangladesh er betydelig, noe som ikke minst fremgår av landets plassering på korrupsjonsindeksen til Transparency International. Hovedinntrykket er at myndighetenes løfter om styresettforbedringer på mange områder sjelden følges opp. Bangladesh kommer likevel relativt godt ut på Verdensbankens rangering av lands politikk og institusjonelle rammeverk for bekjempelse av fattigdom og bærekraftig vekst. Dette skyldes i hovedsak den økonomiske politikken som har ført til stabil vekst, betydelig bedring av levekår for befolkningen og reduksjon av fattigdomm. Bedret styresett er imidlertid en forutsetning for landets videre økonomiske og sosiale utvikling så vel som for effektiviteten av norsk bistand. Bangladesh står overfor store utfordringer knyttet til gjenoppbygging etter flommen sommeren 2004, som førte til at over 30 millioner mennesker ble hjemløse eller isolerte.

Bruttonasjonalproduktet har økt jevnt med 4-5 pst. per år i over 20 år og ligger på ca. 380 USD (2627 kr) per innbygger. Ventet økonomisk vekst i inneværende budsjettår (juli 2004-juni 2005) var nærmere 6 pst., men etter flommen i juli og august 2004 er det nå angitt anslag på under 5 pst. Til tross for billig arbeidskraft, har landet problemer med å tiltrekke seg utenlandske investeringer. Dette skyldes dårlig infrastruktur, den utbredte korrupsjonen og politisk ustabilitet. Det er usikkerhet om eksportutsiktene for tekstiler, den viktigste eksportvaren, i forbindelse med at multifiberavtalen oppheves ved slutten av 2004. Inntektsulikheten har økt de siste ti årene. Andelen fattige sank fra 59 pst. i 1991 til 50 pst i 2000. For å nå tusenårsmålet om reduksjon i fattigdom, er det anslått at den årlige økonomiske veksten må opp på omlag 6 pst. årlig frem til 2015.

Myndighetene legger vekt på at arbeidet med fattigdomsstrategien skjer nasjonalt, og at givernes rolle er begrenset. Innen utgangen av 2004 forventes en fullstendig fattigdomsstrategi (PRSP) å foreligge. Utfordringen er å nedfelle planene for fattigdomsreduksjon i de årlige budsjettene.

Den totale internasjonale bistanden til Bangladesh var 913 mill. USD (6,3 mrd. kroner) i 2002 (OECD/DAC) og utgjorde 2,1 pst. av BNI, ned fra 7 pst. i 1990. Bangladeshere i utlandet sender hjem omlag 3 mrd. USD (21 mrd. kroner) og eksportinntektene er omkring 7 mrd. USD (48 mrd. kroner) per år. Givermidler finansierer i underkant av 50 pst. av statsbudsjettets utviklingsdel og 15 pst. av hele budsjettet. Budsjettunderskuddet er på 4,8 pst. Utenlandsgjelden er liten og gjeldsbetjeningsraten er 8 pst. De multi- og bilaterale giverne koordinerer seg i en lokal givergruppe, og framstår som godt samordnet i dialogen med myndighetene. De multilaterale organisasjonene har en fremtredende rolle, blant annet som koordinatorer for flere av de tematiske undergruppene. Norge deltar i grupper knyttet til de norske innsatsområdene og arbeider for økt giverharmonisering. Innen grunnutdanning deltar de fleste sentrale givere i et felles sektorprogram, ledet av Asiabanken.

Mål

De nasjonale målene for samarbeidsområdene omfatter:

Utdanning:

- sikre full grunnutdanning for både jenter og gutter innen 2015,
- sikre lik andel gutter og jenter i grunn- og videregående skole innen 2015.

Næringsutvikling og energi:

- sikre fattigdomsreduserende vekst i bruttonasjonalproduktet på omlag sju pst. i de neste ti år,
- sørge for økt sysselsetting og inntektsvekst blant de fattige,
- sikre god forvaltning av landets petroleumsressurser,
- sikre rimelig og pålitelig strømforsyning for alle innen 2020.

Styresett og menneskerettigheter:

- øke deltakelsen fra det sivile samfunn for å fremme utviklingen av en åpen statsforvaltning,
- sikre kvinners innflytelse og fjerne forskjellsbehandling av kjønnene,
- sikre innbyggernes rettigheter gjennom å redusere korrupsjon i offentlig forvaltning

Bevilgningen skal i 2005 brukes til å:

Utdanning:

- støtte opp under det nasjonale målet om å sikre full likestilt grunnutdanning, gjennom støtte til det nyetablerte sektorprogrammet for grunnutdanning,
- bidra til lik andel gutter og jenter i skolen innen 2015 gjennom stipendprogram for jenter i ungdomsskolen,
- gi skoletilbud i 2005 for ca 185 000 barn fra utsatte grupper som ikke er blitt innskrevet i offentlig grunnskole gjennom støtte til skoler drevet av frivillige organisasjoner.

Næringsutvikling og energi:

- bidra til utformingen og gjennomføringen av en økonomisk politikk for å underbygge målet om en fattigdomsreduserende økonomisk vekst ved å støtte en økonomisk idegruppe og en rådgiver til sentralbanken,
- skape sysselsettingstilbud for ca 68 000 mennesker og øke lønnsomhet for ca 22 700 små og mellomstore bedrifter, hvorav 20 pst ledet av kvinner, gjennom kreditt og rådgiving,
- bidra til å sikre nasjonale interesser i utnyttelse av landets gassressurser gjennom norsk faglig støtte,
- videreføring av bidrag til utbygging av distribusjonsnett for sikker strømforsyning.

Styresett og menneskerettigheter:

- bidra til å redusere korrupsjon gjennom støtte til en frivillig organisasjon som arbeider med å mobilisere befolkningen mot korrupsjon,
- bidra til å styrke det sivile samfunn gjennom støtte til pressen
- øke respekten for menneskerettigheter, spesielt for kvinner, gjennom støtte til frivillige organisasjoner som arbeider med menneskerettigheter.

I 2005 vil arbeidet med økt fokusering bli fortsatt med sikte på ytterligere konsentrasjon om de tre sektorene og reduksjon av antall enkelttiltak.

Rapport 2003

Rapportering på nasjonale mål

Utdanning:

Andelen barn i aldersgruppen som gikk i barneskolen økte fra 56 pst. i 1990 til 75 pst. i 2000. Det er framgang når det gjelder tusenårsmålet om å nå lik skoledeltakelse for jenter og gutter, mens det krever stor innsats for å oppnå full grunnskoleutdanning for alle.

For barn i ungdomsskolealder økte andelen fra 28 pst. til 65 pst. i samme periode. Jenter utgjorde i 2003 halvparten av elevene i grunn- og ungdomsskolen.

Næringsutvikling:

Elektrifisering av landsbygda fortsatte, og andelen av landsbybefolkningen med innlagt strøm økte fra nær null i 1983 til over 20 pst. i 2002.

Styresett og menneskerettigheter:

Etter flere forsinkelser ble loven om en antikorrupsjonskommisjon vedtatt i februar 2004, og det er håp om at kommisjonen kan komme i arbeid i 2004. Ut over dette går forbedringer når det gjelder styresett og respekt for menneskerettigheter langsomt.

Rapportering på forvaltningsmål

Utdanning:

Norge samarbeidet med Asiabanken og andre givere om forberedelsene av et sektorsamarbeid for grunnutdanning. Norge videreførte dessuten støtten til et stipendprogram for omlag 125 000 ungdomsskolejenter. Dette programmet bidro til økt skoledeltakelse for jenter. Bedrede administrative rutiner innen dette programmet er innført i 2003 etter at misbruk ble avdekket i 2002. I tillegg ble det gitt støtte til lokale frivillige organisasjoner som arbeider innen uformell grunnutdanning og bekjempelse av barnearbeid. Omkring 67 000 elever som ikke gikk i den offentlige grunnskolen fikk på denne måten utdanning. Den samlede norske støtten til utdanningssektoren over denne bevilgning utgjorde 32 mill. kroner i 2003.

Boks 8.12 Grunnutdanning

Støtten til Programmet for kvalitetsforbedring innen grunnutdanning (Primary Education Development Programme for Quality Improvement 1997-2003) har bidratt til utdanning av ca 13.500 lærere, gjennomføring av 22 mastergrader i utdanningsfag, styrking av læreskoler, oppbygging og drift av ressurssentre for lærere og kompetansebygging i direktorat og departement. Programmet har vært forsinket. Det har vært en overoptimistisk budsjettering, kombinert med lav kapasitet og dårlige rutiner for økonomistyring hos samarbeidende institusjoner. Det har vært nedlagt betydelige arbeid fra norsk side for å rydde opp i administrative problemer. 75 pst. av programmets mål ble oppnådd.

Næringsutvikling og energi:

Kreditt og bedriftsrådgivning for småentreprenører ble støttet med 25 mill. kroner. Et av kredittprogrammene bidro til å skape nær 50 000 arbeidsplasser, hvorav mer enn 20 pst. for kvinner. Gass er den viktigste energikilden i Bangladesh. Hydrokarbonenheten under Energidepartementet mottok faglig bistand fra Oljedirektoratet i Norge. Støtten omfattet blant annet kartlegging av landets gassreserver og utredning av eksportmuligheter, noe som bidro til å styrke landets forvaltning av ressursene. I 2003 utgjorde støtten til næringsutvikling og energi over denne bevilgning 46 mill. kroner.

Styresett og menneskerettigheter:

Det ble gitt støtte til antikorrupsjonsarbeid, til fremme av kritisk journalistikk og til en idegruppe for fattigdomsorientert økonomisk politikk. Norge har støttet organisasjoner som arbeider for kvinners rettigheter og som yter direkte tjenester til kvinner, blant annet rettshjelp. De frivillige organisasjonene som ble støttet nådde over en million kvinner med direkte tiltak. I tillegg nådde organisasjonene over åtte millioner kvinner med tiltak gjennom nettverk og allianser. Med norsk støtte ble om lag 4 000 kvinnelige kommunestyrerepresentanter gitt opplæring. Ved hjelp av støtte til en jordrettighetsorganisasjon har Norge det siste året bidratt til omfordeling av om lag 2.500 mål til fordel for jordløse fattige. Støtten til godt styresett og menneskerettigheter over denne bevilgning utgjorde 9 mill. kroner i 2003.

Boks 8.13 Bedriftsutvikling

Kreditter og bedriftsrådgivningstjenester ble gitt gjennom den regionale utviklingsbanken RAKUB i det nordøstlige Bangladesh. Prosjektet ble startet i mai 2003, og det er allerede oppnådd synlige resultater. Over 300 småbedrifter har tatt opp kortsiktige lån med nesten 100 pst. tilbakebetalingsrate. Mange av lånene er små, men bidrar til å dekke et stort behov for arbeidskapital for næringsdrivende som ikke kan stille sikkerhet for lån.

Fattigdomsstrategi:

Norge har sammen med andre givere støttet utarbeidelsen av publikasjoner som har bidratt til en informert samfunnsdebatt om fattigdomsstrategien.

Budsjett 2005

For 2005 foreslås bevilget 60 mill. kroner.

Post 71 Nepal, kan overføres

Samarbeidet er konsentrert om styresett og menneskerettigheter, grunnutdanning, og næringsutvikling med fokus på energi. Så lenge den væpnede konflikten varer prioriteres tiltak som kan redusere de negative konsekvensene av konflikten og på sikt bidra til fredsbygging. Stat-til-stat samarbeidet og landrammen vil under de rådende for-

hold være begrenset og suppleres med midler fra regionbevilgningen. Samlet støtte i 2003 var 143 mill. kroner, hvorav 65 mill. over denne post. En positiv utvikling innen demokrati og menneskerettigheter, samt en troverdig fredsprosess, vil være en forutsetning for å gjenoppta intensjonen om en oppbygging av et samarbeidsprogram basert på prinsippene for hovedsamarbeidsland. Det arbeides med å fokusere samarbeidet, forenkle forvaltningsmekanismer, styrke samordning med andre givere og utfase tiltak utenfor de prioriterte sektorer.

Situasjonsbeskrivelse

De fremste årsakene til konflikten i Nepal er stor fattigdom, manglende muligheter for ungdom, sosial diskriminering og korrupsjon. Den maoistiske opprørsbevegelsen har i økende grad bygget opp egne strukturer på landsbygda på lokalt og regionalt nivå. Myndighetene kontrollerer alle landets sentra og byer. Maoistenes primære krav er utforming av ny grunnlov og målet er en folkerepublikk. Regjeringen oppløste parlamentet i mai 2002 og de lokale folkevalgte organene i juni samme år, men sikkerhetssituasjonen har gjort nyvalg umulig. Landet ledes nå av en flerpartiregjering som med støtte fra kongen arbeider for å finne en fredelig løsning på konflikten. Maoistene som to ganger tidligere har brutt våpenhvilen, hevder at de ønsker en forhandlingsløsning. Etter bruddet på våpenhvilen i august 2003 har menneskerettighetsovergrepene igjen økt kraftig. Media spiller en viktig rolle og er svært frittalende. Sikkerhetssituasjonen, mangelen på folkevalgte organer, og bruddene på menneskerettighetene reduserer mulighetene for langsiktig utviklingsarbeid. Giverne samarbeider om å utvikle mekanismer for å verne og støtte småskala infrastrukturtiltak og levering av tjenester uten å bli hindret av maoistene.

Etter bruddet på våpenhvilen har veksten holdt seg, mye på grunn av arbeidsmigrasjon, vekst i landbruket og økning i turisme. Den makroøkonomiske situasjonen er stabil og inflasjonen lav, grunnet meget stram budsjettstyring. Nepal betjener sine lån og mottar ikke gjeldsslette. I 2002/03 utgjorde samlet offentlig gjeld ca 65 pst. av BNI og bistanden i underkant av 3 pst. Gjeldsbetjeningen var på rundt 19 pst. av statens samlede utgifter. Pga. sviktende inntekter og økte sikkerhetsutgifter, har landet få midler til å realisere sine utviklingsplaner. Myndighetene innførte i 2002/03 et treårig rullerende budsjett der utviklingstiltakene er strengt prioritert. Dette benyttes til å holde utgiftene innenfor tildelt budsjett og skjerme kjerneprosjekter fra kutt. Sammen med betydelig inntekter fra arbeidsmigrasjon og intensivert skatteinnkreving har dette brakt landet ut av en alvorlig budsjettkrise. Nepals femårsplan/fattigdomsstrategi for 2002/03-2007/08 har som mål å redusere den absolutte fattigdommen fra 38 pst. til 30 pst. Middelet er bred økonomisk vekst, økt sosial tjenesteyting, tiltak rettet mot diskriminerte grupper og bedring av styresett. Strategien har to scenarier, ett basert på at fred oppnås raskt og ett på at konflikten trekker i langdrag. Strategien forplikter til en mer fattigdomsbekjempende politikk og til å gjøre noe med årsakene til konflikten. Planen legger opp til at tusenårsmålet om å halvere andelen mennesker som lever i ekstrem fattigdom og sult først nås i 2020. I 2003 overtok myndighetene ledelsen for den lokale givergruppen i Nepal og de tematiske samarbeidsgruppene. De har også ledet arbeidet med en handlingsplan for harmonisering av bistandssamarbeidet der hovedmålet er å få flest mulig givere til å akseptere femårsplanen og dens prioriteringer som rammeverk for samarbeidet. Stadig flere givere viser vilje til å forholde seg til dette nasjonale rammeverket, samtidig utvises en viss tilbakeholdenhet grunnet konflikten.

Mål

Følgende nasjonale mål i fattigdomsstrategien som skal oppnås innen 2008, er relevante for samarbeidsområdene:

Styresett:

- videreføre desentraliseringen gjennom overføring av ansvar og ressurser til lokalt nivå og øke deltakelsen fra det sivile samfunn
- gjennomføre reformer i offentlig sektor og bedre økonomistyringen
- styrke innsatsen mot korrupsjon, blant annet ved å åpne lokale kontorer for det nasjonale antikorrupsjonsorganet CIAA.

Utdanning:

- øke andelen barn som begynner i 1. klasse fra 82 til 90 pst., andelen kvinnelige lærere fra 26 til 30 pst, og andelen jenter i forhold til gutter over 15 år som kan lese og skrive fra 0,6 til 0,9 pst.
- stimulere deltakelse av jenter og barn fra diskriminerte grupper gjennom spesielle tiltak
- desentralisere forvaltningen av grunnskolen (jfr. Styresett mål over).

Næringsutvikling/energi:

- øke andelen av befolkningen som har strømforsyning fra 40 til 55 pst.,
- øke tilgangen på strøm i utkantstrøk gjennom spesielle tiltak, blant annet ved å øke deltakelsen fra privat sektor, inkl. kooperativer,
- øke produksjonskapasiteten fra 527 til 830 MW,
- øke deltakelsen fra privat sektor, spesielt innenfor energi, 70 pst. av landets investeringer skal komme fra privat sektor,
- styrke de institusjonene som er ansvarlige for gjennomføring av krav som følger av WTO-medlemskap, for derigjennom å åpne for eksport av landbruksprodukter.

Bevilgningen skal i 2005 brukes til å:

Styresett:

- støtte opp under de nasjonale målene for desentralisering gjennom støtte til det nasjonale programmet for sosial mobilisering og utviklingstiltak i lokalsamfunn,
- støtte opp under arbeidet mot korrupsjon gjennom hele utviklingssamarbeidet.

Utdanning:

- støtte opp under de nasjonale målene for utdanning om bedret likestilling og økt andel barn som begynner på skolen, gjennom støtte til neste fase av sektorprogrammet for utdanning,
- bidra til at programmets samarbeid med frivillige organisasjoner og Unicef økes for å kunne nå ut til diskriminerte barn og barn i konfliktutsatte områder,
- gjennom støtte til sektorprogrammet bidra til at eierskap, gjennomføringsansvar og -evne styrkes både hos sentrale myndigheter og på distrikts- og skolenivå, samt at lokale aktører involveres i skolenes planlegging, budsjettering og bruk av midler.

Næringsutvikling/energi:

- støtte opp under de nasjonale målene for landsbygdelektrifisering gjennom støtte til det nasjonale programmet for utbygging av mikrokraftverk og solenergi i regi av lokalsamfunnsorganisasjoner,
- bidra med støtte til grunnlagsstudier av vannkraftprosjekter for å tiltrekke private investeringer,
- bidra til nyttiggjørelse av Nepals nylig godkjente WTO-medlemskap gjennom faglig støtte til utvikling av kvalitetssikringstiltak av honning som vil muliggjøre eksport til Europa.

Vannforsyning:

- oppfylle forpliktelser for arbeidet med planleggingen av drikkevannsprogrammet for Kathmandudalen under løpende avtale. Endelig utbygging er avhengig av bedring i sikkerhetssituasjonen, og er ventet påbegynt tidligst i 2006/07.

I Nepal arbeides det videre med å fokusere på de prioriterte sektorene, samt med fortsatt reduksjon i antall enkelttiltak. Det arbeides også med felles finansieringsmekanismer sammen med andre givere. Innretning og volum vil måtte tilpasses utviklingen av konflikten og menneskerettssituasjonen.

Rapport 2003

Rapportering på nasjonale mål

Styresett:

Desentralisering til distriktsnivå er stoppet opp grunnet mangelen på lokalt folkevalgte. Isteden overføres større midler direkte til lokalsamfunnsbaserte organisasjoner. Nye antikorrupsjonslover ga grunnlag for en offensiv etterforskning og opprettelse av en egen domstol. Dette førte til at antallet saker som ble ført til doms økte fra 26 i 2000/01 til 147 i 2002/03. Av avsluttende saker førte 85 pst til domfellelse. Den uavhengige nasjonale menneskerettskommisjonen ble styrket, men kan ennå ikke undersøke alle antatte brudd. Sikkerhetsstyrkenes mange brudd på menneskerettighetene og manglende oppfølging av antatte overgrep er et stort problem.

Utdanning:

Andelen av utdanningsbudsjettet som gikk til grunnutdanning økte til nær 60 pst. i 2003. Fra 1998 til budsjettåret 2002/2003 har antall elever som begynner på barneskolen økt til vel 82 pst. fra 69 pst. Tilsvarende tall for jenter økte fra 61 pst. til 74 pst. Frafallet av elever i barneskolen er redusert fra 19 pst. til 14,5 pst. i samme periode. Andel elever som fullfører grunnskolen på normal tid økte fra 42 pst. til 54 pst.

Næringsutvikling/energi:

Ytterligere skritt for omstrukturering av energisektoren ble foretatt og 25 lokale kooperativer er i ferd med å overta ansvaret for lokal elektrisitetsdistribusjon. Produksjonskapasiteten er økt fra 527 til 606 MW.

Rapportering på forvaltningsmål

Styresett:

Lokalbefolkningen i 60 distrikter fikk støtte til sosial mobilisering og mindre utviklingstiltak, som støtte til økonomisk aktivitet, bedret drikkevann og irrigasjon. 430 000 kvinner og menn har deltatt. Programmet var samfinansiert med Storbritannia og FNs utviklingsprogram (UNDP) og administrert av UNDP. Støtte fra Norge til nepalsk deltakelse i arbeidet med FNs Korrupsjonskonvensjon bidro til kompetansebygging. Samlet støtte til sektoren over denne bevilgning var på 10 mill kroner.

Utdanning:

Norsk støtte gjennom det nasjonale grunnutdanningsprogrammet bidro til tiltak for å nå den nasjonale målsetningen i femårsplanen om økning av antall barn som blir innskrevet i skolen til 90 pst. Alle 75 distrikter fikk støtte til gjennomføring av sine egne skoleplaner. 87 pst. av budsjettet til grunnutdanning ble allokert til distriktene, mot 44 pst. i 1999/00. Andelen lærere som fullfører etterutdanning ble økt betydelig. Driften av over 700 skoler ble overført til lokale skolekomiteer og over 11 000 medlemmer har fått opplæring. Utbetalingene på utdanningsprogrammet økte i 2003 både fordi aktivitetene tok seg opp under våpenhvilen og fordi regnskapsføringen ble effektivisert. Programmet er samfinansiert med Danmark, EU, Verdensbanken og Finland. Samlet støtte til sektoren over denne bevilgning var på 45 mill kroner.

Næringsutvikling/energi:

Grunnlagsstudier av Upper Tamakoshi vannkraftverk ble igangsatt. Direktoratet for Naturforvaltning har bistått i å utvikle kompetanse til å vurdere miljøkonsekvenser av vannkraftprosjekter og International Center for Hydropower ved NTNU har bidratt til kompetanseutvikling når det gjelder hydrologiske undersøkelser og modellstudier. I samarbeid med Danmark har en bidratt til utbygging av mikrokraftverk og lokal strømforsyning i regi av lokalsamfunn. Støtten var på 9 mill kroner.

Boks 8.14 Grunnutdanning

Det ble tidlig i 2004 gjennomført en felles sluttevaluering av Nepals nasjonale grunnutdanningsprogram for perioden 1999-2004. Norge støttet programmet sammen med myndighetene og fire andre givere gjennom en felles finansieringsordning. Evalueringen bekrefter at programmet har bidratt til at tilgangen på utdanning har blitt bedre og at gapet mellom antall jenter og gutter som begynner på skolen er mindre. Skolebygging har gitt klasserom til langt flere elever. Den institusjonelle kapasiteten og det nasjonale eierskapet ble styrket gjennom etableringen av et utdanningsdirektorat, som koordinerer alle aktivitetene på utdanningssektoren. Evalueringen fastslår at Nepal fortsatt har et stykke igjen for å bedre kvaliteten på utdanningen og lærernes kompetanse, inkludere marginaliserte grupper i skolesystemet og øke kapasiteten på ulike nivå i utdanningssystemet. I planen for neste fase av programmet, som nå vurderes for norsk støtte, er det lagt større vekt på å desentralisere myndighet til lokalsamfunnene for å sikre lokal deltakelse i planlegging og skoledrift og åpenhet om bruk av midler. Lærerutdanningen tar sikte på å bli mer praktisk orientert mot hva som skjer i klasserommet. Fattigdomsfokus og arbeidet for å inkludere marginaliserte grupper vil bli bedret. Evalueringen vil inngå som grunnlag for den videre planleggingen av grunnutdanningssektoren.

Vannforsyning:

Planleggingen av drikkevannsprogrammet for Kathmandudalen har fortsatt. Støtten var på 1 mill. kroner.

Budsjett 2005

Det foreslås bevilget 65 mill. kroner for 2005.

Post 78 Regionbevilgning for Asia, kan overføres

Bevilgningen omfatter støtte til hovedsamarbeidslandene Bangladesh og Nepal, og samarbeidslandene Afghanistan, Indonesia, Kina, Pakistan, Sri Lanka, Vietnam og Øst-Timor, samt støtte til regionalt samarbeid. Det legges vekt på støtte til utdan-

ning, godt styresett og menneskerettigheter, samt oppfølging av Johannesburgkonferansen når det gjelder energi og miljø. Formalisering av bruks- og eiendomsrettigheter vil være relevant både i forhold til styresett og naturressursforvaltning.

Økningen i støtten over regionbevilgningen for 2005 vil blant annet bli brukt til økt satsning på utdanning og tiltak for oppfølging av Johannesburgkonferansen (WEHAB), samt for å fremme frie medier. En del av økningen i budsjettet skyldes også at en større del av støtten til Afghanistan vil finansieres over regionbevilgningen, fremfor over bevilgningen til overgangsbistand (kap. 162 post 70).

Tiltak for totalt 8 mill. kroner som i 2004 ble finansiert over regionbevilgningen, vil i 2005 bli finansiert over kap. 160 post 70 Sivilt samfunn. Det vil imidlertid fortsatt være aktuelt å gi støtte over regionbevilgningen til norske frivillige organisasjoner for tiltak innen prioriterte sektorer i samarbeidsland, samt for regionale tiltak innen satsingsområdene.

Hovedsamarbeidsland

Mål

Bevilgningen vil i hovedsamarbeidslandene anvendes til tiltak som kan støtte opp om gjennomføringen av samarbeidsavtalen med myndighetene som angitt under omtalen av landrammen for Bangladesh og Nepal. En del av økningen på regionbevilgningen vil også omfatte støtte til utdanning og tiltak for oppfølging av Johannesburgkonferansen (WEHAB-tiltak) i hovedsamarbeidsland. Bevilgningen vil også brukes til å støtte komplementerende tiltak gjennom andre kanaler. Regionbevilgningen har videre en viktig funksjon i å sikre Norge den nødvendige fleksibilitet til å møte nye utfordringer i partnerskapet med landene.

I Bangladesh vil bevilgningen særlig brukes til å støtte opp om mål innen styresett og menneskerettigheter gjennom det sivile samfunn. I Nepal vil bevilgningen bli brukt til å støtte opp om målene for menneskerettigheter gjennom den nasjonale menneskerettighetskommisjonen og lokale frivillige organisasjoner, samt tiltak som kan redusere de negative konsekvensene av konflikten og på sikt bidra til fredsbygging. Prioritet vil bli gitt til å støtte FNs arbeid med sosial mobilisering, tjenesteyting og sysselsetting i utkantområder, i regi av FNs matvareprogram (WFP), FNs barnefond (UNICEF) og FNs organisasjon for ernæring og landbruk (FAO). Norsk støtte skal også bidra til å styrke utdanningsprogrammet i konfliktutsatte områder, og ved supplerende støtte gjennom UNICEF og WFP.

Rapport 2003

Bangladesh mottok ikke midler fra regionbevilgningen i 2003, mens Nepal mottok 29 mill. kroner. Av dette ble 24 mill. kroner brukt til å støtte fredsbyggende tiltak i regi av FN-organisasjonene UNICEF, WFP og FAO. Videre ble 3 mill. kroner brukt til arbeid for å fremme menneskerettighetene. I tillegg ble mindre tiltak primært på energisektoren på totalt 2 mill. kroner støttet over denne bevilgningen.

Fredsbygging:

Støtten over regionbevilgningen bidro til å redusere de negative konsekvensene av konflikten i Nepal gjennom sosial mobilisering, tjenesteyting og sysselsetting i utkantstrøk rammet av konflikt. I 20 distrikter deltok 47 000 kvinner og menn i arbeidsintensivt infrastrukturarbeid med mat som betaling i regi av WFP. Gjennom WFP bidro norsk støtte også til at 250 000 elever i grunnskolen i 17 distrikter har fått et skolemåltid om dagen. I 15 distrikter har rundt 2 500 lokalsamfunnsorganisasjoner fått støtte til aktiviteter for barn og kvinner i regi av UNICEF. En gjennomgang gjennomført tidlig i 2004 konkluderte at støtten gjennom FN nådde frem til deler av befolkningen som ellers er vanskelig å nå, og at programmene kunne vise til gode resultater på tross av konflikten.

Styresett/menneskerettigheter:

Med støtte fra Norge fikk den nasjonale menneskerettighetskommisjonen styrket sin kompetanse, spesielt når det gjelder verifisering av overgrep både fra sikkerhetsstyrkene og maoistenes side. En lokale frivillig organisasjon registrerte rapporterte overgrep gjennom et nasjonalt nettverk og publiserte sin tiende menneskerettighetsårbok.

Miljø:

I oppfølging av Johannesburgkonferansen støttet Norge i Nepal et program i regi av myndighetene og FAO for opplæring av lokale bønder i integrert skadedyrbekjempelse, dette har medført nedgang i bruk av skadelige plantevernmiddel og økte inntekter for bøndene. Programmet kan også vise til gode resultater i konfliktberørte områder.

Boks 8.15 Støtte i konfliktområder

I januar 2004 ble det foretatt en gjennomgang av den norske støtten til WFP, UNICEF og UNDP som har som mål å bidra til dempe grunnlaget for konflikten. Gjennomgangen baserte seg på rapporter fra organisasjonene, feltarbeid og en lokal studie. Det konkluderes med at programmene klarer å oppfylle sine målsettinger, og at FN-organisasjonene har hatt evne til å arbeide og levere resultater i områder som er sterkt rammet av konflikten, fordi de av maoistene blir oppfattet som en nøytral instans. Programmene bidro med en betydelig sosial mobilisering, spesielt blant kvinner, de virket ansvarliggjørende og hadde lokalt eierskap. Det ble levert produkter som mat, vann, irrigasjon, helse og utdanning, samt sysselsetting og lokal infrastruktur, noe som er spesielt viktig i den nåværende situasjonen. Programmene var godt koordinert lokalt og synes å styrke de lokale myndighetene, som har hatt problemer med å nå ut til konfliktområdene. Gjennomgangen anbefaler at det gjøres mer for å nå ut til de aller fattigste og sosialt ekskluderte. Datainnsamlingen bør forbedres, slik at utvelgelsen av områder og grupper blir mer målrettet. Den anbefaler også at overvåkingen av programmene i felt samordnes og styrkes, spesielt der konflikten representerer særlige utfordringer, f.eks. i forhold til transport av mat og utstyr. Dette følges opp i diskusjoner med myndighetene og organisasjonene i forbindelse med vurdering av fremtidig norsk støtte.

Regionalt samarbeid

Mål

Den norske støtten til regionalt samarbeid har som mål å støtte områder som er spesielt egnet for samarbeid mellom land og subregioner. Tematisk omfatter dette forvaltning av felles naturressurser og energikilder, kontinentalsokkel, miljøsamarbeid og støtte til organisasjoner som arbeider over landegrensene med konfliktforebygging, styresett og menneskerettigheter. Bevilgningen skal brukes til å støtte regionalt og subregionalt samarbeid. I tillegg til å støtte arbeid gjennom regionale organisasjoner og institusjoner kan samarbeid mellom minst to land støttes. Det gikk i 2003 23,3 mill. kroner til regionale tiltak over regionbevilgningen.

Bevilgningen skal i 2005 brukes til å:

Godt styresett og menneskerettigheter:

- bidra til å styrke samarbeid om styresett og menneskerettigheter, gjennom støtte til regionale organisasjoner, nettverk og institusjoner,
- fremme kvinners og barns rettigheter gjennom støtte til regionale eller subregionale tiltak for blant annet å bekjempe handel med kvinner og barn,
- bidra gjennom FNs utviklingsprogram (UNDP) til konfliktreduserende aktiviteter gjennom styrket samarbeidet mellom medieinstitusjoner i Sør-Asia.

Bærekraftig utvikling:

- bidra til bærekraftig utvikling og bedret miljø gjennom oppfølging av Johannesburgtoppmøtet om bærekraftig utvikling, bl.a. gjennom støtte til utvikling og gjennomføring av nasjonale handlingsplaner for bærekraftig utvikling i regi av FNs miljøprogram (UNEP),
- bidra til at land gjennom CCOP (Co-ordination Committee for Coastal and Offshore Geoscience Programmes in East and Southeast Asia), får nødvendig kunnskap til å etablere en effektiv og bærekraftig petroleumspolitikk,
- bidra til likestilling og bærekraftig utvikling gjennom opplæring av personell i regi av bl.a. AIT (Asian Institute of Technology),
- redusere helserisiko gjennom støtte til tiltak for redusert bruk av sprøytemidler,
- bidra til trygge og bærekraftige leveforhold for fjellfolk gjennom ICIMOD (International Centre for Integrated Mountain Development).

Rapport 2003

Om lag 24 mill. kroner ble brukt til regionale tiltak i 2003.

Godt styresett og menneskerettigheter:

I Sør-Asia har et samarbeid og kompetanseutviklingsprogram gjennom UNDP for journalister og massemedia, bidratt til å styrke kunnskaper om menneskerettigheter og konfliktløsning.

Bærekraftig utvikling:

Støtten gikk til videreføring av igangsatte tiltak innen miljø- og naturressursforvaltning, blant annet petroleumsforvaltning og politikkutvikling i forbindelse med kartlegging av olje- og gassreser-

ver og bærekraftig utnyttelse av naturressurser. Gjennom UNEP ble det gitt 3,5 mill. kroner til et regionalt program som bidro til utarbeidelse av nasjonale tiltaksplaner, og til nasjonale og regionale miljøstatusrapporter. Støtten fulgte opp intensjonen i Johannesburgmøtet. Det ble gitt støtte til integrert skadedyrbekjempelse i landbruket, noe som medførte gode resultater i reduksjon av sprøytemidler. Det ble gitt støtte på 3,5 mill. kroner til et senter med base i Nepal (ICIMOD), som fremmer regionalt samarbeid om forvaltningen av fjellområdene. Det ble bevilget 3,2 mill. kroner til kapasitetsbygging innen forvaltning av oljeressurser. Et stipendprogram for etterutdanning av fagfolk fra flere land ved AIT (Asian Institute of Technology) ble videreført med en støtte på 3,8 mill. kroner. Tiltaket har gitt mulighet for videreutdanning for borgere fra land hvor tilsvarende utdanning ikke fins.

Afghanistan

Fra 2004 fikk Afghanistan status som samarbeidsland. Landet er i en labil situasjon og det er knyttet stor risiko til utviklingssamarbeidet. Samarbeidets målsetting er fattigdomsbekjempelse, nasjonsbygging og utvikling av en stabil styreform basert på respekt for menneskerettigheter og demokratiske prinsipper. Det legges opp til en mer langsiktig støtte til Afghanistan for 2005. Det tas derfor sikte på at en betraktelig økt andel av støtten skal gå over regionbevilgningen. Det vil imidlertid fortsatt være nødvendig å bruke ulike bevilgninger og virkemidler for å støtte opp om fredsprosessen. Det langsiktige samarbeidet er konsentrert om utdanning, offentlig administrasjon og landsbygdutvikling. Samlet norsk støtte i 2003 var totalt på 487 mill. kroner. Afghanistan mottok ikke støtte over regionbevilgningen i 2003.

Situasjonsbeskrivelse

Sikkerhetssituasjonen i Afghanistan utgjør den største trusselen mot en fortsatt positiv utvikling. Landet fikk ny grunnlov i januar 2004. Presidentvalget avholdes 9. oktober 2004, mens parlamentsvalget utsettes til våren 2005. Sikkerhetssituasjonen må bli bedre for å sikre frie og rettferdige valg. En hovedutfordring for overgangsregjeringen er å få økt kontroll over regionale ledere og krigsherrer. Den internasjonale sikkerhetsstyrken ISAF spiller en viktig rolle for å stabilisere situasjonen i Kabul, og etterhvert også i områder utenfor hovedstaden gjennom etableringen av såkalte militære stabiliseringsteam i provinsene. Samtidig fortsetter kampen mot internasjonal terrorisme gjennom den amerikansk-ledede operasjonen «Enduring Freedom». Den voksende narkotikaøkonomien er en trussel mot fred og stabilitet. En uavhengig menneskerettighetskommisjon ble opprettet i 2002 som del av Bonn-avtalen. Kommisjonen har i dag lokalkontorer i de største byene, men preges fortsatt av kapasitetsproblemer. Menneskerettighetene lider under den vanskelige sikkerhetssituasjonen og stort fravær av lov og orden. Jenter og kvinner er særlig utsatt. Den nye grunnloven sikrer like rettigheter og plikter for kvinner og menn. En hovedutfordring vil bli å implementere grunnlovens intensjoner i lover og gjennom rettspraksis. FN-konvensjonen om å avskaffe alle former for diskriminering av kvinner (CEDAW) er blitt ratifisert. Afghanistan har også sluttet seg til Den internasjonale straffedomstolen. Afghanistan tilhører gruppen av minst utviklede land og ligger nest nederst på UNDPs indeks for levekår. Over halvparten av befolkningen (53 pst.) lever under fattigdomsgrensen. Nær halve befolkningen (48 pst.) er underernært. Forventet levealder i Afghanistan er 43 år. Analfabetisme er fortsatt normen til tross for betydelige endringer innenfor utdanningssektoren etter Talibanregimets fall.

For å kunne bistå befolkningen utover nødhjelpsstadiet har afghanske myndigheter besluttet å utarbeide en fattigdomsstrategi, som vil bli knyttet opp mot tusenårsmålene. I forhold til resultatmåling, er det viktig å minne om at statistikkgrunnlaget fortsatt er svakt. Afghanistan håper å bevege seg fra «absolutt fattigdom» til «fattigdom med verdighet» med en BNP pr capita på USD 500 (3457 kr) innen år 2015. Drivkraften for et slikt resultat skal hovedsakelig komme fra privat sektor. Arbeidet med reform av offentlig sektor har gått tregt. Særlig gjenstår mye på provins og distriktsnivå. Korrupsjon er et stort problem som myndighetene har forpliktet seg til å slå hardt ned på, bl.a. i samarbeid med Transparency International. Overgangsregjeringen søker å øke de nasjonale inntektene gjennom omfattende toll- og skattereformer, men vil i lang tid være avhengig av internasjonal støtte. Eksempelvis må 93 pst. av statsbudsjettet for budsjettåret 2004/2005 dekkes fra eksterne midler. Gjeldsmessig er Afghanistan bedre stilt enn mange andre utviklingsland. I 2002 fikk Afghanistan avskrevet gjeld og sikret låneverdighet i internasjonale kredittinstitusjoner.

Utviklingsarbeidet i Afghanistan er satt inn i et nasjonalt rammeverk. Afghanske myndigheter, givere, FN og frivillige organisasjoner har siden våren 2003 forholdt seg til en myndighetsstyrt giverkoordinering. Samtlige aktører er oppfordret til å samordne og konsentrere sin innsats innenfor myndighetenes planer. Det er en særlig utfor-

Boks 8.16 Jenters utdanning

Overgangsregjeringen har oppnådd den høyeste innskriving i skolen i Afghanistans historie. Antallet jenter i skolen har økt dramatisk i første og andre klasse. Forskjeller mellom byer og landsbygda er imidlertid fortsatt stor, og det er behov for tiltak som kan øke jenters innskriving, spesielt på landsbygda.

dring å styrke det afghanske eierskapet gjennom en mer effektiv giverkoordinering og harmonisering. Det har vært vanskelig å få bred enighet i givermiljøet om bruken av flergiverfondet ARTF (Afghanistan Reconstruction Trust Fond) som sentral finansieringskanal. Norge sammen med øvrige Utsteinland er aktive pådrivere i dette arbeidet.

Mål

Nasjonale mål innen norske satsingsområder er definert i rammeverket for landets utviklingsplaner, «National Development Framework», «Securing Afghanistan's Future» og Berlin-erklæringen og omfatter følgende:

Utdanning:

- tilby utdanning av høy kvalitet for alle, uavhengig av kjønn, etnisitet, språk, religion og geografisk tilhørighet,
- øke innrullering i skolen av gutter og jenter til 100 pst. innen 2015.

Nasjonsbygging og styresett:

- etablere en uavhengig, ansvarlig og effektiv statsadministrasjon med kapasitet til å implementere myndighetenes politikk og programmer,
- vedta og implementere retningslinjer som bl.a. regulerer sanksjoner for korrupsjon,
- fremme og beskytte menneskerettighetene slik de er formulert i grunnloven, inkludert å sikre kvinners deltakelse i alle sektorer i samfunnet.

Landsbygdutvikling:

- fattigdomsreduksjon ved økt sikkerhet og støtte til utvikling av et levedyktig og legalt livsgrunnlag for afghanere på landsbygda.

Støtten over regionbevilgningen vil i hovedsak bli kanalisert gjennom flergiverfondet ARTF for å bidra til bedre giverkoordinering og sikre afghansk eierskap til utviklingsprosessen. Midler som kanaliseres via fondet kan ikke øremerkes, men givere kan uttrykke preferanser for hvilke sektorer bevilgninger fordeles til. Norske midler vil kunne gå både til myndighetenes driftsbudsjett og til norske prioriterte sektorer. Fondet er den viktigste eksterne finansieringskanalen for å dekke myndighetenes driftsbudsjett. Det kan også være aktuelt å kanalisere midler direkte til myndighetenes høyprioriterte nasjonale programmer innen de norske satsningsområdene. Fra norsk side vil en medvirke til at menneskerettigheter, demokratibygging, likestilling og narkotikabekjempelse vil bli tillagt vekt i flest mulige tiltak. Innsats innen disse områder vil også bli støttet over andre bevilgninger og gjennom andre aktører.

Bevilgningen skal i 2005 brukes til å:

Utdanning:

- bidra til å nå de nasjonale målene for utdanningssektoren gjennom støtte til offentlige utdanningsprogrammer med særlig vekt på å sikre at flere jenter får skolegang.

Nasjonsbygging og styresett:

- gjennom ARTF bidra til å etablere en uavhengig, ansvarlig og effektiv statsadministrasjon med kapasitet til å implementere myndighetenes politikk og programmer,
- bidra til økt kapasitet og kompetansebygging innenfor sentral- og lokalforvaltningen gjennom støtte til offentlige reformprogrammet,
- støtte opp om myndighetenes arbeid med korrupsjonsbekjempelse gjennom relevante kanaler,
- bidra til å sikre menneskerettighetene ved å støtte opp om kvinners deltakelse gjennom nasjonale programmer.

Landsbygdutvikling:

- bidra til fattigdomsreduksjon på landsbygda gjennom nasjonale programmer som National Solidarity Programme.

Rapport 2003

Det ble i 2003 ikke bevilget midler til Afghanistan over regionbevilgningen.

Indonesia

Det norske utviklingssamarbeidet med Indonesia omfatter godt styresett, sosial sektor og naturressursforvaltning. Som et ledd i det pågående fokuseringsarbeidet vil samarbeidet etter 2005 være fokusert på styresett og naturressursforvaltning. Samlet norsk støtte til Indonesia var i 2003 på 46 mill. kroner, hvorav 19 mill. kroner gikk over regionbevilgningen.

Situasjonsbeskrivelse

Det ble i 2004 avholdt valg på ny president, visepresident og parlament, i tillegg til valg til folkevalgte forsamlinger på provins- og distriktsnivå. Indonesia står overfor store utfordringer i overgangen til et mer demokratisk og desentralisert styresett, ikke minst knyttet til den omfattende korrupsjonen som preger så godt som alle offentlige institusjoner, og særlig justissektoren. Desentraliseringen vil ha konsekvenser for naturressursforvaltning. Indonesia har en av de høyeste avskogingsratene i verden. Dette medfører et stort tap av biologisk mangfold. Avskoging medfører også økning i jordskred og flommer. Store skogbranner har ført til forverret luftkvalitet for millioner av mennesker. Interne konflikter, særlig i Aceh og på Papua, representerer også alvorlige innenrikspolitiske utfordringer. Menneskerettighetssituasjonen er klart bedret siden Suharto-årene, men Indonesia har fortsatt alvorlige problemer knyttet til individets svake rettsstilling og situasjonen i de nevnte konfliktområdene. I disse regionene er graden av menings- og ytringsfrihet betydelig redusert og utenomrettslige henrettelser, tortur og forsvinninger skjer regelmessig. Både sikkerhetsstyrkene og separatistbevegelsen GAM i Aceh har vært ansvarlig for alvorlige overgrep mot sivilbefolkningen. Norge har nå en dialog med Indonesia om menneskerettigheter.

Den makroøkonomiske utviklingen i Indonesia er fortsatt god, inflasjonen er lav, rentene lave, utenlandsgjelden reduseres og den økonomiske veksten er på 4,5 pst. Men det er samtidig økende arbeidsledighet og investeringenes andel av BNP er på sitt laveste siden 1970. Gjeldsbetjeningsraten er på 24 pst. Regjeringen besluttet i august 2003 å avslutte samarbeidet med IMF. Regjeringens strategi for å sikre en stabil makroøkonomisk utvikling post-IMF har i stor grad blitt gjennomført. Dette er imidlertid ikke tilstrekkelig for å øke investeringene og sysselsettingen.

Indonesia er et lavinntektsland, men ikke et MUL-land. Indonesia er nr. 112 av 175 land i UNDPs indeks for levekår for 2003. Indonesia har en utarbeidet en interim fattigdomsstrategi og en rapport på tusenårsmålene. Når det gjelder tusenårsmålet om halvering av antall mennesker som lever under den nasjonale fattigdomsgrensen fra 1990 til 2015, ligger Indonesia som helhet an til å greie dette. Antall fattige har gått ned fra 27 pst. i 1999 til 15 pst. i 2003. Fremgang varierer imidlertid sterkt mellom provinser. Det er anslått at ca. 38 millioner mennesker mangler tilgang til de mest fundamentale velferdstjenester. Giverkoordinering skjer i forbindelse med tematiske arbeidsgrupper på områder som fattigdom, skog og reform innen justissektoren samt i forbindelse med årlige og halvårlige møter i Consultative Group for Indonesia (CGI). Det arbeides med å etablere bedre mekanismer for giverkoordinering, særlig innen skogsektoren, men også på andre områder for norsk støtte.

Mål

Rammene for nasjonale mål blir lagt i myndighetenes femårsplan, Propenas. Målene innen de norske samarbeidsområdene er:

Styresett:

- videreutvikling av demokratiet og gjennomføring av desentralisering,
- styrking av rettsvesen, herunder politi- og justissektoren.

Miljø og naturressursforvaltning:

- styrket miljøforvaltning.
- nasjonal oppfølging av internasjonale konvensjoner og avtaler.

Bevilgningen skal i 2005 brukes til å:

Styresett:

- bidra til reformer av styresett og rettsvesen gjennom støtte til et styresettprogram i regi av UNDP som arbeider med reform av valgsystemet, rettssystemet, offentlig forvaltning og politivesen.

Miljø og naturressursforvaltning:

- bidra til å styrke naturressursforvaltning gjennom støtte til kapasitetsbygging i miljødepartementet,
- bidra gjennom samarbeid med miljøforvaltningen til at Indonesia i økt grad kan oppfylle sine forpliktelser under internasjonale konvensjoner

med vekt på urfolks rettigheter og biologisk mangfold,
– bidra til å minske ulovlig hogst og ulovlig omsetning av tropisk tømmer gjennom støtte til tiltak for bedret lovverk og styrking av miljøforvaltningen.

Et program for blindeundervisning vil fortsatt motta støtte ut avtaleperioden i 2005.

Rapport 2003

Rapportering på nasjonale mål

Styresett:

Rammeverket for en del reformer kom på plass i 2003, men det er ennå langt igjen når det gjelder gjennomføring. Myndighetene etablerte imidlertid en antikorrupsjonskommisjon og en egen antikorrupsjonsdomstol. Det var også en økende erkjennelse av behovet for å reformere justissektoren. Av andre konkrete tiltak som ble satt i gang, var en domstolsreform initiert av Høyesterettsjustitiarius. Domstolsreformen kan få stor betydning for menneskerettighetssituasjonen i Indonesia på sikt.

Miljø:

Det er ikke utformet klare målsetninger på nasjonalt plan for miljøområdet, og det er få forbedringer å spore. Desentraliseringen vil imidlertid gjennom endring av ansvarsnivå få innvirkning på miljø og naturressursforvaltning.

Rapportering på forvaltningsmål

Styresett:

Norge har sammen med en rekke andre givere siden 2001 bidratt til et samarbeidsprogram for styresett mellom Indonesia og UNDP (Partnership for Governance Reform). Programmet støttet opp om utviklingen av politiske reformer så vel som reformer av rettsvesenet, og bidro til effektivisering av lokaladministrasjonen i flere regioner. Det ble i juli 2002 utført en evaluering av partnerskapet som ga en svært positiv vurdering av programmet. Det ble understreket at partnerskapet har en organisering og plassering som gjør det velegnet til å tilrettelegge for reformer i den offentlige sektor. I 2003 ble det inngått en avtale med Senter for utvikling og miljø (SUM) ved Universitetet i Oslo om et forskningsprosjekt for å undersøke demokratiseringsprosessen slik den vurderes og oppleves av «grasrota» i Indonesia. I forkant av valgene i 2004 bidro Norge til UNDPs program for støtte til gjennomføringen. Samlet støtte til styresett over denne bevilgning i 2003 var på 5 mill. kroner.

Miljø:

Norge har hatt et miljøprogram med Indonesia siden 1990. For å utvikle programmet ble det tatt nye initiativ i forbindelse med Johannesburgtoppmøtet om miljø. Norge og Indonesia undertegnet intensjonserklæringer om samarbeid for å bekjempe ulovlig hogst og handel med ulovlige tømmerprodukter, og om samarbeid mellom offentlig og privat sektor for bedret kystsoneforvaltning med særlig vekt på fattigdomsbekjempelse. Det arbeides med oppfølging av disse avtalene. En ny avtale om støtte til ASIA FLEG-prosessen (Asia Forest Law Enforcement and Governance) ble inngått i mai 2004. Målet med denne prosessen er å styrke samarbeidet mellom produsent- og konsumentland for å bekjempe ulovlig hogst og handel med tropisk tømmer. Det lave forbruket på denne sektoren i 2003 skyldtes sen framgang i miljøprogrammet. Støtten til miljøtiltak over denne bevilgning var på 2,6 mill. kroner.

Blindeundervisning:

Et program for å bedre undervisningstilbudet for blinde og svaksynte barn ble innledet med norsk støtte i 2002. Programmet fortsatte gjennom 2003. Støtten til programmet var på over 10 mill. kroner.

Kina

Formålet med samarbeidet er å støtte opp om en bærekraftig utvikling i Kina gjennom å bidra til å styrke landets kapasitet til å integrere miljøhensyn i sine utviklingsplaner- og tiltak, samt i en begrenset tidsperiode, bidra til å bekjempe hiv/aids. Norge vil delta i dialog om gjennomføringen av internasjonale miljøforpliktelser, og tilby faglig assistanse til pilotprosjekter. Miljøsamarbeidet har også et globalt perspektiv. En bedre miljøsituasjon i Kina vil ha positive virkninger utenfor landets grenser. Et hiv/aidsprosjekt planlegges finansiert gjennom DFID, tiltaket skal fokusere på kapasitetsbygging og varer i til sammen tre år. Tidsbegrensningen er i tråd med arbeidet med økt fokusering. Kina mottok en samlet støtte på 85 mill. kroner i 2003, hvorav 20 mill. kroner over regionbevilgningen.

Situasjonsbeskrivelse

Den politiske situasjonen er stabil, og landet fikk nytt lederskap i 2003. Den økonomiske veksten lig-

ger på over 8-9 pst., og SARS epidemien førte ikke til redusert vekst sammenlignet med 2002. Gjeldsbetjeningsraten er 9 pst. Det er tegn til overopphetning av økonomien. Landet står foran store økonomiske og politiske utfordringer, kombinert med sosiale og miljømessige oppgaver, ikke minst på grunn av økende arbeidsledighet i forbindelse med nedlegging av ulønnsomme og sterkt forurensende statlige bedrifter.

FN regner Kina for å være i rute med tusenårsmålet om å halvere fattigdommen fra 1990 til 2015, og tilgjengelige data peker i riktig retning for de fleste av tusenårsmålene. Når det gjelder målet om å sikre bærekraftig miljø, fremholdes det i UNDPs rapport av mars 2003 om oppnåelse av tusenårsmålene, at landet trolig ikke vil nå dette målet med dagens politikk. Miljøutfordringene i Kina er så store at de truer langsiktig bærekraft og oppnåelse av andre sentrale utviklingsmål.

Til tross for at Kina er et mellominntektsland (gjennomsnittsinntekt i 2003 for første gang over 1000 USD) er antallet som lever under fattigdomsgrensen større enn i noe lavinntektsland. Voksende urbanisering gir også grunn til å følge med på utfordringer knyttet til miljø og fremvekst av slum. Økt levestandard fører til større energibehov, og det er en betydelig økning i individuelt forbruk. Kina står for verdens nest største utslipp av drivhusgasser, etter USA, og de største utslippene av svoveldioksid tilsvarende 3/4 av utslippene i Asia. Store landområder er truet av forørkning og erosjon. En rekke relevante miljølover er vedtatt, og Kina har ervervet seg mye kunnskap innenfor miljø, men oppfølging og implementering er for svak. Norske og kinesiske miljøorganisasjoner har hatt et nært samarbeid siden midten av 1990-tallet, og i 2005 planlegges en gjennomgang av miljøbistanden.

I 2003 var det offisielt 840 000 hiv-smittede, og ca. 80 000 aidspasienter i Kina. Allerede i 2010 kan det bli så mange som 10 millioner hiv-smittede fordi epidemien begynner å spre seg også utenfor høyrisikogruppene. Det kinesiske helsevesenet mangler institusjonelle og økonomiske ressurser til å bekjempe denne og andre sykdommer, og befolkningen preges av uvitenhet. De sentrale myndighetene ønsker å snu trenden, men trenger modeller å bygge på.

Mål

Kina har i sin femårsplan for miljø (2001 – 2005) og innen hiv/aids arbeidet satt følgende mål:

Miljø og naturressursforvaltning:

– styrke miljøforvaltningen og øke miljøinnsatsen i de vestlige og nordøstlige deler av landet, samt i provinser med særlige store miljøproblemer.

Hiv/aids:

– stoppe økningen i antall hiv/aids-smittede.

Bevilgningen skal i 2005 brukes til å:

Miljø og naturressursforvaltning:

– bidra til kapasitetsbygging innen miljøadministrasjonen nasjonalt og lokalt, gjennom institusjonssamarbeid på områdene klima, sur nedbør, vann- og luftforurensning, biologisk mangfold og miljøgifter.

Hiv/aids:

– bidra gjennom DFID til å styrke institusjonell kapasitet og koordinering i bekjempelse av hiv/aids for å stoppe økning i antall smittede.

Samarbeidet med Kina støttet over regionbevilgningen vil bli ytterligere fokusert, og antall enkelttiltak vil reduseres. Fiskerisamarbeidet og et samarbeid om kulturminnevern planlegges ikke fornyet utover avslutning av gjeldende avtaler. Hiv/aids-samarbeidet vil fases ut etter tre år.

Rapport 2003

Miljø og naturressursforvaltning:

SARS epidemien våren 2003 førte til et halvt års forsinkelse i de fleste tiltak på grunn av at institusjonssamarbeidet krever utveksling av personell. Arbeidet med den 11. femårsplanen for miljøvern (2006-2010) skal påbegynnes høsten 2004 og ventes ferdigstilt sommeren 2005. En rekke tiltak støttet av Norge er nå i sin avslutningsfase. Det er viktig å sikre at resultater fra disse tiltakene kan danne grunnlag for anbefalinger til den nye femårsplanen innen miljø. I forbindelse med sur nedbør bidro en fra norsk side i 2003 med å legge grunnlaget for en kostnadseffektiv politikk som tar hensyn til økologiske effekter, jfr. europeiske erfaringer. Norge bidro gjennom ENSIS-prosjektet til oppbygging av et nasjonalt informasjonssystem for luft- og vannkvalitet som la et viktig grunnlag for utformingen av nasjonal miljøpolitikk. Innenfor turisme, bil- og elektronikkindustri, har bidro Norge til å fremme mer effektiv resursbruk og redusert utslipp. Det norske Veritas hadde en sentral rolle i opplæringsprogram-

met. Norge bidro til etablering av fire økomuseer for minoriteter i den fattige Guizhou provinsen i sørvestlige Kina. Kulturell identitet er styrket gjennom bygging av informasjonssentre, og levekår er bedret ved at tilgang til vann er sikret.

Pakistan

Hovedområdene for Norges utviklingssamarbeid med Pakistan er grunnutdanning, godt styresett med vekt på menneskerettigheter og demokratiutvikling. For å sikre et bedre fokus, er samarbeidet innen miljøsektoren samt hiv/aids under utfasing. Samlet støtte til Pakistan i 2003 utgjorde 70 mill. kroner, hvorav 55 mill. over regionbevilgningen. Støtten kanaliseres både direkte til myndighetene og gjennom samarbeid med frivillige og multilaterale organisasjoner.

Situasjonsbeskrivelse.

Pakistan spiller en sentral rolle i kampen mot terrorisme, og er inne i en reformprosess som også er knyttet til styrking av demokratiet. Den politiske situasjon domineres fortsatt av forholdet til India, styresettutfordringer, overgangen til demokrati, kampen mot terrorismen og indre spenninger. Forholdet til India er bedret etter at tillitskapende initiativ er tatt fra begge sider. Det pakistanske samfunn preges av føydale og til dels stammebaserte maktstrukturer som også virker svært kvinnediskriminerende. Med fortsatte systematiske og omfattende brudd på menneskerettighetene kommer landet svært dårlig ut i forhold til de fleste indikatorer for styresett og ulikheter. Implementering av ratifiserte konvensjoner for beskyttelse av kvinner og barn er fortsatt et svakt punkt. Kampen mot korrupsjon er styrket, og over den siste 4-årsperioden har det pakistanske Kripos, «National Accountability Bureau», sikret tilbakebetaling tilsvarende ca. 22 mrd. kroner.

Den positive makroøkonomiske utviklingen har fortsatt, og støttes opp av bl.a. en tosifret prosentvis økning av eksporten. Veksten i bruttonasjonalproduktet var 6,4 pst. i 2003/2004 sammenliknet med 3,1 pst. i 2001/02. Gjeldsbetjeningsraten er på 22 pst. Pakistans kredittverdighet er likevel oppgradert, og der er visse indikasjoner på økende investeringsvilje i den private sektor. Telenor vil være en av de største utenlandske investorene i 2004 og 2005. Reformprogrammet har fått betydelig bilateral og multilateral finansiell og faglig støtte. Pakistan regnes som lavinntektsland. På grunn av bedrede makroøkonomiske rammer er det indikasjoner på at fattigdomskurven har flatet ut etter å ha steget under hele 1990-tallet. Pakistan rangerer som 144 på UNDPs levekårsindeks, ned fra 139 året før. Arbeidsledigheten har foreløpig ikke sunket nevneverdig. Prosenten av befolkningen under fattigdomsgrensen er offisielt på 32 pst. Pakistan offentliggjorde sin fattigdomsstrategi (PRSP) desember 2003. Verdensbanken og IMF anser Pakistans PRSP som et godt utgangspunkt for å bekjempe landets fattigdom. For å nå tusenårsmålet om halvering av fattigdom må effektiv implementering og finansiering av fattigdomsstrategien sikres. Bistanden utgjør ca. 3,7 pst. av BNP. Den samlede interne og eksterne gjeld er fremdeles høy og utgjør ca. 90 pst. av BNP, men kurven er på vei nedover. Giverkoordineringen er styrket, men arbeidet med konkret harmonisering i form av sektorprogrammer eller utarbeiding av felles prosedyrer, er kommet kort. Både myndighetene og enkelte givere har tatt initiativ med sikte på å få mer synergi og om mulig mer konkret harmonisering. Enkelte givere synes å være skeptiske til harmonisering.

Mål

Følgende mål er definert i landets fattigdomsstrategi:

Utdanning:

- øke lese og skriveferdighet fra 51,6 pst. i 2002/03 til 56 pst. i 2004/05,
- redusere frafallet på grunnskolenivå fra 29 pst. i 2002/03 til 24 pst. i 2004/05.

Styresett:

- styrke kvinners deltakelse i beslutningsprosesser,
- styrke lokaldemokratiet gjennom å kanalisere 25 pst. av utviklingsbudsjettet på distriktsnivå gjennom organisasjoner etablert for mobilisering av folkelig deltakelse,
- redusere kjønnsdiskriminering gjennom kjønnsorientert budsjetteringssystem.

Bevilgningen skal i 2005 brukes til å:

Utdanning:

- bidra til etablering av 350 grunnskoler drevet av lokalsamfunn i stammeområdene innen 2008,
- bidra til økt kvalitet på undervisningen og sikre opp til 800 000 flere barn tilgang grunnskole i 6 distrikt i Punjab innen 2007,
- bidra til skolereformprogram i den nordvestlige grenseprovins (NWFP), for å bidra til de nasjonale mål om økt lese- og skriveferdighet, og redusert frafall fra skolen.

Styresett:

- videreføre opplæring av over 36 000 folkevalgte kvinner for bedret likestilling,
- bidra til å styrke kapasitet og kompetanse i lokalt folkevalgte organer og øke lokalsamfunnsengasjement i utviklingsprosessen i 50 pst. av distriktene gjennom støtte til Devolution Trust for Community Empowerment i løpet av 2005, for slik å styrke lokaldemokratiet,
- videreføre støtte til å integrere kjønnsperspektiv i myndighetenes planlegging og forvaltning,
- styrke arbeidet for å fremme menneskerettigheter i samarbeid med relevante myndigheter og sentrale aktører i det sivile samfunn, for å støtte opp om nasjonale mål innen styresett.

Boks 8.17 Utdanningsprogrammet

310.000 flere barn har fått tilgang på skolegang gjennom det norskstøttede utdanningsprogrammet som dekker 6 distrikter i provinsen Punjab. Resultatet er i tråd med ambisjonene for året. Den store etterspørsel på utdanning skaper betydelige utfordringer hva angår skolenes kapasitet og for kvaliteten på undervisningen. Det arbeides for å styrke distriktsmyndighetenes kapasitet til å møte disse utfordringene. Programmet har også etablert database med relevante opplysninger om hver eneste husstand med barn.

Rapport 2003

Utdanning:

Lese- og skriveferdigheten steg fra 45 pst. i 1998 til 51,6 pst. i 2002/03. Andelen barn som har begynt på skole har vært relativt stabil siden 1990, på i overkant av 70 pst. Det har vært en svak økning i andelen jenter som får grunnutdanning, til ca 61 pst. Det har vært en viss økning i tildeling av midler til utdanningssektoren fra 2,0 pst. av GDP i 2001/02 til 2,5 pst. i 2003/4.

Styresett:

Kvinners innflytelse i beslutningsprosesser ble betydelig økt ved at en tredjedel av plassene i lokale styringsorganer ble reservert for kvinner, og kvinnene har fått opplæring i å ivareta sine funksjoner som folkevalgte. På provins- og nasjonalt nivå er andelen plasser forbeholdt kvinner ca 17 pst. Myndighetene har fremmet et lovforslag om opprettelse av en nasjonal menneskerettighetskommisjon, og Universitet i Peshawar har besluttet oppgradere sitt Human Rights Study Centre til Department of Human Rights.

Rapportering på resultatmål

Utdanning:

I 2003 gikk 19,6 mill. kroner utdanning. Målet om at lokalsamfunn i stammeområdene skulle etablere 200 nye skoler i løpet av året ble nådd.

Styresett:

Et opplæringsprogram for over 36 000 kvinnelige lokalpolitikere styrket kvinners reelle innflytelse i de lokale beslutningsprosessene. Samarbeidet med frivillige rettighetsorganisasjoner bidro til økt bevissthet og respekt for menneskerettighetene. Gjennom «Human Rights Mass Awareness and Education Programme», ble blant annet et senter for menneskerettigheter etablert ved Peshawar University i samarbeid med Universitetet i Oslo, og et betydelig antall «Talk Show» ble gjennomført i radio og TV i de mest populære sendetider.

Sri Lanka

Det langsiktige stat-til-stat samarbeidet med Sri Lanka er konsentrert om fredsbygging og næringsutvikling. Den totale støtten til Sri Lanka i 2003 var på 202 mill. kroner, hvorav 50 mill. kroner over regionbevilgningen. Økning i støtten over regionbevilgningen til Sri Lanka reflekterer blant annet at enkelte tiltak som tidligere ble støttet over overgangsbistand (kap. 162.70), er av en slik art at de i 2005 vil støttes over denne bevilgning. Flere norske statlige institusjoner er engasjert i institusjonsutvikling, som Statens Forurensingstilsyn og Kystverket. Det norske engasjementet i fredsprosessen har medført at en streng fokusering av utviklingssamarbeidet er vanskelig. Det er særlig innen næringsutvikling at spredning er stor når det gjelder samarbeidssektorer. Det tas sikte på å redusere antall enkelttiltak.

Situasjonsbeskrivelse

Våpenhvileavtalen har nå holdt i over to år. En av de største utfordringene både før og etter regjeringsskiftet er å ta fredsprosessen videre mot en endelig løsning av den langvarige væpnede konflikten. Valget som ble avholdt i april 2004 resulterte i at en ny regjering med bakgrunn i Presidentens parti og dets alliansepartnere ble dannet. Freds-

prosessen har bred folkelig støtte, men flere meningsmålinger har antydet at folk på landsbygda og spesielt i landbruket har vært misfornøyde med sin økonomiske situasjon og er utålmodige i forhold til forventet bedring i levekårene som følge av våpenhvilen. Utfallet av valget kan tolkes som en bekreftelse på dette bildet. Menneskerettighetssituasjonen er bedret i løpet av to år med våpenhvile, men store utfordringer gjenstår. LTTE fortsetter med rekruttering av barnesoldater og antas å stå bak et antall politiske drap. Tortur er fortsatt et utbredt problem. Imidlertid har den nasjonale menneskerettighetskommisjonen fått nytt fokus og økte ressurser.

Den økonomiske veksten i 2003 var på 5,6 pst., og statsbudsjettet for inneværende år la opp til en vekst i 2004 på 6 pst. Statsbudsjettet for inneværende år vektlegger økt satsing på investering i infrastruktur, og program for reform av offentlig sektor. Statens gjeldsbetjening var i 2003 på 19,3 pst. av BNP, gjeldsbetjeningsraten er på 10%. Bistanden utgjorde i 2003 omlag 5,5 pst. av BNI. Total norsk bistand til Sri Lanka utgjorde 3,2 pst. av bistanden til landet dette året. Sri Lanka defineres som et lavere mellominntektsland. Selv om Sri Lanka har innfridd mange av tusenårsmålene er fattigdom fortsatt et problem. 6,6 pst. lever i fattigdom (dvs. for under USD 1 om dagen). 45 pst. lever for under USD 2 om dagen. Status mht. det første tusenårsmålet om halvering av andel fattige vil klarlegges gjennom den pågående arbeidet med rapportering i regi av UNDP. Fattigdomssituasjonen varierer mye i de ulike deler av landet. Oppdaterte data for de store krigsherjede områdene i nord og øst finnes ikke, men antagelig er skåringen på de sentrale indikatorene for sosial utvikling meget lav. Hovedutfordringen mht til oppnåelse av tusenårsmålene er derfor å intensivere innsatsen på distriktsnivå. Korrupsjonen i Sri Lanka er utbredt i hele den offentlige sektor, med en korrupsjonsindeks for 2003 på 3,4 (ifølge Transparency International). Handlingsplanen «Regaining Sri Lanka» inkluderer Sri Lankas fattigdomsstrategi. Den ble vedtatt i 2002 av den nå avgåtte regjering. Fattigdomsstrategiens status med den nye regjering er for øyeblikket uklar. Effektiv bekjempelse av fattigdom i Sri Lanka er avhengig av en fredelig løsning på landets etniske konflikt, styrking av demokrati og menneskerettigheter, og en økonomisk utvikling som skaper arbeidsplasser.

Koordinering av utviklingssamarbeidet har hittil vært sporadisk. Etter Tokyo-konferansen i juni 2003 etablerte myndighetene en koordineringskomite, men den politiske utviklingen førte siden til en pause i koordineringsarbeidet. Giversamarbeidet går videre i form av informasjonsutveksling på mange plan og hyppige møter. Det er foreløpig ikke kommet signaler fra den nye regjeringen om initiativ til giverkoordinering. Norges rolle som tilrettelegger i fredsprosessen medfører at Norge har en sentral rolle i utviklingsdialogen og arbeidet med bedring av giverkoordineringen.

Mål

Sri Lanka har i sin fattigdomsplan satt følgende mål for de hovedsektorer Norge er inne i:

Fredsbygging og styresett:

- sikre fred, forsoning og forbedret styresett med vekt på folkelig deltakelse,
- redusere konfliktrelatert fattigdom gjennom økt effektivisering av bistand, gjenoppbyggings- og forsoningsprosesser.

Næringsutvikling:

- økt sysselsetting gjennom økonomisk utvikling,
- strategiske offentlige investeringer å danne grunnlag for at fattigere regioner skal kunne knyttes opp til vekstregioner.

Bevilgningen skal i 2005 brukes til å:

Fredsbygging og styresett:

- støtte opp under det nasjonale mål om fred og forsoning gjennom støtte til tiltak som bidrar til oppslutning om en fredelig løsning av konflikten,
- bidra med støtte til tiltak som fremmer en administrativ kultur som er positiv til desentralisering av makt,
- støtte organisasjoners og institusjoners arbeid for å styrke menneskerettigheter og demokrati, rehabilitering i nord og øst, samt bidra til en balansert utvikling mellom nord og sør.

Næringsutvikling:

- støtte opp under nasjonale mål om økonomisk utvikling gjennom støtte til tiltak for næringsutvikling innen maritim sektor, energi og turisme,
- bidra til næringsutvikling i fattige regioner for å sikre økonomisk vekst og økt stabilitet.

Det vil legges økt vekt på styrket giverkoordinering og fokusering i samarbeidet med Sri Lanka. Det vil særlig legges vekt på å redusere antall enkelttiltak.

Rapport 2003

Fredsbygging:

Våpenhvilen holdt gjennom hele 2003, og giverkonferansen i Tokyo bevilget en samlet støtte til gjenoppbygging på 4,5 milliarder USD (31 mrd. kroner) til Sri Lanka over en periode på tre år. Selv om fredsprosessen kom inn i en stillstand i løpet av 2003, har begge parter uttalt at de vil respektere våpenhvileavtalen.

Næringsutvikling:

Den økonomiske utviklingen fortsatte i et positivt spor i 2003, regjeringens vekstmål ble innfridd og visse sektorer av økonomien, som turisme, hadde et svært godt år. Det er imidlertid mer usikkert i hvilken utstrekning veksten foreløpig har medført fattigdomsreduksjon.

Følgende resultatmål kan rapporteres relatert til norske samarbeidstiltak:

Fredsbygging:

Norges rolle i fredsprosessen har blitt opprettholdt, og en dialog med partene i konflikten har foregått gjennom hele 2003. Landets president har uttalt at hun ønsker at Norge skal fortsette som tilrettelegger for fredsprosessen. LTTE har også vært positive til et fortsatt norsk engasjement. Fra norsk side har det blitt gitt støtte til aktører som arbeider for styrkede menneskerettigheter, fred og forsoningsarbeid, samt støtte til nødhjelp, rehabilitering og landsbyutvikling.

Næringsutvikling:

Med norsk støtte ble det gjennomført studier innen turisme med vekt på økoturisme. Det ble startet en dialog med myndighetene vedrørende tiltak innen energi og fiskeri. Støtte til infrastrukturprosjekter har også blitt gitt. Arbeidet med næringsutvikling har fokus på etablering av lønnsomme arbeidsplasser. På institusjonsnivå var støtten konsentrert om støtte til privat sektors interesseorganisasjoner. Flere norske firmaer har vist interesse for investeringer og/eller langsiktig samarbeid med lankesiske bedrifter.

Boks 8.18 Institusjonsutvikling for maritimt forurensingstilsyn

Gjennomgangen av et tiltak for å styrke kapasiteten til Sri Lankas maritime forurensingstilsyn (MPPA), viste at denne var blitt styrket som institusjon, men at den fortsatt hadde behov for støtte for å kunne ivareta sitt mandat. 10 mill. kr ble bevilget i perioden 2000 – 2003. Målet var å bedre beskytte Sri Lankas kyst mot oljeforurensning. En nasjonal beredskapsplan mot oljeforurensning har blitt utviklet. Forståelse for ansvarsroller blant målgruppen var bedret, men ikke nok. Strategi, virksomhetsprogram, manualer og verktøy for arbeid med bekjempelse av oljeforurensning ble utarbeidet. Uklar rollefordeling mellom MPPA og andre nasjonale organisasjoner vanskeliggjorde imidlertid samarbeid. Andre ytre faktorer som påvirket gjennomføringen var svak evne til å innkreve bøter, og manglende bestillingskompetanse ved større ulykker. En hovedutfordring i en mulig neste fase av programmet blir å iverksette den nasjonale beredskapsplanen som er utviklet. Regionale og lokale institusjoner, frivillige organisasjoner og private aktører vil spille viktige roller i å bekjempe oljeforurensning når ulykker inntreffer, og deres kapasitet vil styrkes. Partnerskap mellom MPPA og støtteinstitusjoner vil bli videreutviklet. Evt. neste fase vil søke å bygge ut preventive tiltak mot oljesøl ved å styrke arbeidet med å innføre og ilegge bøter.

Vietnam

Utviklingssamarbeidet konsentreres om styresett, grunnutdanning og næringsutvikling. Samlet norsk støtte til Vietnam i 2003 utgjorde 82 mill. kroner, hvorav 44,5 mill. over regionbevilgningen. Det ble i 2003 utarbeidet en styresett- og en NIS-rapport (Næringsutvikling i sør) om samarbeidet. I arbeidet med fokusering av utviklingssamarbeidet vil det særlig legges vekt på å spisse støtten innen næringsutvikling.

Situasjonsbeskrivelse

Vietnams regjering viderefører reformpolitikken, med fokus på økonomisk liberalisering og sosial stabilitet gjennom konsensusbygging og gradvise reformer. Politiske reformer og menneskerettigheter viser på noen områder en positiv utvikling når det gjelder lovverk og desentralisering, men det er fortsatt lang fram til gjennomføring av reformene. Det er sterke begrensninger på ytrings- og organisasjonsfriheten. Det forekommer fortsatt brudd på religionsfriheten i Vietnam, særlig mot de grupper som søker en politisk rolle. Det er fra norsk side etablert en dialog med Vietnam om menneskeret-

tigheter og demokrati. Tranparency International har på sin korrupsjonsindeks rangert Vietnam som nummer 100 av 133 land. Vietnam har de siste tre årene hatt den nest høyeste økonomiske veksten i Asia, til tross for at landet ble rammet av SARS i første halvår 2003. Landets fattigdomsstrategi legger vekt på økonomisk vekst for å løse landets fattigdomsproblemer, på sosial inkludering og på utvikling av en moderne offentlig forvaltning. Fattigdomsstrategien vil bl.a. bli fulgt opp gjennom integrering i de sosioøkonomiske femårsplanene nasjonalt og lokalt.

Vietnam kan vise til en imponerende nedgang i antallet fattige det siste tiåret, fra 58 pst. i 1993 til 29 pst. i 2002, men fortsatt lever ca. 25 millioner mennesker under fattigdomsgrensen på 1 USD pr. dag. Vietnam har satt seg som nasjonalt mål å redusere andel fattige med ytterligere 40 pst. innen 2010. Imidlertid øker gapet mellom rike og fattige, mellom land- og bybefolkningen, mellom etniske minoriteter og hovedgruppen kinh og mellom fattige og rike provinser. Dårligst levekår har etniske minoritetsgrupper i fjell- og høylandsområdene og deler av kystbefolkningen i Midt-Vietnam og i Mekong-deltaet.

Markedsintegrasjon er i full gang, og Vietnam arbeider for å bli medlem i WTO fra 2005/2006. Gjeldsbetjeningsraten er på 6 pst. Vietnam tilhører gruppen av lavinntektsland, men er ikke et MUL-land. Bistanden utgjør om lag 5 pst. av BNI, og norsk bistand ca. 0,4 pst. av den totale bistanden. Harmoniseringsarbeidet innen utviklingssamarbeidet er godt i gang i Vietnam, og bruk av nye støtteformer som programtilnærming og budsjettstøtte er under forberedelse. Dette vil også gjøre det enklere å samle og fokusere det norske utviklingssamarbeidet.

Mål

Følgende mål definert i landets fattigdomsstrategi og andre nasjonale dokumenter, er sentrale for norsk utviklingssamarbeid:

Styresett:

- reformere offentlig forvaltning, med bla. økt desentralisering til provinser og lokalnivået,
- innføre effektivt «grasrotdemokrati»,
- sikre åpenhet i offentlige budsjetter.

Grunnutdanning:

- sikre full grunnskoleutdanning for alle barn innen 2015,
- fjerne forskjellene mellom andelen jenter og gutter i grunnskolen innen 2005.

Næringsutvikling:

- sikre rask økonomisk utvikling og forbedre kvaliteten på veksten, som bla. innebærer oppretting av 1,4 mill. nye arbeidsplasser hvert år.

Bevilgningen skal i 2005 brukes til å:

Styresett:

- bidra til reformene i offentlig administrasjon og finansforvaltning , ved økt åpenhet og lettere tilgang til offentlige tjenester

Grunnutdanning:

- bidra til lik tilgang til en kvalitativ god grunnutdanning gjennom den nasjonale EFA-planen bidra til lik tilgang til en kvalitativ god grunnutdanning gjennom den nasjonale EFA-planen, samt styrke integrering av minoriteter og marginaliserte grupper

Næringsutvikling:

- støtte til næringsutvikling innen fiskeri, olje og gass, vannkraft og privat sektor i samsvar med NIS-rapport, for å bygge opp om en bred økonomisk vekst. Det vil være et delmål å konsentrere støtten som en del av arbeidet med fokusering.

I Vietnam vil det i 2005 legges vekt på å fokusere på et begrenset antall sektorer (3) og gjennomgå porteføljen ytterligere for å redusere antall enkelttiltak.

Rapport 2003

Styresett:

Modernisering av offentlig forvaltning, bl.a. med sikte på åpenhet og etterrettelighet i forvaltningen, samt økt desentralisering til provinser og lokalnivå, bevegde seg sakte framover. I 2003 ble det vedtatt ny budsjettlov, med økt desentralisering og innsyn. Nasjonalforsamlingen ble styrket innen lovutvikling og budsjettarbeid, og tok en mer aktiv rolle, bla. synliggjort gjennom åpne spørretimer. Det er forsatt langt igjen innen flere områder når det gjelder godt styresett.

Grunnutdanning:

Vietnam vedtok sin nasjonale Education for All-handlingsplan i 2003, som nå danner grunnlaget for myndighetenes innsats og givernes bidrag for å nå de globale målene for grunnutdanning innen

2015. Vietnam har gjort imponerende framskritt innen tilgang til utdanning det siste tiåret. Tusenårsmålet om universell adgang til primærutdanning ble nådd allerede innen 2000, og i 2003 begynte 93 pst. av årskullet på skolen. De resterende 7 pst. utgjør i all hovedsak vanskeligstilte barn, som er barn fra etniske minoriteter, handikappede, gatebarn etc. Ved utgangen av 2003 var det kun 20 av 64 provinser som ikke hadde nådd de globale målene for innrullering i ungdomsskolen. I 2003 falt antallet kommuner som ikke hadde tilgang på barnehager fra 1000 til 20.

Næringsutvikling:

Myndighetenes arbeid med å likestille en voksende privat sektor med skjermet statlig industri som et ledd i å sikre rask økonomisk utvikling, går langsomt framover. I 2003 regner myndighetene med at 1,5 mill. nye arbeidsplasser ble skapt, vesentlig som resultat av vekst i privat sektor. Dette er også knyttet til formalisering av eiendomsrett i uformell sektor.

Følgende resultatmål kan rapporteres relatert til norske samarbeidstiltak:

Styresett:

Norge ga sammen med andre givere støtte til reformarbeidet i offentlig sektor gjennom UNDP, bla. til innføring av en ordning der befolkningen lokalt kan henvende seg ett sted for utstedelse av ulike offentlige dokumenter, noe som anses for grunnleggende for en forbedret offentlig tjenesteyting. Utstedelse av landsertifikater i begge ektefellers navn er viktig for bønder for å kunne belåne, arve, og kjøpe/selge jordeiendom. Norge støttet også sammen med andre givere reformer innen offentlig finansforvaltning.

Grunnutdanning:

Den nasjonale Education For All-planen ble vedtatt i 2003. Fra norsk side har en blant annet gjennom støtten til Education for All, særlig forsøkt å nå vanskeligstilte barn og etniske minoriteter som faller utenfor på grunn av blant annet etnisk bakgrunn.

Hiv/aids:

Norge og Storbritannia samfinansierer et omfattende program gjennom WHO for å hindre utbredelse av hiv/aids i Vietnam.

Boks 8.19 Landsbygdutvikling

Norge har siden 2001 støttet et integrert landsbygdutviklingsprosjekt i et av de fattige kystdistriktene i Quang Tri i Midt-Vietnam. Ved å omdanne sandige og tidligere ufruktbare områder til jordbruksland, har prosjektet bidratt til at mer enn 1500 familier har fått økt sine jordbruksarealer. Prosjektet har foruten gjenvinning av jordbruksareal bidratt til bygging av veier, diker og skoler. En gjennomgang i 2003 viste at prosjektet utviklet seg positivt og at det representerte en god modell for lokal planlegging og gjennomføring. I så måte støttet prosjektet opp om desentraliseringsprosessen som ga de lavere administrative nivåene økt budsjett- og planleggingsansvar. Gjennomgangen peker imidlertid på at det har vært begrenset rom for fleksibilitet i planleggingen, og at det er gitt for lite rom for kreativitet og innovative lokale initiativ. Dette adresseres nå gjennom større engasjement fra prosjektets side i å stimulere til lokal næringsutvikling, bla. gjennom økt fokus på deltakende metoder for etablering av småskalavirksomhet på kommunenivå. Vietnamesiske myndigheter har understreket at prosjektet anses for å være en svært velfungerende pilot for distriktsutvikling, og at prosjektet er et godt utgangspunkt for erfaringsoverføring til andre provinser i landet.

Næringsutvikling:

Norge samarbeider innenfor fiskeri, olje og gass, og vannkraft. Vietnam har definert sin fiskerisektor som en av spydspissene i sin økonomiske utvikling. Norge har støttet arbeidet med den nye fiskeriloven vedtatt av Nasjonalforsamlingen i november 2003. Samarbeidet med Research Institute for Aquaculture No. 1 ble positivt vurdert i Midtveisgjennomgangen, og på bakgrunn av denne ble en ny fase igangsatt. Norge bidro i samfinansiering med andre givere til utvikling av privat sektor i Mekong-regionen gjennom Mekong Private Sector Development Facility.

Øst-Timor

Norge var aktiv i etablering av Øst-Timor som en selvstendig stat, og ønsker fortsatt å bidra til en positiv utvikling. Samarbeidet skal bidra til godt styresett og demokrati, forsvarlig forvaltning av naturressurser med vekt på energi, samt budsjett-

Boks 8.20 Fiskeri

Norge har støttet et tiltak for utvikling av en vietnamesisk fiskerilov, gjennom et institusjonssamarbeid mellom norske fiskerimyndigheter og institusjoner, FAO og det vietnamesiske Fiskeridepartementet. Den nye fiskeriloven ble vedtatt av Nasjonalforsamlingen i november 2003. En uavhengig gjennomgang av prosjektet viste at arbeidet med loven har hatt fordel av dyktige og dedikerte prosjektdeltagere både i det vietnamesiske Fiskeridepartementet og de norske samarbeidspartnerne, noe som resulterte i eierskap på vietnamesisk side. Det fremheves at prosjektet bidro til kompetansebygging i Fiskeridepartementet, og at det i lovarbeidet var utstrakte konsultasjoner med nasjonale og lokale institusjoner, med Folkekomitèer og lokale fiskere og fiskeriarbeidere. Gjennomgangen anbefaler at en videreføring av samarbeidet mht utarbeiding av forskrifter, etc., ses i nær sammenheng med utviklingen av en fiskeriforvaltning i praksis. Det var unikt at et bistandsfinansiert lovarbeid i Vietnam ble ført fram til vedtak i Nasjonalforsamlingen innenfor prosjektperioden. Det er besluttet å videreføre samarbeidet med utvikling av forskrifter, etc. til loven. Dette vil bli samordnet med et Danida-finansiert prosjekt innen fiskeriforvaltning, i samsvar med anbefalingene i prosjektgjennomgangen.

støtte gjennom giverfond. Samlet norsk bistand i 2003 var 50 mill. kr, hvorav 44 mill. over regionbevilgningen. Det meste av støtten kanaliseres gjennom multilaterale organisasjoner og fond. Det blir lagt opp til å fokusere samarbeidet fremover om budsjettstøtte, styresett og energi.

Situasjonsbeskrivelse

Øst-Timor ble selvstendig 20. mai 2002. Landet er fremdeles i en postkonflikt- og gjenoppbyggingssituasjon. Politisk er Øst-Timor nå inne i en mer stabil periode og regjeringen tar stadig mer kontroll over egen utvikling. Frie valg til grunnlovsgivende forsamling og presidentvalg ble gjennomført på en transparent og fredelig måte henholdsvis august 2001 og april 2002. Etter selvstendigheten har menneskerettighetene i Øst-Timor generelt sett vært respektert og myndighetene forsøker nå særlig å sikre at de overholdes av politi-, fengsels- og militærvesen. Øst-Timor er i ferd med å bygge opp en statsforvaltning. Landet mangler ennå kompetanse og kapasitet, og er avhengig av internasjonale eksperter på de fleste nivåer. Justissektoren er lite utbygget og Øst-Timor sliter med et meget svakt rettsapparat. Videre er det en utfordring å fremme åpenhet i forvaltningen og motvirke at korrupsjonen slår rot.

I 2003 var den økonomiske utviklingen negativ og arbeidsledigheten er svært høy. Den økonomiske situasjonen har bedret seg noe i 2004, men Øst-Timor er likevel blant de fattigste landene i Asia og blant de ti fattigste i verden. Landet har potensiale for store petroleumsinntekter. På sikt forventes dette å kunne bidra til uavhengighet av internasjonal bistand. Når det gjelder å halvere sult i samsvar med tusenårsmålene, så ville det være mulig å nå dette målet med bedret infrastruktur for bønders markedstilgang. I 2001 begynte 73 pst. av barnekullet i skolen, i 2003 var tallet 76 pst. Barnedødeligheten er tre ganger så høy som i de andre landene i regionen, og dødeligheten for kvinner i barsel er svært høy. Når det gjelder likestilling er det store utfordringer og vold mot kvinner er utbredt.

Øst-Timor utarbeidet i 2002 en særskilt strategi for fattigdomsreduksjon basert på den nasjonale utviklingsplanen som anses som en PRSP. Denne inneholder i liten grad kvantifiserbare mål, men legger føringer for myndighetenes prioriteringer. Disse er i stor grad fulgt opp i praktisk politikk. Total bistand utgjør omlag 50 pst. av BNI hvorav Norges bidrag er på omlag 2,4 pst. av den totale bistanden. Omlag halvparten av norsk støtte til Øst-Timor er koordinert med andre givere gjennom budsjettstøtteprogrammet TSP (Transitional Support Program). Det meste av støtten til styresett og en del av støtten til går energi gjennom ulike FN-organisasjoner. Generelt er det imidlertid fortsatt manglende koordinering mellom bilaterale aktører. Myndighetene er dette bevisst og har nylig laget sektorplaner for bl.a. helse, utdanning, energi og transport. Givere er anmodet om å innrette sin støtte i tråd med disse planene.

Mål

Regjeringen i Øst-Timor setter fattigdomsbekjempelse og økonomisk bærekraft i høysetet i sin økonomiske politikk for de kommende år. Den nasjonale utviklingsplanen har bl.a. følgende mål som er relevante for norsk utviklingssamarbeid:

Styresett:

– utvikle offentlige institusjoner som kan underbygge godt styresett og demokrati.

Energi og naturressursforvaltning:

– langsiktig forsvarlig forvaltning av forventet oljeinntekter og opprettelse av oljefond,
– fremme av alternative energiformer som gass- og vannkraft.

Budsjettstøtte:

– fremme økonomisk stabilitet og muliggjøre å allokere minst 35 pst. av statsbudsjettet til å styrke tilbudet innen helse og utdanning,
– fremme vekst og fattigdomsbekjempelse i alle landets sektorer og regioner.

Bevilgningen skal i 2005 brukes til å:

Styresett:

– bidra til å fremme demokratisk utvikling og godt styresett gjennom støtte til UNDPs arbeid med justissektoren og styrking av parlamentet.

Energi og naturressursforvaltning:

– bidra gjennom institusjonssamarbeid til kapasitetsbygging innen forvaltning av oljeressurser blant annet gjennom å bidra til opprettelse av oljefond etter norsk modell,
– bidra til kartlegging av mulige alternative energikilder som f.eks. vannkraft.

Budsjettstøtte:

– gjennom budsjettstøtte til flergiverfondet Transitional Support Program bidra til makroøkonomisk stabilitet og blant annet muliggjøre bruk av minst 35 pst. av det offentlige budsjettet til sosiale sektorer og slik bidra til bedret tilbud innen helse og utdanning.

Rapport 2003

Styresett:

Det har blitt bygd opp en fungerende om enn svak justissektor. Juridiske reformprogrammer har blitt gjennomført. Det er opprettet en stilling for kombinert sivilombudsmann og menneskerettighetsombud.

Energi og naturressursforvaltning:

Arbeidet er i gang med opprettelsen av et oljefond, samt utbygging av elektrisitetsforsyningen.

Makroøkonomi:

Øst-Timor hadde i løpet av 2003 med god hjelp av det internasjonale samfunn, framgang på de fleste områder og oppnådd gode resultater særlig innen politikkutvikling og lovverk. Likevel forblir Øst-Timor tungt bistandsavhengig til staten får oljeinntekter av betydning om fem til ti år. En har delvis greid å implementere den nasjonale utviklingsplanen. Det er fremgang særlig innen primærutdanning. Myndighetene har gradvis tatt over mer av ansvaret for helsetjenester. I tråd med nasjonale utviklingsplaner gikk nærmere 40 pst. av forbruket over statsbudsjettet til helse og utdanning.

Følgende resultatmål kan rapporteres relatert til norske samarbeidstiltak:

Styresett:

Norge støttet opp om UNDP og myndighetenes styrking av justissektoren i Øst-Timor og bidro dermed til å utvikle et velfungerende rettssystem tilpasset et demokratisk styresett. Norge støttet programmet med 4 mill. kroner i 2003.

Energi og naturressursforvaltning:

I samarbeidet innen energisektoren ble det lagt vekt på bærekraftig forvaltning av naturressurser, både vannressurser og olje. Samarbeidet med norske institusjoner har bidratt til at Øst-Timor er på vei til å få en velfungerende administrasjon av kraftsektoren gjennom opplæring og kompetanseoverføring. Innenfor oljesektoren bidro den norske innsatsen til etableringen av Timor Sea Office som bl.a. har ansvaret for delelinjeforhandlingene med Australia. Norske fagfolk bisto Øst Timor i forberedelsene til opprettelse av et oljefond og gjennomførte opplæringsprogrammer i Energidepartementet. Norge bidro også til å utvikle et system for å sikre at kundene betaler for strømforbruket ved hjelp av såkalte prepayment målere. Det er nå plassert ut omlag 9000 målere. Total støtte til energisektoren over denne bevilgningen i 2003 var på 13 mill. kroner.

Budsjettstøtte: Norsk støtte i 2003 ble i stor grad kanalisert gjennom multilaterale og internasjonale organisasjoner. Norge bidro til makroøkonomisk stabilitet gjennom generell støtte til flergiverfondet Transitional Support Program (TSP), og bidro slik indirekte til bedret helse og økt tilbud innen utdanning.

Budsjett 2005

For 2005 foreslås bevilget 460 mill. kroner.

Boks 8.21 Forvaltning av vannressurser

Norge har finansiert studier for å se på mulighetene av vannkraftutbygging. Studiene omfatter konsekvensene av eventuelle utbygginger på sosioøkonomiske forhold og miljø. Det har tidligere ikke vært foretatt slike studier i dette omfang og dataene blir brukt også i andre sammenhenger. I Ira-Lalaro vil resultatene bli oversatt til lokalspråket Fatu Luko.

Boks 8.22 Flergiverfondet TSP

Norge deltar i de faste gjennomgangene to ganger i året av flergiverfondet Transitional Support Program (TSP). Denne budsjettstøtten har gitt myndighetene muligheten til å gjennomføre sin nasjonale utviklingsplan, og opparbeide seg erfaring og kompetanse mht budsjettforvaltning. TSP muliggjør også gjennom økonomisk stabilitet satsningen på sosiale sektorer. Gjennomgangene i 2003 viste god framgang innen de fleste områder, men det ble påpekt at budsjettdisiplinen kunne vært bedre. Under første gjennomgang i 2004 ble det slått fast at budsjettdisiplinen var blitt bedre, men at problemet nå var tendenser til lav tjenesteyting.

Det legges opp til følgende indikative plantall for deling av bevilgningen: hovedsamarbeidsland 70 mill. kroner, regionalt samarbeid 42 mill. kroner, Afghanistan 110 mill. kroner, Indonesia 16 mill. kroner, Kina 17 mill. kroner, Pakistan 50 mill. kroner, Sri Lanka 55 mill. kroner, Vietnam 50 mill. kroner og Øst Timor 50 mill. kroner. Flere av disse landene, særlig Afghanistan, vil imidlertid også motta midler over bevilgninger for støtte til humanitære tiltak, overgangstiltak, multilaterale organisasjoner og sivilt samfunn.

Post 79 Tiltak i tidligere samarbeidsland, kan overføres

Bevilgningen på denne posten omfatter inngåtte forpliktelser i samarbeidet med land som ikke lenger inngår i gruppen av samarbeidsland under programkategori 03.10 Bilateral bistand. Inngåtte forpliktelser i det bilaterale samarbeidet med Bhutan, Laos, Kambodsja og India for 2005 foreslås dekket under denne bevilgningen.

Rapport 2003

India besluttet i 2003 å avvikle stat-til–stat bistand fra små bilaterale givere, blant dem Norge. Utfasing av den tradisjonelle stat-til-stat støtten har medført at det i samarbeidet med de indiske partnerne ble lagt større vekt på konsolidering og på aktiviteter som kunne føre til økt kompetanse hos partnerne og bidra til bedret bærekraft. Samarbeidet med India vil endre karakter, institusjonelt og faglig samarbeid vil fortsatt kunne motta noe støtte over globale ordninger. Total bistand til India utgjorde i 2003 57 mill. kroner, hvorav 36 mill. gikk over Regionbevilgningen. I *Bhutan* ble det i 2003 totalt brukt 9,1 mill., hvorav 2,7 mill. til utfasingstiltak over bevilgning for tiltak i tidligere samarbeidsland. Det ble utbetalt 4,8 mill. kroner i *Laos* gjennom UNDP til ressurs- og informasjonssenter for likestilling og landsbygdutviklingsprogram i Sekong provinsen, som er under utfasing. I *Kambodsja* gikk midlene for 2003 til helsetiltak gjennom IOM (International Organization for Migration) og til arbeidet med kvinners og barns rettigheter gjennom en lokal menneskerettighetsorganisasjon. Kun helsetiltaket gjennom IOM ble videreført i 2004, og utfases i løpet av 2005. Støtten til Kambodsja over bevilgningen tiltak under utfasing utgjorde i 2003 3,4 mill. kroner.

Budsjett 2005

For 2005 foreslås bevilget 19 mill. kroner.

Kap. 152 Bistand til Midtøsten

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2003	Saldert budsjett 2004	Forslag 2005
78	Regionbevilgning for Midtøsten, *kan overføres*	151 163	140 500	140 500
	Sum kap. 152	151 163	140 500	140 500

Konfliktene i Midtøsten er alvorlige både for regionen og for det enkelte land. Konfliktene hindrer politisk, økonomisk og sosial utvikling, og bidrar til å holde spenningsnivået i regionen oppe. Konfliktene har også negative konsekvenser for forholdet mellom Midtøsten og Vesten, og for den globale økonomien.

Den historiske og politiske bakgrunnen for bistanden til Midtøsten er ønsket om å støtte fredsbestrebelsene mellom Israel og palestinerne og i regionen for øvrig. Til tross for den negative utviklingen i fredsprosessen består dette målet. Det arbeides for å bidra til framdrift i fredsbestrebelsene, hindre en spredning av den israelsk-palestinske konflikten og styrke grunnlaget for en palestinsk statsdannelse.

Fredsbestrebelsene i Midtøsten strekker seg ut over rammene av den israelsk-palestinske konflikten. Man ønsker derfor også i 2005 å benytte en mindre del av regionbevilgningen til å videreføre den norske regionale innsatsen, i første rekke overfor Jordan, Syria og Libanon, og med hovedvekt på sektorene vann og flyktninger.

Det har de siste årene vært en økende oppmerksomhet om behovet for reformer og demokratisering i Midtøsten. Rapportene fra FNs utviklingsprogram om situasjonen i den arabiske verden har vært viktige bidrag til diskusjonen. Temaet har også vært sentralt innen G-8, EU og NATO.

Norge har de to siste årene arbeidet aktivt for å bidra til reform av den palestinske selvstyremyndigheten. Muligheter for å bidra til reformprosesser også i andre land i regionen vil bli vurdert. Dette vil være viktige virkemidler for økonomisk, sosial og politisk utvikling og til styrket sikkerhet i regionen. Samtidig erkjennes det klart at landene i regionen selv må ta et ansvar. Vellykkede reformer er avhengig av lokalt eierskap, og må bygge på landenes egne tradisjoner og kultur. Regjeringen ønsker å styrke samarbeidet med land i regionen om reformer med utgangspunkt i deres egne ønsker og prioriteringer. Norske tiltak vil bli utarbeidet i nært samarbeid med mulige samarbeidspartnere.

Post 78 Regionbevilgning for Midtøsten, kan overføres

Regionbevilgningen for Midtøsten foreslås i hovedsak benyttet til tiltak innen det palestinske området. Bevilgningen vil i tillegg kunne benyttes til tiltak i regionen som kan bidra til å styrke fredsbestrebelsene, og tiltak som kan bidra til å fremme reform, demokrati og dialog med land i Midtøsten. Krisen i regionen gjør det nødvendig med stor fleksibilitet og aktiv tilpasning til utviklingen. Det er tett samordning mellom bruken av regionbevilgningen og midler kanalisert over kap. 163 Humanitær bistand og menneskerettigheter, og kap. 164 Fred, forsoning og demokrati.

Det palestinske området

I Retningslinjene for norsk bistand til Det palestinske området for 2003 og 2004 er følgende hovedmål definert: gjenopptagelse av fredsforhandlingene, etablering av en palestinsk stat og fattigdomsreduksjon gjennom sosial og økonomisk utvikling. Norge har konsentrert bistanden over landprogrammet til å støtte utviklingen av selvstyremyndigheten som forberedelse til opprettelse av en palestinsk stat, og til å dempe den generelle økonomiske krisen. Konfliktsituasjonen har krevd stor fleksibilitet mellom langsiktige utviklingsprosjekter og akutte humanitære behov. En vesentlig del av bistanden bevilges fra budsjettposten for humanitær bistand, menneskerettigheter, demokrati og fredsbygging. Samlet ble det i 2003 utbetalt 379 mill. kroner som bilateral bistand til Det palestinske området. Arbeidet med å konsentrere samarbeidet om tre hovedsektorer, og redusere antall enkeltavtaler er igangsatt.

Situasjonsbeskrivelse

Situasjonen er fortsatt meget vanskelig, uten fremgang i den politiske prosessen og med et meget høyt voldsnivå. Den israelske okkupasjonen, med mer enn 700 kontrollposter på Vestbredden alene, lange perioder med avstengning av Gaza og en påtagende bygging av separasjonsmur, gjør det svært vanskelig for palestinske myndigheter å utføre sine oppgaver og legger sterke begrensninger på mulighetene for økonomisk utvikling. I følge meningsmålingene har opposisjonen styrket sin posisjon, og over halvparten av Hamas-tilhengerne er kvinner. Den økonomiske situasjonen stabiliserte seg i 2003 etter et samlet fall i BNP på 30 pst. i de tre foregående årene, med en vekst på 4-5 pst. Arbeidsledigheten sank noe mot slutten av året, men mer enn hver 4. arbeidssøkende var arbeidsledig og rundt 60 pst. av befolkningen levde under fattigdomsgrensen (definert som USD 2,1 per dag i inntekt).

Den palestinske selvstyremyndigheten (PA) ble både politisk og økonomisk svekket i løpet av året og er helt avhengig av internasjonal bistand. Til tross for den meget vanskelige situasjonen er imidlertid nøkkeltjenester i helse-, sosial- og undervisningssektoren opprettholdt. PA fortsetter sin reformprosess. Resultatene og innsatsen varierte fra sektor til sektor, men på finansforvalt-

ningssektoren har PA nå muligens den arabiske verdens mest åpne og kontrollerbare system.

Israel har alene lagt frem en plan om tilbaketrekking fra Gaza og deler av den nordlige Vestbredden. En tilbaketrekking kan føre til nye muligheter. Det er imidlertid fortsatt store diskusjoner innad i den israelske regjeringen om gjennomføring av tilbaketrekkingsplanen. Det er nødvendig at tilbaketrekkingen blir i tråd med veikartet for fred, og skal den ha en positiv økonomiske betydning må restriksjonene for import og eksport oppheves. For Vestbredden har Haag-domstolen gitt FN råd i forhold til de legale spørsmål rundt trasévalget for separasjonsmuren Israel bygger. Domstolens rådgivende uttalelse konkluderer med at muren er folkerettsstridig.

PA har utarbeidet en sosioøkonomisk stabiliseringsplan for 2004 og 2005 som inneholder en oversikt over behov for humanitær og kortsiktig bistand til de ulike sektorene. En strategi for fattigdomsbekjempelse er under utarbeidelse i planleggingsministeriet, og er viktig med hensyn til å nå økonomisk marginaliserte grupper både på kort og lang sikt.

Norge leder de viktigste organene som er opprettet for giverkoordinering, både på hovedstadsnivå (Ad Hoc Liaison Committee, AHLC) og lokalt nivå (Local Aid co-ordination Committee, LACC). Norge deltar aktivt i en arbeidsgruppe for reformer (Task Force on Palestinian Reform, TFPR), og organiserer møtene i denne reformgruppen lokalt. Norge arbeidet også aktivt for å utvikle felles programmer med andre givere i form av samfinansiering til Det palestinske statistikkbyrået, Det palestinske vanndirektoratet og sysselsettingstiltak.

Behovet for sterkere konsentrasjon av bistanden og harmonisering mellom giverne er også synliggjort. Omlegging av giverstøtten fra enkeltprosjekter til sektorsamarbeid er påbegynt. Palestinske myndigheter (PA) har tatt initiativ overfor giverne om å gå sammen i sektorsamarbeid innen helse, utdanning og lokalforvaltning. Flere sektorprogrammer er under planlegging.

Økonomisk har hovedtyngden av samarbeidet i 2003 vært innenfor utdanning, energi og sysselsettingstiltak. Arbeidet for å støtte opp om reformer står sentralt. Støtte til etablering av sentrale statsinstitusjoner er videreført gjennom avtaler med vanndirektoratet, planleggingsdepartementet, statistikkbyrået, valgkommisjonen, statsministerens kontor og ombudsmannen. Flere norske firmaer, blant annet Norconsult, Water Reflection, Norplan, Statskraft Grøner og Civitas har vært engasjert for å bistå i utviklingen. Budsjettstøtte til PA, for å opprettholde nødvendige statlige tjenester, er knyttet til reformprosessen. Framgang i forhold til fastsatte reformmål er satt som betingelse for overføring av midler.

Mål

Rapportering i forhold til de nasjonale målene:

PA har satt følgende mål for hovedsektorene Norge er inne i:

Utdanning:

- tilby utdanning med høy kvalitet til alle barn i skolealder,
- kompetanseoppbygging innenfor administrasjon, undervisning og institusjonsutvikling.

Energisektoren:

- sørge for pålitelig elektrisitetsforsyning til en overkommelig pris,
- utbedre mangler i elektrisitetsnettet, forbedre servicenivået samt legge forholdene til rette for effektiv utvikling av elektrisitetsnettet,
- utbedre ødeleggelser oppstått som følge av den pågående konflikten.

Godt styresett:

- gjennomføre det nasjonale 6 måneders reformprogrammet innen følgende områder: offentlig forvaltning, rettsvesen, valg, finansforvaltning, engasjere sivilt samfunn i samsvar med mål fastlagt i samarbeid med TFPR.

Budsjettstøtte:

- opprettholde vitale offentlige tjenester bl.a. gjennom tilskudd fra budsjettstøtten for å dekke driftsutgiftene, inklusiv lønn til helse og utdanningssektoren,
- styrke finansforvaltningen i samsvar med mål fastlagt i samarbeid med Verdensbanken.

Forvaltningsmål

Bevilgningen i 2005 foreslås brukt til å følge opp hovedprioriterte sektorer :

Utdanning:

- støtte grunnutdanning, skolebygging og videreutdanning av lærere og bidra til å sikre tilgang til utdanning med høy kvalitet for jenter og gutter.

Energi:

- vedlikehold og rehabilitering av elektrisitetsnettet,
- institusjonsutvikling med hovedvekt på elektrisitetsverk,
- forbedre innbetalingsraten for levert strøm.

Godt styresett:

- oppbygging av et statistisk sentralbyrå som produserer nødvendig statistikk for planprosesser for PA og giverne,
- oppbygging av en PA-institusjon for vannadministrasjon,
- kompetansebygging i PA for sluttstatusforhandlinger med Israel,
- oppbygging av det nyetablerte statsministerens kontor,
- støtte drift ved statsministerens kontor av et sekretariat for administrasjon og koordinering av reformer,
- oppbygging av en uavhengig sentral valgkommisjon,
- oppbygging av et ombudsmannskontor,
- støtte kvinners deltakelse i reformprosessen
- støtte til å bekjempe korrupsjon.

Innenfor Godt styresett har Norge pågående avtaleforpliktelser med flere departementer og institusjoner. Det påbegynte arbeidet med å fokusere utviklingssamarbeidet vil bli videreført med tanke på å redusere antall enkelttiltak. Økt vekt vil legges på sektorstøtte til forvaltningsreform, demokratiutvikling og antikorrupsjonsarbeid.

Budsjettstøtte:

- unngå et økonomisk sammenbrudd og støtte opprettholdelse av PA gjennom budsjettstøtte,
- bidra til lønn for offentlig ansatte og støtte opp om vitale aktiviteter innen utdanning og helsesektoren,
- overvåke at PA følger opp og viser framgang i reformprogrammet som er lagt til grunn for budsjettstøtten.

I tillegg kommer støtten til pågående arbeid innen helse og kultursamarbeidet. Støtten til fysisk planlegging er i avsluttende fase. Utfasing av helsesamarbeidet vil begynne i 2005.

Rapport 2003

Rapportering på de nasjonale målene

Utdanningsdepartementet kan generelt vise til god måloppnåelse, men gjennomføringen av en 5-årsplan for utdanningssektoren er blitt forsinket siden intifadaen brøt ut. Innføring av ny læreplan har skjedd som planlagt, og høsten 2004 vil alle elever i grunnskolen benytte denne. I 2003 klarte PA i følge utdanningsdepartementet å absorbere over 32 000 nye elever, det ble bygd 1000 klasserom og tilsatt 2500 nye lærere. Deltagelse i yrkesrettet utdanning nådde 4,5 pst. i 2003. I grunnskolen har deltakingsprosenten vært omtrent uforandret under konflikten, fra 98,2 pst. i 2000 til 98,7 pst. i 2002, og prosenten er omtrent lik for jenter og gutter. Det planlegges en gjennomgang for hele utdanningssektoren med spesiell vekt på utdanningens relevans og kvalitet.

Energisektoren kan generelt sett vise til god måloppnåelse. Stadige ødeleggelser av elektrisitetsnettet og det at rehabiliteringsarbeidet og gjenoppbyggingen blir utført under særdeles vanskelige forhold, gjør at framgangen i arbeidet har vært noe langsommere enn planlagt. I 2003 ble ca. 35 landsbyer ferdig elektrifisert/rehabilitert, elektrisitetsverket SELCO sør på Vestbredden startet opp og ved utgangen av året kunne kraftverket i Gaza levere 100 MW kraft, tilsvarende 75 % av behovet i Gaza. I 2003 ble det inngått en viktig avtale med israelerne om kjøp av kraft til palestinske elverk.

Sysselsetting

Palestinske myndigheter la fram et utkast til nasjonal strategi for sysselsetting, og la vekt på varige arbeidsplasser og samordning mellom givere og PA. Arbeidsledigheten stabiliserte seg i 2003 på omlag 25-30 pst. Som et alternativ til nødhjelp har mange givere finansiert forskjellige sysselsettingstiltak for å redusere ledigheten.

Rapportering på forvaltningsmålene:

Utdanning:

Norge inngikk ny treårsavtale med utdanningsdepartementet, og bidro i 2003 til ferdigstilling av bygging/rehabilitering av 3 skoler i Gaza og på Vestbredden. 820 lærere deltok i videreutdanningskurs knyttet til den nye læreplanen. En gjennomgang høsten 2003 anbefalte en videreføring av programmet. Det ble i tillegg inngått en avtale om rehabilitering av 20 nye skoler. Det nasjonale læringssenteret for lærere i Ramallah og nybygget til utdanningsdepartementet ble også ferdigstilt i 2003. Støtte til utdanning over denne bevilgningen utgjorde i 2003 26 mill. kroner.

Boks 8.23 Tusenårsmålene

Fra selvstyret ble etablert i 1994 til 2000, er det framgang i økonomisk utvikling og positiv utvikling i forhold til de ulike mål. Andre fase fra 2000 er preget av økonomisk krise og tilbakeslag som følge av det økte konfliktnivå. Det er derfor lite sannsynlig at man vil nå tusenårsmålene om halvering av fattigdommen innen 2015. Andelen fattige økte fra 21 pst. i 2000 til anslagsvis 60 pst. i 2002. Barnedødeligheten og dødfødsler har imidlertid sunket. Andelen barn som begynner i grunnskolen økte fra 87,5 pst. i 1994 til 92,2 pst. i 2000, men med en nedgang på 0,7 pst. i 2002. I grunnskolen er det en lik fordeling mellom gutter og jenter. Andelen jenter i videregående skole økte fra 32 pst. i 1994 til 47,5 i 2001. Antall kvinner i lønnet arbeid er lavt, antall kvinner med politiske verv er marginalt. 69 tilfeller av AIDS er registrert. Det legges liten vekt på forebyggende arbeid. Andelen som ikke har tilgang til drikkevann er nær halvert, med en økning fra 81,1 pst. til 89,8 pst. Vannkonsumet pr. innbygger er imidlertid 50 liter under WHOs anbefalte grunnbehov på 120 liter dagen. Tilgangen til sanitærnett er økt fra 31,7 pst. til 42,8 pst.

Energi:

Norge har en ledende rolle blant giverne på elektrisitetssektoren og har finansiert rehabilitering og elektrifisering av landsbyer på Vestbredden og Gaza samt støttet institusjonsbygging. I 2003 ble totalt 25 landsbyer rehabilitert/elektrifisert gjennom norskfinansierte prosjekter. Sikkerhetsforskrift for drift og bygging av elektrisitetsnettet ble ferdig utarbeidet, og Norge finansierte kriserepara-sjoner innenfor sektoren. Prosjektene har nylig vært gjenstand for en gjennomgang. Den konkluderte med at det er oppnådd svært gode resultater for infrastrukturprosjektene, mens institusjonsutviklingskomponenten bør styrkes. Samlet norsk støtte til denne sektoren utgjorde i 2003 35 mill. kroner.

Sysselsettingstiltak:

I 2003 støttet Norge kommunale sysselsettingsprosjekt i seks kommuner, samfinansiert med Nederland og Sverige. Hver kommune gjennomførte om lag 20 mikroprosjekt som bygging av støttemurer, fortau, avløp, kommunale fellesbygg, skadereparasjon, vedlikehold av veger, utvidelser av skoler, organisering av aktiviteter for barn, kartlegging av sosiale forhold og informasjonskampanjer. Kommunene gjennomførte prosjektene som planlagt i forhold til tidsplan og måloppnåelse for antall arbeidsdager. I fellesskap tok Norge og Nederland initativ til en ekstern gjennomgang av programmet. Rapporten slo fast at målsettingen om å øke antall arbeidsdager var oppnådd, men det ble anbefalte å dreie støtten fra enkelttiltak til mer langsiktig nasjonal innsats for å etablere flere arbeidsplasser.

Institusjonsbygging, budsjettstøtte og støtte til reformer:

I 2003 fikk ideen om et felles giverfond for budsjettstøtte til PA gjennomslag, og PA og Verdensbanken ble enige om å etablere et slikt fond. Fondet er knyttet opp til konkrete målsettinger for reformprosessen. For 2003 var det spesielt stor framgang innen økonomiforvaltning. Budsjettet ble lagt fram og godkjent av parlamentet og offentliggjort, og finansdepartementet fikk overordnet ansvar for de ulike departementenes pengebruk og rapportering. Statens inntektskonto ble i 2003 tatt i bruk av flere givere, og systematisk internrevisjon ble etablert. Dialogen mellom giverne og representanter fra det sivile samfunn og PA ble forbedret, og det ble spesielt lagt vekt på å styrke ledelse og økonomistyring i organisasjonene. Etablering av statsministerposten la grunnlag for en rollefordeling mellom president og statsminister. Et felles giverfond som knyttes opp til reformprosessen er et viktig bidrag til samordning av giverne, til statsbygging og bedre styresett.

Fredsforhandlingene har ikke blitt gjenopptatt, men arbeidet med ulike initiativ og prosesser for å legge forholdene til rette for at det skal kunne skje, har fortsatt. Betydelig internasjonal støtte til PA har vært helt vesentlig for å opprettholde en palestinsk motpart for fredsforhandlinger med Israel.

Regionale tiltak

Mål

Målet med de regionale tiltakene er å bidra til endelige fredsløsninger i regionen, og til reformer, demokratisering og modernisering. Innenfor rammen av regionale tiltak planlegges bevilgningen i 2005 brukt til:

- videreføring av regionale prosjekter innen vannsektoren,
- videreføring av tiltak for palestinske flyktninger,
- tiltak som kan bidra til reformer, modernisering og demokratisering i Midtøsten.

Rapport 2003

Støtte til tiltak utenfor Det palestinske området over regionbevilgningen for Midtøsten var i 2003 på 14 mill. kroner. Prosjektene var fokusert på sektorene vann, flyktninger og tillitsskapende tiltak. Det ble i 2003 gjennomført en evaluering av departementets støtte til regionale prosjekter innen vannsektoren. Rapporten som ble offentliggjort våren 2004, peker på mangler ved gjennomføring av prosjektplaner og mål. Den slår imidlertid fast at arbeidet har hatt god innvirkning på de politiske sidene av vannsamarbeidet i regionen. Rapporten anbefaler endringer i departementets engasjement innen denne sektoren. Disse endringene er i ferd med å bli gjennomført.

Budsjett 2005

For 2005 foreslås bevilget 140,5 mill. kroner.

Kap. 153 Bistand til Mellom-Amerika

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2003	Saldert budsjett 2004	Forslag 2005
78	Regionbevilgning for Mellom-Amerika, *kan overføres*	121 020	135 000	155 000
79	Tiltak i tidligere samarbeidsland, *kan overføres*	4 969	2 000	2 000
	Sum kap. 153	125 988	137 000	157 000

Til tross for fremskritt på mange områder de siste årene, står Mellom-Amerika fortsatt overfor store utfordringer i kampen mot fattigdom og konsolidering av fred og demokrati. Gjennomføring av demokratiske valg er institusjonalisert, men samfunnene er preget av store ulikheter og høyt konfliktspotensiale. For å oppnå fremskritt på disse områdene er det nødvendig med mer rettferdig fordeling av økonomiske og sosiale ressurser, samt at marginaliserte grupper blir integrert i økonomiske og politiske prosesser. Politiske partier mangler ofte demokratiske tradisjoner og klar identitet og er heller sentrert om enkeltpersoner enn politiske saker og ideologier. Strukturell diskriminering finnes i de politiske, økonomiske og sosiale systemer, noe som rammer samfunnets fattigste og marginaliserte grupper, og da særlig urbefolkning, kvinner og barn. Manglende adgang til bruks- og eiendomsrett for fattige befolkningsgrupper er også et stort problem. Korrupsjon er svært utbredt og rettssystemet fungerer ikke tilfredsstillende, til tross for fremgang på dette området de siste årene. I flere av landene i regionen er det behov for å styrke befolkningens krav overfor myndighetene når det gjelder sosiale og økonomiske rettigheter og samtidig styrke myndighetenes evne og vilje til å oppfylle kravene.

Når det gjelder økonomisk utvikling har de mellomamerikanske landene ulikt ståsted, til tross for likhetstrekk i det at store deler av befolkningen lever i fattigdom, uten at landene har status som MUL-land. Fattigdomsproblemet i Guatemala er i stor grad av fordelingsmessig art, ettersom landet makroøkonomisk sett er bedre stilt enn sine naboland i regionen. Fordelingsproblem preger også Nicaragua og Honduras, men her er i tillegg BNP per capita langt lavere. Den økonomiske veksten i regionen er beskjeden (1 – 2 pst. årlig vekst gjennom 1990-årene) og blir i praksis negativ på grunn av befolkningsveksten.

I forhold til sin størrelse utgjør Mellom-Amerika et av de biologisk sett rikeste områdene i verden, med 7 pst. av verdens dyre- og plantearter på 0,5 pst. av jordens overflate. Potensialet i denne rikdommen trues imidlertid av at store områder i Mellom-Amerika er utsatt for økologisk uforsvarlig landbruk, noe som er en stor fare for det biologiske mangfoldet og gir store økologiske, økonomiske og sosiale konsekvenser. Varige løsninger på fattigdomsproblemet i Mellom-Amerika er i stor grad avhengig av en effektiv og bærekraftig utnyttelse av naturressursene. Områdene er også jevnlig utsatt for naturkatastrofer.

Post 78 Regionbevilgning for Mellom-Amerika, kan overføres

Hovedmålet for norsk utviklingssamarbeid i Mellom-Amerika er å bidra til fattigdomsbekjempelse med vekt på godt styresett, og sikring av menneskerettigheter samt bærekraftig bruk av naturressursene. Formalisering av bruks- og eiendomsrettigheter kan være relevant både i forhold til styresett og naturressursforvaltning. Bevilgningen skal brukes til samarbeid med Guatemala og Nicaragua, samt til regionalt samarbeid, der også kari-

biske land kan inngå. Utviklingssamarbeidet skal i den grad det er praktisk mulig følge landenes egne fattigdomsstrategier. I Guatemala er norsk støtte i all hovedsak knyttet til implementeringen av fredsavtaleverket.

Norges utviklingssamarbeid med Mellom-Amerika utgjorde i 2003 totalt 257,2 mill. kroner (gjeldslette ikke inkludert), hvorav til sammen 121 mill. kroner over regionalbevilgningen. Økning i støtten over regionbevilgningen for 2005 vil blant annet bli brukt til økt satsing på bærekraftig bruk av naturressurser som ledd i oppfølgingen etter Johannesburgtoppmøtet, og eventuelt budsjettstøtte til Nicaragua.

Tiltak for totalt 10 mill. kroner som i 2004 ble finansiert over denne posten, vil i 2005 bli finansiert over kap./post 160.70 Sivilt samfunn. Det kan imidlertid fortsatt være aktuelt å gi støtte over regionbevilgningen til norske frivillige organisasjoner til tiltak innen prioriterte områder i samarbeidsland, og til regionale tiltak innen satsingsområdene.

Guatemala

Norge spilte en viktig rolle i forbindelse med fredsavtalene som i 1996 gjorde slutt på 36 års borgerkrig i Guatemala. Samarbeidet er direkte knyttet til gjennomføringen av fredsavtaleverket. I 2003 var samlet norsk bistand til Guatemala 87,65 mill. kroner, hvorav 41,56 mill. kroner fra regionbevilgningen. Det arbeides med å konsentrere antall bilaterale tiltak for å gjøre bistanden mer effektiv.

Situasjonsbeskrivelse

Fredsavtalene som ble undertegnet i 1996 la grunnlaget for at mayabefolkningen kan delta i samfunnslivet på lik linje med øvrig befolkning, og for at hæren er blitt underlagt sivil kontroll. Ennå gjenstår mye for at fredsavtaleverket kan sies å være implementert. Den væpnede konflikten har riktignok opphørt, men det ligger store konfliktpotensiale i den skjeve fordelingen av landets ressurser og manglende vilje til reform og omfordeling. Skjevfordelingen av jord er nærmest uendret siden før borgerkrigen. Skatteinntektene er blant de laveste i Latin-Amerika, og det mangler midler til sosiale tiltak og utjevning som forutsatt i fredsavtalene. Guatemala er et lavere mellominntektsland, men over seks millioner av Guatemalas 11 millioner innbyggere lever i fattigdom og to millioner i ekstrem fattigdom. Blant urfolk er fire av fem fattige. Det nåværende politiske systemet legger begrensninger på den politiske debatt og mulighetene for å inngå kompromisser. Selv om omfanget av menneskerettighetsbrudd har gått betydelig ned, er vold og kriminalitet svært utbredt og politi og rettsvesen mangler ressurser. Landet mangler en helhetlig utviklingsstrategi og effektiv koordinering. Den viktigste bistandsharmoniseringen foregår i regi av FN.

Fredsavtalene er statsforpliktelser for Guatemala og gjennomføringen av avtaleverket utgjør landets viktigste utviklingsmål. Den nyvalgte regjeringen til Oscar Berger gikk i februar 2004 inn for en reaktivisering av fredsavtalene. Av andre positive tendenser under den nye regjeringen, kan nevnes nedskjæringer av de militære styrkene, større åpenhet og kontakt med det sivile samfunn og kampen mot korrupsjon. Den nye regjeringen viser også større interesse for kontroll med form og omfang av den utenlandske bistanden enn den forrige. Selv om utfordringene for Guatemala er mange, har landet generelt en positiv utvikling, både i forhold til fredsprosessen og demokrati- og rettsstatsutvikling.

Nasjonale mål

Implementering av fredsavtaleverket. Den nye regjering har i den forbindelse signalisert følgende prioriteringer:

Styresett:

- Kamp mot korrupsjon, ved å styrke rettsstaten med vekt på påtalemyndighetene, domstolene og politiet.
- Bedre statsfinansene og modernisere forvaltningen.
- Implementering av et nasjonalt erstatningsprogram for krigens ofre.
- Arbeide med å få på plass en ny jordbrukspolitikk som blant annet vil kunne øke ressursene til oppkjøp av jord og mekanismer for å bilegge de tallmessige jordkonflikter.

MR og demokrati:

- Utvikling av lokalt demokrati og folkelig medvirkning, også for mayabefolkningen, gjennom urfolksorganisasjoner og utdanning.
- Legge grunnlag for at mayaspråkene får større innflytelse i offentlige sammenhenger.

Forvaltningsmessige mål

- Bevilgningen skal brukes til å støtte tiltak som fremmer varig fred på grunnlag av fredsavtaleverket.

Bevilgningen skal i 2005 brukes til å bidra til:

Styresett, demokrati og menneskerettigheter:

- institusjonalisering og nasjonal forankring av fredsprosessen gjennom punktstøtte for å fremme viktige prosesser i kritiske faser.
- å støtte katasterprogrammer (jordregistrering). Det vurderes likeledes støtte til program for formalisering av bruks- og eiendomsrettigheter.
- utbygging av lokaldemokrati/desentralisering gjennom å støtte bygging av representative partier.
- å fremme rettsstat og menneskerettigheter. Det skal legges særlig vekt på urfolks rettigheter, identitet, politiske deltakelse og adgang til utdanning, gjennom å støtte urfolksorganisasjoner.
- å styrke det sivile samfunns arbeid med justisreform, nasjonal forsoning og transparens gjennom støtte til nøkkelorganisasjoner i det sivile samfunn som arbeider med disse temaene.
- å styrke uavhengige medier gjennom å støtte arbeidet med å utvikle kritisk og undersøkende journalistikk.

I tillegg vil det gis støtte til forskning som kan bidra til en agenda for utvikling.

Rapport 2003

Rapportering på nasjonale mål

I 2003 ble det vedtatt flere lover som har sin bakgrunn i fredsavtalene, blant dem loven mot rasisme og diskriminering. Den nye loven om valg og politiske partier ble vedtatt etter regjeringsskiftet etter at president-, parlaments- og lokalvalg ble gjennomført i november og desember 2003, og Oscar Berger tok over som president. Flere viktige lover gjenstår, blant dem jordregistreringsloven, offentlighetsloven og fengselsloven. Hærens størrelse er blitt redusert i 2004. Det har ikke lykkes å få skattenivået opp i 12 pst av BNP som forutsatt i fredsavtalene. Ressursmangel har bl.a. gått ut over erstatningsprogrammet for borgerkrigens ofre. Organene for samfunnsdialog og lokale og regionale utviklingsråd er kommet på plass.

Rapportering på forvaltningsmål

Norsk bistand ble konsentrert om styrking av rettsstaten, støtte til demokratiseringsprosessen og fremme av urfolks rettigheter. Støtten ble i hovedsak kanalisert gjennom FN-systemet, Organisasjonen av amerikanske stater (OAS) og institusjoner og organisasjoner i det sivile samfunn. Det ble lagt særlig vekt på organisasjonsutvikling for urfolk og fremme av opprinnelige språk. I tillegg bidro Norge gjennom UNICEF til flerkulturell undervisning for 166.000 barn i 400 urfolksdominerte grunnskoler. Norge bidro til etablering av regionale fri rettshjelpskontorer i urfolksdominerte områder, støttet Menneskerettighetsombudet og bidro til økt rekruttering av kvinner og urfolk til politiet.

Boks 8.24 Styrking av rettsstaten

En gjennomgang foretatt i 2003 konkluderte med at støtten til påtalemyndigheten har gitt en vesentlig forbedring av påtalemyndighetens rutiner og effektivitet og påtalemyndigheten har selv overtatt ansvaret for videre drift. Det ble også konkludert med at støtten til domstolene har bidratt til å styrke alternative sivile mekanismer for konfliktløsning og bedre tilgangen til rettssystemet

Støtte til organisasjoner i det sivile samfunn bidro til å forsterke de samlede innsatser for nasjonal forsoning, menneskerettigheter og justisreform. Med norsk støtte ble det etablert et debattforum blant redaktører og journalister for kritisk og undersøkende journalistikk.

Programmet for å styrke de politiske partienes effektivitet som representative talerør i det politiske system ble evaluert i 2003 og fikk positiv omtale både når det gjaldt resultater og effekt. Norge støttet gjennomføringen av valgene i Guatemala i 2003 og bidro til et legitimt og ubestridt valgresultat. For å styrke grunnlaget for debatt og reform bidro Norge bl.a. til produksjonen av UNDPs årlige rapport om Human Development i Guatemala.

Nicaragua

Samlet bistand i 2003 var på 89,67 mill. kroner hvorav 34,79 mill. kroner over regionbevilgningen. Det øvrige blir i hovedsak kanalisert gjennom norske frivillige organisasjoner. Det bilaterale samarbeidet knyttes til retningslinjene for bruk av regionalbevilgningen for Mellom-Amerika og således er rettet mot godt styresett, herunder utvikling av demokrati og menneskerettigheter og bærekraftig bruk av naturressurser. Selv om norsk bistand utgjør en svært liten del av den totale bistanden som Nicaragua mottar, er det riktig å si at Norge har markert seg som samarbeidsland i Nicaragua, ikke minst i kraft av å være ledende giver i Antikorrupsjonsfondet, der 8 giverland samt UNDP bidrar.

Det arbeides med å konsentrere antall bilaterale tiltak som støttes for å gjøre bistanden mer effektiv.

Situasjonsbeskrivelse

President Bolaños og hans regjering har ført en politikk som har fått alminnelig anerkjennelse blant giverne. Samtidig er presidentens støtte i parlamentet liten, også fra hans eget parti. På det økonomiske området har regjeringens arbeid ført landet frem til HIPC «completion point» som innebærer at mer enn 80 pst. av utenlandsgjelden nå ettergis. Landet har imidlertid en betydelig innenlandsgjeld. Nicaragua er fremdeles et av de fattigste i Latin-Amerika og er sterkt bistandsavhengig. Den totale bistanden utgjorde vel 28 pst. av nasjonalbudsjettet i 2002. Den økonomiske veksten i 2003 var på 2,3 pst. mens befolkningsveksten var noe høyere, noe som betyr nedgang i BNP pr. capita. Nærmere halvparten av befolkningen lever under fattigdomsgrensen målt i forbruk, mens ca. 17 pst. lever i ekstrem fattigdom. For å nå tusenårsmålene må Nicaragua ha en økonomisk vekst på 5 pst. pr. år. Utsiktene for å nå målene er derfor små.

Presidenten har siden tilsettelsen i 2002 arbeidet for å få til omfattende moderniseringsreformer i den offentlige sektor, samtidig som det er ført kamp mot den utbredte korrupsjonen i landet. Dette har ført til at tidligere president Aleman er stilt for retten og dømt for korrupsjon. Viktigheten av dette arbeidet belyses bl.a. gjennom det faktum at Nicaragua under G8s Sea Island toppmøte den 9.-10. juni d.å. var blant fire land som ble valgt ut for å delta i et særskilt samarbeid i kampen mot korrupsjon. Kampen mot korrupsjon er imidlertid fortsatt ikke vunnet. President Bolaños har bl.a. mistet støtten fra sitt eget parti i parlamentet, vesentlig som følge av kampen mot korrupsjon.

Regjeringen arbeider aktivt med å bedre giverkoordinering og harmonisering og Nicaragua er et av pilotlandene for OECDs arbeid med disse spørsmålene. Flere land gir nå bistand til Nicaragua i form av budsjettstøtte og Norge vurderer det samme. Her vil finansforvaltningsspørsmålet være viktig for vurderingen. Landets fattigdomsstrategi er under revisjon. Menneskerettighetssituasjonen bærer preg av at retts- og fengselsvesenet har begrensede ressurser.

Nasjonale mål

Styresett:

- Opprettholde en stabil makroøkonomi
- reformere offentlig forvaltning og bekjempe korrupsjon, bl.a. gjennom å styrke og reformere rettsvesenet

Menneskerettigheter og demokrati:

- Styrke Ombudsmann for menneskerettigheter
- sikre deltakelse fra det sivile samfunn i viktige utviklingsprosesser

Økonomisk vekst:

- Integrere prinsippene om bærekraftig utvikling ved å vedta flere miljørelaterte lover og styrke naturressursforvaltningssystemet

Helse:

- Redusere spedbarns- og småbarnsdødeligheten innen 2015 med 66 pst. og mødredødeligheten med 75 pst.
- Sikre tilbud innen reproduktiv helse for alle i reproduktiv alder innen 2015.

Forvaltningsmål

Bevilgningen skal i 2005 brukes til:

Styresett og menneskerettigheter:

- støtte til regjeringens kamp mot korrupsjon og for en mer effektiv og åpen forvaltning,
- støtte til opplæring av journalister i etterforskende journalistikk,
- støtte til Ombudsmannen (avventer utnevnelse av ny ombudsmann) og andre aktører som arbeider for menneskerettigheter.
- støtte til bekjempelse av vold mot kvinner og barn, der forebygging av vold vil bli sterkere fokusert.
- støtte til å bedre oppvekstmiljøet for førskolebarn i fattige byområder.

Økonomisk vekst innen rammen av bærekraftig ressursforvaltning og miljø:

- støtte til bærekraftig landbruk og skogsdrift i utsatte områder
- støtte til kredittprogram for små og mellomstore bedrifter.

Generell budsjettstøtte i samarbeid med Sverige, Finland, Sveits, Nederland, Tyskland, m.fl. er under vurdering. I den sammenheng følges gjennomføring og virkningene av PRSP og strategien for nasjonal utvikling spesielt godt opp.

For øvrig vil støtten til bekjempelse av hiv/aids gjennom lokale organisasjoners arbeid med utsatte grupper videreføres. Øvrig støtte til helsesektoren avsluttes når gjeldende avtaler utgår.

Programmet i Nicaragua har vært preget av mange små enkelttiltak, og det arbeides med å konsentrere innsatsen betydelig.

Boks 8.25 Tusenårsmålene

I Nicaragua anses det fortsatt som mulig å halvere ekstrem fattigdom innen 2015. Befolkningsveksten på nesten 3 pst. årlig er den største hindringen for å nå dette målet. Befolkningsveksten har ført til at antall fattige øker selv om relativ fattigdom går ned, og vanskeliggjør målsetningen om å halvere antall mennesker som lider av sult, til tross for at det produseres 30% mer mat nå enn i 1995. Det har vært fremgang i jenters utdanning, men man vil trolig ikke klare å sikre at alle barn gjennomfører grunnskolen innen 2015. Det er lite sannsynlig at målsetningene om å redusere barne- og mødredødelighet nås, hovedsakelig på grunn av dårlig dekning av helsetjenester i rurale strøk. Målsetningen om miljømessig bærekraft vil trolig ikke nås, også som følge av befolkningsveksten.

Rapportering på nasjonale mål

Styresett:

Kampen mot korrupsjon er videreført med stadig flere siktelser. Regjeringen har foreslått omfattende reformer som bl.a. innebærer avpolitisering av Valgrådet og rettsvesenet.

Bærekraftig bruk av naturressurser:

Miljødepartementet har presentert sin andre rapport om miljøsituasjonen. Det er utarbeidet retningslinjer for søppelforvaltning og for bærekraftig bruk av naturressurser på gårdsbruksnivå. Lærere har fått opplæring i miljøvern og bærekraftig bruk av naturressurser.

Sosial sektor:

Innen sosial sektor var regjeringens måloppnåelse beskjeden i 2003. Regjeringen har nedjustert målene innen denne sektoren.

Rapportering på forvaltningsmål

Styresett:

Samlet støtte til sektoren på 10,2 mill. kroner. Sammen med andre givere har Norges støtte til kampen mot korrupsjon bidratt til et kraftig oppgjør med en korrupt tradisjon i offentlig sektor og bidratt til økt åpenhet i offentlig forvaltning. Gjennom støtte til det sivile samfunnet har Norge bidratt til at flere har fått juridisk hjelp. Sammen med UNDP har Norge også støttet regjeringens sekretariat for utviklingssamarbeid.

Boks 8.26 Bærekraftig bruk av naturressurser

Den norske bistanden rettet inn mot bærekraftig bruk av naturressursene har ført til økt bruk av bærekraftige produksjonsmetoder i jordbruk og skogbruk. En evaluering gjennomført i november slår fast at den norske støtten har bidratt til økt diversifisering, økt bevissthet om verdien av å bevare skogen, til økt inntekt blant bønder og ikke minst til økt integrering av kvinner i økonomisk virksomhet.

Menneskerettigheter:

Samlet støtte til sektoren på 4,4 mill. kroner. Gjennom støtte til Ombudsmannen for MR, inkludert Barneombud og Kvinneombud, har Norge bidratt til økt kjennskap til menneskerettighetene og til at klager om brudd på disse følges opp. Gjennom et samarbeid med andre givere har Norge støttet krisemottak for kvinner og barn. Krisemottakene er et samarbeid mellom politiet, Kvinneinstituttet og flere NGOs. I et samarbeid med Familieministeriet og IDB støtter Norge et program for å sikre førskolebarn et tryggere oppvekstmiljø.

Bærekraftig bruk av naturressurser: Støtte til bærekraftig bruk av naturressursene og fremme av økt produksjon har særlig vært kanalisert gjennom NGO'er som arbeider på Atlanterhavskysten og nord i Nicaragua.

Sosial sektor:

Støtte ble kanalisert gjennom Verdensbanken til et moderniseringsprosjekt innen helsesektoren. Støtten har ført til at Helseministeriet har tatt større ansvar for moderniseringsprosessen. I tillegg støttet Norge flere lokale NGOs i kampen mot hiv/aids med i alt 4,4 mill. kroner. Et samarbeid mellom Helseministeriet og UNFPA om forbedret seksuell og reproduktiv helse har støtt på mange problemer som sterkt har forsinket framdriften i programmet.

Regionalt samarbeid

Samlet bistand til regionalt samarbeid i 2003 var 59,9 mill. kroner, hvorav 43,7 mill. kroner over denne posten.

Mål

Bevilgningen skal i 2005 brukes til:
- Godt styresett, herunder demokratifremmende og konfliktforbyggende tiltak
- Menneskerettigheter
- Bærekraftig bruk av naturressurser, herunder, forskning, opplæring og fremme av bærekraftig landbruk, vern av biologisk mangfold og fremme bærekraftig forvaltning av særlig sårbare økosystemer og forebygging av naturkatastrofer.
- Arbeid med bekjempe hiv/aids fortrinnsvis i samarbeid med Den panamerikanske helseorganisasjonen PAHO (under avvikling).

Rapport 2003

Styresett:

Det ble igangsatt et regionalt program for å analysere potensielle konflikter i Mellom-Amerika og lage en permanent overvåkingsmekanisme, i samarbeid med Organisasjonen for amerikanske stater (OAS).

Menneskerettigheter:

Innsatsen ble konsentrert om Det interamerikanske instituttet for menneskerettigheter (IIDH), spesielt å styrke Instituttets funksjon som regionalt sekretariat for menneskerettighetsombudene i regionen, til bevisstgjøring og kunnskapsheving gjennom kurs rettet mot det sivile samfunn og statlige institusjoner, og til IIDH's rådgivende funksjon overfor mellomamerikanske myndigheter når det gjelder til implementering av bl.a. CEDAW (kvinnekonvensjonen) og ILO-konvensjon nr. 169 (urfolkskonvensjonen) og hvordan man skal integrere MR-spørsmål i læreplanene i grunnskolen.

Naturressurser:

Norges regionale innsats for bærekraftig bruk av naturressurser fikk i 2003 karakter av et samlet og helhetlig program som utvikles i samarbeid med fire strategiske partnere: Den regionale landbruks- og naturressursforvaltningsorganisasjonen CATIE og landbruksuniversitetet EARTH University i Costa Rica, IUCNs regionalkontor ORMA, og Costa Ricas nasjonale institutt for biologisk mangfold, InBio. Det ble særlig lagt vekt på å øke kompetansen innen bærekraftig landbruk, forskning og opplæring for å få redusert bruk av sprøytemidler, mindre avskoging og erosjon og økt diversifisering av produksjonen. Gjennom CATIE ble det igangsatt et femårig program for rehabilitering av beiteområder i Guatemala, Honduras og Nicaragua. Norge finansierte i 2003 ca 60 studieplasser ved EARTH university for landbrukskandidater fra Nicaragua, Honduras og Guatemala. Den norske støtten til InBio har bidratt til å gjøre instituttet til en foregangsinstitusjon i det regionale arbeidet for klassifisering, katalogisering og vern av biologisk mangfold, og det er innledet et program for kunnskapsoverføring til hele Mellom-Amerika. Gjennom IUCN har man tatt de innledende skritt i et program for å utvikle bærekraftig forvaltning av tre særlig sårbare og viktige økosystemer i samarbeid med lokale myndigheter, urfolksorganisasjoner og det sivile samfunn i fem land i regionen.

I tillegg ble det gitt programstøtte til Den panamerikanske helseorganisasjonen (PAHO), innrettet mot å bedre den nasjonale helsepolitikken, forebygging av hiv/aids og styrking av helseforvaltningen i regionen.

Budsjett 2005

For 2005 foreslås bevilget 155 mill. kroner til utviklingssamarbeid med Mellom-Amerika. Det legges opp til følgende indikative plantall: Guatemala 50 mill. kroner, Nicaragua 40 mill. kroner, regionalt samarbeid 65 mill. kroner.

Post 79 Tiltak i tidligere samarbeidsland, kan overføres

Bevilgningen på denne posten omfatter inngåtte forpliktelser i samarbeid med land som ikke inngår i gruppen av samarbeidsland under programkategori 03.10 Bilateral bistand. Inngåtte forpliktelser i samarbeidet med Cuba foreslås dekket under denne bevilgningen.

Budsjett 2005

For 2005 foreslås bevilget 2 mill. kroner.

Programkategori 03.20 Globale ordninger

Utgifter under programkategori 03.20 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2003	Saldert budsjett 2004	Forslag 2005	Pst. endr. 04/05
160	Sivilt samfunn og demokratiutvikling	1 311 190	1 322 500	1 477 500	11,7
161	Næringsutvikling (jf. kap. 3161)	388 005	747 000	760 000	1,7
162	Overgangsbistand (gap)	366 235	450 000	471 500	4,8
163	Nødhjelp, humanitær bistand og menneskerettigheter	1 473 238	1 416 500	1 647 052	16,3
164	Fred, forsoning og demokrati	1 192 675	1 222 100	1 402 750	14,8
165	Forskning, kompetanseheving og evaluering	324 112	357 500	400 500	12,0
166	Tilskudd til ymse tiltak	60 563	78 300	73 700	-5,9
167	Flyktningetiltak i Norge, godkjent som utviklingshjelp (ODA)	1 249 236	805 800	713 991	-11,4
	Sum kategori 03.20	6 365 255	6 399 700	6 946 993	8,6

Programkategorien inneholder bevilgninger til et bredt spekter satsingsområder som har en sentral plass innenfor Norges internasjonale engasjement. Bevilgningene kan anvendes i alle ODA-godkjente land, med de forbehold som er tatt for enkelte ordninger som omtalt under de ulike bevilgninger. Mesteparten av midlene under denne programkategorien går til ikke-statlige aktører.

Et viktig prinsipp for norsk utviklingssamarbeid er at virksomhet som mottar støtte, gjennomføres i samsvar med utviklingslandenes fattigdomsstrategier og andre nasjonale plandokumenter. Dette prinsippet gjøres vanligvis ikke gjeldende for den humanitære innsatsen og aktiviteter knyttet til menneskerettigheter, fred og forsoning. Regjeringen legger imidlertid til grunn at øvrige retningslinjer og vektlegginger innenfor utviklingspolitikken, f.eks. hva angår eierskap, koordinering, bidrag til institusjonsutvikling i samarbeidslandene, integrering av likestillings- og miljøhensyn samt forvaltningsmessige krav til bl.a. rapportering, i størst mulig grad skal følges også for denne type tiltak. Likeledes er tusenårsmålene retningsgivende også for denne programkategorien, slik de er det for hele den norske utviklingspolitikken. Det omfattende samarbeidet en har med privat sektor og frivillige aktører gjør det nødvendig å sikre en rimelig grad av samsvar mellom dette samarbeidet og norsk politikk for fred, forsoning og fattigdomsbekjempelse.

Programkategorien omfatter også refusjon av utgifter til flyktninger i Norge som etter OECDs regelverk kan rapporteres som offisiell utviklingshjelp (ODA), jf. kap. 167, post 21 Spesielle driftsutgifter.

Kap. 160 Sivilt samfunn og demokratiutvikling

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2003	Saldert budsjett 2004	Forslag 2005
01	Driftsutgifter	18 185	18 500	26 500
50	Fredskorpset	120 000	135 000	145 000
70	Sivilt samfunn, *kan overføres*	960 318	903 000	1 026 000
71	Tilskudd til frivillige organisasjoners opplysningsarbeid, *kan overføres*		66 000	68 000
72	Demokratistøtte/partier, *kan overføres*	2 867	10 000	5 000
73	Kultur, *kan overføres*	85 080	80 000	82 000
75	Internasjonale organisasjoner og nettverk, *kan overføres*	124 740	110 000	125 000
	Sum kap. 160	1 311 190	1 322 500	1 477 500

Støtteordningene under dette kapittelet tar i første rekke sikte på å styrke det sivile samfunn som drivkraft og endringsagent for å skape mer åpne og demokratiske samfunn, og for å bidra til å nå nasjonale og internasjonale utviklingsmål. Også internasjonale ikke-statlige og flerstatlige organisasjoner som arbeider innenfor rammen av disse overordnede målene, mottar støtte over dette kapitlet. Det er videre et overordnet mål med kapitlet å bidra til å fremme gjensidig forståelse og samarbeid mellom aktører i sivilt samfunn i Norge og i utviklingsland. Midlene under kap. 160, post 70 Sivilt samfunn brukes i tillegg til å sikre tilgang til grunnleggende sosiale tjenester, særlig mht. utdanning og helse, og til å fremme rettighetene til utsatte grupper som urfolk, funksjonshemmede, barn og kvinner.

Sivilt samfunn kan defineres som de nettverkene som er virksomme i spennet mellom stat og familie. Det sivile samfunnet omfatter et bredt spekter av organisasjoner, institusjoner, fagforeninger og bevegelser, herunder bl.a. frivillige organisasjoner, frie media, politiske partier, kirkesamfunn samt idretts-, kunst- og kulturmiljøer.

Utvikling for å overkomme fattigdom og avmakt forutsetter et aktivt sivilt samfunn. Statlig lederskap trenger demokratisk forankring og korrektiv, en rolle som et aktivt sivilt samfunn er med på å fylle. Sivilt samfunn kan ikke erstatte offentlig sektor eller representative demokratiske organer, men er viktig for offentlig meningsdannelse og endring av praktisk politikk. Et aktivt sivilt samfunn er den beste garanti for å skape åpne og demokratiske samfunn og for at utviklingslandene fører en utviklingsrettet politikk hvor reduksjon av fattigdommen står i høysetet.

Regjeringen har i St.meld. nr. 35 (2003-2004) Felles kamp mot fattigdom varslet at den vil nedsette et utvalg for å vurdere frivillige organisasjoner som kanal for utviklingssamarbeidet. Regjeringen vektlegger at kravet til resultatorientering gjelder likt for alle aktører i bistandssamarbeidet.

Støtte til langsiktig utviklingsrettet virksomhet i regi av norske frivillige organisasjoner har de siste årene blitt finansiert over mange ulike kapitler på statsbudsjettet. Det er en målsetting å samle mest mulig av denne støtten over kap. 160, post 70 Sivilt samfunn. Bruken av regionbevilgningene for Afrika, Asia, Midtøsten og Mellom-Amerika (jf. kap. 150-153) vil fra 2005 forbeholdes oppdragsbaserte prosjekter. Kap. 160, post 70 vil økes vesentlig for å kunne finansiere organisasjonenes søknadsbaserte tiltak som i dag finansieres over regionbevilgningene (ca. 100 mill. kroner), og for å kunne opprettholde støtten til sivilt samfunns aktørers medvirkning i utviklingssamarbeidet på et høyt nivå. Det er viktig å se bevilgningene over kap. 160, post 70 Sivilt samfunn i sammenheng med regionbevilgningene.

Norske frivillige organisasjoner og organisasjoner med FN-tilknytning spiller en viktig rolle i å skape økt forståelse og engasjement i norsk opinion for tusenårsmålene, forholdet mellom rike og fattige land, utfordringene knyttet til utviklingssamarbeidet og FNs rolle og innsats. Regjeringen vil videreføre støtten til dette informasjons- og opplysningsarbeidet.

På bakgrunn av en gjennomgang foretatt av Utenriksdepartementet i 2003, finansieres støtte til frie media fra 2004 over regionbevilgningene for Afrika, Asia, Midtøsten og Mellom-Amerika, jf. kap. 150-153.

Post 01 Driftsutgifter

Situasjonsbeskrivelse

Kunnskapsnivået omkring utviklingspolitiske spørsmål og utviklingssamarbeid er generelt lavt i den norske befolkning, samtidig som undersøkelser viser høy tilslutning til norsk utviklingspolitikk. Å bidra til et økt engasjement og bevisstgjøring i befolkningen er et sentralt siktemål. Viktige målgrupper i arbeidet er barn, ungdom og media.

Som et ledd i moderniseringsprosjektet er arbeidsfordelingen mellom Utenriksdepartementet og Direktoratet for utviklingssamarbeid endret. Sistnevnte vil etter dette informere om egen virksomhet i tråd med sitt nye mandat, mens departementet har fått et utvidet og nå samlet informasjonsansvar på området. Som et resultat av dette ønsker Utenriksdepartementet i 2005 å opprette et eget Informasjonssenter for utviklingssamarbeid. Det vil også bli avsatt midler til oppfølging av Tusenårsmålskampanjen som ble igangsatt i 2004. Formålet er å styrke kjennskapet til disse målene og slik bidra til økt kunnskap om internasjonale utviklingsspørsmål.

Mål

Bevilgningen skal bidra til å stimulere interessen for og debatten omkring generelle utviklingspolitiske spørsmål og øke kunnskapen om Norges internasjonale rolle. Dette arbeidet har følgende konkrete former:

- Tilrettelegging av bistandsdebatt og engasjement gjennom møter, konferanser, kampanjer og arrangement av «Internasjonale Uker»
- Tiltak direkte rettet mot ungdom, skoleverket og utdanningsinstitusjoner
- Kunnskapsformidling gjennom media, trykt materiale, audiovisuelle kanaler og nettbasert informasjon
- Gjennom dialog med fagmiljøene sikre at erfaringer fra evalueringer og kvalitetssikring blir kjent

Et sentralt mål for arbeidet vil være å gjøre FNs tusenårsmål kjent, og skape debatt om hvordan disse kan oppnås. Et viktig virkemiddel i dette vil være den påbegynte tusenårsmålskampanjen, som også ses i sammenheng med en tilsvarende global kampanje ledet av UNDP.

Rapport 2003

Utenriksdepartementet og Norad hadde et samlet forbruk på 18,2 millioner kroner til tiltak under denne posten i 2003. Det ble avviklet to omfattende internasjonale uker i Stavanger og Tromsø. Temaene var hentet fra FNs Tusenårsmål. Både frivillige organisasjoner, lokale myndigheter og private aktører engasjerer seg i disse tiltakene. Gjennomføring av internasjonale uker på forskjellige steder i landet har vist seg å være et stadig viktigere virkemiddel i informasjonsvirksomheten som sikrer større aktivitet over hele landet. Siden 2002 er det årlig avviklet 2-3 slike arrangementer. Det oppnås stor oppmerksomhet i lokalsamfunnet og store grupper engasjeres i de forskjellige arrangementene som har form av bl.a. fagkonferanser, folkemøter, ungdomsmøter og kulturaktiviteter.

Det ble også arrangert en rekke kurs, møter, seminarer og konferanser med utviklingspolitiske tema. Høsten 2003 ble det for annen gang arrangert en Fattigdomskonferanse. For første gang ble det også arrangert en egen, nasjonal Ungdomskonferanse – begge med drøyt 200 deltakere. Konferansene fikk god dekning i lokale og regionale medier.

Samlet gikk nær 30 pst. av bevilgningen – eller om lag 5,3 mill kroner – med til denne type arrangementer.

Det ble dessuten bidratt til utgivelse av undervisningsmateriale til skolene, studiereiser for lærere i videregående skole, mediastudenter og journalister. Disse tiltak medvirket til økt vektlegging av Nord/Sør temaer i skolen så vel som i media. Det ble benyttet om lag 3,2 mill kroner til disse formål.

Faktaorienterte informasjonstiltak bidro til økt kunnskap om Norges internasjonale rolle. Utarbeidelse av informasjonsmateriale, rapporter mv utgjorde omlag halvparten av forbruket (9,1 mill kroner) og omfattet bl.a. utgivelsen av fagbladet Bistandsaktuelt som har 10 papirutgaver årlig – samt en nettutgave.

Departementet medvirket dessuten til publisering av skriftlig informasjonsmateriale og audiovisuelle produksjoner i samarbeid med flere eksterne aktører, og det ble satset på utviklingen av nettbasert informasjon med både norske og utenlandske målgrupper.

Det ble også lagt til rette for besøk i Norge av presse fra utviklingsland. Det ble brukt ca 0,6 mill. kroner til denne typen tiltak.

Budsjett 2005

For 2005 foreslås bevilget 26,5 mill. kroner.

Post 50 Fredskorpset

Situasjonsbeskrivelse

Fredskorpsets formål er å medvirke til varige bedringer i økonomiske, sosiale og politiske kår i utviklingsland gjennom å tilrettelegge for partnerskap mellom organisasjoner og institusjoner i Norge og utviklingsland og mellom organisasjoner og institusjoner i utviklingsland. Dette skjer gjennom utveksling av personell. Hensikten er at samarbeidet skal bidra til kompetanseoverføring, innsats for å redusere fattigdom, skape engasjement og øke kunnskapene rundt utviklingsspørsmål både i Norge og i utviklingsland. På bakgrunn av forundersøkelser finansiert av Fredskorpset (FK) inngås samarbeidsavtaler.

Det er en forutsetning at samarbeidet baseres på gjensidighet. Hoveddelen av samarbeidet er rettet inn mot deltakere mellom 22-35 år og med en utplassering av en varighet mellom 1-3 år. For å styrke ungdomsprofilen ble det i 2002 tatt initiativ til opprettelse av et eget ungdomsprogram, Fredskorpset Ung (FK Ung). FK Ung er rettet inn mot ungdommer mellom 18 og 25 år og har særlig til hensikt å bidra til at deltakerne utvider sin kunnskap og erfaring gjennom uteopphold av minst tre måneders varighet. I 2003 startet planleggingen av Fredskorpset Senior (FK Senior). Programmene innen FK Senior skal legge særlig vekt på å bidra til kompetanseheving av ledere og/eller sentrale fagpersoner innenfor prioriterte sektorer innen norsk utviklingssamarbeid. Som en hovedregel legges det til grunn at de norske deltakerne er i aldersgruppen 55 til 70 år. Gjensidighet er her ikke et krav. Utover disse programlinjene kan det være aktuelt å etablere særskilte tiltak for samarbeid der FK ses som hensiktsmessig aktør.

For å styrke innsatsen i de fattigste landene forsøker man å konsentrere innsatsen om partnerskap i Norges samarbeidsland. Økt kvalitetssikring vil bli vektlagt i det videre arbeid.

I tråd med intensjonen i St.prp. nr. 1 (2003-2004) om en moderat vekst i 2005 foreslås en økning i bevilgningen.

Mål

Fredskorpset skal:

- tilrettelegge for utveksling av medarbeidere og samarbeid mellom organisasjoner, institusjoner og bedrifter i Norge og utviklingsland og mellom organisasjoner, institusjoner og bedrifter i utviklingsland innen de ulike programlinjene, herunder FK Ung og FK Senior
- legge til rette for størst mulig grad av gjensidighet i samarbeidet
- se til at de inngåtte avtalene er fordelt på ulike land og at minst halvparten av midlene går til tiltak som inkluderer land som tilhører gruppen av minst utviklede land
- sikre at de inngåtte avtalene er fordelt på sektorer og at likestillingshensyn ivaretas

Rapport 2003

I løpet av 2003 ble det undertegnet 17 nye samarbeidsavtaler, hvorav 13 var innen den nyopprettede programlinjen FK Ung. Av de fire øvrige, var tre av avtalene mellom organisasjoner og institusjoner i Norge og i utviklingsland, mens en var en avtale mellom to partnere i utviklingsland (sør-sør samarbeid). I løpet av 2003 ble nye retningslinjer for FK Senior utformet.

De nye samarbeidsavtalene la til rette for utveksling av til sammen 339 deltakere, hvorav 151 fra utviklingsland. Ved utgangen av 2003 var over 300 organisasjoner, institusjoner og bedrifter tilknyttet Fredskorpset i form av samarbeidsavtale eller forundersøkelse. Samarbeidsavtalene omfattet organisasjoner og institusjoner i til sammen 65 utviklingsland, hvorav Sør-Afrika og Tanzania var de største målt i antall deltakere. 2/3 av organisasjonene og institusjonene var basert i utviklingsland. I underkant av 55 pst. av midlene i 2003 gikk til tiltak som inkluderte de minst utviklede land.

Samarbeidsavtalene representerer samarbeid mellom et mangfold av organisasjoner, offentlige og private institusjoner samt bedrifter som arbeider innenfor et bredt spekter av fagsektorer som sosialt arbeid, utdanning, kommunikasjon, idrett og kultur. Målt i antall deltakere var sosialt arbeid, organisasjonsutvikling og utdanning de største fagsektorene.

Av deltakerne i 2003 var over halvparten kvinner.

I 2003 ble det gjennomført en studie av måloppnåelsen i ni partnerskap. Studien fremhever at partnerskapene har bidratt til økt samarbeid og læring, både institusjonelt, men særlig individuelt. Studien påpeker at muligheten for at partnerne når sine mål betinger en klar bevissthet blant partnerne om hva de ønsker å oppnå. Studien fremhever også at tilbakeføring av kunnskap og erfaring til institusjonene/organisasjonene er størst der kandidatene er rekruttert internt. Studien peker på at målformuleringene i enkelte tilfeller var vage, og at det er et behov for mer presise målformuleringer. Som del av oppfølgingen av studien vil Fredskorpset blant annet gå gjennom kravene til målformuleringer i avtalene. Studien vil også danne grunnlag for Fredskorpsets videre arbeid med kvalitetssikring.

I løpet av 2003 hadde Fredskorpset et særlig fokus på kvalitetssikring. Som ledd i dette arbeidet opprettet Fredskorpset en ny stilling med hovedansvar for kvalitet og oppfølgning av partnerskap. I tillegg ble det utarbeidet en mal for partnerrapportering, avholdt utsjekksmøter for partnerne for å bevisstgjøre dem om deres operative ansvar i utvekslingen samt gjennomført følgeevaluering av to partnerskap, Det panafrikanske barnerettighetsnettverket (ANNPCAN) og Den tanzanianske mediaorganisasjonen for kvinner (TAMWA).

Som del av arbeidet med tilbakeføring av erfaringer fra uteopphold samt skape engasjement, tok Fredskorpset initiativ til regionale nettverk i Norge gjennom internasjonale uker i samarbeid med lokale aktører i Fredrikstad, Bergen og Kristiansand. I tillegg ble det høsten 2003 avholdt tre nasjonale partner- og deltakersamlinger i henholdsvis Kenya, Tanzania og Uganda. Formålet med samlingene var å gå gjennom partner- og deltakererfaringene samt legge til rette for videre selvdrevne nettverk.

Budsjett 2005

For 2005 foreslås bevilget 145 mill. kroner.

Post 70 Sivilt samfunn, kan overføres

Situasjonsbeskrivelse

Bevilgningen har som hovedformål å støtte norske frivillige organisasjoners langsiktige utviklingsarbeid. Norads samarbeidsavtaler med norske frivillige organisasjoner forutsettes i hovedsak finansiert over denne bevilgningen. Bevilgningen er den viktigste finansieringskilde for støtte til norske organisasjoners utviklingsarbeid. Hensynet til resultatrapportering, forutsigbarhet og administrativ likebehandling tilsier at tilskuddene til organisasjonene i størst mulig grad, og i større grad enn i dag, finansieres over denne bevilgningen. Bruk av regionbevilgningene for Afrika, Asia, Mellom-Amerika og Midtøsten (kap. 150-153) knyttes fortrinnsvis til oppdragsbasert støtte. Forøvrig vil organisasjonene også i 2005 være en viktig kanal under bevilgningen for overgangsbistand (kap. 162 post 70) og under kapitlene for humanitær bistand (kap. 163-164). Ved tildeling av midler skal det tas hensyn til den totale støtten organisasjonene mottar over de ulike bevilgningene.

Direkte støtte til lokale frivillige organisasjoner i utviklingsland finansieres normalt over regionbevilgningene, jf. kap. 150-153. Støtte til internasjonale organisasjoner og nettverk forutsettes i all hovedsak finansiert over kap. 160, post 75 Internasjonale organisasjoner og nettverk.

I tildelingen av midler skal det legges vekt på å fremme de fattiges sivile, politiske, sosiale, økonomiske og kulturelle rettigheter. Gjennom støtte til kompetanseutvikling, organisering, utvikling og konsolidering av sosiale nettverk, informasjonsutveksling, kunnskapsutvikling og entreprenørvirksomhet, skal det sivile samfunns evne og rolle som selvstendig aktør i samfunnsutviklingen styrkes.

Aktører i det sivile samfunn kan være et korrektiv til statlig maktutøvelse. Et aktivt sivilt samfunn har en viktig påvirkerrolle og kontrollfunksjon overfor myndighetene, bl.a. for å fremme godt styresett, demokratisk utvikling og respekt for menneskerettighetene. Tiltak for å styrke det sivile samfunnets kompetanse og kapasitet til å spille en aktiv rolle i denne sammenhengen gis høy prioritet.

Det sivile samfunnet har også en viktig rolle å spille mht. tjenesteyting. I de fleste utviklingslandene bidrar frivillige organisasjoner til drift av skoler og sykehus og gir derved viktige bidrag til at fattige kan få oppfylt sine sosiale og økonomiske rettigheter, og til oppfyllelse av tusenårsmålene.

Støtte til denne type innsats er også å betrakte som rettighetsbasert bistand og har en sentral plass under denne bevilgningen. Når frivillige organisasjoner engasjerer seg i tjenesteytende virksomhet, er det imidlertid avgjørende at dette arbeidet blir et supplement til offentlige tilbud og støtter opp om overordnede nasjonale strategier og utviklingsplaner, herunder sektorprogrammer. Slik samordning er en forutsetning for å få norsk støtte. Innsatsen skal samtidig bidra til kompetanse- og institusjonsbygging hos samarbeidspartnerne. Siktemålet må være at finansieringen av den tjenesteytende virksomheten gradvis kan overtas av lokale partnere og/eller utviklingslandene selv.

En grunnleggende forutsetning for å kanalisere midler gjennom norske frivillige aktører til langsiktig utviklingsarbeid er at organisasjonene tilfører samarbeidet en merverdi. Organisasjonene må derfor synliggjøre sammenhengen mellom egen kompetanse og kapasitet og de tiltakene det søkes støtte til. Det forutsettes videre at tiltak allerede fra starten av baseres på strategiske partnerskap og inneholder mål og planer for å oppnå nødvendig bærekraft, slik at den langsiktige virkningen av tiltaket kan opprettholdes, også etter at den eksterne bistanden evt. er faset ut.

Målet om en samlet og sterk norsk innsats mot FNs tusenårsmål fordrer at norske organisasjoners og deres samarbeidspartneres prioriteringer og strategier reflekterer disse utfordringene. Tilsvarende vil Johannesburg-erklæringen og Nasjonal Agenda være viktige referansedokument for samarbeid om bevaring av miljø og biologisk mangfold som fortsatt skal være et prioritert innsatsområde. Det samme gjelder

innsats, herunder samarbeidstiltak mellom frivillige organisasjoner og næringslivet, som retter seg mot hiv/aids-epidemiens årsaker og konsekvenser.

Ordningen under denne bevilgningen kan brukes i hovedsamarbeidsland og samarbeidsland så vel som i andre ODA-godkjente land. Regjeringen legger imidlertid til grunn at også disse ordningene fortsatt skal bidra til å opprettholde Regjeringens mål om at minst 40 pst. av norsk bilateral bistand skal gå til de minst utviklede landene. Den enkelte frivillige organisasjonen kan ikke påregne økt samlet støtte til land som ikke tilhører gruppen av de minst utviklede land. Unntatt fra denne forutsetningen er tiltak for støtte til urfolk og andre særlige sårbare og utsatte grupper.

Høsten 2003 ble hovedlinjene for nye retningslinjer for støtte til urfolk godkjent. Formålet med retningslinjene er å styrke støtten til urfolk gjennom å sikre helhetlig tilnærming, økt synliggjøring, faglig kompetanse og en hensiktsmessig forvaltningsmodell. Innsats for urfolk i bistanden er forankret i ILO-konvensjon nr. 169, og har en rettighetsbasert tilnærming. Samarbeidet skal på et overordnet plan bidra til anerkjennelse av urfolks grunnleggende rettigheter, og på det operative plan styrke urfolks muligheter og evne til å fremme og forvalte sine interesser. Innsatsen overfor urfolk skal også ses i nær sammenheng med oppfølgingen av handlingsplanen fra toppmøtet i Johannesburg. En vesentlig andel av urfolkssatsingen vil kanaliseres gjennom frivillige organisasjoner.

Det vil også bli gitt prioritet til tiltak som fremmer kvinner, barns og funksjonshemmedes rettigheter. Dette er grupper hvis situasjon og behov skal ivaretas som et tverrgående hensyn i utviklingssamarbeidet.

Oppfølging av Regjeringens handlingsplan mot kjønnslemlestelse skal følges opp ved at bevilgningene til effektive tiltak i regi av frivillige organisasjoner økes.

Det settes klare kvalitetsmessige krav til støtte gjennom frivillige organisasjoner, noe som reflekteres i avtalene med organisasjonene. Ny håndbok og forvaltningsinstruks ble ferdigstilt i 2003 som et viktig redskap for å sikre mest mulig lik behandling og kvalitet. I de nye avtaleformatene som nå er i bruk er det lagt vekt på mer systematisk bruk av gjennomganger og evalueringer. Det arbeides med å etablere en nettbasert database for evalueringer av frivillige organisasjoners prosjekter/program. Databasen vil bl.a. bidra til å forbedre arbeidet med resultatrapportering fra de frivillige organisasjonene og gi et bilde av hvordan de bidrar til utvikling på sektor og landnivå.

Gjennom omorganiseringen av bistandsforvaltningen som ble gjennomført i 2004 er landfokuset i utviklingssamarbeidet ytterligere styrket, blant annet gjennom økt delegering til ambassadene. Evne til koordinering og synliggjøring av innsats i forhold til nasjonale planer, fattigdomsstrategier og andre giveres innsats er en grunnleggende forutsetning for støtte til frivillige organisasjoner som arbeider med langsiktig utviklingsarbeid eller tjenesteytende virksomhet. Støtten vil også vurderes i forhold til overordnede norske politiske føringer og prioriteringer for samarbeidet med det enkelte land. I tråd med St.meld. nr. 35 (2003-2004) vil slike krav ikke stilles til organisasjoner som arbeider med demokrati og menneskerettigheter i land der en ikke er inne i denne typen utviklingssamarbeid.

Det foreslås en vesentlig økning av posten for 2005 for å kunne finansiere organisasjonenes søknadsbaserte tiltak som i dag finansieres over regionbevilgningene (ca. 100 mill. kroner), jf. kap. 150-153, og for å kunne opprettholde støtten til sivilt samfunns aktørers medvirkning i utviklingssamarbeidet på et høyt nivå. I tillegg til den ytterligere økning som det legges opp til over denne budsjettposten, vil det også være rom for tilskudd til frivillige organisasjoner over regionbevilgningene.

Mål

Bevilgningen skal brukes til å finansiere

- samarbeidsavtaler av 3-5 års varighet med norske frivillige organisasjoner
- enkeltavtaler av 1-3 års varighet med norske frivillige organisasjoner innenfor avgrensede felt
- samarbeidstiltak mellom aktører innen det sivile samfunn og næringslivet innen prioriterte bistandsområder, inkludert bekjempelse av hiv/aids

Bevilgningen kan også brukes til tiltak i regi av andre sivilt samfunn aktører, forutsatt at virksomheten faller inn under gjeldende retningslinjer og prioriteringer for bistand gjennom frivillige aktører.

Rapport 2003

I 2003 ble det utbetalt kr 960,3 mill. kroner til norske organisasjoner over bevilgningen, fordelt på totalt 167 avtalepartnere. Det ble inngått samarbeidsavtaler over 3-5 år med 28 av de største organisasjonene i Norge. De største bidragene over denne posten gikk til Redd Barna (105,8 mill. kroner), Kirkens Nødhjelp (97 mill. kroner), Norsk Folkehjelp (94,5 mill. kroner), Atlas Alliansen med 10 medlemsorganisasjoner (55,8 mill. kroner) og Care Norge (47,7 mill. kroner), mens 116,2 mill. kroner ble fordelt på de 16 medlemsorganisasjonene i Norsk Misjonsråds Bistandsnemd. Andre store avtalepartnere var Strømmestiftelsen,

Boks 8.27 Forbruk 2003 over kap. 160, post 70 Sivilt samfunn fordelt på hovedmålgrupper

Hovedmålgrupper (i mill. kroner)	
– Kvinner	449,1
– Barn	338,3
– Funksjonshemmede	138,4
– Urfolk	121,4
– Flyktninger	86,8

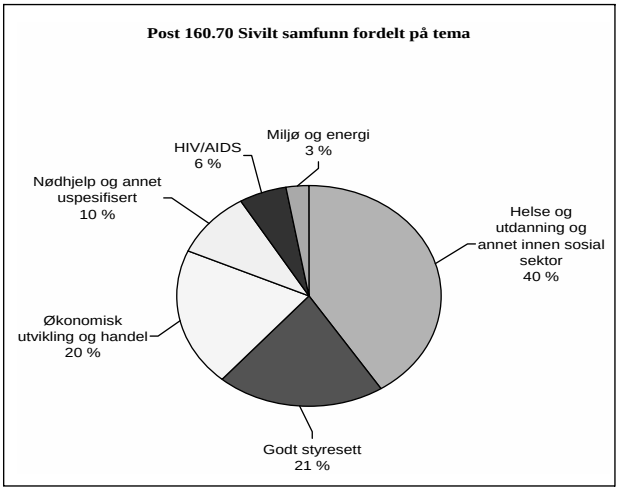

Figur 8.2 Forbruk 2003 over kap. 160, post 70 Sivilt samfunn fordelt på tema.

Fokus, FORUT og Det Kgl Selskap for Norges vel. I tillegg ble det gitt betydelige tilskudd over andre bevilgninger, se boks 8.30 Frivillige organisasjoner og andre aktører i sivilt samfunn som kanal for norsk bistand.

Til enkeltprosjekter innenfor avgrensede felt ble det inngått 90 prosjektavtaler av 1-3 års varighet. Under denne kategorien hører i overkant av 60 solidaritetsorganisasjoner som til sammen mottok 111 mill. kroner. Disse organisasjonene ble møtt med de samme kvalitetsmessige krav til rapportering, økonomistyring og resultater, men sett i forhold til de større aktørene, ble engasjement, mobilisering og frivillighet i Norge vektlagt noe mer som kriterium for støtte.

De øvrige avtalene omfatter bl.a. samarbeidstiltak mellom frivillige organisasjoner og næringslivet og støtte til utviklingsrettede film- og tv-produksjoner.

Dreiningen mot de minst utviklede land (MUL) fortsatte i 2003, og tiltak i disse landene mottok 38 pst. av bevilgningen i 2003. Dette utgjorde 359,7 mill. kroner, og av dette gikk 283,5 mill. kroner til tiltak i Afrika. De frivillige organisasjoners virksomhet som ble finansiert over bevilgningen var imidlertid spredt på til sammen 77 land. I tillegg kommer støtte til regionale tiltak. Det største mottakerlandet i 2003 var som i 2002 Sudan (42 mill. kroner), etterfulgt av Nicaragua (39 mill. kroner), Guatemala (36 mill. kroner), Uganda (35 mill. kroner) og Det palestinske området (30 mill. kroner).

Størstedelen av virksomheten var av tjenesteytende karakter, særlig innenfor helse og utdanning. Tiltak innen helse, i hovedsak primærhelsetjeneste og hiv/aids-bekjempelse, utgjorde 16,3 pst. av støtten til organisasjonene med 156,5 mill. kroner, mens andelen til utdanning var 11,1 pst. og 106,6 mill. kroner. I tillegg gikk om lag 185 mill. kroner til andre tilak innen sosial sektor, herunder sysselsetting, vannforsyning og sanitær og tiltak innen reproduktiv helse.

I dialogen med organisasjonene, ble det gjennomgående lagt vekt på å drøfte overordnede utviklingspolitiske føringer i relasjon til organisasjonenes mandat og behov for handlingsrom. Kravet om en dreining av innsatsen mot de minst utviklede land sto her sentralt. Sentralt i dialogen sto også spørsmål knyttet til koordinering og behovet for at organisasjonene forholder seg aktivt til nasjonale planer og fattigdomsstrategier.

Gjennom tallmateriale, rapporter og søknadsdokumenter kan en konstatere en positiv utvikling på disse områdene.

Våren 2003 tok NORAD initiativ til en uavhengig undersøkelse om graden av samarbeid mellom aktører i det sivile samfunn og lokale myndigheter omkring nasjonale fattigdomsstrategier og sektorprogrammer. Resultatene fra fire landstudier med fokus på helse i Mosambik, Malawi og Uganda og utdanning i Zambia, ble oppsummert i en sluttrapport fra Senter for helse og sosial utvikling (HESO) i oktober 2003. Den viser at medvirkning fra det sivile samfunn i utarbeidelse og gjennomføring av fattigdomsreduserende tiltak i all hovedsak skyldes internasjonalt press på nasjonale myndigheter. Videre viser den at det sivile samfunn bare i svært liten grad har innflytelse på det politiske innholdet og gjennomføringen av slike prosesser. Samtidig peker studien at det er betydelige forskjeller fra land til land, avhengig av myndighetenes holdning til slikt samarbeid, samt faglig innsikt og organisatorisk styrke hos de sivile aktørene. Det er i det alt vesentlige organisasjoner med veldokumentert ekspertise som tjenesteyter innenfor et sektorområde som trekkes inn, mens aktivistorganisasjoner anses som lite ønskede dialogpartnere av myndighetene i alle land. Studien setter fokus også på de norske frivillige aktørenes rolle og anbefaler at Norad tar ansvar for å følge opp den faglige diskusjo-

Boks 8.28 Evaluering av Bistandstorgets evalueringsnettverk

I 2003 ble også Bistandstorgets evalueringsnettverk evaluert. Bistandstorget er et samarbeidsforum for norske frivillige organisasjoner som har mottatt 2,16 mill. kroner fra Departementet til tiltak rettet mot å styrke evalueringsarbeidet til organisasjonene og deres partnerorganisasjoner i sør. Aktivitetene har omfattet faglige seminarer, informasjonsutveksling og faglig støtte til forberedelse og gjennomføring av evalueringer i regi av organisasjonene selv. Evalueringen gir et generelt positivt bilde av arbeidet som er gjort. Den viser til at det har funnet sted en økende oppslutning om nettverket blant de norske organisasjonene. Nettverket har skapt et forum for diskusjon om evalueringsfaglige problemstillinger og erfaringer, noe som både de større og mindre organisasjonene har opplevd som nyttig. Tiltaket har bidratt til en bevisstgjøring om betydningen av evalueringsvirksomhet og til økt kunnskap om evalueringsmetoder i organisasjonene. Når det gjelder målet om å bidra til å styrke de ulike partnerorganisasjonene i sør, beskriver rapporten nettverket som et relativt innadvendt norsk NGO-nettverk og anbefaler at det styrker sin internasjonale kontaktflate og arbeider mer aktivt for å bygge opp av sør-partnernes evalueringskompetanse. Bistandstorget har allerede tatt initiativ til å styrke denne delen av sin virksomhet, bl.a. gjennom et planlagt seminar høsten 2004 i Angola hvor det vil bli bred deltakelse fra partene i sør.

Boks 8.29 Evaluering av paraplyorganisasjoner

I 2003 ble det foretatt en uavhengig evaluering av hvordan Norads støtteordning via paraplyorganisasjoner fungerer, med utgangspunkt i støtten som kanaliseres til Norsk Misjons Bistandsnemnd (BN) og Atlas-alliansen (AA). Evalueringen ble gjennomført i regi av Statskonsult i 2004.

Ett av hovedformålene med evalueringen var å vurdere hvilken merverdi som oppnås ved at Norad samarbeider med paraplyorganisasjoner fremfor å samarbeide direkte med enkeltorganisasjonene. Videre skulle det vurderes om paraplyorganisasjonene bruker midlene fra Norad effektivt og i henhold til gitte vilkår og kriterier. Evalueringen så også på forholdet mellom paraplyorganisasjonene og deres medlemsorganisasjoner og på om paraplyorganisasjonene representerer en merverdi for sine medlemsorganisasjoner.

Rapporten konkluderte med at paraplyorganisasjoner som forvaltningsmodell bidrar positivt til å kvalitetssikre samarbeidet mellom medlemsorganisasjonene og deres partnere i sør. Generelt ble det pekt det på at denne forvaltningsmodellen bidrar til utveksling av erfaringer, kompetanseoppbygging, økt deltakelse av mindre organisasjoner og kvalitetssikring av prosjektene som drives av medlemsorganisasjonene som har partnere i sør.

Rapporten konkluderte at forvaltningsmodellen representerer en positiv merverdi også for Norad, samtidig som det fremheves at det er klare forskjeller mellom de to paraplyorganisasjonene. Det ble pekt på at Bistandsnemda spiller en mer aktiv rolle i å kvalitetssikre arbeidet til sine medlemsorganisasjoner enn Atlas-alliansen, som på sin side spiller en viktig rolle i å bidra til å synliggjøre medlemsorganisasjonenes arbeid og fremme deres saker.

nen med organisasjonene om hvordan man kan øke medvirkningen særlig innenfor helse- og sosialområdet.

Budsjett 2005

For 2005 foreslås bevilget 1 026 mill. kroner.

Post 71 Tilskudd til frivillige organisasjoners opplysningsarbeid, kan overføres

Situasjonsbeskrivelse

Bevilgningen brukes til støtte for de frivillige organisasjoners opplysningsarbeid. Målgruppene for dette arbeidet er i første rekke den norske befolkningen med vekt på barn og unge. Bevilgningen styrker den eksisterende flora av norske frivillige

Boks 8.30 Frivillige organisasjoner og andre aktører i sivilt samfunn som kanal for norsk bistand

Målt i omfang av midler er frivillige organisasjoner og andre aktører i sivilt samfunn fortsatt den største kanalen for norsk bilateral bistand. I 2003 ble 3,022 mrd. kroner, eller 31,2 pst., av den samlede bilaterale bistanden (inkludert multi-bilateral bistand) kanalisert gjennom disse aktørene over ulike budsjettkapitler og -poster. Bistanden gjennom disse kanalene økte med om lag 137 mill. kroner i forhold til 2002.

Total støtte 2002 og 2003 inkludert alle bevilgninger, også til Fredskorpset, fordelt på type organisasjoner:

		(i mill. kroner)
	2002	2003
Norske organisasjoner:	2 374,8	2 439,0
Lokale frivillige organisasjoner:	182,3	226,1
Regionale organisasjoner	37,3	39,8
Internasjonale organisasjoner:	149,7	137,4
Uavhengige forskningsinstitusjoner:	141,4	179,7
Totalt:	2 885,5	3 022,0

Den viktige rollen norske frivillige aktører spiller i utøvelsen av norsk utenrikspolitikk, herunder særlig utviklingspolitikken, illustreres også ved at den samlede støtten disse aktørene mottar, kommer fra en rekke budsjettkapitler. Inkludert i tallene over ligger bl.a. 960,3 mill. kroner over kap.post 160.70 Sivilt samfunn, 338,7 mill. kroner fra kap.post 150.78 Regionbevilgning for Afrika, 58,0 mill. kroner fra kap.post 151.78 Regionbevilgning for Asia, 25,7 mill. kroner fra kap.post 153.78 Regionbevilgning for Mellom-Amerika og 14,8 mill. kroner fra kap.post 152.78 Regionbevilgning Midtøsten. Videre kom 93,2 mill. kroner fra kap.post 160.75 Internasjonale organisasjoner og nettverk, 80,6 mill. kroner fra kap.post 162.70 Overgangsbistand (gap), 102,1 mill. kroner fra kap.post 163.70 Naturkatastrofer, 625,7 mill. kroner fra kap.post 163.71 Humanitær bistand og menneskerettigheter, 105,5 mill. kroner fra kap.post 164.70 Fred, forsoning og demokrati, 320,1 mill. kroner fra kap.post 164.71 ODA-godkjente land på Balkan og andre OSSE-land samt 140,6 mill. kroner fra kap.post 165.70 Forskning og høyere utdanning.

Andelen av den samlede støtten gjennom norske frivillige aktører som går til minst utviklede land fortsatte å øke og utgjorde i 2003 hele 49 pst.

organisasjoner på det utviklingspolitiske feltet. Bevilgningen gjør det mulig for de FN-tilknyttede organisasjoner, de store bistands- og nødhjelpsorganisasjonene, opplysningsorganisasjonene og de mindre frivillige tiltak å kunne nå ut til brede lag av befolkningen med informasjon om nord-sør-spørsmål så vel som norsk utviklingspolitisk engasjement. En bred gjennomgang av virksomheten har ledet til visse administrative endringer.

En ekstern gruppe foretok en gjennomgang av støtteordningene for de frivillige organisasjoners informasjons- og opplysningsarbeid. Gjennomgangen ga et relativt positivt inntrykk av virksomheten, men fremmet også forslag til endringer i innrettingen av arbeidet. Dette ble videreført gjennom etablering av en intern arbeidsgruppe i Utenriksdepartementet som avla sin rapport juli 2004. Rapporten ble lagt ut til ekstern høring. Uttalelsene avspeilet ulike holdninger til hvordan støtteordningene skal organiseres. Utenriksdepartementet valgte et alternativ som innebærer at de bistandsrettede frivillige organisasjonene behandles under ett og at tilskudd til deres informasjonsvirksomhet blir en integrert del av samarbeidsavtalene med Norad over kap. 160 post 70 Sivilt samfunn. De frivillige organisasjonene som i hovedsak er innrettet mot opplysningsarbeid, vil som tidligere, få regulert sine tilskudd via rammeavtaler over denne posten. Den budsjettmessige omfordeling som følge av dette vil bli foretatt i løpet av 2005, og vil kunne få konsekvenser for fordelingen mellom kap. 160, post 70 og 71.

Tusenårsmålskampanjen som ble startet opp i 2004 i et samarbeid mellom departementet og fire frivillige aktører (FN-sambandet, UNICEF/Norge, UNDP/Norge og Fredskorpset) vil bli styrket i 2005.

Mål

Bevilgningen skal brukes til:

– å støtte tiltak i regi av frivillige organisasjoner for å spre informasjon omkring nord-sør-spørsmål og utviklingspolitiske tema

Boks 8.31 Redd Barna og utdanning i Etiopia

I samarbeid med utdanningsmyndighetene og lokalsamfunn tok Redd Barna i 1996 initiativ til et alternativt utdanningsgrogram i høylandsområdet Alefa Takusa i Etiopia. For å nå ut til flest mulig barn ble det bygget alternative og uformelle skoler for de tre første klassetrinnene med fleksible timeplaner på landsbygda. Skolene var mindre, billigere og enklere i konstruksjonen enn de offentlige skolene. I den første femårs perioden økte innskrivingen i grunnskolen fra 8 til 28 pst. og er pr. i dag på 46 pst. blant de aldersbestemte årskullene.

I en evalueringsrapport blir suksessen tilskrevet en rekke faktorer som både har virket hver for seg og samlet. Prosjektet har fra første dag hatt forankring hos utdanningsmyndighetene både nasjonalt og lokalt, ingenting ble satt i gang uten diskusjoner med foreldre og lokalsamfunn, og det ble tatt ett steg av gangen med utgangspunkt i den infrastruktur som fantes. Hele utdanningssystemet fra myndigheter til lærere ble innlemmet i en samlet plan.

Rapporten vurderer det som særlig positivt at det i skolene også blir gitt voksenopplæring. Det har vist seg både her og i andre land at foreldre som kan lese og skrive, selv om de for øvrig er fattige, lettere vil sende barna til skolen. Programmet ble helt fra begynnelsen av tilpasset til kvinner og jenters behov noe som førte til en markert økning av innskrivingen av jenter i skolene.

Et interessant trekk ved programmet er at Redd Barna, sammen med sine partnere og gjennom egne barneklubber, har tatt opp til diskusjon tradisjonen med tidlige giftermål som gjør at mange jenter avslutter skolegangen altfor tidlig. Det har medført tilløp til endringer i holdninger. En god del jenter har begynt å yte motstand mot å gifte seg så lenge de går på skolen, men spørsmålet er fortsatt vanskelig, det tar lang tid å endre såpass grunnleggende tradisjoner.

Frafallet i skolen, av denne og andre grunner, er fortsatt høyt. Mangel på kompetente lærere har vist seg å være et nøkkelpunkt. Eksperimenter viser at når de beste lærerne tar undervisningen i første klasse, som er den avgjørende inngangsporten, øker deltakelsen med 50 pst.

Programmet i Etiopia har vakt interesse langt utover den kommunen det er gjennomført i, og myndighetene har nylig bestemt seg for å introdusere modellen og de pedagogiske prinsipper i andre deler av landet, noen steder i fortsatt samarbeid med Redd Barna.

- å støtte tiltak i regi av frivillige organisasjoner for å skape møteplasser for ordskifte og debatt om utviklingspolitiske spørsmål
- å bidra til samarbeid mellom organisasjonene,
- å støtte gjennomføringen av Tusenårsmålskampanjen i samarbeid med FN-sambandet, UNICEF/Norge, UNDP/Norge og Fredskorpset, inkludert mulige tiltak innenfor det planlagte informasjonssenteret

Rapport 2003

Støtten til de FN-relaterte organisasjonene (FN-sambandet, UNICEF-komiteen og ILO-komiteen) ble videreført om lag på samme nivå som året før. Disse er viktige samarbeidspartnere i arbeidet for å skape engasjement for tusenårsmålene og har et bredt nettverk for å nå fram med informasjon. FN-sambandet spiller en særlig viktig rolle som koordinator av de internasjonale uker. Støtten til Sambandet og de øvrige FN-tilknyttede organisasjoner i 2003 utgjorde over denne posten 23,6 mill. kroner.

Informasjonsstøtten til de fem store frivillige bistandsaktørene (Kirkens Nødhjelp, Norges Røde Kors, Norsk Flyktningeråd, Norsk Folkehjelp og Redd Barna) utgjorde 10 mill. kroner for 2003. Nye rammeavtaler ble inngått som følge av de endringer som er beskrevet under situasjonsbeskrivelsen ovenfor. Disse midlene vil senere inngå i samarbeidsavtalene over kap. 160, post 70.

Gjennom forvaltning av rammeavtaler med 34 frivillige organisasjoner om informasjonstiltak har tildelingen på 21,4 mill. kroner i 2003 bidratt til å skape folkelig engasjement. Nye retningslinjer ble iverksatt og nye rammeavtaler for fire år ble inngått, det ble også i 2003 avholdt to informasjonsfaglige/administrative seminarer.

Over den såkalte nord/sør-bevilgningen ble det gitt 4 mill. kroner i 2003. Et stort antall organisasjoner mottar støtte herfra til et bredt spekter av aktiviteter.

Det ble også gitt 4 mill kroner til skoleutveksling som omfatter vel 40 skoler som igjen har samarbeid med like mange skoler i sør.

Det ble totalt utbetalt 63 mill. kroner, som i 2003 ble dekket over post 70 Sivilt samfunn.

Boks 8.32 Samarbeid mellom frivillige organisasjoner og næringslivet knyttet til hiv/aids

De enorme utfordringer knyttet til utbredelsen av hiv/aids har medført nye konstellasjoner av aktører som på ulikt vis dels arbeider med forebyggende tiltak, dels søker å avbøte de menneskelige tragedier forbundet med å være rammet av hiv/aids. Nye sosiale og kulturelle initiativ tas, ikke minst innen uformell sektor, og det bygges betydelige internasjonale nettverk basert på initiativ fra de aids-rammede selv.

Via mindre, norske aktører støttes en rekke mindre bedrifter og initiativ i det sørlige Afrika som produserer brukskunst og dekorasjoner for et vestlig, kjøpesterkt publikum. Norge har bl.a. støttet tekstilproduksjon og markedsføring av tekstilproduktene fra Coral Stephens Handweaving i Swaziland, perlebroderier utført av kvinner i belastede miljøer i Sør-Afrika innenfor det såkalte Monkeybiz-prosjektet. Dette initiativet sysselsetter alene ca. 350 aids-rammede kvinner i uformell sektor, og totalt bidrar støtten til opprettholdelse av ca. 1500 arbeidsplasser i det sørlige Afrika, i all hovedsak kvinner.

Det er betydelig internasjonal medieoppmerksomhet omkring denne type initiativer, og produktene er lansert i gallerier og salgsmesser i New York, London og Paris. Det samarbeides i nettverk med miljøer som påvirker den internasjonale legemiddelindustrien, driver opplysningskampanjer inn i de hardest rammede miljøene og øver press på lokale politikere. Som et eksempel kan samarbeidet med Treatment Action Campaign (TAC) i Cape Town nevnes. TAC har vært meget aktiv i det rettspolitiske arbeid og har søkt domstolenes medvirkning for å kreve at regjeringen overfører ressurser til lokale helseinstitusjoner som kan hindre overføring av hiv/aids fra mødre til barn.

Kanal for den norske støtten og distributør for produktene inn i det norske markedet er Isandi, som også har medvirket til distributøravtaler mellom de mindre produksjonsenhetene i det sørlige Afrika og kommersielle kjeder i Europa.

Boks 8.33 Eksempel på urfolksstøtte: Jordrettigheter

Mangel på formelle rettigheter til jord utgjør en av de største utfordringene for urfolk i Paraguay. Landet har en av de skjeveste jordfordelingsstrukturer i verden. Urfolk bor ofte i ytterkantene av storgods der de gjerne arbeider under svært vanskelige forhold. Det har foregått en ekstremt raskt og kortsiktig utnyttelse av skogressursene i hele Paraguay. Flere av de indianergruppene som har hatt tilgang til noe jord har blitt presset ut av sine områder av tømmerselskaper som har kjøpt rettigheter til jorda deres av myndighetene. Resultatet har blitt at indianerne har blitt trengt sammen på reservatlignende områder, noe som har umuliggjort deres tradisjonelle levemåte med jakt og sanking.

I Paraguay støtter Norge fire organisasjoner som jobber i ulike urfolksamfunn, hovedsakelig i Chaco. En av disse organisasjonene, Tierraviva, består av en gruppe jurister som gjennom juridiske og administrative prosesser arbeider for å fremme urfolks rett til jord.

Siden 1994 har syv samfunn fra indianergruppen Enxet fått skjøter til jord gjennom Tierravivas utrettelige arbeid. Prosessene med å formalisere eiendomsrett har tatt opp til 8 år og motstanden mot dette er stor i Paraguay til tross for at indianerne legalt sett har denne retten nedfelt i landets grunnlov og ved at landet har ratifisert ILO-konvensjonen nr. 169.

Siden 1999 har Tierraviva brakt tre jordrettighetssaker fram for interamerikanske menneskerettighetsinstanser og anklaget den paraguyanske stat for brudd på rettighetene til tre indianergrupper i Chaco. En av sakene (Yakye Axa) befinner seg nå foran Den interamerikanske menneskerettighetsdomstolen. Kun en sak vedrørende urfolks rettigheter i Latin-Amerika har tidligere blitt prøvd av domstolen. Avhengig av utfallet, vil saken kunne bane vei for nye og liknende saker.

Budsjett 2005

For 2005 foreslås bevilget 68 mill. kroner.

Post 72 Demokratistøtte/partier, kan overføres

Situasjonsbeskrivelse

Velfungerende politiske partiorganisasjoner er en forutsetning for et tilfredsstillende demokrati. Samtidig må partiene ha evne og mulighet til å kanalisere interessene i samfunnet inn i sentrale beslutningsprosesser. Et velfungerende demokrati er en nøkkel i kampen mot korrupsjon og fattigdom i Norges hovedsamarbeidsland og er et viktig ledd i arbeidet for et godt styresett.

For å utnytte den kompetanse norske politiske partiorganisasjoner har innen dette felt, tok Regjeringen i 2002 initiativet til å etablere Norsk Senter for Demokratistøtte, NDS. Senteret består av et råd og et sekretariat. Rådet består av representanter for de politiske partiene som er representert på Stortinget og tre uavhengige medlemmer. De tre uavhengige representantene er tilknyttet Christian Michelsens Institutt, Norsk Utenrikspolitisk Institutt og Norsk senter for menneskerettigheter. Rådets rolle er å avgi innstillinger på søknader, diskutere strategier for videre samarbeid og gjennomgå prosjektrapporter. Vedtak om støtte fattes av Utenriksdepartementet. Senteret er samlokalisert med Fredskorpset. Ordningen forvaltes av Utenriksdepartementet som et treårig prøveprosjekt. Det tas sikte på å gjennomføre en evaluering av ordningen i 2005.

Støtten skal først og fremst legge til rette for samarbeid om langsiktig, demokratisk organisasjonsbygging og kommunikasjon gjennom kunnskapsoverføring, rådgivning og utveksling. Senteret skal særlig stimulere til fellesprosjekter av tverrpolitisk karakter. Det er ønskelig at tiltakene styrker kvinners og ungdoms deltakelse samt partiorganisasjonens forankring i lokalbefolkningen og kontakten med det sivile samfunn for øvrig. Samarbeidspartnerne i sør skal utgjøre politiske partier eller tilknyttede organisasjoner som arbeider for demokratisk styre og like muligheter for kvinner og menn, respekt for menneskerettigheter, toleranser overfor minoriteter og som søker å overbygge religiøse og etniske motsetninger.

Støtte til frie medier som tidligere ble finansiert over denne posten, vil fra 2005 bli finansiert over regionbevilgningene under programkategori 03.10 Bilateral bistand.

Mål

Bevilgningen skal brukes til å støtte de politiske partiene som er representert på Stortinget, samt deres sideorganisasjoner, i deres arbeid for å styrke partipolitiske organisasjoner i Norges hovedsamarbeidsland. Tiltak i andre samarbeidsland vil også kunne bli støttet, samt prosjekter der involvering av andre land i sør styrker tiltak i et samarbeidsland.

Rapport 2003

I 2003 ble det gitt støtte til flere prosjekter i regi av norske politiske partier og tilknyttede organisasjoner. Det gjelder bl.a. støtte til prosjekter for styrking av lokaldemokratiet i Guatemala/El Salvador (Sosialistisk Venstreparti) og i Tanzania (Senterpartiet), to prosjekter for å styrke kvinnenes stilling i palestinsk politikk (Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti), prosjekt med vekt på organisasjonsarbeid, demokrati og likestilling i det palestinske området (AUF), prosjekt for styrking av tillitsvalgte på lokalt nivå i Uganda (AUF) og økonomisk støtte til felles samarbeidsprosjekt (alle partiene) i Malawi som administreres av NDS i samarbeid med de politiske partiene.

NDS ble opprettet høsten 2002 og flere av prosjektene i 2003 er forundersøkelser og dermed mindre ressurskrevende enn gjennomføring av hovedprosjekter. Samlet støtte i 2003 utgjorde ca. 2,9 mill. kroner.

Budsjett 2005

For 2005 foreslås bevilget 5 mill. kroner. Administrasjonskostnadene foreslås dekket av bevilgningen.

Post 73 Kultur, kan overføres

Situasjonsbeskrivelse

Kunst og kultur er grunnleggende for menneskelig velferd, identitet og utvikling. Kultursamarbeid bidrar til innsikt og respekt på tvers av landegrenser og fremmer dialog mellom sivilisasjoner. Gjennom kulturutveksling bringes norske kulturuttrykk til land i sør, og verdifulle impulser fra andre kulturer tilføres det norske samfunn. Dette har stor betydning for mangfold globalt. Betydningen av Norges kultursamarbeid med land i sør for fremme av kulturelt mangfold er også nedfelt i St.meld. nr. 35 (2003-2004).

Idrett inkluderes i definisjonen på kultursamarbeid. Idrett, som sikrer lek, bred deltagelse og utfoldelse, er utviklingsfremmende i seg selv, sam-

tidig som det er et egnet verktøy til å sette søkelys på utviklingspolitiske spørsmål, eksempelvis freds- og forsoningsarbeid, samt helse-, miljø- og demokratispørsmål. Barn og ungdom er en prioritert målgruppe.

Det arbeides med å utforme en kultur- og idrettsstrategi som vil legge føringer for det videre arbeidet på feltet kultur og idrett.

Mål

Bevilgningen skal brukes til:
- kulturutveksling mellom Norge og land i sør
- kultursamarbeid via UNESCO, herunder materiell og immateriell kulturarv samt kulturindustrier
- langsiktig institusjons- og kompetanseutvikling på kultursektoren hovedsakelig i hovedsamarbeidslandene, herunder kulturminnevern
- idrettssamarbeid

Rapport 2003

Samlet støtte til kultursamarbeid utgjorde i 2003 totalt 85 mill. kroner, herav 5 mill. kroner overført fra 2002.

Støtte til kulturutveksling utgjorde 36 mill. kroner. Flere av de viktigste internasjonale festivalene i Norge som Oslo World Music Festival, Festspillene i Bergen og Førde internasjonale folkemusikkfestival inkluderte artister fra land i sør i sine programmer noe som bidro til økt kunnskap og interesse i Norge. Dette ble gjenspeilt bl. a. i økt mediedekning av kunst- og kulturuttrykk fra land i sør.

Flere sentrale norske kulturinstitusjoner retter nå arbeidet sitt inn mot ikke-vestlige land som f.eks. Musikkinformasjonssenteret (MIC) og Office of Contemporary Art (OCA).

En andel av midlene ble benyttet til Vennskapssamarbeid Nord/Sør og til frivillige organisasjoners kulturtiltak.

Støtte til UNESCOs internasjonale kulturprosjekter utgjorde 11 mill. kroner.

Samarbeidet med UNESCO omfattet bl.a. støtte til vern av kulturarv i Sørøst-Asia, opplæringsprogram for oppbygging av kulturindustrier i land i sør samt utvikling av undervisningspakker rettet mot barn og unge med sikte på å styrke bevisstheten om vern av kulturminner.

Støtte til langsiktig institusjons- og kompetanseutvikling utgjorde 38 mill. kroner.

I 2003 ble det lagt vekt på å styrke samarbeidet på musikk- og scenekunstfeltet med fokus på organisatorisk og institusjonelt samarbeid. I samarbeid med Rikskonsertene ble samarbeidsprogrammer med henholdsvis Sør-Afrika (PLASMAE) og de palestinske områder (SABREEN) videreført. På scenekunstfeltet ble det etablert samarbeid med teatermiljøer i vestafrikanske land samt i Bangladesh og i Nepal. Videre ble det etablert et samarbeid mellom kulturskoler i Norge og i utvalgte land i det sørlige Afrika.

Boks 8.34 Kultursamarbeid i konfliktområder

Iraks lange historie har lagt igjen spor i form av kulturskatter som er av stor verdi så vel for Iraks nasjonale identitet som for menneskehetens historie. Det hersker i dag en bred internasjonal konsensus, hvori Norge inngår, om å redusere skadevirkningene av plyndringen av kulturgjenstander og å sikre unike historiske minnesverk i Irak.

Når det gjelder arbeidet for beskyttelse av irakiske kulturminner, har UNESCO ansvar for å følge opp FNs sikkerhetsråds resolusjon 1483 om Irak. Fra norsk side støttes det aktivt opp under organisasjonens arbeid i denne sammenheng. Norge bidro med økonomisk støtte gjennom UNESCO bl.a. til rehabilitering av Instituttet for nasjonalarv i Bagdad. Instituttet er det eneste kompetansesenteret for utviklingen og bevaringen av landets kunsthåndverkstradisjoner.

Norge har også støttet arbeidet med å sikre irakiske oltidsbyer en plass på UNESCOs Verdensarvliste, herunder Ur, Nineveh og Samarra. Prosjektet er en investering med betydelig langsiktig nytteeffekt for Iraks kulturinstitusjoner og kulturarv.

Etter Taliban-regimets fall er det et stort behov for kontakt med omverden i det afghanske kunst- og kulturmiljøet. Som et ledd i kultursamarbeidet med Afghanistan, ble det gitt støtte til henholdsvis Den nasjonal scene og Afghanistan-kommisjonen for å gjennomføre forestillinger i Norge med scenekunstnere fra teatermiljøet i Kabul.

Budsjett 2005

For 2005 foreslås bevilget 82 mill. kroner.

Boks 8.35 Institusjonsutvikling på kultursektoren

Støtte til institusjonsutvikling i Tanzania skjer gjennom samarbeid mellom norsk og tanzaniansk institusjoner, Stavanger Musikkskole og Bagamoyo College of Arts i Tanzania. Skolen utdanner lærere innen musikk, dans og drama og har elever fra hele regionen.

Målet for dette samarbeidet har vært kompetanse- og kapasitetsoppbygging. Den tanzanianske skolen har to musikkavdelinger, den ene fokuserer på tradisjonell musikk og den andre på moderne musikk. Den norske partnerens bidrag har særlig vært å styrke det musikkfaglige på den moderne musikkavdelingen. Samtidig er det et mål at det gamle og det nye skal utfylle hverandre. I følge rapporter fra samarbeidet er resultatet at begge avdelinger er styrket. Satsningen på bevaring og fremme av tanzaniansk tradisjonell musikk, bl.a. gjennom forskning på tradisjonell dans og musikk på landsbygda, har ført til at musikere og dansere ved skolen har fått ny inspirasjon og utvidet sitt repertoar. Samarbeidet og brobyggingen mellom moderne og tradisjonelle musikere har også virket inspirerende for lærere og elever utenfor landets grenser. Skolen arrangerer årlig svært populære festivaler med musikk workshops der resultater bl.a. fra nevnte samarbeid blir vist. «Creating something new from the old» er blitt et smittende konsept. Det hevdes at samarbeidet har bidratt til en revitalisering av tradisjonell musikk og en styrking av egen identitet, kreativitet og verdier samtidig som det har fremmet kulturell forståelse mellom by og landsbygd og mellom land og utland.

Samarbeidet ble i de første årene finansiert over kulturbevilgningen og senere over landrammen for Tanzania.

Post 75 Internasjonale organisasjoner og nettverk, kan overføres

Situasjonsbeskrivelse

Bevilgningen omfatter støtte til internasjonale organisasjoner og nettverk, herunder både ikkestatlige organisasjoner og flerstatlige organisasjoner som ikke er FN-organisasjoner.

Internasjonale organisasjoner og nettverk har som oftest et globalt eller regionalt fokus og bidrar til samarbeid over landegrensene. I tillegg har flere av disse organisasjonene og nettverkene en viktig pådriverrolle overfor statlige myndigheter i forhold å etterleve internasjonale konvensjoner. Internasjonale organisasjoner og nettverk har således gjerne en arbeidsmåte, eller et geografisk nedslagsfelt som ikke dekkes tilsvarende av norske frivillige aktører, lokale frivillige organisasjoner og multilaterale organisasjoner eller gjennom stat-til-stat samarbeidet. Støtten til internasjonale organisasjoner og nettverk kan således utgjøre et supplement til bistand gjennom andre kanaler.

I 2003 ble det foretatt en samlet gjennomgang av støtten til langsiktige utviklingstiltak i regi av internasjonale organisasjoner og nettverk og utfyllende retningslinjer for støtte til internasjonale organisasjoner og nettverk ble utarbeidet. De utfyllende retningslinjene kommer i tillegg til retningslinjene for tilskuddsordninger for norske og internasjonale frivillige aktørers humanitære bistands- og utviklingssamarbeid fra 2001. De utfyllende retningslinjene innebærer blant annet at støtte skal gis til organisasjoner og nettverk innenfor prioriterte samarbeidsområder hvor det finnes få eller ingen alternative kanaler og hvor overnasjonal innsats er viktig.

Det stilles samme krav til internasjonale organisasjoner og nettverk som for andre bilaterale samarbeidspartnere når det gjelder rapportering, evaluering og ivaretakelse av sektorovergripende hensyn som likestilling. I de tilfeller hvor organisasjonene og nettverkene har aktiviteter på landnivå, skal prinsippene om nasjonalt eierskap og om å arbeide innenfor rammen av utviklingslandenes plandokumenter i den grad det er praktisk mulig legges til grunn for virksomheten.

Tilskudd skal fortrinnsvis gis i form av kjernebidrag, forutsatt at slik støtte tilfredsstiller kravene som OECDs utviklingskomité har fastsatt når det gjelder ODA-godkjent bistand. Tilskudd som gis utenfor disse premisser må øremerkes for bruk i eller for aktiviteter rettet mot utviklingsland.

En overordnet føring i de nye retningslinjene er at hoveddelen av støtten til internasjonale organisasjoner på sikt samles og finansieres over post 160.75.

Regjeringen ser støtte til tiltak gjennom internasjonale organisasjoner og nettverk som et viktig supplement til øvrig satsning innen prioriterte tema. For å kunne støtte opp under organisasjoner og nettverk som har en arbeidsmåte eller geografisk nedslagsfelt som ikke dekkes tilsvarende av andre kanaler innen øvrig norsk utviklingssamarbeid foreslås det at bevilgningen økes.

Mål

Bevilgningen skal benyttes til:

– internasjonale ikke-statlige og flerstatlige organisasjoner og nettverk som driver langsiktig utviklingsrettet virksomhet primært innenfor følgende tema:
  – helse med hovedvekt på reproduktiv helse
  – miljø, herunder biologisk mangfold
  – styresett, herunder demokratisk utvikling
  – menneskerettigheter

Støtte til organisasjoner og nettverk som arbeider innenfor fredsbygging, utdanning og idrett kan også vurderes.

Boks 8.36 Women Living Under Muslim Laws – WLUML

WLUML er et internasjonalt nettverk for informasjon, solidaritet og støttetiltak for kvinner som er underlagt muslimsk lovgivning. Nettverket ble etablert i 1984 og har hovedkontor i London, med regionkontorer i Nigeria og Pakistan. Initiativet ble startet på bakgrunn av et behov for å støtte arbeidet mot brudd på kvinners rettigheter med henvisning til religiøs tradisjon og praksis. Med utgangspunkt i menneskerettighetene, jobber nettverket for økt forståelse for kvinners situasjon og rettigheter i land med muslimsk lovgivning.

WLUML har mottatt norsk støtte siden 1997 med til sammen 6 mill. kroner.

Hovedformålet er å styrke kvinners rettigheter i muslimske samfunn gjennom tilrettelegging og økt tilgang til informasjon om situasjonen til verdens muslimske kvinner. Kjerneaktiviteter for å få til dette er blant annet solidaritetsarbeid, støttekampanjer og informasjonsvirksomhet i forhold til media. WLUML jobber også mye med bevisstgjørende og holdningsskapende arbeid, blant annet ved å styrke kvinnebevegelsen i muslimske land.

Nettverket består av en rekke medlemmer (ca. 5.500 kontakter), både organisasjoner og privatpersoner. Blant annet er resurssentre og universiteter representert, som for eksempel ressurssentrene Shirkat Gah Women's Resource Centre i Pakistan og BAOBAB for Women's Human Rights i Nigeria samt forskningsforumet Muslim Women's Research and Action Forum på Sri Lanka. Nettverket opererer gjennom landteam som koordineres gjennom regionkontorene.

Nettverket fokuserer på tema som har felles interesse for kvinner som lever under islam. I arbeidsprogramm et til nettverket fokuseres det blant annet på konsekvensene økt fundamentalisme og væpnet konflikt har for muslimske kvinner. Nettverket utgav i 2003 blant annet publikasjonen «Knowing Our Rights – Women, family, laws and customs in the Muslim World». Publikasjonen gir en oversikt og sammenligning av lov og sedvane i over 20 land, og er ment å fungere som en håndbok i kvinners rettigheter, både i forhold til menneskerettigheter, nasjonal lov og religiøs sedvane samt praksis fra ulike deler av den muslimske verden. For eksempel gis en utfyllende oversikt over lover og regler som gjelder blant annet ulike former for ekteskap, ekteskapsinngåelse og barns status i henhold til familielov. Publikasjonen er et produkt av WLUMLs forskningsprogram «Women and Law in the Muslim World». Interessen rundt nye publikasjoner, WLUMLs nettsider og deltagelse i solidaritets kampanjer viser at aktiviteten i nettverket er stigende, og da særlig etter 2001.

Den norske støtten for 2003 utgjorde 1.7 mill. kroner, omlag 18 pst. av det totale budsjettet for 2003. Den norske støtten ble gitt både som generell støtte, samt også noe støtte til konkrete aktiviteter som deltagelse på internasjonale møter og arbeidsgrupper.

Rapport 2003

Den samlede støtten på omlag 125 mill. kroner over denne posten var fordelt på rundt 30 organisasjoner. I påvente av ytterligere føringer for støtte til internasjonale organisasjoner og nettverk, ble det i 2003 ikke inngått nye flerårige avtaler.

Om lag 47 mill. kroner gikk til tiltak innen helse, herunder reproduktiv helse. Mesteparten av midlene, 40 mill. kroner, ble gitt som et generelt bidrag til Den internasjonale føderasjon for familieplanlegging (IPPF). IPPF har som hovedmål å styrke reproduktiv helse og arbeider gjennom regionale familieplanleggingsforeninger med kampanjer, informasjonsarbeid og rådgivning. Population

Council mottok 2 mill. kroner. Støtte ble også gitt til International Union for Scientific Study of Population (IUSSP) som arbeider for å fremme vitenskapelige studier innen demografi og befolkningsspørsmål.

Rundt 18 mill. kroner gikk til tiltak innen miljø og energi. Den internasjonale unionen for bevaring av miljø og naturressurser (IUCN) var største mottaker med 11,3 mill. kroner over denne posten.

Tiltak innen godt styresett, herunder korrupsjonsbekjempelse, media og demokratiutvikling ble støttet med til sammen omlag 20 mill. kroner. Organisasjonen for internasjonale riksrevisjoner (INTOSAI) mottok i underkant av 2,4 mill. kroner i støtte til sitt arbeid for kapasitets- og kompetansebygging innen revisjon med særlig fokus på faglig assistanse. Transparency International mottok i 2003 støtte på 2 mill. kroner til sitt anti-korrupsjonsarbeid.

IPS og Panos-instituttet var de største mottakerne av bistand til mediarelaterte tiltak, med henholdsvis 4,3 mill. og 4 mill. kroner. Begge organisasjoner har som mål å bidra til å gi utviklingslandene en større stemme i det internasjonale mediebildet. IPS er et uavhengig nyhetsbyrå som har som hovedmål å styrke nyhets- og aktualitetsformidling fra utviklingsland, mens Panos-instituttets aktiviteter i stor grad er knyttet opp til kapasitetsbygging blant journalister.

Om lag 13 mill. kroner gikk til tiltak innen utdanning. Rundt 5,9 mill. kroner gikk til tiltak bl.a. rettet inn mot kvinner og utvikling samt vannforsyning og sanitær. For øvrig ble det gitt et tilskudd på 10 mill. kroner til Kvinners internasjonale garantifond (WWB) i 2003.

Budsjett 2005

For 2005 foreslås bevilget 125 mill. kroner.

Kap. 161 Næringsutvikling

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2003	Saldert budsjett 2004	Forslag 2005
70	Nærings- og handelstiltak, *kan overføres*	61 175	77 000	80 000
72	Finansieringsordning for utviklingstiltak, *kan overføres*	163 425	150 000	150 000
73	Institusjonsutvikling i utviklingsland, *kan overføres*	19 655	35 000	45 000
75	NORFUND – tapsavsetting	143 750	143 750	143 750
95	NORFUND – grunnfondskapital ved investeringer i utviklingsland		341 250	341 250
	Sum kap. 161	388 005	747 000	760 000

Utvikling av institusjoner og kompetanse samt etablering av gunstige og forutsigbare regler og rammevilkår på det næringsøkonomiske området står sentralt i arbeidet for å utvikle næringsliv og handel. Privat næringsliv, offentlige forvaltningsinstitusjoner, forskningsinstitusjoner og private organisasjoner er viktige samarbeidspartnere i dette arbeidet.

For å styrke og målrette den samlede norske innsatsen for næringsutvikling, handel og investeringer er det foretatt landvise gjennomganger av hindringer og muligheter for næringsutvikling i norske hovedsamarbeidsland og utvalgte samarbeidsland. Gjennomgangene fremhever gjennomgående behovet for å styrke institusjonelle rammebetingelser og infrastruktur. Denne konklusjonen er i samsvar med hovedkonklusjonen i Verdensbankens årsrapport 2004 «Doing Business» som peker på at en avgjørende faktor for økonomisk vekst og fattigdomsbekjempelse er forbedring og forenkling av lov- og regelverk for småbedrifter. I oppfølgingen av gjennomgangene legges det vekt på å utnytte den kompetanse og kunnskap som finnes i norske ressursbaser og næringsliv samt tiltak for å fremme partnerskap og økt engasjement fra det private næringsliv.

Virkemidlene under kapitlet inngår i Strategi for støtte til næringsutvikling i Sør og utgjør et viktig supplement til den støtten som gis til næringsutvikling og handel gjennom multilaterale organisasjoner, det langsiktige stat-til-stat samarbeidet og frivillige organisasjoner. Kapitlet omfatter ulike støttetiltak og ordninger som skal bidra til å styrke fysisk og institusjonell infrastruktur samt utvikle

kompetanse i utviklingslandene. Kapitlet omfatter også bevilgninger til Statens investeringsfond for næringsvirksomhet i utviklingsland (NORFUND) som anvendes til investeringer og etableringer i utviklingsland på kommersielle vilkår.

Gjennom informasjonstiltak, tilskuddsordninger og investeringssamarbeid med NORFUND legges det til rette for deltakelse fra private bedrifter og institusjoner i utviklingen av næringslivet i utviklingsland. Ett viktig informasjonstiltak i denne sammenheng er databasen som er opprettet for å gi informasjon om anbudsutlysninger om bistandsfinansierte prosjekter. For å stimulere til en mer aktiv deltakelse fra norske bedrifter i slike prosjekter er det opprettet en begrenset anbudsgarantiordning som skal dekke deler av bedrifters kostnader ved å delta i internasjonale anbudskonkurranser for bistandsfinansierte prosjekter i de tilfeller man ikke vinner anbudet. Ordningen finansieres av NORFUND og forvaltes av GIEK.

Det ble i løpet av året arrangert en rekke møter med norsk næringsliv og næringslivsorganisasjoner for å drøfte samarbeidet og virkemidlene på næringslivsområdet med sikte på å stimulere til en bredere deltakelse fra privat sektor i arbeidet for næringsutvikling i utviklingsland. Sentrale spørsmål i denne sammenheng har vært bedre samordning av det totale norske virkemiddelapparat og utvikling av partnerskap mellom bistandsmyndigheter, frivillige organisasjoner og næringslivet. Som en oppfølging av denne dialogen er det besluttet å etablere fellesarenaer for myndighetene, forskningsmiljøer og næringslivet med sikte på å styrke innsatsen på områder hvor Norge har unik og etterspurt kompetanse. Det er videre besluttet å foreta en samlet gjennomgang av virkemiddelapparatet for næringsutvikling med sikte på å foreta nødvendige tilpasninger i forhold til senere tids utvikling i bistandsmarkedet og samarbeidslandenes behov.

Det samlede nivå på bistanden til næringsutvikling og handel vil bli videreført på et høyt nivå. Oppfølgingen av næringslivsgjennomgangene vil i stor grad skje over land- og regionbevilgningene under programkategori 03.10.

Virkemidlene under kapitlet kan anvendes i utviklingsland med bruttonasjonalprodukt per innbygger på opp til USD 5185 som tilsvarer Verdensbankens grense for lån. Støtte til de minst utviklede land og norske samarbeidsland gis prioritet.

I samsvar med vedtak i OECDs utviklingskomité ble postene under dette kapittelet avbundet fra og med 1. januar 2002. Dette gjelder imidlertid ikke tre konsulentfond som finansieres over post 72 Finansieringsordning for utviklingstiltak, og som delvis er bundet til kjøp av norske tjenester.

Støtte til tiltak for næringsutvikling i Sørøst-Europa som tidligere har vært finansiert over postene 70, 72 og 73 under dette kapitlet, finansieres fra og med 2003 over kap. 164, post 71 ODA-godkjente land på Balkan og andre OSSE-land, jf. St.prp. nr. 65 (2002-2003) Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet medregnet folketrygden 2003 og Innst. S. nr. 260 (2002-2003) jf. Budsjett-innst. S. nr. 3 (2002-2003).

Som et ledd i oppfølgingen av OECD-anbefalingen om avbinding av bistanden arbeider Regjeringen for en harmonisering av OECD-landenes anskaffelsesregler og like konkurransevilkår innen bistandsfinansierte prosjekter. Norge bidrar faglig og økonomisk til et samarbeidsprosjekt mellom OECDs utviklingskomite og Verdensbanken for å revidere og styrke anbudsregler og innkjøpsrutiner i utviklingslandene. Revisjon av OECDs retningslinjer for innkjøp inngår i dette prosjektet. En innkjøpshåndbok for norsk bistandsforvaltning som bl.a. inneholder retningslinjer for deltakelse i innkjøpsprosesser i tilknytning til norskfinansierte tiltak, er under utarbeidelse.

For mange næringslivstiltak kan det ofte gå flere år fra søknad til siste utbetaling av støtte samtidig som ikke alle tilsagn kommer til utbetaling fordi bedriftene ikke vinner anbudskonkurransen. Det er derfor nødvendig med tilsagnsfullmakter, jf. forslag til romertallsvedtak.

For å få til en mest mulig effektiv utnyttelse av bevilgningene foreslås det, jf. romertallsvedtak, at Utenriksdepartementet i tråd med tidligere praksis gis fullmakt til å kunne omdisponere bevilgningene mellom postene på kapitlet.

Post 70 Nærings- og handelstiltak, kan overføres

Situasjonsbeskrivelse

Tilskuddsordningene under denne posten har som formål å stimulere til økt næringsvirksomhet og handel i utviklingsland og omfatter ordninger for støtte til tiltak for å øke utviklingslandenes handelskompetanse og eksport, tiltak i forbindelse med etablering av og samarbeid om næringsvirksomhet samt informasjonstiltak.

Støtte kan ytes til bedrifter og nærings- og bransjeorganisasjoner i utviklingsland og i industrialiserte land og til samarbeidstiltak, blant annet under Matchmaking programmene som skal fremme kommersielt samarbeid mellom små og mellomstore bedrifter i Norge og utvalgte utviklingsland.

I samsvar med anbefalingene i næringslivsgjennomgangene foreslås det å øke bevilgningen på denne posten også i 2005.

Mål

Bevilgningen skal brukes til å finansiere:

- tiltak for å øke utviklingslands handelskompetanse og eksport, herunder prosjektforberedelse, produkt- og markedsutvikling, inkludert kvalitetssikring, opplæring/kompetanseoppbygging, samt finansiering av garantiordningen for tap som skyldes kvalitetsmangler og for sen levering ved import til Norge fra utviklingsland.
- tiltak i forbindelse med etablering av næringsvirksomhet i utviklingsland, herunder forundersøkelser/prosjektidentifikasjon. Tiltak for å fremme samarbeid innen næringsutvikling og handel, herunder mellom bedrifter og næringsorganisasjoner, blant annet under Matchmakingprogrammene, samt denne type samarbeid mellom utviklingsland; konsulentoppdrag i forbindelse med prosjektvurderinger samt traineeprogrammet for yngre ansatte i rådgivningsfirmaer
- sosiale og hiv/aids-forebyggende tiltak, miljøinvesteringer, samt opplæring/kompetanseoverføring
- informasjonstiltak, herunder overfor bedrifter som er etablert eller vurderer å etablere seg i utviklingsland, bransjer og bedrifter for å fremme økt eksport fra utviklingsland/import til Norge, samt sektor- og bransjestudier for å kartlegge muligheter for næringsutvikling og handel, inkludert også studier initiert av bistandsadministrasjonen

Rapport 2003

I alt ble det utbetalt om lag 61,1 mill. kroner i 2003 fordelt på 145 tiltak.

Tiltak for å øke utviklingslands handelskompetanse og eksport

Det ble i 2003 utbetalt i alt om lag 14,6 mill. kroner til handelsrelaterte tiltak for å fremme import av varer fra utviklingsland til Norge, produktutvikling samt tiltak for å øke utviklingslandenes handelskompetanse.

For at utviklingsland skal kunne øke sin eksport må deres varer tilfredsstille de kvalitetskrav som stilles på det internasjonale marked, spesielt gjelder dette matvarer. Norad har i samarbeid med Sida utarbeidet en studie vedrørende kvalitetssikring og sertifisering av matvarer i ulike afrikanske land. Studien danner grunnlag for et videre samarbeid om prosjekter innenfor dette feltet. Konkrete prosjekter er igangsatt i SADC- området og i Uganda. I Asia har Norad gitt støtte til flere regionale og nasjonale prosjekter som tar sikte på å bygge opp nødvendige kontrollorganer for sertifisering- og akkreditering av produksjon og eksport.

Et flerårig prosjekt for foredling av jute i Bangladesh ble avsluttet i januar 2004. En markedsundersøkelse som skal kartlegge markedspotensialet for juteprodukter er under utarbeidelse og vil være ferdigstilt i løpet av høsten 2004. Studien vil danne grunnlag for et mulig videre samarbeid for videreutvikling av juteprodukter.

For å stimulere til økt import fra utviklingsland, og da spesielt de minst utviklede land (MUL), er det gitt støtte til bransjeorganisasjoner og frivillige institusjoner, bl. med sikte på å øke forbrukernes kunnskaper om produkter fra utviklingsland. Norad inngikk i 2003 en samarbeidsavtale med Handels- og Servicenæringens Hovedorganisasajon (HSH) hvor det gis støtte til etablering av et kontaktnettverk og veiledning om import fra utviklingsland overfor norske importører. I samarbeid med den nederlandske import organisasjonen CBI har HSH etablert en database med informasjon om eksportbedrifter i utviklingsland og norske importører.

Boks 8.37 Kvalitetsheving gir ugandisk fisk adgang til EU-markedet

I Uganda støtter Norge «UNIDO Uganda Integrated Programme». En av komponentene i prosjektet er kvalitetsheving av fisk for eksport gjennom forbedringer i hele verdikjeden og berørte institusjoner. Som et resultat av denne satsingen har Uganda fått tilgang til EU-markedet.

Det ble i 2003 gitt støtte til et pilotprosjekt for import av soya fra Mosambik med Felleskjøpet og Norges Vel som samarbeidspartnere. Forundersøkelsen har avdekket store utfordringer med hensyn til bl.a. lagring og transport, samt behov for opplæring og kompetansebygging, samtidig som den viser at slik import kan være kommersielt interessant for den norske importøren. Med dette prosjektet vil flere tusen fattige småbønder i Mosambik kunne få økte inntekter og derved muligheter til å bedre sin livssituasjon.

Det ble gitt støtte til flere tiltak for å bedre kvalitet og mattrygghet ved varer fra utviklingsland. Gjennom FNs organisasjon for industriell utvikling (UNIDO) ble det gitt støtte til prosjekter i Mekonglandene (Kambodsja, Laos, Thailand og Vietnam) samt til et samarbeidsprosjekt med den regionale

samarbeidsorganisasjonen i Sør-Asia (SAARC) der målsettingen har vært å bygge opp og styrke institusjoner som arbeider med kvalitetskontroll. Det ble også gitt støtte til Consumers International Africa for arbeid innen forbrukerrettigheter.

Samarbeidsavtalene med Initiativet for etisk handel, Max Havelaar og Forum for utviklingshandel, som ble inngått i 2002 med sikte på å øke importen av varer fra utviklingsland, ble videreført i 2003.

Det ble ikke foretatt noen utbetalinger under garantiordningen for tap som skyldes kvalitetsmangler og for sen levering ved import til Norge fra utviklingsland.

Tiltak i forbindelse med etablering av næringsvirksomhet i utviklingsland

Det ble utbetalt i alt ca. 14,5 mill. kroner i tilskudd til 41 forundersøkelser, prosjektidentifikasjon, traineeprogram og konsulentvirksomhet. Mange bransjer var representert, bl.a. fiskeri/akvakultur, miljø, energi, informasjonsteknologi og skipsfart. Flest forundersøkelser ble i 2003 foretatt i Sri Lanka og Sør-Afrika. Som resultat av forundersøkelser har bl.a. en norsk bedrift inngått samarbeid om produksjon av IT-løsninger innen telekommunikasjon i Sør-Afrika, og en annen bedrift startet opp produksjon av filtersystemer til oppdrettsanlegg i Sri Lanka.

Det er gitt støtte til en studie for å kartlegge lokale bedrifters muligheter for leveranser til olje- og gassindustrien i Nigeria. Rapporten som ble ferdigstilt i desember 2003 konkluderte bl.a. med at industribasen i Nigeria er svak, men at det foreligger et lokalt potensiale for å levere til olje- og gassindustrien. Det er på dette grunnlag bevilget midler til kompetanse- og kvalitetsheving i nigerianske bedrifter for leveranser til denne sektoren. Det er videre inngått en intensjonsavtale (MoU) om et institusjonssamarbeid mellom Oljedirektoratet og tilsvarende etat i Nigeria.

Under Matchmaking-programmene med Sør-Afrika , Sri Lanka og India ble det i 2003 utbetalt 7,6 mill kroner. Det ble i alt registrert 41 «matcher» og inngått 8 avtaler om samarbeid. I programmet for Sri Lanka ble handel inkludert som en prøveordning.

Støtte ble gitt til finansieringen av NHOs bistandssekretariat, se boks nedenfor. Også traineeprogrammet for yngre personer i rådgivningsfirmaer dekkes under denne bevilgningen. NORFUND utbetalte 4,3 mill. kroner under denne bevilgningen til faglig bistand knyttet til sin investeringsvirksomhet.

I 2002 ble det inngått en treårig samarbeidsavtale med NHO om etablering av et bistandssekretariat. Sekretariatet leder gjennomføring og oppfølging av annen fase av næringslivsgjennomgangene, bidrar til å styrke arbeidsliv- og næringsorganisasjoner i samarbeidslandene samt utgjør et ressurssenter for norske bedrifter og myndigheter vedrørende næringsutvikling i utviklingsland. Sekretariatet mottok omlag 2 mill. kroner i støtte i 2003.

Sosiale tiltak, inkl. hiv/aids-forebyggende tiltak, miljøinvesteringer og opplæring/kompetanseoverføring.

Støtte til sosiale tiltak, miljøinvesteringer og opplæring utgjorde 12,7 mill. kroner, herunder støtte til to prosjekter i Tanzania og Ghana. Miljø- og grunnlagsinvesteringer ble støttet med omlag 5 mill. kroner, blant annet i forbindelse med investeringer i et energiprosjekt på landsbygda i Nepal, fiskeoppdrett i Kina og et næringsbygg i Sri Lanka. 14 bedrifter mottok støtte til opplæring, blant annet innen fiskeoppdrett, informasjonsteknologi, båtbygging og fiskeutstyrsproduksjon.

Det er gitt ulike former for støtte til miljø- og infrastrukturforbedringer for å styrke virksomheten til den norske bedriften Norpalms produksjon av palmeolje i Ghana. Bedriften innhenter palmeolje fra et stort geografisk område og sysselsetter opp til 600 personer deler av året. Norad har gitt støtte til rehabilitering av veier som er viktige for transport av råstoffer til produksjonen, samt støttet bedriftens arbeid for å bidratt til å forbedre de sanitære forhold og vannforsyningen for de ansatte. Bedriften har videre engasjert en lokal NGO til opplysningsarbeid relatert til hiv/aids.

Veidekke fikk gjennom sitt datterselskap Noremco i Tanzania tilsagn om støtte til opplæring av bedriftens lokalt ansatt personell når det gjelder sikkerhet, og helseinformasjon med vektlegging av hiv/aids. Opplegget er basert på tidligere erfaringer fra slikt arbeid som har gitt positive resultater både når det gjelder sikkerhet og helse, spesielt relatert til hiv/aids.

Informasjonstiltak og sektor-/bransjestudier

Databasen som ble etablert i 2002 med bl.a. informasjon om anbudsutlysninger av prosjekter finansiert med norske bistandsmidler og med lenker til tilsvarende internasjonale nettsteder under bl.a. Verdensbanken, de regionale utviklingsbankene, ulike FN-organisasjoner og Det nordiske utviklingsfond ble videreutviklet i 2003. Hovedmålgruppen for databasen er bedrifter som ønsker å

Boks 8.38 Samarbeidsavtalen med Næringslivets hovedorganisasjon (NHO)

NHO's bistandssekretariat har 4 hovedoppgaver:

- Institusjonssamarbeid med vekt på områdene trepartssamarbeid, helse-, miljø og sikkerhet (HMS), samfunnsansvar (CSR), fusjonsprosesser i næringsorganisasjoner, lederutvikling, hiv/aids og annen ren organisasjonsbygging
- «Næringsutvikling i Sør», med hovedvekt på oppfølgning av NIS-2-studiene, der man særlig ser på konkrete forretningsmuligheter for norske bedrifter i utviklingsland.
- Partnerskap, med fokus på samarbeid mellom bedrifter og frivillige organisasjoner i utviklingsland.
- Enkeltoppdrag for NORAD og UD

I 2003 ble det institusjonelle samarbeid rettet mot Kina, Sør-Afrika og Uganda videreført, samt nytt samarbeid startet opp i Indonesia, Sri Lanka og Nigeria. Samarbeidet har bla. bidratt til synergieffekter mot NIS-2 arbeidet i Uganda og MR-dialogen mellom Kina og Norge. Sammen med sine lokale partnere tilrettelegges det for seminarer og annen veiledning og erfaringsutveksling, bl.a. gjennom delegasjonsbesøk til Norge og til dels omfattende opplæring i og ved norske bedrifter. Opplæringsaktiviteten har vært særlig stor rettet mot Kina, mens det i Uganda har vært fokus på medlemsverving og entreprenørskap. Samarbeidet i Sør-Afrika, opprinnelig på initiativ av ILO, ble avsluttet i løpet av 2003. Det har særlig hatt fokus på opplæring av bønder (totalt over 2000 deltakere, med temaer som barnearbeid, HMS og arbeidslivets lover og regler). Også nystartede programmer fokuserer på opplæringsaktiviteter.

Med utgangspunkt i NIS-1 gjennomgangen (gjennomgang i regi av NORAD av samarbeidsland med sikte på å identifisere hindringer og flaskehalser i samarbeidslandene for næringsutvikling), og en delegasjonsreise i Vietnam i 2003, planlegges det å gjennomføre en NIS-2 studie i Vietnam i 2004. En begrenset og kombinert NIS-1 og NIS-2 gjennomgang ventes også gjennomført i Angola i løpet av 2004. Oppfølgning av tidligere NIS-2 studier pågår i Uganda og Sri Lanka. Innen partnerskapsamarbeidet er det utarbeidet en brosjyre «Samarbeid om utviklingspartnerskap mellom bedrifter og frivillige organisasjoner ved virksomhet i utviklingsland».

delta i anbudskonkurranser om bistandsfinansierte prosjekter i utviklingsland.

Arbeidet med de landvise gjennomganger for utvikling av næringslivet i hovedsamarbeidsland og utvalgte samarbeidsland ble videreført i 2003. I løpet av året ble det gjennomført slike studier i Vietnam, Nepal og Nicaragua. Disse studiene danner grunnlaget for norsk bistand til de respektive land innen næringsutvikling. I Uganda ble det gjennomført en fase 2-gjennomgang i regi av NHO som fokuserte på mulige kommersielle samarbeidsprosjekter mellom norsk og ugandisk næringsliv. Som en oppfølging av gjennomgangen besøkte en ugandisk næringslivsdelegasjon Norge i november 2003 og et gjenbesøk til Uganda fant sted i mars 2004. Besøket til Uganda resulterte i flere intensjonsavtaler mellom norske og ugandiske bedrifter, bla. om utvikling av småkraftverk og fiskeoppdrett.

I alt 4,8 mill. kroner ble utbetalt.

Budsjett 2005

For 2005 foreslås bevilget 80 mill. kroner.

Det foreslås at Utenriksdepartementet gis tilsagnsfullmakt innenfor en totalramme på 50 mill. kroner, jf. forslag til romertallsvedtak.

Garantiordningen for tap som skyldes kvalitetsmangler og for sen levering foreslås fastsatt til 50 mill. kroner, jf. forslag til romertallsvedtak.

Post 72 Finansieringsordning for utviklingstiltak, kan overføres

Situasjonsbeskrivelse

Posten har ulike virkemidler, herunder ubundet blandet kreditt som ble innført fra 2002 og støtte til opplæring av kjøper i utviklingsland i forbindelse med import av investeringsvarer. I tillegg dekkes forpliktelser inngått før 31. desember 2001 under daværende ordning for parallellfinansiering.

Formålet med tilskudd til blandede kreditter er å bidra med gunstig fullfinansiering av prioriterte prosjekter og investeringer i utviklingslandene ved å kombinere bistandsmidler med kommersiell finansiering. Ordningen gjelder tiltak som ikke kan finansieres utelukkende på kommersielle vilkår og

som det ikke er ønskelig å fullfinansiere med gavemidler.

En blandet kreditt gis vanligvis i form av rentesubsidie på en kommersiell kreditt og/eller til nedbetaling av selve kontrakten i form av kontantstøtte eller til finansiering av selvstendige, identifiserbare underprosjekter. OECDs utviklingskomité har fastsatt gaveelementet i en blandet kreditt til minimum 25 pst. av kreditten. På norsk side er det besluttet at gaveelementet i de ubundne kredittene skal være på samme nivå som for de tidligere bundne kredittene og utgjøre minimum 50 pst. i de minst utviklede land og 35 pst. i øvrige utviklingsland. Finansiering i form av ubundet kreditt skjer på bakgrunn av internasjonal anbudskonkurranse. Konkurransen om et tiltak kan i enkelte tilfeller også fremstå ved at kjøper forhandler med flere potensielle leverandører i forskjellige land, dersom dette ikke er konkurransevridende eller i strid med anerkjente regler på området.

En ubundet blandet kreditt forutsetter en garanti, vanligvis fra leverandørens nasjonale garantiinstitutt. Dersom en norsk leverandør vinner en kontrakt finansiert med ubundet blandet kreditt, vil garanti kunne gis av Garanti-instituttet for eksportkreditt (GIEK). I mindre kredittverdige utviklingsland vil garanti måtte gis under GIEKs garantiordning for eksport til og investeringer i utviklingsland. Rammen for denne ordningen har i perioder vært nær full utnyttelse, og dette har bidratt til at relativt få garantisøknader under ordningen er blitt behandlet i 2003. Dette har gjort det vanskeligere for norske bedrifter å engasjere seg i disse landene, og er en vesentlig begrensning på mulighetene til økt engasjement i de fattigste utviklingslandene fra norske bedrifter, og dermed også til å utvikle kommersielle markedsmuligheter på sikt. Ordningen er nå operativ, men finanseringsrammen er begrenset. Regjeringen vil derfor arbeide videre med sikte på å finne en robust løsning på det langsiktige finansieringsbehovet for særordningen.

OECD-landenes finansiering med blandede kreditter var gjennomgående bundet fram til 2002. Det har vist seg å ta tid å gjøre bruk av ubundne blandede kreditter, blant annet fordi det har vært usikkerhet omkring hvordan internasjonale anbudskonkurranser om kontraktene ved en ubundet ordning vil fungere. Etter hvert som flere land introduserer ubundne kreditter og flere utviklingsland får erfaring med slik finansiering, antas det at identifikasjon av nye prosjekter for norsk finansiering også blir enklere. Det er videre interesse og muligheter for samfinansiering med utviklingsbankene der man fra norsk side påtar seg å finansiere deler av et større prosjekt ved ubundne blandede kreditter. Identifiseringen og planleggingen av et større antall nye prosjekter forventes imidlertid fortsatt å ta noe tid. Blandede kreditters andel av finansieringen under dette kapittel forventes å øke i 2005, både på grunn av at flere prosjekter blir realisert og at behovet for midler for å følge opp gamle parallellfinansieringsprosjekter blir redusert. I 2003 ble det undertegnet en intensjonsavtale med Vietnam om bruk av blandede kreditter og de første prosjektene under denne er under forberedelse.

Ved import av investeringsvarer til utviklingsland er det ofte behov for en mer omfattende opplæring av kjøper enn det som er tilfellet i industrialiserte land. Tilskudd til opplæring i hvert enkelt prosjekt er begrenset til 3 pst. av den aktuelle kontraktsverdi og gis etter søknad fra leverandøren. Tilskudd kan gis både når leveransen er fullt ut kommersielt finansiert og helt eller delvis bistandsfinansiert, f.eks. ved en blandet kreditt.

Bevilgningen har også vært anvendt til å dekke konsulentfond i Det internasjonale finansieringsinstitutt (IFC), Den interamerikanske utviklingsbanken (IDB) og Den afrikanske utviklingsbanken (AfDB). Disse fondene er delvis bundet til bruk av norske konsulenter (50 pst. for IDB-fondet, 50 pst. for IFC-fondet og 60 pst. for AfDB-fondet). Påfylling foretas på bakgrunn av henvendelse fra de aktuelle bankene når de tildelte midler er benyttet.

Mål

Bevilgningen kan brukes til:
- ubundet blandet kreditt
- støtte til opplæring av kjøper i utviklingsland ved import av investeringsvarer
- forpliktelser til parallellfinansiering inngått før 31. desember 2001
- dekning av eventuelt garantiansvar knyttet til Norads tidligere låneordning for utvikling av næringslivet i utviklingsland
- bidrag til konsulentfondene i IDB, IFC og AfDB

Rapport 2003

Den samlede støtten beløp seg til 163,4 mill. kroner.

Det var ikke utbetalinger under ordningen for ubundne blandede kreditter i 2003. Dette skyldes bl.a. at et planlagt avløpsrensingsanlegg med et støttebeløp på ca. 20 mill kroner i det nordlige Kina ble forsinket. Utbetaling forventes i 2004. Det foreligger anmodninger om prosjekter under denne ordningen fra Sri Lanka, Bangladesh, Kenya og Vietnam. Utbetaling av støtte under ordningen for opplæring av kjøpere i utviklingsland beløp seg til

5 mill. kroner. Støtte ble bl.a. gitt til opplæring i forbindelse med leveranse av et havforskningsfartøy til Indonesia, flynavigasjonssystemer til Indonesia og Filippinene, kapasitetsbygging innenfor vannsektoren i Laos, elektrifisering i Øst-Timor og Laos og navigasjonssimulatorer i Namibia og Kina.

Støtten til parallellfinansieringstiltak utgjorde 158,5 mill. kroner. Tiltakene gjaldt bl.a. elektrifisering i Det palestinske området, Mosambik og Laos, rehabilitering innen kraftsektoren i Tanzania, Uganda og Zambia og vann og miljøprosjekter i Vietnam. I det palestinske området har Norge vært den største bidragsyter innen energiforsyningen, både på distribusjons- og på institusjonssiden (energiadministrasjon og energiverk). Til tross for de politiske vanskelighetene i området har man hatt stor nytte av den norske bistanden som har bidratt til en sikrere strømforsyning. Prosjektene har bidratt til å nå de langsiktige målsettinger i Det palestinske områdets sektorpolicy. I Laos har bistanden satt landet i stand til å forvalte sine vann- og avløpsprosjekter på en faglig tilfredsstillende måte. I Mosambik er en kraftlinje under bygging til Namcurra-området. Derved sikres en bedre tilgang på kraft til industriutvikling i området. I Tanzania er Kidatu-vannkraftverket som er et viktig kraftverk i landets kraftforsyning, rehabilitert og oppgradert. I Vietnam ble det gitt støtte til lokale institusjoner som har satt disse i stand til å forbedre vann- og avløpsforholdene i fem byer og to distrikter i midt- og sør-Vietnam.

Det ble gjennomført en evaluering av konsulentfondet til IDB i 2003. Evalueringen er positiv med hensyn til hvordan fondet er blitt benyttet og viser til positive resultater i mottakerland. I løpet av de 9 år fondet har vært i virksomhet, er i alt 58 studier finansiert. I hovedsak er fondets midler benyttet til prosjektforberedende studier. Evalueringen framholder at fondet i denne forbindelse har vært viktig som finansiør for å kunne forhåndsvurdere prosjekter for realisering. Videre har fondet bidratt til å gjennomføre studier på nye områder som rettigheter for urbefolkning, skattereformer og styrking av kvinnelige bedriftsledere. Evalueringen anbefaler fortsatt norsk deltakelse i fondet. Det tas sikte på å reforhandle og forlenge avtalen om konsulentfondet med IDB i 2005.

Budsjett 2005

For 2005 foreslås bevilget 150 mill. kroner.

Det foreslås at Utenriksdepartementet for 2005 gis tilsagnsfullmakt innenfor en totalramme på 500 mill. kroner, jf. forslag til romertallsvedtak.

Post 73 Institusjonsutvikling i utviklingsland, kan overføres

Situasjonsbeskrivelse

Bevilgningen anvendes til å støtte oppbygging og styrking av institusjonelle rammebetingelser for næringsvirksomhet og handel i utviklingsland. Den vil blant annet bli benyttet ved oppfølging av anbefalingene i næringslivsgjennomgangene i hovedsamarbeidsland og utvalgte samarbeidsland.

Det er ønskelig å bidra til økt samarbeid mellom offentlig sektor, privat sektor og forskningsinstitusjoner i utviklingsland og industrialiserte land. Det legges vekt på å trekke på kompetansen innen norsk næringsliv, forskningsinstitusjoner og forvaltningsorganer på områder der Norge er konkurransedyktig og har spesiell kompetanse.

Støtte skal normalt baseres på en anmodning om finansiering av konkrete tiltak fra mottakerlandet.

I samsvar med anbefalingene i næringslivsgjennomgangene ble denne bevilgningen betydelig økt i 2004 og foreslås også ytterligere økt i 2005.

Mål

Bevilgningen skal brukes til å finansiere økonomisk begrensede tiltak hovedsakelig i form av faglig støtte til å:

– bedre rammebetingelsene for næringsøkonomisk utvikling, herunder styrke lovverk, institusjoner og kompetanse på områder som bruks- og eiendomsrettigheter, ressursforvaltning/miljø, primærnæringer, energi og maritim sektor.

Rapport 2003

Den samlede støtten beløp seg til 19,7 mill. kroner. Sri Lanka var den største mottaker av støtte under denne bevilgningen, særlig til styrking av Sri Lankas kompetanse innen oljeforurensning og beredskap. Bl.a. ble landets oljevernberedskap styrket mht. administrasjon av krav og erstatning i forbindelse med oljeforurensing. Det ble videre gitt støtte til tre lankesiske universiteter for oppbygging av systemer for registrering og administrasjon av studenter, eksamener og resultater. Bhutan mottok støtte for å utarbeide en masterplan for vurdering og prioritering av vannkraftverk samt for vannressursforvaltning. I Filippinene er en strategi finansiert for å fremme Filippinene som et attraktivt land for oljeleting samt opplæring av personell for forhandlinger med utenlandske partnere. Det ble gitt støtte til flere mindre prosjekter innenfor miljøsektoren og maritim sektor i Filippinene og Indonesia.

Budsjett 2005

For 2005 foreslås bevilget 45 mill. kroner.

Det foreslås videre at Utenriksdepartementet for 2005 gis tilsagnsfullmakt innenfor en totalramme på 80 mill. kroner, jf. forslag til romertallsvedtak.

Statens investeringsfond for næringsvirksomhet i utviklingsland – NORFUND

Post 75 NORFUND – tapsavsetting

Post 95 NORFUND – grunnfondskapital ved investeringer i utviklingsland

Situasjonsbeskrivelse

Behovet for risikokapital og kompetanse for å utvikle næringslivet er stort i de fleste utviklingsland. NORFUNDs oppgave er å bidra med investeringskapital, lån og garantier til etablering av lønnsom og bærekraftig næringsvirksomhet i disse landene. NORFUNDs investeringer gjøres på kommersielle vilkår i form av direkte investeringer eller deltakelse i lokale investeringsfond. Fondets investeringer foretas ofte i samarbeid med en lokal eller regional partner, eller via samarbeidsselskaper etablert sammen med strategiske partnere slik som Commonwealth Development Corporation (Aureos) og Statkaft (SN Power). Alle investeringene vurderes i forhold til sosiale og miljømessige hensyn, og det legges også vekt på å arbeide for økt bevissthet i de selskapene man investerer i om hiv/aids-epidemien.

Ved å medvirke til økte investeringer bidrar NORFUND til etablering av lønnsom næringsvirksomhet som kan skape økonomisk utvikling og bidra til å redusere fattigdom. På denne måten bidrar NORFUND til å nå tusenårsmålene.

Gjennom etablering av lokale investeringsfond bidrar NORFUND til å øke tilfanget av risikokapital til mindre, lokale bedrifter, samtidig som man bidrar til å bygge opp lokal finansiell og forretningsmessig kompetanse. NORFUND medvirker dermed til at også andre, kommersielle investorer, i større grad kan engasjere seg i utviklingsland.

Ved investeringer i fond arbeider NORFUND tett sammen med andre finansieringsorganisasjoner, blant annet Det internasjonale finansieringsinstituttet (IFC), Den interamerikanske utviklingsbanken (IDB) og det britiske Commonwealth Development Corporation (CDC), samt de nordiske søsterorganisasjonene. Samarbeidet mellom NORFUND og CDC er formalisert gjennom etableringen av forvaltningsselskapet Aureos Capital som forvalter lokale fond rettet mot små og mellomstore bedrifter.

Det er foretatt en særskilt avsetning av fondets kapital til energiformål. Gjennom selskapet Statkraft Nordfund Power Invest AS (SN Power), som NORFUND har etablert i samarbeid med Statkraft, bidrar NORFUND til økte investeringer innenfor energisektoren i utviklingsland. Dette er i tråd med Regjeringens oppfølgning av WEHAB-målsettingene. SN Power skal delta i investeringer innen vannkraftsektoren, herunder utvikling, modernisering og drift av små og mellomstore vannkraftanlegg, samt engasjere seg i utviklingen av andre fornybare energiressurser i utviklingsland. Spesiell vekt skal legges på å utvikle fornybare energiressurser i fattige land i Afrika.

NORFUNDs samarbeid med sin britiske søsterorganisasjon CDC Capital Partners om fondsforvaltningsselskapet Aureos og med Statkraft om SN Power Invest AS, er strategiske investeringer som har som formål å utnytte disse to samarbeidspartenes kompetanse med sikte på å bidra til flere bærekraftige investeringer i utviklingsland. Spørsmålet om NORFUNDs eierandel i disse selskapene er av de spørsmål som ble drøftet av Stortinget på grunnlag av Riksrevisjonens merknader i Dokument 3:2 (2003-2004), jf. Innst. S. nr. 135 (2003-2004). I lys av dette vil Regjeringen foreta en presisering i NORFUNDs instruks, og komme tilbake til Stortinget på en egnet måte med en orientering om dette. Dette arbeidet har tatt lengre tid enn forutsatt i forbindelse med Stortingets behandling. NORFUNDs engasjement i Aureos og SN Power inngår som en del av selskapets organisering av virksomheten sin på de viktige områdene fondsinvesteringer og energi. Som omtalt i St.prp. nr. 1 (2002-2003) og i St.prp. nr. 1 (2003-2004), eier NORFUND 50 pst. av aksjekapitalen i hvert av disse to selskapene. NORFUNDs samarbeid med britiske CDC og Statkraft sikrer NORFUND tilgang til betydelig kompetanse på viktige satsingsområder der det både ville ha vært vanskelig og kostbart å bygge opp egen kompetanse internt. Gjennom fondsforvaltningsselskapet Aureos har NORFUND fått tilgang til CDCs omfattende internasjonale nettverk for fondsinvesteringer, og man har sammen opprettet en rekke lokale fond rettet inn mot de fattigste landene. Dette har i betydelig grad bidratt til å kanalisere investeringsvillig kapital til disse landene. Gjennom opprettelsen av SN Power i samarbeid med Statkraft, har NORFUND sikret seg en viktig alliansepartner i satsingen på å utvikle fornybare energiressurser i utviklingsland. Investeringer i energisektoren i utviklingsland, herunder utvikling av nye vannkraftprosjekter er ofte svært kompliserte og forbundet med høye

kostnader og høy risiko. Tilgang til Statkrafts kompetanse på dette området er i så måte verdifull, og har gjort det mulig for NORFUND å komme raskt i gang med sin satsing, i tråd med norske forpliktelser i forhold til Johannesburg-erklæringen og WEHAB.

Innenfor bevilgningene til NORFUND har det de siste tre årene også vært foretatt en særskilt avsetning av midler til de minst utviklede land (MUL). Hensikten er å styrke NORFUNDs aktiviteter i disse landene ut over det som er mulig gjennom fondets ordinære virksomhet. NORFUND skal sørge for at minst 1/3 av fondets investeringer finner sted i MUL.

NORFUNDs drift skal på sikt finansieres av dets løpende kapitalinntekter og avkastning på investeringer. Fordi avkastningen ligger flere år frem i tid, og som et ledd i arbeidet for å bygge opp fondet til en viss størrelse, vil NORFUND fortsatt i en periode, årlig bli tilført ny kapital. Dette er nødvendig for at fondet skal være en forutsigbar partner for bedrifter som ønsker å foreta større etableringer i næringsvirksomhet i utviklingsland, og for at fondet over tid skal bli en selvbærende økonomisk enhet. NORFUNDs virksomhet krever et langsiktig perspektiv og er av natur følsom for svingninger i de internasjonale konjunkturer og valutakurser. Dette er særlig reflektert gjennom fondets betydelige investeringer i lokale investeringsfond som har en 8-10 års tidshorisont. NORFUNDs mandat som egenkapitalinvestor i utviklingsland hvor en må forholde seg til politisk risiko så vel som uklare rettsforhold og mangelfull næringslovgivning, innebærer at fondet har en betydelig risikoeksponering.

Spørsmålet om NORFUNDs MUL-andel og dets risikovillighet ble drøftet i evalueringen av NORFUND i 2002/2003. I evalueringen vurderes NORFUND å være for lite risikovillig i sin investeringsvirksomhet, og at en for liten andel av investeringene er i MUL. Det fremgår av høringsuttalelsene at risikotaking er et komplekst spørsmål, og at det gjør seg gjeldende ulike oppfatninger om fastsetting av risikoprofil i forhold til avkastningskrav. Fra flere aktørers side vises det også til at investeringer i de minst utviklede land i seg selv er risikofylt, og at fondet, med omlag 1/3 av sine investeringer i slike land, tar betydelig risiko. Spørsmålet om risikotaking må også sees i forhold til fondets overordnede målsetting om å få til flest mulig levedyktige investeringer i utviklingsland. Dette krever en balanse mellom risikotaking og forretningsmessig tilnærming.

Regjeringen vil samtidig understreke at bistandsmidler fortrinnsvis ikke skal benyttes til investeringer som eller vil kunne finansieres kommersielt. NORFUND skal bidra til at det skjer investeringer der en slik kommersiell finansiering ikke er tilstede og/eller der prosjekter gjennom NORFUNDs engasjement sikres en reell og positiv utviklingseffekt. Regjeringen mener at NORFUND bør styrke sin MUL-profil, ikke minst gjennom økte investeringer i Afrika sør for Sahara. MUL-andelen skal beregnes med utgangspunkt i foretatt investeringer, m.a.o. planlagte investeringer skal ikke inkluderes i beregningen. Regjeringen følger dessuten opp spørsmålet om fondets risikoprofil og satsing på små og mellomstore bedrifter i nær dialog med NORFUNDs ledelse og styre. NORFUND skal, samtidig som prinsippet om ubundet bistand ivaretas, tilstrebe å styrke samarbeidet med norske bistandsaktører og norsk næringsliv hjemme og ute med sikte på å skape positive synergier og styrke evnen til å identifisere gode investeringsmuligheter, ikke minst i Norges samarbeidsland. Det skal legges større vekt på investeringer i forhold til små og mellomstore bedrifter.

NORFUND er fra og med 1. januar 2001 tillagt forvaltningen av låneporteføljen under Norads tidligere låneordning for utvikling av næringslivet i utviklingsland. Utestående fordringer samt renter og avdrag på de gjenstående lånene tillegges NORFUNDs kapitalbase.

Samlede overføringer til NORFUND i 2003 var 493 mill. kroner, hvorav 8 mill. kroner over post 70 Nærings- og handelstiltak.

Mål

NORFUND skal gjennom sin virksomhet:
- foreta direkte investeringer og delta i lokale investeringsfond, herunder småbedriftsfond
- ha minst 1/3 av sine samlede investeringer (ekskl. planlagte investeringer) i de minst utviklede land, med særlig vekt på Afrika sør for Sahara
- gi lån og garantier til bedrifter i utviklingsland
- ha en særskilt satsning på fornybar energi og nye fornybare energiformer i utviklingsland
- sikre at miljøhensyn er tilstrekkelig ivaretatt i fondets investeringer
- sørge for at virksomheten som ledd i arbeidet med virksomheters samfunnsansvar ivaretar grunnleggende standarder mht. helse, miljø og sikkerhet
- forvalte porteføljen av utestående lån under Norads tidligere låneordning.

Rapport 2003

Pr. 31.12.03 hadde NORFUND forpliktet seg til investeringer for i alt 1,2 mrd. kroner i bedrifter og

investeringsfond. Gjennom Aureos Capital Ltd. forvaltes nå 16 ulike investeringsfond med en totalkapital på 2 mrd. kroner, hvorav 1,7 mrd. kroner er tilført fra andre investorer enn NORFUND. I tillegg til investeringsporteføljen har NORFUND en portefølje av lån til bedrifter i utviklingsland som ble overført fra Norad i 2001. Porteføljen var p.r. 31.12.03 utestående med 250,2 mill. kroner. P.r. 31.12.03 var 33 prosent av NORFUNDs investeringer foretatt i de minst utviklede landene (MUL). Det arbeides målrettet for å identifisere flest mulig investeringsprosjekter i MUL.

Ved utgangen av 2003 bestod NORFUNDs direkteinvesteringsportefølje av 12 ulike investeringer og ytterligere en prinsippgodkjent investering. I tillegg kommer investeringer i til sammen 17 investeringsfond med ytterligere to prinsippgodkjente investeringer. NORFUND har også to investeringer i fondsforvaltningsselskaper. Totalt hadde NORFUND pr. 31.12.03 gjennom lokale fond indirekte investert i 127 virksomheter i utviklingsland.

I 2003 ble det gjennomført en ny direkteinvestering i Fjord Marin Tyrkia, en fiskeoppdrettsbedrift som produserer hvitfisk for salg til det europeiske markedet. NORFUND investerte 25 mill. kroner i prosjektet. NORFUND gav også et lån på 3 mill. kroner til selskapet Interkraft Nepal (IKN) til kjøp av eierandel i selskapet Butwal Power Company (BPC), som eier og driver to vannkraftverk i Nepal. IKN er et konsortium av norske interesser, inkludert Den norske Tibetmisjonen, som har lange tradisjoner i Nepal. I forbindelse med omstruktureringen av oppdrettselskapet Pan Marine Qingdao i Kina overtok NORFUND eierandeler i to mindre selskaper innenfor foredling av fisk. NORFUND foretok i 2003 også to mindre investeringer i selskaper i den tidligere Noradlåneporteføljen i India og Tanzania.

Som en del av NORFUNDs satsing på småbedrifter ble det i 2003 investert i Micro Kenya, et selskap som gir usikrede lån på kommersielt grunnlag til privatpersoner og småbedrifter i Kenya og Uganda. Selskapet dekker særlig behovene til mange mindre forretningsdrivende, som ikke får lån i vanlige banker selv om de er betalingsdyktige. Tidligere har NORFUND investert i mikrofinansieringsfondet LACIF som dekker Latin-Amerika, og i 2003 ble det ytterligere prinsippgodkjent en investering innen dette forretningsområdet. Gjennom disse investeringene bidrar NORFUND til å gjøre kapital tilgjengelig for den fattige delen av befolkningen. Det er beregnet at LACIFs lånevirksomhet alene når ca 500 000 låntakere i denne kategorien.

Finanssektoren ble høsten 2003 etablert som et eget forretningsområde i NORFUND. Gjennom deltakelse med egenkapital og lån til lokale/regionale banker og finansinstitusjoner forventes NORFUNDs engasjement å bidra til effektivisering av kapitalmarkedene i utviklingsland og understøtte NORFUNDs øvrige aktiviteter i de samme markedene. Disse kapitalmarkedene er vanligvis svært lite utviklet og til dels lite tilgjengelig for små og mellomstore bedrifter. «Leasing» er et annet virkemiddel som kan gi småbedrifter nye muligheter. NORFUND har allerede foretatt enkeltinvesteringer på dette området. Samarbeidsavtaler med lokale banker blir viktige for å øke investeringene. NORFUND foretok i 2003 en tilleggsinvestering i leasingselskapet Finarca i Nicaragua. Det ble i tillegg prinsippgodkjent tre tilsvarende investeringer i 2003.

I 2003 har NORFUND arbeidet videre med oppbygging av fondsforvaltningsselskapet Aureos Capital, som ble etablert sammen med det britiske CDC Capital Partners i 2001. Aureos har 13 fondsforvaltningsselskaper i Afrika, Asia og Latin-Amerika med 81 ansatte globalt herav 8 i London. Selskapet forvaltet pr. 31.12.03 til sammen ca. 2 mrd. kroner gjennom 16 investeringsfond. Totalt har disse fondene investert i 150 lokale, private bedrifter. Av disse har man solgt seg ut igjen av nærmere halvparten, slik at de pr. 31.12.03 har investeringer i ca 80 lokale selskaper. Aureos gjør det lettere for NORFUND å satse i de minst utviklede landene gjennom det utvidede nettverk som de lokale kontorene gir. I løpet av 2003 har Aureos etablert tre nye regionale fond i henholdsvis det østlige Afrika, det vestlige Afrika og det sørlige Afrika, med en samlet forvaltningskapital på ca. 800 mill. kroner. NORFUND investerte 200 mill. kroner i disse tre småbedriftsfondene i 2003.

NORFUND deltok i 2003 aktivt i NIS-gjennomgangene i samarbeidslandene, og bidro til å identifisere investeringsmuligheter i Mosambik, Sri Lanka og Uganda. NORFUND har sammen med Norad lagt vekt på å veilede og dele erfaringene med norske bedrifter som ønsker å investere i disse landene. Investeringer innen fornybar energi og herunder spesielt vannkraft fremstår blant de mest interessante mulighetene.

NORFUNDs satsing innenfor fornybar energi er konsentrert omkring aktivitetene i SN Power. Dette selskapet investerte i 2003 ca. 110 mill. kroner i to vannkraftselskap i Peru, Cahua S.A. og Energia Pacasmayo S.R.L. SN Power har også kjøpt en eierandel på 30 pst. i småkraftverket Nividhu Ltd. i Sri Lanka. Økt fokus er lagt på å identifisere forretningsmuligheter i Afrika. SN Power deltar nå aktivt i NIS-arbeidet og ser blant annet på mulighetene for utvikling av småkraftverk i Uganda og rehabilitering av kraftverk i Mosambik.

Innen låneporteføljen som ble overtatt fra Norad i 2001, ble i løpet av 2003 fire lån fullt tilba-

kebetalt. Porteføljen omfattet 37 lån pr. 31.12.03. Lånene er blitt nedbetalt med 48,7 mill. kroner i 2003. I tillegg er det innbetalt 7,9 mill. kroner i renter. Gjenstående lån p.r. 31.12.03 er 250,2 mill. kroner. NORFUND gir oppfølging av utsatte bedrifter høy prioritet og har medvirket til refinansiering av enkelte av engasjementene.

I 2003 har NORFUND gått ut av to investeringer med positiv avkastning: Scancement i Bangladesh og Nividhu på Sri Lanka. Sistnevnte ble solgt til SN Power.

Ved utgangen av 2003 var det ca 2.500 arbeidsplasser ved bedriftene NORFUND har investert i direkte. Ved bedriftene NORFUND har investert i gjennom lokale fond, var det på samme tid i alt ca 33.000 ansatte. I tillegg kommer ringvirkninger som oppstår ved at underleverandører og andre næringer får del i økte investeringer og økonomisk aktivitet i området.

Budsjett 2005

For 2005 foreslås bevilget 485 mill. kroner, fordelt mellom en bevilgning på 143,75 mill. kroner under post 75 Tapsavsetning og en bevilgning på 341,25 mill. kroner under post 95 Grunnfondskapital. Av det samlede forslag til bevilgninger avsettes 285 mill. kroner til ordinær kapitalpåfylling, fordelt med 71,25 mill. kroner til tapsavsetting (post 75) og 213,75 mill. kroner til grunnfondskapital (post 95). Det foreslås videre avsatt 90 mill. kroner øremerket til investeringer i de minst utviklede landene, hvorav 45 mill. kroner til tapsavsetning og 45 mill. kroner til grunnfondskapital, og 110 mill. kroner øremerket til investeringer i energisektoren, fordelt med 27,5 mill. kroner til tapsavsetning og 85,5 mill. kroner til grunnfondskapital.

Kap. 3161 Tilbakeføringer i samarbeid med næringslivet, (jf. kap. 161)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2003	Saldert budsjett 2004	Forslag 2005
70	Tilbakeføringer av støtte		50	
	Sum kap. 3161		50	

Post 70 Tilbakeføringer av støtte

Det foreslås at posten utgår da de nye retningslinjer for næringslivssamarbeid ikke åpner for tilbakeføringer av støtte.

Post 71 Tilbakeføringer av tilskudd til blandede kreditter

Under ordningen med blandede kreditter vil det i enkelte saker være aktuelt å tilbakeføre deler av utbetalt rentesubsidie (tilskudd) eller påløpne renter på innskudd fra konto i Eksportfinans ASA. Gitt omfanget av slike tilskudd forventes ikke tilbakeføringer i 2005.

Kap. 162 Overgangsbistand (gap)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2003	Saldert budsjett 2004	Forslag 2005
70	Overgangsbistand (gap), *kan overføres*	366 235	450 000	471 500
	Sum kap. 162	366 235	450 000	471 500

Etter FN-rapporten *An Agenda for Peace* som ble lansert for 12 år siden har det vokst frem en erkjennelse i det internasjonale samfunnet av behovet for og betydningen av en fleksibel og målrettet innsats rettet mot fredsbygging og overgangssituasjoner. Internasjonalt er det nå en rekke initiativ for begrense de negative sammenhengene mellom voldelige konflikter, manglende utvikling og gjenoppblussing av en konflikt og krigssituasjon. Norge trekkes ofte frem som et godt eksempel på en giver som har utformet et budsjettmessig virkemiddel for fleksibel støtte til det internasjonale arbeidet i overgangssituasjoner.

Formålet med bevilgningen er å bidra til fredsbygging og utvikling i land som søker å arbeide seg ut av dyptgående voldelige konflikter. Bevilg-

ningen skal primært brukes til å forsterke den internasjonale innsatsen for fredsbygging og bidra til å bygge bro mellom humanitær bistand og mer langsiktig utviklingssamarbeid. Bevilgningen vil i hovedsak anvendes i land som ikke mottar bistand over programkategori 03.10 Bilateral bistand. Det vil imidlertid kunne oppstå situasjoner i hovedsamarbeids- og samarbeidslandene som tilsier bruk av overgangsbistand for å støtte fredsbyggende utviklingsarbeid. Videreføringen av slike tiltak bør som hovedregel finansieres over den aktuelle regionbevilgning de påfølgende år. Det legges opp til en tett samordning bl.a. med virkemidlene under kapittel 163 Nødhjelp, humanitær bistand og menneskerettigheter.

Et bredt spekter av bistandsinnsatser vil kunne støttes. Støtten skal i utgangspunktet ha en tidsbegrenset og mellomlangsiktig varighet. Også tiltak som bidrar til å styrke internasjonale og regionale institusjoners kapasitet og strategiske evne til å arbeide for fredsbygging og utvikling i land rammet av kriser vil bli prioritert.

FN-systemet og de internasjonale finansieringsinstitusjonene vil være sentrale kanaler. Også regionale organisasjoner, som spiller en sterkere rolle i konfliktløsning i flere regioner, kan være aktuelle samarbeidspartnere. Norske frivillige organisasjoner vil også være viktige samarbeidspartnere. Det vil videre være aktuelt å kanalisere midler til nasjonale myndigheter. Det vil også kunne ytes overgangsbistand til lavinntektsland som har vært rammet av særlig omfattende og alvorlige naturkatastrofer.

Høsten 2004 vil det bli gjennomført en resultatgjennomgang. Gjennomgangen vil bli basert på erfaringer fra utvalgte land. Både norske frivillige organisasjoner og de multilaterale kanalene vil bli omfattet av gjennomgangen. Konklusjonene fra gjennomgangen vil bli omtalt i budsjettproposisjonen for 2006.

Post 70 Overgangsbistand (gap), kan overføres

Situasjonsbeskrivelse

Overgangsbistand omfatter innsats i en rekke land som befinner seg i en kritisk fase av egen utvikling. En skjør fred, svake offentlige institusjoner, et svakt sivilt samfunn, infrastruktur i ruiner, demokratiske prosesser som er svakt utviklet, en svak nasjonal økonomi, er ofte rammebetingelsene for overgangsbistand. Bistand må samordnes med politiske og diplomatiske initiativ, og en tett internasjonal samordning er nødvendig.

Stor fleksibilitet er påkrevd, samtidig som en bør være beredt til å ta større risiko enn ved langsiktig bistand. I uoversiktlige situasjoner der tid er en kritisk faktor, er inngående kunnskap om de ulike aktørers spesialkompetanse, både i forhold til tema og land, av avgjørende betydning.

Arbeidet med reformer i FN for å fremme en mer samordnet og effektiv innsats i land som er i overgangssituasjoner pågår med stor tyngde. En arbeidsgruppe innen både utvikling og humanitær virksomhet har skissert en rekke tiltak for økt samordning og harmonisering mellom FNs organisasjoner, både på strategisk og operasjonelt nivå. I 2005 vil det være en sentral utfordring å innrette arbeidet med overgangsbistand slik at Norge bidrar til å styrke FNs organisasjoner i oppfølgingen av dette og annet reformarbeid, både institusjonelt og på landnivå.

Utfordringene når det gjelder å bidra til å bygge fred og fremme utvikling bl.a. i Sudan, DR Kongo og de andre landene rundt de store sjøer i Sentral-Afrika er store og vedvarende. Dette tilsier at disse områdene også i 2005 vil være blant de største mottakerne av overgangsbistand. Nivå og innretning av arbeidet vil i stor grad avhenge av den politiske utviklingen og framdriften i arbeidet for å skape fred, stabilitet og grunnlag for samfunnsbygging og utvikling. Afghanistan står fremdeles ovenfor store og vedvarende utfordringer og norske støtte til landet vil opprettholdes på et høyt nivå. Andelen finansiert over overgangsbistand vil imidlertid bli redusert mens regionalbevilgningen til Afghanistan økes tilsvarende.

I lys av den sterkere rolle regionale og subregionale organisasjoner spiller i arbeidet for fred og stabilisering, bør samarbeidet med slike organisasjoner forsterkes.

Utfordringene når det gjelder å bidra til å bygge fred og fremme utvikling bl.a. i Afghanistan, Sudan, DR Kongo og de andre landene i Sentral-Afrika er store og vedvarende. Dette tilsier at disse områdene også i 2005 vil være blant de største mottakerne av overgangsbistand. Nivå og innretting av arbeidet vil i stor grad avhenge av den politiske utviklingen og framdriften i arbeidet for å skape fred, stabilitet og grunnlag for samfunnsbygging og utvikling. I tillegg tilsier situasjonen i Irak at Norge bør være beredt til å bidra med bistand i en overgangsperiode. Det vil også være viktig å vurdere en videreføring av den norske støtten til det internasjonale arbeidet for fred og utvikling i Sierra Leone og Somalia gjennom målrettet bruk av overgangsmidler. Utviklingen i Liberia vil kunne tilsi at det blir aktuelt å vurdere støtte. Flere av Norges samarbeidsland og hovedsamarbeidsland har vært rammet av interne konflikter eller konflikter med nabolandene, og det vil i 2005 være aktuelt å vurdere bruk av posten for overgangsbistand

som virkemiddel i denne sammenheng. Fredsprosessen på Sri Lanka, konflikten med maoistene i Nepal, konsolidering av freden i Angola og mellom Etiopia og Eritrea, samt konflikten i nordområdene i Uganda, kan tilsi at overgangsbistand kan bli benyttet. Det er også nødvendig å kunne respondere raskt dersom nye situasjoner oppstår i løpet av året.

Mål

Bevilgningen planlegges brukt til å bidra til utvikling og fredsbygging i land som søker å arbeide seg ut av voldelige konflikter eller har vært utsatt for naturkatastrofer.

Overgangsbistand skal i den sammenheng;

- bidra til å styrke det internasjonale samfunns kapasitet og kompetanse til å bidra i slike sammenhenger
- støtte tiltak med oppbygging/gjenoppbygging av infrastruktur, samt grunnleggende offentlige funksjoner og sivile strukturer (politiske og administrative)
- bidra med støtte til tiltak for varige løsninger for flyktninger, internt fordrevne og tidligere soldater, og støtte opp om demobiliserings- og reintegreringstiltak
- støtte tiltak for fremme av forsoning, demokrati og respekt for menneskerettigheter

Rapport 2003

Erfaringene så langt indikerer at bevilgningen i hovedsak har fungert etter forutsetningene i forhold til politiske prioriteringer, kanalvalg, geografisk konsentrasjon samt innsats og støtte til fredsbyggende prosesser. En gjennomgang av erfaringene med overgangsbistand viste at det var behov for visse forvaltningsmessige forbedringer og justeringer i retningslinjene. Dette arbeidet er nå fullført.

Overgangsbistand har i 2003 omfattet støtte til en rekke ulike prosjekter og programmer. Innsatsen er imidlertid kjennetegnet ved at de utspiller seg i en kontekst preget av konflikt og ustabilitet og ved at de har hatt et bevisst og eksplisitt formål om å bidra til varig og stabil fred. Enkelte av elementene i overgangsbistand er tilsvarende den humanitære innsatsen eller mer tradisjonelt utviklingssamarbeid, men kontekst og formål er annerledes og krever en freds- og konfliktsensitiv tilnærming. Det har også i 2003 vært satset på å bidra til å bygge eller gjenoppbygge infrastruktur og viktige offentlige funksjoner gjennom støtte til politiske og administrative myndigheter og strukturer.

Dialogen med FN-organisasjonene og de internasjonale finansinstitusjonene om deres rolle, innsats og samvirke i overgangssituasjoner har blitt videreført og styrket i 2003. Disse institusjonene har vært de mest brukte kanalene for overgangsbistand og de mottok 75 pst. av bevilgningen. FNs utviklingsprograms (UNDP) fond for konfliktforebygging og gjenoppbygging ble støtte med 20 mill. kroner. Gjennom støtte til dette fondet har Norge blant annet støttet de faglige og utviklingspolitiske temaene som framstår som særlig sentrale i det internasjonale arbeidet for fredsbygging. UNDP mottok i tillegg 65,8 mill. kroner fordelt på ni tiltak i seks land. FNs Høykommissær for flyktninger (UNHCR) har med sitt mandat vært spesielt opptatt av å finne varige løsninger for flyktninger. Slike løsninger inkluderer et helt sett av ulike utviklingstiltak og programmer. Dette er tiltak UNHCR ikke vil eller er ment å klare alene. Norge har derfor støttet UNHCRs arbeid med å involvere andre utviklingsaktører på en koordinert og helhetlig tilnærming til overgangssituasjoner på landnivå.

Blant de norske organisasjonene var Kirkens Nødhjelp største mottaker av overgangsmidler i 2003 med 23,3 mill. kroner, mens Norsk Folkehjelp mottok 18,1 mill. kroner og Flyktningerådet 13,3 mill. kroner.

Det var en hovedinnsats på sektorene økonomisk utvikling inkludert infrastruktur (38 pst.), helse og utdanning (24 pst.) og godt styresett (14 pst.). Innen helse og utdanning omfattet støtten alle utdanningsnivåer, oppbygging av skolebygninger, opplæring av lærere, yrkesutdanning, helsetjenester og medisiner, opplæring av personell etc. 17 pst. av overgangsbistanden i 2003 var rettet mot kvinner og likestilling mens 35 pst. av forbruket var rettet mot menneskerettigheter.

Tiltak i Asia mottok 122,5 mill. kroner. Afghanistan mottok 120 mill. kroner og størstedelen ble kanalisert til et multilateralt flergiverfond. Afghanske myndigheter har behov for betydelig støtte til driftsbudsjettet, til tross for innsatsen for å høyne de nasjonale inntektene. Fondets hovedoppgave er å bidra med finansiering til afghanske myndigheter slik at de kan komme i gang med å bygge samfunnsinstitusjoner og gjennomføre sine utviklingsplaner. Fondet administreres av Verdensbanken. Videre mottok Kirkens Nødhjelp og Afghanistankomiteen støtte til rehabiliteringstiltak i provinsene. Det ble også gitt støtte til rehabilitering av Salangtunnelen på hovedfartsåren mellom nord og sør. På Sri Lanka ble det gitt 2,5 mill. kroner til yrkesopplæring i relevante tekniske og yrkesrelaterte fag for ca. 5000 barn i nord og øst i landet.

Det ble overført 186,2 mill. kroner til tiltak i Afrika. I Sudan ble det anvendt 67,3 mill. kroner. Midlene ble knyttet til å styrke begge parters kapasitet mht sivil administrasjon og tjenesteyting, vide-

reføring av et utdanningsprogram, samt tiltak innen helse, matvaresikkerhet, vann og skolegang for barn. Tiltak i Nuba-fjellene mottok støtte. På grunn av forsinkelser i fredsforhandlingene ble 40 mill. kroner som var stilt til rådighet for Sudan i 2003 overført til 2004. Hensikten med denne disponeringen var å bedre kunne møte det enorme behovet for støtte som vil oppstå ved inngåelsen av en fredsavtale for Sudan.

Det ble overført 4,5 mill. kroner til Eritrea gjennom UNHCRs program for å sikre en varig reintegrering av returnerende flyktninger gjennom prosjekter som inkluderer beskyttelse og juridisk assistanse, jordbruksaktiviteter og husdyrhold, sosiale tjenester og inntektsbringende aktiviteter. I Somalia ble det benyttet 15,5 mill. kroner til å stabilisere utviklingen i det nordøstlige Somalia (Somaliland) hvor flyktninger har vendt tilbake. Støtten ble gitt til FNs utviklingsorganisasjoner og FNs Høykommissær for flyktninger. Norsk Folkehjelp og Care Norge mottok støtte til arbeid innen helse, utdanning, bekjemping av hiv/aids og kjønnslemlesting av kvinner.

I det sentrale Afrika ble det overført 20 mill. kroner til fredsbyggende tiltak i Rwanda. Midlene ble bl.a. kanalisert til UNDPs programmer for fred og forsoning. UNHCR mottok støtte til programmer for å legge forholdene til rette for integrering av returnerte flyktninger. Care mottok støtte til natur ressursforvaltning i konflikt område.

I Burundi ble det anvendt 21 mill. kroner. Det ble gitt støtte til UNDPs program for gjenoppbygging av sosial infrastruktur rettet mot internt fordrevne. Care mottok støtte til aktiviteter i forbindelse med landbruk og miljø. Flyktningerådet mottok støtte til prosjekter rettet mot tilbakevendte flyktninger.

I D R Kongo ble det anvendt 27,4 mill. kroner hvorav ulike FN organisasjoner mottok største del av midlene. Flyktningerådet mottok støtte til sitt utdanningsprogram utviklet for å drive undervisning i krise og postkonfliktsituasjoner.

Utenfor de nevnte konsentrasjonsområder ble bevilgningen også anvendt til å støtte fredsbyggende utviklingsinnsatser i Madagaskar og Sierra Leone. På Madagaskar ble det gitt 5,5 mill. kroner i støtte til et program for rehabilitering av offentlig infrastruktur i regi av ILO. I Sierra Leone ble størstedelen av tildelingen på 25 mill. kroner kanalisert gjennom UNHCR og UNDPs felles program for rehabilitering og bygging av skoler, boliger, vei, samt helseklinikker og -tjenester. Gjennom Flyktningerådet ble det gitt støtte til et program for elever som mistet skolegang under konflikten.

I Irak ble det anvendt 37,5 mill. kroner. Overgangsbistanden ble kanalisert gjennom FN. UNDPs levekårsundersøkelse ble finansiert med 15 mill. kroner. Vannsektoren ble støttet med 12 mill. gjennom FNs barnefond (UNICEF), og elektrisitetssektoren ble støttet med 10 mill. kroner UNDP. I tillegg ble det gitt et mindre beløp til teleutstyr gjennom UNDP.

Tabell 8.1 GAP-bevilgningen fordelt på regioner, land og kanal i 2003 (i 1 000 kr)

	Multi-bi	Norsk NGO	Annet	Totalt
Burundi	17 000	4 018		21 018
Eritrea	4 500			4 500
Kongo (Dem Rep)	7 700	13 241	6 500	27 441
Madagaskar	5 500	-4		5 496
Rwanda	16 800	3 200		20 000
Sierra Leone	18 000	7 000		25 000
Somalia	7 500	8 000		15 500
Sudan	28 900	37 785	590	67 275
Totalt Afrika	105 900	73 240	7 090	186 230
Afghanistan	107 311	7 400	5 289	120 000
Sri Lanka	2 500			2 500

Tabell 8.1 GAP-bevilgningen fordelt på regioner, land og kanal i 2003 (i 1 000 kr)

	Multi-bi	Norsk NGO	Annet	Totalt
Totalt Asia	109 811	7 400	5 289	122 500
Irak	37 505			37 505
Totalt Midtøsten	37 505			37 505
Globalt Uspesifisert	20 000			20 000
Totalt	273 216	80 640	12 379	366 235

Budsjett 2005

For 2005 foreslås bevilget 471,5 mill. kroner.

Kap. 163 Nødhjelp, humanitær bistand og menneskerettigheter

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2003	Saldert budsjett 2004	Forslag 2005
70	Naturkatastrofer, *kan overføres*	224 089	215 000	220 000
71	Humanitær bistand og menneskerettigheter, *kan overføres*	1 249 149	1 201 500	1 427 052
	Sum kap. 163	1 473 238	1 416 500	1 647 052

Kapittelet omfatter kortsiktig humanitær bistand. Størstedelen av bistanden er nødhjelp i forbindelse med komplekse humanitære kriser, naturkatastrofer, flyktninger og internt fordrevne. Støtte til fred, forsoning og demokratitiltak samt fremme av menneskerettigheter er en integrert del av den humanitære bistanden. I tillegg gis støtte til freds- og forsoningstiltak over kap. 164. Generelle kriterier for innsatsene er valg av gode kanaler, effektiv bruk av beredskapsvarer og personell og samordning av virkemidlene.

Det er behov for bedre internasjonal koordinering av humanitær bistand. Regjeringen mener at FN fortsatt bør ha en helt sentral rolle her og legger vekt på å styrke FNs mulighet og evne til å koordinere innsatsen i humanitære kriser. Det gode samarbeidet med det multilaterale systemet og de store norske hjelpeorganisasjonene vil bli brukt aktivt til å sikre rask respons, skape fleksible løsninger og en målrettet innsats.

Regjeringen er bekymret for at humanitært hjelpepersonell i økende grad synes å bli offer for målrettede angrep i konfliktområder. Dette har særlig fått alvorlige utslag gjennom angrepene på FN og Røde Kors i Bagdad, samt en rekke angrep i Afghanistan. For å bidra til og styrke hjelpearbeidets legitimitet og lokale forankring i konfliktområder, ønsker regjeringen å bidra til å inkludere flere ikke-vestlige land i den internasjonale humanitære dialog. Regjeringen legger også vekt på å sikre en klarest mulig rollefordeling mellom humanitær og militær innsats i internasjonale operasjoner. Humanitære grunnprinsipper om nøytralitet og upartiskhet må ivaretas i den løpende sivil-militære koordinering. Regjeringen vil videreføre dialogen med norske humanitære organisasjoner om disse spørsmålene.

Det norske beredskapssystemet NOREPS er et samarbeid mellom departementet, de fem store norske frivillige organisasjonene, Innovasjon Norge og norske produsenter av varer og tjenester til innsats i nødhjelpsoperasjoner. Målsettingen er ytterligere bedring av beredskapen både når det gjelder nødhjelpsprodukter og responstid. I tråd med dette ble et felles norsk beredskapslager opprettet under NOREPS-systemet i 2002. Norske nødhjelpsprodukter er i tillegg lagret ved FNs beredskapslager i Brindisi. Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap administrerer støttemoduler for nødhjelpsoperasjoner.

Tilskuddene under kapittelet er engangsbidrag og gis vesentlig som støtte til konkrete programmer og prosjekter. Tilskuddene kanaliseres i hovedsak gjennom FN-systemet, norske frivillige organisasjoner og Det internasjonale Røde Kors-systemet. For den del av bevilgningene som overføres som bidrag til nærmere angitte FN-organisasjoner vil enkelte punkter i økonomireglementet

hva gjelder krav til rapportering ikke være aktuelle. Organisasjonene, som Norge er medlem av, har egne kontrollordninger for oppfølging av og rapportering om bruk av tilskuddsmidlene.

Av de totale midler under kapittelet i 2003 ble 41 pst. kanalisert gjennom FN. 59 pst. gikk via andre kanaler. Dette inkluderer støtte til den internasjonale Røde Kors komiteen som har et mandat i hht. Genevekonvensjonene om beskyttelse av sivile i væpnet konflikt.

Høykommissæren for flyktninger er med sitt beskyttelsesmandat i forhold til flyktninger, en sentral aktør på det humanitære området. Midler blir kanalisert både via det generelle bidraget, jf. kap. 170 post 74, samt ved støtte til region- og landappeller der UNHCR er en viktig aktør. I 2003 ble 270 mill. kroner kanalisert gjennom Høykommissæren inklusiv det generelle bidraget på 170 mill. kroner. Den samlede bistanden til UNHCR i 2003 beløp seg til vel 342 mill. kroner og inkluderer bidrag over andre bevilgninger (jf. bl.a. kap. 170 post 74).

Andre viktige FN-organisasjoner er FNs barnefond, FNs kontor for koordinering av humanitær bistand, FNs matvareprogram og FNs Høykommissær for menneskerettigheter. I tillegg til FN-organisasjonene er Flyktningerådet, Kirkens Nødhjelp, Norsk Folkehjelp og Norges Røde Kors de viktigste kanalene. Disse organisasjonene har sammen med Redd Barna utviklet spesialkompetanse på ulike felt innenfor humanitær bistand. Norges Røde Kors var i 2003 største mottaker blant de norske frivillige organisasjonene med 256 mill. kroner. Dette inkluderer den omfattende støtten til Det Internasjonale Røde Kors-systemet.

Post 70 Naturkatastrofer, kan overføres

Situasjonsbeskrivelse

De siste årene har flere store naturkatastrofer rammet utviklingsland, og det er særlig de fattige som rammes. Behovet for nødhjelp i forbindelse med disse katastrofene er stort, særlig i Afrika. De omfattende matvarekrisene både i det sørlige Afrika og på Afrikas Horn, som følge av tørke over flere år, kombinert med politiske og strukturelle forhold, stiller særlige krav til det internasjonale samfunn. Menneskelige aktiviteter er en medvirkende årsak til tap av liv og eiendom i en katastrofesituasjon. Norge bidrar aktivt internasjonalt for å bevisstgjøre beslutningstakere med sikte på bedre naturforvaltning. Bedre nasjonal planlegging kan bidra til å begrense katastrofene (jordras, flom, tørke osv.).

Mål

Bevilgningen skal brukes til å yte rask, effektiv og kvalitativt god humanitær bistand til ofre for naturkatastrofer i ulike deler av verden samt bidra til beredskap for håndtering av kriser. Bevilgningen brukes også til tiltak som kan forebygge skadene ved naturkatastrofer. Dette kan bare lykkes ved samarbeid over landegrensene og i internasjonale fora. I tillegg til gode beredskapsordninger, f.eks. lagre nær utsatte områder, og trening av hjelpepersonell, vil bevilgningen bli brukt til tiltak og forskning for å redusere skader ved flom, tørke, jordskjelv osv.

Rapport 2003

Behovet for humanitær bistand til ofre for naturkatastrofer var stort. FN har beregnet at det var 700 naturkatastrofer i 2003, som drepte 50 000 mennesker og som rammet ytterligere 200 millioner andre. 90 pst. av de drepte var i utviklingsland. Norge bidro tidlig med hjelp til de rammede. Det ble gitt omfattende bistand i forbindelse med den vedvarende tørke på Afrikas Horn og i det sørlige Afrika. En vesentlig del av hjelpen gikk til mat til barn, inkludert utdeling av skolemåltider som synes å ha positiv effekt både på barns helse og skolegang. Støtte til det internasjonale beredskapsarbeidet ble videreført.

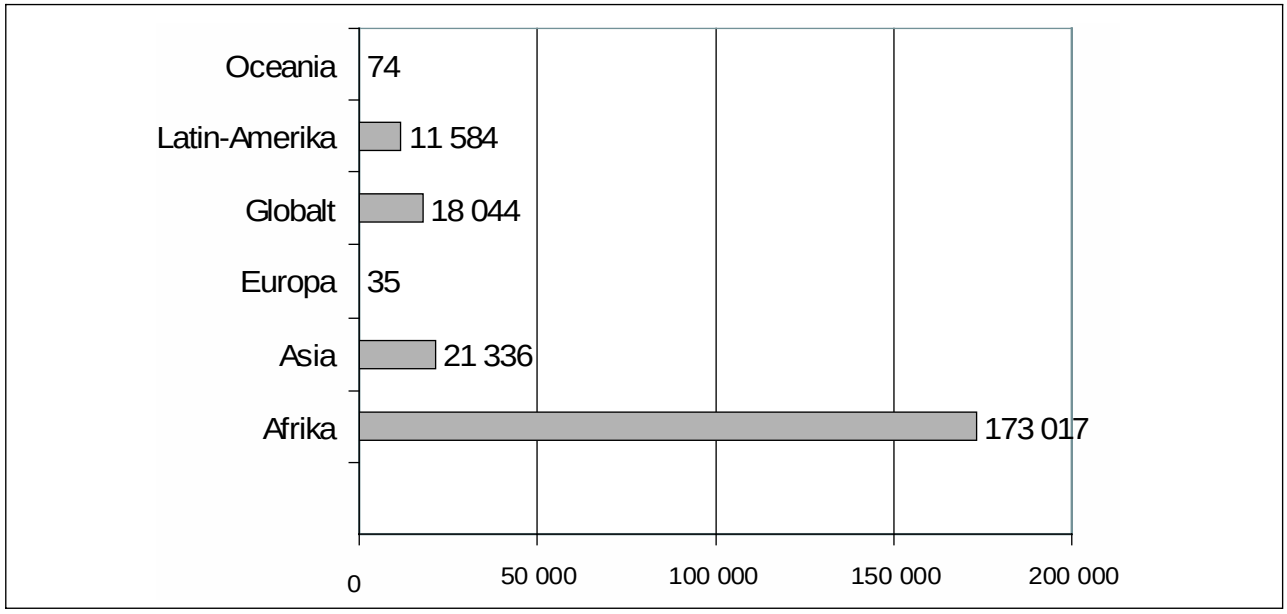

Figur 8.3 Viser geografisk fordeling av forbruket i 2003 (i 1000 kr).

Budsjett 2005

For 2005 foreslås bevilget 220 mill. kroner.

Post 71 Humanitær bistand og menneskerettigheter, kan overføres

Situasjonsbeskrivelse.

En rekke konflikter har ført til et stort antall flyktninger og internt fordrevne med behov for betydelig humanitær hjelp. UNHCR har ansvar for vel 17 millioner personer. Av disse har knappe 10 millioner krysset en internasjonal grense. De øvrige er for det meste internt fordrevne. I følge estimater er det totalt nær 25 millioner internt fordrevne. Selv om disse i utgangspunktet faller utenfor UNHCRs mandat, har UNHCR i enkelte situasjoner fått i oppdrag å bistå internt fordrevne personer.

Størstedelen av den humanitære bistanden gis i områder der det pågår væpnede konflikter. Dette illustrerer at de humanitære utfordringer verdenssamfunnet står overfor primært har politiske årsaker. Det er derfor viktig å se den humanitære bistand i sammenheng med arbeidet for fred og forsoning. De fleste konfliktene forekommer innenfor, snarere enn mellom stater, eller de utspiller seg på flere lands territorium, men med borgerkrigens karakteristika. Tendensen er at konfliktene blir mer langvarige, at sivile – særlig kvinner og barn – blir mer utsatt og i stadig større omfang oppfattes som angrepsmål i konflikter. Dette gjelder også i økende grad humanitære hjelpearbeidere i felt.

Menneskerettighetssituasjonen er spesielt alvorlig i land med borgerkrig og i land med konflikter som følge av etniske og religiøse motsetninger. Kampen mot internasjonal terrorisme har skapt valgsituasjoner som setter de grunnleggende menneskerettighetenes ukrenkelighet på prøve. Grove brudd på menneskerettigheter preger dessverre fortsatt hverdagen i de fleste utviklingsland.

Minetiltak er i mange situasjoner avgjørende for gjenoppbygging og normalisering av livsgrunnlaget i samfunn som har vært rammet av krig og konflikt. Støtte til minerelaterte tiltak bevilges over flere budsjettposter. Tiltakene omfatter behandling, rehabilitering og reintegrering av mineofre, minerydding, tillitsskapende tiltak, opplysningsarbeid, forebyggende tiltak og støtte til universalisering av Minekonvensjonen. Det legges for hvert område vekt på styrking av lokal kompetanse.

Mål

Bevilgningen skal brukes til å gi beskyttelse, yte rask, effektiv og kvalitativt god humanitær bistand til flyktninger, internt fordrevne og andre som er rammet av nødsituasjoner som følge av krig og konflikt. Det er også en viktig målsetting å bidra til bedre beskyttelse av sivile i væpnete konflikter. Målet er videre å bidra til politiske prosesser for fred, forsoning og demokrati samt fremme menneskerettigheter ved å støtte globalt menneskerettighetsarbeid og tiltak i utviklingsland med en særlig vanskelig menneskerettighetssituasjon. I denne forbindelse er det viktig å ha et særlig fokus på menneskerettighetsforsvarere. Det er viktig å bidra til økt kunnskap om og respekt for internasjonal humanitær rett. Det er videre viktig å bidra til å integrere rettigheter og

beskyttelse i den humanitære bistand, herunder også kjønnsdimensjonen og tiltak for å beskytte barn i krig og konflikt. Støtte til reintegrering av barnesoldater og hjelp til barn i krig vil bli prioritert. Arbeidet for internasjonal oppfølging av Konvensjonen om forbud mot antipersonellminer og støtte til humanitære minetiltak videreføres. Man vil videreføre støtte til arbeidet for å hindre humanitære problemer knyttet til illegal omsetning og bruk av håndvåpen.

Regjeringen ønsker å bidra til at flere land deltar aktivt i det humanitære hjelpearbeidet. I samarbeid med FNs kontor for humanitær koordinering vil man se på muligheten for å lage partnerskapsordninger mellom FN, tradisjonelle giverland og land i den tredje verden for å legge forholdene til rette for bl.a. økte personellbidrag. Man vil videre arbeide for å gjøre den internasjonale humanitære dialog mer inkluderende enn den er i dag, hvor et fåtall vestlige land dominerer.

Innsatsen konsentreres om land der det er store udekkede humanitære behov, og der tiltakene støtter opp under freds- og forsoningsprosesser. Regjeringen legger vekt på å bidra til bedre koordinering mellom humanitære og politiske tiltak slik at humanitær bistand blir et supplement til, og ikke en erstatning for, politisk handling. Dette innebærer at humanitær innsats bør sees i sammenheng med støtte til politiske prosesser for fred, forsoning og fredsbyggende tiltak. Tilsvarende er det viktig å skape størst mulig klarhet i forholdet mellom humanitær og militær innsats, slik at humanitære grunnprinsipper som uavhengighet, upartiskhet og nøytralitet ikke undergraves. En viktig utfordring er også planlegging av innsatser etter konflikt. Det legges i denne sammenheng opp til samordning mellom virkemidlene under denne posten og kap. 162 post 70 Overgangsbistand.

Målet for Regjeringens menneskerettighetspolitikk er å bidra til økt respekt for menneskerettighetene, nasjonalt og internasjonalt. Det er viktig å fremme og sikre bedre etterlevelse av statenes menneskerettighetsforpliktelser, samt fremme kunnskapen om og forståelsen for disse rettighetene.

Oppfølging av St.meld. nr. 21 for 1999-2000, Handlingsplan for menneskerettigheter, er et sentralt mål for Regjeringen. Handlingsplanen dekker årene 2000-2004, og det vil i Utenriksdepartementets årsrapport om menneskerettigheter for året 2004 bli gitt en bred omtale av oppfølgingen av planen. En rekke av de internasjonalt rettede tiltakene i handlingsplanen har karakter av langsiktige prosesser og vil bli videreført i en tidsramme utover planens femårsperspektiv. Prioriterte grupper vil fortsatt være barn, kvinner, minoriteter, urfolk og menneskerettighetsforkjempere. I tillegg vil arbeidet for ytringsfrihet, religions- og livssynsfrihet, bekjempelse av tortur og rasisme samt økonomiske og sosiale rettigheter vektlegges. Arbeidet til FNs høykommissær for menneskerettigheter vil gis høy prioritet. Støtte til styrking av internasjonale mekanismer for etterlevelse av menneskerettigheter opprettholdes.

Regjeringens arbeid med menneskerettighetsdialoger med utvalgte land – Kina, Indonesia og Vietnam – vil i tråd med Sem-erklæringen bli videreført og forsterket i 2005. Det samme gjelder arbeidet med næringslivets samfunnsansvar i internasjonal sammenheng. Menneskerettighetsdialogene utvikles etterhvert i retning av økt konkretisering og operasjonalisering av samarbeidet.

Rapport 2003

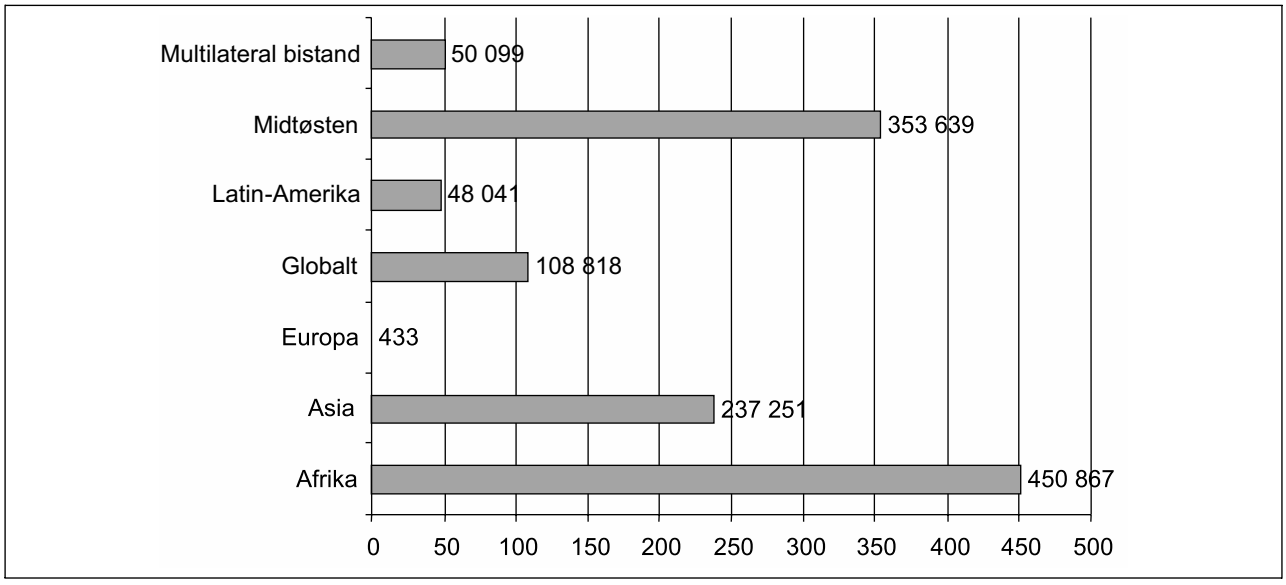

Figur 8.4 Viser geografisk fordeling av forbruket i 2003 (i mill. kroner).

Afrika

Afrika var fortsatt kontinentet med de største humanitære behov. En dramatisk forverring i Nord-Uganda og i Darfur-regionen i Sudan, førte til at FNs visegeneralsekretær for humanitære spørsmål karakteriserte disse som de to største humanitære krisene i verden. I Nord-Uganda førte en økning i konfliktnivået til en betydelig økning i antallet internt fordrevne, og mot slutten av året var mer enn 1,5 millioner mennesker avhengig av matvarehjelp fra Verdens matvareprogram (WFP).

I Sudan førte den positive utviklingen i fredsprosessen mellom regjeringen og opprørsbevegelsen SPLM til en bedret humanitær situasjon i Sør-Sudan. Avtalen mellom partene om stans i kamphandlingene bedret tilgangen for FN, Røde Kors-systemet og andre humanitære aktører betydelig. Fra norsk side ble det lagt vekt på å utnytte den positive utviklingen til å utvide det humanitære engasjementet og dermed synliggjøre fordelene av fred for befolkningen. Samtidig med en positiv utvikling i Sør-Sudan, ble den humanitære situasjonen i Vest-Sudan (Darfur) dramatisk forverret i løpet av 2003. Krigshandlinger og menneskerettighetsovergrep førte til nærmere en million mennesker på flukt i eget land og til nabolandet Tsjad.

Situasjonen i Sentral-Afrika var preget av krig, konflikt og en alvorlig humanitær situasjon. Parallelt pågikk fredsprosesser i Den demokratiske republikken Kongo, Sudan og Burundi. Konfliktene er komplekse, med mange interne og eksterne aktører og med involvering fra naboland. Det skjer en stadig fragmentering av opprørsgrupper og skifting av allianser. Det har vært en sentral oppgave for det internasjonale samfunn å støtte opp om fredsprosessene og overgang til stabile styresett. Særlig tiltak for å sikre demobilisering og reintegrering av tidligere soldater har vært vektlagt for å motvirke gjenoppblussing av konfliktene i land som Den demokratiske republikken Kongo og Burundi. I Liberia ble det inngått en fredsavtale i august 2003. Det var viktig å støtte opp under den skjøre freden i landet, da landet etter 14 års borgerkrig har store humanitære behov. De humanitære problemene og politisk uro i de vestafrikanske landene virker gjensidig forsterkende, og det ble derfor også gitt støtte til humanitære tiltak i Liberias naboland, dvs. Elfenbenskysten, Guinea og Sierra Leone. Angola kan sies å være i en overgangsfase fra konflikt til fred og gjenoppbygging, men det er fortsatt store humanitære behov i landet. I løpet av 2003 returnerte mer enn 3,8 millioner internt fordrevne til sine hjemsteder, noe som medførte store belastninger for de svake lokalsamfunnene. Støtte til internt fordrevne var prioritert i den humanitære bistanden til Angola.

Over halvparten av befolkningen i Eritrea hadde behov for matvarehjelp. Til tross for at matvaresituasjonen i Etiopia ble forbedret etter gode avlinger i 2003, var matmangelen fortsatt omfattende. Samtidig var det store humanitære behov i begge land etter krigen mellom Etiopia og Eritrea og som følge av interne væpnede konflikter. I tillegg til ren nødhjelp var Norge opptatt av å støtte fredsprosessen mellom Etiopia og Eritrea, samt å fokusere på sammenhengen mellom konflikt, manglende demokratisering og matvaresikkerhet.

Den humanitære situasjonen i Somalia var også i 2003 kritisk, til tross for fredsprosessen som pågår i Kenya. Samtidig fortsatte den positive utviklingen i de nordvestlige deler av Somalia (Somaliland). Norsk humanitær assistanse var i hovedsak rettet mot beskyttelse av internt fordrevne i de sørlige deler og styrking av stabiliteten i de nordvestlige deler. Zimbabwe befinner seg i en alvorlig humanitær situasjon, som i hovedsak må tilskrives den politiske og økonomiske utviklingen i landet de seneste årene. Norge har bl.a. bidratt med akutte helse- og ernæringstiltak.

Asia

Økende narkotikaproduksjon og generell forverring av sikkerhetssituasjonen satte sitt preg på forholdene i Afghanistan i 2003 og førte til at så vel FN som frivillige organisasjoner mange steder måtte trappe ned eller innstille sin humanitære virksomhet. Fravær av rettssystemer undergravde bestrebelsene på reintegrering av hjemvendende flyktninger og internt fordrevne. Til tross for dette var det en viss bedring i den humanitære situasjon.

Den humanitære situasjonen i Nord-Korea var svært vanskelig og støtte til helsearbeid og matvarebistand ble videreført. I Burma ble det gitt støtte til organisasjoner som arbeider med internt fordrevne i minoritetsområdene, samt til styrking av det sivile samfunn og forsoningsaktiviteter inne i Burma. Det ble også gitt bistand til flyktningene langs grensen (Thailand, Bangladesh) og støtte til demokratiarbeid gjennom eksilbevegelsen utenfor Burma. Etter at våpenhvilen på Sri Lanka ble undertegnet i februar 2002 har den humanitære bistanden blitt rettet mot humanitære strakstiltak som kan bidra positivt til fredsprosessen. Den politiske situasjonen på Sri Lanka førte til at forhandlingene stoppet opp i 2003, men det norske engasjementet økte likevel betydelig. Støtten gikk blant annet til observatørstyrken SLEM, minerydding, hjemvending av flyktninger og bistand til krigsrammede barn. I Indonesia var Norge bidragsyter til flere prosjekter i den konfliktrammede provinsen Aceh. Eskaleringen av den interne konflikten i

Nepal førte til at departementet ga støtte til Røde Kors' beskyttelsesarbeid blant sivilbefolkningen, samt aktiviteter for barn rammet av konflikten.

Midtøsten

Den humanitære situasjonen i Det palestinske området ble ytterligere forverret, i stor grad grunnet den negative økonomiske og sosiale utviklingen som et resultat av stengningspolitikken. Konsekvensene av byggingen av sikkerhetsbarrieren begynte også å gjøre seg gjeldende. Det var behov for omfattende helsetiltak, gjenoppbygging av hus, matutdeling samt beskyttelse av sivile og internerte. Det ble også lagt vekt på å opprettholde støtten til freds-, forsoningsprosesser samt menneskerettighetstiltak. Støtten rettet mot palestinske flyktninger i Sør-Libanon ble videreført. På grunn av krigen i Irak var den humanitære innsatsen i Irak ekstraordinær og på i alt 200 millioner kroner. Midlene gikk til FN-systemet, Røde Kors-systemet og norske frivillige organisasjoners pågående programmer i landet. Det ble bidratt på områder hvor Norge har spesiell kompetanse og erfaring, bl.a. helse, vann og sanitet, rehabilitering av vannrenseanlegg samt humanitære minetiltak. I tillegg ble ODA-godkjente aktiviteter forbundet med ingeniørkompaniets deltakelse i stabiliseringsstyrken for Irak dekket med 57 mill. kroner.

Latin-Amerika

Den humanitære bistanden til Colombia ble opprettholdt. Støtten til tiltak som fremmer demokrati og menneskerettigheter samt humanitære tiltak på Haiti ble videreført.

Generelle tiltak

Minekonvensjonen ble undertegnet i desember 1997 og trådte i kraft mars 1999. Norge forpliktet seg til å bidra med USD 120 mill. til humanitære minetiltak over en femårsperiode fra 1998. Støtten til minetiltak ble opprettholdt i 2003 og planlegges opprettholdt på samme nivå også i årene fremover.

Støtten til konkrete menneskerettighetstiltak ble videreført. Det ble bl.a. gitt støtte til organisasjoner som dokumenterer og bistår ofre for menneskerettighetsbrudd, informasjons- og opplæringstiltak, støtte til tiltak som styrker toleranse, tros- og ytringsfrihet, urbefolkningstiltak og arbeid mot rasisme. Støtten ble kanalisert gjennom norske, lokale og internasjonale menneskerettighetsorganisasjoner samt FN-systemet, herunder særlig Høykommissæren for menneskerettigheter.

Menneskerettighetsdialogene med Kina og Indonesia ble videreført, samtidig ble det innledet dialog med Vietnam. Arbeidet med næringslivets samfunnsansvar ble gitt høy prioritet, både nasjonalt og internasjonalt. Stiftelsen menneskerettighetshuset ble, på bakgrunn av Utenrikskomitéens budsjettinnstilling S. nr.3 (2002-2003), gitt rammebetingelser som innebærer større forutsigbarhet for stiftelsens arbeid.

Norsk ressursbank for demokratibygging og menneskerettigheter (NORDEM) utførte oppdrag som omfattet bl.a. valgobservasjon og teknisk valgassistanse, overvåkning av menneskerettighetssituasjonen og deltakelse i demokratiseringsarbeid.

Budsjett 2005

For 2005 foreslås bevilget 1 427 mill. kroner.

Kap. 164 Fred, forsoning og demokrati

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2003	Saldert budsjett 2004	Forslag 2005
70	Fred, forsoning og demokratitiltak, *kan overføres*	292 350	298 400	378 400
71	ODA-godkjente land på Balkan og andre ODA-godkjente OSSE-land, *kan overføres*	898 442	922 000	1 021 250
72	Utvikling og nedrustning, *kan overføres*	1 883	1 700	3 100
	Sum kap. 164	1 192 675	1 222 100	1 402 750

Post 70 Fred, forsoning og demokratitiltak, kan overføres

Situasjonsbeskrivelse

Krig og væpnet konflikt preger mange fattige land, særlig i Afrika. Et sentralt element ved dagens konflikter er at de har sterke regionale trekk. Selv om de utspiller seg innenfor et lands territorium snarere enn mellom stater, er ofte en rekke stater direkte eller indirekte involvert, hvilket kan bidra

til å svekke stabiliteten i en hel region. Behovet for å komme tidlig inn med tiltak som kan forebygge eller bidra til å løse konflikter er følgelig stort. Det er vesentlig å fokusere på de underliggende motsetninger som skaper eller forsterker konflikter og humanitære kriser.

Internasjonal fred og sikkerhet er en hovedoppgave for FN. I en rekke konflikter, særlig i Afrika, ser vi imidlertid at FN og det internasjonale samfunn ikke har vært i stand til å mobilisere tilstrekkelig innsats og ressurser til å forebygge og løse konflikter, planlegge og gjennomføre fredsbevarende operasjoner og andre fredsbyggende tiltak.

Freds- og forsoningstiltak igangsettes og gjennomføres i ulike sammenhenger og på ulike nivåer. Dyptgående konflikter løses ikke bare gjennom fredsprosesser hvor politiske ledere deltar, men også gjennom aktiv deltakelse fra det sivile samfunn. Samtidig preges mange konflikter av at det sivile samfunn har begrenset påvirkningsmulighet.

Tilskuddene er engangsbidrag og gis vesentlig som støtte til konkrete programmer og prosjekter. Utbetalingene kanaliseres i hovedsak gjennom FN-systemet, norske og internasjonale organisasjoner samt til internasjonale overvåkingsmekanismer.

Mål

Bevilgningen skal bidra til forebygging og/eller løsning av lokale eller regionale konflikter ved støtte til freds- og forsoningsprosesser og fredsbyggende tiltak. Sentrale elementer i den norske innsatsen vil være: politisk og diplomatisk engasjement, bl.a. ved tilrettelegging av dialog mellom partene, støtte til mekanismer som overvåker gjennomføringen av fremforhandlede avtaler mellom partene samt støtte til tiltak som demonstrerer fordelene ved fred for den krigs- og konfliktrammede befolkning. På denne måten kan støtte til politiske prosesser også samspille med og forsterke den humanitære innsatsen. Målet er videre å bidra til en prosess mot demokratisk styreform og styrke utvikling i demokratisk retning.

Dialogtiltak som inkluderer representanter for det sivile samfunn vil være viktige, enten for å bane vei for fredsprosesser på høyt politisk nivå eller for å supplere disse. Styrking av det sivile samfunns rolle i freds- og forsoningsprosesser gjennom bygging av demokratiske institusjoner og organisasjoner samt økning av det generelle kunnskapsnivået om demokrati, internasjonal humanitær rett og menneskerettigheter vil være sentralt. Målrettede bidrag for å fremme kvinners deltakelse i fredsprosesser og i forbindelse med etablering av fredsbyggende tiltak, er viktig i arbeidet med å styrke det sivile samfunns rolle.

Regjeringen vil arbeide videre for å styrke FNs evne til å planlegge og gjennomføre fredsoperasjoner gjennom direkte støtte til FN samt til tiltak som bygger opp under FNs arbeid, f.eks. gjennom frivillige organisasjoner. Tiltakene kan bl.a. innrettes mot nasjonal og regional politisk stabilisering, herunder forebyggende diplomati, krisehåndtering samt tillitsskapende tiltak. Det vil bli lagt vekt på støtte til demobilisering, avvæpning og reintegrering av tidligere soldater samt deltakelse med sivilt personell i fredsbevarende operasjoner, herunder utlån av sivilt politi.

Rapport 2003

Det ble gitt betydelig støtte til tiltak som skulle bidra til å støtte opp under fred og forsoning i Midtøsten. Det ble bidratt til å styrke de palestinske selvstyremyndighetene i form av budsjettstøtte. Støtten til sekondering av norske eksperter til TIPH-styrken i Hebron ble videreført. I tillegg ble det gitt støtte til folk-til-folk-tiltak. I Afghanistan ble det gitt støtte til ulike freds- og menneskerettighetsfremmende tiltak, herunder forberedelse til demokratiske valg og utarbeidelse av ny konstitusjon. Det ble gitt betydelig støtte til tiltak som støtter opp under fredsprosessen på Sri Lanka. Støtte ble også gitt til tiltak som fremmer dialog i Indonesia.

I tråd med Norges aktive rolle i fredsarbeidet mellom Etiopia og Eritrea ble det gitt støtte til tillitsskapende tiltak og forsoningsprosesser. Det ble også gitt støtte til fredsforhandlingene samt til fredsbyggende tiltak i Somalia. Norge deltar i observatørgruppen for fredsforhandlingene for Sudan. I tråd med dette ble det gitt økonomisk støtte til fredsforhandlingene samt en rekke lokale forsoningsprosesser. Norge har et spesielt ansvar for gjennomføringen av våpenhvileavtalen i Jubafjellene, gjennom lederskap for observatørgruppen Joint Military Commission.

Til tross for manglende fremgang i fredsprosessen i Colombia var det viktig å videreføre støtten til lokale freds- og forsoningstiltak samt FNs engasjement i landet. Det ble tatt nye initiativ for å bidra til en intern dialog på Haiti.

Støtte ble gitt til utlån av sivile politistyrker i fredsbevarende FN-operasjoner og til fredsbevarende aktiviteter bl.a. gjennom FN.

Budsjett 2005

For 2005 foreslås bevilget 378,4 mill. kroner.

Post 71 ODA-godkjente land på Balkan og andre ODA-godkjente OSSE-land, kan overføres

Situasjonsbeskrivelse

Vest-Balkan

Landene på Vest-Balkan står fortsatt overfor betydelige økonomiske, politiske og sosiale omstillings- og reformprosesser. Reformprosesser er innledet i alle landene, men disse er gjenstand for politiske kontroverser. Faren for konflikt og politisk uro er fortsatt til stede i regionen (jf. uroligheten i Kosovo i mars 2004), selv om konfliktpotensialet er avtakende i regionen som helhet.

Thessaloniki-toppmøtet i juni 2003 stadfestet EUs vilje til styrket innsats for å trekke Vest-Balkan-landene tettere inn i den europeiske integrasjonsprosessen. Dette vil bl.a. skje gjennom en revitalisert Stabiliserings- og assosieringsprosess med de enkelte land i regionen, samtidig som EU i økende grad påtar seg stadig større ansvar for internasjonale operasjoner som bl.a. EUPM i Bosnia og Hercegovina, Proxima i Makedonia og nylig ALTHEA som etterfølger etter SFOR i Bosnia og Hercegovina. Utfordringene på Vest-Balkan er således en sentral drivkraft for videreutviklingen av EUs samarbeid om den felles utenriks- og sikkerhetspolitikken. Fra norsk side legges det vekt på å bidra til euroatlantisk integrasjon og samarbeid for å fremme stabilitet og demokratisering i landene enkeltvis, så vel som i regionen. I samarbeid med mottakerlandene og EU legges det opp til mer fokusert norsk støtte til gjennomføringen av Thessaloniki-agendaen.

For alle landene i regionen er målet medlemskap i EU og NATO. Kroatia og Makedonia har levert søknader om EU-medlemskap. EU-Kommisjonens positive tilrådning vedrørende Kroatias medlemssøknad er av stor betydning for landet og regionen. EU-Kommisjonen fastslår imidlertid at det fortsatt er behov for innsats for justisreform, minoritetsrettigheter, flyktningeretur, regionalt samarbeid og samarbeid med Jugoslaviadomstolen, ICTY. Kroatias status som EU-søkerland styrker de euroatlantiske reformprosesser i hele regionen. En vellykket integrasjonsprosess for Kroatia vil således ha stor betydning for regional stabilitet og utvikling. Det er derfor viktig at Norge viderefører sitt engasjement overfor Kroatia.

Mens bl.a. USA viser tegn til nedprioritering av Vest-Balkan, er det motsatte tilfellet for EUs vedkommende. Mye tyder på at den internasjonale bistanden overfor regionen vil bli mer selektiv og mer fokusert på støtte til reformprosesser. Institusjonsbygging i forbindelse med gjennomføringen av EUs Stabiliserings- og assosierings prosess forventes å bli høyt prioritert. Samtidig er det blitt en større forståelse for at mer må gjøres for å bidra til næringsutviklingen i regionen. Arbeidsløshet truer den sosiale og politiske stabiliteten. I tillegg er det behov for sterkere fokus på sikkerhetssektorreform, reform av rettsvesen og tiltak mot organisert kriminalitet og menneskehandel. Det vil fortsatt være et sterkt internasjonalt engasjement til støtte for stabiliseringsprosesser i Bosnia-Hercegovina, Kosovo og Makedonia, der det internasjonale engasjementet er betydelig. Den internasjonale støtten for Office of the High Representative (OHR) i Bosnia-Hercegovina og UNMIK i Kosovo forventes videreført på høyt nivå. Det vil fra norsk side være viktig å støtte opp om dette arbeidet.

OSSE har sine største sendelag i regionen og et nærvær i samtlige land. OSSE er det internasjonale samfunnets viktigste virkemiddel for praktisk demokratiserings- og institusjonsbyggingsarbeid på Vest-Balkan. Et internasjonalt militært nærvær på Vest-Balkan er fortsatt en viktig forutsetning for regional stabilitet. NATO-operasjonenes oppgaver er betydelig endret i løpet av de siste årene, med større vektlegging av blandingsoppgaver av militær/sivil karakter. Samarbeidet mellom EU og NATO forventes å bli utvidet.

Det vil fortsatt være nødvendig med internasjonalt engasjement i regionen, både militært, politisk og i bistandssammenheng. Alternativet vil kunne være stagnasjon, uro og kaos, med de negative følger dette vil ha for både regionen og Europa som helhet. Det er således fortsatt en utbredt forståelse for at et internasjonalt engasjement er nødvendig for å sikre en akseptabel utvikling i regionen.

Moldova, Kaukasus og Sentral-Asia

Kaukasus, Sentral-Asia og til dels Moldova er preget av sosial urettferdighet, fattigdom og indre motsetninger. Flere av landene har lite demokratiske styresett og et stort konfliktpotensial. OSSE har nærvær i alle landene, og FN er representert i Georgia og Tadsjikistan, samt ved særorganisasjoner som UNHCR og UNDP i de øvrige landene. Tre av republikkene i Sentral-Asia, Kasakhstan, Kirgisistan og Tadsjikistan, er viktige partnere i NATOs antiterrorismeoperasjoner i Afghanistan. En regional tilnærming ved gjenoppbyggingen av Afghanistan er viktig. Så vel radikal islamisme som handel med narkotika, mennesker og våpen er regionale utfordringer knyttet til de porøse grensene. Det er en viktig oppgave for Norge å bidra i kampen mot denne ulovlige handelen.

I Nord-Kaukasus er den humanitære situasjonen som en følge av konflikten i Tsjetsjenia fortsatt

meget vanskelig. Sivilbefolkningen er også utsatt for terroraksjoner, som i Beslan i Nord-Ossetia i september 2004. Internasjonale organisasjoners nødhjelpsoperasjoner vanskeliggjøres av dårlig infrastruktur og store sikkerhetsproblemer.

De politiske og etniske konfliktene i Sør-Kaukasus, både i Georgia og i konflikten mellom Armenia og Aserbajdsjan om Nagorno-Karabakh, har ført til mange flyktninger og internt fordrevne. Disse lever under meget kummerlige forhold. Myndighetene prioriterer i liten grad disse gruppene, som ofte blir avhengige av internasjonal bistand. Konfliktene hemmer økonomisk og sosial utvikling. Georgia har gjennomgått en positiv politisk utvikling den senere tid, mens demokrati- og menneskerettighetssituasjonen i Aserbajdsjan er forverret. Moldova er et av Europas fattigste land, og det er stort behov for både humanitær bistand og hjelp til oppbygging av bærekraftige samfunnsinstitusjoner. De innenrikspolitiske motsetningene er store. Transnistria-konflikten er fortsatt uløst.

I Kaukasus utgjør de norske frivillige organisasjonene en viktig samarbeidspartner. I Sentral-Asia legges det vekt på å styrke OSSEs rolle. Organisasjonen har lenge satt fokus på demokrati og menneskerettigheter i regionen. Oppmerksomheten har i den senere tid også dreid i retning av problemstillinger knyttet til spredning av våpen, organisert kriminalitet, menneske- og narkotikasmugling – alle viktige elementer i kampen mot internasjonal terrorisme.

Mål

Målsetningen med bistanden fra Norge og det internasjonale samfunn er å styrke demokratiske institusjoner, politiske og økonomiske reformer, respekt for menneskerettighetene, bekjempe korrupsjon og arbeide for et bredt regionalt samarbeid. Det legges særlig vekt på at nasjonale myndigheter viser vilje til å oppfylle sine internasjonale forpliktelser med sikte på å få et tettere samarbeid med europeiske og transatlantiske institusjoner.

Nærmere omtale av satsningsområdene i 2005

Vest-Balkan

- Bevilgningen skal brukes til å videreføre norsk støtte til politiske, økonomiske og sosiale reformprosesser som bidrar til å styrke euroatlantisk integrasjon og samarbeid i regionen.
- Hovedtyngde på mellomlangsiktig arbeid innen institusjonsbygging, næringsutvikling og fredsprosessrelatert bistand videreføres.
- Det tas sikte på å opprettholde et sterkt norsk engasjement når det gjelder sikkerhetssektorreform, herunder på politi- og justissektoren, bl.a. gjennom samarbeid med norske justismyndigheter. Det norske engasjement når det gjelder tiltak for å bekjempe menneskehandel videreføres. Tiltak rettet mot barn, kvinner og ungdom videreføres, blant annet med vekt på tiltak innen demokratibygging, forsoningsprosesser og menneskerettigheter.
- Utvelgelse av satsningsområder tar hensyn til prioriteringer som foretas i internasjonale samarbeidsorganisasjoner og fora (herunder FN og EU), samt av de enkelte mottakerlandene.
- Det bilaterale prosjektsamarbeidet med serbiske, kroatiske og makedonske myndigheter videreføres, samtidig som tilsvarende samarbeid vurderes iverksatt med myndighetene i Montenegro.
- Fokus på institusjonsbygging og prosessrelatert bistand påvirker valg av kanaler. Norske frivillige organisasjoners andel av den samlede bistanden til Vest-Balkan forventes å synke, selv om deres arbeid innen demokratibygging og menneskerettigheter kommer til delvis erstatning for reduksjonen i den humanitære innsatsen. Norske offentlige og halvoffentlige aktørers involvering i bistanden øker.
- Stabilitetspakten for Sørøst-Europa vil fortsatt være en aktuell kanal og ramme for prosjektbistanden. Stabilitetspaktsamarbeidet utgjør en nyttig mekanisme for konsultasjoner med europeiske institusjoner, andre giverland og mottagerlandene.
- Kortsiktig humanitær hjelp og bistand til flyktningeretur, vil være begrenset til aktuelle områder og samfunnsgrupper.

Moldova, Kaukasus og Sentral-Asia

Det legges opp til en økt satsing på prosjektaktiviteter i 2005. Dette gjelder i særlig grad Kaukasus. De aktuelle satsningsområdene er:

- Reform av sikkerhetssektoren, bl.a. på politi- og justissektoren og innen rettskjeden.
- Humanitær hjelp rettet inn mot ofrene for Tsjetsjenia-konflikten, som ventes å skape behov også i 2005, vil bli videreført.
- De store udekkede humanitære behov, først og fremst blant flyktninger og internt fordrevne i Kaukasus, men også i enkelte av de andre landene, må avhjelpes.
- Det må bidras til bygging av sterke statsinstitusjoner for å demme opp for et økende konfliktpotensial, spesielt i Sør-Kaukasus. Her er også beskyttelse av fordrevne en stor og viktig oppgave.

- Støtten til demokrati- og menneskerettighetsfremmende tiltak skal økes.
- Såfremt den positive utviklingen i Georgia fortsetter, legges det opp til en betydelig økt satsing, særlig innen rettskjeden.
- Det legges stor vekt på støtte til mer langsiktige prosjekter innen kapasitetsbygging og infrastruktur. Bruk av norsk ekspertise innen energiøkonomisering skal videreføres.
- I Sentral-Asia skal den norske bistanden økes betydelig. Det skal satses på prosjekter innenfor rettskjeden og bruk av norsk ekspertise på områder som vann, energi og oppbygging av demokratiske institusjoner.

Rapport 2003

Vest Balkan

Av den totale bevilgning på 867 mill. nok, ble 705 mill. kroner benyttet i Vest-Balkan regionen.

Fokus på demokratiseringstiltak, tiltak av mer langsiktige kapasitets- og institusjonsbyggende karakter, og næringsutvikling, ble forsterket i 2003. Prosjektbistanden var spesielt rettet inn på tiltak til støtte for landenes bestrebelser for politisk og økonomisk reform, herunder deres arbeid for å nå europeiske standarder. Vektlegging av støtte til tiltak innen institusjonsbygging, demokratiseringsprosjekter og næringsutvikling ble prioritert. Tiltak rettet mot barn, kvinner og ungdom ble styrket. Det ble arbeidet spesielt med å utvikle og støtte prosjekter mot menneskehandel. Innsatsen innen sikkerhetssektor reform og rettsreform ble videreført og styrket innen visse områder. Det samme gjelder utdanningssamarbeid og kompetanseoverføring innen utdanningssektoren. Tiltak til fremme av interetnisk dialog og forsoningsprosesser ble også videreført i 2003, herunder understøttelse av fredsprosesser i regionen bla. Daytonprosessen i Bosnia-Hercegovina, Ohrid-prosessen i Makedonia, og Covic-prosessen i sør-Serbia. Det bilaterale prosjektsamarbeidet med myndighetene i Serbia og Kroatia ble videreført. Det er også innledet samarbeid med makedonske myndigheter for et bilateralt prosjektsamarbeid for 2004. Det har vært lagt vekt på å ha tettere dialog med EU og andre givere. Den regionale dimensjon ble styrket ved prosjektvirksomheten under Stabilitetspakten for Sørøst-Europa. Stortinget økte sitt engasjement med ulike former for parlamentarisk samarbeid med landene på Vest-Balkan i 2003. Fokus for dette samarbeidet var Bosnia-Hercegovina, Kroatia og Serbia-Montenegro.

Norske frivillige og andre organisasjoner, i tillegg til norske statsinstitusjoner, FN-systemet, andre multilaterale aktører (OSSE, UNMIK, OHR, m.fl.), samt myndighetsorganer i mottakerland utgjorde også i 2003 hovedkanalene for prosjektbistanden til Vest-Balkan. Av prosjektbistanden for 2003 ble 91 millioner kroner kanalisert gjennom FN og 135 millioner kroner gjennom norske frivillige organisasjoner.

Det ble i 2003 gjennomført en større evaluering av Nansen-dialogprosjektet på Vest-Balkan, som har resultert i en omorganisering av prosjektet for å bidra til bedre fokusert og samordnet innsats. Det er også foretatt en gjennomgang og evaluering av støtteapparatet for norsk næringsliv på Vest-Balkan, herunder Norges Eksportråds virksomhet. Evalueringsrapport av de norskstøttede prosjektene for registerutvikling i Makedonia ble ferdigstilet i 2003. Det er igangsatt et oppfølgingsarbeid i samarbeid med Statens Kartverk for å styrke prosjektets bærekraft. Det ble høsten 2003 innledet en regional evaluering av Kirkens Nødhjelps religiøs dialog prosjekter, som forventes avsluttet medio 2004.

Moldova, Kaukasus og Sentral-Asia

Av den totale bevilgningen på 867 mill. kroner, ble 162 mill. kroner benyttet til tiltak i Moldova, Kaukasus og Sentral-Asia.

Norske frivillige organisasjoner ble særlig brukt som kanaler for nødhjelpstiltak overfor flyktninger og internt fordrevne i Kaukasus, i tillegg til FN-organisasjoner, det internasjonale Røde Korssystemet og utenlandske frivillige organisasjoner. I Sør-Kaukasus ble det foruten nødhjelpstiltak lagt vekt på institusjonsutbygging og kompetanseoverføring. Ulike energirelaterte prosjekter, med overføring av norsk kompetanse, fikk stor oppmerksomhet. Innsatsen i Sentral-Asia, særlig i Kirgisistan, ble økt i 2003, bl.a. som en følge av en styrket prioritering av OSSEs aktiviteter, norsk militært nærvær i Kirgisistan og ettervirkninger av flyktningetilstrømning fra Afghanistan. Støtte til demokrati- og MR-tiltak ble bl.a. gjennomført i regi av OSSE, mens det i samarbeid med FNs kontor for narkotikakontroll og kriminalitetsbekjempelse ble gitt økt støtte til lokal kompetanse for bekjempelse av narkotikatrafikk. Politiopplæring og grensekontroll ble også prioritert, først og fremst gjennom OSSEs politiprogram i Kirgisistan.

Budsjett 2005

For 2005 foreslås bevilget 1021,25 mill. kroner.

Post 72 Utvikling og nedrustning, kan overføres

Mål

Bidra til oppfølging i forbindelse med arbeid for utvikling og nedrustning, særlig gjennom å støtte opp under arbeidet til internasjonale organisasjoner i FN-sammenheng.

Rapport 2003

Den vesentlige del av bevilgningen på 1,7 mill. kroner ble brukt til tilskudd til internasjonale organisasjoner i FN-sammenheng som arbeider med nedrustningsrelaterte spørsmål. Norge har i flere år vært en betydelig bidragsyter til FNs institutt for nedrustning i Genève (UNIDIR). Dette engasjementet fortsatte i 2003. Norge støttet også opp om arbeidet for å styrke håndhevelsen av kjemivåpenkonvensjonen og for å forhindre spredning av biovåpen.

Budsjett 2005

For 2005 foreslås bevilget 3,1 mill. kroner.

Kap. 165 Forskning, kompetanseheving og evaluering

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2003	Saldert budsjett 2004	Forslag 2005
01	Driftsutgifter	94 251	97 500	117 500
70	Forskning og høyere utdanning, *kan overføres*	229 861	260 000	268 000
71	Faglig samarbeid, *kan overføres*			15 000
	Sum kap. 165	324 112	357 500	400 500

Den største delen av midlene under dette kapitlet går til å støtte kapasitetsbygging og kompetanseutvikling innen forskning og forskningsrettet utdanning i utviklingsland. Også evalueringer og faglige rådgivningstjenester finansieres over dette kapitlet. Det er en særlig utfordring å bidra til relevant kunnskap innen fagfelt som har virkning på levekårene i fattige land. Målsettingen må være at ansvarlige myndigheter gjør bruk av resultatene av forskningen og at uteksaminerte kandidater kan gjøre bruk av sin kunnskap innenfor relevant offentlig og privat virksomhet.

En del av midlene under dette kapitlet går til utviklingsforskning i Norge. Det viktigste siktemålet med dette er å sikre at det til enhver tid er relevant kompetanse i norske forskningsmiljøer om forholdet mellom industrialiserte land og utviklingsland og om endringsprosesser i utviklingsland. Norske myndigheter ønsker å dra veksler på forskningsresultatene.

Også evalueringer og andre faglige rådgivningstjenester finansieres over dette kapitlet.

I 2005 er det foreslått opprettet en ny post for faglig samarbeid med land som ønsker tilgang på norsk kompetanse og norske erfaringer på områder som er viktige i utviklingssammenheng.

Post 01 Driftsutgifter

Situasjonsbeskrivelse

Bevilgningen brukes i all hovedsak til kjøp av konsulenttjenester. Som et ledd i bestrebelsene for kvalitetsmessig forbedring av utviklingssamarbeidet, styrket fagkompetanse for bruk i utviklingssamarbeidet og effektiv bruk av norske bistandsmidler er det nødvendig å bruke faglige rådgivningstjenester til evalueringer, studier, utredninger, program- og prosjektvurderinger mv. På denne måten blir bistandsadministrasjonen, samarbeidspartnere og offentligheten tilført viktig kunnskap om ulike aspekter ved virksomheten. Studier og gjennomganger finansieres i tillegg også som en integrert del av pågående programmer og prosjekter.

For å sikre tilgjengeligheten av faglige tjenester er det inngått rammeavtaler mellom NORAD og en rekke norske institusjoner. Nye prioriteringer og endret vektlegging innenfor utviklingspolitikken innebærer en endring av den kompetansen som etterspørres innenfor eksisterende samarbeidsavtaler og vil også medføre endringer med hensyn til hvilke institusjoner det er viktig å ha et fast samarbeid med. Ved utgangen av 2003 forelå det rammeavtaler med 21 institusjoner.

Organisasjoner med rammeavtale vedrørende faglige tjenester:
- Chr. Michelsens Institutt
- Direktoratet for naturforvaltning
- Fiskeridirektoratet/Havforskningsinstituttet
- Forskningsstiftelsen FAFO
- Høgskolen i Oslo/ Lærerutdanningens internasjonale senter (LINS)
- Kommunenes Sentralforbund
- NORAGRIC/Norges Landbrukshøgskole
- Norges Fiskerihøgskole
- Norges vassdrags- og energidirektorat
- Norsk Institutt for By- og Regionforskning (NIBR)
- Oljedirektoratet
- Riksantikvaren
- Selskapet for Norges Vel
- Senter for helse og sosial utvikling (HeSo)/ Institutt for allmenn- og samfunnsmedisin (IASAM) Universitetet i Oslo
- Senter for Menneskerettigheter
- Sjøfartsdirektoratet
- Statens forurensningstilsyn
- Statens helsetilsyn
- Statens kartverk
- Statistisk sentralbyrå
- Veidirektoratet

Det er også inngått rammeavtaler mellom NORAD og Miljøverndepartementet, samt Utdannings- og forskningsdepartementet. I tillegg kjøpes faglige tjenester fra andre institusjoner og private firmaer i Norge og internasjonalt, også i utviklingsland.

Gjennom evalueringsarbeidet blir erfaringer systematisert. Bistandsforvaltningens evalueringsvirksomhet er derfor et viktig virkemiddel i det kontinuerlige arbeidet for å sikre kvalitet, synliggjøre hvordan norsk innsats bidrar til resultater og virkninger i samarbeidslandene, og for å vurdere innretting av samarbeidet. Analyser av hvorvidt utviklingslandene gjennomfører en utviklingsrettet politikk og av hvordan norsk utviklingssamarbeid er tilpasset nasjonale fattigdomsstrategier og prioriteringer vil stå sentralt, sammen med analyser av hvordan Norge bidrar til at utviklingslandene kan nå tusenårsmålene. Slike analyser kan bl.a. omhandle valg av samarbeidsområder, samarbeidsformer og kanaler. Evalueringer blir i økende grad gjennomført i samarbeid med andre bilaterale og med multilaterale givere.

I 2005 vil evaluering av *bistandsformer/kanaler/harmoniseringstiltak* være høyt prioritert. Dette vil bl.a. omfatte oppfølging/avslutning av den internasjonale evalueringen av generell budsjettstøtte og flergiverevalueringer av bistandsformer i utvalgte land. Evaluering av *multilaterale organisasjoners* programmer og av deres evalueringsfunksjoner med sikte på å kvalitetssikre disse, er blant de planlagte tiltakene. I nordisk sammenheng vil handlingsplanen for harmonisering, som bl.a. har som mål å samordne alle evalueringer av sektorstøtteprogrammer, bli fulgt opp. Bistandens effekt på fattigdomsreduksjon og oppfølging av tusenårsmålene vil være sentrale elementer i disse evalueringene.

Samarbeidet med *Verdensbanken*, innenfor en ny, flerårig avtale, vil bli gitt høy prioritet. Etter initiativ fra Norge planlegges en felles evaluering av bankens regionale programmer. Samarbeidet vil også omfatte fortsatt innsats for å bygge egen evalueringskompetanse i utviklingsland.

Evaluering av *fredsbyggingsstrategier og bistand i konfliktområder*, i oppfølging av Utstein-studien som Norge tok initiativet til, vil bli videreført. Andre givere er interessert i et samarbeid. Innenfor avtalen med Norge ønsker Verdensbanken et samarbeid om evaluering av erfaringene med pre- og postkonfliktinnsats.

Mål

Bevilgningen skal brukes til:
- kjøp av faglige tjenester i forbindelse prosjekt- og programvurderinger, studier, utredninger mv.
- kjøp av faglige tjenester i forbindelse med utarbeidelse av eksterne evalueringer, også i samarbeid med andre givere, av tiltak hvor Norge bidrar med finansiering
- finansielle bidrag til utredninger og studier i regi av OECDs utviklingskomite, multilaterale organisasjoner og andre bilaterale givere innenfor områder av felles interesse.

Bevilgningen kan også brukes til:
- finansiering av kurs og nettverk som omhandler evalueringsvirksomhet.
- opplæring/forberedelser for junioreksperter for FN-organisasjoner og Bretton Wood-institusjoner

Rapport 2003

Det ble til sammen utbetalt i overkant av 94 mill. kroner. Om lag 79 mill. kroner ble benyttet til kjøp av faglige tjenester i forbindelse med kvalitetssikringen av norskstøttede tiltak gjennom program- og prosjektutredninger, studier og gjennomganger, hvorav ca. 36 mill. kroner til finansiering av rammeavtalene med norske institusjoner. Ca. 9 mill. kroner ble benyttet i forbindelse med evalueringsvirksomheten, herunder finansielle bidrag til utredninger og studier i regi av bl.a. Verdensbanken. Institusjoner som har rammeavtaler med NORAD for levering av faglige tjenester utgjør en

viktig del av den norske fagbasen innen utviklingssamarbeidet. Avtalene gir institusjonene anledning til å utvikle kunnskap som setter dem i stand til å levere tjenester av høy relevans og faglig kvalitet. Hovedmengden av oppdrag blir utført på bestilling fra ambassadene, men har også inkludert oppgaver av mer omfattende karakter, identifisert av NORAD og Utenriksdepartementet.

I regi av NORAGRIC ble det i 2003 bl.a. gjennomført en kartlegging av privat sektors krav til landbruksutdannelsen i Etiopia, Malawi, Tanzania og Uganda. Formålet var å peke på behov for reformer innen utdanningssektoren. Det ble også gjennomført en studie om formalisering av landrettigheter for kvinner i landene i sørlige og østlige Afrika. Oljedirektoratet ble engasjert til å kartlegge Øst-Timors behov i forhold til etablering av lovgivning og forvaltning innen petroleumssektoren, en sektor som står for hovedinntektskilden på landets statsbudsjett. Norges vassdrags- og energidirektorat ble engasjert til å vurdere mulighetene for å utnytte fornybare energikilder i landet. Gjennom miljøfagsentrene, under koordinering av Miljøverndepartementet ble det i 2003 påbegynt et omfattende arbeide for å bedre integrering av miljøhensyn i bistanden. Miljøintegrering i overordnete målsettinger og strategier, i PRSP-prosesser og i utvalgte sektorer inngår i arbeidet.

Statens Forurensningstilsyn deltok i planleggingen av et større program for å motvirke forurensning av sårbare kystområder i Vest-Afrika, og Statens Kartverk har bidratt til planlegging av sjøkartlegging i Mosambik og på Øst-Timor.

Under rammeavtalen med Utdannings- og forskningsdepartementet (UFD) har det bl.a. vært arbeidet med tematiske utredninger og seminarer. Et eksempel er en rapport hvor UFD systematiserer erfaringer med institusjonssamarbeid med Nepal og Zambia om sektorprogram og reform. Et lignende arbeid for Bangladesh og Tanzania ble påbegynt mot slutten av året. Et annet eksempel er bakgrunnsrapport om UFDs og tilknyttede miljøers kompetanse innenfor yrkesfaglig utdanning som innspill til NORADs næringslivsprosjekt. Oppdraget blir supplert med mer eksplisitt kartlegging i 2004. UFD startet i 2003 arbeid med kultur og språkproblematikk i utdanningen og holdt i den forbindelse et seminar hvor utvalgte norske fagfolk la fram erfaringer fra arbeid med samisk språk og kultur, fra arbeid i innvandrermiljøer og fra konsulentarbeid i afrikansk kontekst. UFDs stab ble videre benyttet til landbaserte rådgivningsoppdrag i Eritrea, Tanzania, Uganda og Vietnam. I Bangladesh utførte UFD et omfattende rådgivningsarbeid for ambassaden knyttet til forberedelsene til landets første sektorprogram for utdanning.

LINS utarbeidet i 2003 to kartleggingsstudier – en om samarbeidsavtaler mellom lærerutdanningsinstitusjoner i Norge og partnere i utviklingsland og en om kapasitet innen utdanningsforskning i Tanzania og Uganda. Det ble også utarbeidet studier om lærerutdanning, om NGOenes rolle i sektorprogrammet i Zambia og om sammenhengen mellom hiv/aids og fattigdom – sistnevnte som del av en større studie om utdanningens rolle i et fattigdomsperspektiv. LINS-konsulenter utførte en lang rekke rådgivningsoppdrag for ambassadene – fra omfattende vurderinger knyttet til sektorprogramprosesser i Bangladesh og Nepal, til gjennomgang av pågående aktiviteter bl.a. i Guatemala, Madagaskar, Pakistan og De palestinske områder.

Evalueringsvirksomheten i 2003 omfattet både evalueringer av tiltak innen prioriterte områder og studier av relevans for utviklingssamarbeidet. Det har vært lagt økt vekt på evalueringer i samarbeid med andre givere.

Innen *næringsliv og privat sektor* ble det gjennomført en evaluering av Statens investeringsfond for næringsvirksomhet i utviklingsland (NORFUND). Under samarbeidsavtalen med Verdensbanken ble det foretatt en evaluering av bankens støtte til utvikling av privat sektor innen kraftforsyning. En studie om internasjonal handel med fisk og matvaresikkerhet ble videreført i samarbeid med FAO. Innen *utdanning og helse* bidro Norge, sammen med en rekke av medlemslandene i OECDs utviklingskomité, til fullføringen av en omfattende evaluering av ekstern støtte til grunnutdanning i utviklingsland. Norges bidrag til et Trust Fund for utdanning i Verdensbanken var også gjenstand for evaluering. Norge deltok i en felles giverevaluering av FNs befolkningsfond (UNFPA) og Den internasjonale føderasjon for familieplanlegging (IPPF). Evalueringen var konsentrert om innsats for reproduktive rettigheter for ungdom i utvalgte land som ledd i oppfølging av Kairo-konferansen.

Bistand til *konfliktområder/fredsbygging* var også gjenstand for vurdering. En studie av Norges rolle i Midtøsten i forbindelse med fredsforhandlingene i perioden 1993-96 ble fullført tidlig i 2004. Likeledes ble en evaluering av arbeidet til Senter for miljø- og ressursstudier (CESAR) med vannspørsmål i Midtøsten som ledd i underbygging av fredsprosessen påbegynt i 2003. Med utgangspunkt i Utsteinsamarbeidet besluttet de fire landene å foreta en studie av sine respektive bidrag til fredsbyggende prosesser i et utvalg av land. På basis av disse fire studiene av britiske, nederlandske, tyske og norske erfaringer, ble det utarbeidet en synteserapport som vil bli publisert i 2004. Synteserapporten vil gi nyttig bakgrunn for strategisk

analyse og planlegging av fredsbyggende tiltak og framtidig evaluering av disse. Ekstern konsulentbistand relatert til ulike faser av Norges engasjement i fredsforhandlingene i Sudan ble dekket over denne posten.

Evalueringer i 2003 har også omfattet *bistandsformer, kanaler for utviklingssamarbeid og harmonisering*. Norge bidro i en felles evaluering av Verdensbankens initiativ for et felles rammeverk for utviklingssamarbeid på landnivå, Comprehensive Development Framework (CDF). Bl.a. med harmonisering som utgangspunkt, ble det innenfor rammen av DAC tatt initiativ til en flerårig evaluering av budsjettstøtte som bistandsform. Norge bidro også med et tilskudd til OECD/DACs harmoniseringsarbeid gjennom en arbeidsgruppe for bistandens virkninger og giverpraksis. Ut fra økt interesse for norske frivillige organisasjoners arbeid i utviklingsland, ble det igangsatt en studie over 2 år av FORUTs virksomhet i Sri Lanka og Redd Barnas virksomhet i Etiopia. Studien er også tenkt å bidra til metodeutvikling for bedre resultatrapportering og vil bli fullført i 2004. En evaluering av paraplyorganisasjoners rolle i forvaltning av støtte til frivillige organisasjoner ble også igangsatt. Det ble gitt støtte til et internasjonalt nettverk for evaluering av *humanitær bistand*.

Som ledd i *kompetansebygging og metodeutvikling* fortsatte samarbeidet med Verdensbanken. Siktemålet er styrking av evalueringskompetansen i banken samt i evalueringsmiljøer i Norge og i utviklingsland. Som i tidligere år, bidro departementet til et kurs i evaluering av utviklingsarbeid i regi av Verdensbanken. Det rådgivende utvalget for resultater i utviklingspolitikken avsluttet sitt arbeid i 2003. Utvalget utarbeidet en sluttrapport som gir mange nyttige innspill til bistandsforvaltningen, ikke minst mht styrking av kvalitetssikring og evaluering. Forskningens rolle framheves og behovet for bedre lærings- og formidlingsprosesser. Utvalget vil bli erstattet av et eksternt *kontaktforum* knyttet til evaluerings- og forskningsarbeidet.

For å medvirke til utviklingen av felles standarder for evalueringsvirksomhet, deltok Norge også i 2003 i evalueringsnettverket til OECDs utviklingskomité. Samarbeidet også med de andre nordiske landene om både enkeltprosjekter og faglig utvikling har fortsatt vært høyt prioritert. Evalueringsspørsmål inngår også som en del av det utviklingspolitiske samarbeidet mellom Nederland, Norge, Storbritannia, Sverige og Tyskland (Utsteinsamarbeidet).

Som ledd i effektiviseringen av bistandsadministrasjonen ble det gjennomført en omfattende gjennomgang av norsk utviklingspolitikk og bistandsforvaltningen, som resulterte i en betydelig omlegging. Arbeidet med utvikling av elektronisk dokumentbehandlingssystem ble videreført i 2003.

Budsjett 2005

For 2005 foreslås bevilget 117,5 mill. kroner

Post 70 Forskning og høyere utdanning, kan overføres

Situasjonsbeskrivelse

Strategien av 1999 for styrking av forskning og høyere utdanning i tilknytning til Norges forhold til utviklingslandene ligger til grunn for den norske satsningen på kompetanseoppbygging i utviklingssamarbeidet. Blant virkemidlene i denne sammenhengen er direkte støtte til institusjoner i utviklingsland, støtte til forskningssamarbeid mellom institusjoner i utviklingsland og institusjoner i Norge, ulike ordninger for studenter fra utviklingsland, samt støtte til styrking av forskerkompetansen i Norge. Kompetanse til å drive egen forskning er en forutsetning for at utviklingsland skal klare å følge opp strategier for utvikling og for å bekjempe fattigdom. Samtidig er det viktig å sikre at det til enhver tid finnes relevant kompetanse i norske forskningsmiljøer om forholdet mellom industrialiserte land og utviklingsland, og om endringsprosesser i utviklingsland. Forskningsbasert kunnskap om utviklingsspørsmål er av stor betydning for utformingen av norsk utviklingspolitikk og for innrettingen av utviklingssamarbeidet.

Kunnskapsgapet mellom rike og fattige land forsterkes av at viktige samfunnsinstitusjoner som universiteter og andre læringsinstitusjoner for teknisk og yrkesrettet utdanning lider under mangel på ressurser og manglende institusjonell kapasitet. Utviklingslandenes mulighet til å delta i kunnskapsutviklingen avhenger også av at de har tilgang til internasjonal forskning og internasjonale nettverk. Regjeringen ønsker å videreføre støtten til god og nyskapende forskning i samarbeidslandene, særlig innen områder som er relevant for langsiktig utvikling og bekjempelse av fattigdom. Samarbeidet mellom institusjoner i utviklingsland og i Norge er et viktig bidrag til kompetansebygging ved institusjonene i Utviklingsland, samtidig som samarbeidet tilfører norske institusjoner verdifull kunnskap og kompetanse på utviklingsområdet. Forskningssamarbeidet er basert på likeverd og partnerskap i forskningsprosessen.

Kompetanseheving i utviklingsland støttes også gjennom NORADs Stipendprogram, som gir kandidater fra utviklingsland tilbud om videreut-

danning på mastergradsnivå, i første rekke i Norge, men også ved tilrettelegging av kurs ved institusjoner i utviklingsland.

På en del områder har norsk forskning spesielle forutsetninger for å kunne yte faglig bistand i utviklingssamarbeidet. I en del tilfeller kan det således være aktuelt å gå inn med bistand av kompetansebyggende karakter hvor det vil være behov for å engasjere norske fagmiljøer. Dette gjelder særlig kjerneområder, som utdanning, helse, hiv/aids-bekjempelse og -forebygging, næringsutvikling, landbruk, godt styresett, formalisering av bruks- og eiendomsrettigheter, makroøkonomiske forhold og miljø- og naturressursforvaltning. Det foreslås at posten åpnes for et slikt faglig samarbeid mellom partnere i utviklingsland og norske forskningsmiljøer.

Bevilgningen benyttes til bl.a. å kunne møte nye kunnskapsbehov i Norge særlig knyttet til fattigdomsforskning, global helse samt kunnskapsbehov knyttet til konflikt, fred og utvikling. Dette vil legge grunnlag for framtidig forskningssatsing på disse områdene. Det foreslås å etablere et lærerutdanningsprogram i regi av SIU med fokus på forskningssamarbeid og pedagogisk kompetanseutvikling rettet mot skole- og klasseromnivå. Gjennom etablering av kontakt og samarbeid mellom institusjoner som arbeider med lærerutdanning i våre samarbeidsland og i Norge er siktemålet å bidra til å bedre kvaliteten på den utdanning som leveres.

Mål

Bevilgningen skal benyttes til å gi støtte til:

Forskning i utviklingsland

- Regionale forskningsorganisasjoner, forskningsfond og forskningsnettverk, med hovedvekt på Afrika
- Nasjonale forskningsinitiativ, inkludert følgeforskning knyttet til områder som er sentrale innen norsk og internasjonal bistand

Utdanning og opplæring av kandidater i og fra utviklingsland

- Videreutdanning på mastergradsnivå i Norge for kandidater fra utvalgte land gjennom NORADs stipendprogram.
- Tilrettelegging av kurstilbud på mastergradsnivå ved institusjoner i utviklingsland hvor en økt andel av stipendene skal gå til kortere eller lengre opphold ved institusjoner i utviklingsland.
- Utvekslingsordning for studenter fra utviklingsland som tar deler av sin utdanning ved norske læresteder

Det er ønskelig å styrke det forskningsbaserte grunnlaget for norsk innsats innen de ovennevnte områder.S

Ettergivelse av gjeld for studenter fra utviklingsland

- Ettergivelse av studiegjeld for studenter fra utviklingsland som får sin utdanning i Norge på ordinære lånebetingelser fra Statens Lånekasse (Kvoteordningen) og som vender hjem etter endt utdanning i Norge.

Forskningssamarbeid nord-sør

- Videreføring av avtalen med Universitets- og høgskolerådet om programmet for utviklingsrelatert forskning og utdanning (NUFU-programmet)
- Anvendt forskning og institusjonssamarbeid mellom norske forskningsinstitutter og institusjoner i utviklingsland.

Faglig samarbeid

- Kompetansebyggende faglig samarbeid mellom partnere i utviklingsland og norske forskningsmiljøer innen kjerneområdene for utviklingssamarbeidet.

Utviklingsforskning i Norge samt Norges bidrag til Det nordiske Afrikainstituttet

- Forskning om utviklingsspørsmål i Norge, i hovedsak gjennom rammeavtalen med Norges forskningsråd og basisbevilgningen til Chr. Michelsens institutt.
- Norges bidrag til Det nordiske Afrikainstituttet.

Det er ønskelig å styrke det forskningsbaserte grunnlaget for norsk innsats innen de ovennevnte områder.

Rapport 2003

Forskningsorganisasjoner i utviklingsland

2003 var det første året med nye retningslinjer for støtten til forskningsorganisasjoner i utviklingsland. Bevilgningene var konsentrert om regionale forskningsorganisasjoner og forskningsfond som gir økt tilgang på frie forskningsmidler for forskere i utviklingsland. Midlene var i hovedsak rettet mot forskningsprogrammer innen samfunnsvitenskap og samfunnsøkonomi. Det gis også støtte til et samarbeidsprogram innen fattigdomsforskning mellom forskere i de fattigste landene i Sentral- og Latin-Amerika og norske forskere. I tillegg ble det bevilget støtte til målrettede tiltak for å stimulere

sør-sør samarbeid. Gjennom Organisation for Social and Science Research in Eastern and Southern Africa (OSSREA) ble det gitt støtte til et flerårig hiv/aids-program som består av brede komparative studier på sosiale og økonomiske konsekvenser av epidemien i Botswana, Tanzania, Uganda og Zambia. I 2003 var støtten til regionale organisasjoner i utviklingsland på 24,5 mill. kroner, hvorav 75 pst. gikk til Afrika sør for Sahara.

De nye retningslinjene åpner også opp for at støtte kan gis til nasjonale forskningsinitiativ som utvikler kompetanse innen sentrale satsingsområder for norsk bistand, og til nasjonale forskningsorganisasjoner som bidrar til kunnskapsutvikling på områder som har relevans for flere land i regionen. I 2003 ble det foretatt en kartlegging av nasjonale forskningsmiljøer som driver utdanningsforskning i Afrika sør for Sahara. Dette arbeidet er ment å danne grunnlag for vurdering av fremtidig støtte.

Utdanning og opplæring av kandidater fra utviklingsland

Under NORADs Stipendprogram ble det gitt kurstilbud på mastergradsnivå for studenter fra utviklingsland ved Universitetet i Oslo, Universitetet i Bergen, Universitetet i Tromsø, Norges Teknisk-naturvitensskapelige Universitetet, og Norges Landbrukshøgskole. I alt 192 studenter deltok, fordelt på 14 kurs. Universitetet i Oslo har i samarbeid med institusjoner i utviklingsland videreutviklet en mastergrad som gjennomføres i utviklingsland. I alt 12 studenter deltok ved disse mastergradsstudiene, fordelt på tre kurs i Sør-Afrika og Mosambik. I 2003 ble en ny tildelingsrunde vedtatt for kurs som starter opp høsten 2004. Fire kurs i utviklingsland ble godkjent i denne tildelingsrunden. Det ble anvendt vel 58 mill. kroner på NORADs stipendprogram i 2003.

Kulturutdanningsprogrammet, som ble etablert ved utgangen av 2001, anvendte ca 3,4 mill. kroner i støtte til videreføring av kulturutdanning som tidligere var basert på enkeltkontrakter med utdanningsinstitusjoner i Norge. Dette programmet involverer flere kunstfaglige utdanningsinstitusjoner i Norge og i det sørlige Afrika. I 2003 startet tre nye kurs i Tanzania, innen musikk, moderne dans, kulturminnevern og turisme.

Ettergivelse av gjeld for studenter fra utviklingsland.

Studenter som kommer fra utviklingsland og som har fått sin utdanning i Norge på ordinære betingelser fra Statens Lånekasse (Kvoteprogrammet), motiveres til å vende tilbake til hjemlandet gjennom ettergivelse av lånet etter ett år i hjemlandet. Det arbeides med at en større del av dette utdanningstilbudet skal gjennomføres innenfor et institusjonelt samarbeid mellom læresteder i Norge og i samarbeidslandene. På den måten mener Regjeringen at utviklingslandene vil ha samlet større nytte av utdanningstilbudet i Norge og at antall studenter som reiser hjem etter fullført utdanning kan øke. I 2003 ble det som i 2002 brukt 9,5 mill kroner til å ettergi studiegjeld for kvotestudenter fra utviklingsland.

Forskningssamarbeid nord-sør

NUFU-programmet er inne i sin tredje periode (2001- 2005) med en avtalefestet årlig ramme på 60 mill. kroner. I 2003 gikk man over til et forbruksbasert utbetalingssystem for programmet. Overgangen til det nye systemet forklarer den nominelle nedgangen i utbetalingene i 2003. Aktivitetene under programmet påvirkes ikke av dette. 15 nye NUFU-prosjekter startet opp i 2003. Dette bringer NUFUs totale portefølje opp i 70 prosjekter. Det er i alt 31 institusjoner i utviklingsland som samarbeider med 11 institusjoner i Norge.

Som et direkte resultat av samarbeidet gjennom NUFU-programmet ble det i 2003 publisert 444 vitenskapelige artikler, mange i fremstående internasjonale tidsskrifter. Siden 1991 har over 1000 kandidater fått utdanning på Master- eller Ph.D.-nivå. I en rekke prosjekter oppstår det imidlertid forsinkelser på grunn av at flere kandidater og forskere som skulle delta, faller fra på grunn av hiv/aids. Tallet på dødsfall er ikke foruroligende høyt, men merkbart. Denne situasjonen understreker viktigheten av å drive kontinuerlig kapasitetsbygging.

Et spennende aspekt ved NUFU-programmet er dets evne til å kople sammen ulike partnere som i sin tur skaper positive synergieffekter. Et eksempel er samarbeidet mellom NUFU, Norads Stipendprogram og Kvoteprogrammet. I tillegg til institusjonssamarbeidet nord-sør legger NUFU-programmet vekt på å utvikle regionale sør-sør-nettverk. Eksempel på et slikt nettverk er samarbeidet mellom Norges Veterinærhøgskole og fire universiteter i Zimbabwe, Zambia, Tanzania og Sør-Afrika om forskning innen veterinærmedisin med betydning for matvareproduksjonen i samarbeidslandene.

Totalt ble det i 2003 bevilget ca 67 mill. kroner til samarbeid mellom forskningsmiljøer i Norge og utviklingsland, gjennom NUFU-programmet eller ved annen støtte til norske forskningsinstitusjoners samarbeid med partnere i utviklingsland. Av den totale bevilgningen til norske universiteters, høyskolers og forskningsinstitutters samarbeid med institusjoner i utviklingsland gikk 64 pst. til

Boks 8.39 NORADs stipendprogram

NORADs Stipendprogram er godt kjent i Norges samarbeidsland. I alt 1963 søkere konkurrerte om 93 studieplasser stilt til disposisjon ved norske universiteter og høgskoler. Søkertallet var høyest i landene Etiopia og Bangladesh og lavest i Laos, Nicaragua og Guatemala. Som tidligere er masterkurset om bærekraftig landbruk det mest ettertraktede kurset. Av de 16 kurs som startet opp i 2003 er tre såkalte «kurs i sør». Disse kursene tilbys ved Eduardo Mondlane Universitet i Mosambik og University of Western Cape i Sør-Afrika. Det ligger en utfordring i å få opp antall kvinnelige søkere, spesielt innenfor de tekniske fagområdene. Kun 22.8 pst. av søkerne i 2003 var kvinner.

Afrika, 23 pst. til Asia, 5 pst. til Latin-Amerika og 5 pst. til Midtøsten. Andelen til MUL-land var 53 pst. I 2003 ble det gitt en tilleggsbevilgning på 8,5 millioner kroner øremerket langsiktige prosjekter i De palestinske områder i regi av NUFU-programmet.

Nye retningslinjer og en påfølgende utlysing av støtte til anvendt forskning og institusjonssamarbeid mellom norske forskningsinstitutter og institusjoner i Utviklingsland gav 10 nye prosjekter med oppstart i 2003. Totalt ble det bevilget ca 40 mill over 3 år til prosjekter i hovedsak innen miljøforskning, styresett og næringsutvikling.

Utviklingsforskning i Norge

Det ble i 2003 anvendt 56,6 mill. kroner til utviklingsforskning i Norge, inklusive Norges bidrag til Det Nordiske Afrikainstituttet i Uppsala (3 mill. kroner). Størstedelen, nærmere 53 mill. kroner, ble forvaltet gjennom en rammeavtale med Norges forskningsråd, herunder basisbevilgningen til Chr. Michelsens institutt på 10 mill. kroner.

Det største forskningsprogrammet under Forskningsrådet var i 2003 Globalisering og marginalisering: Utviklingsveier i sør, som mottok 20 mill. kroner i tilskudd. Fokus i 2003 ble skjerpet i retning av forskning om og for fattigdomsbekjempelse. Prosjekter av større omfang med støtte til stipendiater og nettverksarbeid prioriteres. Programmet har gitt en betydelig rekrutteringsgevinst med hittil i alt 34 doktorgradsstipend og to avlagte doktorgrader. Flertallet av stipendiatene er kvinner.

Støtte til Forskningsrådets program *Det multilaterale systemet på utviklingsområdet* er blitt videreført. I 2003 ble det foretatt en faglig gjennom-

Boks 8.40 Norsk forskningssamarbeid med Nepal gir bedre helse for barn i utviklingsland

Siden 1996 har Senter for Internasjonal Helse ved Universitetet i Bergen samarbeidet med Tribuvhan Universitet i Nepal om å utvikle kapasitet og spesialkompetanse på feltet barnesykdommer, med støtte fra NUFU-programmet. Samarbeidet omfatter et forskningsprosjekt der man studerer virkningen av å bruke sink og A-vitamin i behandling av barn med akutt diaré. Studier viser at tilleggsbehandling med sink gir en vesentlig reduksjon av risikoen for at barn utvikler livstruende former for langvarig diaré. Et lokalt sykehus utenfor Katmandu har vært base for prosjektet, som har involvert en rekke helsearbeidere og fulgt opp 1792 nepalske barn. Forskningen inngår i et trekantsamarbeid mellom Norge, Nepal og India. En av forskningsartiklene fra prosjektet, som ble publisert i det internasjonalt ledende tidsskriftet Pediatrics, ble tildelt prisen for beste vitenskapelig publikasjon i medisin ved Universitetet i Bergen i 2003.

Infeksjonssykdommer og feilernæring er en av de viktigste årsakene til sykdom og høy dødelighet blant barn i utviklingsland. En ekspertgruppe oppnevnt av Verdens Helseorganisasjon (WHO) vurderer nå om organisasjonen skal anbefale at sink skal inngå i standardbehandling av akutt diaré. Norsk forskningssamarbeid med Nepal kan bidra til å gi et billig og effektivt middel mot en av de alvorligste sykdommene hos barn i utviklingsland.

gang av de viktigste resultatene fra programmet, med sikte på å skrive en populærvitenskapelig rapport som skal være klar til programmets avslutningskonferanse i oktober 2004. Publisering av forskningsresultatene i internasjonale fagtidsskrifter har vært tillagt vekt. Særlig fruktbart i så måte har et prosjekt ved CMI vært: *Between Emergency and Development: The Role and Experience of the Multilateral System*. Prosjektet kan vise til flere artikler i vitenskapelige tidsskrifter og antologier, samt populærvitenskapelige artikler og kronikker i mange av landets ledende aviser.

Norsk Utviklingshjelps Historie ble publisert i 2003. Bokverket er det første i sitt slag internasjonalt og gir interessante analyser omkring de politiske beslutningene som førte til valg og prioriteringer i Norges politikk overfor utviklingslandene.

Programmet *Bistandsrelevant Kvinnerett* setter søkelys på FNs kvinnekonvensjon som redskap for utvikling. En av studiene fra 2003 retter oppmerksomheten mot kjønn, kjønnskvotering, valgsystemer og godt styresett. Studien munner ut i forslag til mer kjønnssensitive valgstandarder, og skal følges opp med en studie av parlamentsvalgene i Pakistan. Gjennom et prosjekt om tvangsekteskap belyses forholdet mellom menneskerettigheter, kultur og religion.

Som ledd i en større satsing framover på fattigdomsreduksjon i utviklingsland, ble det i 2003 innledet en dialog med Norges forskningsråd. Det ble også satt i gang et forberedende arbeid knyttet til forskning rundt konflikt, fred og utvikling. Chr. Michelsens Institutt og Institutt for fredsforskning (PRIO) fikk i oppdrag og leverte i 2003 en forstudie om forskningsfront, forskningsbehov og kompetanse på dette området. Arbeidet med en satsing på forskning om globale helsespørsmål ble innledet i 2003 i dialog med Helsedepartementet og andre berørte instanser, inklusive Norges forskningsråd. Dette er også ledd i det pågående arbeidet med økt koherens i utviklingspolitikken.

Budsjett 2005

For 2005 foreslås bevilget 268 mill. kroner.

Post 71 Faglig samarbeid, kan overføres

Situasjonsbeskrivelse

Mange utviklingsland er interesserte i å få tilgang til norsk kompetanse og norske erfaringer på områder der Norge har internasjonalt anerkjent kompetanse. Normalt dreier det seg ikke om store pengeoverføringer, eller om langsiktig, bredt anlagt sektorsamarbeid, men om å stille relevant faglig kompetanse til rådighet for landet. Slik kompetanse finnes i relevante norske fagmiljø, både innen offentlig og privat sektor.

I nært samarbeid med relevante fagmiljø, vil det bli etablert effektive rutiner for å svare på slik etterspørsel. Det er en forutsetning at utviklingslandet selv etterspør norsk kompetanse på et område der Norge vurderes å ha spesielle fortrinn, og som vurderes som viktig i utviklingssammenheng.

Mål

Bevilgningen skal brukes til å gjøre relevant norsk kompetanse tilgjengelig for samarbeidsland og andre utviklingsland på en effektiv måte. Bevilgningen skal spesielt benyttes til å støtte faglig samarbeid innenfor følgende områder:

- godt styresett
- miljø
- fisk
- energi, herunder petroleumsforvaltning

Budsjett 2005

For 2005 foreslås bevilget 15 mill. kroner

Kap. 166 Tilskudd til ymse tiltak

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2003	Saldert budsjett 2004	Forslag 2005
70	Ymse tilskudd, *kan overføres*		27 600	8 000
71	Internasjonale prosesser og konvensjoner m.v., *kan overføres*	60 563	50 700	65 700
	Sum kap. 166	60 563	78 300	73 700

Post 70 Ymse tilskudd, kan overføres

Utenriksdepartementet foreslår at fullmakten Utenriksdepartementet har for å gi tilskudd til enkelttiltak på inntil 2 mill. kroner videreføres, og at bruk av midler utover dette beløp og inntil 6 mill. kroner, kan besluttes ved Kgl. res. Bruk av midler til enkelttiltak utover 6 mill. kroner legges frem for Stortinget, jf. forslag til romertallsvedtak. Fullmakten forutsettes bare brukt når det er ønskelig å bevilge midler raskt til nye tiltak hvor gitte rammer er for små. Fullmakten forutsettes også brukt til å dekke merbehov som følge av valutasvingninger.

Videre foreslås, jf. romertallsvedtak, at Stortinget samtykker i at Utenriksdepartementet i 2005 i samråd med Finansdepartementet kan forskuttere

norske nødhjelpsleveranser til FN innenfor en ramme på 25 mill. kroner årlig. Utbetaling til FN og tilbakebetalt kreditt fra FN nettoføres denne posten, øvrige bevilgninger omdisponeres til aktuell post under bistandsbudsjettet.

For 2005 foreslås bevilget 8 mill. kroner.

Post 71 Internasjonale prosesser og konvensjoner m.v., kan overføres

Situasjonsbeskrivelse

Utviklingslandene vil kunne høste store fordeler av økt deltakelse i multilateralt samarbeid og et bedret internasjonalt rammeverk. Som følge av mangler på midler og begrenset kompetanse kan særlig de fattigste landene ha problemer med å ta tilstrekkelig del i multilaterale prosesser.

Bevilgningen brukes i hovedsak til å finansiere utviklingslands oppfølging av internasjonale toppmøter- og konvensjonene, bl.a. på miljøområdet. Oppfølgingen av arbeidet innenfor FNs kommisjon for bærekraftig utvikling (CSD) vil være viktig også i 2005. Miljø samt handels- og investeringsområdet er særlig viktig. Regjeringen legger også vekt på at utviklingsland skal ha reell tilgang til WTOs tvisteløsningsmekanisme. Prioritet gis normalt til de minst utviklede landene. En mindre del av bevilgningen kan brukes til tiltak i regi av ikkestatlige organisasjoner og nettverk.

Mål

Bevilgningen skal brukes til:
- oppfølging av internasjonale toppmøter og gjennomføring av konvensjoner
- støtte utviklingslandenes deltagelse i internasjonale konferanser og prosesser, herunder faglig bistand og reisestøtte
- støtte til konferanser, seminarer og initiativ m.v. om spørsmål av spesiell interesse for utviklingsland, bl.a. innen biologisk mangfold, landbruk og klima.
- juridisk bistand til utviklingsland i forbindelse med tvisteløsningssaker i WTO, gjennom støtte til Det rådgivende senter for WTOs regelverk.

Bevilgningen kan også benyttes til:
- handelsrelatert faglig bistand i forbindelse med forhandlinger om og iverksettelse av frihandelsavtaler mellom EFTA-landene og aktuelle utviklingsland.
- støtte til internasjonale prosesser for å styrke rammebetingelsene for utviklingslands økonomiske utvikling, herunder formalisering av eiendomsrettigheter

Rapport 2003

Bevilgningen ble bl.a. brukt til kapasitetsbygging i utviklingsland, samt utviklingslands deltakelse under FNs Kommisjon for bærekraftig utvikling (CSD). Det ble gitt støtte til prosjekter og ulike aktiviteter knyttet opp til CSDs fokus i 2004 og 2005 på vann, sanitær og bosetting, bl.a til avholdelse av konferansen "Water for the Poorest» i november 2003. Konferansen bidro til å løfte fattigdomsperspektivet for områdene vann og sanitær og resultatet av konferansen ble presentert under CSD 12 våren 2004. Det gis også støtte via UNEPs program for kapasitetsbygging til å integrere politikk på områdene handel, miljø og fattigdomsbekjempelse. Programmet er et samarbeid mellom UNEP, UNCTAD og WTO.

Støtte ble gitt til utviklingslandenes oppfølging av bl.a. Biodiversitetskonvensjonen, Forørkningskonvensjonen og Klimakonvensjonen. Det ble også gitt støtte til utvikling av strategiske konsekvensanalyser og kapasitetsbygging innen integrert analyse av sammenhengene mellom handel, miljø og fattigdomsbekjempelse. Det ble også gitt støtte til arbeid i den Internasjonale Organisasjonen for Tropisk Tømmer (ITTO) for å sikre en bærekraftig utnyttelse av regnskogen og miljøsertifisering.

Det ble gitt støtte til deltakelse fra de minst utviklede landene på WTOs ministerkonferanse i Cancún, Mexico i september 2003 samt til gjennomføring av flere seminarer og programmer for kompetanseoppbygging om WTO-relaterte spørsmål. Støtten til Det rådgivende senter for WTOs regelverk ble videreført. Det ble også gitt støtte til annen handelsrelatert bistand til de minst utviklede landene (MUL), bl.a. innenfor rammen av Det integrerte rammeverk for handelsrelatert faglig bistand til MUL samt UNCTAD.

Midler ble også ytt til urfolks deltakelse på Verdenstoppmøtet om informasjonssamfunnet (WSIS), og oppfølging av konvensjoner og prosesser på landbruksområdet gjennom FAO. Det ble også gitt støtte til en FN-studie om globale fellesgoder over denne posten.

Det ble totalt utbetalt 60,6 mill. kroner.

Budsjett 2005

For 2005 foreslås bevilget 65,7 mill. kroner.

Kap. 167 Flyktningetiltak i Norge, godkjent som utviklingshjelp (ODA)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2003	Saldert budsjett 2004	Forslag 2005
21	Spesielle driftsutgifter	1 249 236	805 800	713 991
	Sum kap. 167	1 249 236	805 800	713 991

Post 21 Spesielle driftsutgifter

Bevilgningsforslaget utgjør utgifter som etter OECD/DACs regelverk kan rapporteres som utviklingshjelp. Etter OECD/DACs retningslinjer kan visse utgifter knyttet til opphold av flyktninger i Norge og tilbakevending til sine hjemland klassifiseres som offisiell utviklingshjelp (ODA). Dette er ordninger som administrativt ligger under Utdannings- og forskningsdepartementet, Kommunal- og regionaldepartementet og Barne- og familiedepartementet, men den ODA-godkjente andelen av utgiftene foreslås refundert over bistandsbudsjettet. Budsjettforslaget for 2005 er basert på følgende anslag ODA-godkjente utgifter:

Barne- og ungdomsvern	(Barne og familiedepartementet)	
Barne- og ungdomsvern	Kap. 3854, post 04	21,4 mill. kroner
Språkopplæring	(Utdannings- og forskningsdepartementet)	
Tiltak i grunnopplæringa	Kap. 3225, post 04	52,0 mill. kroner
Internasjonale samarbeidstiltak	Kap. 3288, post 04	4,9 mill. kroner
Statens lånekasse for utdanning	Kap. 5310, post 04	9,5 mill. kroner
Språkopplæring	(Kommunal- og regionaldepartementet)	
Voksenopplæring	kap. 3521, post 02	17,9 mill. kroner
Oppholdsutgifter	(Kommunal- og regionaldepartementet)	
Flyktningemottak	kap. 3520, post 04	546,6 mill. kroner
Andel integreringstilskudd	kap. 3521, post 04	40,2 mill. kroner
Tilbakevending	(Kommunal- og regionaldepartementet)	
Støtte	kap. 3521, post 01	8,8 mill. kroner
Transport	kap. 3521, post 03	12,7 mill. kroner

Det vises forøvrig til omtale i de respektive departementers fagproposisjoner for 2005.

For 2005 foreslås bevilget 713,991 mill. kroner.

Programkategori 03.30 Multilateral bistand

Utgifter under programkategori 03.30 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2003	Saldert budsjett 2004	Forslag 2005	Pst. endr. 04/05
170	FN-organisasjoner mv.	3 212 694	3 427 400	3 687 961	7,6
171	Multilaterale finansinstitusjoner	1 372 683	1 463 500	1 891 400	29,2
172	Gjeldslette	315 619	350 000	353 200	0,9
	Sum kategori 03.30	4 900 996	5 240 900	5 932 561	13,2

Programkategorien omfatter multilateral støtte til FN-systemets og utviklingsbankenes langsiktige utviklingsarbeid. Regjeringen vil benytte den multilaterale bistanden til å styrke FNs og finansinstitusjonenes evne til å være effektive partnere for utviklingslandene. Både aktiviteter og innsats for bedre samhandling rettes spesielt inn mot tusenårsmålene. Dette er en viktig oppfølging av St.meld. nr. 35 (2003-2004) Felles kamp mot fattigdom. Regjeringen vil øke de multilaterale organisasjonenes engasjement på områder som også fra norsk side prioriteres høyt, som utdanning, hiv/aids, næringsutvikling, handel og landbruk, miljø, godt styresett, bekjempelse av korrupsjon, helse og likestilling. Det legges til grunn et systemperspektiv i utviklingssamarbeidet med de multilaterale organisasjonene. Det er avgjørende for tildeling av midler hvordan organisasjonene bidrar innenfor sine mandater til oppnåelsen av tusenårsmålene. Videre står vurderingen av de ulike organisasjonenes effektivitet og organisasjonens bidrag til giverharmonisering sentralt. I tillegg legges det vekt på organisasjonenes aktive bidrag til oppfyllelse av vedtatte reformer i FN-systemet. Det vises her til det reformforslag som Norge sammen med andre likesinnede land har lagt fram for FNs generalsekretær, jf. omtale under kap. 170 post 70 FNs utviklingsprogram UNDP og underliggende fond.

Regjeringen vil øke støtten til de organisasjoner som mest aktivt arbeider for samordning og reform, og vurderer å redusere støtten til organisasjoner som ikke bidrar tilstrekkelig. Dette er bakgrunnen for at det legges opp til at FNs utviklingsprogram (UNDP), FNs befolkningsprogram (UNFPA) og FNs aidsprogram (UNAIDS) vil motta økte norske overføringer i 2005. FNs barnefond (UNICEF) vurderes å arbeide for isolert, og det foreslås derfor å vri støtten til organisasjonen fra generelle midler til utdanningsprogrammet.

Regjeringen arbeider aktivt for å styrke det multilaterale systemets evne til et samordnet utviklingssamarbeid med de enkelte land innenfor rammene av landenes fattigdomsstrategier. Harmoniseringsbestrebelsene gjelder også i forhold til andre givere og internt i FN-systemet slik at FN opptrer samlet på landnivå. Det legges opp til at Norges ambassader deltar aktivt i dette arbeidet, bl.a. for å sikre bedre sammenheng mellom bilateralt og multilateralt utviklingssamarbeid.

I arbeidet overfor de multilaterale organisasjonene har man en rekke virkemidler til rådighet, blant annet:

- Aktiv påvirkning av organisasjonenes prioriteringer og arbeidsmåte ved deltakelse i styrende organer.
- Stimulere den enkelte organisasjon til økt innsats på områder innen deres mandat som er spesielt relevante i forhold til Tusenårsmålene, gjennom initiativer i de styrende organer og dialog med de andre medlemslandene og sekretariatet i den enkelte organisasjon.
- Finansiering av tiltak som bidrar til å effektivisere bistanden.
- Foreta gjennomganger og evalueringer, fortrinnsvis sammen med andre land, for å vurdere effektivitet og resultater av organisasjoner, innenfor definerte innsatsområder, også på landnivå.
- Bruk av norske ambassader til å fremme av norske synspunkter overfor multilaterale organisa-

sjoner på landnivå, og til å rapportere om organisasjonenes praksis til styrende organer.

Best mulig rammevilkår og normgrunnlag for nasjonal og internasjonal utvikling søkes fremmet gjennom ulike internasjonale fora som FNs generalforsamling, internasjonale toppmøter og konferanser og mellomstatlige organer knyttet til FNs organisasjoner og de multilaterale finansinstitusjonene.

Tilskuddsforvaltningen

I tillegg til gjeldslettetiltak (kap. 172) kan det skilles mellom to typer tilskudd som gis over kap. 170 og kap. 171:
- generelle midler (grunnfinansiering og generelle tilleggsmidler)
- øremerkede tilleggsmidler

Generelle midler (grunnfinansiering og generelle tilleggsmidler)

Generelle og ikke-øremerkede midler blir gitt enten som grunnfinansiering til nærmere angitte multilaterale organisasjoner eller som generelle tilleggsmidler til flergiverfond eller utviklingsprogrammer og globale fond som er vedtatt av organisasjonenes styrende organer. Tilleggsmidlene kan også kanaliseres gjennom partnerskap mellom private og offentlige aktører. I de multilaterale finansinstitusjonene skjer fastsetting av grunnfinansiering gjennom omfattende forhandlinger mellom medlemsland, der blant annet byrdefordeling og utviklingseffekt fokuseres.

Dette reduserer den administrative byrden for mottakerlandene som slipper å forholde seg til ulike rapporteringskrav, ofte relatert til enkeltstående prosjekter, fra ulike givere.

Når mange land gir tilleggsmidler til de samme tematiske områdene, kan ikke innsatsen til den enkelte giver identifiseres på samme måte som før. Der hvor norske midler knyttes direkte opp til programmer vedtatt av styret, vil oppfølgingen basere seg på organisasjonenes generelle rapportering innenfor et tematisk område i stedet for separat rapportering. Organisasjonenes ordinære kontrollrutiner legges til grunn.

Øremerkede tilleggsmidler

Midlene over de nevnte kapitlene vil bare unntaksvis øremerkes enkeltland. Norskstøttede programmer i enkeltland som gjennomføres av multilaterale organisasjoner skal i hovedsak dekkes over poster under programkategoriene 03.10 og 03.20.

Regjeringen gir øremerkede tilleggsmidler i første rekke til organisasjoner som foreløpig ikke har utviklet instrumenter for å håndtere rene multilaterale tilleggsmidler, eller hvor hensynet til påvirkning av institusjonens politikk skulle tilsi det.

I 2003 inngikk Norge nye samarbeidsavtaler med to av FNs fond og programmer; FNs utviklingsprogram (UNDP) og FNs barnefond (UNICEF), og fire særorganisasjoner; Verdens helseorganisasjon (WHO), FNs organisasjon for utdanning, vitenskap og kultur (UNESCO), FNs organisasjon for ernæring og landbruk (FAO) og Den internasjonale arbeidsorganisasjonen (ILO). Det ble også inngått avtaler med Det internasjonale handelssenteret (ITC) og FNs konferanse for handel og utvikling (UNCTAD). Tilsvarende avtaler vil bli vurdert inngått med flere FN-organisasjoner, blant annet FNs bosettningsprogram (UN-HABITAT) og FNs miljøprogram (UNEP). Rammeavtalene inneholder bestemmelser om overordnede målsettinger for utviklingssamarbeidet og representerer en overgang fra prosjektsamarbeid og øremerking til bredere programsamarbeid og ordninger tematisk støtte knyttet til programmer vedtatt av styret.

Norge har en omfattende samfinansiering med de multilaterale finansinstitusjonene og i særdeleshet med Verdensbanken. Formålet er i første rekke å legge premisser for styrebeslutninger om politikkomlegging i institusjonene og følge opp gjennomføringen av prioriterte styrevedtak. Derved vil Norge kunne øke sin innflytelse over bruken av de multilaterale finansinstitusjonenes ressurser, som i størrelse langt overgår norsk bistand.

Norsk multilateral bistand er i hovedsak avbundet. På FN-siden gis bare bunden bistand i form av matvarer, som en del av det norske bidraget til Verdens matvareprogram. Fra og med 2007 vil også den norske støtten til Matvareprogrammet være fullstendig avbundet. I tillegg finnes det enkelte konsulentfond knyttet til de internasjonale finansinstitusjonene som var bundet til norske varer og tjenester. Verdensbanken har fremmet forslag om avbinding av disse fondene. Dette er for tiden til forhandling blant medlemslandene. Norge har aktivt støttet avbinding av konsulentfondene, samtidig som nødvendigheten av å iverksette tiltak for å sikre rettferdig konkurranse mellom alle lands konsulenter uavhengig av nasjonalitet, er understreket.

Rapportering

De multilaterale organisasjonene er i ferd med å styrke sine rapporteringer. Tidligere rapporter fokuserte mye på innsatsfaktorer og aktiviteter,

mens rapporteringen nå legges om til å fokusere mer på resultater. Denne omleggingen er krevende metodologisk, både for bilaterale og multilaterale givere. Det vil derfor ta tid før omleggingen vil være gjennomført. Dette begrenser mulighetene for norske myndigheter til å rapportere på organisasjonenes resultater.

Regjeringen vil videreføre dialogen om hvordan rapporteringen kan styrkes, først og fremst gjennom arbeidet i styrende organer. Norge har anmodet sentrale FN-organisasjoner om grundigere tematiske rapporter på de viktigste innsatsområdene, for å supplere de relativt korte årsrapportene. UNDP og UNICEF har allerede innført tematiske rapporter, og Norge er opptatt av å arbeide for at rapportene blir enda bedre.

MOPAN-samarbeidet

For å styrke gjennomgangen av multilaterale organisasjoners arbeid på landnivå der det også er et bilateralt samarbeid, har Norge innledet et samarbeid med likesinnede giverland. Det er etablert et uformelt nettverk, kalt MOPAN etter den engelske nettverksbetegnelsen «Multilateral Organizations Performance Assessment Network». I 2004 deltar Canada, Danmark, Nederland, Sveits, Sverige og Storbritannia og Østerrike, mens Finland og Irland er observatører. Målsettingen med MOPAN-samarbeidet er å bedre informasjonsflyten om de multilaterale organisasjonenes arbeid på landnivå fra utestasjoner til departementer og direktorater, å styrke og effektivisere MOPAN-landene som bidragsytere til de multilaterale organisasjonene, og å bedre forståelsen av prioriteringene som foretas i organisasjonene på landnivå.

I 2003 gjennomførte MOPAN-gruppen en undersøkelse hvor metode og tilnærming for felles gjennomganger ble testet ut for første gang. Søkelyset ble rettet mot UNICEF, WHO, Verdensbanken og Den asiatiske utviklingsbanken og fokuserte på helsesektoren. Norge deltok i gjennomganger i Malawi, Mosambik, Nicaragua, Vietnam, Bangladesh, Tanzania og Uganda.

Gjennomgangen avdekker at organisasjonene i betydelig grad har bidratt til å gjøre nasjonale helsestrategier mer fattigdomsorienterte. WHO har tette relasjoner til lokale og nasjonale myndigheter og oppfattes som god til å gi råd og faglig bistand innenfor helsesektoren. UNICEF vurderes som en opinionsleder med omfattende lokale nettverk helt ut på landsbygda. Verdensbanken anses som en viktig premissleverandør for nasjonale myndigheter og er åpen og deltakende i nye former for bistand, som for eksempel sektorprogrammer. Gjennomgangen viser også at særlig UNICEF, men også de andre organisasjonene bør koordinere arbeidet bedre seg imellom og med andre givere.

Norge, og de øvrige MOPAN-landene, følger opp konklusjonene i studien i de gjeldende organisasjonenes styrende organer og samrådsmøter. MOPAN-gjennomgangen er nyttig, ikke minst fordi konkrete vurderinger fra landnivå kan anvendes direkte i dialogen med de multilaterale organisasjonene. Det er derfor besluttet å foreta årlige MOPAN-gjennomganger. I 2004 retter den seg mot FAO, UNDP og Afrikabanken. Søkelyset skal særlig settes på organisasjonenes deltakelse i giverkoordinering og deres lydhørhet overfor mottakerlandets prioriteringer, med spesielt fokus på kapasitetsbygging innenfor organisasjonenes respektive mandater.

Kap. 170 FN-organisasjoner mv.

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2003	Saldert budsjett 2004	Forslag 2005
70	FNs utviklingsprogram (UNDP)	703 000	703 000	723 000
71	FNs befolkningsprogram (UNFPA)	230 000	230 000	240 000
72	FNs barnefond (UNICEF)	327 000	327 000	300 000
73	Verdens matvareprogram (WFP), *kan overføres*	220 002	205 000	205 000
74	FNs Høykommissær for flyktninger (UNHCR)	170 000	170 000	170 000
75	FNs organisasjon for palestinske flyktninger (UNRWA)	100 000	100 000	100 000
76	Tilleggsmidler via FN-systemet mv., *kan overføres*	1 324 219	901 200	1 066 200
77	FNs aidsprogram (UNAIDS), *kan overføres*		115 000	125 000
78	Bidrag andre FN-organisasjoner mv.	92 626	96 200	130 220
79	Eksperter, junioreksperter og FNs fredskorps, *kan overføres*	45 847	45 000	47 000
80	Bidrag til globale fond, *kan overføres*		450 000	471 541
81	Tilskudd til internasjonal landbruksforskning, *kan overføres*		85 000	110 000
	Sum kap. 170	3 212 694	3 427 400	3 687 961

Organisasjoner og finansieringsmekanismer som også mottar støtte under kap. 116 Deltaking i internasjonale organisasjoner og kap. 197 post 16 Tilskudd til internasjonale klima- og miljøtiltak er omtalt under dette budsjettkapittelet. Tre poster var nye i 2004-budsjettet under dette kapittel. Tillskudd under disse nye postene ble i St.prp. nr. 1 (2002-2003) dekket over post 16 Tilleggsmidler via FN-systemet m.v.

Post 70 FNs utviklingsprogram (UNDP) og underliggende fond

FNs utviklingsprogram (UNDP)

Situasjonsbeskrivelse

UNDP er det mest sentrale av FNs fond og programmer. UNDPs hovedoppgave er å ivareta FNs utviklingsaktiviteter i mer enn 136 land der UNDP er representert. Av kjerneressursene går 60 pst. til de minst utviklede landene. Den overordnete målsettingen for UNDP er å styrke utviklingslandenes kapasitet til å ta ansvar for egen utvikling og å nå FNs tusenårsmål. Kapasitetsbygging og institusjonsutvikling er viktige bidrag til nasjonalt eierskap. UNDP har fått et særlig ansvar i oppfølging og overvåking av tusenårsmålene. Dette skjer gjennom å bistå de enkelte utviklingsland med rådgivning, politikkutforming og – gjennomføring. I UNDPs bistand til nasjonale myndigheter legges det særlig vekt på godt styresett, samt arbeidet innen krise og postkonfliktsituasjoner. Mottakerland har gjennomgående stor tillit til FN og UNDP som rådgiver i denne type bistandsvirksomhet.

UNDP har videre en sentral rolle i å fremme bedre samordning og integrering av FNs utviklingsvirksomhet. På hovedkvarternivå leder UNDP FNs utviklingsgruppe (UNDG). På landnivå har UNDP også ledelsen i utformingen av et felles rammeverk for FNs utviklingsvirksomhet (UNDAF). UNDAF- rammeverket skal støtte opp under de respektive lands nasjonale handlingsplaner for fattigdomsreduksjon (PRSP).

UNDP har også, ikke minst basert på norsk støtte, utviklet kompetanse på bistand i skjæringspunktet mellom sikkerhet og utvikling. Dette angår særlig konfliktrelatert bistand og bistand til demokratisk utvikling. Ett av fire programland befinner seg enten i krise, konflikt eller postkonflikt. Godt styresett er en forutsetning for å få til effektiv fattigdomsbekjempelse. UNDPs kompetansesenter for bistand innen godt styresett ligger i Oslo.

UNDP har de senere år gått gjennom en omfattende reformprosess der organisasjonen har utviklet seg fra en prosjektorganisasjon til en kunnskapsbasert organisasjon for rådgivning til utviklingslandene. Den store utskiftingen av UNDPs stedlige representanter har bidratt til en kvalitativ

heving av nivået i organisasjonen og styrking av organisasjonens politiske kompetanse. UNDP har desentralisert hovedkvartersfunksjoner for å bli bedre i stand til å levere resultater på landnivå. Konsentrasjon om kjerneoppgavene står sentralt i den nye langtidsplanen for 2004-2007 som ble vedtatt i 2003. UNDP arbeider med et opplegg for resultatbasert rapportering for bedre å kunne måle effekter av organisasjonens arbeid.

Norge sitter i styret i UNDP og vil arbeide for at reformprosessen i UNDP fortsetter samt videreføre UNDPs sentrale rolle i arbeidet med reformer av FNs operasjonelle aktiviteter.

Regjeringen vil videreføre den politiske og økonomiske støtten til UNDPs arbeid og legger særlig vekt på UNDPs sentrale rolle i det globale utviklingssamarbeidet, i fattigdomsbekjempelsen og i oppfølgingen av FNs tusenårsmål. Regjeringen vil søke å bidra til å videreutvikle organisasjonens rolle innen godt styresett og demokratibygging. Videre vil regjeringen arbeide for at UNDP øker fokus på forebygging av krise og konflikt, samt støtte land i overgangen fra nødhjelp til langsiktig utvikling.

Regjeringen vil bidra til å videreutvikle UNDPs ansvar for å samordne FNs utviklingsaktiviteter på landnivå gjennom å støtte opp om UNDPs koordineringsrolle.

Et slikt initiativ er tatt gjennom utarbeidelse av et posisjonspapir om FN-reform som har fått tilslutning fra en rekke giverland. Posisjonspapiret ble overlevert til FNs Generalsekretær av utviklingsministeren i et møte i New York i juni 2004. Posisjonspapiret forutsettes å bli et sentralt bidrag i forbindelse med treårsgjennomgangen av FNs bistandsvirksomhet under høstens Generalforsamling i FN.

UNDPs kjerneressurser øker igjen etter en lengre periode med reduksjoner. Denne utviklingen er positiv med hensyn til organisasjonens evne til effektivt å bidra til utviklingsprosessen. Regjeringen har tatt initiativ til en bred dialog med andre giverland med sikte på å sikre et sterkere ressursgrunnlag for UNDP. Denne kampanjen har bidratt positivt til økning av organisasjonens kjernemidler. Det legges derfor opp til en viss økning av støtte til UNDP i 2005.

HKH Kronprinsen er utnevnt som UNDP «goodwill » ambassadør for 2004-2005. Kronprinsen har valgt å fokusere på tusenårsmålene, og særlig på målene som angår helse, hiv/aids og utdanning. Det er videre en målsetting for Kronprinsen å bidra til å mobilisere ungdom til støtte for tusenårsmålene.

Mål

UNDP fokuserer arbeidet rundt fem prioriterte innsatsområder:
- fattigdomsreduksjon
- godt styresett
- fredsbygging
- energi og miljø
- hiv/aids

UNDP er videre sentral i oppfølgingen av FNs tusenårsmål og i arbeidet med reformer av FNs operasjonelle aktiviteter.

Rapport 2003

Ifølge UNDPs egen resultatrapportering har man svært god måloppnåelse, og blir verdsatt høyt av dens partnere. UNDP spør systematisk om vurderingen av UNDPs virksomhet i hvert enkeltland hos nasjonale myndigheter og bilaterale givere. Tiltroen til UNDPs arbeid er jevnt over svært god og har vist en økende grad av tilfredshet de siste par år. I samme undersøkelse ble UNDPs innsats på områdene energi og miljø ikke vurdert som like sterk. Det samme gjaldt for UNDPs relasjoner til det sivile samfunn og privat sektor,

UNDPs rolle innen *fattigdomsreduksjon* har spesielt vært å bidra til å utvikle nasjonale strategier for å bekjempe fattigdom

På området godt *styresett* har UNDP i sin støtte til utvikling av parlamenter bidratt til å styrke administrative strukturer og gitt opplæring til parlamentarikere. Videre har en bidratt til å styrke kapasiteten til justissektoren. I rundt 90 land har en sett resultater av arbeidet med desentralisering og offentlige forvaltningsreformer.

På området *fredsbygging* har UNDP blant annet bidratt til ødeleggelsen av mer enn 120 000 våpen og 170 tonn med ammunisjon.

UNDPs aktiviteter på området *energi og miljø* har hatt spesiell fokus på å bygge opp landenes kapasitet til å forvalte sine ressurser.

I arbeidet med *hiv/aids* har UNDP spesielt bidratt til å utvikle den nasjonale kapasiteten til landene i å håndtere epidemien. I 19 land har en utviklet et lederopplæringsprogram for å kunne forholde seg til problemet på en strategisk og koordinert måte.

I arbeidet med å nå *tusenårsmålene* har UNDP bistått nasjonale myndigheter med rapporteringen. I løpet av 2003 kom et femtitalls nasjonale rapporter, samt at det har vært ført en aktiv kampanje for å bevisstgjøre befolkningen om tusenårsmålene.

Det er gjort framskritt for å bedre samordningen mellom FNs fond og programmer på hoved-

kvarternivå, blant annet som følge av at FNs utviklingsgruppe (UNDG) har fått en sterkere rolle. Dette har også styrket samordningen av FNs *operasjonelle aktiviteter* på landnivå, der UNDPs stedlige representanter har hatt en sentral rolle gjennom sitt arbeid som koordinator for FN-systemet på landnivå.

Norge er medlem av styret og satt som visepresident i 2003. Gjennom sin styreplass har Norge bidratt til en ny og mer fokusert langtidsplan for 2004-2007, som blant annet innebærer en reduksjon av hovedinnsatsområder og nye arbeidsmetoder. Langtidsplanen er et resultat av reformprosessen innen UNDP og det hele har gitt seg utslag i økte kjerneressurser til organisasjonen

I 2003 inngkk Norge en rammeavtale med UNDP for støtte som gis utover de generelle midlene. Rammeavtalen inneholder bestemmelser om overordnete målsettinger for utviklingssamarbeidet og representerer en overgang fra prosjektsamarbeid til bredere tematisk støtte knyttet til programmer vedtatt av styret

Norge bidro i 2003 med 655 millioner kroner i generelle, ikke-øremerkede midler til UNDP over denne budsjettposten. Norge bidrar med i overkant av 10 pst. av UNDPs kjerneressurser og var i 2003 organisasjonens nest største giver. Samlet bidrar Norden med nesten en tredel av UNDPs budsjett. Norges totale midler til UNDP utgjorde 1 134 millioner kroner i 2003 Dette innbefatter midler øremerket på land og midler fra posten for overgangsbistand.

FNs kapitalutviklingsfond (UNCDF)

Situasjonsbeskrivelse

FNs kapitalutviklingsfond (UNCDF) er et underliggende fond av UNDP, og har som formål å øke tilgangen på kapital på gavevilkår for investeringer i mindre prosjekter. Det legges særlig vekt på de fattigste gruppene i utviklingsland, spesielt i Afrika, der 70 prosent av UNCDFs virksomhet foregår. Organisasjonen arbeider med mikrofinans, lokale utviklingsfond og tilgang til lokale tjenester og infrastruktur, samt miljøtiltak. Det pågår en diskusjon om UNCDFs framtid blant annet i lys av at flere av de største giverne, inkludert Norge, har redusert sine bidrag. Spørsmålet om videre norsk støtte til UNCDF vil derfor bli vurdert nærmere.

Mål

UNCDF har som mål å utvikle pilotprosjekter innen mikrofinans og lokal kapasitetsbygging innen godt styresett.

Rapport 2003

En uavhengig evaluering konkluderte med at UNCDF er en effektiv organisasjon som har bidratt til betydelige resultater på områder som mikrofinans og lokalt styresett med hensyn til fattigdomsreduksjon. UNCDFs ekspertise er meget etterspurt i MUL-landene. Norge var i 2003 den tredje største giver med 16 prosent av midlene til kjerneressursene. Norge bidro med 30 millioner kroner til UNCDF over denne budsjettposten.

FNs utviklingsfond for kvinner (UNIFEM)

Situasjonsbeskrivelse

UNIFEM gir faglig og økonomisk støtte til nyskapende program som fremmer kvinners menneskerettigheter, politisk deltakelse og økonomisk sikkerhet. Økonomisk utvikling, menneskerettigheter, vold og konflikt og hiv/aids er prioriterte områder og er lagt vekt på i den strategiske planen for 2004-2007. UNIFEM har en spesielt viktig rolle som pådriver og katalysator for å fremme likestilling innen FN-systemet og i forhold til mottakerland. I underkant av 90 prosent av UNIFEMs kjerneressurser går til lavinntektsland og derav 32 prosent til de minst utviklede landene. UNIFEM har fått færre ressurser etter at Nederland i 2003 trakk seg ut av samarbeidet med UNIFEM. Norge vil ta del i en internasjonal flergiverevaluering av UNIFEM.

Mål

UNIFEMs mål er å fremme likestilling mellom kvinner og menn på alle samfunnsområder gjennom samarbeid med myndigheter og andre FN-organisasjoner

Rapport 2003

UNIFEMs arbeid i 2003 var fokusert på gjennomføring av den strategiske planen for 2000-2003, som innebærer å øke kvinners, særlig fattige kvinners, muligheter på det økonomiske og politiske området. Strategiplanen er knyttet opp til oppnåelse av tusenårsmålene. En betydelig fremgang i kvinners politiske deltakelse er oppnådd, men målet om 30 prosent kvinner på regjeringsnivå globalt er fortsatt langt unna. Vold mot kvinner, hiv/aids, kvinners tilgang til IT, samt kvinner og fred og sikkerhet var spesielt prioriterte områder. Et samarbeid mellom UNIFEM og UNAIDS resulterte i et ressurssenter for lettere tilgang til informasjon om kvinnedimensjonen av hiv/aids. Et annet samarbeid med «UN Information and Technologies Task

Force» (UNICTTF) ble også opprettet i 2003 for å bedre kvinners tilgang til informasjon på nettet. Kvinners engasjement i fred-og forsoningsforhandlinger, spesielt i post-konflikt Irak og Afghanistan, ble spesielt vektlagt i 2003.

På landnivå oppnådde UNIFEM integrering av likestilling og kjønnsperspektiver i nasjonale planer og lover. Kosovo fikk en handlingsplan for likestilling i 2003 etter samarbeid med UNIFEM og Rwanda innførte en ny grunnlov som integrerer 22 artikler om likestilling og fremme av kvinners rettigheter. I Nepal er det besluttet å inkludere kvinneperspektivet i alle budsjett, bistandsprogrammer og juridiske retningslinjer.

Norske midler til UNIFEMs kjernebudsjett i 2003 var 18 millioner kroner. Norge var i 2003 UNIFEMs fjerde største giver og de norske midlene omfattet 11,9 prosent av organisasjonens kjernebudsjett.

Budsjett 2005

For 2005 foreslås bevilget 723 mill. kroner. Det legges indikativt opp til øke bidraget til UNDP med 20 mill. kroner til 675 mill. kroner, samt videreføre støtten til UNCDF med 30 mill. kroner og til UNIFEM med 18 mill. kroner.

Post 71 FNs befolkningsprogram (UNFPA)

Situasjonsbeskrivelse

FNs befolkningsprogram (UNFPA) er verdens største internasjonale aktør på befolkning og programmer innen reproduktiv helse. Fondets mandat er å bistå i utvikling av nasjonale strategier for befolkningsrelatert politikk, og bistå i utvikling av helsetilbud innenfor reproduktiv helse, inklusiv familieplanlegging. Rammeverket for UNFPAs arbeid er målsettingene i handlingsprogrammet fra FN-konferansen om befolkning og utvikling (ICPD) fra 1994 og oppfølging av tusenårsmålene.

Reproduktiv helse er UNFPAs hovedinnsatsområde med fokus på familieplanlegging, innsats for å sikre kvinner en trygg graviditet og fødsel, herunder tusenårsmålet om å redusere mødredødeligheten, kontroll med seksuelt overførbare sykdommer, spesielt hiv/aids , og andre sykdommer knyttet til menneskelig reproduksjon. I tillegg er det en prioritert oppgave å arbeide for å avskaffe kvinnelig kjønnslemlestelse og fødselsskader hos barnebruder samt å bekjempe vold mot kvinner.

UNFPA har aktiviteter i 136 land og landkontorer i 112 av dem. Av kjerneressursene går 66 pst. til de minst utviklede landene (MUL).

Norsk politikk er å gi støtte til handlingsprogrammet fra Kairo (ICPD-konferansen) og å aktivt forhindre forsøk på å isolere UNFPA. Regjeringen vil prioritere støtte til UNFPA i arbeidet med å bistå utviklingslandene med å følge opp tusenårsmålet om reduksjon av mødredødelighet, som er et særlig ansvar, ved siden av barnedødelighet og integrerte strategier for bedring av reproduktiv helse og bekjempelse av hiv/aids. Norge er medlem av styret og satt som visepresident i 2003.

Den siste tiden har UNFPA vært utsatt for et sterkt politisk press, hovedsakelig fra USA, rettet mot UNFPAs mandat innen reproduktiv helse. USA holder nå tilbake midler for 3. året på rad. Samtidig høster fondet, og lederen Thoraya Obaid fra Saudi-Arabia, bred støtte fra et rekordstort antall givere (149 land). Oppslutningen blant arabiske land er også økende. Regjeringen legger opp til at en også fra norsk side gir en viss økning i støtten til UNFPA for 2005.

Mål

FNs befolkningsfond (UNFPA) konsentrerer seg om tre hovedoppgaver

- Utvikling av nasjonal helse- og befolkningspolitikk
- Bidra med å utvikle helsetilbud innenfor reproduktiv helse, inkludert familieplanlegging.
- Kunnskaps- og informasjonsformidling om reproduktiv helse og befolkningsspørsmål.

Rapport 2003

UNFPA har vært en pådriver for å inkludere reproduktiv helse og hiv/aids i nasjonale programmer, fattigdomsreduksjonsstrategier og sektorprogram, innen helse og sosial utvikling. På grunn av nye arbeidsmetoder, fra prosjekthåndtering til rådgivning på nasjonalt nivå, har UNFPA satt i gang flere tiltak for kapasitetsbygging. For å redusere mødredødelighet bidro fondet til å styrke fødselsklinikker i fattige land. Det ble lagt stor vekt på hiv/aids-arbeidet og spesielt på nødvendigheten av integrerte planer for forebygging av hiv/aids og reproduktiv helse. Dette skjedde både gjennom opplysningsarbeid, forebyggende arbeid og gjennom å fremme bruk av kondomer. UNFPA fortsatte sine interne reformer. En av de viktigste pågående prosessene er innføring av resultatbasert styring. UNFPA har vært aktivt med i samarbeidet med andre FN-organisasjoner og i FNs felles bestrebelser for reform, forenkling og harmonisering.

Norge deltok i 2002 i en flergiverevaluering av UNFPA og Den internasjonale føderasjon for familieplanlegging (IPPF) med fokus på organisasjonenes fremming av reproduktive rettigheter og helse,

spesielt rettet mot ungdom. Evalueringen trekker frem flere tiltak rettet mot ungdom, som kan vise til gode resultater, og som bør videreføres i større skala. Kapasitetsbygging med fokus på offentlige myndigheter, for mer effektiv implementering av programmer for reproduktiv helse og rettigheter, trekkes frem som et generelt behov. Det arbeides nå videre med hvordan Norge best kan følge opp anbefalingene fra evalueringen. Norge bidro med 10, 4 prosent av UNFPAs kjerneressurser og var i 2003 fondets 3. største giver. I 2003 gav Norge 230 mill. kroner over denne posten. Over ulike budsjettposter bidro Norge med i alt 267,9 millioner kroner til UNFPA i 2003.

Budsjett 2005

For 2005 foreslås bevilget 240 mill. kroner.

Post 72 FNs barnefond (UNICEF)

Situasjonsbeskrivelse

UNICEFs mandat er å fremme barns grunnleggende rettigheter til overlevelse, utvikling, beskyttelse og deltakelse. UNICEF har et særskilt ansvar for barn i spesielt vanskelige situasjoner, inkludert barn i ekstrem fattigdom og barn i humanitære nødssituasjoner. UNICEF støtter programtiltak i 158 land og territorier. Om lag 50 pst. av ressursene går til minst utviklede land (MUL). Norge har tatt initiativ i styret for å øke ressursandelen som går til MUL. Norge er medlem av styret i 2004 og 2005.

UNICEFs virksomhet finansieres gjennom frivillige midler fra giverland og fra privat sektor, inkludert 37 nasjonale UNICEF-komitéer. Midler fra giverland utgjør omlag to tredeler av UNICEFs samlede inntekter.

Over ulike poster bidro Norge med i alt 775 mill. kroner til UNICEF i 2003. Dette inkluderer regulære midler, tilleggsmidler til jenters utdanning, vaksinearbeid og beskyttelse av barn, samt humanitær bistand og overgangsbistand.

Mål

UNICEF fokuserer arbeidet rundt fem tematiske satsningsområder:
- Jenters utdanning.
- Småbarns utviklingsvilkår
- Vaksinearbeid
- Bekjempelse av hiv/aids
- Beskyttelse av barn mot vold, utnytting, misbruk og diskriminering

Rapport 2003

UNICEFs arbeid var preget av gjennomføringen av fondets strategiske plan for 2002-2005. Hovedfokus i planen er konsentrasjon av virksomheten rundt de fem prioriterte satsningsområdene. I sterkere grad enn før bevilges også midler til disse tematiske satsningsområdene. UNICEF presenterte for første gang i 2003 tematiske rapporter. Norge arbeidet aktivt for bedre og mer resultatorienterte rapporter. UNICEF har spesielt arbeidet med de 25 utviklingsland som har lengst vei å gå for å nå målet om likestilling i utdanning.

Styret vedtok i 2003 å intensivere innsatsen for at minst 60 prosent av kjerneressursene skal gå til MUL. Styret ba også eksekutivdirektøren om å rapportere på UNICEFs deltakelse i felles FN-programmer og andre nye samarbeidsformer.

Innsatsen for *jenters utdanning* ble ytterligere trappet opp i 2003, blant annet gjennom styrking av FNs initiativ for jenters utdanning som UNICEF leder. Situasjonen er fortsatt vanskelig, men UNICEF rapporterer om fremgang i alle regioner. Når det gjelder *småbarns utviklingsvilkår*, arbeider UNICEF for å støtte utviklingen av nasjonal politikk, med særlig fokus på barn under tre år, utvikling av primærhelsetjeneste og fødselsregistrering. UNICEF satset i 2003 store midler og andre ressurser på innsatsen for beskyttelse av barn mot vold, utnytting, misbruk og diskriminering.

UNICEF spiller en sentral rolle i det globale *vaksinearbeidet*. Dette skjer i tett samarbeid med WHO og de andre partnerne i GAVI-alliansen (se egen omtale under post 170.80). Ikke minst arbeider UNICEF for å sikre vaksinasjon av barn i nød og i humanitære situasjoner. I 2003 kjøpte UNICEF omlag 2,5 milliarder vaksiner.

UNICEF har innenfor UNAIDS hovedansvar for spesifikk innsats overfor barn og unge og leder i mange land tematiske givergrupper på *hiv/aids*. Innsatsen er trappet opp og utvidet til å gjelde nødhjelp. UNAIDS rapporterer at få land kan ventes å nå målet om å snu utviklingen med mindre ressurser og innsats trappes opp ytterligere.

Når det gjelder *beskyttelse av barn* fokuserte UNICEF bl.a. på hjelp til barnearbeidere og reintegrering av barnesoldater.

Norge var i 2003 den nest største giveren til UNICEF av generelle bidrag, med omlag 11 prosent av ressursene. Over denne posten fikk UNICEF 327 millioner kroner i 2003. Dersom øremerkede midler medregnes, var Norge UNICEFs tredje største giver.

For 2005 legges det opp til en viss reduksjon av de generelle bidragene blant annet begrunnet i at UNICEF bør vise større vilje til giverkoordinering

og -harmonisering. Samtidig foreslås en økning på 150 mill. kroner til UNICEFs program for jenters utdanning over post 76 Tilleggsmidler via FN-systemet. UNICEFs nødhjelpsaktiviteter finansieres over kap. 163 Nødhjelp og naturkatastrofer.

Budsjett 2005

For 2005 foreslås bevilget 300 mill. kroner.

Bevilgningsforslaget omfatter inntektene fra de sivile tjenestepliktiges arbeid ført på Justisdepartementets budsjett, jf. Innst. S. nr 175 (1985-86).

Post 73 Verdens matvareprogram (WFP), kan overføres

Situasjonsbeskrivelse

Verdens matvareprogram (WFP) er FNs organisasjon for matvarebistand. Mandatet er å benytte mat for å fremme global matvaresikkerhet, langsiktig økonomisk og sosial utvikling, avhjelpe flyktninge- og andre humanitære kriser og til overgangsbistand. Mandatet spenner fra nødhjelp til utvikling og gir organisasjonen fleksibilitet og mulighet til hurtig innsats ved kriser. WFP har egne operative strategier for kvinner og likestilling samt for hiv/aids.

WFP skal også yte tjenester overfor bilaterale givere, andre FN-organisasjoner og frivillige organisasjoner i operasjoner som er i samsvar med WFPs mandat og hensikter. WFP er det av FNs fond og programmer som har mest ressurser, med nær 18 mrd. kroner. Mens WFP de siste årene har fått stadig mer til nødhjelp, har programmet opplevd merkbart synkende midler til utviklingsporteføljen. 71 pst. av organisasjonens disponible midler til utviklingsarbeid ble i 2003 benyttet i minst utviklede land (MUL), mens 99 pst. ble benyttet i lavinntektsland med matvareunderskudd. WFP har den største MUL-andelen i FN-systemet.

Norge fikk i 2003 gjennomslag for en langt sterkere fattigdomsinnretning av WFPs utviklingsarbeid. Et norsk forslag om at 90 pst. av WFPs multilaterale utviklingshjelp skal gå til MUL, ble vedtatt etter vanskelige forhandlinger.

Regjeringen anser WFP som en viktig bidragsyter til å fremme sosial og økonomisk utvikling og humanitær innsats. Fra norsk side legges det vekt på at matvarehjelpen skal være fleksibel og utfases når det ikke lenger er behov for den. Norge oppfordrer WFP til å foreta innkjøp av matvarer i utviklingsland med matvareoverskudd blant annet for å styrke landbruket i utviklingslandene. Regjeringen har anmodet WFP om ikke å benytte norske midler til innkjøp av genmodifisert mat for slik å gi mottakerlandene et valg med hensyn til om de ønsker å motta matvarehjelp som er genmodifisert eller ikke. Norge gikk i 2004 inn som medlem av WFPs styre, men byttet plass med Danmark. Norge går derfor inn igjen i WFPs styre i 2005.

Norges samlede midler til WFP var 359 million kroner over ulike poster i 2003. Regjeringen har etter dialog med WFP og norske leverandører fattet vedtak om full avbinding av vareleveransene fra og med 2007. Regjeringen har allerede avbundet all annen bistand gjennom FN-systemet. I 2005 og 2006 legges det opp til innkjøp fra norske leverandører for 15 millioner kroner årlig.

Mål

Den overordnede målsettingen for WFP er å bekjempe sult. WFP er bevisst sin rolle i å bidra til å oppnå tusenårsmålene.

I utviklingsbistanden har WFP fem målsettinger

- Redde liv i akutte kriser.
- Beskytte levekår i krisesituasjoner.
- Sikre barn, mødre og utsatte grupper bedre ernæring
- Støtte tilgang til utdanning, og redusere kjønnsforskjellene når det gjelder utdanning og opplæring.
- Støtte myndighetene til å etablere og å drive matutdelingsprogrammer.

Rapport 2003

WFP ga i 2003 matvarehjelp for utviklingsformål til 104,2 millioner mennesker i 81 land. Hovedmålgruppene var utsatte grupper med utilstrekkelig ernæring, spesielt skolebarn, barn i førskolealder, gravide og ammende mødre.

I tillegg bidro WFP med skolemat til over 15 millioner elever i fattige land for å sikre tilgang til utdanning. WFPs likestillingsstrategi for perioden 2003-2007 har som målsetting at halvparten av dem som deltar i skolematordningen skal være jenter innen 2007. WFP arbeider bl.a. med dette i 9 av 14 land som i 2004 ble vurdert til å ikke å nå likestillingsmålet innen 2015.

Arbeidet med å forebygge sultkatastrofer ble blant annet gjennomført gjennom analyser av ernæringssituasjonen blant sårbare grupper. I 2003 bidro WFP til å redusere virkningen av tørkekatastrofen i det sørlige Afrika. WFP støtter husholdninger der begge foreldre er falt fra på grunn av hiv/aids.

Midlene til WFP i 2003 over denne posten var 220 millioner kroner. Av dette ble 25 million kroner overført i form av matvarer (herdet marint fett og fiskehermetikk). Norge var i 2003 sjuende største

giver totalt (2,5 prosent), men den tredje største giver til utviklingsformål, med 10 prosent. Midler til WFPs utviklingsarbeid har vært på nedadgående, og de nordiske lands bidrag utgjør 23 prosent av disse bidragene.

Budsjett 2005

For 2005 foreslås bevilget 205 mill. kroner.

Post 74 FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR)

Situasjonsbeskrivelse

UNHCRs mandat er å gi beskyttelse og assistanse til personer som er forfulgt og flykter på grunn av rase, religion, nasjonalitet, politisk oppfatning eller tilhørighet til en spesiell samfunnsgruppe, samt å finne varige løsninger på flyktningproblem. I tillegg er UNHCR engasjert i enkelte «flyktningliknende» situasjoner etter pålegg fra FNs generalsekretær og Generalforsamlingen. Dette gjelder blant annet Høykommissærens arbeid for internt fordrevne. Som et resultat av en omfattende organisasjonsgjennomgang («UNHCR 2004«) vedtok FNs generalforsamling høsten 2003 å gjøre UNHCRs mandat permanent, mens det tidligere ble fornyet hvert femte år.

Norge har tradisjonelt vært en solid støttespiller for UNHCR og organisasjonens virksomhet. Norge er medlem av UNHCRs styrende organ, Eksekutivkomitéen og den faste komité. Den samlede norske bistand til UNHCR i 2003 beløp seg til vel 342 mill. kroner.

I lys av flyktningproblemenes fortsatte store omfang og UNHCRs avhengighet av tilleggsmidler (står for nær 98 prosent av virksomheten) for å kunne finansiere arbeidet sitt, går Regjeringen inn for å opprettholde det høye nivået på det faste bidraget til UNHCR. Det vil som tidligere bli lagt vekt på UNHCRs beskyttelsesmandat, særlig tiltak for kvinner og barn som utgjør flertallet av flyktningene, så vel som midler til en forsterket innsats for å få i stand varige løsninger. Som tidligere vil også midler over andre budsjettposter bli benyttet til å finansiere enkeltoperasjoner.

Mål

UNHCRs hovedmål er å sikre flyktningenes rettigheter og ivareta deres ve og vel, samt bidra til å løse verdens flyktningproblemer.

Rapport 2003

Det omfattende arbeidet med reformer av UNHCR («UNHCR 2004«) ble foreløpig avsluttet ved at FNs generalforsamling vedtok en resolusjon (58/153) som bl.a. gir støtte til forsiktige forsøk på å få til en mer forutsigbar finansiering av UNHCRs arbeid og en bedre byrdefordeling. Resolusjonen gir også støtte til en sterkere innsats for varige løsninger av flyktningproblemene. Den omfattende handlingsplanen for å styrke den internasjonale beskyttelsen av verdens flyktninger som ble resultatet av de globale konsultasjonene om beskyttelse, legger også sterk vekt på arbeidet for å finne varige løsninger av verdens flyktningproblemer. I 2003 fant det første møtet i Høykommissærens Forum sted. Møtet drøftet framgangen i arbeidet med *Convention Plus. Convention Plus* innebærer at det i tillegg til Flyktningkonvensjonen som ligger fast, tas initiativ til bedre internasjonal byrdefordeling og sterkere innsats for varige løsninger av flyktningsituasjoner. Det forutsettes at tilleggsoverføringer til utviklingsland som er vertsland for flyktninger, både vil kunne bidra til å bedre flyktningenes situasjon og styrke utviklingen i områder der flyktningene har vært vertslandet til særlig byrde. I tillegg til slik målrettet bruk av addisjonelle utviklingsmidler har initiativet to hovedspor: strategisk bruk av gjenbosetting for å få flest mulig ut av en flyktningsituasjon og tiltak for å motvirke uønskede sekondærforflytninger som kan sette flyktningers sikkerhet i fare og bidra til å undergrave respekten for asylinstituttet.

Antallet flyktninger som UNHCR har ansvar for ble i 2003 redusert med nesten 1 million til omlag 9,7 millioner mennesker. De ca. 4 millioner palestinske flyktningene under UNRWAs mandat er ikke inkludert i dette tallet. Det fant også sted en nedgang i det totale antall personer under UNHCRs ansvarsområde fra knappe 21 millioner ved begynnelsen av året til i overkant av 17 millioner mennesker ved utgangen av året. Også i 2003 var Norge UNHCRs sjette største bidragsyter samlet sett og den største målt i midler per capita. De samlede norske midlene står for om lag 5 prosent av tilleggsmidlene til UNHCR.

Budsjett 2005

For 2005 foreslås bevilget 170 mill. kroner.

Post 75 FNs organisasjon for palestinske flyktninger (UNRWA)

Situasjonsbeskrivelse

FNs organisasjon for palestinske flyktninger, UNRWA, har som mandat å ivareta de grunnleggende behov for omlag 4,1 millioner palestinske flyktninger bosatt i Libanon, Syria, Jordan, Gaza og Vestbredden. Den negative utviklingen i fredsbestrebelsene mellom Israel og Den palestinske myndigheten siden september 2000 har hatt store virkninger for UNRWA. Situasjonen på Vestbredden og i Gaza er spesielt vanskelig. Den generelle sosiale og økonomiske virkningen av økt konfliktnivå rammer flyktningene, samtidig som direkte ødeleggelser av hjem og UNRWA bygninger i leirene fører til økt behov for nødhjelp

UNRWAs virksomhet omfatter støtte til utdanning, helse, sysselsetting, samt nødhjelp og sosialhjelp til utsatte grupper. UNRWAs arbeid bidrar til å bedre levekårene for en stor gruppe palestinske flyktninger bosatt i store deler av regionen. Det er et mål fra norsk side å bidra til en politisk og økonomisk stabilisering i Midtøsten, og norsk støtte til UNRWA vurderes som et tiltak for slik regional stabilisering. Konfliktnivået i Gaza og på Vestbredden har vært spesielt høyt i flyktningeleirene, og dette har ført til økt behov for humanitære tiltak som legger ytterligere press på UNRWAs budsjetter.

UNRWA har store utfordringer med hensyn til å kunne fylle sitt mandat. Det er imidlertid en aktiv dialog mellom UNRWA, vertsland og giverne, og givernes rolle vis-à-vis UNRWA ble satt på dagsorden i 2003. Det ble i 2004 holdt en giverkonferanse der fokuset var å øke kunnskapen om den humanitære situasjonen, se på UNRWAs arbeid og ressursstyring og å mobilisere for bredere støtte. På initiativ fra sentrale givere vil en ekstern gjennomgang av UNRWAs strategier og programmer igangsettes i 2004. I 2003 var Norge tredje største giver, og bidro med 100 millioner kroner til UNRWAs generelle budsjett, samt ytterligere 30 millioner fra det humanitære budsjett som svar på UNRWAs anmodning om nødhjelpsstøtte. Det er viktig at Norge opprettholder støtten til UNRWA, ikke minst i den nåværende vanskelige sosiale og økonomiske situasjonen på Vestbredden og i Gaza.

Mål

UNRWA hovedoppgave er å ivareta de palestinske flyktningenes grunnleggende behov. Innenfor programområdene spesifiseres følgene mål:

- Sikre en minimumsstandard for bolig og ernæring, med fokus på de aller fattigste.
- Tilgang til grunnskole og videregående skole for alle palestinske flyktningebarn. Gjennom lærerutdanning øke kvaliteten på undervisningen.
- Beskytte og fremme helsen for palestinske flyktninger og bistå med tjenester som skal dekke flyktningenes grunnleggende helsebehov.

Rapport 2003

Fra 2000 har UNRWA lansert syv anmodninger om nødhjelp. Disse appellene har fått mindre støtte ettersom konflikten har vedvart. UNRWA har bistått mer enn 5000 flyktninger som har fått ødelagt hjem på grunn av militære operasjoner. Antallet familier som mottar mathjelp har under intifadaen økt fra 11 000 til 220 000 familier. Sysselsettingsprogrammer er satt i gang for å støtte arbeidsløse. I tillegg drives det ordinære arbeidet innen utdanning, helse, og mikrofinansiering av små bedrifter i hele regionen. Innen utdanning fokuseres det på grunnutdanning, det tilbys noe yrkesutdanning, men støtte til høyere utdanning er av budsjettmessige grunner redusert

Budsjett 2005

Det foreslås bevilget 100 mill. kroner.

Post 76 Tilleggsmidler via FN-systemet mv. kan overføres

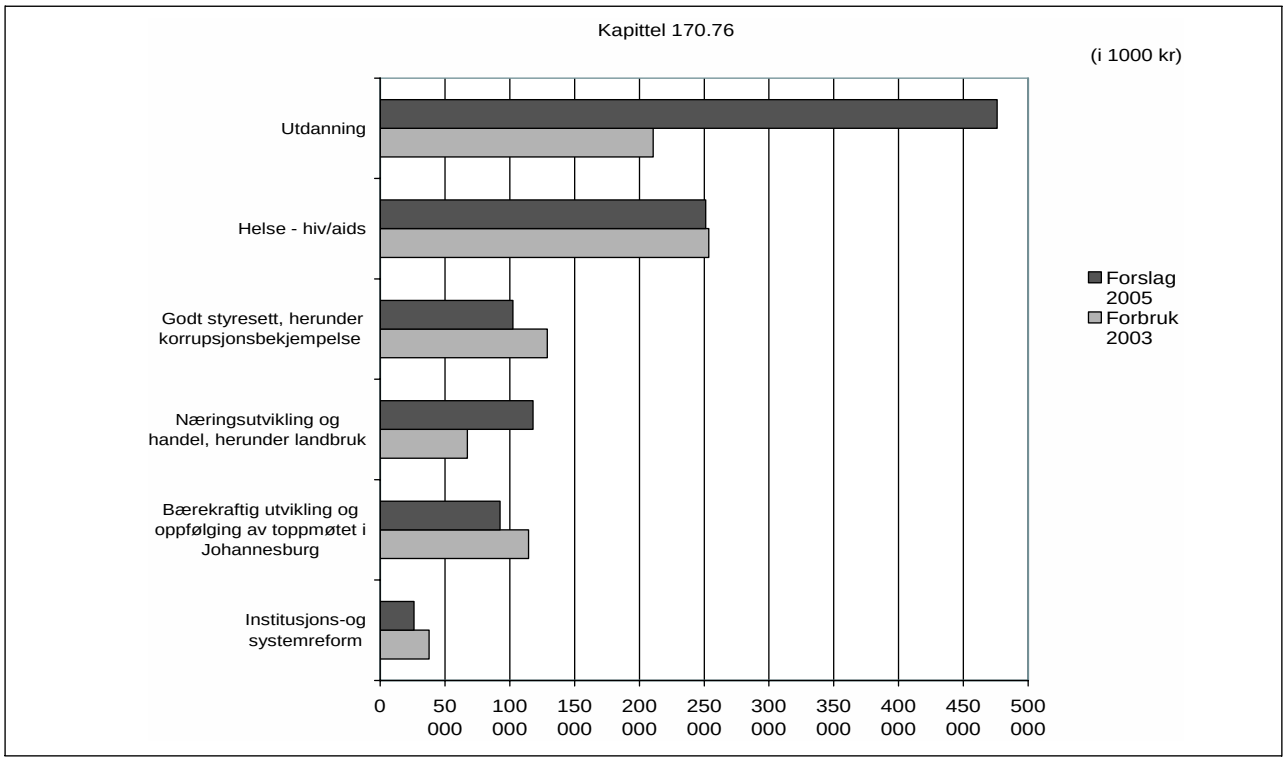

Figur 8.5 Forbruk 2003 sammenliknet med plantall for 2005

Situasjonsbeskrivelse

Over denne posten ytes tilleggsmidler til FN-systemet. Også organisasjoner utenom FN-systemet, som Verdens Handelsorganisasjon (WTO) og Felles fond for råvarer kan motta støtte over denne posten. Regjeringen ønsker å støtte ytterligere opp under multilaterale organisasjoner på områder som er prioritert av organisasjonene og innenfor norsk utviklingssamarbeid. Dette gjelder spesielt utdanning, helse, miljø, godt styresett samt næringsutvikling, handel og landbruk.

For de største av FNs fond og programmer, UNDP og UNICEF er det behov for tilleggsmidler for å gjøre organisasjonene bedre i stand til å bidra innenfor sine kjerneoppgaver. De fleste av FNs mindre fond og programmer støttes utelukkende eller hovedsakelig over denne posten. Det gjelder for eksempel FNs kontor for narkotika og kriminalitet (UNODC), FNs bosetningsprogram (UN-HABITAT), UNCTAD og Det internasjonale handelssenteret (ITC).

FNs særorganisasjoner er avhengig av tilleggsmidler for å støtte utviklingslandene i å oppnå tilfredsstillende standarder innenfor sine mandatområder. De pliktige midlene er ikke store nok til å dekke bistandskomponenten på en tilstrekkelig måte. Posten er et virkemiddel til å fremme oppfølging av tusenårsmålene og FNs ulike toppmøter, som toppmøtet om bærekraftig utvikling i Johannesburg i 2002. Regjeringen vil styrke FN-systemets evne til å bidra på disse områdene. De norske midlene vil i hovedsak komme lavinntektslandene til gode. Regjeringen ønsker dessuten å bidra til at FN-systemet blir så sterkt som mulig, gjennom omorganisering, effektivisering og kompetansebygging.

Utdanning

Boks 8.41 FNs initiativ for jenters utdanning

Etter Dakar-konferansen i 2000, opprettet 13 organisasjoner, inkludert Verdensbanken, FNs initiativ for jenters utdanning (UNGEI). Ideen bak UNGEI var å jobbe både på globalt og nasjonalt nivå for å forbedre tilgangen og kvaliteten på jenters utdanning. UNICEF ble oppnevnt som ledende FN-organisasjon for dette initiativet. Innsatsen trappes stadig opp og representerer et svært sentralt ledd i arbeidet som gjøres for å nå Tusenårsmålet om å fjerne kjønnsforskjellene i grunn- og videregående skole innen 2005 samt målet om utdanning for alle innen 2015.

Som en av de største bidragsyterne til UNICEFs jenters utdanningsprogram, sitter Norge i UNGEIs rådgivende komité. Komiteens rolle skal være å fungere som rådgiver for arbeidet i UNGEI samt overvåke fremdriften. Med tusenårsmålet som etter planen skal være nådd i 2005, står norsk støtte og engasjement for FN-partnernes innsats svært sentralt i Regjeringens satsing på utdanning.

Mål

Midlene kan brukes til å:
- Støtte jenters utdanning, gjennom UNICEF
- Bidra til å sikre god statistikk, overvåking og implementering av utdanning for alle, gjennom UNESCO

Også andre multilaterale kanaler for utdanningsstøtte kan bli vurdert.

Rapport 2003

Støtten til utdanning ble trappet opp i 2003 som ledd i Regjeringens strategi for utdanning i utviklingssamarbeidet, «Utdanning – jobb nummer 1». Det ble gitt 210,6 mill. kroner som tilleggsmidler til utdanningsformål gjennom FN-systemet. Størstedelen av satsningen ble kanalisert gjennom UNICEF for å fremme grunnutdanning, med spesiell vekt på jenters utdanning. Programmet «African Girls' Education Initiative«(AGEI) har vært støttet av Norge siden 1996 og ble sluttevaluert i 2003. Evalueringsrapporten viser at programmet har bidratt til at jenters utdanning er satt på agendaen både i UNICEF og på nasjonalt nivå. Den viser også at UNICEF i for liten grad jobber systematisk med rapportering og dokumentasjon av vellykkede initiativ, noe som igjen vanskeliggjør læring i organisasjonen og opptrapping av gode programmer. Den norske støtten ble for første gang i 2003 gitt som global, tematisk støtte. Denne støtten har bidratt til at flere land har vedtatt nasjonale utdanningsplaner med eksplisitte mål om å øke antall jenter som går på skole. UNICEF viser til at 21 land har indikasjoner som viser at forholdet jenter/gutter som tar avsluttende grunnskoleeksamen forbedres. Norge jobber for at funnene fra evalueringene av AGEI-programmet, brukes aktivt av organisasjonen framover.

Det er også gitt støtte til UNESCOs arbeid med Utdanning for alle, både gjennom UNESCOs hovedkontor og gjennom UNESCO-institutter. UNESCO-støtten knyttes hovedsakelig til overvåkning, statistikk og rapportering der rapporten om utdanning for alle og UNESCOs statistikkarbeid utgjør sentrale deler. De nordiske land undertegnet i 2003 en felles samarbeidsavtale med UNESCO for å styrke satsingen på utdanning for alle og bidra til reform av organisasjonen.

Helse – hiv/aids

Mål

Bevilgningen kan brukes til å:
- Bidra til at barn i utviklingsland blir vaksinert mot de vanligste sykdommene.
- Bekjempelse hiv/aids, tuberkulose og malaria.
- Bedre barns, mødres og kvinners helse.
- Forebyggende helsearbeid og rehabilitering av funksjonshemmede.
- Bistå utviklingslandene med å bygge opp helsesystemer med gode primærhelsetjenester.

Støtten vil bli kanalisert til deler av WHOs arbeidsprogram som er vedtatt av styret, med fordeling på ulike programområder etter forslag fra organisasjonen. Også andre multilaterale kanaler kan bli vurdert. WHO utarbeider bl.a. standarder og retningslinjer på flere fagområder og er en sentral helsefaglig rådgiver for fattige land som jobber for å bedre tilgangen og kvaliteten på helsetjenestene. Norge er opptatt av at WHO fokuserer på å bedre helsetjenestetilbudet i de fattigste landene og at WHO skal jobbe med de helserelaterte tusenårsmålene (redusering av barnedødelighet, bedring av mødrehelse, bekjempelse av hiv/aids, malaria, tuberkulose). Norge vektlegger også viktigheten av å utvikle helsesystemer inkludert øke tilgang til helsepersonell på landnivå, å styrke folkehelseperspektivet, samt å fremheve kjønns- og rettighets-

perspektivet. For 2005 vil WHO få økt norsk støtte til behandling av hiv/aids-prosjekter gjennom «3 by 5»-initiativet i størrelsesorden 20 mill. kroner.

Rapport 2003

I 2003 ble det gitt støtte til helseformål over denne posten med i alt 248,5 mill. kroner. I 2003 gikk 34 mill. kroner til WHOs arbeid med smittsomme sykdommer (bl.a. hiv/aids, tuberkulose, malaria). Av disse midlene gikk 25 millioner kroner til et forskningsprogram for neglisjerte tropiske sykdommer som rammer de fattigste. Framgangen i vaksinedekning ble videreført i 2003. WHO spiller en sentral faglig og implementerende rolle i dette arbeidet som utføres innenfor rammene av den globale vaksinealliansen GAVI (se omtale av GAVI under post 80 for oppnådde resultater). WHO og UNICEF er sentrale partnere i et global initiativ for å utrydde polio. I 1988 ble det rapportert om flere enn 350 000 poliorammede i 125 land. I 2003 var dette redusert til 784 tilfeller i 6 land. Under første halvdel av 2003 spilte WHO en ledende rolle i å få kontroll med utbruddet av SARS etter at viruset hadde spredt seg til 29 land. 774 mennesker døde av SARS under dette utbruddet. WHO er en nøkkelpartner for det globale fondet for bekjempelse av aids, tuberkulose og malaria (GFATM), og gir avgjørende faglig og administrativ støtte. WHO og UNAIDS lanserte på verdens aidsdag 1. desember 2003 en ambisiøs strategi for å behandle 3 millioner aidspasienter med medisiner innen 2005 (det såkalte '3 by 5' initiativet). I 2003 hadde om lag 400 000 aidssyke tilgang til slik behandling. WHO og UNAIDS har også samarbeidet om utformningen av de nye prinsippene om de 'tre ettene' for koordinering av hiv/aidsinnsats på landnivå: ett nasjonalt rammeverk, ett nasjonalt koordineringsorgan, og ett system for overvåking og evaluering, ref. omtale under kap. 170 post 77 FNs aidsprogram (UNAIDS). WHO er opptatt av mødrehelse, og det ble i 2003 arbeidet videre med et initiativ for å gjøre svangerskap tryggere. WHO, UNFPA, UNDEP og Verdensbanken er medeiere i et forskningsprogram for reproduktiv helse som er ledende i å utvikle familieplanleggings- og prevensjonsmetoder. Norge er en av få bidragsytere med tilleggs midler til WHOs arbeid for funksjonshemmede. Midlene går i hovedsak til å bistå utviklingsland med å integrere rehabilitering av funksjonshemmende i det ordinære helsetilbudet.

Det er økende erkjennelse av at de helserelaterte tusenårsmålene ikke kan nås uten styrking av primærhelsetjenester og bærekraftige helsesystemer på landnivå.

Bærekraftig utvikling og oppfølging av toppmøtet i Johannesburg.

Mål

Bevilgningen skal i hovedsak brukes til å:
- styrke miljøforvaltningen i fattige land, gjennom rammeavtalen med UNEP, særlig innenfor miljøovervåking, miljøpolitikk og lovgivning, samt integrering av miljø i nasjonale utviklingsplaner (PRSPer).
- bedre levekårene for fattige i storbyer og slumstrøk, gjennom FNs bosetningsprogram (UN-HABITAT) og Cities Alliance, et samarbeid mellom blant annet Verdensbanken og UN-HABITAT.
- som ledd i styrkingen av miljøsatsingen videreføres støtten til satsningen på fornybar energi, f.eks. gjennom UNDPs flergiverfond for energi og miljø.
- støtte gjennomføringen av FNs konvensjon om forørkning og tørke, bl.a. gjennom støtte til relevante FN organisasjoner og den globale finansieringsmekanismen for forørkning og tørke.

Det er også aktuelt å videreføre støtten til UN-HABITATs nye flergiverfond for rent vann i slumstrøk, som Norge var med å opprette. Det gis også midler til FN-systemets oppfølging av WEHAB-områdene over andre budsjettkapitler jf. omtale av den bilaterale bistand.

Rapport 2003

I 2003 ble det gitt støtte til miljø og ressursforvaltningsformål over denne posten med i alt 114,5 mill. kroner.

Arbeidet for å styrke den faglige og institusjonelle kapasiteten i miljøforvaltningen i utviklingslandene ble videreført også i 2003. Med et styrket mandat på kapasitetsbygging og teknologisamarbeid, har UNEP blitt en sentral partner i dette arbeidet. Høy prioritet er gitt til å styrke den nasjonale kapasiteten innen miljøinformasjon og miljøovervåking, miljølovgivning, bærekraftig produksjon og forbruk. Prioritet ble også gitt til å øke kunnskapen og kompetansen om sammenhengene mellom handel og miljø og fattigdom og miljø som grunnlag for en mer konsistent og helhetlig politikk på disse områdene, særlig i de Afrikanske landene. Det regionale samarbeidet i Afrika ble styrket gjennom støtte til African Ministerial Conference on the Environment (AMCEN) og initiativer knyttet til miljøkomponenten i NEPAD, og til deltagelse fra det sivile samfunn.

FNs bosettingsprogram, UN-HABITAT og Cities Alliance bidro til oppgradering av boforhol-

dene for slumbeboere, spesielt i Afrika. UN-HABITAT fikk sin stilling i FN-systemet styrket, og har nå fått status som ett av FNs fond og programmer med eget styre. Norge støttet denne omleggingen.

Norge bidro også til UNDPs energifond. Energifondet støttet tiltak i en rekke lavinntektsland, hovedsakelig i Afrika.

Oppfølging av Konvensjonen om bekjempelse av forørkning og tørke ble støttet både regionalt og nasjonalt. I Vest-Afrika ble det startet opp et regionalt program som bl.a. bidrar til å forbedre levekårene til lokalbefolkningen gjennom utforming av politikktiltak som fremmer lokal utvikling, bærekraftig arealforvaltning og agroskogbruk og en økosystembasert tilnærming til forvaltning av naturressursene. Gjennom Den globale finansieringsmekanismen for konvensjonen bidra man til å følge opp både de regionale og nasjonale handlingsprogrammene for oppfølging av konvensjonen.

Godt styresett, herunder korrupsjonsbekjempelse

Mål

Bevilgningen skal i hovedsak benyttes til å:
- styrke forvaltningskapasitet, demokratisering, valg og justissektoren, gjennom UNDPs flergiverfond for godt styresett
- bistå utviklingslandene i arbeidet med bekjempelse av korrupsjon, narkotika og terrorisme gjennom FNs kontor for narkotika og kriminalitet (UNODC)
- bidra til gradvis avskaffelse av de verste formene for barnearbeid gjennom ILO
- beskyttelse av barn mot blant annet vold og diskriminering gjennom UNICEF

Rapport 2003

I alt ble 128,8 mill. kroner av posten benyttet til godt styresett i 2003. UNDPs tematiske flergiverfond for godt styresett ble støttet med 65 mill. kroner. Rapporten fra UNDP om bruk av midlene viser at Afrika og de minst utviklede land mottok 58 pst. av denne tildelingen. Rundt hundre enkelttiltak er blitt støttet fra fondet, som regel som delfinansiering sammen med andre ressurser fra UNDP. Hoveddelen av prosjektene har vært innen desentralisering og lokaldemokrati, tilgang til rettssikkerhet og menneskerettigheter, tilgang på informasjon, støtte til lovgivning, valgstøtte, offentlig administrasjon og bekjempelse av korrupsjon. En av hovedhensiktene med fondet er at det skal kunne allokeres midler raskt og fleksibelt til UNDPs landkontorer.

Norge støttet anti-korrupsjonsarbeidet til FNs kontor for narkotika og kriminalitet (UNODC), blant annet ved å styrke nasjonalt lovverk og bygge opp systemer for iverksettelse av den internasjonale konvensjonen mot korrupsjon. Videre støttet Norge UNODCs globale program mot produksjon, handel og misbruk av narkotika.

Det ble også gitt støtte til UNICEFs program for beskyttelse av barn og innsats rettet mot barnearbeid i ILO. Både ILO og UNICEF legger vekt på utdanning som virkemiddel mot barnearbeid. I tillegg arbeider UNICEF med å stimulere til holdningsendringer, kapasitetsbygging og nasjonale reformer som ledd i bekjempelsen av barnearbeid. ILO har vedtatt en konvensjon om de verste formene for barnearbeid og arbeider for at enda flere stater skal ratifisere denne. ILO følger også opp med konkrete bistandstiltak i tilknytning til dette.

Næringsutvikling og handel, herunder landbruk

Mål

Bevilgningen kan bli benyttet til å:
- Bidra til å bygge opp utviklingslands kompetanse og kapasitet til å delta i multilaterale og regionale handelsforhandlinger og -samarbeid, gjennom WTO, UNCTAD og Det integrerte rammeverket for handelsrelatert faglig bistand til de minst utviklede land
- Skape økte eksportmuligheter og verdiskapning gjennom internasjonal handel, gjennom UNCTAD, ITC og Felles fond for råvarer.
- Støtte bærekraftig utvikling av jordbruk, fiskeriforvaltning og skogbruk, gjennom FAO, og andre internasjonale organisasjoner som ITTO.

Rapport 2003

Midler til formål relatert til næringsutvikling, handel og landbruk utgjorde 67,2 mill. kroner i 2003.

Norge støttet WTOs globale fond for handelsrelatert faglig bistand i 2003. WTO har fremlagt rapport for virksomheten i 2003. Rundt 450 ulike opplæringsaktiviteter ble gjennomført i 2003 hvorav de minst utviklede landene har vært involvert i nærmere halvparten. Områder som var særlig etterspurt, omfattet de såkalte «Singaporespørsmålene» (fellesbenevnelse for de fire temaene handel og investeringer; handel og konkurranse; tilrettelegging for handel og åpenhet i offentlige anskaffelser) og handel med tjenester.

Norge har støttet UNCTADs faglige bistand på områdene investeringer, konkurranse og handelsforhandlinger, samt ulike tiltak innenfor UNCTADs særskilte fond for de minst utviklede land (MUL).

Boks 8.42 FNs bosettingsprogram (UN-HABITAT)

Toppmøtet om bærekraftig utvikling i Johannesburg i 2002 og Kommisjonen for bærekraftig utviklings (CSD) møte i New York i april 2003 satte søkelys på fattigdommens urbanisering og feminisering. Utviklingen i byer blir en større og større utfordring i utviklingsarbeidet. Dette har sammenheng med grunnleggende demografiske endringer: i 1950 levde 2/3 av verdens befolkning på landsbygda, mens 2/3 vil bo i byområder i 2030. Flertallet av disse vil leve i slumområder.

UN-HABITAT leder koordineringen av alle bosettingsaktivitetene i FN-systemet. Det er Kommunal og regional departementet som har det koordinerende ansvaret for UN-HABITAT i Norge. Organisasjonene var sterkt svekket etter HABITAT II konferansen i 1996 på grunn av finansielle og administrative problemer. Det ble satt i gang et revitaliseringsarbeid hvor Norge ga vesentlige midler både faglig og økonomisk. UN-HABITAT ble oppgradert fra bosettingssenter til fullverdig FN-program i 2001. Det første ordinære styremøte i ble avholdt i Nairobi i mai 2003. Norge tok initiativ til et nytt Vann - og sanitærfond i 2003. Et norsk resolusjonsforslag om kvinners rolle og rettigheter ble vedtatt.

Styremøtet i UN-HABITAT markerte en ny giv i bosettingsarbeidet som reflekteres i den nye St. melding nr. 35 "Felles kamp mot fattigdom". Regjeringen vil bistå til at problemene i byene får større oppmerksomhet som ledd i oppfølgingen av tusenårs - målene, særlig mål 7 som tar til orde for å forbedre levekårene til minst 100 millioner slumbeboere. Skal et slikt fokus gi bærekraftige resultater, vil det være en forutsetning at innbyggernes grunnleggende rettigheter realiseres og at økonomisk og sosial og ulikhet reduseres. Utvidet tjenestelevering uten at effektive fordelingsmekanismer er på plass, vil ha liten virkning. For å oppnå maksimal effekt vil tjenestene måtte være integrerte og flersektorielle.

Norge har i denne sammenheng bidratt vesentlig til å sette søkelys på å sikre eie- og leieforhold til land og bolig gjennom juridisk beskyttelse. Eiendoms- eller leierett kan benyttes som sikkerhet for låneopptak til boligforbedring eller som grunnlag for utvikling av næringsvirksomhet. Eiendomsregistre vil kunne spille en avgjørende rolle for økonomisk utvikling.

Kvinner, barn og ungdom er grupper i byslummen som først marginaliseres. Samtidig er de viktige endringsagenter. Lik rett til eiendom og arv for kvinner er sentrale krav som må innfris.

Selv en fordobling av internasjonal bistand vil ikke kunne dekke mer enn en liten del av totalbehovet . Mobilisering av privat kapital, ikke minst på lokalt nivå, styrking av kommuneøkonomien og utvikling av nye finansieringsmekanismer for boliger, lokalforvaltning og vann- og sanitærutbygging er sentrale utfordringer.

Norges generelle midler til UN-HABITAT var i 2003 på 10 mill. kroner. Norge bidro i 2003 til å opprette et eget flergiverfond for vann- og sanitærutbygging i slumstrøk i UN-HABITAT. Det ble bevilget 12,2 mill.kroner dette fondet samt 0,5 mill. kroner til et monitoringsprosjekt. I tillegg bevilget Norge i 2003 8,1 mill. kroner til «Cities Alliance»-initiativet som er et samarbeidstiltak mellom Verdensbanken, store bilaterale givere og UN-HABITAT for å forbedre levekårene for fattige i storbyene. Norge var i 2003 medlem av UN-HABITATs styre.

Tildelingen til Det Internasjonale handelssenteret (ITC) ble benyttet til tiltak for å fremme sør-sør-handel med spesielt fokus på Afrika, elektronisk handel for små og mellomstore bedrifter samt handels- og eksportrelaterte tiltak knyttet til fattigdomsstrategier.

Tildelingen ble også brukt til ITC, UNCTAD og WTOs felles bistandsprogram for å fremme handel og WTO-relatert handelskompetanse i Afrika (JITAP). Programmet ble evaluert i løpet av 2003, og i lys av en positiv vurdering av nytteverdien av aktivitetene under JITAP, ble programmet besluttet videreført og utvidet til å gjelde flere afrikanske land. Det integrerte rammeverk (IF) for handelsrelatert faglig bistand for de minst utviklede land fikk støtte for utarbeidelse av analyser av behov og prioriteringer på handelsområdet samt kompetansebyggende tiltak i utvalgte MUL. Felles fond for råvarer fikk også støtte til finansiering av tiltak for å bedre konkurranseevnen samt øke bearbeidingsgraden av ulike råvarer som produseres i utviklingsland.

Norge støttet også FAOs arbeid innen landbruk, skog- og fiskerisektorene. Regjeringen har bidratt til etableringen av traktaten om plantegenetiske ressurser for mat og landbruk. Norge er også

Boks 8.43 Verdenskommisjonen om den sosiale dimensjon ved globaliseringen

Etter initiativ fra generaldirektør Juan Somavia ga styret i Den internasjonale arbeidsorganisasjonen (ILO) i 2002 sin tilslutning til etablering av Verdenskommisjonen om den sosiale dimensjon ved globaliseringen. Under felles ledelse av Finlands president Tarja Halonen og Tanzanias president Benjamin Mkapa, leverte kommisjonen sin rapport i 2003. Rapporten har en positiv grunnholdning til globaliseringen og de muligheter den representerer, men fokuserer samtidig på behovet for politiske tiltak både på nasjonalt og internasjonalt nivå, for å realisere disse mulighetene. Et hovedbudskap er behovet for dialog og større grad av koherens mellom ulike internasjonale fora, et ansvar som først og fremst hviler på nasjonale myndigheter som er eierne av de mellomstatlige organisasjonene. Norge har støttet kommisjonens arbeid både politisk og økonomisk, og arrangerte blant annet et fagseminar i Oslo i juni 2003 for å bidra med innspill til kommisjonens rapport.

aktiv i prosessen med å etablere frivillige retningslinjer for retten til mat, som en oppfølging av matvaretoppmøtene i 1996 og 2002.

I 2003 støttet Norge FAOs hiv/aidsarbeid med vekt på forholdet mellom landbruksproduksjon og kvinners situasjon i Afrika.

Institusjons- og systemreform

Mål

Bevilgningen kan blant annet brukes til å:
- styrke FNs rolle i å være pådriver for å nå tusenårsmålene, blant annet gjennom midler til UNDPs flergiverfond om oppfølging av tusenårsmålene
- styrke FNs arbeid gjennom reform, effektivisering og harmonisering i regi av FN-sekretariatet, FNs utviklingsgruppe UNDG eller enkeltorganisasjoner.

Rapport 2003

Midler til institusjons- og systemreform utgjorde 37,7 mill. kroner i 2003. Norge var en pådriver for å få opprettet FNs utviklingsgruppe (UNDG) for å styrke samordningen mellom FN-organisasjonene. Denne omfatter alle utviklingsorienterte FN-organisasjoner og med deltakelse av Verdensbanken og IMF som observatører. Regjeringen bidrog til at FNs utviklingsgruppe (UNDG) kunne fortsette sitt arbeid med å samordne FNs utviklingsaktiviteter. På landnivå har UNDG spesielt arbeidet for å utvikle de nye rammeverkene for FNs utviklingsaktiviteter (UNDAF) – FNs arbeidsplan for virksomheten i enkelt land. Dette innebærer tiltak for å sikre bedre samsvar mellom utviklingslandenes prioriteringer, nasjonale fattigdomsstrategier (PRSP) og tusenårsmålene Videre har UNDG utviklet en rekke instrumenter og retningslinjer for å sikre bedre harmonisering mellom de enkelte FN-organisasjoner inkludert felles programvirksomhet. UNDG har også vært sentral i å effektivisere FN-systemet på landnivå gjennom økt bruk av felles tjenester. I land rammet av konflikt har UNDG bidratt til å etablere felles behovsvurdering for å sikre koordineringen av internasjonal innsats i fredsbyggingsaktiviteter.

Regjeringen har videre bidratt til å overvåke fremgangen mot tusenårsmålene gjennom å støtte det arbeid som gjøres i regi av UNDP, gjennom Tusenårsfondet. UNDP er av FN gitt et særskilt mandat til å overvåke og rapportere på oppfølgingen av tusenårsmålene. Det er utarbeidet en rekke forskningsrapporter som har utredet ulike viktige problemstillinger vedrørende oppnåelsen av målene. En forsøker å oppnå enighet om hvilke tiltak som er nødvendig både med hensyn til politikk, reformer og investeringer for å nå de enkelte målene. Det er også gitt støtte til en Tusenårskampanje for å gjøre målene kjent i alle land og for å mane til økt innsats da en er avhengig av at den politiske vilje er til stede i både industriland og utviklingsland. Videre er det utarbeidet et femtitalls framdriftsrapporter med økonomisk og faglig bistand fra Tusenårsfondet.

Regjeringen legger stor vekt på styrking av FN gjennom reform av FNs institusjoner og effektivisering av samarbeidet innen det helhetlige FN-systemet. I tråd med de prinsipielle målsetninger for Norges arbeid med institusjons- og systemreform innen FN, har Regjeringen bidratt med midler til FNs høynivåpanel for vurdering av globale sikkerhetstrusler og -utfordringer. Opprettelsen av dette høynivåpanelet ble kunngjort av Generalsekretæren under åpningen av Generalforsamlingen høsten 2003. Panelet fremlegger sin avsluttende rapport i november/desember 2004.

Generalsekretærens høynivåpanel om FN og det sivile samfunn (Cardoso-panelet) ble oppnevnt i 2003. Panelets mandat er å gi anbefalinger om hvordan FNs forhold til det sivile samfunn, herunder NGOer, parlamentarikere, lokale myndigheter og privat sektor, ikke minst i utviklingsland,

kan forbedres og gjøres tettere. Cardoso-panelet fikk norsk økonomisk støtte i 2003. Kommisjonen la fram sin rapport i 2004.

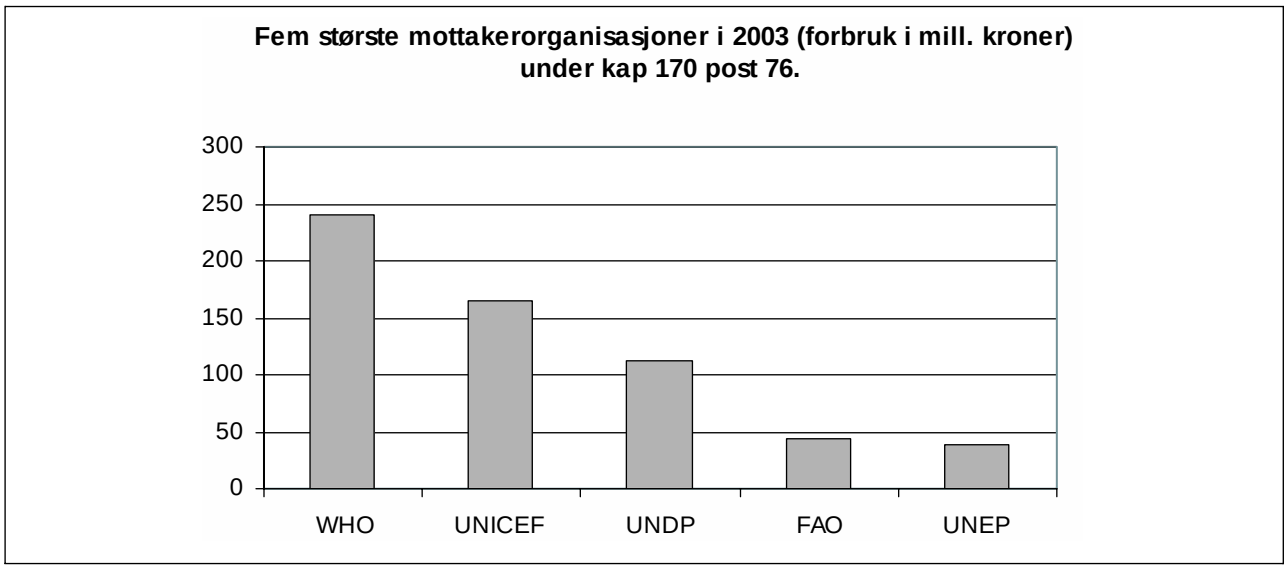

Figur 8.6 Fem største mottakerorganisasjoner i 2003.

Figuren er justert for ny budsjettstruktur. I 2004 ble UNAIDS, de globale fondene UNAIDS, GFATM, IAVI, GAVI, IPM samt CGIAR flyttet til kap. 170, post 77, 80 og 81.

Budsjett 2005

For 2005 foreslås bevilget 1066,2 kroner. Som det indikative plantall legges det opp til å øke støtten til utdanning med 150 mill. kroner fra 2004 til omlag 476 mill. kroner. Videre legges det indikativt opp til omlag 251 mill. kroner til hiv/aids- og helseformål, omlag 93 mill. kroner til bærekraftig utvikling og oppfylling av Johannesburgtoppmøtet, omlag 102 mill. kroner til godt styresett, omlag 118 mill. kroner til næringsliv, handel og landbruk, mens omlag 26 mill. kroner av bevilgningen vil bli benyttet til institusjons- og systemreform i 2005.

Post 77 FNs aidsprogram (UNAIDS), kan overføres

Posten dekker Norges generelle bidrag til UNAIDS som inntil 2004 ble dekket over kap. 170, post 76 Tilleggsmidler via FN-systemet mv.

Situasjonsbeskrivelse

Hiv/aids representerer et utviklingsproblem av store dimensjoner, ikke minst i Afrika sør for Sahara. Kampen mot hiv/aids-epidemien krever omfattende og koordinert innsats. FNs fellesprogram om hiv/aids, UNAIDS, er hovedforkjemperen for helhetlig, global tilnærming til epidemien. UNAIDS ble etablert i 1996 for å sikre en koordinert innsats på landnivå og en integrert tilnærming i bekjempelsen av hiv/aids, i første rekke blant FN-organisasjonene. UNAIDS skal sørge for lederskap på feltet. Programmet har et ansvar for å følge, overvåke og evaluere epidemien og den totale innsatsen som gjøres for å bekjempe den. Strategisk informasjon skal gjøres tilgjengelig. Videre skal UNAIDS motivere til deltakelse fra sivilt samfunn og stimulere til partnerskap på feltet mellom ulike aktører.

UNAIDS består av et sekretariat og ti medeierorganisasjoner: FNs utviklingsprogram (UNDP), FNs befolkningsprogram (UNFPA), FNs kontor for narkotika og kriminalitet (UNODC), FNs barnefond (UNICEF), Verdens helseorganisasjon (WHO), FNs organisasjon for utdanning, vitenskap og kultur (UNESCO), Verdens arbeidsorganisasjon (ILO), Verdensbanken, Verdens matvareprogram (WFP) og FNs Høykommisær for flyktninger (UNHCR). De fleste aktivitetene på landnivå gjennomføres av medeierorganisasjonene. Innsamling og utgivelse av epidemiologisk informasjon er et meget viktig område som ivaretas av UNAIDS' sekretariat i samarbeid med WHO. UNAIDS utgir også rapporter og generell informasjon om hiv/aids epidemien og arbeidet for å bekjempe epidemien.

På landnivå inngår FN-organisasjonenes stedlige representanter i en temagruppe på hiv/aids. I stadig flere land har UNAIDS lokale representanter som inngår i disse gruppene. I 2003 fantes det slike grupper i mer enn 130 land, hvorav omlag 60 land i Afrika. Blant de minst utviklede landene er det etablert grupper i 40 land, hvorav 34 afrikanske land. I tillegg til å koordinere FNs egne aktiviteter, bidrar temagruppene til å fremme etableringen av og støtte opp om nasjonale aidsprogrammer og yter også service i form av informasjon og rådgivning til vertslandet.

Norge trådte ut av UNAIDS' styre 1. januar 2003, men deltar som observatør på styremøtene. Norge har spesielt lagt vekt på at UNAIDS må styrkes for å bli bedre i stand til å støtte nasjonale myndigheter i prosessen med å integrere hiv/aidsstrategier i nasjonal planlegging. For 2005 vil UNAIDS få økt norsk støtte på 10 mill. kroner til sitt arbeid på landsbasis.

Mål

UNAIDS arbeider for å styrke FN-systemets kapasitet til å:

- utvikle felles politikk og programmer for bekjempelse av hiv/aids, både på globalt og nasjonalt nivå
- kartlegge epidemiens utvikling
- bistå nasjonale myndigheters kapasitet til å utvikle strategier og gjennomføre hiv/aids tiltak
- fremme en bred politisk og sosial mobilisering i kampen mot hiv/aids
- bistå og være en pådriver i mobiliseringen av ressurser.

Rapport 2003

UNAIDS jobber konstant med overvåkning av epidemien og i partnerskap med andre sentrale aktører har man de senere år kommet frem til nye verktøy for beregning av forekomsten av hiv/aids. Totaltallene for epidemiens utbredelse har blitt justert noe ned. Dette har sammenheng med mer nøyaktige måleinstrumenter utarbeidet av UNAIDS. Nå rapporteres det om 38 millioner smittede, opp tre millioner fra forrige år.

Evalueringen av UNAIDS' første fem år ble forelagt styret i desember 2002. I følge evalueringsrapporten har UNAIDS hatt størst suksess på globalt nivå, spesielt med henblikk på å utøve lederskap. Forventningen til UNAIDS om at FN-systemet gjennom et bedre samarbeid skulle bli i stand til å bistå nasjonale regjeringer, er i mindre grad innfridd. Styrkingen av innsatsen på landnivå vil i først rekke vil komme de minst utviklede land og andre lavinntektsland til gode, særlig landene i Afrika sør for Sahara.

UNAIDS har i 2003 tatt viktige grep for å komme konklusjonene fra evalueringen i møte, spesielt med tanke på koordinering og styrking av landfokus. I løpet av året bidro UNAIDS til å fremme en koordinert tilnærming og samarbeid mellom medeierorganisasjonene, på landnivå, regionalt og globalt. Verdens matvareprogram (WFP) har i praksis fungert som ny medeierorganisasjon fra oktober 2003, noe som styrker mulighetene for koordineringen internt i FN. I tråd med føringer fra styret i organisasjoner, er UNAIDS sin tilstedeværelse på landnivå styrket i 2003, man har nå kontorer i over 70 land og er representert gjennom medeierorganisasjoner i et dusin andre. UNAIDS samarbeidet blant annet med Den afrikanske union (AU) og laget forslag til hvordan hiv/aids kan integreres i New Partnership for Africa's Development (NEPAD) ulike sektorplaner. I Øst-Europa og Sentral-Asia støttet UNAIDS Samveldet av uavhengige stater (SUS) i utarbeidelsen av et felles aidsprogram. UNAIDS har også styrket samarbeidet med andre internasjonale aktører, blant annet et stort amerikansk aidsprogram opprettet som et initiativ fra landets president, Gatesstiftelsen og Clintonstiftelsen. Dette er spesielt viktig med tanke på harmonisering. UNAIDS bistår mottakerlandene i koordinering av initiativene på landnivå. Viktig i den forbindelse er UNAIDS' oppgave med å gi faglig assistanse til nasjonale aidsråd og -kommisjoner i deres arbeid med å utvikle og gjennomføre nasjonale planer. Ved utgangen av 2003 er mer enn 100 nasjonale aidsråd etablert. Også gjennom medeierorganisasjonene bidro UNAIDS med faglig bistand til myndigheters oppfølging av nasjonale programmer.

En milepæl i internasjonalt koordineringsarbeid ble oppnådd i første kvartal 2004 på bakgrunn av en prosess som startet opp i 2003. Det er nå internasjonal enighet om UNAIDS-konseptet the three ones. Dette går ut på at hvert land på skal ha én omforent hiv/aids handlingsplan som skal koordinere alle involverte parters arbeid; én koordinerende aids-aktør med et bredt fler-sektorielt mandat; og ett omforent overvåknings- og evalueringssystem. Det har vært en bred og omstendelig prosess for å få konseptet på plass, men alle parter, inkludert USA og UNDP, har nå i prinsippet godtatt denne tilnærmingen. Lykkes man med å få dette til i felt, vil det representere en vesentlig strukturell forbedring og effektivisering av kampen mot hiv/aids.

I desember 2003 presenterte WHO og UNAIDS sin «3 by 5»-strategi. Målsettingen er å gi behandling til tre millioner smittede i lav og mid-

delinntektsland innen 2005. Prisen på aidsmedisin er nå vesentlig redusert, og gjennom dette initativet ønsker man å tilby medisinsk behandling til grupper i land der kostnader tidligere har forhindret dette. «3 by 5» vil styrke UNAIDS sitt landfokus.

I løpet av 2003 bidro UNAIDS til å styrke kapasiteten til å overvåke spredningen av epidemien og vurdere effektiviteten av programmene, globalt og i enkeltland.

Flere kvinner enn menn rammes av hiv/aids. I Afrika sør for Sahara dør kvinnelige aids-ofre i gjennomsnitt 10 år tidligere enn menn. For å rette søkelyset på det økende antall hiv-smittede kvinner, startet UNAIDS et globalt initiativ for å se på sammenhengen mellom kvinner og aids. Dette arbeidet vil bli fulgt opp i 2004 med Verdens aidskampanje som tar for seg jenter og kvinner.

I sitt arbeid med å støtte opp under en bred mobilisering har UNAIDS innledet samarbeid med et bredt spekter av organisasjoner og nettverk, herunder livssyns-og interesseorganisasjoner, samt næringslivet.

UNAIDS mottok i 2003 USD 118,666 millioner, tilsvarende omtrent 820 mill. kroner fra 30 givernasjoner. I 2003 er Nederland suverent største giver med 35 prosent av kjernebudsjettet, fulgt av USA og Norge. Norges generelle bidrag var på 107,5 mill. kroner. I tillegg kommer mindre prosjektrelaterte bidrag, viktigst var finansiering av stillinger som junioreksperter i organisasjonen. Norsk støtte utgjorde omlag 11 pst. av organisasjonens giverinntekter. Denne andel er noe mindre enn tidligere år, noe som skyldes at Nederland for 2003 nesten tredoblet sitt bidrag sammenliknet med 2002.

Budsjett 2005

For 2005 foreslås bevilget 125 mill. kroner.

Post 78 Bidrag andre FN-organisasjoner

Posten omfatter ODA-delen av kontingenter til FN-organisasjoner og andre multilaterale organisasjoner. I henhold til vedtak i OECDs utviklingskomité (DAC) kan en bestemt andel av de enkelte lands midler til de enkelte organisasjonenes virksomhet registreres som offentlig utviklingshjelp (ODA). For FNs regulære budsjett er ODA-andelen 12 prosent, for Den internasjonale arbeidsorganisasjonen 15 prosent, for FNs organisasjon for industriell utvikling 100 prosent, for FNs organisasjon for ernæring og landbruk 51 prosent, for Verdens helseorganisasjons 70 prosent. Den øvrige delen av disse tilskuddene er ført opp under kapittel 116, post 70.

Bevilgningen skal også dekke ODA-andelen av kontingenten til organisasjoner der midlene forvaltes av andre departementer. Dette gjelder støtten til FNs organisasjon for utdanning, vitenskap og kultur (UNESCO), Den internasjonale teleunionen (ITU), Verdens postunion (WMO) Verdensorganisasjonen for åndsverkrett (WIPO), Den meteorologiske verdensorganisasjonen (WMO) og Verdensunionen for bevaring av naturens mangfold (IUCN).

Bevilgningsforslaget dekker også pliktige midler til Den internasjonale miljøfasiliteten (GEF), Montrealprotokollens Ozonfond og Den internasjonale organisasjon for tropisk tømmer (ITTO).

Den globale miljøfasiliteten GEF

Den globale miljøfasiliteten GEF (Global Environment Facility) ble opprettet for å dekke omforente tilleggskostnader ved å gjennomføre tiltak som gir globale miljøfordeler. GEFs seks hovedområder er vern og bruk av biologisk mangfold, klimatiltak, beskyttelse av ozonlaget og internasjonale vannspørsmål, landforringelse (forørkning og avskogning) og miljøgifter. Verdensbanken, UNDP og UNEP er gjennomføringsorganer for GEF. For perioden 2002-2006 utgjør kapitalen ca. USD 3 mrd. Forhandlinger om påfylling for neste periode (2006-2009) innledes i 2005.

Norges bidrag til GEF var i 2003 om lag 57 mill. kroner hvorav 75 pst. ble dekket over bistandsbudsjettet og 25 pst. over kapittel 197, post 76. Midlene gis som generelle bidrag til GEFs virksomhet. Fra 2004 er disse satsene av OECD/DAC endret til hhv 77 pst. og 23 pst.

Norges pliktige midler for 2005 er om lag 57 millioner kroner, av dette foreslås 44 millioner kroner, tilsvarende 77 prosent. (ODA-godkjent andel) dekket over denne posten. Resterende del dekkes over kapittel 197 post 76.

Under klimakonvensjonen er det opprettet tre nye klimafond som alle skal administreres av GEF. To av disse er formelt operative. Det som er kommet lengst i sin virksomhet er det såkalte MUL-fondet, som skal finansiere klimatiltak i de minst utviklete land. Første del av arbeidsprogrammet – utarbeidelse av nasjonale handlingsprogrammer for klimatilpasning – er i god gjenge, og de første programmer ble klare i 2004. For det andre nye fondet – Spesialfondet for klimaendringer (Spesial Climate Change Fund – SCCF) ble et innledende arbeidsprogram vedtatt i 2004. Det vil i 2005 kunne bli aktuelt med midler også til dette fondet.

Norge har sammen med en gruppe andre giverland (Canada, EU, Island, New Zealand og Sveits) avgitt en politisk erklæring med forpliktelse

til å bidra med USD 410 millioner pr. år i perioden 2005-2008 til klimaarbeid i utviklingsland. EU vil bidra med USD 369 mill. av disse, og norsk andel foreslås satt til 1 prosent av totalbeløpet (basert på industrilandenes relative utslipp av klimagasser i 1990), dvs. ca. USD 4.1 millioner pr. år (ca. 30 millioner kroner pr. år).

Det foreslås at bevilgningen økes med 30 mill. kroner og at disse i hovedsak kanaliseres til det ovennevnte MUL-fondet, men at muligheten også holdes åpen for å bidra til Spesialfondet eller gjennom andre relevante kanaler.

Ozonfondet – Montrealprotokollen

Reduksjon av ozonlaget er et globalt problem. Det internasjonale samarbeidet om beskyttelse av ozonlaget startet med Wienkonvensjonen i 1985. To år senere ble Montrealprotokollen undertegnet. For første gang hadde man en internasjonal avtale som forplikter alle deltagende land til å redusere og etter hvert stanse bruk av ozonreduserende stoffer. Utviklingslandene har 10 års utsettelse for sine utfasingsplaner i forhold til kravene for industriland.

Montrealprotokollen er utarbeidet i regi av FNs miljøprogram, UNEP.

Verdenssamfunnets oppfølging av denne avtalen har medført en rask reduksjon av utslippene. Siden ozonreduserende stoffer har lang levetid i atmosfæren, kan det likevel ta tid før ozonlaget forbedres.

For 2005 er Norges pliktige bidrag til Ozonfondet beregnet til 9 mill. kroner.

Mål

For GEFs vedkommende fortsetter arbeidet med operasjonell integrering av det nye hovedområdet landforringelse (inkludert avskogning) på en tilfredsstillende måte i det øvrige arbeid. Likeså er det viktig å fortsette arbeidet med strømlinjeforming og effektivisering, av prosjektvirksomheten, som sto sentralt i politikkanbefalingene fra siste kapitalpåfylling i 2002. Det legges i denne sammenheng vekt på arbeidet med en ny strategi for samarbeid med privat sektor, der økt samfinansiering står sentralt. Sentralt står også arbeidet med å få på plass et nytt system for tildeling av midler, der større vekt vil bli søkt lagt på tidligere resultatoppnåelse. Målet er å få disse tingene på plass i 2005.

To nye hovedområder (landforringelse og miljøgifter) medfører behov for en økning av GEFs totale midler.

For de nye klimafondene vil arbeidet med videre retningslinjer til GEF for fondene stå sentralt, med sikte på mest mulig effektiv ressursanvendelse. Framdrift her vil være viktig for både nye bidrag og forhandlingsklimaet under Klimakonvensjonen.

Hva gjelder Ozonfondet vil det i 2005 bli ført forhandlinger om ny påfylling for perioden 2006-08; det vil være viktig å arbeide for en ny solid påfylling. Fondet brukes også til å bistå utviklingsland til frivillig raskere utfasing av skadelige stoffer enn det de har forpliktet seg til.

Rapport 2003

Den norske bevilgningen til GEF var i 2003 om lag 43 mill. kroner. Hovedsaker i GEF var arbeidet med å få på plass operasjonelle programmer for de nye hovedområdene landforringelse og miljøgifter. Disse ble klare i annet halvår. Videre fortsatte arbeidet med oppfølging av anbefalingene fra den store evalueringen i 2002, og en egen framdriftsplan med tentative tidsangivelser er utarbeidet. Særlig vekt legges på å få på plass en ny strategi for samarbeid med privat sektor, der arbeidet har gått noe tregere enn ventet. Arbeidet med et nytt system for større vekt på resultatoppnåelse er både vanskelig kontroversielt, med til dels store motsetninger mellom medlemslandene.

Det ble under Klimakonvensjonen enighet om veiledning til GEF for det nye spesialfondet for klimaendring på to av dets fire hovedområder. GEF arbeidet i 2004 med å operasjonalisere denne veiledningen, med sikte på å legge til rette for ytterligere bidrag. MUL-fondet fikk ytterligere betydelige bidrag i 2003, slik at det innledende (pågående) arbeidsprogram er fullfinansiert.

Bruken av Ozonfondets midler til støtte for utviklingslandenes fortsatte utfasing av bruk av ozonnedbrytende stoffer fortsatte etter forutsetningene. Bevilgningen var i 2003 om lag 1 mill. kroner.

Budsjett 2005

For 2005 foreslås bevilget 130,22 mill. kroner. Det legges opp til følgende indikativ fordeling:

- Bistandsandel av Norges regulære bidrag til FN: 8,4 mill. kroner
- Bistandsandel av Norges regulære bidrag til ILO: 1,9 mill. kroner.
- Bistandsandel av Norges regulære bidrag til UNIDO: 5,6 mill. kroner.
- Bistandsandel av Norges regulære bidrag til FAO: 8,8 mill. kroner.
- Bistandsandel av Norges regulære bidrag til WHO: 14,9 mill. kroner.

– Refusjon av bistandsandeler av regulære bidrag til internasjonale organisasjoner som forvaltes av andre departementer: 8,3 mill. kroner.
– Den globale miljøfasiliteten GEF 44 mill. kroner.
– GEF – Nye klimafond 29 mill. kroner.
– Ozonfondet – Montrealprotokollen 9 mill. kroner
– Den internasjonale organisasjon for tropisk tømmer (ITTO) 0,3 mill. kroner.

Post 79 Eksperter, junioreksperter og FNs fredskorps

Situasjonsbeskrivelse

Junioreksperter er yngre fagfolk som rekrutteres og finansieres fra Norge, men som blir ansatt og forvaltet av den enkelte organisasjon. Siden Norge inngikk de første juniorekspertavtalene i 1961, er ca. 485 junioreksperter stilt til disposisjon for 17 FN-organisasjoner.

I 2003 ble ingen eksperter finansiert over posten. Slik finansiering bør primært dekkes innenfor rammene av program- og prosjektbevilgningene.

Det gjennomføres i 2004 en forsøksordning med stipend til hospitanter i FN-organisasjoner. En nærmere vurdering av erfaringene med forsøksordningen kan føre til forslag om en utvidet ordning.

På grunn av økte administrative kostnader legges det opp til en viss økning av bevilgningen for 2005.

Mål

Rekrutteringen, spesielt av junioreksperter, bidrar til å styrke utviklingsarbeidet i FN ved å stille yngre norske fagfolk til disposisjon, tilbakefører innsikt i organisasjonenes arbeid til norske miljøer og utgjør en viktig rekrutteringsbase for videre arbeid i internasjonale organisasjoner. Mange junioreksperter er blitt tilbudt stillinger for fortsatt arbeide i FN, og de er et viktig virkemiddel for rekruttering av nordmenn til FN-systemet. Bevilgningen skal i hovedsak brukes til å finansiere rekruttering av junioreksperter. En mindre del av bevilgningen kan også benyttes til å finansiere nordmenn i FNs fredskorps.

Rapport 2003

Ingen eksperter ble finansiert over posten.

Juniorekspertprogrammet representerte 54 årsverk fordelt totalt på 54 personer, hvorav 46 kvinner og 8 menn, i løpet av året. Geografisk fordeling av årsverkene var 24 ved organisasjonenes hovedkontorer, 18 i Afrika, 10 i Asia og 2 i Latin-Amerika.

Seks nordmenn gjorde tjeneste i FNs fredskorps med til sammen 5 årsverk. Juniorekspertene og fredskorpsdeltakerne arbeider i det alt vesentlige innenfor prioriterte områder i utviklingssamarbeidet, herunder landbruk, utdanning, godt styresett, menneskerettigheter, hiv/aids, fattigdomsreduksjon, kvinner og flyktninger.

Budsjett 2005

For 2005 foreslås bevilget 47 mill. kroner.

Post 80 Bidrag til globale fond, kan overføres

Flere globale fond for helseformål er blitt etablert utenom FN-systemet i løpet av de seneste år. Disse partnerskapene representerer et særegent samarbeid mellom statlige og private aktører, for enkelte fonds vedkommende også multilaterale organisasjoner. Fondene representerer en måte å tiltrekke tilleggsressurser og å kanalisere ressurser til viktige oppgaver som ikke mottar tilstrekkelige finansielle ressurser på annen måte. Den samlede norske støtten over denne posten til de globale helsefondene var 310,8 mill. kroner i 2003.

Vaksinealliansen GAVI

Situasjonsbeskrivelse

Den globale vaksinealliansen GAVI ble etablert i 1999 som et samarbeid mellom offentlige og private aktører og med UNICEF og WHO som sentrale partnere. Hensikten med GAVI er å bidra til at alle barn i fattige land får et fullverdig vaksinetilbud. Alliansen har satt nytt fokus på vaksine etter et tiår med fallende vaksinedekning i verdens fattige land. GAVI er en tilleggsinvestering som støtter opp om og videreutvikler primærhelsetilbudet. Alliansen legger stor vekt på koordinering på landnivå under nasjonal ledelse og på utvikling av strategier for langsiktig, bærekraftig finansiering. GAVI bidrar med mer midler, mer effektivt samarbeid, bredere partnerskap og raskere tilgang til nye vaksiner.

Norge gikk ut av GAVI-styret ved utgangen av 2002 og representerer nå OECD-landene i GAVIs arbeidsgruppe. Dette er et samordningsorgan som gir faglige bidrag til GAVI-sekretariatet og som legger til rette for at samarbeidet mellom partnerne på ulike nivå fungerer best mulig.

GAVI legger vekt på å skape merverdi gjennom bred alliansebygging, fokusering og problemløsning. I arbeidsprogrammet for perioden 2004-05 har styret prioritert satsingsområder som på en

særlig måte utfordrer til strategisk samarbeid mellom partnerne i alliansen. Fra norsk side gis i denne sammenheng faglige bidrag til alliansens arbeid med å styrke helsetjenestens kapasitet, ved å identifisere flaskehalser og fokusere på løsninger som gir bedre og mer varig dekning av tjenestetilbudet. Det legges fra norsk side vekt på god koordinering og bredt samarbeid på landnivå og å sette vaksinetilbudet inn i en sammenheng med andre tjenester og tiltak på måter som både øker vaksinedekning og styrker helsesystemet som helhet. I 2000 forpliktet Norge seg til å bidra med 1 mrd. kroner til GAVI over 5 år. Tildelingene har siden 2001 ligget på om lag 200 mill. kroner årlig, men økte til 300 mill. kroner årlig i 2004. Denne støtten følges opp med 300 mill. kroner også i budsjettet for 2005.

Mål

GAVI vil bl.a. bidra til at:
- alle land vil ha oppnådd 90 pst. dekning av befolkningen med rutinevaksiner nasjonalt, med minst 80 pst. dekning i alle distrikter innen 2010
- verden vil være fri for polio innen 2005
- hepatitt vaksine er introdusert i alle land innen 2007.

Videre vil GAVI sikre at det foreligger oppdatert kunnskap om sykdomsbyrde knyttet til nye vaksiner under utvikling (Pneumokokker, Haemofilus influensa og Rotavirus) og redusere den tiden det tar før slike nye vaksiner introduseres i fattige land og blir allment tilgjengelige i disse landene. En mindre del av bevilgningen vil benyttes til å finansiere vaksinearbeidet i GAVI-partnerne WHO og UNICEF.

Rapport 2003

Samlet norsk bistand til GAVI i 2003 var 185 mill. kroner, hvorav 20 mill. kroner til WHO og 10 mill. kroner til UNICEF. Norge er den nest største bilaterale giver til GAVI etter USA. Ved slutten av 2003 hadde 69 av i alt 75 land som kvalifiserer for støtte fra vaksinefondet fått godkjent sine søknader til GAVI, og 236 millioner USD var til sammen utbetalt for finansiering av nye vaksiner, for mer generell vaksineprogramstøtte og for støtte til engangsutstyr som beskytter mot smitteoverføring. Av de 69 landene er 41 minst utviklede land (MUL). Litt over 50 pst. av det som var utbetalt fra GAVI frem til slutten av 2003 gikk til disse landene. Vedrørende det første målet er det kun 16 land, tilsvarende 21 pst., som har 90 pst. dekning nasjonalt, og kun 10 land, tilsvarende 13 pst., som har 80 pst. dekning i alle distrikter ved utgangen av 2003. Når det gjelder polioutryddelse trengs det rask og målrettet innsats i noen få land i vest- og sentral Afrika for å nå målet i 2005. Hepatittvaksine er ved utgangen av 2003 introdusert i 50 land, tilsvarende 82 pst. av landene, og målet er innen rekkevidde.

Støtte fra GAVI har resultert i at 8 millioner flere barn enn det som ellers ville vært dekket gjennom nasjonale program nå er vaksinert med tradisjonelle vaksiner. Dessuten er 35,5 millioner barn vaksinert med hepatitt B vaksine, 6 millioner med Hib og 2,7 millioner mot gul feber. 37 land bruker nå bare selvdestruerende engangssprøyter for alle sine vaksinasjoner.

Etter de første årenes investeringsfase, kunne GAVI-styret i desember 2003 beslutte å utbetale bidrag basert på oppnådde resultater, slik det er lagt til rette for gjennom GAVI-alliansens insentivsystem. Dokumentert og verifisert økning i vaksinedekning knyttes til et fast bidrag per barn som er vaksinert. Land som ikke viser økt dekning får ikke slik tilleggsfinansiering, men støtte til å bedre resultatene.

Det ble i 2003 gjort styrevedtak for å bedre tilpasse GAVI-målsettingene til FNs tusenårsmål. I samsvar med disse er GAVIs hovedmål at innen 2010 eller tidligere skal alle land ha oppnådd 90 pst. nasjonal dekning med rutine vaksiner og minst 80 pst. dekning i alle distrikter. Et arbeid for å beregne i hvor stor grad vaksinasjonsprogrammene bidrar til å oppnå tusenårsmålene ble påbegynt og videreføres i 2004.

Gjennom 2003 ble det også gjort viktige nye skritt i arbeidet med økonomisk bærekraft og landene fikk mer erfaring med å utarbeide planer for langsiktig sikring av finansiering av sine vaksineprogram. Et viktig resultat av dette arbeidet er en realitetsorientering om hvor vanskelig det er for landene å finne langsiktig dekning for nye vaksiner på sine nasjonale budsjetter. En forutsetning er at det blir mulig å få ned prisen på vaksiner gjennom økt etterspørsel og konkurranse. Inntil det skjer må det finnes overgangsordninger.

Det globale fondet for bekjempelse av aids, tuberkulose og malaria (GFATM)

Situasjonsbeskrivelse

Det globale fondet for bekjempelse av aids, tuberkulose og malaria (GFATM) ble vedtatt opprettet av FNs generalforsamling under spesialsesjonen om hiv/aids i juni 2001 og etablert i 2002. I styret er utviklingsland, giverland, næringsliv og frivillige organisasjoner representert. Den valgkretsen

Norge er del av, har fram til 2004 vært representert ved Sverige.

GFATM er etablert for å mobilisere tilleggsfinansiering for bekjempelse av aids, tuberkulose og malaria, som er tre av de viktigste fattigdomsrelaterte sykdommene i verden. Intensjonen er å bidra til fattigdomsreduksjon i tråd med tusenårsmålene, herunder å redusere de samfunnsmessige virkningene av sykdommene. Det globale fondet samarbeider med myndigheter, FN-organisasjoner som Verdens helseorganisasjon (WHO) FNs aidsprogram (UNAIDS) og Verdensbanken.

GFATM er en finansieringsmekanisme, og ikke en organisasjon som implementerer tiltak. I fondets styre sitter representanter fra myndigheter, stiftelser, frivillige organisasjoner og næringslivet, og også nettverk av personer som lever med de tre sykdommene. Det er lagt vekt på bred geografisk representasjon. Fondet arbeider fortsatt med å utvikle sine redskaper og retningslinjer og utgjør en unik arena for samhandling og alliansebygging mellom ulike parter, der det også er mulig å finne nye innfallsvinkler til problemløsning, og der det legges vekt på både å sikre kvalitet og å oppnå resultater.

Fra norsk side har en særlig arbeidet for strammere og klarere fattigdomskriterier for utvelgelse av land for tildeling av midler under fondet. Norge har også lagt vekt på at arbeid på landnivå må koordineres under ledelse av utviklingslandenes myndigheter og med utgangspunkt i landenes egne utviklingsplaner, f.eks. nasjonale fattigdomsstrategier, og eksisterende systemer.

Styrearbeidet i fondet har utviklet seg i en god retning, med økende handlekraft og problemløsningsevne. Styrets grunnarbeid gjøres i stående styrekomiteer med tildelte arbeidsområder. Norge deltok i 2003 på vegne av sin valgkrets med lederen i den komiteen som har ansvar for resultatrapportering, evaluering og finans (MEFA). Gjennom året kom det meste av det nødvendige rammeverket på plass.

Fondets arbeidsform innebærer betydelige kostnader knyttet til deltakelse og styring og tunge kontrollrutiner. Det er lagt opp til et apparat som kan vokse fort og håndtere et stort fond. Gjennom 2003 var det betydelig usikkerhet om fondet ville bli stort nok til å kunne forsvare etableringen og gi tilstrekkelig langsiktighet i samarbeidet med de land som søker støtte. Dette satte sitt preg også på arbeidet med fordelingskriterier, retningslinjer for å håndtere situasjoner der en ikke kan fullfinansiere, osv.

I løpet av fem år vil programmene som hittil er godkjent for støtte, mellom annet gi antiretroviral behandling (ARV) til 700 000 mennesker med aids, og hiv-testing og rådgivning for 35 millioner mennesker. Mer enn én million foreldreløse vil ha mottatt støtte og nesten tre millioner tilfeller av tuberkulose vil bli behandlet.

Fram til årsskiftet 2003/2004 hadde fondet mottatt USD 2,3 mrd. og det er gitt løfter om ytterligere USD 1,5 mrd. i 2004. Fondet lyste ut sin fjerde. søknadsrunde i januar 2004. Ressursbehovet for 2005 er anslått til USD 3,6 mrd. I 2004 vil de første programmene med støtte fra fondet nå slutten av sin første 2-års fase, og må demonstrere resultater for midlene de har mottatt før de får klarering for tildeling for neste fase. Fondets midler er fortsatt for små til å møte behovene, og de neste årene vil vise hvorvidt det er mulig å komme over i en mer stabil periode med mer forutsigbar finansiering. Det er lagt opp til en frivillig ordning med påfyllingsforhandlinger som forberedes gjennom 2004. For 2005 vil GFATM bli tilgodesett med 126,5 mill. kroner.

Mål

GFATM har som mål å mobilisere og fordele midler til forebygging og behandling av hiv/aids, tuberkulose og malaria.

Rapport 2003

Ved utgangen av 2003 hadde GFATM vedtatt å støtte 227 programmer i 122 land med til sammen USD 2,1 mrd. Norge støttet GFATM med 138,3 mill. kroner i 2003. 60 pst. av midlene for tildelingene 2002-2003 gikk til Afrika, 20 pst. til Latin-Amerika og 20 pst. til Asia. 60 pst. av midlene gikk til bekjempelse av aids, 24 pst. til bekjempelse av malaria og 16 pst. til bekjempelse av tuberkulose. Nesten halvparten av midlene brukes til medisiner og andre forsyninger. 70 pst. av landene som får støtte, er i kategorien lavinntektsland.

Det internasjonale aidsvaksineinitiativet (IAVI)

Situasjonsbeskrivelse

Det internasjonale aidsvaksineinitiativet (IAVI) er et partnerskap som arbeider for å utvikle en hivforebyggende vaksine. En vaksine for å forebygge hiv er det mest etterlengtede middel i arbeidet med å kontrollere hiv-epidemien globalt. Vaksiner er meget kostnadseffektive sammenliknet med andre typer forebyggende tiltak. I tillegg til forskning og utvikling, vil IAVI etter hvert også arbeide for å sikre produksjonskapasitet, forsvarlig kvalitetskontroll og bred tilgjengelighet.

IAVI støttes økonomisk av en rekke land, næringsliv, private stiftelser og Verdensbanken.

Norge har støttet IAVI siden 2001. Norge sitter ikke i IAVIs styre, men har årlige møter med IAVIs ledelse. Fra norsk side har man i dialogen vært særlig opptatt av å sikre at en vaksine blir tilgjengelig i utviklingsland.

IAVI har et økende finansieringsbehov, blant annet knyttet til klinisk utprøving av vaksiner og styrking av virksomheten i Afrika. For 2005 vil IAVI derfor bli tilgodesett med en økning på 25 mill. kroner til sammen.

Mål

IAVI arbeider for å:
- mobilisere økonomisk støtte til det globale arbeidet for å utvikle en hiv-vaksine
- øke tempoet i forskningen omkring en hiv-vaksine
- støtte vaksineforskning i utviklingsland
- oppmuntre til at farmasøytisk industri i større grad deltar i forskning og utvikling av en hiv-vaksine
- sikre at en fremtidig vaksine blir tilgjengelig for alle.

Rapport 2003

IAVI påbegynte en prosess for å identifisere prioriteringer for innsatsen når det gjelder påvirkningsarbeid overfor nasjonale myndigheter og industrien. Dette er viktig for å sikre finansiering av vaksineforskningen samt påse at en fremtidig vaksine blir tilgjengelig for alle. I denne forbindelse hadde IAVI kontakt med WHO, UNAIDS og representanter for farmasøytisk industri.

IAVI ble i 2002 ferdig med innledende utprøvinger av sin første vaksinekandidat.

I 2003 ble det startet opp et stort arbeid med utprøving av forebyggende aidsvaksiner. 19 teststeder er etablert. Alle verdensdeler er representert. Nesten 18 000 frivillige deltar i forsøkene, hvorav 16 000 i Thailand. Arbeidet skjer bl.a. i samarbeid med universitetene i Nairobi og Oxford. Som forberedelse til klinisk utprøving av vaksinen bygget IAVI opp en avdeling for vaksineutprøving ved et forskningsinstitutt i Uganda. For å øke tempoet og effektiviteten i vaksineforskningen er det viktig å forske på flere vaksinekandidater samtidig.

IAVI styrket i 2003 sin virksomhet, spesielt i Afrika.

Den norske støtten til IAVI var i 2003 på 12,5 mill. kroner, noe som utgjorde vel tre pst. av totale bidrag. Norge var den åttende største giveren blant i alt 15 hovedbidragsytere dette året.

Det internasjonale partnerskap for mikrobisider (IPM)

Situasjonsbeskrivelse

For å sikre kvinner mulighet til selv å beskytte seg mot hivsmitte, ble det i 2002 etablert et nytt initiativ: Det internasjonale partnerskap for mikrobisider (IPM). En mikrobiside er et produkt som forhindrer overføring av hiv-viruset. Trygge og effektive mikrobisider vil gi kvinner evne til selv å redusere muligheten for å pådra seg hiv-infeksjon. Det er bred enighet om at slike produkter vil kunne ha stor betydning for å forhindre smitte til jenter, kvinner og ufødte barn.

IPM er en uavhengig organisasjon opprettet som følge av en konsultasjonsprosess initiert av Rockefeller Foundation. Gro Harlem Brundtland er blant styremedlemmene. IPM skal stimulere og finansiere utvikling, produksjon og distribusjon av mikrobisider. Det er foreløpig ingen mikrobisider tilgjengelig på markedet, og det gjenstår fremdeles mye forskning og utprøvning. Nyere utvikling på feltet indikerer at en rimelig og brukervennlig mikrobiside kan være tilgjengelig mot slutten av inneværende tiår. Selv kun et delvis effektivt produkt som når ut til et begrenset antall kvinner verden over har potensiale til å forhindre tre millioner infeksjoner over så lite som tre år.

IPM samarbeider med IAVI blant annet i utvelgelsen av steder for klinisk uttesting. IPM driver også påvirkningsarbeid overfor myndigheter og den farmasøytiske industrien. IPM vil i 2005 bli tilgodesett med 20 mill. kroner.

Mål

IPMs mål er å:
- øke finansiering og utvikling av mikrobisider globalt
- skape en oversikt over forskningen på feltet og koordinere innsatsen til forskjellige aktører.
- sikre tilgjengelighet i utviklingsland av fremtidige mikrobisider.

Rapport 2003

IPM har siden oppstarten bl.a. arbeidet med kartlegging av produkter for videre uttesting. IPM har også satt i gang planleggingen av hvor det bør bygges opp steder for klinisk uttesting og knyttet kontakter med den farmasøytiske industrien. Det legges videre stor vekt på å komme frem til tilfredsstillende distribusjon av produktene så snart disse er ferdigstilt. Å sikre allmenn, global tilgjengelighet vil være maktpåliggende for at mikrobisidene skal kunne fylle en viktig funksjon i kampen mot

hiv/aids. Arbeidet i 2003 viser at IPM er en meget sentral aktør i dette arbeidet – i første linje for å kunne tilby denne type preventive middel.

Norge støttet IPM med 5 mill. kroner i 2003, noe som utgjorde i underkant av 4 prosent av de totale bidrag. Norge var den femte største giveren.

Budsjett 2005

For 2005 foreslås bevilget 471,5 mill. kroner.

Post 81 Tilskudd til internasjonal landbruksforskning, kan overføres

Situasjonsbeskrivelse

Langt de fleste fattige i utviklingslandene bor på landsbygda. En bedring av deres kår vil i første omgang avhenge av landbruksutvikling. Landbruksforskningen må derfor bli mer relevant i kampen mot fattigdom og sult. Forskningen må vektlegge bærekraftig utvikling og ta inn over seg at landsbygdbefolkningen i sine tilpasninger oftest integrerer ulike former for bruk av naturressursene som fisk, dyr, skog og jordbruksvekster. Den rådgivende gruppen for internasjonal landbruksforskning (CGIAR) bidrar med sine 15 forskningssentra til å fremskaffe kunnskap for å fremme landbruket i utviklingsland. Sentrenes virksomhet omfatter alt fra forskning på produksjonsvekst, skadedyrbekjempelse, akvakultur og utnyttelse av skogprodukter, til forskning på ressursforvaltning og lokale tilpasningsformer.

CGIAR har i stor grad vært organisert i form av sentre som har konsentrert seg om visse typer produkter, som poteter, ris, hvete og mais, eller spesielle agroøkologiske soner, som tørrland eller tropisk område. Sentrene har i stor grad fungert uavhengig av hverandre. Kontakten med nasjonale forskningsinstitutter har vært varierende, og i flere utviklingsland har de funnet det krevende å forholde seg til individuelle sentre med egne prosjekter. CGIAR ser ut til å være i en kontinuerlig omstillingsprosess for bedre å imøtekomme givernes økte krav om fattigdomsfokus. Norge har i styresammenheng vært en pådriver for denne omstillingen. For å bedre sammenhengen mellom CGIAR og innsatsen for fattigdomsreduksjon, har forskningen blitt mer fattigdomsfokusert, og samarbeidet med nasjonale forskningssystemer i utviklingsland er styrket.

Det sitter norske forskere i en rekke av CGIAR-sentrenes styrer I disse styrene sitter forskerne i egen kapasitet, og ikke som representanter for Norge.

Bevaringen av verdens plantearv trues av de utilstrekkelige finansieringen av viktige og sårbare genbanksamlinger. FAO, Den rådgivende gruppen for internasjonal landbruksforskning CGIAR og en rekke enkeltpersoner har sammen tatt initiativ til å danne et internasjonalt fond til bevaring av plantegenetiske ressurser for framtidige generasjoner, Det globale fondet for frømangfold (GCDT). Fondet vil være uavhengig, men vil knytte sterke bånd til Traktaten for plantegenetiske ressurser for mat og landbruk. Fondets målsetting er USD 260 millioner og rentene skal brukes til å gjennomføre fondets formål.

Det er tatt en rekke initiativ for å sikre verdens plantegenetiske ressurser. Det legges derfor opp til en økning i bevilgningen med 25 mill. kroner i tråd med Regjeringens handlingsplan for landbruksutvikling.

Mål

Bevilgningen kan brukes til:

- internasjonal forskning innen Den rådgivende gruppen for internasjonal landbruksforskning, CGIAR, for å bidra til fattigdomsreduksjon og å redusere sult gjennom bærekraftig landbruksutvikling
- å støtte Det globale fondet for frømangfold for å ivareta verdens plantegenetiske ressurser
- å vurdere søttte til initiativ for å fremme tilgang til og bruk av genetiske ressurser som fellesgode.

Rapport 2003

For at CGIAR i større grad skal kunne bidra med kunnskap som bedrer de integrerte ressursutnyttingssystemene som karakteriserer mye av landbruket i utviklingsland, har Norge i styresammenheng gått inn for å styrke samarbeidet mellom sentrene. Norge har derfor støttet seks av de tverrgående «endringsprogrammene» og «systemsammenføyende» programmene. Endringsprosessen i retning av sentersamarbeid er tung, og i tilfellet programmet for Afrika sør for Sahara går prosessen så langsomt at Regjeringen i 2004 valgte å ikke videreføre støtte til programmet. I lys av omstillingsprosessene er det også satt i gang et arbeid for å vurdere kriteriene for fordeling av støtten mellom sentre.

Den kritiske evalueringen av Kapasitetsbyggingssenteret for landbruksforskning (ISNAR) med sete i Nederland, førte til at ISNAR i 2003 ble vedtatt nedlagt som eget senter og lagt inn under Det internasjonale forskningssenter for matpolitikk (IFPRI) fra april 2004.

ICIPE, et uavhengig insektsforskningsinstitutt i Kenya, mottok også støtte fra Norge. Regjeringen

vil trappe ned støtten til senteret for å konsentrere innsatsen under denne posten til CGIAR og det globale fondet for frømangfold.

Norge bidro med 84,5 millioner kroner til CGIAR og ICIPE i 2003. Norge rangerte som giver nr. 11 med 3 pst. av totale bidrag til CGIAR.

Budsjett 2005

For 2005 foreslås bevilget 110 mill. kroner.

Kap. 171 Multilaterale finansinstitusjoner

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2003	Saldert budsjett 2004	Forslag 2005
70	Verdensbanken, *kan overføres*	584 000	584 000	730 000
71	Regionale banker og fond, *kan overføres*	491 065	564 000	695 900
72	Samfinansiering via finansinstitusjoner, *kan overføres*	297 618	315 500	465 500
	Sum kap. 171	1 372 683	1 463 500	1 891 400

Verdensbanken og de regionale utviklingsbankene kjennetegnes ved visse organisatoriske fellestrekk. Foruten å drive utlånsvirksomhet på nær kommersielle vilkår til mellominntektsland har de alle utviklingsfond for utlån og gavebistand til de fattigste landene. Utviklingsfondene finansieres for en stor del ved bidrag fra giverland. Utlån fra fondene gjøres på svært gunstige vilkår. Lånene fra IDA (International Development Association), Verdensbankens utviklingsfond, er rentefrie, avdragsfrie i 10 år og har 40 års nedbetalingstid. Fondene blir regelmessig påfylt etter omfattende forhandlinger om nivå, byrdefordeling og utviklingspolitiske retningslinjer for bruk av midlene. Forhandlingene er også en viktig arena for politikkutforming som legger premisser for bankenes videre virksomhet og sterke føringer på deres bistand til de fattigste landene. I påfyllingsforhandlingene for den enkelte bank bygger man på erfaringene fra forhandlingene i de andre bankene, hvilket bidrar til betydelig konsistens i deres politikk overfor låntakerlandene.

Styret, med sammensetting etter valggruppeprinsippet, er utviklingsbankenes utøvende myndighet, med ansvar for den løpende virksomhet. Som medlem er Norge representert i alle bankenes styrer, og er tildelt stemmevekt etter andel av aksjekapitalen. Stemmevekten kommer imidlertid sjelden til anvendelse, da en bestreber seg på å fatte beslutninger ved fremforhandlet konsensus. Norge er i valggruppe med bl.a. de andre nordiske land i alle bankene. Vi representeres i hver bank av et valggruppekontor med utsendinger fra hovedstedene basert på et avtalt rotasjonsskjema. Valggruppekontorets leder («eksekutivdirektør«) er valggruppelandenes felles styrerepresentant. Felles posisjoner og instruksjoner utarbeides og koordineres gjennom en løpende koordineringsprosess. Det aktive nordiske samarbeidet gir potensielt større gjennomslag og gehør for Norges synspunkter og sikrer muligheten til å trekke på bredere land- og sektorekspertise. Norges bidrag til utviklingsbankene vil bli vurdert i forhold til deres effektivitet, bidrag til giverharmonisering og oppnådde resultater over et lengre tidsperspektiv.

Post 70 Verdensbanken, kan overføres

Situasjonsbeskrivelse

Verdensbankgruppen består av International Bank for Reconstruction and Development (IBRD), International Development Association (IDA), International Finance Corporation (IFC) og Multilateral Investment Guarantee Agency (MIGA). IBRD gir hovedsaklig lån til mellominntektsland. For tiden tilfredsstiller 81 land kravene til IDA-lån. 15 av disse kan låne både fra IDA og IBRD. Fra og med 2003 gis 18-21 pst. av IDAs bistand til de fattigste landene som rene gavemidler. IFC og MIGA fokuserer på utvikling av privat sektor.

Verdensbankens styre har 24 medlemmer. Norge deler styreplass med de øvrige nordiske og baltiske land. For tiden er styrerepresentanten islandsk. Norges formelle stemmevekt i Verdensbanken er 0,64 pst.

Siden begynnelsen av 1990-tallet har man vært vitne til en betydelig endring i Verdensbankens politikk, og det er i dag stor grad av samsvar mel-

lom denne og norske utviklingspolitiske prioriteringer. Hovedutfordringen fremover er å sikre at den nye politikken omsettes i praksis og reflekteres i alle ledd av bankens virksomhet.

Verdensbanken legger nå tusenårsmålene til grunn for sin støtte til utviklingslandene. Utviklingskomitéen, som er på ministernivå og møtes to ganger i året, skal jevnlig vurdere de forskjellige aktørenes politikk i lys av tusenårsmålene. Den første årlige rapporten («Global Monitoring Report«) utarbeidet av Verdensbanken og IMF i den forbindelse ble lagt fram våren 2004.

Fra norsk side har man lenge vært opptatt av at banken skal sette fattigdomsreduksjon høyest på sin dagsorden og dens støtte til arbeidet med nasjonale fattigdomsrettede utviklingsstrategier («Poverty Reduction Strategy Papers» – PRSP) står sentralt i dialogen med banken. Norge har i mange år arbeidet for at banken må legge vekt på den sosiale dimensjon ved utviklingsprosessen, og integrere miljø- og likestillingshensyn i sin virksomhet. Norge er sterkt engasjert i det såkalte HIPC-initiativet (Heavily Indebted Poor Countries), som er en gjeldslettemekanisme for de fattigste og mest gjeldstyngede land administrert i fellesskap av Verdensbanken og IMF (se for øvrig Kap. 172 – Gjeldslette). De siste 3-4 år er dessuten Verdensbankens tilnærming til menneskerettigheter kommet på agendaen, og Norge har engasjert seg i bankens arbeid for fredsbygging, ikke minst i land i en post-konflikt situasjon.

Mål

Bevilgningen skal brukes til å støtte Verdensbankens innsats for å bekjempe fattigdom gjennom å bistå mottakerland i å oppnå sosial utvikling og bærekraftig vekst. Dette skal gjennomføres på grunnlag av de kriterier og målsettinger som fremkommer i sluttrapporten fra den 13. påfylling av IDA. Dette innebærer at bevilgningen vil gå til å støtte den fattigste gruppen utviklingsland, hvorav mange er i Afrika. Det legges særlig vekt på at Verdensbanken legger mottakerlandenes egne utviklingsstrategier til grunn for sin bistand. Gitt at Verdensbanken arbeider innenfor et svært bredt spekter av temaer og sektorer som er sentrale i kampen mot fattigdom, er alle de åtte tusenårsmålene relevante for Verdensbankens virke. Bevilgningen vil således bli brukt til tiltak for å oppnå alle åtte tusenårsmål.

Rapport 2003

Verdensbanken ga i 2003 tilsagn om lån for USD 18 513.mill. dollar (omlag 128 000 mill. kroner), hvorav USD 7.282 mill. dollar (omlag 50.000 mill. kroner) var på konsesjonelle vilkår fra IDA. 20 pst. av bankens samlede utlån gikk til Afrika sør for Sahara, mens 51 pst. av bistanden fra IDA ble denne regionen til del. IDAs vektlegging av bistand til Afrika er i tråd med norsk politikk.

I 2003 ble det lansert en strategi for IDAs støtte til Afrika. Hovedelementer er forbedring av styresett, støtte til konfliktrammede land, utvikling av menneskelig kapital, utvikling av et mer variert og konkurransedyktig næringsliv og sterkere samarbeid med andre givere.

Verdensbankens styre behandlet i 2003 gjennomføringen av Verdensbankens initiativ for å finne egnede måter for å støtte de land som er i en særlig vanskelig situasjon p.g.a. væpnet konflikt, svakt styresett og/eller mangel på fungerende institusjoner (LICUS – «Low-Income Countries Under Stress«). For de aktuelle landene lages det egne strategier for Verdensbankens bistand. Flere nye land ble inkludert i initiativet i 2003.

Verdensbankens uavhengige evalueringsenhet la i 2003 fram en rapport om bankens tilnærming til de fattigste landenes utfordringer. Der blir det bl.a. konkludert med at landenes egne utviklingsstrategier fortsatt må utgjøre grunnlaget for bistand fra Verdensbanken. Rapporten tyder på at bankens tilnærming i så måte er et stort skritt i riktig retning, men at prosessen må videreutvikles og forbedres. Norge har understreket at banken ikke må overstyre landenes arbeid med PRSP og at de nasjonale myndigheter må gis handlingsrom. Norge har særlig fremhevet at Verdensbanken må bidra sterkere til giverkoordinering og harmonisering på landnivå. Dette er fortsatt en betydelig utfordring selv om Verdensbanken de siste årene har foretatt en omfattende omstillingsprosess som følge av økt landnivåfokus. Dette har blant annet innebåret at landrepresentasjonen er blitt styrket. I mange tilfeller er landansvarlige direktører plassert i felten sammen med en betydelig stab og gitt utvidede fullmakter.

Høsten 2003 ble det lagt frem et utkast til en helhetlig strategi for Verdensbankens støtte til sosial utvikling. Grunnet uenighet i Verdensbankens styre om den videre behandlingen, har prosessen gått saktere enn forventet. Dette synes særlig å skyldes at flere representanter fra utviklingslandene er skeptiske til at Verdensbanken skal engasjere seg i saker som grenser opp til aspekter som menneskerettigheter og demokratisering. Fra norsk og nordisk side arbeidet man aktivt i styresammenheng for at bankens mangeårige sosiale profil skulle nedfelles i en helhetlig strategi for sosial utvikling der fremme av menneskerettigheter vil ha en naturlig plass.

Gjeldsspørsmål står fortsatt sentralt i Verdensbankens arbeid. Ved utgangen av 2003 var ni land ferdigbehandlet under HIPC-initiativet, herunder Benin og Mali i 2003. Ytterligere 18 land får gjeldslette under HIPC-initiativet, hvorav Kongo ble inkludert i ordningen i 2003. Disse landene må gjennomføre ytterligere reformer før de blir ferdigbehandlet. Verdensbanken og IMF lanserte høsten 2003 i fellesskap en ny strategi for å bistå land med å opprettholde en bærekraftig gjeldssituasjon etter at de er ferdigbehandlet under HIPC-initiativet.

Spørsmålet om hvordan man skal øke utviklingslandenes innflytelse i Verdensbanken har vært jevnlig drøftet det siste året. I 2003 iverksatte man tiltak for å øke kapasiteten ved valggruppekontorene til de afrikanske representantene i Verdensbankens styre, å bedre dialogen mellom afrikanske hovedsteder og deres representanter i Verdensbanken og å styrke deltakelse fra utviklingslandene i IDA-forhandlingene. Ytterligere initiativer forventes å bli drøftet i tiden fremover.

I tråd med norske holdninger har Verdensbanken i 2003 fortsatt arbeidet for større åpenhet i institusjonens virke, bl.a. med forslag om økt offentliggjøring av dokumentasjon og styrket dialog med frivillige organisasjoner. Det er i første rekke utviklingslandene som til nå har bremset denne bevegelsen i retning av større åpenhet.

Budsjett 2005

Det ble i 2004 innledet forhandlinger om den 14. påfylling av IDA (IDA 14) som etter planen skal sluttføres i løpet av 2004 og vil dekke perioden 2005-2008. Norges bidrag påvirkes av nivået på den samlede påfylling, valutakurs og resultatet av forhandlingene om prioriteringene for IDAs operative virksomhet de kommende år. Lånene fra IDA går i sin helhet til de fattigste landene på svært gode vilkår. Bl.a. i lys av det store ressursgapet som eksisterer i forhold til hva som ansees som nødvendig for å nå Tusenårsmålene, er det grunn til å anta at forhandlingene vil lede til en betydelig påfylling.

For 2005 foreslås bevilget 730 mill. kroner.

Post 71 Regionale banker og fond, kan overføres

Afrikabanken

Situasjonsbeskrivelse

Den afrikanske utviklingsbank og fond (AfDB og AfDF), ofte omtalt som Afrikabank-gruppen, har som formål å bidra til økonomisk og sosial utvikling i Afrika. Banken er inne med støtte i nesten alle regionale medlemsland, hvorav 38 regnes blant de minst utviklede som kvalifiserer til støtte fra AfDF.

Norge overtok i juli 2004 stillingen som eksekutivdirektør og leder av valggruppekontoret, som ellers representerer Danmark, Finland, Sverige, Sveits og India.

Norges andel av aksjekapitalen i AfDB er 1,16 pst. og andel av siste fondspåfylling var 3,54 pst. – noe som utgjør om lag 338 mill. kr i året i perioden 2002-2004. Det pågår i 2004 forhandlinger om påfylling av fondet for perioden 2005-2007. I tillegg kommer samfinansiering, om lag 2 mill. kr i 2003.

Som følge av opprøret i Elfenbenskysten i september 2002 ble bankens hovedkvarter flyttet til Tunis

Til tross for uro rundt flyttingen er bankens finansielle stilling sterk, selv om overskuddet i 2003 gikk noe ned i forhold til 2002. Flytteprosessen satte også fart i desentraliseringsprosessen, og banken er i ferd med å opprette en rekke nye landkontorer som vil få videre fullmakter og ansvar enn opprinnelig vedtatt. Dette er en utvikling Norge i lengre tid har arbeidet for og som antas å gi banken økt relevans som utviklingsaktør og styrke deltakelsen i dialogen rundt de nasjonale strategier for utvikling og fattigdomsreduksjon. Det er også viktig for de reformer AfDB bør gjennom.

I arbeidet overfor AfDB vektlegges:

- at bankgruppens nye visjon med fattigdomsreduksjon som hovedmålsetting, blir integrert i alle faser av bankens aktivitet
- at samarbeidsavtalen med Verdensbanken basert på institusjonenes komparative fortrinn gjennomføres, ikke minst for å kunne trekke på Verdensbankens ressurser i felt
- at sektorstøtte videreutvikles, ansvar delegeres og at flere kontorer opprettes lokalt, i samsvar med den nye organisasjonsstrukturen
- at banken styrker sin resultatorienterte oppfølging
- at hensyn til tverrgående tema som likestilling og miljø ivaretas
- at banken særlig styrker sitt arbeid med godt styresett
- å styrke utviklingseffekten av bankens arbeid med privat sektor og med rammevilkår for næringsutvikling, eksport og investeringer.

Afrikabanken er i ferd med å utvikle en modell for resultatbasert ledelse der institusjonens virksomhet baseres på to rammeverk; ett system for måling av resultater oppnådd på landnivå og en ordning med effektiviseringstiltak. Resultatmåling vil bli gjennomført på grunnlag av et rammeverk utarbeidet i nært samarbeid med Verdensbanken

med indikatorer på tre plan; prosjektnivå, institusjonelt og på landnivå.

Ettersom det er umulig å måle utviklingseffekt av den enkelte utviklingsaktørs innsats på landnivå gjennom enkeltindikatorer vil grundigere evalueringer og gjennomganger fortsatt være en viktig del i vurderingen av oppnådde resultater. Slike evalueringer gjøres av bankens egen evalueringsavdeling, gjennom komiteer satt sammen av styremedlemmer og eksterne konsulenter.

Mål

På grunnlag av AfDBs mandat om «å bidra til økonomisk og sosial utvikling i medlemslandene – individuelt og samlet» gjelder følgende mer operasjonelle mål og prioriteringer:

- Konsentrasjon om støtte til 3 satsingsområder; jordbruks og landsbygdutvikling, utvikling av menneskelige ressurser og utvikling av privat sektor,
- Fremme økonomisk integrasjon og samarbeid på regionalt nivå gjennom nært samarbeid med relevante regionale og subregionale organisasjoner, arbeide for harmonisering av monetær- og handelspolitikk og fjerning av handelshindringer.
- Styrket innsats på 3 tverrsektorielle tema; godt styresett, miljø og likestilling, og integrere disse best mulig i det operasjonelle bl.a. gjennom landstrategier, sektorstudier, fattigdomsanalyser og prosjektplanlegging i en deltakende prosess.

Rapport 2003

En uavhengig evaluering av de siste tre påfyllingene av AfDF – som spenner over 9 år – ble lagt frem i 2004. Evalueringen vurderte fondet etter følgende kriterier:

- om fondets målsettinger, organisasjon, strategier, utlånsinstrumenter og systemer er på plass for å kunne gi utviklingseffekt
- i hvilken grad banken har fulgt opp retningslinjer og direktiver gitt som en del av påfyllingsforhandlingene
- om ressurser er brukt i tråd med direktiver

Evalueringen konkluderer på følgende måte:

- De strukturelle og organisasjonsmessige tiltak banken har gjort har vært omfattende og imponerende, med store fremskritt i administrativ og organisatorisk effektivitet
- Det gjenstår fremdeles mye arbeid – særlig ift. oppfølging av strategier, men banken er seg dette bevisst og godt i gang med forbedringer
- Banken står ved en skillevei der viktige strategiske valg må gjøres, og der det ligger til rette for at giverne ved å øke ressursene og styrke bankens kapasitet og kompetanse kan bidra til at AfDB blir den fremste utviklingsaktør i Afrika.

Totalt ble det i Afrikabankgruppen i 2003 innvilget nye lån og gaver for Units of Account (UA) 1 766 mill., eller drøyt 17,5 mrd. kr, mot drøyt 23 mrd. kr i 2002. Nedgangen skyldes utelukkende lave utbetalinger til HIPC-initiativet. Eksklusive HIPC økte innvilgelser med 11 pst. I 2003 var fordelingen av bevilgede midler på de viktigste sektorer som følger; sosial sektor 19 pst., finans 17 pst., transport 17 pst., vann- og sanitær 16 pst., landbruk og landsbygdutvikling 13 pst., energi 8 pst., multisektor (hovedsakelig reformprogrammer og privat sektor støtte) 8 pst., industri 2 pst.

Asiabanken

Situasjonsbeskrivelse

Den asiatiske utviklingsbanken (AsDB), som også består av Det asiatiske utviklingsfondet (AsDF), samlet ofte omtalt som Asiabankgruppen, har som formål å arbeide for økonomisk utvikling og fattigdomsreduksjon i Asia. Flertallet av de regionale medlemslandene mottar støtte fra Asiabanken mens 25 av låntakerlandene regnes blant de minst utviklede land og kvalifiserer for lån fra AsDF.

Norge innehadde den stedfortredende eksekutivdirektørstillingen ved vårt valggruppekontor fram til den 31. august 2004 da Finland overtok denne stillingen.

Norges andel av aksjekapitalen i AsDB er 0,35 pst. og vårt bidrag til AsDF har vært 0,95 pst. av det samlede giverbidraget. Norge ga totalt 77 mill. kr til AsDB i 2003 hvorav 55 mill. utgjorde Norges andel av den siste påfyllingen av Asiafondet (AsDF VIII) og 22 mill. kr til samfinansieringstiltak.

Norsk politikk overfor Asiabanken ønsker å bidra til:

- at Asiabankens overordnede målsetting om fattigdomsreduksjon blir integrert i alle faser av bankens operative virke.
- at Asiabanken tilpasser sin virksomhet til landenes egne utviklingsplaner og inntar en mer aktiv rolle i giverkoordineringen på landnivå.
- å styrke resultatstyring og evalueringsfunksjonen og fremme langsiktig kapasitetsbygging i låntakerlandene.
- at hensyn til viktige tverrgående tema som likestilling, godt styresett og miljø blir ivaretatt.
- ytterligere forbedringer i bankens interne styresett i form av: økt rolle for visepresidentene,

åpnere personalpolitikk, styrking av landkontorene i form av økt kompetanse og delegering av ansvar og større åpenhet og deltakelse på landnivå.
– å styrke utviklingseffekten av bankens privat sektor arbeid og skape bedre rammevilkår for næringsutvikling.

Mål

Asiabankgruppens overordnede mål er å bidra til fattigdomsbekjempelse i Asia. I henhold til bankens fattigdomsstrategi og langtidsstrategi (2000-2015), er bankens operasjonelle mål og prioriteringer å:
– Styrke innsatsen og fattigdomsrettingen innen de tre kjerneområdene bærekraftig økonomisk vekst, sosial utvikling og godt styresett.
– Integrere godt styresett og likestillings- og miljøhensyn i bankens policy og operasjonelle virksomhet.
– Fremme regional økonomisk integrasjon (f.eks. ASEAN+3) og regionalt/subregionalt samarbeid (f.eks. programmet for «Greater Mekong Subregion«) og en mer fattigdomsrettet privat sektorutvikling
– Fortsette arbeidet med å legge om til en mer resultatstyrt personalforvaltning, desentralisering av ressurser og myndighet til landkontorene og en mer åpen og aktiv deltakelse på landnivå.

Rapport 2003

Midtveisgjennomgangen av Asiafondet (AsDF-VIII) våren 2003 konkluderte med at måloppnåelse innen kjerneområdene var god, med unntak av mindre framgang enn forventet på likestillings- og miljøområdene. For å øke utviklingseffekten ytterlige, ble AsDB bedt om å: (i) styrke koplingen mellom bankens fattigdomsstrategi, landprogrammene og tusenårsmålene, (ii) styrke resultatstyringen, (iii) bedre integreringen av likestillings- og miljøhensyn og (iv) tilpasse bankens virksomhet til nasjonale fattigdomsrettede utviklingsstrategier og styrke deltakelsen i giverkoordineringen på landnivå. Det også et betydelig reformbehov i AsDB, ikke minst knyttet til vilje til harmonisering og koordinering på landnivå.

Flere tiltak ble satt i gang i 2003 for å bedre utviklingseffekten av bankens arbeid og internt styresett. Andre fase av AsDBs interne likestillingsprogram for 2003-2005 ble satt i gang. Evalueringsavdelingen fikk uavhengig status og vil rapportere direkte til styret. Det ble opprettet en 4. visepresident stilling med ansvar for den kunnskapsmessige og faglige utviklingen i banken inkludert gjennomføringen av fattigdomsstrategien. En ny inspeksjonsmekanisme ble vedtatt i 2003 som skal bidra til en mer uavhengig, inkluderende og åpen behandling av klager fra lokalsamfunn og enkeltpersoner som er berørt av bankens prosjekter.

Det ble bevilget USD 6,1 mrd. i lån i 2003 hvorav USD 4,7 mrd. utgjorde ordinær utlåning og USD 1,4 mrd. på konsesjonelle vilkår. 51 pst. av lånevirksomheten ble klassifisert som fattigdomsorientert, men kun en fjerdedel av disse var klassifisert som kjerneinnsatser for å redusere fattigdom.

Den interamerikanske utviklingsbank

Situasjonsbeskrivelse

Den interamerikanske utviklingsbanken (IDB), som er den største multilaterale långiver i Latin-Amerika, har også en utlånsordning for de fattigste medlemslandene, IDBs konsesjonelle fond (FSO). Kun fem land i regionen har tilgang til FSO.

IDB er en viktig premissleverandør for regional og nasjonal utviklingspolitikk gjennom sitt analysearbeid og policyutvikling, og har en sentral rolle i bistandskoordineringen gjennom ledelse av såkalte konsultative gruppemøter (CG-møter).

Norge innehadde stillingen som stedfortredende eksekutivdirektør fram til sommeren 2004.

I henhold til IDBs mandat, skal 35 pst. av alle utlån gå til de minst utviklede landene og 40 pst. av det totale lånevolumet skal anvendes til bekjempelse av fattigdom og sosial ulikhet.

Norges andel av aksjekapitalen i IDB utgjør 0,17 pst. og andelen av bidraget til det konsesjonelle fondet er på 5 pst. Norge bidro med 15 mill. til samfinansieringstiltak i 2003 i tillegg til det årlige bidraget til Det interamerikanske investeringsselskapet, (IIC) på 3,5 mill. kr.

I arbeidet overfor IDB vektlegges følgende:
– at fattigdom og sosial ulikhet blir integrert i alle faser av IDBs operative virke.
– at IDB tilpasser sin virksomhet til landenes egne utviklingsplaner og inntar en mer aktiv rolle i giverkoordineringen på landnivå.
– at hensyn til viktige tverrgående tema som likestilling, godt styresett og miljø blir ivaretatt mer systematisk i policyutviklingen og det operasjonelle arbeidet.
– å styrke resultatstyringen og bankens evalueringsfunksjon.
– ytterligere forbedringer i bankens interne styresett: åpnere personalpolitikk, styrking av landkontorene i form av økt kompetanse og delegering av ansvar og styrke videreføringen av kon-

takten med det sivile samfunn, større åpenhet og deltakelse på landnivå.
- å styrke regional integrasjon gjennom blant annet regionalt samarbeid og utvikling av regionale låneinstrumenter.
- å styrke utviklingseffekten av bankens privat sektor arbeid, inkludert IIC og bedre rammevilkår for næringsutvikling.
- å videreføre og utdype samarbeidet på temaet etikk og utvikling.

Mål

IDBs overordnede mål er å bidra til bærekraftig økonomisk vekst og redusere fattigdom og sosial ulikhet i Latin-Amerika og Karibien.

Bankens hovedinnsatsområder for å nå disse målene omfatter:
- støtte til å modernisere og effektivisere staten og fremme demokratisk og åpent styresett
- støtte til utvikling av regionale fellesgoder for å fremme regional integrasjon og regionalt samarbeid som bidrar til fattigdomsreduksjon og bærekraftig økonomisk vekst.
- fremme økt konkurransedyktighet gjennom styrking av økonomiske og institusjonelle rammeverk, mobilisering av kapital og utvikling av menneskelige ressurser.
- støtte til å akselerere sosial utvikling gjennom tilbud av integrerte tjenester for de fattigste, sosial sektor reform, bekjempelse av sosial ulikhet, forebyggende tiltak mot barnearbeid, vold og hiv/aids.

Rapport 2003

IDB vedtok en ny «capital adequacy» modell og policy i 2003 som gjør banken i bedre stand til å vurdere mer langsiktig risiko av bankens investeringer og dermed bedre beskytte banken mot tap. Den nye modellen er i tråd med internasjonale standarder på dette området.

IDB startet utarbeidelsen av en helhetlig strategi for sin privat sektorvirksomhet i 2003 som forventes ferdigstilt i 2004. Det interamerikanske investeringsselskapet (IICs) er en egen institusjon innen IDB-gruppen som låner direkte til privat sektor. Arbeidet tar utgangspunkt i den eksterne arbeidsgruppens rapport om IICs framtidige rolle og mandat i regionen, som ble ferdigstilt i 2003, og som foreslår en mer integrert struktur på IDBs privatsektorområder. Norge hadde en representant i denne arbeidsgruppen. Fra norsk side har man særlig understreket behovet for å styrke IICs utviklingsmandat og fattigdomsorientering. Her gjenstår det fremdeles mye arbeid. Det gjelder også viljen til harmonsering og koordinering på landnivå.

IDB fortsatte omleggingen til mer resultatstyrt virksomhet i 2003. En ny resultatstyringsenhet ble opprettet for å lede dette arbeidet. Nye retningslinjer for landstrategiene, som sørger for at disse tilpasses landenes egne planer og mål i nært samarbeid med andre givere, er kommet på plass. En ny policy for evalueringer og et pilotprosjekt for resultatstyrte lån ble vedtatt.

Aksjonsplanen for å integrere likestillingsperspektivet i bankens arbeid ble vedtatt i 2003 og vil ha særlig fokus på å sikre at dette perspektivet ivaretas i landprogrammeringen.

Arbeidet med å fremme sosial utjevning i dialogen med landene og landprogrammeringen fortsatte i 2003 og IDB bidro f.eks. til at sosial utjevning fikk en sentral plass i Colombias fattigdomsstrategi.

IDB bevilget USD 6,8 mrd. i nye lån for 2003 som var en økning på 50 pst. sammenlignet med 2002 som i hovedsak skyldes kriselån til Argentina, Colombia og Paraguay. 6,1 mrd. dollar utgjorde ordinær utlåning og 586 mill. dollar var på konsesjonelle vilkår. Kriselån utgjorde 50 pst. av porteføljen og må ses i lys av regionens vanskelige økonomiske situasjon de senere år. I 2003 ble det bevilget flest nye lån til sosial sektor reform, etterfulgt av styrking av konkurranseevnen og modernisering av staten. 44 pst. av det totale lånevolumet i 2003 ble klassifisert som fattigdomsrettet.

Innskudd i det Internasjonale fond for jordbruksutvikling (IFAD)

Situasjonsbeskrivelse

IFAD lånefinansierer prosjekter på konsesjonelle vilkår med sikte på å redusere fattigdommen og øke matvareproduksjonen i utviklingsland. Mer enn en tredjedel av IFADs regulære midler har gått til Afrika sør for Sahara. Det har siden starten vært forutsatt at IFAD i hovedsak skal basere sin virksomhet på nært faglig samarbeid med andre institusjoner. De fleste prosjekter er derfor ikke fullfinansiert av IFAD, men samfinansieres med ulike bilaterale og multilaterale givere.

I lys av Tusenårsmålene argumenterer IFAD for at strategier for fattigdomsbekjempelse må fokusere på landsbygda, gitt at 75 pst. av de fattige befinner seg der. Fra norsk side er den grunnleggende holdning at IFADs politikk og strategier synes å være på plass, og at hovedutfordringen fremover er å sikre at politikk omsettes i praktiske resultater på feltnivå.

IFADs mandat samsvarer godt med sentrale mål i norsk utenrikspolitikk. Både Stortingsmel-

ding 35, Felles kamp mot fattigdom, (2003-2004) og regjeringens nye handlingsplan for landbruk i utviklingssamarbeidet, Landbruk mot fattigdom, fremhever at utvikling av landbruk er helt nødvendig for å kunne nå Tusenårsmålene. Gjennom sitt arbeid på mikronivå og eksklusive målretting mot de fattigste befolkningsgrupper på landsbygda, utfyller IFAD andre multilaterale finansorganisasjoner og er en viktig aktør – ikke minst i land med svake institusjoner og svakt nasjonalt styresett.

Mål

IFADs overordnede mål er bidra til fattigdomsbekjempelse og økonomisk vekst på landsbygda i utviklingsland. Fondets hovedinnsatsområder for å nå disse målene omfatter å:
- styrke de fattige og deres organisasjoners kapasitet og kompetanse
- sikre rettferdig tilgang til naturressurser og teknologi
- bedre tilgangen til finansielle tjenester og markeder

Rapport 2003

IFAD har de siste par årene gjennomført en omorganisering av virksomheten, som bl.a. innbærer nye systemer for oppfølging, kontroll og evaluering. IFAD har tatt inititaiv til en uavhengig ekstern evaluering hvor nettopp organisasjonens resultatoppnåelse vil være gjenstand for vurdering. Evalueringen ble igangsatt i 2003 og forventes å være ferdig i løpet av første kvartal 2005.

Norge bidro totalt med 56,7 mill. kroner til IFAD i 2003 under den femte kapitalpåfyllingen. Som et ledd i satsningen på landbruksområdet ble det i 2003 besluttet at bistanden gjennom IFAD skulle økes betydelig gjennom den sjette påfylling av fondet. Det norske bidraget for treårsperioden 2004-2006 er på 194,7 mill. kroner.

Innskudd i Nordisk Utviklingsfond (NDF)

Situasjonsbeskrivelse

NDF har som formål å fremme sosial og økonomisk utvikling i utviklingslandene. Fondets midler anvendes i tråd med nordiske utviklingspolitiske prinsipper. Innsatsen er konsentrert om lavinntektslandene. Lånene gis på vilkår som tilsvarer Det internasjonale utviklingsfond (IDA) i Verdensbanken. Fondets arbeidsform er i hovedsak å finansiere komponenter i større prosjekter som gjennomføres i regi av andre multilaterale finansinstitusjoner.

Prosjektene som finansieres skal være av nordisk interesse. Fondet er et konkret utrykk for et nordisk utviklingssamarbeid, og det er en viktig målsetting at fondet profilerer både prioriterte nordiske målsettinger og nordisk ekspertise og kunnskap. I 2004 ble det på oppdrag fra Nordisk Ministerråd igangsatt en uavhengig evaluering av NDF som skal danne grunnlaget for forhandlingene om en eventuell fjerde kapitalpåfylling i 2005.

I arbeidet overfor NDF vektlegges følgende:
- at fokus på fattigdomsbekjempelse styrkes i NDFs virksomhet
- at hensyn til tverrgående tema som likestilling, miljø og godt styresett bli ivaretatt
- at NDF tilpasser sin virksomhet til landenes egne utviklingsplaner

Mål

NDFs overordnede mål er fremme økonomisk og sosial utvikling i utviklingsland. Fondets hovedinnsatsområde for å nå disse målene omfatter å bidra med delfinansiering til prosjekter hovedsakelig innen infrastruktur og energi samt innen miljø, utdanning, helse og jordbruk.

Rapport 2003

I 2003 innbetalte Norge 80,6 mill. kroner under tredje kapitalpåfylling til NDF. Fondet undertegnet i 2003 11 nye låneavtaler til en samlet verdi av 76,1 mill. euro. Av disse var 7 avtaler tilsvarende 60,8 mill. euro til offentlig sektor, mens 4 avtaler til en verdi av 15,3 mill. euro ble inngått med privat sektor. Av NDFs samlede prosjektportefølje med kredittfinansiering går 48 pst. til Afrika, 35 pst. til Asia og 17 pst. til Latin-Amerika.

I 2003 utarbeidet NDF en rapport om fornybare energikilder og energieffektivitet. Rapporten inkluderer en kartlegging av den omfattende nordiske ressursbasen som finnes innen dette området. NDF innførte også nye innkjøpsregler i 2003, som innebærer større fleksibilitet med tanke på innkjøp av lokale varer og tjenester i prosjekter.

Budsjett 2005

I 2004 ble forhandlinger om den 10. påfylling i Det afrikanske utviklingsfondet (AfDF X) påbegynt og skal etter planen sluttføres i løpet av året. Som i IDA-forhandlingene vil Norges bidrag påvirkes av nivået på den samlede påfylling, valutakurs, resultatet av forhandlingene om prioriteringene for AfDFs operative virksomhet de kommende år og i lys av oppnådde resultater i et lengre tidsperspektiv.

Forhandlingene om en ny påfylling av Det asiatiske utviklingsfondet, (AsDF-IX) ble avsluttet våren 2004, og resultatet legges fram for Stortinget høsten 2004. Forhandlingene ble avsluttet med tilråding om en kapitalpåfylling på om lag 48 mrd. kroner hvorav Norges nominelle bidrag utgjør 221 mill. kroner etter at Norge økte sin andel av AsDF til 1,11 pst.

På bakgrunn av ovenstående foreslås det bevilget 695,9 mill. kroner. Det legges opp til følgende indikative fordeling:

- 475 mill. kroner til Det afrikanske utviklingsfondet (AfDF)
- 90 mill. kroner til Nordisk Utviklingsfond (NDF)
- 64,9 mill. kroner til Det internasjonale fond for jordbruksutvikling (IFAD)
- 55 mill. kroner til Det asiatiske utviklingsfondet (AsDF)
- 7 mill. kroner til Den afrikanske utviklingsbanken (AfDB)
- 4 mill. kroner til Den interamerikanske utviklingsbankens søsterorganisasjon for privat sektor (IIC).

Post 72 Samfinansiering via finansinstitusjoner, kan overføres

Situasjonsbeskrivelse

Utviklingsbankene er i tillegg til å være betydelige finansieringskilder også viktige rådgivere for låntakerlandene om hvordan disse skal oppnå bærekraftig vekst og bekjempe fattigdom. I tillegg er finansinstitusjonene sentrale aktører i utviklingsdebatten, der særlig Verdensbanken de siste årene er blitt sentral. Det er derfor viktig gjennom øremerkede tilskudd å bidra til at aktivitetene i institusjonene i størst mulig grad innrettes i tråd med norske utviklingspolitiske prioriteringer.

Denne støtten organiseres gjennom ulike fond som finansierer utredningstiltak og operasjonelle aktiviteter som kan spille en katalytisk rolle med hensyn til å påvirke og utvikle utviklingsbankenes politikk og operasjoner. Gjennom disse fondene får en mer innsikt og kunnskap til å kunne utvikle mer effektive tilnærmingsmåter i kampen mot fattigdom, sette nye temaer på institusjonenes dagsorden og bidra til nedre resultater i utviklingsarbeidet. Hovedformålet med fondene er å styrke bankenes evne til å gjennomføre sitt mandat, nemlig å bekjempe fattigdom og nå tusenårsmålene.

Støtten er ferd med å bli konsentrert i større tematiske flergiverfond i institusjonene. Støtte gjennom slike fond bidrar til en forenkling av prosedyrene på giversiden og redusere administrasjonen av midlene for institusjonene. Utviklingsbankenes egne policy ligger til grunn for disse tematiske flergiverfond og en oppnår dermed at giverprofileringen reduseres og at bankenes eierskap styrkes. Flergiverfond støtter således opp om det pågående arbeidet med harmonisering og standardisering av prosedyrer og praksis.

I samsvar med politiske prioriteringer har en valgt å konsentrere disse fondene om tema som miljø og bærekraftig utvikling, privat sektor og landbruksutvikling, utdanning og likestilling. I de senere år har en gjennom å opprette fond for hiv/aids, barnearbeid, godt styresett og funksjonshemmedes rettigheter bidratt til at disse tema er blitt satt på dagsorden i institusjonene.

Man kan påvirke institusjonene til å ta opp temaer en ønsker sterkere prioritert både gjennom å gi ressurser til bestemte aktiviteter og gjennom den dialog som dette skaper. For flere av de tematiske fondene er det blitt opprettet referansegrupper bestående av representanter fra Norad, fagdepartementer og forskningsmiljøer som gir råd og veiledning til departementet om utviklingene av fondene. Det finner også sted årlige konsultasjoner i Norge om fondene. I forbindelse med disse konsultasjonene blir det arrangert åpne faglige seminar om tema som blir finansiert. Disse møtene har medført økt dialog mellom bankens stab og norske kunnskapsmiljøer.

Norge bidro i 2003 med ca. 300 mill. kr til samfinansiering i utviklingsbankene. Av dette gikk ca. 260 mill. kr til Verdensbanken, mens de resterende gikk til de regionale utviklingsbankene. Fordelingen av støtten fordelt på tema fremgår av diagrammet nedenfor.

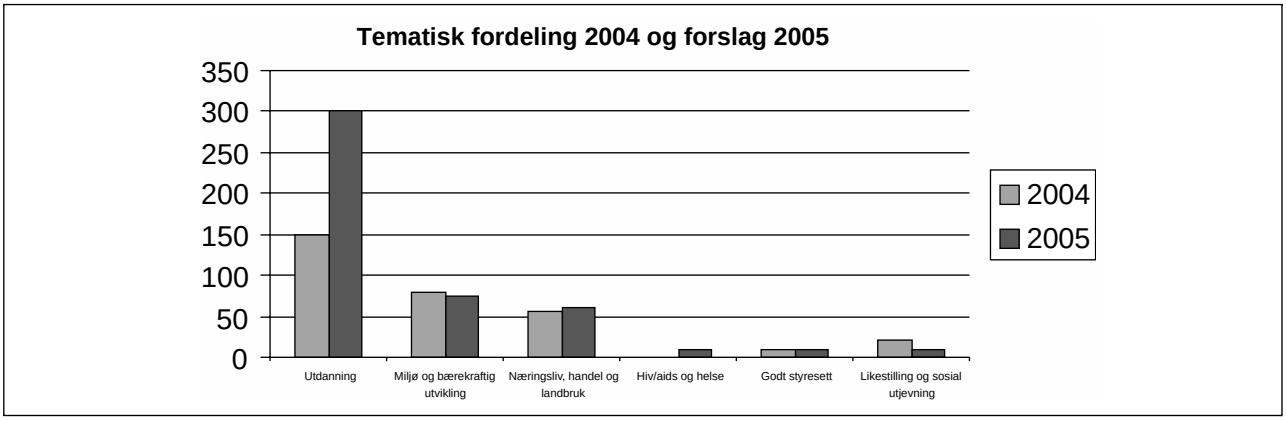

Figur 8.7 Tematisk fordeling 2004 og forslag 2005

Utdanning

Situasjonsbeskrivelse

Verdensbanken er den største finansieringskilde for utdanning og i utviklingsland, og banken har en viktig rolle i arbeidet med å nå tusenårsmålet om utdanning for alle innen 2015 og er av giversamfunnet gitt en lederrolle i initiativet Fast Track Initiative (FTI). FTI er et partnerskap mellom givere og partnerland med formål å styrke finansiering av grunnutdanning i fattige land. Innen rammen av initiativet skal alle land som har på plass en PRSP og ett troverdig sektorprogram være sikret nødvendig finansiering fra giverne. I tråd med Handlingsplanen for utdanning – jobb nummer 1, er Verdensbanken således blitt en viktig samarbeidspartner og kanal for norsk støtte.

Mål

Bevilgningen skal brukes til å:
- styrke Verdensbankens arbeid med utdanning for å nå tusenårsmålene om utdanning for alle innen år 2015
- kanalisere penger gjennom banken til fattige utviklingsland slik at disse blir gjort i stand til å planlegge og gjennomføre bærekraftige sektorprogrammer.

Rapport 2003

Utenriksdepartementet opprettet i 1997 et fond i Verdensbanken for fremme av utdanning i afrikanske land sør for Sahara (NETF). Målsetting med fondet er å bistå afrikanske land i å utvikle bærekraftige nasjonale utdanningsprogrammer, og fondet har bistått 39 afrikanske land til å utarbeide sektorprogrammer.

Konsulentselskapet Finnconsult la i 2003 frem en evaluering av fondet. Rapporten av evalueringen er meget positiv. Målsettingen med fondet er blitt oppfylt ved at:
- Fondet har bidratt til at Verdensbanken har økt sine IDA-lån til utdanning til land i regionen betydelig. Dette har ført til at flere barn har fått anledning til å gå på skole.
- Fondet har bidratt til å styrke kvaliteten på Verdensbankens arbeid med sektorprogrammer i afrikanske land. Banken har således fungert som en bedre rådgiver for nasjonale utdanningsministerier.
- Fondet har medvirket til lokal kapasitetsbygging ettersom planlegging og studier har vært gjennomført på en deltakende måte.
- Fondet har medvirket til økt samordning og koordinering mellom organisasjoner som arbeider med utdanning for alle i Afrika som UNESCO, UNICEF, FAWE og ADEA.
- Rapporten konkluderer med at støtten til fondet bør videreføres og økes.

NOK 60 mill. ble i 2003 overført til fondet.

Innen rammen av Fast Track Initiative er det blitt etablert et flergiverfond som gir støtte til sektorprogrammer i land som er i stand til å bruke mer midler til utdanningsprogrammer, men der få eller ingen givere så langt er inne. Målsettingen med fondet er på sikt å trekke flere bilaterale givere inn. Norge bidro i 2003 med 40 mill. til fondet. Det er så langt besluttet å gi støtte til 6 land, Yemen (US$10 mill.); Niger (US$8 mill.); Nicaragua (US$7 mill.); Guyana (US$4 mill.); Gambia (US$4 mill.); and Mauritania (US$2 mill.).

Samlet støtte i 2003 var 100 mill. kroner.

Hiv/aids

Situasjonsbeskrivelse

Verdensbanken er blitt en svært viktig aktør og finansieringskilde i kampen mot hiv/aids. I løpet

av de siste fem år har institusjonen øremerket 1,5 mrd. USD i form av gaver og lån. Hovedinnsatsen har vært rettet mot Afrika, der programmet MAP (Multi-Country HIV/AIDS Program for Africa) har bidratt med 1 mrd. USD til 24 land. Bankens ressurser har gjort at institusjonen i enkelt land har fremstått som dominerende og ikke alltid like flink til å samordne seg med andre givere innen rammen av den nasjonale giverkoordinering. På norsk side har en flere ganger tatt dette opp med banken. Det vil være viktig å følge opp disse spørsmål ettersom arbeidet nå går over fra å være rettet mot informasjonsarbeid og bevisstgjøring til iverksetting og gjennomføring av nasjonale aids-programmer. Fra norsk side arbeider en også for at regionalbankene skal prioritere arbeidet med hiv/aids sterkere i tiden fremover. Det norsk bidraget til helse i utviklingsbankene har de senere årene vært beskjedent.

Mål

Bevilgningen skal brukes til å:
- styrke Verdensbankens arbeid med hiv/aids
- bidra til at kampen mot hiv/aids blir integrert i bankens låneprogrammer og inngår i dialogen med myndighetene.

Rapport 2003

Det norske fondet for Aids i Afrika har bidratt katalytisk til at banken siden midten av 90-tallet har økt sin årlige støtte til hiv/aids fra under 10 mill. USD til ca. 300 mill. USD. Gjennom studier og utarbeidelse av nasjonale strategier har en fått større kunnskap og bevissthet om hvor alvorlig konsekvenser epidemien har for den økonomiske og sosiale utvikling i mange av landene. Tiltak mot hiv/aids blir i dag integrert i de fleste sektorprogrammer og inngår i dialogen med myndighetene om landprogrammer i land som er rammet. Mens norsk støtte så langt i stor grad har bidratt til generering og spredning av informasjon og bevisstgjøring både i Verdensbanken og i låntakerlandene, blir fokus nå i større grad satt på kapasitets- og institusjonsbygging i låntakerlandene. Dette for å gjøre landene bedre i stand til å forvalte midler som blir stilt til rådighet. Det ble i 2003 ikke bevilget støtte til dette fondet.

Miljø og bærekraftig utvikling

Situasjonsbeskrivelse

Fra norsk side har en arbeidet langsiktig for at utviklingsbankene skal ta hensyn til miljø og bærekraftig utvikling i sine operasjoner. Særlig Verdensbanken er blitt en viktig partner i oppfølgingen av Toppmøtet i Johannesburg. Det har vært en klar fremgang med hensyn til Verdensbankens arbeid med å ta hensyn til miljø og sosial utvikling i institusjonens programmer og prosjekter. En utfordring i tiden fremover er hvordan dette arbeidet videreføres når lånene i økende grad gis i form av budsjettstøtte. Dette vil det nå bli arbeidet med.

Mål

Bevilgningen skal brukes til å:
- styrke utviklingsbankenes og låntakerlandenes kapasitet innenfor miljø, sosial utvikling og fattigdom
- styrke samarbeidet på tvers mellom ulike avdelinger i Verdensbanken og med FN-systemet og andre institusjoner og fagmiljøer.

Rapport 2003

I 2003 finansierte Fondet for miljø og bærekraftig utvikling, TFESSD, 131 ulike tiltak. I følge årsrapporten har fondet bidratt til utstrakt samarbeid på tvers av ulike avdelinger og med eksterne organisasjoner. Fondet dekker et vidt spekter av aktiviteter fra utvikling av verktøy for å foreta nasjonale miljøanalyser, tiltak som sikrer de fattige eiendoms- og bruksrett til land, samt utvikling av analyseverktøyet Poverty and Social Impact Analysis (PSIA). PSIA ser på hvordan ulike reformer vil påvirke fattige og sårbare befolkningsgrupper, og foreslår tiltak som sikrer at disse ikke blir skadelidende. Norge har vært en sterk pådriver for at banken skal utvikle og anvende et slikt analyseverktøy, og har finansiert mye av det analytiske arbeid som ligger bak PSIA. Fondet finansierte i 2003 slike analyser i 15 ulike land. For banken representerer PSIA et bredere sosiologisk og politisk analyseverktøy enn det en tidligere har brukt, og det er nå i ferd med å bli integrert i bankens saksbehandlerrutiner Norge bidro i 2003 med 80 mill. kr til TFESSD. Finland sluttet seg i 2003 til fondet, slik at dette nå er organisert som et flergiverfond.

Asiabanken opprettet et flergiverfond innen vannsektoren i 2001 med Nederland som første bidragsyter. Vannfondets aktiviteter omfatter policy dialog og utvikling av nasjonale aksjonsplaner innen vannsektoren, styrke partnerskap på land og regionnivå, bidra til kapasitetsbygging i regionen og internt i AsDB, støtte til regionalt samarbeid om felles vann ressurser og informasjon og bevisstgjøring om vannressursene. I 2003 ble det satt i gang 6 nye pilotprosjekter knyttet til integrert vannforvaltning bl.a. i Øst-Timor og Vietnam. AsDB sammen med UN-HABITAT foretok den før-

ste gjennomgangen av vannprogrammet for asiatiske byer. AsDB inngikk en samarbeidsavtale med Alliansen for likestilling og vann i 2003 som blant annet skal gjennomgå bankens vannprosjekter for å vurdere hvordan likestillingsaspektet er ivaretatt. Norge gikk inn i fondet i 2003 med en total bevilgning på 15 mill. kr for 2003-2005 hvorav 2 mill. ble utbetalt i 2003.

For å øke kunnskapen om koplingen mellom miljø og fattigdom opprettet AsDB i 2003 et flergiverfond som skal demonstrere hvordan miljøtiltak på en mer effektiv måte kan bidra til fattigdomsbekjempelse. Aktivitetene omfatter rurale bygdeprosjekter som kopler strategier for fattigdomsbekjempelse med bærekraftig forvaltning av naturressursene og tiltak for å redusere forurensing. Foreløpig bidrar Norge og Sverige til fondet. Norges bidrag utgjør 17 mill. kr for 2003-2005, hvorav 5 mill. kr ble utbetalt i 2003. Det vil finne sted årlige konsultasjoner med banken om framdriften i fondet i samarbeid med andre bidragsytere.

Samlet støtte i 2003 var 105 mill. kroner.

Godt styresett

Situasjonsbeskrivelse

Verdensbanken har identifisert korrupsjon som den største bremseklossen for å nå økonomisk og sosial utvikling. Korrupsjon rammer særlig de fattigste befolkningsgrupper. Korrupsjon kan også være en drivkraft bak skjerpede økonomiske og politiske konflikter. I bankens arbeid med antikorrupsjon har en særlig vektlagt arbeidet med å styrke politisk ansvarliggjøring, styrke deltakelsen til det sivile samfunn i utviklingsprosessen, utvikle en konkurransedyktig privat sektor og en styrking av offentlig sektor. Fra norsk side har en støttet utviklingen av flere programmer som fokuserer på disse tema.

Mål

Bevilgningen skal brukes til å:

- bidra til godt styresett og antikorrupsjon ved å styrke utviklingsbankenes arbeid med disse spørsmålene
- gi låntakerlandene veiledning og faglig assistanse på dette området
- styrke arbeidet mot økonomiske drivkrefter til konflikt, herunder tiltak for en åpen økonomisk forvaltning og mot hvitvasking.

Rapport 2003

Siden 1998 har Norge bidratt med støtte til World Bank Institute (WBI) sitt program for antikorrupsjon og godt styresett, som har bidratt til at disse spørsmålene nå står sentralt på Verdensbankens dagsorden. Storbritannia og Nederland har også sluttet seg til dette fondet. Norge innledet i 2003 en dialog med banken med sikte på å videreføre støtten i et overordnet tematisk fond for godt styresett og finansforvaltning der alle avdelinger som arbeider med disse spørsmål i banken vil bli trukket inn. En vil her særlig belyse de store utfordringer mange konfliktrammede land står overfor med tanke på godt styresett.

Norge bidro med 2,5 mill. kroner til IDBs etikk og utviklingsinitiativ for 2003. Gjennom seminarer, universitets- og forskningssamarbeid bidro initiativet til å sette etikk på utviklingsagendaen i Latin-Amerika med et særlig fokus på ansvarliggjøring av myndigheter, næringsliv, sivilt samfunn og IDB selv i forhold til fattigdomsutfordringen i regionen. I løpet av initiativets første fase (2000-04) har omlag 20 000 personer deltatt på seminarer, inkludert politikere, næringslivsfolk og representanter for det sivile samfunn. Et nettverk av 90 universiteter er opprettet med sikte på å utvikle pensum og programmer innen utvikling og etikk. Fra norsk side er Senter for Utvikling og Miljø (SUM) involvert i forskningssamarbeidet.

Afrikabankens arbeid med godt styresett støttes gjennom et nordisk fond. Så langt har støtten bidratt til studier og konsultasjoner med sikte på å utvikle og forbedre nasjonale planer for antikorrupsjon.

Norge bidrar til et flergiverfond innen Godt styresett i Asiabanken sammen med Canada og Danmark. Bidraget for 2003 var på 5 mill. kroner. Formålet med fondet er å støtte opp om gjennomføringen av Asiabankens arbeid med godt styresett som omfatter det sivile samfunns deltakelse i offentlige beslutningsprosesser, mer effektiv og transparent forvaltning av offentlige ressurser, kompetansebygging i låntakerlandene innen styresett reform og antikorrupsjonstiltak. Åtte nye prosjekter ble satt i gang i 2003 som blant annet omfattet et regionalt program for styrke det sivile samfunns deltakelse i nasjonale budsjettprosesser og godt styresett i offentlige reformer og planleggingsprosesser på provins- og kommunenivå. Den første årlige flergiverkonsultasjonen fant sted i AsDB der giverne ba om at fondet måtte få en sterkere fattigdomsfokusering og i større grad være rettet mot landprogrammene.

Samlet støtte i 2003 var 16 mill. kroner.

Næringsliv, handel og landbruk

Situasjonsbeskrivelse

Utviklingsbankene er sentrale institusjoner med tanke på å bygge ut næringsliv og handel i låntakerlandene. Særlig Verdensbanken er blitt en premissleverandør for tenkningen rundt utvikling av privat sektor. Banken er også en viktig rådgiver for både myndigheter og representanter fra næringslivet i låntakerlandene. Verdensbankens strategi for privat sektor, rapporten «Doing Business in 2004» og World Development Report 2004 som omhandler investeringsklima, danner et viktig fundament for det fremtidige arbeid på dette området. Bankens tilnærming er sektorovergripende der privat sektor ikke blir å forstå som en «sektor» i vanlig forstand, men snarere en måte å løse oppgaver på, bl.a. gjelder dette rollefordeling mellom offentlige og private aktører. Fra norsk side har en vært særlig opptatt av at også offentlig sektor blir styrket i arbeidet med å etablere et rammeverk for privat sektor.

Det vil bli vurdert å inngå et samarbeid med Afrikabanken innen privat sektor utvikling.

Mål

Bevilgningen skal brukes til å:
- styrke bankenes arbeid med privat sektor utvikling og utbygging av infrastruktur og tjenesteyting til de fattige, bl.a. tilgang på energi
- styrke bankens arbeid med formalisering av bruks- og eiendomsrettigheter
- bidra til at de ulike avdelinger i Verdensbanken arbeider mer sammen om disse spørsmål.

Rapport 2003

Det norske fondet for privat sektor og infrastruktur i Verdensbanken som ble etablert i 2002, har bidratt til økt samarbeid mellom International Finanke Corporation (IFC) og andre deler av verdensbankgruppen, gjennom felles deltakelse i ulike utredninger og programmer. Fondet finansierte i 2003 32 ulike tiltak, hvorav 16 er knyttet opp til bedring av investeringsklima og godt styresett i privat sektor, 10 er knyttet til utvikling av infrastruktur og de resterende 6 er knyttet til ulike globale programmer. Av enkeltprosjekter kan nevnes støtte til utviklingen av en mikrofinansbank i Afghanistan som har bidratt til at tunge bidragsytere som Aga Khan Foundation etter hvert har kommet inn med finansiering. Av de globale programmene gikk mest til Vann-og sanitærprogrammet som er blitt et viktig program i WEHAB-oppfølgingen etter Johannesburg. Samlet støtte i 2003 var 55 mill. kroner.

Likestilling og sosial utjevning

Situasjonsbeskrivelse

Norge har i en årrekke støttet ulike tiltak i utviklingsbankene for å bidra til bedre integrering av kjønnsperspektiv og fremme av likestilling i institusjonene. Mye av denne støtten har gått til studier og utvikling av operasjonelle retningslinjer. Selv om det er akseptert at likestilling er viktig i utviklingsprosessen, er det fortsatt langt frem før kjønnsperspektivet blir tatt tilstrekkelig hensyn til i prosjektforberedelse og gjennomføring. Fra norsk side har en også vært opptatt av å styrke arbeidet med særlig sårbare grupper som funksjonshemmede og urbefolkning.

Mål

Bevilgninger skal brukes til å:
- bidra til at likestilling og sosial utjevning blir ivaretatt på en mer systematisk måte i utviklingsbankenes politikkutvikling og operasjonelle virksomhet
- bidra til å generere og spre ny kunnskap om likestilling og sosial utjevning, styrke partnerskap med FN-organisasjoner og NGOer, utvikle bedre overvåkning og måleredskap for effekten av slike tiltak, samt stimulere læring på tvers av land og regioner
- styrke utviklingsbankenes vektlegging av disse temaene i dialogen med låntakerlandene.

Rapport 2003

Norge samlet i 2000 støtten til likestilling i Verdensbanken i ett tematisk fond – GENFUND. Nederland har senere sluttet seg til dette fondet. Forvaltning av midlene er i stor grad lagt til bankens Gender Sector Board som har opprettet en komité som fordeler midler fra fondet. Fondet finansierte i 2003 29 ulike tiltak, de fleste knyttet til arbeidet med likestilling i enkeltland. Som eksempel kan nevnes at i Kosovo finansierer fondet kapasitetsbygging i det nasjonale statistikkbyrå som gjør det mulig å overvåke hvordan arbeidet med likestilling utvikler seg. I Honduras har opplæring av urfolkskvinner bidratt til at disse har kunnet opprette butikker for salg av egenproduserte produkter.

Programmet PROLEAD som Norge støtter i IDB har gjennom opplæring og finansielle bidrag til organisasjonsutvikling bidratt til å styrke kvinners deltakelse i offentlige beslutningsprosesser i Latin Amerika. Kvinner med urfolks- og afrolatinsk

bakgrunn prioriteres. PROLEAD bisto i 2003 tre store reformlån med faglig bistand, opplæring og 4 studier om likestilling og modernisering av staten kom i gang. Samtidig ble det gitt opplæring og stipender til lokale organisasjoner som spesielt fokuserer på likestilling og politiske reformer. Videre støttes et pilotprogram ved IDBs landkontor i Honduras for å integrere hensynet til likestilling og sosial utjevning i porteføljen. Opplæring for samarbeidspartene og IDB lokalt ansatte ble gjennomført i 2003 og faglig bistand på dette området ble gitt til låneprosjekter innen skogbruk, fattigdomsreduksjon og bygdeutvikling. . Norge bidro med 1.5 mill. kr til IDBs likestillingsarbeid i 2003.

AsDB opprettet et flergiverfond for likestilling i 2003 for å få fortgang i arbeidet med å integrere likestillingsperspektivet i bankens arbeid i henhold til bankens policy og aksjonsplan. Fondet fokuserer på å integrere likestillingsperspektivet i bankens landprogrammer og låneportefølje og å styrke kompetansen lokalt og internt i banken på dette området. Bidragsyterne til fondet utgjør Norge, Canada og Danmark. Norges bidrag utgjør 15 mill. kr for 2003-2005 hvorav 5 mill. kr ble utbetalt i 2003. Flergiverkonsultasjon om framdriften i fondet vil finne sted i slutten av 2004.

Latin Amerika er den regionen i verden med størst sosiale og økonomiske ulikheter. IDB har gått i bresjen for å sette sosial utjevning på den regionale dagsorden i dialogen med landene, gjennom forskning og kapasitetsbygging i låntakerlandene og internt i IDB. IDB har opprettet et flergiver fond innen sosial utjevning for å videreføre og styrke dette arbeidet hvor Norge og Storbritannia deltar. Norge bidro med 5 mill. i 2003. IDB arrangerte en regional konferanse i 2003 for å diskutere tiltak for å få sikre at sosial utjevning integreres i regionens planer og programmer for å nå tusenårsmålene. 7 nye prosjekter ble satt i gang som blant annet omfattet et regionalt opplæringsprosjekt for å utvikling og analyse av nasjonale husholdsundersøkelser. Et annet regionalt prosjekt ser på rasemessige og etniske ulikheter i helse og helsetjenester i Latin-Amerika.

Samlet støtte i 2003 var 24 mill. kroner.

Budsjett 2005

For 2005 foreslås bevilget 465,5 mill. kroner.

Som indikative plantall legges det opp til 300 mill kroner til utdanning, om lag 75 mill. kroner til oppfølging av Johannesburg-toppmøtet miljø, om lag 60 mill. kroner til næringsliv og handel, inkludert landbruk, omlag 10 mill. kroner til hiv/aids og helse, omlag 10 mill. kroner til godt styresett samt om lag 10,5 mill. kroner til likestilling og sosial utjevning.

Kap. 172 Gjeldslette

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2003	Saldert budsjett 2004	Forslag 2005
70	Gjeldslettetiltak, *kan overføres*	315 619	350 000	350 000
71	Oppfølging av avtaler inngått i Parisklubben, *kan overføres*			3 200
	Sum kap. 172	315 619	350 000	353 200

Handlingsplan om gjeldslette for utvikling

Regjeringen la i mai 2004 fram *Handlingsplan om gjeldslette for utvikling*, en oppdatering og videreutvikling av gjeldsplanen fra 1998. Hovedelementene i den nye handlingsplanen, som også ble presentert i St.meld. nr. 35 (2003-2004) *Felles kamp mot fattigdom. En helhetlig utviklingspolitikk*, er som følger:

– Ettergivelse av alle løpende gjeldsforpliktelser for alle land med gjeld til Norge som er kvalifisert for det Verdensbank/IMF initierte HIPC-initiativet (*Heavily Indebted Poor Countries Initiative*) og ettergivelse av disse landenes restgjeld så snart de har fullført HIPC-behandlingen. D.R. Kongo, Gambia, Ghana, Senegal og Sierra Leone er i dag kvalifisert for inntil 100 pst. løpende gjeldsettergivelse og vil, hvis de overholder sine HIPC-forpliktelser, få slettet inntil 100 pst. av restgjelden til Norge.
– Raskere og dypere gjeldsreduksjon for land som kommer ut av krig og konflikt («postkonfliktland«), gjennom bidrag til restanseklarering overfor multilaterale finansinstitusjoner og kapitalisering (fravær av innkreving) av alle løpende forpliktelser overfor Norge så snart det

er sluttet varig fred og representative regjeringer er på plass. Sudan og Liberia er de mest aktuelle kandidater for slik gjeldslette.

- Gjeldsreduksjon for utvalgte mellominntektsland med høy gjeldsbelastning og utbredt fattigdom, gjennom multilateralt koordinerte gjeldsbytter, gjennomført i samarbeid med andre kreditorland eller multilaterale utviklingsbanker. Regjeringen vil gjennomføre multilateralt koordinerte gjeldsbytter med Pakistan og Vietnam i samarbeid med henholdsvis Canada og Den asiatiske utviklingsbank (AsDB), og gjennomføre forhandlinger med Ecuador i samarbeid med Den interamerikanske utviklingsbank (IDB) om det samme. Det gjenstår å framforhandle byttene og ta endelig stilling til forhandlingsresultatene.
- Fortsatte bidrag til internasjonale gjeldsoperasjoner for å lette andre typer gjeld – det være seg gjeld til multilaterale finansinstitusjoner («multilateral gjeld«), privatbankgjeld eller innbyrdes gjeld mellom utviklingsland («Sør-Sør-gjeld«), dersom det etableres en mekanisme for sistnevnte.
- Støtte til gjenopptatt dialog om en ny internasjonal gjeldsforhandlingsmekanisme, bidrag til styrket faglig bistand til gjeldsstyring i utviklingslandene (bl.a. gjennom etablering av et nytt internasjonalt fellesforum for alle aktører som yter slik bistand) og støtte til en eventuell multilateralt forankret studie av «illegitim gjeld».

Bidrag til internasjonale gjeldsoperasjoner og gjennomføring av gjeldsbyttet med Pakistan forutsetter budsjettbevilgning over kap. 172 post 70 Fond for internasjonale gjeldsoperasjoner (Gjeldsfondet). Innenfor en totalramme på 3,173 mrd. kr kan *bilateral* gjeldslette derimot skje *uten bevilgning*, såfremt landet er omfattet av Gjeldsplanen. Rammen tilsvarer erstatningsutbetalingene under GIEKs gamle (pre-1994) garantiordninger, i sin tid bevilget over statsbudsjettet.

Ved utgangen av 2003 hadde Norge ettergitt 1,6 mrd. kr av utviklingslandenes gjeld til Norge, hvorav omlag 1,3 mrd. kr er belastet gjeldsplanens ramme og resterende er avskrevet mot GIEKs egne tapsavsetninger overfor de land som har fått gjeldslette fra Norge. Innenfor rammen gjenstår dermed i overkant av 1,8 mrd. kr, som kan slettes uten budsjettbelastning.

Tabell 8.2 Ettergivelse av bilateral gjeld 1998-2003 (i 1000 kr, fordelt per land, per 31. desember 2003)

Land	Belastet rammen[1]	Belastet GIEK	Sum gjeldslette
Senegal	191 393	33 776	225 168
Elfenbenskysten	195 946	34 578	230 525
Guinea	61 689	10 886	72 575
Tanzania	86 447	15 255	101 703
Benin	229 055	40 422	269 477
Sierra Leone	32 890	5 804	38 694
Serbia-Montenegro[2]	84 101	14 841	98 942
Egypt[3]	227 000	40 059	267 059
D.R. Kongo	99 581	66 387	165 968
Gambia	65 357	3 440	68 796
Ghana	58 578	10 338	68 916
Sum	1 332 038	275 786	1 607 824
Rest ramme			1 841 100

[1] For gjeldsletten brukes pålydende verdi slik den framgår av de bilaterale gjelsletteavtalenes protokoll. Fordringer i utenlandsk valuta omregnes til norske kroner ut fra middelkurs den dag gjeldsavtalen er parafert. Herfra trekkes GIEKs tapsavsetninger (egenandel) – vanligvis, men ikke alltid, 15 pst. – hvoretter rammebelastningen framgår.

[2] Regjeringen Stoltenberg besluttet å innta Jugoslavia – det nåværende Serbia-Montenegro – under Gjeldsplanens ramme i 2001. Rammebelastningen gjelder dog kun gjeldslette gitt ved bilateral avtale i 2002 og gjeldslette som vil bli gitt i 2005, i medhold av en parisklubbavtale fra 2001.

[3] Besluttet finansiert over Gjeldsplanens ramme i 2002. Gjelder kun bilateral avtale inngått i 1994 på bakgrunn av en parisklubbavtale i 1991, og et tilhørende gjeldsbytte. Rammebelastningsbeløpet er identisk med en engangskompensasjon av GIEK. Eventuell ytterligere gjeldslette til Egypt vil ikke være omfattet av rammen.

Post 70 Tilskudd til fond for internasjonale gjeldsoperasjoner, kan overføres

Situasjonsbeskrivelse

I tråd med Stortingsmeldingen om utviklingspolitikken, hvor gjeldslette er en viktig komponent, er formålet med Gjeldsfondet å bidra til å lette utviklingslandenes gjeldsbyrde. Midler fra fondet skal gå til gjeldslettetiltak i regi av, eller i samarbeid med, Verdensbanken, IMF og andre utviklingsrelaterte organisasjoner. Dette vil sikre økte ressursoverføringer til de fattigste og mest gjeldstyngede land – og de mest marginaliserte grupper i disse landene. Gjeldsfondet kommer i tillegg til norsk bilateral gjeldslette, og er ytterligere et bidrag til å oppnå tusenårsmålene.

HIPC- initiativet er langt fra fullfinansiert, og det begynner å haste med å sikre de finansielle rammer. Norge har langt på vei fått gjennomslag for at det skal holdes jevnlige påfyllingsforhandlinger til HIPC Trust Fund. Det vil også i framtiden være stort behov for giverlandsbidrag, særlig for å dekke inn IDAs langsiktige HIPC-kostnader, «opptopping» av HIPC-gjeldsletten og inkluderingen av postkonfliktland med restanser under HIPC-initiativet.

Mål

Bevilgningen skal brukes til bidrag til internasjonale gjeldsletteoperasjoner rettet mot å gjøre fattige lands gjeldsbyrde bærekraftig på kort og lang sikt, slik at gjeldsbetjeningen er på et nivå som ikke forhindrer prioritering av oppgaver innen for eksempel helse og utdanning. Gjeldsfondet bidrar således til oppfyllelse av tusenårsmålene. Regjeringen vil fortsatt arbeide for at HIPC-mekanismens langsiktige kostnader finansieres. Det norske bidraget viser vår vilje til å nå dette målet. HIPC-gjeldsletten skal ikke gå på bekostning av de multilaterale finansinstitusjonenes operative virke, særlig ikke deres konsesjonelle bistand til de fattigste landene (f.eks. IDA-lån). For 2005 vil Regjeringen særskilt prioritere:

- Bidrag til HIPC Trust Fund – for å redusere det langsiktige gapet i ordningen
- Bidrag til restanseklareringsoperasjoner – for å bane veien for gjeldslette og HIPC-status for postkonfliktland

Boks 8.44 Gjeldsfondet – aktuelle formål

Fond for internasjonale gjeldsoperasjoner kan brukes til:

- bidrag til HIPC-mekanismen (HIPC Trust Fund) til dekning av gjeldslette fra utviklingsbankene
- Verdensbankens *5. dimensjon* – gjennom nedbetaling av fattige lands gjenværende verdensbankgjeld på ordinære vilkår (IBRD-gjeld)
- Verdensbankens *6. dimensjon* – for svært prisgunstige oppkjøp og påfølgende sletting av fattige lands gjeld til private kreditorer (banker)
- internasjonalt koordinerte operasjoner for klarering av enkeltlands mislighold overfor de multilaterale finansinstitusjonene (Verdensbanken, regionalbankene og IMF)
- tiltak for å styrke gjeldsstyringskapasiteten, inkludert bedret finansforvaltning med sikte på å redusere gjeldsbyrden, i gjeldstyngede land
- multilateralt koordinerte gjeldsbytter med land som ikke er omfattet av Gjeldsplanens ramme
- multilateralt koordinerte operasjoner for å slette «Sør-Sør-gjeld»
- bidrag til rentesubsidieringer i IMFs myke utlånsvindu (PRGF)

bidrag til nasjonale gjeldsfond øremerket for betjening av multilateral gjeld særskilte tiltak for å styrke HIPC-initiativet og skape grunnlag for andre internasjonale gjeldspolitiske initiativ

Rapport 2003

I 2003 ble det utbetalt 315,6 mill. kroner over Gjeldsfondet. Det største bidraget var på 125 mill. kroner til HIPC Trust Fund i Verdensbanken. HIPC-mekanismen sikrer at gjeldslette faktisk kommer de fattige til gode ved å stille krav om utviklingsfremmende politikk. For de 27 landene som hittil har fått HIPC-gjeldslette har Verdensbanken beregnet at gjeldsbetjeningen målt i forhold til årlige eksportinntekter falt fra et gjennomsnitt på 16 pst. i 1998 til 10 pst. i 2002. Utgiftene til fattigdomsreduserende tiltak (særlig helse og utdanning) i 2002 var nesten fire ganger så store som utgiftene til renter og avdrag på gjeld. I 1999 var forholdstallet i beste fall én-til-én. Norges bilaterale gjeldslette og multilaterale tiltak finansiert over gjeldsfondet har bidratt til denne positive utviklingen. Det ble gitt til sammen 95 mill. kroner til Verdensbankens 5. dimensjonsoperasjoner i flere land med gjeldsproblemer. Disse operasjonene er også knyttet til gjennomføringen av fattigdomsbekjempende tiltak. Bidrag til restanseklareringer for post-konflikt landene DR Kongo og Burundi er med på å muliggjøre at disse landene på ny får tilgang til lån og gavebistand fra internasjonale finansinstitusjoner. Dette er det et stort behov for i forbindelse med gjenoppbygging. Støtte til IMF bidro til å dekke fondets finansieringsbehov under HIPC. For øvrig ble det gitt bidrag for å subsidiere IMFs kriselån til postkonfliktland samt støtte til IMFs senter for faglig bistand til Afrikanske land (Afritac) og UNCTADs databaserte gjeldsstyringsverktøy (DMFAS). Det er nå over 60 land som benytter DMFAS, noe som indikerer nytteverdien fattige land ser av DMFAS og bedre gjeldsstyring.

Budsjett 2005

For 2005 foreslås bevilget 350 mill. kroner. Det legges opp til et stort bidrag til en ventet restanseklareringsoperasjon for Sudan etter at en endelig fredsavtale er undertegnet. Andre postkonfliktland, som Liberia, vil også bli prioritert. Bidragene til bygging av gjeldsstyringskapasitet og bedret finansforvaltning med sikte på å redusere gjeldsbyrden bør økes noe. Støtten til andre tiltak forventes opprettholdt på om lag samme nivå som i 2004.

Post 71 Tilskudd til oppfølging av avtaler inngått i Parisklubben, kan overføres

Situasjonsbeskrivelse

Sammen med 17 andre OECD-land og Russland deltar Norge i Parisklubben, et forum av kreditorland som forhandler kollektivt med land som har problemer med å betjene sin statsgjeld. Parisklubben reforhandler hele 20-30 mrd. dollar i gjeldsforpliktelser hvert år. For Norge omfatter dette i all hovedsak fordringer som springer ut av eksportkredittgarantier stilt av GIEK. Behovet for bevilgning oppstår kun i den grad Norge gjennom avtalene måtte forplikte seg til gjeldsreduksjon (i motsetning til betalingsutsettelser) overfor land eller fordringstyper som ikke omfattes av *Handlingsplan om gjeldslette for utvikling* og dens ramme. Det har i de senere år ikke vært behov for bevilgning. For 2005 vil det være imidlertid behov for bevilgning av gjeldsreduksjon overfor Serbia-Montenegro. Bevilgningsbehovet oppstår ved at kreditorlandene i mars 2005 skal iverksette andre fase av Serbia-Montenegros parisklubbavtale fra 2001.

For å bringe den samlede gjeldsreduksjonen opp i 66 pst., skal omlag 30 pst. av restgjelden ettergis. Hoveddelen av Norges gjeldsletteforpliktelse kan belastes Gjeldsplanens ramme. En mindre del faller imidlertid utenfor rammen, og må dermed bevilges.

Tabell 8.3 Norske avtaleregulerte fordringer i 1000 kr, pr. 31. desember 2003

	Land	Total utestående pr. 31. 12.03 kroner
1	Polen	1 196 828 370
2	Peru	583 266 746
3	Ecuador	304 447 023
4	Egypt	256 316 920
5	Pakistan	255 488 031
6	Senegal	232 049 590
7	Elfensbenskysten	190 597 733
8	Algerie	139 194 930
9	Sudan	127 045 736
10	Den dem. Rep. Kongo	121 718 497
11	Kroatia	102 661 196
12	Serbia-Montenegro	96 251 094
13	Guinea Conakry	89 408 748
14	Russland	89 011 399
15	Indonesia	80 313 019
16	Sierra-Leone	65 710 146
17	Liberia	62 913 507
18	Jamaica	55 037 122
19	Vietnam	35 980 797
20	Ghana	8 176 508
21	Gambia	7 644 050
	TOTAL	4 100 061 160

Note: Fordringer i utenlandsk valuta omregnet etter USD kurs 6,6819 og CHF kurs 5,4504. Tabellen viser Norges fordringer på alle de land vi har gjeldende bilaterale gjeldsavtaler med, som oppfølging av avtaler inngått i Parisklubben. Fordringene på Polen, Kroatia og Russland er ikke omfattet av Gjeldsplanen. Overfor enkelte utviklingsland har Norge også misligholdte fordringer som ikke er avtaleregulert. Det dreier seg om Burma (232 mill. kr), Zimbabwe (101 mill. kroner), Angola (6 mill. kroner) og Somalia (6 mill. kroner). Hertil kommer ytterligere ikke-regulerte fordringer (i tillegg til de avtaleregulerte) på Sudan (193 mill. kroner) og Liberia (20 mill. kroner). Fordringer utenfor moratorieavtaler, målt som pålydende hovedstol, beløper seg dermed til omlag 560 mill. kroner. De faktiske uregulerte fordringene vil, på grunn av påløpte renter over en årrekke, være betydelig større enn pålydende. Det er imidlertid ikke funnet behov for løpende ajourføring av renter overfor land som verken betjener sin gjeld eller har avtaler med Parisklubben. Renteberegningene vil bli gjennomført hvis og når det inngås bilaterale gjeldsavtaler med de aktuelle landene. Spørsmålet om hvilke renter det er rimelig å legge til grunn, særlig overfor krigs- og konfliktrammede land, vil da bli vurdert.

Mål

Norge arbeider for at gjeldsbyrden blant de fattigste og mest gjeldstyngede land skal bringes ned på et håndterbart nivå, slik at betydelige ressurser kan omdisponeres fra ekstern gjeldsbetjening til intern fattigdomsbekjempelse. For HIPC-landene tilsier dette at den bilaterale gjelden, som normalt er på langt dyrere betingelser enn de konsesjonelle lånene fra de multilaterale finansinstitusjonene, helt og holdent bør slettes.

I Parisklubben vil Regjeringen særlig arbeide for:

- at alle kreditorland innvilger de fattigste landene (HIPC-landene) 100 pst. gjeldsettergivelse under visse vilkår
- at postkonfliktland skal få gunstigst mulig gjeldsletteavtaler, med rask og dyp gjeldsreduksjon også før de evt. får HIPC-status
- at også mellominntektsland i enkelttilfeller bør få gjeldsreduksjon der rimelighetshensyn tilsier dette, dels gjennom ordinære parisklubbavtaler, dels gjennom multilateralt koordinerte gjeldsbytter.

Rapport 2003

Som følge av en parisklubbavtale inngikk Norge i 2003 en bilateral avtale om full sletting av Benins restgjeld til Norge (233 mill. kroner). Som følge av tidligere og fortsatt løpende gjeldsreduksjonsavtaler ble det også ettergitt betydelige beløp overfor D.R. Kongo (166 mill. kroner), Gambia (69 mill. kroner), Ghana (69 mill. kroner) og Senegal (31 mill. kroner). All gjeldsettergivelse ble belastet gjeldsplanens ramme. For alle disse HIPC-landenes vedkommende er den bilaterale gjeldsbetjeningsbyrden redusert med minst 90 pst. Med Norges bidrag er disse landenes gjeldsbyrde dermed brakt ned på et håndterlig nivå, slik at utgifter til renter og avdrag på gjeld ikke fortrenger sårt tiltrengte investeringer innen f.eks. helse og utdanning. I 2003 ble det også inngått betalingsutsettelsesavtaler med Indonesia (om et beløp tilsvarende omlag 84 mill. kroner), og Russland (om et beløp tilsvarende omlag 12 mill. kroner). Sistnevnte innebar kun den endelige formalisering av en parisklubbavtale fra 1999. Disse avtalene ble belastet gjeldsplanens ramme.

Budsjett 2005

For 2005 foreslås bevilget 3,2 mill. kroner for gjeldsettergivelse overfor Serbia-Montenegro.

Programkategori 03.50 Øvrig bistand

Utgifter under programkategori 03.50 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2003	Saldert budsjett 2004	Forslag 2005	Pst. endr. 04/05
197	Bistand til ikke-ODA-godkjente land og internasjonale miljøtiltak	359 277	267 908	244 963	-8,6
198	Frivillige bidrag, FNs fredsarbeid	1 983			
	Sum kategori 03.50	361 260	267 908	244 963	-8,6

Kap. 197 Bistand til ikke-ODA-godkjente land og internasjonale miljøtiltak

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2003	Saldert budsjett 2004	Forslag 2005
70	Tilskudd til atomsikkerhetstiltak, prosjekt samarbeidet med Russland/SUS og handlingsplanen for søkerlandene til EU, *kan overføres*	325 985	235 792	216 925
71	Fred og demokratitiltak (ikke ODA-land), *kan overføres*	3 178		
76	Tilskudd til internasjonale klima- og miljøtiltak, *kan overføres*	30 114	32 116	28 038
	Sum kap. 197	359 277	267 908	244 963

Post 70 Tilskudd til atomsikkerhetstiltak og prosjektsamarbeidet med Russland/SUS og handlingsplanen for søkerlandene til EU, kan overføres

Russland

Situasjonsbeskrivelse

Russlands økonomi har vist en positiv utvikling de siste årene, med en vekst på 7,3 pst. i 2003. Omfattende økonomiske og administrative reformer er under gjennomføring og Russland forhandler om medlemskap i WTO. Den økonomiske veksten er forholdsvis skjevt fordelt med en konsentrasjon om de store byene, mens de økonomiske og sosiale forhold fortsatt er vanskelige i de fleste russiske regionene. Ifølge russiske myndigheter lever 30 millioner russere under fattigdomsgrensen i 2004. Det russiske helsevesenet har en stor utfordring med å få kontroll over spredningen av smittsomme sykdommer som HIV/AIDS og tuberkulose. Det gjenstår fortsatt å løse betydelige problemer knyttet til atomsikkerhet og miljøforurensing. De demokratiske friheter, inklusive frie media, er under et visst press fra russiske myndigheter.

Prosjektsamarbeidet med Russland/SUS

Mål

Hovedmålsettingen er å bidra til Russlands omstilling til demokratisk styre og en bærekraftig utvikling gjennom kunnskapsoverføring og kompetanseutvikling. Hovedparten av innsatsen rettes inn mot russisk del av Barentsregionen. Prioriterte innsatsområder er helse, miljøvern, utdanning og forskning og regionale Barentsprosjekter. Demo-

kratiutvikling, energi og næringsutvikling er andre viktige samarbeidsområder.

Det vil fortsatt bli gitt en viss støtte til prosjekter i Ukraina og Hviterussland som bidrar til å fremme en demokratisk utvikling i disse landene.

Rapport 2003

Til prosjektsamarbeidet med Russland/SUS ble det i 2003 i alt utbetalt 105,6 mill. kroner.

Under Barents helseprogram, administrert av Helsedepartementet, ble det i 2003 utbetalt 12,5 mill. kroner til prosjekter rettet mot smittsomme sykdommer, mor-barn helse, livsstilsproblemer, tiltak for urfolk og kvalitetsheving av helsetjenester. Barentsrådet vedtok i 2003 et nytt samarbeidsprogram for helse og relaterte sosiale spørsmål for perioden 2004-2007. Det ble utover dette bevilget 7,5 mill. kroner til prosjekter i Russland under Aksjonsgruppen for smittevern i Østersjøregionen, som omfatter samarbeid innen tuberkulose, hiv/aids-kontroll, antibiotikaresistens, smitteovervåking, fengselshelsetjeneste og reformer for en mer effektiv helsetjeneste. Fra norsk side er tiltak mot tuberkulose samt helse og hygiene i fengsler gitt prioritet, og man har oppnådd positive resultater på disse områder. Under en ministerkonferanse i Oslo 27. oktober 2003 etablerte 15 land og 8 internasjonale organisasjoner den nye overbygningen for helse- og sosialsamarbeid med Russland og nærområdene for øvrig; Partnerskapet for helse og livskvalitet under EUs Nordlige Dimensjon.

Støtten til det regionale prosjektsamarbeidet gjennom Barentssekretariatet i Kirkenes ble videreført med tilskudd til 117 prosjekter for til sammen 18,28 mill. kroner gjennom hovedporteføljen og 111 prosjekter for til sammen 2,4 mill. kroner gjennom den administrative porteføljen (småprosjekter).

Det var i 2003 en økning i satsningen på næringsutvikling/infrastruktur i forhold til foregående år (33,8 pst. mot 29,4 pst. i 2002). Gjennom samfinansiering med EU-programmer, Nordisk Ministerråd, Eurasia Fondation (amerikansk Russlandsfond) og NEFCO var verdien av prosjektene totalt nærmere 100 mill. kroner. Barentssekretariatet har konsentrert sin satsning på næringsutvikling og kompetanseutvikling (67 pst. av bevilgningene).

Miljøverndepartementet disponerte i 2003 16 mill. kroner til miljøvernprosjekter i Nordvest-Russland, hvorav 3,2 mill. kroner utgjorde bidrag til Nordisk miljøutviklingsfond som forvaltes av Nordisk miljøfinansieringsselskap (NEFCO) og benyttes alene eller sammen med NEFCOs ordinære investeringskapital til miljøprosjekter i Nordvest-Russland og de baltiske land. Investeringer i miljøteknologi og energiøkonomisering og destruksjon av PCB er blant de prioriterte prosjektene. Hovedtyngden av prosjektene i Russland har vært gjennomført under den norsk-russiske miljøvernkommisjonen innenfor hovedsatsningsområdene for perioden 2002-2003, som har vært beskyttelse av de nordlige havområder, grensenært samarbeid og kulturminnevern/landskapsvern i Kenozero nasjonalpark. Prosjekter knyttet til miljøovervåkning og vern av biologisk mangfold er også støttet. Det mest omfattende prosjektområdet er programmet for renere produksjon, som omfatter opplæring av personell i russiske offentlige og private bedrifter i ren produksjon, miljøledelse og bedriftsøkonomi. Norge støtter også arbeidet med Arktisk Råds handlingsplan for reduksjon av forurensning, som i 2003 bl.a. har dreid seg om utfasing av PCB i Russland i samarbeid med NEFCO. Det er også gitt støtte til frivillige organisasjoner som arbeider i Nordvest-Russland.

Samarbeidet med Russland innen enøk og utvikling av alternative energikilder er videreført og styrket, og de fire norskstøttede enøksentra i Barentsregionen står sentralt i dette arbeidet. Et femte senter er under oppføring i Komi-republikken. Det er lagt vekt å fremme fornybare energikilder, med vekt på bioenergi. Tilrettelegging for investeringer i denne sektoren i samarbeid med NEFCO er også her vektlagt.

Rammeavtalen med Universitets- og høgskolerådet og Norges forskningsråd omfatter prosjekter innenfor høyere utdanning og forskning i Russland i tidsrommet 2002-2006. I 2003 ble 10 mill. kroner utbetalt til dette formål. Det er igangsatt et bredt samarbeid om innføring av nye grader, utvikling av pensum og doktorgradsutdanning. Med utgangspunkt i samarbeidet innenfor økonomiutdanningen ble det i september 2003 holdt en konferanse der det ble fokusert på den nye gradsstrukturen og tilpasning til Bologna-deklarasjonen. Russland sluttet seg formelt til Bologna-prosessen i Berlin-møtet på samme tidspunkt. I forskningssamarbeidet er det etablert prosjekter innenfor miljøvern, samfunnsfag og helse med fokus på Barentsregionen. Det er etablert et eget stipendprogram innenfor rammeavtalen. Dette programmet gir stipend til kortere opphold for forskere, lærere og studenter. Midlene går i hovedsak til russere for opphold i Norge.

Kommunenes Sentralforbund (KS) har samordnet støtten til kommunale opplærings- og utviklingstiltak i St.Petersburg-regionen samt grenseregionale tiltak i Østersjøområdet. KS og Næringslivets Hovedorganisasjon (NHO) videreførte «Presidentprogrammet» med utplassering av unge

russiske ledere i offentlig forvaltning og næringsliv i norske kommuner og bedrifter.

Justisdepartementet utvidet sitt samarbeid med det russiske Justisministeriet, som omfatter samarbeid mellom norske fengsler og 7 russiske fengsler på Kola og i Moskva-regionen. Målsettingen er å bedre soningsforholdene gjennom overføring av utstyr, utvikling av opplæringstilbud for de innsatte samt kompetanseutvikling for personell i russisk fengselsadministrasjon.

Satsingsområder 2005

Innsatsen må ses i lys av det norske formannskapet i Barentsrådet i tidsrommet 2003-2005.

Satsningsområder for det norske formannskapet er næringssamarbeid, utdanning, justissamarbeid, redningssamarbeid og helse.

Partnerskapet for helse og livskvalitet under EUs nordlige dimensjon er den nye overbygningen for helse- og sosialsamarbeidet med Russland. Vesentlige deler av arbeidet til Aksjonsgruppen for smittevern i Østersjøregionen videreføres under Partnerskapet. Helse- og sosialsamarbeidet under Barentsrådet inngår også som en viktig del av partnerskapet.

I det regionale Barentssamarbeidet vil det også i 2005 bli gitt prioritet til næringslivssatsning på bakgrunn av de positive utviklingstendensene de siste to årene. Særlig viktig blir satsningen på olje- og gass samarbeid mellom Norge og Russland i nord. I tillegg vil støtten til folk-til-folk samarbeidet gjennom utdannings-, kultur- og urfolksprosjekter, som har gitt meget gode resultater, bli gitt fortsatt prioritet.

Samarbeidet med Russland på miljøområdet vil fortsatt ha høy prioritet med vekt på videreføring og videreutvikling av etablerte prosjektområder i 2004, men fra 2005 vil satsningen konsentreres ytterligere. Viktige områder vil være vern av havmiljøet med utgangspunkt i norske interesser, biodiversitet – habitatvern/skogvern, renere produksjon, kompetansebygging i næringsliv og forvaltning, samt myndighetssamarbeid. Prosjekter som er relevante for internasjonale avtaler, tilknyttet Barents-samarbeidet og samarbeidet under Arktisk Råd vil bli prioritert. Bidrag til det nordiske miljøutviklingsfondet vil bli videreført.

Prosjektene under utdannings-og forskningsprogrammet er langsiktige. Videreføring av de etablerte prosjektene vil derfor bli prioritert i 2005. De går da inn i siste fase av programperioden, og det forventes at flere vil presentere resultater fra samarbeidet. Det vil fortsatt bli gitt en viss støtte til prosjekter i Ukraina og Hviterussland som bidrar til å fremme en demokratisk utvikling i disse landene.

Handlingsplanen for atomsaker

Mål

Målet med tiltakene under Handlingsplanen for atomsaker er å beskytte helse, miljø og næringsvirksomhet mot radioaktiv forurensning og forurensning fra kjemiske stridsmidler i Russland og andre østeuropeiske stater. Norsk innsats har de seneste årene nesten utelukkende fokusert på atomutfordringene i Nordvest-Russland. De siste årene er det internasjonale samfunn for alvor blitt oppmerksom på at radioaktivt og spaltbart materiale vil kunne bli brukt til terrorformål. En viktig målsetting for handlingsplanen er derfor å bidra til at slikt materiale blir sikret.

Rapport 2003

Over Handlingsplanen for atomsaker ble det i 2003 utbetalt 134 mill. kroner. Som første donorland undertegnet Norge kontrakter 30. juni 2003 om finansiering av opphugging av to russiske ikke-strategiske atomubåter. Den ene ble hugget på verftet Nerpa på Kola, den andre på verftet Zvjozdotsjka i Arkhangelsk. Huggeprosjektene hadde en total kostnadsramme på omlag 82 mill. kroner, hvorav 36 mill. kroner ble utbetalt i 2003. Huggeprosessen ble inspisert av norske eksperter i henhold til en egen inspeksjonsavtale. Det ble utarbeidet en uavhengig miljøkonsekvensvurdering av huggeprosjektet av det britiske selskapet Enviros Consulting Ltd. Denne konkluderte med at prosjektene i alle hovedhenseender ble gjennomført på en betryggende måte.

Innsatsen med å få infrastrukturen på plass i Andrejevbukta slik at oppryddingen av det brukte brenslet og radioaktive avfallet kan begynne, fortsatte i 2003. Det ble brukt 37,5 mill. kroner på ulike infrastrukturtiltak, inklusive utbedring av ankomstsvei, ombygging av vannsystemet, bygging av adgangskontroll, samt utbedring av kommunikasjonsnettverket. Disse prosjektene ble offisielt innviet i oktober 2003. Arbeidet med å løse problemer forbundet med brukt kjernebrensel og radioaktivt avfall ble også videreført gjennom det militære miljøsamarbeidet i Arktis (AMEC). I tillegg til Russland, USA og Norge, som startet dette samarbeidet i 1996, kom Storbritannia med i 2003. Om lag 20 mill. kroner ble brukt på AMEC-prosjekter i 2003.

Utskifting av strontiumbatterier i russiske fyrlykter bidrar til å redusere faren for forurensning til havmiljøet, samtidig som slike kilder kommer

under kontroll og faren for at de skal komme på avveier reduseres. Norge hadde ved utgangen av 2003 finansiert fjerning og avfallsbehandling av 45 slike kilder fra Murmansk fylke, og erstattet 5 av dem med solcellepanel. I 2003 har russisk solcellepanel vært under utprøving, med tanke på at bruken av russiskprodusert teknologi vil halvere kostnadene ved prosjektet. I 2003 ble det totalt brukt 4,5 mill. kroner på dette prosjektet, som ledes av fylkesmannen i Finnmark.

Støtte til Kola kjernekraftverk har fortsatt i 2003, men på et redusert nivå. Institutt for energiteknikk og Statens strålevern har videreført arbeidet med å øke sikkerheten ved verket. Det er lagt vekt på prosjekter som fremmer sikkerheten uten å forlenge levetiden for reaktorene. Det ble brukt 13 mill. kroner til dette formål i 2003.

Norge ble i 2003 som første land utenfor G8 invitert til å slutte seg til G8-landenes globale partnerskap mot spredning av masseødeleggelsesvåpen og -materiale. Fra norsk side er det stilt i utsikt et bidrag på 100 mill. euro over 10-årsperioden. Partnerskapet har som mål å reise 20 mrd. dollar for tiltak over de neste 10 år knyttet til ikke-spredning, nedrustning, antiterrorisme og atomsikkerhet, særlig i Russland. Opphugging av atomubåter og sikring av nukleært materiale er blant de områdene som skal prioriteres.

Ved utløpet av 2003 var det innmeldt nær 200 mill. euro til EUs nordlige dimensjons miljøfond (NDEP), hvorav om lag 148 mill. euro er øremerket atomsikkerhetstiltak. Norge har meldt inn 10 mill. euro, øremerket atomsikkerhetstiltak. Alle formelle strukturer for operasjonaliseringen av fondets atomsikkerhetsvindu kom på plass ved utløpet av året og arbeidet med å utvikle en strategisk hovedplan for innsatsen i Nordvest-Russland kom i gang. Hovedplanen vil kunne bli et viktig verktøy for internasjonal koordinering av atomsikkerhetstiltak. EBRD leder gjennomføringen av prosjektene og vil sørge for at det utarbeides konsekvensvurdringer før iverksettelse.

En multilateral rammeavtale for prosjektbistand til Russland (den såkalte MNEPR-avtalen) ble undertegnet i mai 2003. Avtalen trådte i kraft for Danmark, Norge, Russland, Sverige og EBRD 14. april 2004. MNEPR-avtalen har vært det formelle grunnlaget for norskfinansierte prosjekter etter at den bilaterale avtalen med Russland utløp i mai 2003. Det forhandles nå om en ny bilateral avtale.

Satsingsområder 2005

For å få størst mulig effekt på miljø, helse og sikkerhet vil det være nødvendig å samle innsatsen på færre prosjekter. Prosjekter som svarer til prioriteringene i G8-landenes globale partnerskap og den strategiske hovedplanen, som nå utarbeides i NDEP-fondets regi, vil bli viktige. Opphugging av atomubåter, tiltak i Andrejevbukta og utskifting av strontiumbatterier i russiske fyrlykter vil derfor også være prioriterte satsningsområder for 2005. Fra norsk side vil det bli lagt vekt på felles finansiering og god koordinering med andre donorland etter hvert som flere land engasjerer seg i Nordvest-Russland. Konsekvensvurderinger for prosjekter vil likeledes stå sentralt. Arbeidet for å få stengt de russiske kraftverkene i våre nærområder vil bli videreført. Den norske støtten til sikkerhetstiltak vil bli trappet ned men vil ikke bli avviklet. Det er viktig at samarbeidet med russiske kjernekraftverk videreføres. Tiltakene omfatter i første rekke vedlikehold av installerte sikkerhetssystemer og understøttelse av god sikkerhetskultur. Dette er også viktig for vår egen beredskap.

Handlingsplanen for søkerland til EU

Handlingsplanen for søkerlandene til EU ble utfaset i løpet av 2004. I 2005 vil det kun bli avsatt midler til dekning av forpliktelser i forbindelse med samarbeidsavtalen om forskning og utdanning mellom UD, Universitets- og høgskolerådet og Norges forskningsråd.

Rapport 2003

Bevilgningen ble redusert med 23 mill. kroner fra 2002 til 2003. Totalt ble det fordelt prosjektmidler for 93 mill. kroner i 2003 til de baltiske land og landene i Sentral-Europa. Av dette var hovedinnsatsen rettet inn mot Østersjøregionen, særlig de tre baltiske landene som mottok om lag 2/3 av prosjektmidlene. Den største innsatsen under Østersjørådet har vært rettet mot smittsomme sykdommer. Videre er det bevilget støtte til utdanning, fremme av regionalt næringslivssamarbeid, grenseregionalt samarbeid og Basrec, i tillegg til samarbeid mellom frivillige organisasjoner.

Av særlig betydning er innsatsen i landene overfor demokratibygging, utdanning og forskning, miljø, helse- og sosialsektoren samt likestilling og handel med kvinner og barn («trafficking«).

Satsingsområder 2005

Forsknings- og utdanningssamarbeidet sluttføres i 2005.

Budsjett 2005

For 2005 foreslås bevilget 216,9 mill. kroner over kap 197 post 70, som tentativt fordeles på de tre respektive innsatsområdene som følger:

- Atomhandlingsplanen 109 mill. kroner (2004: 107 mill. kroner)
- Prosjektsamarbeid med Russland 97,9 mill. kroner (2004: 97 mill. kroner)
- Søkerlandene til EU 10 mill. kroner (2004: 31 mill. kroner).

Post 71 Fred og demokratitiltak (ikke ODA-land), kan overføres

Rapport 2003

I 2003 støttet departementet et freds- og forsoningsprosjekt under ledelse av Institutt for fredsforskning (PRIO). Prosjektet har som mål å utvikle kontakt og forståelse mellom den greske og tyrkiske befolkningen på Kypros, samt styrke dialogen mellom Hellas og Tyrkia. Videre ble det gitt støtte til mindre prosjekter som bidrar til demokratibygging i Tyrkia.

Budsjett 2005

Det er ikke avsatt midler til demokratitiltak i 2005.

Post 76 Tilskudd til internasjonale klima- og miljøtiltak, kan overføres

Mål

Målet er å bidra til videreutvikling og oppfølging av internasjonale samarbeidsprosesser som ivaretar viktige miljøhensyn eller bidra til bærekraftig utvikling, med særlig vekt på klima og naturressursforvaltning, samt å forebygge og rehabilitere grenseoverskridende miljøskader av særlig betydning for Norge. 23 pst. av det pliktige norske bidraget til GEF føres over denne posten og 77 pst. på bistandsbudsjettet, kap. 170, post 78.

Rapport 2003

I 2003 ble det utbetalt 32,7 mill. kroner til internasjonale klima- og miljøtiltak. Norges bidrag til Den globale miljøfasiliteten (GEF) utgjorde 57 mill. kroner, av dette ble 14,3 mill. kroner (25 pst.) dekket over kap. 197, post 76. Den resterende delen av dette bidraget (75 pst.) ble dekket over kap. 170, post 78.

Det ble utbetalt 3,3 mill. kroner i norsk bidrag til det nordiske miljøfinansieringsselskapet NEFCO og 750.000 kroner til Verdensbankens karbonfond.

I bevilgningen inngår en vesentlig satsing på klima. Inkludert bidraget til GEF ble det utbetalt 23,6 mill. kroner til dette formål. Øvrige bidrag ble målrettet mot bl.a framtidig internasjonalt klimaregime, videre arbeid med Kyotoprotokollens grønne utviklingsmekanisme (CDM-Clean Development Mechanism) og dokumentasjon av lokale fordeler ved globale miljøtiltak.

Det ble bevilget ca. 4,5 mill. kroner til prosjekter i regi av Arktisk Råd og samarbeidet under Antarktistraktaten. Dette omfatter bl.a. prosjekter om bærekraftig reindrift, kvinnelig deltagelse i beslutninger om arktisk fiske, kapasitetsbygging hos russiske urfolk, studie av levekår i Arktis (Arctic Human Development Report), konferanse på Svalbard om klimaendring i Arktis, Arktisk Universitet, miljøovervåkning i Russland og ekspertmøte om turisme i Antarktis.

Det ble bevilget om lag 0,34 mill. kroner til Det internasjonale energiforums sekretariat (IEF) i Riaydh. Norge vektlegger bl.a miljøhensyn og gjennomføring av internasjonale miljøforpliktelser i IEF.

Budsjett 2005

For å kunne øke bevilgningsforslagene på andre prioriterte områder foreslås bevilgningen under denne posten redusert med 4,1 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett 2005.

For 2005 foreslås bevilget 28 mill. kroner. Deler av bevilgningen foreslås også i 2005 benyttet til dekning av norsk bidrag til Det internasjonale energiforum i Riyadh. UDs andel til det nordiske miljøfinansieringsselskapet NEFCO vil bli ca. 3,3 mill. kroner. Bidragene til GEF og Verdensbankens Karbonfond foreslås videreført. Det vil også bli bevilget midler til det regionale miljøsamarbeidet i nordområdene gjennom Arktisk Råd. Sentrale forhold er klimaendring og langtransportert forurensning i nord.

Kap. 198 Frivillige bidrag, FNs fredsarbeid

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2003	Saldert budsjett 2004	Forslag 2005
70	Internasjonal strafferettspleie, *kan overføres*	1 983		
	Sum kap 198	1 983		

Post 70 Fredsbevarende operasjoner og internasjonal strafferettspleie, kan overføres

Rapport 2003

Vel kr 340 000 ble overført til Den internasjonale straffedomstol (ICC) til finansiering av ICC Institutional Video Project, en informasjonsvideo om ICC. Videre ble ca 1,4 mill. kroner utbetalt til ICCs todelte prosjekt bestående av «Clerkship and Visiting Professionals Programme» og «Victim Mandate Awareness Campaign». Førstnevnte er et tilbud om midlertidig praksisopphold ved domstolen for unge jurister i den hensikt at disse ved retur skal bidra til å spre kunnskap om domstolens virksomhet i hjemlandet. Sistnevnte prosjekt skal informere potensielle ofre og grupper som arbeider med ofre om domstolens program for å hjelpe ofrene for grove internasjonale forbrytelser.

Budsjett 2005

Det foreslås ingen bevilgning til dette formålet i 2005.

Utenriksdepartementet

t i l r å r :

1. I St.prp. nr. 1 om statsbudsjettet for år 2005 føres opp de summene som er nevnt i et framlagt forslag:

a. Sum utgifter under kap 100-197	kr	20 167 953 000
b. Sum inntekter under kap 3101	kr	41 653 000

Forslag til vedtak om bevilgning for budsjetterminen 2005, kapitlene 100-197 og kapittel 3101

Utgifter:

Kap.	Post		Kroner	Kroner
		Administrasjon av utenrikstjenesten		
100		Utenriksdepartementet (jf. kap. 3100)		
	01	Driftsutgifter	357 115 000	
	21	Spesielle driftsutgifter, *kan overføres*	4 095 000	
	70	Erstatning av skader på utenlandske ambassader	750 000	
	71	Diverse tilskudd	23 348 000	385 308 000
101		Utenriksstasjonene (jf. kap. 3101)		
	01	Driftsutgifter	825 751 000	
	45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, *kan overføres*	15 505 000	
	70	Hjelp til norske borgere i utlandet som ikke er sjømenn	128 000	
	90	Lån til norske borgere i utlandet som ikke er sjømenn	360 000	841 744 000
102		Særavtale i utenrikstjenesten		
	01	Driftsutgifter	155 343 000	155 343 000
103		Regjeringens fellesbevilgning for representasjon		
	01	Driftsutgifter	11 133 000	11 133 000
104		Kongefamiliens offisielle reiser til utlandet		
	01	Driftsutgifter	13 757 000	13 757 000
		Sum Administrasjon av utenrikstjenesten		1 407 285 000
		Utenriksformål		
115		Presse-, kultur- og informasjonsformål		
	01	Driftsutgifter	25 085 000	

Kap.	Post		Kroner	Kroner
	70	Tilskudd til presse, kultur- og informasjonsformål, *kan overføres*	34 000 000	59 085 000
116		Deltaking i internasjonale organisasjoner		
	70	Tilskudd til internasjonale organisasjoner	852 566 000	
	71	Finansieringsordningen under EØS-avtalen, *kan overføres*	280 000 000	
	72	Finansieringsordningen i det utvidede EØS, *kan overføres*	350 000 000	
	73	Norsk finansieringsordning i det utvidede EØS, *kan overføres*	350 000 000	1 832 566 000
		Sum Utenriksformål		1 891 651 000
		Administrasjon av utviklingshjelpen		
140		Utenriksdepartementets administrasjon av utviklingshjelpen		
	01	Driftsutgifter	234 841 000	234 841 000
141		Direktoratet for utviklingssamarbeid (NORAD)		
	01	Driftsutgifter	143 527 000	143 527 000
143		Utenriksstasjonene		
	01	Driftsutgifter	423 132 000	
	45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, *kan overføres*	13 500 000	436 632 000
		Sum Administrasjon av utviklingshjelpen		815 000 000
		Bilateral bistand		
150		Bistand til Afrika		
	70	Malawi, *kan overføres*	120 000 000	
	71	Mosambik, *kan overføres*	210 000 000	
	72	Tanzania, *kan overføres*	280 000 000	
	73	Uganda, *kan overføres*	140 000 000	
	74	Zambia, *kan overføres*	180 000 000	
	78	Regionbevilgning for Afrika, *kan overføres*	1 078 000 000	

Kap.	Post		Kroner	Kroner
	79	Tiltak i tidligere samarbeidsland, *kan overføres*	20 000 000	2 028 000 000
151		Bistand til Asia		
	70	Bangladesh, *kan overføres*	60 000 000	
	71	Nepal, *kan overføres*	65 000 000	
	78	Regionbevilgning for Asia, *kan overføres*	460 000 000	
	79	Tiltak i tidligere samarbeidsland, *kan overføres*	19 000 000	604 000 000
152		Bistand til Midtøsten		
	78	Regionbevilgning for Midtøsten, *kan overføres*	140 500 000	140 500 000
153		Bistand til Mellom-Amerika		
	78	Regionbevilgning for Mellom-Amerika, *kan overføres*	155 000 000	
	79	Tiltak i tidligere samarbeidsland, *kan overføres*	2 000 000	157 000 000
		Sum Bilateral bistand		2 929 500 000
		Globale ordninger		
160		Sivilt samfunn og demokratiutvikling		
	01	Driftsutgifter	26 500 000	
	50	Fredskorpset	145 000 000	
	70	Sivilt samfunn, *kan overføres*	1 026 000 000	
	71	Tilskudd til frivillige organisasjoners opplysningsarbeid, *kan overføres*	68 000 000	
	72	Demokratistøtte/partier, *kan overføres*	5 000 000	
	73	Kultur, *kan overføres*	82 000 000	
	75	Internasjonale organisasjoner og nettverk, *kan overføres*	125 000 000	1 477 500 000
161		Næringsutvikling		
	70	Nærings- og handelstiltak, *kan overføres*	80 000 000	
	72	Finansieringsordning for utviklingstiltak, *kan overføres*	150 000 000	

Kap.	Post		Kroner	Kroner
	73	Institusjonsutvikling i utviklingsland, *kan overføres*	45 000 000	
	75	NORFUND – tapsavsetting	143 750 000	
	95	NORFUND – grunnfondskapital ved investeringer i utviklingsland	341 250 000	760 000 000
162		Overgangsbistand (gap)		
	70	Overgangsbistand (gap), *kan overføres*	471 500 000	471 500 000
163		Nødhjelp, humanitær bistand og menneskerettigheter		
	70	Naturkatastrofer, *kan overføres*	220 000 000	
	71	Humanitær bistand og menneskerettigheter, *kan overføres*	1 427 052 000	1 647 052 000
164		Fred, forsoning og demokrati		
	70	Fred, forsoning og demokratitiltak, *kan overføres*	378 400 000	
	71	ODA-godkjente land på Balkan og andre ODA-godkjente OSSE-land, *kan overføres*	1 021 250 000	
	72	Utvikling og nedrustning, *kan overføres*	3 100 000	1 402 750 000
165		Forskning, kompetanseheving og evaluering		
	01	Driftsutgifter	117 500 000	
	70	Forskning og høyere utdanning, *kan overføres*	268 000 000	
	71	Faglig samarbeid, *kan overføres*	15 000 000	400 500 000
166		Tilskudd til ymse tiltak		
	70	Ymse tilskudd, *kan overføres*	8 000 000	
	71	Internasjonale prosesser og konvensjoner mv., *kan overføres*	65 700 000	73 700 000
167		Flyktningetiltak i Norge, godkjent som utviklingshjelp (ODA)		
	21	Spesielle driftsutgifter	713 991 000	713 991 000
		Sum Globale ordninger		6 946 993 000

Kap.	Post		Kroner	Kroner
		Multilateral bistand		
170		FN-organisasjoner mv.		
	70	FNs utviklingsprogram (UNDP)	723 000 000	
	71	FNs befolkningsprogram (UNFPA)	240 000 000	
	72	FNs barnefond (UNICEF)	300 000 000	
	73	Verdens matvareprogram (WFP), *kan overføres*	205 000 000	
	74	FNs Høykommissær for flyktninger (UNHCR)	170 000 000	
	75	FNs organisasjon for palestinske flyktninger (UNRWA)	100 000 000	
	76	Tilleggsmidler via FN-systemet mv., *kan overføres*	1 066 200 000	
	77	FNs aidsprogram (UNAIDS), *kan overføres*	125 000 000	
	78	Bidrag andre FN-organisasjoner mv.	130 220 000	
	79	Eksperter, junioreksperter og FNs fredskorps, *kan overføres*	47 000 000	
	80	Bidrag til globale fond, *kan overføres*	471 541 000	
	81	Tilskudd til internasjonal landbruksforskning, *kan overføres*	110 000 000	3 687 961 000
171		Multilaterale finansinstitusjoner		
	70	Verdensbanken, *kan overføres*	730 000 000	
	71	Regionale banker og fond, *kan overføres*	695 900 000	
	72	Samfinansiering via finansinstitusjoner, *kan overføres*	465 500 000	1 891 400 000
172		Gjeldslette		
	70	Gjeldslettetiltak, *kan overføres*	350 000 000	
	71	Oppfølging av avtaler inngått i Parisklubben, *kan overføres*	3 200 000	353 200 000
		Sum Multilateral bistand		5 932 561 000

Kap.	Post		Kroner	Kroner
		Øvrig bistand		
197		Bistand til ikke-ODA-godkjente land og internasjonale miljøtiltak		
	70	Tilskudd til atomsikkerhetstiltak, prosjektsamarbeidet med Russland/ SUS og handlingsplanen for søker-landene til EU, *kan overføres*	216 925 000	
	76	Tilskudd til internasjonale klima- og miljøtiltak, *kan overføres*	28 038 000	244 963 000
		Sum Øvrig bistand		244 963 000
		Sum departementets utgifter		20 167 953 000

Inntekter:

Kap.	Post		Kroner	Kroner	Kroner
		Diverse inntekter			
3101		Utenriksstasjonene, (jf. kap. 101)			
	01	Gebyrer		22 220 000	
	02	Gebyrer – utlendingssaker		14 300 000	
	04	Leieinntekter		1 743 000	
	05	Refusjon spesialutsendinger mv.		3 072 000	
	90	Tilbakebetaling av nødlån i utlandet		318 000	41 653 000
		Sum Diverse inntekter			41 653 000
		Sum departementets inntekter			41 653 000

Fullmakter til å overskride gitte bevilgninger

II
Merinntektsfullmakter

Stortinget samtykker i at Utenriksdepartementet i 2005 kan:

1.

overskride bevilgningen under	mot tilsvarende merinntekter under
kap. 100 post 01	kap. 3100 post 05
kap. 100 post 01 og kap. 101 post 01	kap. 3101 post 02
kap. 100 post 71	kap. 3100 post 01
kap. 101 post 01 og kap. 102 post 01	kap. 3101 post 05
kap. 143 post 01	kap. 3143 post 05

2. overskride bevilgningen under kap. 166 Tilskudd til ymse tiltak, post 70 Ymse tilskudd mot tilsvarende inntekter under kap. 3166 Ymse inntekter, post 01 Salgsinntekter fra salg av bistandseiendommer som er finansiert over bistandsbudsjettet, og som ikke er avskrevet i forhold til innlemmelse i husleieordningen. Ubenyttede inntekter fra slikt salg kan tas med ved beregning av overførbart beløp under kap. 166 Tilskudd til ymse tiltak, post 70 Ymse tilskudd.

III
Omdisponeringsfullmakter

Stortinget samtykker i at Utenriksdepartementet i 2005 kan:

1. omdisponere bevilgningene mellom postene under kap. 161 Næringsutvikling.
2. omdisponere med inntil 2 mill. kroner per tiltak fra kap. 166 Tilskudd til ymse tiltak, post 70 Ymse tilskudd til øvrige ODA-godkjente bevilgninger. Beslutning om bruk av midler utover dette og inntil 6 mill. kroner treffes av Kongen.

IV
Fullmakt til overskridelse

Stortinget samtykker i at Utenriksdepartementet i 2005 kan overskride bevilgningen over kap. 101 Utenriksstasjonene, post 90 Lån til norske borgere i utlandet som ikke er sjømenn, ved behov for bistand fra aktuelle transportselskaper ved evakuering av norske borgere i kriserammede land. Fullmakten gjelder i de tilfeller og på de betingelser som gjelder for denne typen bistand.

V
Agio/Disagio

Stortinget samtykker i at Utenriksdepartementet gis fullmakt til å utgiftsføre/inntektsføre uten bevilgning kursgevinst og -tap som følge av justering av midlene ved utenriksstasjonene hvert år under kap. 101/3101 Utenriksstasjonene og kap. 143/3143 Utenriksstasjonene, post 89 Agio/Disagio.

Fullmakter til å pådra staten forpliktelser utover gitte bevilgninger

VI
Bestillingsfullmakter

Stortinget samtykker i at Utenriksdepartementet i 2005 kan foreta bestillinger utover gitte bevilgninger, men slik at samlet ramme for nye bestillinger og gammelt ansvar ikke overstiger følgende beløp:

Kap.	Post	Betegnelse	Samlet ramme
163		Nødhjelp, humanitær bistand og menneskerettigheter	
	71	Humanitær bistand og menneskerettigheter	25 mill. kroner
164		Fred, forsoning og demokrati	
	71	ODA-godkjente land på Balkan og andre ODA-godkjente OSSE-land	20 mill. kroner
170		FN-organisasjoner mv.	
	73	Verdens matvareprogram (WFP)	10 mill. kroner

VII
Tilsagnsfullmakter

Stortinget samtykker i at Utenriksdepartementet i 2005 kan gi tilsagn om støtte utover gitte bevilgninger, men slik at samlet ramme for nye tilsagn og gammelt ansvar ikke overstiger følgende beløp:

Kap.	Post	Betegnelse	Samlet ramme
116		Deltaking i internasjonale organisasjoner	
	72	Finansieringsordningen i det utvidede EØS	960 mill. kroner
	73	Norsk finansieringsordning i det utvidede EØS	960 mill. kroner
161		Næringsutvikling	
	70	Nærings- og handelstiltak	50 mill. kroner
	72	Finansieringsordning for utviklingstiltak	500 mill. kroner
	73	Institusjonsutvikling i utviklingsland	80 mill. kroner
197		Bistand til ikke-ODA-godkjente land og internasjonale miljøtiltak	
	70	Tilskudd til atomsikkerhetstiltak, prosjektsamarbeidet med Russland/SUS og handlingsplanen for søkerlandene til EU	188 mill. kroner

VIII
Garantifullmakter

Stortinget samtykker i at Utenriksdepartementet i 2005 kan gi garantier innenfor en ramme for nye tilsagn og gammelt ansvar for inntil 50 mill. kroner for å minske norske importørers risiko ved direkte import fra utviklingsland, jf. omtale under kap. 161 Næringsutvikling.

IX
Dekning av forsikringstilfelle

Stortinget samtykker i at Kongen i 2005 kan inngå avtaler om forsikringsansvar for utstillinger ved visningsinstitusjoner i utlandet innenfor en totalramme for nytt og gammelt ansvar som ikke må overstige 4 500 mill. kroner.

X
Forskuttering av nødhjelpsleveranser til FN

Stortinget samtykker i at Utenriksdepartementet i samråd med Finansdepartementet i 2005 kan forskuttere norske nødhjelpsleveranser til FN innenfor en ramme på 25 mill. kroner. Utbetaling til FN, samt tilbakebetalt kreditt fra FN, nettoføres på kap. 166 Tilskudd til ymse tiltak, post 70 Ymse tilskudd.

XI
Toårige budsjettvedtak

Stortinget samtykker i at Norge kan slutte seg til toårige budsjettvedtak i OECD, WTO og IEA.

Andre fullmakter

XII
Ettergivelse av fordringer

Stortinget samtykker i at Kongen i 2005 kan ettergi statlige fordringer på utviklingsland i samsvar med kriteriene i handlingsplanen av 2004 *Om gjeldslette for utvikling* for inntil 1 000 mill. kroner under Garanti-Instituttet for Eksportkreditts gamle portefølje (gammel alminnelig ordning og den gamle særordningen for utviklingsland). Fordringene verdsettes til bokført verdi per 31. desember 1997 etter tapsavsetninger.

XIII
Bruk av opptjente rentemidler

Stortinget samtykker i at opptjente renter på tilskudd som er utbetalt fra Norge til multi-bi-prosjekter, samarbeidsprosjekter, stat-til-stat-bistand, støtte til internasjonale og lokale ikke-statlige aktører kan benyttes til tiltak som avtales mellom Utenriksdepartementet og den enkelte mottaker.

Vedlegg 1

Stillinger ved utenriksstasjonene

Utenriksstasjon	UD	Spesial-utsendinger	Lokalt ansatte	Sum
Abidjan	3	0	6	9
Abu Dhabi	3	0	3	6
Abudja	3	0	7	10
Addis Abeba	7	0	12	19
Al Ram	8	0	14	22
Asmara	3	0	11	14
Amman	3	0	5	8
Ankara	4	0	8	12
Antananarivo, under etablering	2	0	0	2
Aten	3	0	6	9
Baku	3	0	3	6
Bangkok	7	0	10	17
Beijing	10	1	11	22
Beograd	5	0	10	15
Berlin	12	0	12	24
Bern	3	0	3	6
Bogota	2	0	4	6
Brasilia	3	0	9	12
Bratislava, under etablering	1	0	1	2
Brussel, EU-del/amb	14	20	18	52
Brussel, NATO	12	0	5	17
Bucuresti	3	0	5	8
Budapest	3	0	6	9
Buenos Aires	3	0	6	9
Cairo	4	0	8	12
Canberra	3	0	3	6
Caracas	3	0	5	8
Colombo	9	0	23	32
Damaskus	3	1	6	10
Dar es Salaam	9	0	18	27
Dhaka	8	0	18	26
Dublin	3	0	3	6
Edinburgh	2	0	4	6
Geneve	17	4	10	31

Utenriksstasjon	UD	Spesial-utsendinger	Lokalt ansatte	Sum
Guatemala	7	0	11	18
Haag	5	0	6	11
Hanoi	8	0	10	18
Harare	4	0	11	15
Havanna	2	0	12	14
Helsingfors	6	0	4	10
Houston	2	0	2	4
Islamabad	6	1	15	22
Jakarta	5	0	9	14
Kabul	4	0	21	25
Kampala	9	0	13	22
Kathmandu	7	0	9	16
Kahrtoum	3	0	5	8
Kiev	4	0	7	11
Kuala Lumpur	3	0	5	8
København	6	0	8	14
Lilongwe	6	0	8	14
Lisboa	3	0	6	9
London	12	1	14	27
Luanda	6	0	9	15
Lubljana	3	0	3	6
Lusaka	10	0	16	26
Madrid	5	1	10	16
Managua	5	0	16	21
Manila	3	0	12	15
Maputo	10	0	18	28
Mexico	3	0	6	9
Minneapolis	2	0	2	4
Moskva	15	2	17	34
Murmansk	7	0	11	18
Nairobi	6	2	9	17
New Delhi	8	0	36	44
New York, FN-del/GK	21	0	13	34
Ottawa	4	0	5	9
Paris, Amb.	10	2	12	24
Paris, OECD	5	2	4	11
Praha	3	0	6	9
Pretoria	10	0	9	19
Rabat	3	0	6	9
Reykjavik	3	0	3	6

Utenriksstasjon	UD	Spesial-utsendinger	Lokalt ansatte	Sum
Riga	4	0	5	9
Rio de Janeiro	1	0	4	5
Riyadh	3	0	8	11
Roma	7	0	8	15
San Francisco	3	0	3	6
Santiago	3	0	5	8
Sarajevo	4	0	8	12
Seoul	3	0	5	8
Shanghai	3	0	6	9
Singapore	3	0	3	6
Sofia	3	0	5	8
Skopje	2	0	5	7
St.Petersburg	4	0	4	8
Stockholm	5	0	8	13
Strasbourg	4	0	3	7
Tallinn	3	0	4	7
Teheran	4	0	8	12
Tel Aviv	5	1	7	13
Tirana	2	0	3	5
Tokyo	7	0	11	18
Tunis	2	0	7	9
Vilnius	3	0	4	7
Warszawa	5	0	9	14
Washington	16	6	12	34
Wien	11	0	9	20
Zagreb	3	0	5	8
Sum årsverk ute	538	44	826	1408

Utsendinger uten ansettelsesforhold til Utenriksdepartementet på telletidspunktet er ikke med i oversikten.

Dette gjelder primært utsendinger fra Innovasjon Norge samt toll- og politisambandsutsendinger. Disse kommer med i neste års oversikt.

Vedlegg 2

Hovedsamarbeidsland 2003

(i 1000 kr)

Kapittel	Kapittelnavn	Post	Postnavn	Totalt
Samlet bilateral bistand til Malawi i 2003, fordelt på kapittel og post				
150	Bistand til Afrika	70	Malawi	76 669
		78	Regionalbevilgning for Afrika	73 108
Totalt 150				149 777
160	Sivilt samfunn og demokratiutv	50	Fredskorpset	5 327
		70	Sivilt samfunn	12 183
		72	Demokratistøtte/partier	531
		73	Kultur	1 158
Totalt 160				19 198
161	Næringsutvikling	70	Nærings- og handelstiltak	380
		72	Finansieringsord utvik. tiltak	18 254
Totalt 161				18 634
163	Nødhjelp, MR, hum	70	Naturkatastrofer	6 582
Totalt 163				6 582
165	Forskning, komp, evaluering	01	Driftsutgifter	1 142
		70	Forskning og høyere utdanning	3 413
Totalt 165				4 555
167	Flyktningtiltak i Norge	21	Spesielle driftsutgifter	121
Totalt 167				121
170	FN-organisasjoner	79	Eksperter, JPO, FNs fredskorps	503
Totalt 170				503
Totalt Malawi				199 370

Samlet bilateral bistand til Mosambik i 2003, fordelt på kapittel og post				
150	Bistand til Afrika	71	Mosambik	234 796
		78	Regionalbevilgning for Afrika	51 644
Totalt 150				286 440
160	Sivilt samfunn og demokratiutv	50	Fredskorpset	1 760
		70	Sivilt samfunn	21 470
		73	Kultur	4 101
Totalt 160				27 331
161	Næringsutvikling	70	Nærings- og handelstiltak	163

(i 1000 kr)

Kapittel	Kapittelnavn	Post	Postnavn	Totalt
		72	Finansieringsord utvik. tiltak	59 881
Totalt 161				60 044
163	Nødhjelp, MR, hum	71	Humanitær bistand og MR	350
Totalt 163				350
165	Forskning, komp, evaluering	01	Driftsutgifter	2 576
		70	Forskning og høyere utdanning	3 661
Totalt 165				6 238
166	Tilskudd til ymse tiltak	71	Int. prosesser og konvensjoner	243
Totalt 166				243
167	Flyktningtiltak i Norge	21	Spesielle driftsutgifter	362
Totalt 167				362
170	FN-organisasjoner	79	Eksperter, JPO, FNs fredskorps	2 053
Totalt 170				2 053
Totalt Mosambik				383 059

Samlet bilateral bistand til Tanzania i 2003, fordelt på kapittel og post

150	Bistand til Afrika	72	Tanzania	210 000
		78	Regionalbevilgning for Afrika	129 773
Totalt 150				339 773
160	Sivilt samfunn og demokratiutv	50	Fredskorpset	12 641
		70	Sivilt samfunn	25 253
		72	Demokratistøtte/partier	33
		73	Kultur	2 048
Totalt 160				39 975
161	Næringsutvikling	70	Nærings- og handelstiltak	2 141
		72	Finansieringsord utvik. tiltak	4 900
		75	Norfund tapsavsetning	3 559
Totalt 161				10 600
163	Nødhjelp, MR, hum	70	Naturkatastrofer	4 000
		71	Humanitær bistand og MR	200
Totalt 163				4 200
165	Forskning, komp, evaluering	01	Driftsutgifter	1 313
		70	Forskning og høyere utdanning	5 316
Totalt 165				6 629
166	Tilskudd til ymse tiltak	71	Int. prosesser og konvensjoner	188
Totalt 166				188

(i 1000 kr)

Kapittel	Kapittelnavn	Post	Postnavn	Totalt
167	Flyktningtiltak i Norge	21	Spesielle driftsutgifter	12 334
Totalt 167				12 334
170	FN-organisasjoner	79	Eksperter, JPO, FNs fredskorps	1 056
Totalt 170				1 056
172	Gjeldsslettetiltak	70	Gjeldslettetiltak	62 200
Totalt 172				62 200
Totalt Tanzania				476 955

Samlet bilateral bistand til Uganda i 2003, fordelt på kapittel og post

150	Bistand til Afrika	73	Uganda	140 021
		78	Regionalbevilgning for Afrika	39 864
Totalt 150				179 885
160	Sivilt samfunn og demokratiutv	50	Fredskorpset	4 676
		70	Sivilt samfunn	34 795
		72	Demokratistøtte/partier	380
		73	Kultur	250
Totalt 160				40 100
161	Næringsutvikling	70	Nærings- og handelstiltak	683
		72	Finansieringsord utvik. tiltak	22 300
Totalt 161				22 983
163	Nødhjelp, MR, hum	71	Humanitær bistand og MR	13 044
Totalt 163				13 044
164	Fred, Forsoning, demokrati	70	Fred, forsoning, demokrati	3 750
Totalt 164				3 750
165	Forskning, komp, evaluering	01	Driftsutgifter	1 149
		70	Forskning og høyere utdanning	8 783
Totalt 165				9 933
166	Tilskudd til ymse tiltak	71	Int. prosesser og konvensjoner	92
Totalt 166				92
167	Flyktningtiltak i Norge	21	Spesielle driftsutgifter	976
Totalt 167				976
170	FN-organisasjoner	79	Eksperter, JPO, FNs fredskorps	885
Totalt 170				885
Totalt Uganda				271 647

(i 1000 kr)

Kapittel	Kapittelnavn	Post	Postnavn	Totalt
Samlet bilateral bistand til Zambia i 2003, fordelt på kapittel og post				
150	Bistand til Afrika	74	Zambia	130 005
		78	Regionalbevilgning for Afrika	90 993
Totalt 150				220 997
160	Sivilt samfunn og demokratiutv	50	Fredskorpset	1 886
		70	Sivilt samfunn	13 291
		73	Kultur	4 400
Totalt 160				19 577
161	Næringsutvikling	70	Nærings- og handelstiltak	265
		72	Finansieringsord utvik. tiltak	8 469
Totalt 161				8 735
163	Nødhjelp, MR, hum	70	Naturkatastrofer	1 050
Totalt 163				1 050
165	Forskning, komp, evaluering	01	Driftsutgifter	841
		70	Forskning og høyere utdanning	679
Totalt 165				1 520
167	Flyktningtiltak i Norge	21	Spesielle driftsutgifter	126
Totalt 167				126
Totalt Zambia				252 006

Samlet bilateral bistand til Bangladesh i 2003, fordelt på kapittel og post				
151	Bistand til Asia	70	Bangladesh	100 014
Totalt 151				100 014
160	Sivilt samfunn og demokratiutv	50	Fredskorpset	2 305
		70	Sivilt samfunn	16 112
		73	Kultur	1 283
Totalt 160				19 700
161	Næringsutvikling	70	Nærings- og handelstiltak	1 456
		72	Finansieringsord utvik. tiltak	1 500
		75	Norfund tapsavsetning	-41 590
Totalt 161				-38 634
163	Nødhjelp, MR, hum	70	Naturkatastrofer	-58
Totalt 163				-58
164	Fred, Forsoning, demokrati	70	Fred, forsoning, demokrati	-80
Totalt 164				-80
165	Forskning, komp, evaluering	01	Driftsutgifter	1 397
		70	Forskning og høyere utdanning	1 484
Totalt 165				2 881

(i 1000 kr)

Kapittel	Kapittelnavn	Post	Postnavn	Totalt
167	Flyktningtiltak i Norge	21	Spesielle driftsutgifter	2 170
Totalt 167				2 170
Totalt Bangladesh				85 992

Samlet bilateral bistand til Nepal i 2003, fordelt på kapittel og post

151	Bistand til Asia	71	Nepal	65 003
		78	Regionalbevilgning for Asia	28 945
Totalt 151				93 948
160	Sivilt samfunn og demokratiutv	50	Fredskorpset	1 914
		70	Sivilt samfunn	21 606
		73	Kultur	170
Totalt 160				23 690
161	Næringsutvikling	70	Nærings- og handelstiltak	3 839
		75	Norfund tapsavsetning	3 000
Totalt 161				6 839
163	Nødhjelp, MR, hum	71	Humanitær bistand og MR	3 000
Totalt 163				3 000
164	Fred, Forsoning, demokrati	70	Fred, forsoning, demokrati	5 300
Totalt 164				5 300
165	Forskning, komp, evaluering	01	Driftsutgifter	1 699
		70	Forskning og høyere utdanning	3 270
Totalt 165				4 969
166	Tilskudd til ymse tiltak	71	Int. prosesser og konvensjoner	340
Totalt 166				340
167	Flyktningtiltak i Norge	21	Spesielle driftsutgifter	2 941
Totalt 167				2 941
170	FN-organisasjoner	79	Eksperter, JPO, FNs fredskorps	2 107
Totalt 170				2 107
Totalt Nepal				143 135

Bistand til samarbeidsland i Afrika

(i 1000 kr)

Kapittel	Kapittelnavn	Post	Postnavn	Totalt
Samlet bilateral bistand til Angola i 2003, fordelt på kapittel og post				
150	Bistand til Afrika	78	Regionalbevilgning for Afrika	98 268
Totalt 150				98 268
160	Sivilt samfunn og demokratiutv	50	Fredskorpset	211
		70	Sivilt samfunn	7 487
		73	Kultur	16
Totalt 160				7 713
161	Næringsutvikling	70	Nærings- og handelstiltak	1 195
		75	Norfund tapsavsetning	20
Totalt 161				1 215
163	Nødhjelp, MR, hum	71	Humanitær bistand og MR	44 274
Totalt 163				44 274
165	Forskning, komp, evaluering	01	Driftsutgifter	498
Totalt 165				498
166	Tilskudd til ymse tiltak	71	Int. prosesser og konvensjoner	50
Totalt 166				50
167	Flyktningtiltak i Norge	21	Spesielle driftsutgifter	19 495
Totalt 167				19 495
Totalt Angola				171 514

Samlet bilateral bistand til Eritrea i 2003, fordelt på kapittel og post				
150	Bistand til Afrika	78	Regionalbevilgning for Afrika	44 933
Totalt 150				44 933
160	Sivilt samfunn og demokratiutv	50	Fredskorpset	454
		70	Sivilt samfunn	6 739
Totalt 160			7 193	
162	Overgangsbistand (gap)	70	Overgangsbistand (gap)	4 500
Totalt 162				4 500
163	Nødhjelp, MR, hum	70	Naturkatastrofer	44 116
		71	Humanitær bistand og MR	16 973
Totalt 163				61 088
164	Fred, Forsoning, demokrati	70	Fred, forsoning, demokrati	5 015
Totalt 164				5 015
165	Forskning, komp, evaluering	01	Driftsutgifter	21
Totalt 165				21
167	Flyktningtiltak i Norge	21	Spesielle driftsutgifter	29 779
Totalt 167				29 779
Totalt Eritrea				152 528

(i 1000 kr)

Kapittel	Kapittelnavn	Post	Postnavn	Totalt
Samlet bilateral bistand til Etiopia i 2003, fordelt på kapittel og post				
150	Bistand til Afrika	78	Regionalbevilgning for Afrika	115 073
Totalt 150				115 073
160	Sivilt samfunn og demokratiutv	50	Fredskorpset	2 612
		70	Sivilt samfunn	19 864
Totalt 160				22 477
163	Nødhjelp, MR, hum	70	Naturkatastrofer	63 790
		71	Humanitær bistand og MR	9 379
Totalt 163				73 168
165	Forskning, komp, evaluering	01	Driftsutgifter	862
		70	Forskning og høyere utdanning	12 566
Totalt 165				13 428
167	Flyktningtiltak i Norge	21	Spesielle driftsutgifter	36 193
Totalt 167				36 193
170	FN-organisasjoner	79	Eksperter, JPO, FNs fredskorps	2 883
Totalt 170				2 883
Totalt Etiopia				263 223

Samlet bilateral bistand til Kenya i 2003, fordelt på kapittel og post				
150	Bistand til Afrika	78	Regionalbevilgning for Afrika	340
Totalt 150				340
160	Sivilt samfunn og demokratiutv	50	Fredskorpset	3 474
		70	Sivilt samfunn	16 887
Totalt 160				20 360
161	Næringsutvikling	75	Norfund tapsavsetning	-181
Totalt 161				-181
163	Nødhjelp, MR, hum	70	Naturkatastrofer	4 649
		71	Humanitær bistand og MR	5 033
Totalt 163				9 682
167	Flyktningtiltak i Norge	21	Spesielle driftsutgifter	946
Totalt 167				946
170	FN-organisasjoner		Eksperter, JPO, FNs fredskorps	2 238
Totalt 170				2 238
171	Multilaterale finansinst.	72	Samfinans via finansinst	7 000
Totalt 171				7 000
172	Gjeldsslettetiltak	70	Gjeldsslettetiltak	32 300

(i 1000 kr)

Kapittel	Kapittelnavn	Post	Postnavn	Totalt
Totalt 172				32 300
Totalt Kenya				72 685
Samlet bilateral bistand til Madagaskar i 2003, fordelt på kapittel og post				
150	Bistand til Afrika	79	Tiltak under utfasing	24 892
Totalt 150				24 892
160	Sivilt samfunn og demokratiutv	50	Fredskorpset	1 451
		70	Sivilt samfunn	4 702
Totalt 160				6 153
162	Overgangsbistand (gap)	70	Overgangsbistand (gap)	5 496
Totalt 162				5 496
163	Nødhjelp, MR, hum	70	Naturkatastrofer	6 416
Totalt 163				6 416
165	Forskning, komp, evaluering	01	Driftsutgifter	28
		70	Forskning og høyere utdanning	600
Totalt 165				628
Totalt Madagaskar				43 585
Samlet bilateral bistand til Mali i 2003, fordelt på kapittel og post				
150	Bistand til Afrika	78	Regionalbevilgning for Afrika	28 361
Totalt 150				28 361
160	Sivilt samfunn og demokratiutv	50	Fredskorpset	671
		70	Sivilt samfunn	21 314
		73	Kultur	706
Totalt 160				22 690
165	Forskning, komp, evaluering	01	Driftsutgifter	179
		70	Foskning og høyere utdanning	1 509
Totalt 165				1 688
167	Flyktningtiltak i Norge	21	Spesielle driftsutgifter	241
Totalt 167				241
Totalt Mali				52 981
Samlet bilateral bistand til Sør-Afrika i 2003, fordelt på kapittel og post				
150	Bistand til Afrika	78	Regionalbevilgning for Afrika	82 634
Totalt 150				82 634
160	Sivilt samfunn og demokratiutv	50	Fredskorpset	9 177
		70	Sivilt samfunn	12 567

(i 1000 kr)

Kapittel	Kapittelnavn	Post	Postnavn	Totalt
		73	Kultur	3 191
Totalt 160				24 934
161	Næringsutvikling	70	Nærings- og handelstiltak	4 057
Totalt 161				4 057
163	Nødhjelp, MR, hum	71	Humanitær bistand og MR	13
Totalt 163				13
165	Forskning, komp, evaluering	01	Driftsutgifter	646
		70	Forskning og høyere utdanning	2 462
Totalt 165				3 108
166	Tilskudd til ymse tiltak	71	Int. prosesser og konvensjoner	-4 520
Totalt 166				-4 520
167	Flyktningtiltak i Norge	21	Spesielle driftsutgifter	126
Totalt 167				126
Totalt Sør-Afrika				110 353

Samlet bilateral bistand til Nigeria i 2003, fordelt på kapittel og post

150	Bistand til Afrika	78	Regionalbevilgning for Afrika	6 327
Totalt 150				6 327
160	Sivilt samfunn og demokratiutv	50	Fredskorpset	893
		70	Sivilt samfunn	1 031
Totalt 160				1 924
161	Næringsutvikling	70	Nærings- og handelstiltak	1 287
		72	Finansieringsord utvik.tiltak	396
Totalt 161				1 683
163	Nødhjelp, MR, hum	71	Humanitær bistand	992
Totalt 163				992
166	Tilskudd til ymse tiltak	71	Int. prosesser og konvensjoner	78
Totalt 166				78
167	Flyktningtiltak i Norge	21	Spesielle driftsutgifter	20 496
Totalt 167				20 496
Totalt Nigeria				31 500

Samlet bilateral bistand til Zimbabwe i 2003, fordelt på kapittel og post

150	Bistand til Afrika	78	Regionalbevilgning for Afrika	18 751
Totalt 150				18 751
160	Sivilt samfunn og demokratiutv	50	Fredskorpset	1 206
		70	Sivilt samfunn	15 329

(i 1000 kr)

Kapittel	Kapittelnavn	Post	Postnavn	Totalt
		72	Demokratistøtte/partier	130
		73	Kultur	783
Totalt 160				17 449
163	Nødhjelp, MR, hum	70	Naturkatastrofer	5 000
		71	Humanitær bistand og MR	25
Totalt 163				5 025
164	Fred, Forsoning, demokrati	70	Fred, forsoning, demokrati	1 200
Totalt 164				1 200
165	Forskning, komp, evaluering	01	Driftsutgifter	619
		70	Forskning og høyere utdanning	4 272
Totalt 165				4 891
167	Flyktningtiltak i Norge	21	Spesielle driftsutgifter	121
Totalt 167				121
170	FN-organisasjoner	79	Eksperter, JPO, FNs fredskorps	1 066
Totalt 170				1 066
Totalt Zimbabwe				48 503

Bistand til samarbeidsland i Asia

(i 1000 kr)

Kapittel	Kapittelnavn	Post	Postnavn	Totalt
Samlet bilateral bistand til Afghanistan i 2003, fordelt på kapittel og post				
160	Sivilt samfunn og demokratiutv	50	Fredskorpset	-19
		70	Sivilt samfunn	25 288
		73	Kultur	36
Totalt 160				25 305
161	Næringsutvikling	70	Nærings- og handelstiltak	34
Totalt 161				34
162	Overgangsbistand (gap)	70	Overgangsbistand (gap)	120 000
Totalt 162				120 000
163	Nødhjelp, MR, hum	70	Naturkatastrofer	9 777
		71	Humanitær bistand og MR	90 174
Totalt 163				99 951
164	Fred, Forsoning, demokrati	70	Fred, forsoning, demokrati	20 134
Totalt 164				20 134
165	Forskning, komp, evaluering	01	Driftsutgifter	533
Totalt 165				533

(i 1000 kr)

Kapittel	Kapittelnavn	Post	Postnavn	Totalt
167	Flyktningtiltak i Norge	21	Spesielle driftsutgifter	200 911
Totalt 167				200 911
170	FN-organisasjoner	76	Tilleggsmidler FN	20 000
Totalt 170				20 000
Totalt Afghanistan				486 868

Samlet bilateral bistand til India i 2003, fordelt på kapittel og post

151	Bistand til Asia	78	Regionalbevilgning for Asia	36 000
Totalt 151				36 000
160	Sivilt samfunn og demokratiutv	50	Fredskorpset	3 202
		70	Sivilt samfunn	9 282
		73	Kultur	3 065
Totalt 160				15 549
161	Næringsutvikling	70	Nærings- og handelstiltak	4 439
		75	Norfund tapsavsetning	-258
Totalt 161				4 180
163	Nødhjelp, MR, hum	70	Naturkatastrofer	-533
		71	Humanitær bistand og MR	-88
Totalt 163				-621
164	Fred, Forsoning, demokrati	72	Utvikling og nedrustning	10
Totalt 164				10
165	Forskning, komp, evaluering	01	Driftsutgifter	633
Totalt 165				633
167	Flyktningtiltak i Norge	21	Spesielle driftsutgifter	1 688
Totalt 167				1 688
Totalt India				57 440

Samlet bilateral bistand til Indonesia i 2003, fordelt på kapittel og post

151	Bistand til Asia	78	Regionalbevilgning for Asia	18 596
Totalt 151				18 596
160	Sivilt samfunn og demokratiutv	50	Fredskorpset	68
		70	Sivilt samfunn	8 991
Totalt 160				9 059
161	Næringsutvikling	70	Nærings- og handelstiltak	505
		72	Finansieringsord utvik. tiltak	707
Totalt 161				1 212
163	Nødhjelp, MR, hum	71	Humanitær bistand og MR	13 702
Totalt 163				13 702

(i 1000 kr)

Kapittel	Kapittelnavn	Post	Postnavn	Totalt
164	Fred, Forsoning, demokrati	70	Fred, forsoning, demokrati	2 245
Totalt 164				2 245
165	Forskning, komp, evaluering	01	Driftsutgifter	164
Totalt 165				164
167	Flyktningtiltak i Norge	21	Spesielle driftsutgifter	1 510
Totalt 167				1 510
Totalt Indonesia				46 489

Samlet bilateral bistand til Kina i 2003, fordelt på kapittel og post

151	Bistand til Asia	78	Regionalbevilgning for Asia	20 344
Totalt 151				20 344
160	Sivilt samfunn og demokratiutv	50	Fredskorpset	4 350
		70	Sivilt samfunn	15 302
		73	Kultur	2 032
Totalt 160				21 684
161	Næringsutvikling	70	Nærings- og handelstiltak	4 297
		75	Norfund tapsavsetning	4 662
Totalt 161				8 959
163	Nødhjelp, MR, hum	71	Humanitær bistand og MR	10 754
Totalt 163				10 754
165	Forskning, komp, evaluering	01	Driftsutgifter	189
		70	Forskning og høyere utdanning	9 094
Totalt 165				9 283
167	Flyktningtiltak i Norge	21	Spesielle driftsutgifter	12 780
Totalt 167				12 780
170	FN-organisasjoner	79	Eksperter, JPO, FNs fredskorps	746
Totalt 170				746
Totalt Kina				84 548

Samlet bilateral bistand til Pakistan i 2003, fordelt på kapittel og post

151	Bistand til Asia	78	Regionalbevilgning for Asia	54 900
Totalt 151				54 900
160	Sivilt samfunn og demokratiutv	50	Fredskorpset	67
		70	Sivilt samfunn	700
		73	Kultur	6 400
Totalt 160				7 168
161	Næringsutvikling	70	Nærings- og handelstiltak	344
Totalt 161				344

(i 1000 kr)

Kapittel	Kapittelnavn	Post	Postnavn	Totalt
165	Forskning, komp, evaluering	01	Driftsutgifter	507
Totalt 165				507
167	Flyktningtiltak i Norge	21	Spesielle driftsutgifter	7 571
Totalt 167				7 571
Totalt Pakistan				70 490

Samlet bilateral bistand til Sri Lanka i 2003, fordelt på kapittel og post

151	Bistand til Asia	78	Regionalbevilgning for Asia	50 151
Totalt 151				50 151
160	Sivilt samfunn og demokratiutv	50	Fredskorpset	3 460
		70	Sivilt samfunn	28 759
		73	Kultur	1 819
Totalt 160				34 038
161	Næringsutvikling	70	Nærings- og handelstiltak	6 703
		72	Finansieringsord utvik. tiltak	3 868
		73	Institusjonsutvikl utvik.land	7 327
		75	Norfund tapsavsetning	1 224
Totalt 161				19 122
162	Overgangsbistand (gap)	70	Overgangsbistand (gap)	2 500
Totalt 162				2 500
163	Nødhjelp, MR, hum	70	Naturkatastrofer	6 335
		71	Humanitær bistand og MR	30 209
Totalt 163				36 544
164	Fred, Forsoning, demokrati	70	Fred, forsoning, demokrati	47 458
Totalt 164				47 458
165	Forskning, komp, evaluering	01	Driftsutgifter	992
		70	Forskning og høyere utdanning	3 020
Totalt 165				4 013
167	Flyktningtiltak i Norge	21	Spesielle driftsutgifter	7 286
Totalt 167				7 286
170	FN-organisasjoner	79	Eksperter, JPO, FNs fredskorps	1 007
Totalt 170				1 007
Totalt Sri Lanka				202 119

Samlet bilateral bistand til Vietnam i 2003, fordelt på kapittel og post

151	Bistand til Asia	78	Regionalbevilgning for Asia	44 475
Totalt 151				44 475
160	Sivilt samfunn og demokratiutv	50	Fredskorpset	3 647
		70	Sivilt samfunn	9 501

(i 1000 kr)

Kapittel	Kapittelnavn	Post	Postnavn	Totalt
		73	Kultur	4 126
Totalt 160				17 274
161	Næringsutvikling	70	Nærings- og handelstiltak	1 048
		72	Finansieringsord utvik. tiltak	9 271
Totalt 161				10 319
163	Nødhjelp, MR, hum	71	Humanitær bistand og MR	350
Totalt 163				350
165	Forskning, komp, evaluering	01	Driftsutgifter	1 831
		70	Forskning og høyere utdanning	4 765
Totalt 165				6 596
167	Flyktningtiltak i Norge	21	Spesielle driftsutgifter	2 641
Totalt 167				2 641
Totalt Vietnam				81 654

Samlet bilateral bistand til Øst-Timor i 2003, fordelt på kapittel og post

151	Bistand til Asia	78	Regionalbevilgning for Asia	43 898
Totalt 151				43 898
160	Sivilt samfunn og demokratiutv	50	Fredskorpset	252
		70	Sivilt samfunn	1 950
		73	Kultur	88
Totalt 160				2 290
161	Næringsutvikling	72	Finansieringsord utvik. tiltak	287
		73	Institusjonsutvikl utvik.land	2 171
Totalt 161				2 458
163	Nødhjelp, MR, hum	71	Humanitær bistand og MR	1 000
Totalt 163				1 000
164	Fred, forsoning, demokrati	70	Fred, forsoning, demokrati	200
Totalt 164				200
170	FN-organisasjoner	79	Eksperter, JPO, FNs fredskorps	388
Totalt 170				388
Totalt Øst-Timor				50 234

Vedlegg 3

Tusenårsmålene og status for måloppnåelse

FNs tusenårsmål er referanserammen for en felles vurdering av resultatoppnåelse på verdensbasis, i ulike regioner og enkeltland og for utviklingslandene som gruppe. For hvert av de åtte tusenårsmålene er det definert en eller flere målsettinger som skal nås innen 2015. Året 1990 danner grunnlaget for å måle framgangen. For hver målsetting er det definert et felles sett av indikatorer som angir utviklingen. For enkelte indikatorer er tilgangen på data ikke fullstendig eller mangler. FN arbeider imidlertid med å forbedre indikatorene så vel som datagrunnlaget. Det vil likevel være svært begrenset hva man kan rapportere av endring fra ett år til det neste, og et flerårig perspektiv må legges til grunn.

FNs generalsekretær la i 2003 fram den andre globale rapporten om tusenårsmålene. I 2005 vil det ha gått fem år etter FNs tusenårsforsamling, og FN har da lagt opp til en omfattende rapport som vil omhandle status for alle tusenårsmålene. Regjeringen vil gjøre bruk av disse og senere rapporter i budsjettproposisjonene for de enkelte år.

Generalsekretærens rapporter vil bli basert på bl.a. nasjonale rapporter. UNDP spiller en viktig rolle i å bidra til at det blir utarbeidet slike, og i kapasitetsbygging for at lokale myndigheter i utviklingsland etter hvert skal ha ansvaret for slik rapportering. Landene skal selv bestemme hvor ofte slike rapporter skal utarbeides. Det vanlige vil være intervaller på fra tre til fem år. Det tas sikte på at landrapporter skal være utarbeidet for 100 utviklingsland i løpet av 2004. I juli 2004 var det til sammen utarbeidet 77 slike landrapporter. Elleve av disse omhandler norske hovedsamarbeidsland (Mosambik, Nepal, Tanzania, Zambia) og andre samarbeidsland (Afghanistan, Angola, Det Palestinske området, Kina, Guatemala, Kenya, Madagaskar, Nicaragua og Vietnam). Rapportene fra disse landene er lagt til grunn for rapporteringen under programkategori 03.10 Bilateral bistand. Seks land har laget sin andre rapport.

Mål og utvalgte målsetninger	*Utvalgte indikatorer og status for måloppnåelse (utviklingsland)*
Mål 1: Utrydde ekstrem fattigdom og sult	
– *Målsetting 1:* Halvere andelen mennesker som lever på under én dollar dagen	– Andel av befolkningen som har mindre enn én dollar å leve av per dag: 1990: 29 pst., 1999: 23 pst.
– *Målsetting 2:* Halvere andelen mennesker som sulter	– Utbredelse av underernæring blant barn under fem år (undervektige barn): 1990: 32 pst., 2000: 28 pst.
Mål 2: Oppnå allmenn grunnskoleutdanning	
– *Målsetting 3:* Sikre full grunnskoleutdanning for alle barn, både jenter og gutter	– Andel barn i aldersgruppen som går på skole: 1990: 80 pst. , 2000/01 82 pst. – Lese- og skriveferdighet i alderen 15-24 år: 1990: 81 pst., 2000: 84 pst.

Mål og utvalgte målsetninger	*Utvalgte indikatorer og status for måloppnåelse (utviklingsland)*
Mål 2: Fremme likestilling og styrke kvinners stilling	
– *Målsetting 4:* Fjerne forskjellene mellom andelen gutter og jenter i grunnskole og videregående skole, fortrinnsvis innen 2005, og på alle skoletrinn senest innen 2015	– Andel jenter i forhold til gutter i grunnskole: 1990: 0,83, 2000/01: 0,87 pst., i videregående skole: 1990: 0,72, 2000/01: 0,82 og i høyere utdanning: 1990: 0,66, 2000/01: 0,75.
Mål 4. Redusere dødeligheten blant barn	
– *Målsetting 5:* Redusere dødeligheten blant barn under fem år med to tredeler	– Dødelighet blant barn under fem år (per tusen): 1990: 102, 2001: 90. – Spedbarnsdødelighet (per tusen): 1990: 70, 2000: 63 – Antall ettåringer vaksinert mot meslinger: 1990: 72 pst., 2001: 70 pst.
Mål 5: Bedre gravide og fødende kvinners helse	
– *Målsetting 6:* Redusere dødeligheten blant gravide og fødende kvinner med tre firedeler	– Dødelighet blant gravide og fødende kvinner (per 100 000 fødsler): 1990: 480, 2000: 440[1)]. Andel fødsler forestått av faglært helsepersonell: 1990: 42 pst., 2000: 52 pst.
Mål 6: Bekjempe hiv/aids, malaria og andre sykdommer	
– *Målsetting 7:* Ha stanset og begynt å reversere spredningen av hiv/aids	– Anslått andel hivsmittet i aldersgruppen 15-24 år: 1990: data ikke tilgjengelig, 2002: 1,4 pst. – Antall foreldreløse barn p.g.a. hiv/aids: 1990: 0,9 millioner, 2001: 13,4 millioner.
– *Målsetting 8:* Ha stanset og begynt å reversere forekomsten av malaria og andre alvorlige sykdommer	– Dødelighet i forbindelse med malaria (per 100 000 barn 0-4 år): 1990: data ikke tilgjengelig, 2000: 166. – Spredning av tuberkulose (per 100 000 innbyggere): 1990: data ikke tilgjengelig, 2001: 144. – Dødelighet i forbindelse med tuberkulose: (per 100 000 innbyggere): 1990: data ikke tilgjengelig, 2001: 31. – Andelen av tuberkulosetilfeller som oppdages og kureres gjennom standardbehandlingen som anbefales av WHO: Oppdages: 1995: 11 pst., 2001: 33 pst. Kureres: 1995: 77 pst., 2000: 82 pst.

Mål og utvalgte målsetninger	*Utvalgte indikatorer og status for måloppnåelse (utviklingsland)*
Mål 7: Sikre en miljømessig bærekraftig utvikling[2)]	
– *Målsetting 9:* Innarbeide prinsippene for bærekraftig utvikling i landenes politikk og programmer og reversere tapet av naturressurser	– Andel landareal dekket av skog: 1990: 30,4 pst., 2000: 29,7 pst. – Andel areal vernet for å opprettholde biologisk mangfold i forhold til overflateareal: 1990: 7,5 pst., 2000: 9,5 pst. – Energibruk (kg olje-ekvivalenter) per 1 USD bruttonasjonalprodukt: 1990: 279, 1999: 228 – Utslipp av karbondioksyd per innbygger: 1990: 3,4 tonn, 1998: 3,9 tonn 3) – Forbruk av ozon nedbrytende klorflourkarboner (data for utviklingsland) 1990: 138 000 tonn, 1999: 120 000 tonn – Andel av befolkningen som bruker fast brensel: 1990: 75 pst., 2000: 75 pst.
– *Målsetting 10:* Halvere andelen mennesker uten bærekraftig tilgang til sikkert drikkevann	– Andel av befolkningen med bærekraftig tilgang til en forbedret vannkilde: 1990: 77 pst. (byer: 92 pst., landsbygda: 60 pst.), 2000: 82 pst. (byer: 92 pst., landsbygda 69 pst.)
– *Målsetting 11:* Oppnå betydelig bedring i leveforholdene for minst 100 millioner mennesker som lever i slumområder (innen 2020)	– Andel av bybefolkningen med tilgang til forberede sanitære forhold: 1990: 81 pst., 2000: 85 pst. – Andel av husholdninger med tilgang til sikkert bosted (eid eller leid): 1990: data ikke tilgjengelig,2001: 43 pst.
Mål 8: Utvikle et globalt partnerskap for utvikling	
– *Målsetting 12:* Videreutvikle et åpent, regelbasert og ikke-diskriminerende handelssystem. Omfatter en forpliktelse til å satse på et godt styresett, utvikling og fattigdomsreduksjon, både nasjonalt og internasjonalt. – *Målsetting 13:* Ta hensyn til de særlige behovene til de minst utviklede landene.4)	Samlet bistand som andel av OECD-landenes samlede BNI: 1990: 0,33 pst. (USD 53,0 mrd.), 2002: 0,23 pst. (USD 57,0 mrd.) – Bistand til MUL som andel av OECD-landenes samlede BNI: 1990: 0,09 pst., 2001: 0,05 pst. – Andel av samlet bilateral bistand fra OECD-landene som går til grunnleggende sosiale tjenester: 1996/97: 9,0 pst., 2000/2001: 15 pst. – Andel av bilateral ODA fra OECD-landene som er ubundet: 1990: 59,4 pst., 2001: 79,1 pst. – Andel av industrilandenes totale import fra utviklingsland som innføres toll- og avgiftsfritt: 1996: 55 pst., 2001: 65,7 pst. Fra MUL: 1996: 71,5 pst., 2001: 75,3 pst. Gjennomsnittstoll i industriland på landbruksvarer, tekstiler og klær fra utviklingsland: Tekstiler: 1996: 7,6 pst., 2001: 6,7 pst. Klær: 1996: 12 pst., 2001: 10,8 pst. – Estimerte landbrukssubsidier i OECD land som andel av BNP: 1990: 1,9 pst., 2002: 1,2 pst.

Mål og utvalgte målsetninger	*Utvalgte indikatorer og status for måloppnåelse (utviklingsland)*
– *Målsetting 15:* Treffe omfattende tiltak nasjonalt og internasjonalt for å løse utviklingslandenes gjeldsproblemer ved å gjøre gjelden håndterbar.	– Totalt antall land (kumulativt) som har nådd HIPC-beslutningstidspunkt: 2000: 22, 2003: 26. Nådd HIPC gjennomføringstidspunkt. 2000 1, 2003: 5,8. Gjeldslette iht. HIPC-initiativet (kumulativt): 2000: USD 34 mrd., 2003: USD 41 mrd. – Gjeldsbetjeningsrate i prosent av eksport av varer og tjenester: 1990: 18 pst., 2000: 18 pst.
– *Målsetting 17:* Gi folk i utviklingsland tilgang til billige nødvendige medisiner i samarbeid med legemiddelindustrien.	– Andel av befolkningen som har tilgang til billige medisiner: 1987: 55 pst., 1999: 65 pst.
– *Målsetting 18:* Gjøre teknologi, særlig informasjons- og kommunikasjonsteknologi, tilgjengelig i samarbeid med privat sektor	– Telefon- og mobilabonnementer per 100 innbyggere: 1990: 2,4 pst., 2002: 20,8 pst. – Datamaskiner i bruk per 100 innbyggere: 1990: 0,3, 2001: 3,2 pst. – Internettbrukere per 100 inn-byggere: 1990: 0,00, 2001: 4,1 pst.

[1] Tallene fra 1995 og 1990 er ikke sammenlignbare.
[2] Tallene under indikatorene under tusenårsmål 7 gjelder globalt med unntak for indikatorene for henholdsvis bruk av fast brensel og tilgang til sikkert bosted.
[3] Tallen er basert på Verdensbankens World Development Data Base.
[4] Omfatter toll- og kvotefri adgang for de minst utvikledede landene eksport; bedre programmer for gjeldslette for de fattigste og mest gjeldstyngede landene. (HIPC) og sletting av offisiell bilateral gjeld, samt større offentlig utviklingsbistand (ODA) til land som har forpliktet seg til fattigdomsreduksjon.

Utsiktene til å nå målsettingene for 2015 under de ulike tusenårsmålene er blandede. Indikatorene viser en viss framgang for utviklingslandene sett under ett, men framgangen er i de fleste tilfelle mindre enn hva som har vært forutsatt for at målsettingene skal nås innen 2015. Resultatene viser forøvrig stor geografisk variasjon, særlig mellom regioner, men også mellom land i samme region. Framgangen har generelt vært størst i Øst-Asia og deler av Sør-Asia. Særlig i Øst-Asia er det berettiget håp om at de fleste tusenårsmålene kan nås. I Afrika sør for Sahara og til dels også i deler av Sentral-Asia er det derimot liten eller ingen framgang å spore. Også i deler av Latin-Amerika har framgangen vært liten.

Utviklingslandene ligger totalt sett godt an til å nå målsetningen om å redusere andelen av befolkningen som lever på mindre enn én dollar dagen. Fra 1990 til 1999 ble denne andelen redusert fra 29 til 23 pst. Reduksjonen skyldes imidlertid særlig en kraftig reduksjon i Øst-Asia (en halvering fra 28 pst. til 14 pst.). Alle andre regioner og sub-regioner ligger etter, og i Afrika sør for Sahara har både antallet og andelen ekstremt fattige økt i løpet av tiårsperioden.

Utsiktene til å nå mange av målsettingene under tusenårsmålene er forholdsvis dårlige. Utviklingen har f.eks. ikke vært tilstrekkelig til at det er sannsynlig at målsettingen om å sikre full grunnskoleutdanning for alle barn innen 2015 vil kunne nås. Likestillingsindikatorene viser framgang, spesielt innen utdanning, men det er fortsatt langt fram til lik deltakelse for kvinner og menn i samfunnslivet, slik det aktuelle målet forutsetter.

De beskjedne resultatene når det gjelder reduksjon i dødeligheten blant barn gir særlig grunn til bekymring. Dersom det ikke gjøres en kraftinnsats, ligger dødeligheten blant barn an til å bli redusert med bare en firedel i perioden 1990-2015, noe som er langt under målsettingen om en reduksjon med to tredeler. Barnedødeligheten i Afrika gikk praktisk talt ikke ned i perioden 1990-99, noe som også har sammenheng med fortsatt høy dødelighet for sykdommer som malaria og tuberkulose og framveksten av hiv/aids-epidemien.

De utilstrekkelige resultatene i utviklingslandene sett under ett så langt, har blant annet sammenheng med at de rike landenes innsats ikke har vært i tråd med forutsetningene. Selv om indikato-

rene som FN har utarbeidet for det åttende tusenårsmålet viser et sammensatt bilde, er hovedtendensen klar: De rike landene må snarest trå til med innsats på bred front, særlig i forhold til de minst utviklede landene, dersom tusenårsmålene skal kunne nås.

Bistand fra OECD-landene som andel av medlemslandenes samlede bruttonasjonalinntekt (BNI) er en viktig indikator under det åttende tusenårsmålet. Denne andelen gikk ned fra 0,33 pst. i 1990 til 0,22 pst. i 2001. Reduksjonen illustrerer en langvarig trend, til tross for at FN lenge har hatt som mål at giverlandenes bistand skal utgjøre 0,7 pst. av deres (BNI). Bare fem land oppfyller dette målet. Det er positivt at tall fra OECD nå viser at den samlede bistanden fra medlemslandene økte til om lag USD 57 mrd. i 2002, tilsvarende 0,23 pst. av medlemslandenes BNI og videre til USD 68,5 mrd. i 2003.

Det åttende tusenårsmålet innebærer at det skal tas hensyn til de særlige behovene til de minst utviklede landene. FN har lenge hatt som mål at de rike landene skal gi 0,15 pst. av sin bruttonasjonalinntekt som bistand til de minst utviklede landene. Bistanden til de minst utviklede landene har imidlertid aldri nådd dette nivået, og bistanden til denne gruppen land som andel av OECD-landenes samlede BNI ble redusert fra 0,09 pst. i 1990 til 0,05 pst. i 2001.

De minst utviklede landene kommer også dårlig ut når det gjelder andelen av den samlede, tollfrie eksporten til industriland, til tross for at flertallet av industriland har foretatt betydelige forbedringer i markedsadgangen fra MUL. Eksporten fra utviklingslandene som helhet har økt fra 49 til 65 % i perioden 1996 til 2002. Den samlede eksporten fra de minst utviklede land som andel av den totale eksport har imidlertid vist en fallende tendens. Dette til tross for at flertallet av industriland har foretatt betydelige forbedringer i markedsadgangen fra disse land.

For de andre indikatorene under det åttende tusenårsmålet er situasjonen mer positiv. Dette gjelder ikke minst andelen av den bilaterale bistanden som er ubundet. Denne andelen økte fra 59,1 pst. i 1990 til 81,1 pst, i 2000. Også andelen av den bilaterale bistanden som går til grunnleggende sosiale tjenester har økt, fra 8,1 pst. i 1995/1996 til 13,8 pst. i 1999/2000, selv om det fortsatt er langt igjen til FNs mål om at 20 pst. av bistanden skal gå til disse formål.

Vedlegg 4

Oversikt over støtte til frivillige organisasjoner

Kapittel		Post		Kirkens Nødhjelp	Norges Røde Kors	Det norske flyktningeråd	Norsk folkehjelp	Redd Barna	Bistandsnemnda	CARE Norge	Atlas alliansen	Strømmestiftelsen	Utviklingsfondet	Det Kgl. Selskap for Norges Vel	Caritas Norge	Leger uten grenser	Norwegian Aid Committee (Norwac)	FORUT	LO	FOKUS	Regnskogsfondet	SAIH	Norges blindeforbund	Afghanistankomiteen i Norge	WWF Norge
150	Bistand til Afrika	78	Regionalbevilgning for Afrika	88 586		7 900	41 761	36 376	23 496				15 770						1 000	1 167					4 260
		79	Tiltak under utfasing											200											
Totalt 150				**88 586**		**7 900**	**41 761**	**36 376**	**23 496**				**15 770**	**200**					**1 000**	**1 167**					**4 260**
151	Bistand til Asia	78	Regionalbevilgning for Asia	128				700					3 000		2 000			600							
Totalt 151				**128**				**700**					**3 000**		**2 000**			**600**							
152	Bistand til Midtøsten	78	Regionbev for Midtøsten																						
Totalt 152																									
160	Sivilt samfunn og demokratiutvikling	50	Fredskorpset																						
		70	Sivilt samfunn	97 100	56 275	21 520	94 500	105 805	116 178	47 700	55 834	37 985	17 245	28 600	15 000	4 512		25 650	24 750	16 940	18 030	17 305	14 000	8 342	6 058
		72	Demokratistøtte/partier																						
		73	Kultur	2 126			16		742			795													
Totalt 160				**99 226**	**56 275**	**21 520**	**94 516**	**105 805**	**116 920**	**47 700**	**55 834**	**38 780**	**17 245**	**28 600**	**15 000**	**4 512**		**25 650**	**24 750**	**16 940**	**18 030**	**17 305**	**14 000**	**8 342**	**6 058**
161	Næringsutvikling	70	Nærings-og handelstiltak											75											
Totalt 161														**75**											
162	Overgangsbistand (GAP)	70	Overgangsbistand (GAP)	23 274		13 327	18 100			8 684		3 961												4 850	
Totalt 162				**23 274**		**13 327**	**18 100**			**8 684**		**3 961**												**4 850**	
163	Nødhjelp, humanitær bistand og menneskerettigheter	70	Naturkatastrofer	36 204	27 153	1 112	14 606	6 852		5 156					4 830	-326		1 575							
		71	Humanitær bistand og MR	75 232	226 389	116 881	62 994	18 599		19 172		-4	4 405		13 004	25 566	15 067	950	250						
Totalt 163				**111 436**	**253 542**	**117 993**	**77 599**	**25 450**		**24 329**		**-4**	**4 405**		**17 834**	**25 239**	**15 067**	**2 525**	**250**						
164	Fred, forsoning og demokrati	70	Fred, forsoning, demokrati	11 338	284	34 670	5 300	4 300																	
		71	ODA-land Balkan og OSSE	27 229	42 837	100 254	29 091	8 096		1 000				9 900	2 100	3 955	16 581		696						
Totalt 164				**38 567**	**43 121**	**134 924**	**34 391**	**12 396**		**1 000**				**9 900**	**2 100**	**3 955**	**16 581**		**696**						
165	Forskning, kompetanseheving og evaluering	01	Driftsutgifter	50				16	120					584						18					
		70	Forskning og høyere utdanning																						
Totalt 165				**50**				**16**	**120**					**584**						**18**					
166	Tilskudd til ymse tiltak	71	Int. prosesser og konvensjoner										345												
Totalt 166													**345**												
Totalt				**361 268**	**352 938**	**295 663**	**266 368**	**180 743**	**140 536**	**81 713**	**55 834**	**42 737**	**40 765**	**39 359**	**36 934**	**33 706**	**31 648**	**28 775**	**26 696**	**18 125**	**18 030**	**17 305**	**14 000**	**13 192**	**10 318**

Figur 4.1 Samlet bilateral bistand gjennom norske frivillige organisasjoner[1] i 2003, fordelt på budsjettkapitler og -poster (Beløp i 1000 NOK)

[1] Oversikten viser kun norske frivillige organisasjoner som har motatt mer enn 10 mill. NOK i løpet av 2003